

ปปลยจสุทนี นาม มชฌิมนิกายภูจกถา
มูลปณณาสกาวณณาย

สีหนาทวคฺควณณา

จตุลสีหนาทสุตฺตวณณา

เอวมเม สุตฺตฺติ จตุลสีหนาทสุตฺตํ ยสฺมา ปนสฺส
อตุฏฺฐปฺปตฺติโก นิกฺเขโป ตสฺมา ตํ ทสฺเสตฺวาจสฺส อปฺพุพฺพท-
วณณํ กริสฺสามฯ กตฺตราย ปน อิทํ อตุฏฺฐปฺปตฺติยา
นิกฺขิตฺตฺตฺติฯ ลากสฺสการปจฺจยา ติตฺถียปรีเทวเตฯ ภควโต
กิริ รมฺมทายาทสฺสฺเต วุตฺตฺนเยน มหาลากสฺสกาโร อุปฺปชฺชึฯ
จตุปฺปมาณิกโก หิ อัย โลกสฺสนฺนิวาโส รูปฺปฺปมาโณ รูปฺปฺปสนฺโน
โฆสฺปฺปมาโณ โฆสฺปฺปสนฺโน ลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ธมฺมปฺปมาโณ ธมฺมปฺปสนฺโนติ อิมสฺสํ ปุคฺคฺลานํ วเสน
จตุธา จิตฺตํ

เตสํ อิทํ นานากรรมํ กตฺโม จ ปุคฺคฺโล รูปฺปฺปมาโณ
รูปฺปฺปสนฺโน อีเชกฺจโจ ปุคฺคฺโล อารโหํ วา ปสฺสิตฺวา
ปริณํ วา ปสฺสิตฺวา ปารีปฺปรี วา ปสฺสิตฺวา สณฺจํ
วา ปสฺสิตฺวา ตตฺถ ปมาณํ คเหตุวา ปสฺสํ ชเนติ อัย
วจฺจติ ปุคฺคฺโล รูปฺปฺปมาโณ รูปฺปฺปสนฺโนฯ

กตฺโม จ ปุคฺคฺโล โฆสฺปฺปมาโณ โฆสฺปฺปสนฺโน

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๒

อิเชกจโจ ปุคคโล ปรวณณนาย ปรวณณนาย ปรวณณนาย
ปรวณณนาย ตตถ ปมาณ คเหตุวา ปสาท ชนติ อัย
ววจติ ปุคคโล โฆสปปมาโณ โฆสปปสนโนฯ

กตโม จ ปุคคโล ลูขปปมาโณ ลูขปปสนโน อิเชกจโจ
ปุคคโล จีวรลुข วา ปสสิตวา ปตตลुข วา ปสสิตวา
เสนาสนลुข วา ปสสิตวา วิวัช วา ทุกกรการิกัม ปสสิตวา
ตตถ ปมาณ คเหตุวา ปสาท ชนติ อัย ววจติ ปุคคโล
ลูขปปมาโณ ลูขปปสนโนฯ

กตโม จ ปุคคโล ชมมปปมาโณ ชมมปปสนโน อิเชกจโจ
ปุคคโล สีล วา ปสสิตวา สมารี วา ปสสิตวา ปณณ
วา ปสสิตวา ตตถ ปมาณ คเหตุวา ปสาท ชนติ อัย
ววจติ ปุคคโล ชมมปปมาโณ ชมมปปสนโนติฯ

อิเมสุ จตุสุ ปุคคเลสุ รูปปปมาโณปี ภควโต อารโห-
ปริณาห สณฺจาน ปารีปุรี วณฺณโปกขรตัม อสีตอินุพยุชน-
ปฏิมณฺฑิตตตทา นานารตนจิตตมिव สุวณฺณมหาปฏฺฐี ทวตตีส-
มหาปุริสลกฺขณสมาภิณฺณตาย ตาราคณสมุชฺชลัม วิย คคนตลัม
สพฺพพาลิผลลัม วิย จ โยชนสตุพฺเพหิ ปารีจตุตถัม อฏฺฐารส-
รตนุพฺเพหิ พุยามปปภาปริกฺเขปสสิริกัม อนินมสริริ ทิสฺวา
สมมาสมพฺพุเชยว ปสิทติฯ

โฆสปปมาโณปี ภควตา กปปตสทสสาธิกานิ จตุตาริ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๓

อสงเขยยานิ ทส ปารมิโย ทส อุปปารมิโย ทส ปรมตฺตปารมิโย
ปุริตา องฺคปฺริจฺจาโค ปุตฺตทารปฺริจฺจาโค รชฺชปฺริจฺจาโค
ชนปฺริจฺจาโค (๑) นยฺนปฺริจฺจาโค จ กโศติอาทินา นยฺน ปวตฺตํ
โฆสิ สุตฺวา สมฺมาสมฺพุทฺเธยว ปสฺสีทติฯ

ดูขปฺปมาโณปิ ภควโต จีวรลฺงฺขํ ทิสฺวา สเจ ภควา
อชฺฌาวสฺสีตฺต(๒) กาสิวตฺตเมว อธารยิสฺสฯ ปฺพพชิตฺวา ปนาเนน
สาณปฺปีสุกฺกจิวเรน สนฺตฺตฺสสมาเนน ภาริยํ กตฺนฺติ สมฺมา-
สมฺพุทฺเธยว ปสฺสีทติฯ ปตฺตลฺงฺขํปิ ทิสฺวา อิมินา อการํ
อชฺฌาวสตา (๓) รตฺตวรสฺสูวณฺณภาชเนสุ จกฺกวตฺตติโกชนารหํ
สุกฺกนฺธสาติโกชนํ ปฺริภุตฺตํ ปฺพพชิตฺวา ปน ปาสาณมฺยํ ปตฺตํ
อาทาย อฺวจฺฉนิจฺจุลทฺวาเรสุ สปทานํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ลทฺฐปิณฺฑทฺธิยาโลเปน สนฺตฺตฺสสมาโน ภาริยํ กโรตฺติติ สมฺมา-
สมฺพุทฺเธยว ปสฺสีทติฯ เสนาสนฺลฺงฺขํ ทิสฺวาปิ อຍံ อการํ
อชฺฌาวสนฺโต ตินฺณํ อฺจฺฉนํ อนุจฺฉวิเกสุ ติสฺสุ ปาสาเทสุ
ติวิธนาฏฺกปฺริวาโร ทิพฺพสมฺปตฺตํ วิย รชฺชสิริ อนุภฺวิตฺวา
อิทานิ ปฺพพชฺชูปคโต รุกฺขมฺมูลเสนาสนาที่สุ ทารุผลกสิลา-
ปฺภุฏฺฐวิทลฺมณฺจกาที่หิ (๔) สนฺตฺตฺสสมาโน ภาริยํ กโรตฺติติ สมฺมา-
สมฺพุทฺเธยว ปสฺสีทติฯ ทฺถกฺกรการิกมฺสฺส ทิสฺวาปิ ฉพฺพสฺถานิ

๑. ม. อตฺตปฺริจฺจาโค ฯ ๒. ม. อชฺฌาวสฺสีตฺต ฯ
๓. ม. อชฺฌาวสนฺเตน ฯ ๔. สී. ...พิทลฺมณฺจกาที่หิ สยฺมาโน ฯ
ม. ทารุ...ปฺภุฏฺฐปีจฺฉมณฺจกาที่หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๔

นาม มุคคยสกุตตยสหเรณยสาทีนํ ปสตมตฺเตน ยาเปสฺสตี
อปฺปาณกขุณฺณํ ฉายิสฺสตี สรีเร จ ชีวเต จษ อนเปกฺโข
วิหริสฺสตี อโห ทุกกรการโก ภควาตี สมนฺมาสฺมพฺพุเชยว
ปสีทตีฯ

ธมฺมปฺปมาโนปี ภควโต สีลคฺคณํ สมาริคฺคณํ ปญฺญาคฺคณํ
ฉานวิโมกฺขสมาธิสมาปตฺติสมฺปทํ อภิญญาปาริปุรี ยมกปาฎิหารี(๑)
เทโวโรหณํ ปาฎิกปฺตตมมนาทีนํ (๒) จ อนเกานํ อจฺฉริยานํ
ทิสฺวา สมนฺมาสฺมพฺพุเชยว ปสีทตี เต เอวํ ปสนฺนา ภควโต
มหนตฺติ ลากสฺกการํ อภิหรนฺตึฯ ติตฺถิยานํ ปน พาเวรฺชชาติเก
กาสฺส วิย ลากสฺกกาโร ปริหายิตฺถฯ ยถา

อทสฺสเนน โมรสฺส	สีจโน มลฺลชฺฐาณโน
กานตฺตตฺถ อปฺุเชลฺลํ	มํเสน จ ผลเนน จฯ
ยทา จ สรสมฺปนฺโน	โมโร พาเวรฺมามา (๓)
อถ ลาโก จ สกฺกาโร	วายสฺส อหายนฺ
ยาว นฺุปฺปชฺชตี พฺพุโ	ธมฺมราชา ปภฺงโกโร
ดาว อญฺเณ อปฺุเชลฺลํ	ปฺุณฺ สมนฺพฺราหฺมณฺ
ยทา จ สรสมฺปนฺโน	พฺพุโ ธมฺมเมทสฺย
อถ ลาโก จ สกฺกาโร	ติตฺถิยานํ อหายนฺ (๔)

๑. ม. ยมกปาฎิหาริยํ ๒. ม. ปาถิก... ๓. ม. พาเวรฺมามาฯ
๔. พ. ชา. ๒๓/๖๕๔-๓/๑๕๔-๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๕

เต เอวํ ปหีนลาภสกุการา รตตี เอกทวงกุลมตฺตํ

โอภาเสตฺวาปี สุริยคุคมเน ขชฺโชปนกา วิย หตฺตปฺภา อหเสสฯ

ยถาปี (๑)ขชฺโชปนกา กาลปฺกขมฺหิ รตฺติยา

นิทฺสฺสยฺนฺติ โอภาสํ เอเตสํ วิสโย หิ โสฯ

ยทา จ รสฺมิสมฺปนฺโน อพฺภูเทติ ปภงฺกโร

อด ขชฺโชปสงฺฆานํ (๒) ปภา อนฺตรธายติฯ

เอวํ ขชฺชฺอุปสทิสา ติตฺติยาปี ปฺภู อิท

กาลปฺกขฺยเม โลกํ ทิปฺยฺนฺติ สกํ คุณฺเฑฯ

ยทา จ พุทฺโธ โลกสฺมี อูเทติ อมิตฺตปฺปโก

นิปฺปภา ติตฺติยา โหนฺติ สุริเย ขชฺชฺูปกา ยถาติฯ

เต เอวํ นิปฺปภา หุตฺวา กจฺจุปีพกาทิปริกัณฺณสรีรา

ปรมฺปาริซฺชฺณฺยปฺตฺตา เยน พุทฺโธ เยน ฐมฺโม เยน สํโฆ

เยน จ มหาชนฺสฺส สฺนฺนิปาโต เตน เตน กนฺตฺวา อนฺตร-

วீถิยฺมฺปิ สิงฺฆาฏฺเฑปี จตฺกฺเฑปี สภายฺปี จตฺวา ปรีเทวนฺติ

กั โภ สมฺโณเขว โคตฺโม สมฺโณ มยฺ อสฺสมณฺฯ

สมณฺสฺเสว โคตฺมฺสฺส สวกา สมณฺา อมฺหากํปี สวกา

อสฺสมณฺฯ สมณฺสฺส จ โคตฺมฺสฺส สวกานฺนฺจสฺส ทินฺนํ มหฺปฺผลํ

อมฺหากํ ทินฺนํ น มหฺปฺผลํ (๓)นฺนุ สมฺโณปี โคตฺโม สมฺโณ

๑. ม. ยถา หิ ฯ ๒. สี. ขชฺชฺอุปสงฺฆานํ ฯ ม.ขชฺชฺอุปสงฺฆานํ ฯ

๓. ม. น อมฺหากํ สวกานฺนฺจ โน ทินฺนํ มหฺปฺผลํ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๖

มยปี สมณาฯ สมณสุสปี โคตมสุส สาวกา สมณา อมหากंपิ
สาวกา สมณาฯ สมณสุสปี โคตมสุส สาวกานลยสุส ทินฺนํ
มหปฺผลํ อมหากंपิ สาวกานลย โน ทินฺนํ มหปฺผลํ (๑) สมณสุสปี
โคตมสุส สาวกานลยสุส เทถ กโรธ อมหากंपิ สาวกานลย
โน เทถ กโรธ (๒) นนุ สมโณ โคตโม ปุริมานี ทิวสานี
อุปฺปนฺโน มย ปน โลก อุปฺปชฺชมานาเยว (๓)อุปฺปนฺนาติฯ

เอวํ นานปฺปการํ วิรวนฺติฯ อถ ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย
อุปาสภา อุปาสิกาโยติ จตฺสโส ปริสา เตสํ สทฺทํ สุตฺวา
ภควโต อารโหเจสฺสิตฺติยา ฆนฺเต อิทฺถจิทฺถจ กเถนฺตีติฯ
ตํ สุตฺวา ภควา มา ตุมฺเห ภิกฺขเว ติตฺติยานํ วจเนน
อณฺตฺตร สมโณ อตฺถิติ สลฺยโน อหฺวตฺถาติ วตฺวา
อณฺตฺติตฺติเยสุ สมณภาวํ ปฏฺิเสเชนฺโต อิเชว จ อนุชานนฺโต
อิมิสฺสา อตฺถุปฺตฺติยา อิเชว ภิกฺขเว สมโณติ อิทํ สุตฺตํ
อภาสีฯ

ตฺตร (๔) อิเชวาติ อิมสฺมีเยว สาสเนฯ อยํ ปน นียโม
เสสฺปเทสุปี เวทิตฺพุโปฯ ทฺติยาทโยปี หิ สมณา อิเชว น
อณฺตฺตฺตฺย สมโณติ โสตาปฺนฺโนฯ เตเนวาท กตโม จ
ภิกฺขเว (๕) สมโณ อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตินฺณํ สํโยชนานํ
๑. ม. มหปฺผลยฺเจวฯ ๒. ม. สกฺกโรธฯ
๓. ม. อุปฺปชฺชมานาเยวฯ ๔. ม. ตฺตฺถฯ
๕. ม. เอตฺถนฺตเร ปจฺจโมติ ทิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๘

° ปริกขยา โสตาปนุโน โหติ อวินิปาตมโม นียโต สมโพธิ-
ปรายโน อัย ภิกขเว(๑) สมโณติ(๒) ฯ

ทติโยติ สกทาคามีฯ เตเนวาห กตโม จ ภิกขเว

ทติโย สมโณ อธิ ภิกขเว ภิกขุ ตินณฺณํ สลฺโลชนานํ ปริกขยา
ราคโทสโมหานํ ตนฺตุตา สกทาคามี โหติ สกิทเว อิมํ โลกํ
อาคนฺตฺวา ทฺกฺขสฺสนฺตํ กโรติ อัย ภิกขเว ทติโย สมโณติฯ

ตติโยติ อนาคามีฯ เตเนวาห กตโม ภิกขเว

ตติโย สมโณ อธิ ภิกขเว ภิกขุ ปญฺจนฺนํ โอรมภาคิยานํ
สลฺโลชนานํ ปริกขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปรีนิพฺพายี
อนาวตฺติมฺโม ตสฺมา โลกา อัย ภิกขเว ตติโย สมโณติฯ

จตุตฺโถติ อรหาฯ เตเนวาห กตโม จ ภิกขเว จตุตฺโถ

สมโณ อธิ ภิกขเว ภิกขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี
ปญฺญาวิมฺุตฺตี ทิฏฺฐเวจฺจ รมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ อัย ภิกขเว จตุตฺโถ สมโณติฯ อิติ
อิมสฺมี จาเน จตฺตารो ผลญฺจกสมณฺว อธิปฺเปตาฯ

สุญฺญาติ ริดฺดา ตฺจฺจฯ ปฺรปฺปวาทาติ จตฺตารो

สสฺสตฺวาทา จตฺตารो เอกจฺจสสฺสติกา จตฺตารो อนฺตฺตานนฺตีกา
จตฺตารอ อมฺราวิกฺเขปิกา เทว อธิจฺจสมฺปฺปนฺนิกา โสฬส
สญฺญีวาทา อญฺจ อสญฺญีวาทา อญฺจ เนวสญฺญีนาสญฺญีวาทา

๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปจฺโมติ ทิสฺสติ ฯ

๒. อจฺ. จตฺกฺก. ๒๑/๒๔๑/๓๒๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๘

สตุต อัจเจทวาทา ปลย ทิฏฐมมณีพพานวาทติ อิเม
สพเพปี พุรหุมชาเล อากตา ทวาสภูจ (๑) อีโต พาหิรานิ ปเรสิ
วาทา ปรบปวาทา นาม เต สพเพปี อิเมหิ จตุหิ
ผลภูจกสมเนหิ สุลลนา น หิ เต เขตถ สนติฯ น
เกวลลย เอเตเหว สุลลนา จตุหิ ปน มคคภูจกสมเนหิปี
จตุณัน มคคานัน อตถาย อารทฐวิปสสเกหิปีติ ทวาทสหิปี
สมเนหิ สุลลนาเอวฯ อิมเมวตถัน สนุชาย ภควตา มหา-
ปรีนิพพานะ วุตถัน

เอณตีโส วยสา สุกทท
ยํ ปพพชชี กิ กุสลาณูเอสี
วสุธานี ปณณาส สมานิกานิ
ยโต อหํ ปพพชชีโต สุกทท
ณายสส ฐมมสส ปเทสวตตี
อีโต พหิทุชา สมโนปี นตถิฯ

ทุติโยปี สมโน นตถิ ตติโยปี สมโน นตถิ จตุตถโยปี
สมโน นตถิ สุลลนา ปรบปวาทา สมเนภิ อญญเอหิตีฯ (๒)

เขตถ หิ ปเทสวตตีติ อารทฐวิปสสโก อธิปเปโต
ตสมา โสตาปตติมคคสส อารทฐวิปสสกัน มคคภูจัน ผลภูจันนติ
ตโยปีเอกโต กตวา สมโนปี นตถิตติ อาหฯ สกทากามิ-

๑. ม. ทวาสภูจ ทิฏฐิโยฯ ๒. ที. มหา. ๑๐/๑๓๕/๑๗๖ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้ ๕

มคคสส อารทฐวิปสสกั มคคฏฐั ผลฏฐนุติ ตโยปี เอกโต
กตุวา ทุติโยปี สมโณ นตถิติ อาหฯ อิตเรสุปี ทวีสุ
เอเสว นโยฯ

กสฺมา ปเนเต อณตตถ นตถิติฯ อเขตตตตายฯ
ยถา หิ น อารกฺเค สาสโป ติฏฐติ น อุกกปิฏฐเจ อกฺกิ
ชลติ น ปิฏฐิปาสาณ เวชานิ รุหนติ เอวเมว พาหิเรสุ
ติตฺถายตเนสุ น อิม สมณฯ อุปฺปชฺชนติ อิมสฺมีเยว
สาสเน(๑) กสฺมา สฺเขตตตตายฯ (๒)สา ปเนสา(๓)อเขตตตต
สฺเขตตตต(๔)จ อริยมคคสส อภาวโต จ ภาวโต จ (๕)เวทิตพฺพาฯ
เตนาห ภกฺวา

ยสฺมี โข สฺภทฺท ฐมฺมวินเย อริโย อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค
น อุปฺลพฺภติ สมโณปี ตตฺถ น อุปฺลพฺภติ ทุติโยปี ตตฺถ
สมโณ น อุปฺลพฺภติ ตติโยปี ตตฺถ สมโณ น อุปฺลพฺภติ
จตุคฺคโถปี ตตฺถ สมโณ น อุปฺลพฺภติฯ ยสฺมีจ โข(๖) สฺภทฺท
ฐมฺมวินเย อริโย อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค อุปฺลพฺภติ สมโณปี ตตฺถ
อุปฺลพฺภติ ทุติโยปี ตตฺถ เป จตุคฺคโถปี ตตฺถ สมโณ อุปฺลพฺภติ
อิมสฺมี โข สฺภทฺท ฐมฺมวินเย อริโย อฏฺฐจฺจกิกโก มคฺโค
อุปฺลพฺภติ อีเชว สฺภทฺท สมโณ อีธ ทุติโย สมโณ อีธ

- # ๑. ม. อิมสฺมีเยว ปน สาสเน อุปฺปชฺชนติ ฯ
- # ๒. ม. เขตตตตตายฯ ๓. ม. เตสั ฯ
- # ๔. ม. เขตตตตตฯ ๕. ม. อภาวโต จ ภาวโต จ... ฯ
- # ๖. ยสฺมี จ โข ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณนา หน้า ๑๐

ตติโย สมโณ อธิ จตุตโธ สมโณ สุณณา ปรปฺปวาทา
สมณณิ อณฺเณหิตีฯ (๑)

เอวํ ยสฺมา ติตฺถายตฺนํ อเชตฺตํ สาสฺนํ เชตฺตํ ตสฺมา
ยถา สฺรุตฺตหตฺตปาทโธ ภาสฺรเกสรสึโห (๒) มิคฺรราชา น สฺุसान
วา สงฺการกฺุณฺเณ วา ปฏฺิวสฺติ ตฺิโยชนสฺหสฺสวิตฺตํ ปน
หิมวณฺตํ อชฺุโณคาเหตุวา มณฺนิคฺุหายํ วสฺติ (๓) ฯ ยถา จ ฉทฺทฺนฺโตะ
นาคราชา น โคจฺริยหตฺติกฺุลาทีสุ นวสุ นาคกฺุเลสุ อฺุปฺปชฺชติ
ฉทฺทฺนฺตฺกฺุเลเยว อฺุปฺปชฺชติฯ ยถา จ วลาหโก อสฺุสฺรราชา
น คทฺุรภกฺุเล วา โอบุฏฺฐกฺุเล วา อฺุปฺปชฺชติ สฺินฺุชฺุยา ตีเร
ปน สฺินฺุชฺุวกฺุเลเยว อฺุปฺปชฺชติ ฯ ยถา จ สพฺุพกามทํ มโนหฺริ
มณฺนิรตฺนํ น สงฺการกฺุณฺเณ วา ปฺุสฺุพฺุพตาทิสฺุ วา อฺุปฺปชฺชติ
วิปฺุลปฺุพตฺุพฺุทฺุณฺุตเรเยว (๔) อฺุปฺปชฺชติ ฯ ยถา จ ตฺิมิรมิงฺคโล (๕)
มจฺุจฺุจราชา น อวาทฺุชฺุทฺุท กโปกฺุชฺุรณฺิสฺุ (๖) อฺุปฺปชฺชติ จตฺุราสีติ-
โยชนสฺหสฺุสคฺุมฺุเกิเร มหาสมฺุทฺุเทเยว อฺุปฺปชฺชติ ฯ ยถา จ
ทฺิยทฺุฒโยชนสฺติโก สฺุปฺุณฺุณราชา ฯ คามทฺุวารเ เอรณฺุทวณาทิสฺุ
ปฏฺิวสฺติ มหาสมฺุทฺุทํ ปน อชฺุโณคาเหตุวา สฺิมพลิตฺุทวเนเยว
ปฏฺิวสฺติ ฯ ยถา จ ฐตฺุรฏฺุโจ สฺุวณฺุณหฺุโส น คามทฺุวาร

- # ๑. ที. มหา. ๑๐/๑๓๘/๑๗๕ ฯ
- # ๒. สี. ภาสฺุรเกสรสฺุโฏ ฯ ม. สฺุรเกสรโก สฺุโห ฯ
- # ๓. ม. มณฺนิคฺุหายํเยว ปฏฺิวสฺติ ฯ ๔. ม. เวปฺุลฺุเต... ฯ
- # ๕. ม. ตฺิมิรปฺิงคโล ฯ ๖. ม. ชฺุทฺุทกโปกฺุชฺุรณฺิสฺุ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๑๑

อวาฏกาทีสุ ปฏิวสติ นวุติหัสสหัสสปริวาโร ปน (๑) หุตวา
จิตตคณุปพพเตเยว ปฏิวสติฯ ยถา จ จตุทีปิสฺสโร จกุก-
วตฺติราชา น นิจฺกุลเ อุปฺปชฺชติ อสมฺภินฺนชฺตฺติยฺกุลเเยว (๒)
ปน อุปฺปชฺชติฯ เอวเมว อิมสฺส สมณฺเสสฺส เอกสมโณปิ น
อณฺณตฺติถายตเน อุปฺปชฺชติ อริยมกฺคปริกฺขิตฺเต ปน พุทฺธ-
สาสเนเยว อุปฺปชฺชติฯ เตนาห ภควา อีเชว ภิกฺขเว
สมโณ เป สฺสณฺวา ปฺรปฺปวาทา สมณฺณี อณฺณเวหิตฺติฯ

สมฺมา สีหนาทํ นทถาติ เอตฺถ สมฺมาติ เหตุนา นเยน
การณฺนฯ สีหนาทนฺติ เสฏฺฐนาทํ อภิตนาทํ อุปฺปฏฺฐิตนาทํฯ (๓)
อิมสฺสจ (๔)จตฺนุํ สมณฺนํ อีเชว อตฺถิตาย อัย นาทो
เสฏฺฐนาโท นาม โหติฯ อุตฺตมนาโทฯ อิม สมณฺนา อีเชว
อตฺถิติ วทนฺตสฺส อณฺณโต ภยํ วา อาสฺงกา วา นตฺถิติ
อภิตนาโท นาม โหติฯ อมฺหากํปิ สาสเน อิม สมณฺนา
อตฺถิติ ปฺรณฺนาทีสุ เอกสฺสาปี อญฺจหิตฺวา วตฺตํ อสมตฺถตฺตาย
อัย นาทो อุปฺปฏฺฐิตนาโท นาม โหติฯ เตน วุตฺตํ
สีหนาทนฺติ เสฏฺฐนาทํ อภิตนาทํ อุปฺปฏฺฐิตนาทนฺติฯ

จานํ โข ปเนตํ วิชฺชตฺติ อิทํ โข ปน การณํ
วิชฺชติฯ ยํ อณฺณตฺติถายาติ เยน การณฺน อณฺณตฺติถายาฯ
๑. ม. ปนสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. อสมภินฺนชาตฺยชฺตฺติย... ฯ
๓. ม. อุปฺปฏฺฐินาทํ ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ ๔. สී. อิมเส ฯ ม. อิมเส หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๒

เอตถ จ ติตถํ ชานิตพฺพํ ติตถกโร ชานิตพฺโพ ติตถิยา
 ชานิตพฺพา ติตถิสาวกา ชานิตพฺพาฯ ติตถํ นาม ทฺวาตฺถุสี-
 ทิฏฺฐิโยฯ เอตถ หิ สตฺตา ตฺรนฺติ อุตฺถวณฺติ (๑) อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ
 กโรนฺติ ตฺสฺมา ติตถนฺติ วุจฺจนฺติฯ ตาสํ ทิฏฺฐินํ อปฺปาเทตา
 ติตถกโร นามฯ ตสฺส ลทฺธี กเหตุวา ปพฺพชิตา ติตถิยา
 นามฯ เตสํ ปจฺจยทายกา ติตถิสาวกาติ เวทิตพฺพาฯ
 ปริพฺพาชกาติ คิหิพนฺชนํ ปหาย ปพฺพชฺชูปคตาฯ อสฺสาโสติ
 อวสฺสโย ปตฺติจฺจา อปฺคตมโภฯ พลนฺติ ธาโมฯ เยน ตุมฺหติ
 เยน อสฺสาเสน วา พลน วา เอวํ วเทถฯ

อตฺถิ โข โน อวฺโส เตน ภาวตา ชานตา ปสฺสตา
 อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเชนาติ เอตถ อํยํ สงฺเขปคฺโค โย โส
 ภาวตา สมตฺตีส ปารมิโย ปุเรตฺวา สพฺพกิลเส ภาวชิตฺวา
 อนฺตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺโธ เตน ภาวตา เตสํ เตสํ
 สตฺตานํ อาสยानฺตฺยํ ชานตา หตฺถตฺเต จปิตํ อามลกํ วยิ
 สพฺพพลฺลเยยฺยธมฺมํ ปสฺสตาฯ อปิจ ปุพฺเพนิวาสาทีหิ ชานตา
 ทิพฺเพน จกฺขุณา ปสฺสตาฯ ตีหิ วิชฺชาหิ จหิ วา ปน
 อภิญฺญาหิ ชานตา สพฺพตฺถ อปฺปฏิหเตน สมฺนฺตจกฺขุณา
 ปสฺสตาฯ สพฺพธมฺมชานนสมตฺถาย ปญฺญาช ชานตา
 สพฺพสตฺตานํ จกฺขุวิสยาตีตานิ ติโรกฺขทฺทาทิกตานิ (๑) วาปี รูปานิ
 # ๑. ม. ติโรกฺขทฺทาทิกตานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๑๓

อติวิสุทฺเธน มังสจกฺขุณา ปสฺสตาฯ อตฺตหิตสาธิกาย สมาธิ-
ปทฺฐจฺานาย ปฏฺิเวรปญฺญา ยานตา ปรีหิตสาธิกาย กรุณา-
ปทฺฐจฺานาย เทสนาปญฺญา ปสฺสตาฯ อรีนํ หตฺตฺตา ปจฺญาทีนํ
อรหตฺตฺตา จ อรหตา สมฺมา สามญฺจ สจฺจํ พุทฺธตฺตา
สมฺมาสมฺพุทฺเธนฯ อนุตฺตรายิกธมฺเม วา ยานตา นียฺยานิกธมฺเม
ปสฺสตาฯ กิลลสารีณํ หตฺตฺตา อรหตา (๑) สามํ สพุทฺธมฺมานํ
พุทฺธตฺตา สมฺมาสมฺพุทฺเธนาตี เอวํ จตฺตฺวารชฺชวเสน จตฺตฺหิ
อากาเรหิ โถมิเตน จตฺตฺวารอ ชมฺมา อกฺขาตา เย มยํ
อตฺตฺตฺนํ สมฺปสฺสमानา เอวํ วเทม น ราชฺราชมฺหามตฺตฺตาทีนํปี
อุปตฺถมฺภํ น (๒) กายพฺลนฺตฺติฯ

สตฺถฺริ ปสาโทตี อิตฺตีปี โส ภควาตี อาทีนา นเยน
พุทฺธกฺกุณฺเณ อนุสฺสฺรณฺตฺตานํ อุปฺปนฺนปฺปสาโทฯ ธมฺเม ปสาโทตี
สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโมตีอาทีนา นเยน ธมฺมกฺกุณฺเณ อนุสฺสฺรณฺตฺตานํ
อุปฺปนฺนปฺปสาโทฯ สีเลสุ ปรีปฺปรการิตาตี อริยกฺกฺเตสุ สีเลสุ
ปรีปฺปรการิตาฯ อริยกฺกฺตฺตฺตานํ นาม ปญฺจสีลาณํฯ ตานํ หิ
ภวานฺตรคโตปี อริยสาวกโก อตฺตโน อริยสาวกภาวํ อชานนฺโตปี
น วีตฺติกฺกมฺตฺติฯ สเจ(๑) หิ นํ โกจฺจิ วเทยฺย อิมํ สกฺลจกฺก-
วตฺตฺตฺริชฺชํ สมฺปฏฺิจฺฉิตฺตฺวา ชุทฺทกมฺกฺขิกํ จีวีตา โวโรเปหิตฺติ
อญฺจฺานเมตํ ยํ โส ตสฺส วจฺนํ กรเยยฺยฯ เอวํ อริยานํ
สีลาณํ กนฺตฺตานํ ปิยานํ มนาปานิฯ ตานํ สนฺธาย วุตฺตํ
๑. ม. เอตฺถกฺกฺเต สมฺมาตี ทิสฺสตีฯ ๒. ม. นสฺสทฺโท นตฺถิฯ
๓. ม. สเจปีฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๔

สีเลสุ ปริปุรการิตาติฯ

สหรมมิกา โข ปนาติ ภิกฺขุ ภิกฺขุณี สีภุขมาณา
สามณโร สามณรี อุปาสิกโก อุปาสิกาทิ เอเต สตุต
สหรมฺจาริโนฯ เอเตสุ หิ ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ สหฺริ สหฺรมฺมจฺจฺรติ
สมานสีภุขตายฯ ตถา ภิกฺขุณี ภิกฺขุณีหิ เป อุปาสิกกา
อุปาสิกาหิ โสตาปนฺโน โสตาปนฺเนหิ สกทาคามิ ๗เปฯ
อนาคามี อนาคามีหิ สหฺรมฺมจฺจฺรติฯ ตสฺมา สพฺเพ เจเต (๑)
สหรมฺมิกาติ วุจฺจฺนติฯ อปีเจตฺถ อริยสาวกาเยว อธิปฺเปตาฯ
เตสํ หิ ภวฺนตฺเรปि มกฺกทสฺสนมฺหิ วิวาโท นตฺถิ ตสฺมา
เต อจฺจฺนตฺติ เอกธมฺมจฺจฺริตาย สหฺรมฺมิกาฯ อิมินา สุปฺปฏิปนฺโน
ภควโต สาวกสํโฆติอาทินา นเยน สงฺฆํ อนุสฺสรนฺตานํ
อุปฺปนฺนปฺปสาโท กถิตฺย เอตฺตาวตา จตฺตาริ โสตาปนฺนสฺส
องฺคานิ กถิตานิ โหนฺติฯ

อิม โข โน อาวุโสติ อาวุโส อิม จตฺตาริ ธมฺมา
เดนา ภควตา อมฺหากํ อสฺสาโส เจว พลญฺจาติ อภฺชาตา ๗
เย มยฺ อตฺตนิ สมฺปสฺสमानา เอวํ วเทม.

โย อมฺหากํ สตุตฺตาติ อิมินา ปุรณฺณกสฺสปาติเก จ
สตุตฺตาริ อปฺทิสฺสนฺติฯ ยถา ปน อิทานิ สาสเน อจฺจฺริย-
อุปฺชฺฌาयाทีสุ อมฺหากํ อจฺจฺริโย อมฺหากํ อุปฺชฺฌาโยติ
๑. ม. สพฺเพเปเต ๗

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๑๕

เคหสิตเปมัม โหติฯ เอวรูป เปมัม สนุชชาย สตุถริ ปสาโทติ
 วทนต์ฯ เถโร ปนาห ยสุมา สตุถา นาม น เอกสุส
 น ทฺวินัน โหติ สเทวกสุส โลกสุส เอโกว สตุถา ตสุมา
 ติตฺติยา อมหากัม สตุถาติ เอกปเทเนว สตุถาริ วิสุ กตุวา
 อิมินาว ปเทน วิรุทฺธา ปราชิตาติฯ ฐมเม ปสาโทติ อธิ (๑)
 ปน ยถา อิทานิ สาสเน อมหากัม ที่มณิกายิ อมหากัม
 มชฌิมนิกายิติ มมายนฺติ เอวํ อตฺตโน อตฺตโน ปริยตฺติฐมเม
 เคหสิตเปมัม สนุชชาย วทนต์ฯ สีสฺสูติ อชฺสีลโคสีลเมณฺฑกสีล-
 กุกฺกุรสีลาทีสุฯ อธิ โน อาวุโสติ เอตฺถ อธิชาติ ปสาทํ (๒)
 สนุชชาย วทนต์ฯ โก อธิปฺปายิ(๓) โก อธิกปฺปโยโคฯ ยทิทนต์
 ยํ อิทํ ตฺมฺหากญฺเจว อมหากญฺจ นานากรณี วทฺเยยถ ตํ
 ก็ นามฯ ตฺมฺหากัมปิ หิ จตุสุ จาเนสุ ปสาโท อมหากัมปิ
 นนฺ อตฺสฺมี ปสาโท (๔) ตฺมฺเห จ อมฺเห จ เทวธา ภินฺนสฺวณฺณํ
 วิย เอกสทิสฺชาติ วาจา ย สมฺฐฺรา หุตฺวา อญฺจิสฺสุฯ

อถ เนสํ ตํ สมฺฐฺรตํ ภินฺนทนต์ ภาควา เอวํวาทีโนติ-
 อาทิมายฯ ตตฺถ เอกา นิฏฺฐาติ ยา ตสุส ปสาทสุส
 ปฺริโยसानฺภูตา นิฏฺฐา ก็ สวา เอกา อฺฐาหุ ปฺญฺติ เอวํ
 ปฺญฺจถาติ วทนต์ฯ ยสุมา ปน ตสฺมี ตสฺมี สมเย นิฏฺจํ
 อปฺลยเปนฺโต นาม นตฺถิ พฺราหฺมณานํ หิ พฺรหฺมโลโก
 # ๑. ม. อิทํฯ ๒. ม. สาสนํฯ ๓. ม. อธิปฺปายาโสฯ
 # ๔. ม. ปสาเทฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๑๖

นิกุจา เอกา (๑) นิพพตติ ตาปสานัน (๒) อากสุสรา ปรีพพชกานัน
สุกถินหา อาชีวกานัน อนนตมานโตติ เอว ปรีกปปีโต
อสลณีกโวฯ อิมสมิ์ สาสเน ปน อรหตตํ นิกุจาฯ สพเพว
เจเต อรหตตเมว นิกุจาทิฯ วทนติฯ ทิกุจิวเสน ปน พุรหุม-
โลกาทินิ ปลยเบนติฯ ตสฺมา อตตโน อตตโน ลทฐิวเสน
เอกเมว นิกุจํ ปลยเบนติ ตํ ทสฺเสตฺถุกควา สมมา-
พฺยากรมานาติอาทิมายฯ

อิทานิ กิกขุณปี อิมสมิ์(๑)เอกา นิกุจา ติตฺถิยานันปี
เอกา นิกุจาทิ ทวีสุ อฏฏการเกสุ วีย จิตฺเตสุ ภควา อนฺโโยค-
วตฺตํ ทสฺเสนฺโต สภา ปนาวุโส นิกุจา สรากลสฺส อุทาหุ
วิตฺรากลสฺสชาติอาทิมายฯ ตตฺถ ยสฺมา รากลรตฺตาทินิ นิกุจา
นาม นตฺถิฯ ยทิ สียา โสณสิงกالاทินปี(๔) สียาติ อิม
โทสํ ปสฺสนตฺตานัน ติตฺถิยานัน วิตฺรากลสฺส อาวุโส สภา นิกุจาทิ-
อาทินา นเยน พฺยากรณัน ทสฺสิตฺตํ

ตตฺถ วิทฺทสุโนติ ปณฺทิตฺตสฺสฯ อนฺรุทฺสปฏฺวิวิรุทฺสฺสชาติ
รากลน อนฺรุทฺสฺส โกลเณน ปฏฺวิวิรุทฺสฺสฯ ปปลยจารามสฺส
ปปลยจรีโนติ อตฺถ อารมณฺติ เอตฺถาติ อาราโม. ปปลยโจ
อาราโม อสฺสาติ ปปลยจาราโม. ปปลยเจ (๕)รติ อสฺสาติ
๑. ม. เอกา นิพพตฺติตฺติ น ทิสฺสติฯ ๒. ม. มหาตาปสานันฯ
๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๔. ม. โสณสิงกالاทินมปีฯ
๕. ม. ปปลยโจวฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๑๗

ปญจจติฯ ปญจโจติ (๑) มตตปมตตการภาเวน ปวตตานัน
ตณหาทิกุจิมานัน เอต อธิวณันฯ อิธ ปน ตณหา-
ทิกุจิว อธิปเปตาฯ สรคสุตติอาทิสฺส ปญจสุ จาเนสุ เอโกว
กิลโส อากโตฯ ตสฺส อการนาคุต เวทิตพฺพฯ สรคสุตติ
หิ วุตตญฺจเน ปญจกามคฺฉิกราควเสน คหิตฺโตฯ สตณหฺสุตติ
ภวตณฺหวเสนฯ อุปาทานสุตติ คณฺวเสนฯ อนฺรุทฺธ-
ปฏิวิริทฺธสุตติ ยุกลวเสนฯ ปญจจรามสุตติ (๒) ปญจจุปฺตติ-
ทสฺสนวเสนฯ สรคสุตติ วา เอตฺถ อกฺุสฺสมลวเสน คหิตฺโตฯ
สตณหฺสุตติ เอตฺถ ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานวเสนฯ (๓) เสถ
ปฺริมสทิสเมวฯ เถโร ปนาห กสฺมา เอว วิทฺธเสถ เอโกเยว
หิ อัย โลโก รชฺชนวเสน ราโคติ วุตฺโตฯ ตณฺหากรณวเสน
ปน (๔) ตณฺหา คณฺญฺเจเน อุปาทานันฯ ยุกลวเสน อนฺโรธปฏิวโรธ
ปญจจุปฺตติยฺญฺเจเน (๕)ปญจโจติฯ

อิทานิ อิมสํ กิลีสานํ มฺลญฺจํ ทิกุจิวาทํ ทสฺเสนฺโต
เทวมา ภิกฺขเว ทิกุจิวโรธิตอาทิมายฯ

ตตฺถ ภวทิกุจิจฺฉิ สสฺสทิกุจิจฺฉิ วิภวทิกุจิจฺฉิ อฺจฺเจททิกุจิจฺฉิ
ภวทิกุจิจฺฉิ อลฺลีนาคิ ตณฺหาทิกุจิวเสน สสฺสทิกุจิจฺฉิ อลฺลีนายฯ
อุปคตาคิ ตณฺหาทิกุจิวเสนว อุปคตาย อชฺโฆสิตาคิ ตณฺหา-
๑. ม. เอตฺถนฺตเร จสทฺโทติ ฯ ๒. ม. ปญจจรามสุตติ ฯ
๓. ม. อุปาทานทสฺสนวเสน ฯ ๔. ม. ปนสทฺโท นตฺถิ ฯ
๕. ม. ปญจจุปฺตติทสฺสนญฺเจเน ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฤคณณา หน้า ๑๘

ทัญจิวเสเนว อนุปวิญญาฯ วิภวทัญจिया เต ปฏิวิริทุธาติ เต
สพเพ อุจเจทวาทีหิ สทฐี ตุมเห อนุชพาลา น ชานาถ
สสสโต อัย โลโก นาย โลโก อุจฉชชตีติ ปฏิวิริทุธา นิจจ
กลภณณทนปสุตา วิหรนตฺติฯ ทุตยวารีปี เอเสว นโยฯ

สมุททยจติอาทีสุ เทว ทัญจินี สมุททยา ขณิกสมุทโย
ปจยสมุทโย จ(๑) ขณิกสมุทโย ทัญจินี นิพพตฺติฯ
ปจยสมุทโย อญจัญจานานิฯ เสยยตีทำ ขนฺธาปี ทัญจัญจัน
อวิชชาปี ผลุโสปี สลฺลยาปี วิตฺกโกปี อโยนิโสมนสิกาโรปี
ปาปมิตฺโตปี ปฺรโต โฆโสปี ทัญจัญจันฯ ขนฺธา เหตุ ขนฺธา
ปจโย ทัญจินี อุปาทาย สมุญจานญฺเจเนฯ เอว ขนฺธาปี
ทัญจัญจันฯ อวิชชา ผลุโส สลฺลยา วิตฺกโก อโยนิโสมนสิกาโร
ปาปมิตฺโต ปฺรโตโฆโส เหตุ ปฺรโตโฆโส ปจโย
ทัญจินี อุปาทาย สมุญจานญฺเจเนฯ เอว ปฺรโต โฆโสปี
ทัญจัญจันฯ (๒) อตฺถงฺคมาปี เทวเยว ขณิกตฺถงฺคโม ปจยตฺถงฺคโม
จฯ ขณิกตฺถงฺคโม นาม ขโย วโย เกโท ปฺริเกโท
อนิจฺจตา อนุตฺตรชานีฯ ปจยตฺถงฺคโม นาม โสตาปตฺติมคฺโคฯ
โสตาปตฺติมคฺโค หิ ทัญจินี สมุคฺฆมาโตติ (๓) วุตฺโตฯ

- อสุสาทนต์ติ ทัญจิมุสกํ อานิสฺส(๔) สนฺชาย วุตฺตํ ยํทัญจิกโก
- # ๑. ม. จสทฺโท นตฺถิฯ ๒. ขุ. ปฏฺ. ๓๑/๓๐๔/๒๐๐ ฯ
 - # ๓. ม. ทัญจัญจานสมุคฺฆมาโตติ ฯ
 - # ๔. ม. เอตฺถนฺตเร ยนฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๑๕

สตถา โหติ ตัมทิกุกกา สวกา โหนติฯ ยัมทิกุกกัม (๑) สตถารัม
 สวกา สกุกโรนติ ครุกโรนติ มาเนนติ ปุเชนติ ลภนติ
 ตโตนิทานัม จีวรปญฺพปาตเสนาสนคิลานปจฺยเกสชฺชปริกขารานํฯ (๒)
 อยัม ภิกฺขเว ทิกฺขิยา ทิกฺขุชรมมิโก อานิสฺโสติฯ อาทินวนติ
 ทิกฺขุจฺจกคณมุลกัม อุปททวํฯ โส วคฺคฺลิวตฺตัม (๓) อุกฺกุฏิกปฺปชานัม
 กณฺฏกาปสฺสยตา ปลฺยจาทปตปฺปนํ (๔) (๕) มรฺูปปปาตปตฺนัม เกสมสฺสสุ-
 โลจณัม อปฺปาณกชฺฌานนฺติอาทินํ (๕) วเสน เวทิตพฺโพฯ นิสฺสรณนฺติ
 ทิกฺขุจฺฉินํ นิสฺสรณํ นาม นินฺพพานํฯ ยถากฺกตัม นปฺปชานนฺตฺติ
 เย เอตัม สพฺพัม ยถาสภาวํ น ชานนฺติฯ น ปริมฺจจนฺติ
 ทุกฺขสมฺมาติ สกฺลวณฺณทุกฺขโต น ปริมฺจจนฺติฯ อิมินา เอเตสํ
 นิกฺกฺขา นาม นตฺถิตฺติ ทสฺเสติฯ ปริมฺจจนฺติ ทุกฺขสมฺมาติ สกฺล-
 วณฺณทุกฺขโต ปริมฺจจนฺติฯ อิมินา เอเตสํ นิกฺกฺขา นาม อตฺถิตฺติ
 ทวีนนํ อณฺเฏการกานํ อณฺเฏํ ฉินฺทนฺโต วิย สาสนสมฺมึเยว
 นิกฺกฺขาย อตฺถิตฺตัม ปตฺติกฺขเปติฯ

อิทานิ ทิกฺขุจฺจเจทนํ ทสฺเสนฺโต จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว
 อูปาทานานีติอาทิมายฯ เตสํ วิตฺถารกกา วิสุทฺธิมคฺเค
 วุตฺตาเยวฯ

- สพฺพูปาทานปริณฺยวาทา ปฏฺิخانมานาติ สพฺเพสํ
- # ๑. ม. ยัมทิกูกกาฯ ๒. ม. ...ปริกขารัมฯ
 - # ๓. ม. วคฺคฺลิวตฺตัมฯ ๔. ส. ปลฺยจาทปตปฺปนัมฯ
 - # ๕. ม. สานูปปาตปตฺนัม เกสมสฺสสุลฺลยณฺณํ อปฺปาณกัม ฉานนฺติฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฤควณณา หน้า ๒๐

อุปาทานานํ ปริยณํ สมตักกมํ วทามาติ เอวํ ปฏิชานมานาฯ
 น สมมา สพฺพุปาทานปริยณํ ปญฺญเปนนฺตํ สพฺเพสํ
 อุปาทานานํ สมตักกมํ สมมา น ปญฺญเปนนฺติฯ เกจิ กามู-
 ปาทานมตฺตสฺส ปริยณํ ปญฺญเปนนฺติ เกจิ ทิฏฺฐุปาทานมตฺตสฺส
 ปญฺญเปนนฺติ เกจิ สีลพฺพุตฺตปาทานมตฺตสฺสาปีฯ (๑) อตฺตวาทุ-
 ปาทานสฺส ปน ปริยณํ ปญฺญเปนนฺโต นาม นตฺถิฯ เตสํ
 ปน เกทํ ทสฺเสนนฺโต กามูปาทานสฺส ปริยณํ ปญฺญเปนนฺตํ-
 อาทิมายฯ ตตฺถ สพฺเพปิ กามูปาทานสฺส ปริยณํ
 ปญฺญเปนนฺติเยว ฉนฺนวุติ ปาสณฺฑาปี ทิ กามา โข
 ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพาติ วตฺถุปฏิเสวนโก (๒) กปฺปตฺติ น
 ปญฺญเปนนฺติ อกปฺปิเยเมว กตฺวา ปญฺญเปนนฺติฯ เย ปน เสวนฺติ
 เต เถยฺเยน เสวนฺติฯ เตน วุตฺตํ กามูปาทานสฺส ปริยณํ
 ปญฺญเปนนฺตํ

ยสฺมา นตฺถิ ทินฺนุนตฺถิอาทินิ คเหตุวา จรฺนตฺติฯ สีเลน
 สฺทฺธิ วเตน สฺทฺธิ น (๓) ภาวนาย สฺทฺธิตฺติ คณฺหนตฺติ อตฺตฺพลทฺธิ
 นปฺปชฺหนตฺติ ตสฺมา น ทิฏฺฐุปาทานสฺส (๔) อตฺตวาทุปาทานสฺส
 ปริยณํ ปญฺญเปนนฺติฯ ตํ กิสฺส เหตุติ ตํ อปญฺญาปนํ เอเตสํ
 กิสฺส เหตุ กิ การณาฯ อิมานิ ทิ เต โภณฺโตติ ยสฺมา
 # ๑. ม. สีลพฺพุตฺตปาทานสฺสาปีฯ ๒. ม. วตฺถุปฏิเสวนํ กามํฯ
 # ๓. ม. สนทฺโท นตฺถิฯ ๔. ม. เอตฺถนฺตเร น
 # สีลพฺพุตฺตปาทานสฺส นตฺติ ทิสฺสติฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๒๑

เต โภนุโต อิมานี ตีณิ การณานิ ยถาสภาวโต น
 ชานนุตตี อตุโถฯ เย ปเนตถ ทูวินัน ปริณณานัน ปญญา-
 ปนการณัน ทิฏฐิ (๑)เจว สีลพพตถจ เอตํ ปหาตพพนุติ
 ยถาสภาวโต ชานนุติฯ เต สนุชาย ปโรโต เทว วารา
 วุตตยาฯ ตตถ เย อตถิ ทินนุติอาทีนึ คณฺหนุติ เต
 ทิฏฐุปาทานสฺส ปริณณํ ปญฺญเปนฺติฯ เย ปน สีเลน สุทฺธิ
 วเตน สุทฺธิ ภาวนาย สุทฺธิตฺติ (๒) คณฺหนุติ เต สีลพพตฺ-
 ปาทานสฺสปี ปริณณํ ปญฺญเปนฺติฯ อตฺตวาทูปาทานสฺส ปริณณํ
 ปน เอโกปี ปโรโต (๓) ปญฺญเปตฺตุ น สกโกติฯ อญฺจสมา
 ปตฺตติลาภินปี หิ จนฺทิมสุริเย ปาณินา ปริมชฺชิตฺวา
 สมานาปี (๔)จ ติตฺถิยา ติสฺโส ปริณญา ปญฺญเปนฺติฯ
 อตฺตวาท (๕) ปน (๖) มุญฺจิตฺตุ น สกโกนฺติฯ ตสฺมา ปฺนปฺปฺนํ
 วญฺญสฺมีเยว ปตฺนุติ ปจฺวิชฺชิจฺจนสสโก วิย หิ เอเตฯ

ตตถายํ อตฺถสฺลลาปีกา อุปมา ปจฺวี กิร สสกํ อาท
 โภ สสกาติฯ สสโก อาท โภ เอโสติฯ กสฺมา มเมว
 อุปริ สพฺพอิริยาปเถ กปฺเปนฺโต อุจฺจารปฺสฺสาวํ กโรนฺโต มํ
 น ชานสีติฯ สฺมฺมจฺจ ตยา อหํ ทิฏฺฐโจ มยา อกฺกนฺตญฺจานนฺทึ (๗)
 # ๑. ม. ทิฏฐิณฺเจว ฯ ๒. ม. น สีเลน สุทฺธิ น วเตน สุทฺธิ น
 # ภาวนาย สุทฺธิตฺติ ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
 # ๔. ม. จรमानาปี ฯ ๕. สී. อตฺตวาทูปาทานํ ฯ
 # ๖. ม. ปนสทฺโท นตฺถิ ฯ ๗. ม. อกฺกนฺตญฺจานนฺมฺปี ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๒๒

องคคคเคหิ ฝุญจญจัน วิย โหติ วิสสุญจอุทกั อปปมตตกั
 กรีสั กตคผลมตตั หตถิอสุสาทิหิ ปน อกุนตญจันปี มหนตั
 ปสสาโวปี เนสิ ฆญมตโต (๑) อุจจาโร ปจญิมตโต โหติ อถั
 มยหั ตยาคิ อุปปติตวา อณณสมิ จาเน ปติโตฯ ตโต
 นั ปจวี อห อโห ทูรงคโตสิ (๒)นนุ มยหั อุปริเยว
 ปติโตสิติฯ โส ปน ตั ชิกุจณนโต อุปปติตวา อณณตถ
 ปติโต เอว วสสสทสสิปี อุปปติตวา ปตมาโน
 สสโก ปจวี มุญจิจุ น สกโกติฯ เอวเมว ติตถิยา สพพุ-
 ปาทานปริณณั ปณณเปนตปิ กามุปาทานทินิ ตินณเวย
 สมติกกมึ ปณณเปนติฯ อตตวาทำ ปน มุญจิจุน สกโกนติ
 อสกโกนตวา ปุนปปุนิ วญญสมิเยว ปตนติติฯ

เอว ยั ติตถิยา สมติกกมิตุ น สกโกนติ ตสส วเสน
 ทิญจิจเจทวาทั วตวา อิทานิ ปสาทจเจทวาทั ทสเสนโต
 เอวรูเป โข ภิกขเว ฐมมวินเยติอาทิมาหฯ ตตถ ฐมมวินเยติ
 ฐมเม เจว วินเย จ อุภเยนปี อนิยยานิกสาสนัน ทสเสติฯ
 โย สตถริ ปสาทโ โส น สมมคคโตติ อนิยยานิกสาสนสมิ
 หิ สตถา กาลั กตวา สอิหปี โหติ พุคอุฆปี โหติ ทิปปี
 อจโฆปี ตรจโฆปีฯ สวกา ปนสส มิคาปี สุกราปี สสกาปี (๓)
 โหนติ โส อิเม มยหั ปุพเพ อุปญจากา ปจจยทายกาคิ
 # ๑. ม. เอตถนตเร โหติติ ทิสสติฯ ๒. ม. อเร ทูริ คโตปีฯ
 # ๓. ม. ปสทาปีฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๒๓

ขนฺตี วา เมตฺตํ วา อนฺนทฺทํ วา อกฺตฺวา เตสํ อฺปฺริ
 ปตฺติวฺวา โลหิตํ ปิวติ ญฺลญฺลมํสํนิปี ขาทติฯ สฺตฺถา วา
 ปน วิพาโร โหติ สํวกา กุกฺกฺฐา วา มุสิกา วาฯ
 อถ เน วุตฺตฺนเยเนว อนฺนํมปฺปี อกฺตฺวา ขาทติฯ อถว สฺตฺถา
 นิรยปาโล โหติ สํวกา เนรยิกสฺตฺตาฯ โส อิมํ มยฺหํ
 ปฺพุเพ (๑)ปฺจฺยทายกาทิ อนฺนํมปฺปี อกฺตฺวา วิวิธา กมฺมกรณา (๒)
 กโรติ อาทิตฺเตปี รเถ โยเชติ องฺการปฺพุพฺตํปี อโรเปติ
 โลหกฺมฺภิยํ สิริ จิปีติ (๓) อนเนเกหิปี ทฺกฺขชฺมเมหิ สมนฺปโยเชติฯ
 สํวกา วา ปน กาลํ กตฺวา สีหาทโย โหณฺติ สฺตฺถา
 มิกาทิสฺส อณฺตโรฯ เต อิมํ มยฺหํ ปฺพุเพ จตฺุหิ ปฺจฺยเยหิ
 อฺปฺญฺจหิมฺหา สฺตฺถา โน อยฺนฺติ ตสฺมํ ขนฺตี วา เมตฺตํ วา
 อนฺนทฺทํ วา อกฺตฺวา วุตฺตฺนเยเนว อนนฺยพฺยสนฺนํ ปาเปเนติฯ
 เอวํ อนนฺยยานิกสํสํเน โย สฺตฺถริ ปสาโท โส น สมนฺมคฺคโต
 โหติฯ กณฺจํ กาลํ กนฺตฺวาปี (๔) ปฺจฺจมา วินสฺสตีเยวฯ

โย ชฺมเม ปสาโทติ อนนฺยยานิกสํสํสนฺนํสฺมํ หิ ชฺมเม
 ปสาโท นาม อุกฺคหิตปริยาปฺญฺจิตฺตวาทิตมตฺตเถ (๕) ตนฺติชฺมเม
 ปสาโท โหติ วญฺญโมกฺโข ปเนตฺถ นตฺถิฯ ตสฺมา โย เอตฺถ
 ปสาโท โส ปฺนปฺปฺนํ วญฺญเมว คมฺภีริ กโรตีติ สํสํสนฺนํ อสมฺมคฺคโต
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร อฺปฺญฺจจาทิ ทิสฺสตีฯ ๒. ม. กมฺมการณาฯ
 # ๓. ม. โลหกฺมฺภิยมฺปิ จิปีติฯ ๔. กตฺวาปี อิติปีฯ
 # ๕. ม. อุกฺคหิตปริยาปฺญฺจ...ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคณณนา หน้ ๒๔

อสภาวโต(๑) อกขายตีฯ

ยา สีเสสุ ปรีปรการิตาติ ยาปี (๒) อนินยยานิกสาสนเน
อชสีลาทีนั วเสน ปรีปรการิตา ส่าปี ยสุมา วฏฏโมกข์
ภวนิสสรณั น สมปาเปตีฯ สมปชชमानา ปน ตีรจจนโยนี
อาวหตี วิปจจमानา นีรยั ตสุมา น สมคคโต (๑)อกขายตีฯ
ยา สหสมมิเกสุตี อนินยยานิกสาสนสมิ หิ เย สหสมมิกา
เตสุ ยสุมา เอกจเจ กาลั กตุวา สีหาทโยปี โหนติ
เอกจเจ มิกาทโยฯ ตตุถ สีหาทิกฐตา อิเม อมุहां สหสมมิกา
อहेสนุนติ มิกาทิกฐเตสุ ขนติอาทีนิ ออกตุวา ปุพเพ วุตตนเยเนว
เนลั มหาทุกข์ อูปาเทนตีฯ ตสุมา เอตุถ สหสมมิเกสุ
ปิยมนาปตาปี อสมมคคตา อกขายตีฯ

อิมิ (๔) ปน สพพิ การณเกทั เอกโต กตุวา ทสุเสนโต
ภควา ตั กิสสุ เหตุ เอวั हेतु ภิกขเว โหตีตีอาทิมาย
ตตุรายั สงเขปตุโต เอวั हेतु ภิกขเว โหตี ยั มया
วตุตติ โย สตุถริ ปสาโท (๕)น สมมคคโต โหตีตี (๖)อาทิ
ตั เอวเมตติ โหตีฯ กสุมา ยสุมา เต ปสาทาทยो ทुरกขาเต
ธมวินเย เป อสมมาสมพุทฐปปเวทิตเตติ เอตุถ หิ ยถา-
ตनुติ การณตุถ นิปาโตฯ ตตุถ ทुरกขาเตติ ทุกกเถเต

- # ๑. ม. อสภาวโตฯ ๒. ม. ยาปี จฯ ๓. ม.สมมคคตาฯ
- # ๔. ม. อิทัฯ ๕. ม. เอตุถนุเตร โสตี ทิสสุตีฯ
- # ๖. ม. อกขายตีตีฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๒๕

ทุกกถิตตตตเตเว ทุปรเวทิตเตฯ โส ปเนส ยสุมา มคคผลตตถาย
น นียยาติ ตสุมา อนียยานิโก รากาทีนั ออุปสมาย อสิ-
วตตตไนโต อนุปสมสัวตตตไนโก น สมุมาสมพุทฺเชน สพุพพณณา
ปเวทิตโตติ อสมุมาสมพุทฺชรปเวทิตเตฯ ตสุมี อนียยานิเก
อนุปสมสัวตตตไนเก อสมุมาสมพุทฺชรปเวทิตเตฯ เอตตวตตว ภาว
ติตติเยสุ ปสาโท สุราปีตสิงคาลเอ ปสาโท วิย นีรตถโกติ
ทสเสสีย

เอโก กิร กานสิงคาลอ (๑) รตตี นครี ปวิฏโจ สุราชลลิก
ขาทิตฺวา ปุณฺนาควเน นิปรชชิตฺวา นิตุทายนโต สุริยคฺคมน
ปพุชฌิตฺวา จินฺเตสิ อิมสุมิ กาลเอ น สกกา กนฺตุ พุ
อมุหากิ เวริโน เอกิ วณฺเจตฺตวภูฏตีตติฯ โส เอกิ พุราหฺมณิ
คจฺจนฺตํ ทิสฺวา อิมิ วณฺจิสฺสามิตติ (๒)อฺยฺย พุราหฺมณชาติ
อาหฯ โโก เอโส พุราหฺมณิ ปกฺโกสตีตติฯ อหิ สามิ อิต
ตว เอหิตติฯ กิ โภตติฯ มํ พหิกามิ เนหิ อหฺนเต เทว
กหาปณฺสถานิ ทสฺสามิตติฯ โส(๓) นยิสฺสามิตติ (๔) ปาเทสุ คณฺหิต
อฺยฺย(๕) พาล พุราหฺมณ น มยฺหิ กหาปณา จจฺจทิตกา อตฺถิ
ทูลลภา กหาปณา สารุํกิ มํ คณฺหาหิตติฯ กถิ โภ
คณฺหามิตติ อุตฺตราสงฺเค (๖) ภาณฺจิกิ กตฺวา อํเส ลคฺเคตฺวา
๑. ม. กภาพสิงคาลอ ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒. ม. วณฺเจตฺตวภูฏตีตติ ฯ
๓. ม. โสปี ฯ ๔. ม. เอตฺถนฺตเร ตนฺติ ทิสฺสตี ฯ
๕. ม. อเร ฯ ๖. ม. อุตฺตราสงฺเคน ฯ

เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๒๖

คณหาหิติ พุราหุมนโณ ตั ตถา กเหตุวา ทกขินทวาร-
 สมิปฏจันัน คนตุวา เอตุถ โอตารมิตี ปุจฺญิฯ กตรึ จันัน
 นาม เอตฺนฺติฯ มหาทวารึ เอตฺนฺติฯ อเร พาลพุราหุมน
 กิ ตว ฌาตกา อนุตฺรทวารเอ กหาปณั จเปนฺติ ปรโต มั
 หาราติฯ โส ปุณฺปฺปุนั โถกั คนตุวา เอตุถ โอตารมิตี
 เอตุถ โอตารมิตี ปุจฺญิตฺวา เตน ตชฺชิตฺโต (๑) เขมฏจันัน คนตุวา
 ตตุถ โอตารมิตี วุตฺโต โอตารेतฺวา สาฏกั คณฺหิฯ
 กานฺสิงฺกาโล อาห อหิ เต เทว กหาปณฺสตาณิ ทสฺสามิตี
 อโวจัน มยหิ ปน กหาปณา พหุ น เทว กหาปณฺสตาเนว
 ยาว อหิ กหาปณฺ อหฺรามิ ตาว ตฺวํ สุริยํ โอลิเกนฺโต
 ติฏฺฐาติ วตุวา โถกั คนตุวา นีวตฺโต (๒) ปุณ พุราหุมนั
 อาห อยฺย พุราหุมน มา อิตฺโต โอลิเกหิ สุริยเมว
 โอลิเกนฺโต ติฏฺฐาติฯ เอวญฺจ ปน วตุวา เกตกัวินัน (๓) ปวิสิตฺวา
 ยถารุจัน ปกุกนฺโตฯ พุราหุมนฺสฺสปี สุริยํ โอลิเกนฺตฺสฺเสว
 นลาฏฺโต เจว กจฺเจหิ จ เสทา มุจฺจิสฺสุฯ อถ นัน
 รุกฺขเทวตา อาห

สทฺทหาสิ สิงฺกาสุส สุราปิตฺสฺส พุราหุมน
 สิปปิยานัน สตํ นตฺถิ กุโต กัสมฺตา ทเวติ (๔) ฯ

๑. ส. ตชฺชิตฺตวญฺจิตฺโต ฯ ๒. ม. นีวตฺเตตฺวา ฯ
 # ๓. ม. เกตกัวินัน ฯ ๔. พ. ชา. ๒๗/๑๑๓/๓๗ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๒๗

เอวํ ยถา กามสิงคาเล ปสาโท นีรุตถโก เอวํ
ตัตถิเยสุปีติฯ

อนิยยานิกสาสเน ปสาทสุต นีรุตถกภาวํ ทสเสตฺวา
นินิยยานิกสาสเน ตสฺส สาทถกภาวํ (๑)ทสฺเสตฺตฺถาคโต จ โข
ภิกฺขเวตฺถิอาทิมายฯ ตตฺถ กามุปาทานสุต ปริณฺณํ ปญฺญเปตฺติ
อรหตฺตมกฺเคน กามุปาทานสุต ปทานปริณฺณํ สมตฺถิกมํ
ปญฺญเปตฺติ อิตเรสํ ตินฺณํ อุปาทานานํ โสตาปตฺติมกฺเคน
ปริณฺณํ ปญฺญเปตฺติฯ เอวรูเป โข ภิกฺขเว ฌมฺมวินยฺเตติ ภิกฺขเว
เอวรูเป ฌมฺเม จ วินยฺเย จฯ อุกฺเขนปี นินิยยานิกสาสนํ
ทสฺเสตฺติฯ สตฺถุริ ปสาโทติ เอวรูเป สาสเน โย สตฺถุริ ปสาโท
โส ฌมฺมกฺคโต อุกฺขายติ ภาวทุกฺขนิสฺสรณาย สํวตฺตติฯ
ตตฺถีรํมานิ วตฺถุณี

ภควา กิร เวทิสฺสกปฺพเต (๒) อินฺทสาธคฺุหายํ ปญฺ्ञิวสตีฯ
อเถโก อุลฺลสฺกฺุโณ ภควติ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสนฺเต อูปตฺตมกฺคํ
อนฺนจฺจตฺติ นิกฺขมฺนฺเต อูปตฺตมกฺคํ ปจฺจกฺคฺมนํ กโรติ โส
เอกทิวสํ สมนฺาสมฺพฺุทฺธํ สายณฺุหสมฺเย ภิกฺขสงฺฆปฺริวฺตํ นิสินฺนํ
ปพฺพตา โอรุยฺห วนฺทิตฺวา ปกฺเข ปณฺาเมตฺวา อณฺุชลี ปคฺุคฺยห
สีสํ เหญฺจฯ กตฺวา ทสฺพลํ นมสฺสฺมาโน อญฺุจาสีฯ ภควา
ตํ โอโลเกตฺวา สิตํ ปาตุํ อกาสิฯ (๓) อานนฺุทตฺเถโร โโก นฺุ โข

๑. ม. สาทถกตํ ฯ ๒. เวทียก - อิติปี ฯ

๓. ม. ปาตฺวาภาสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๒๘

ภนฺเต เหตุ โภ ปจฺจโย สิตฺตสฺส ปาตุกมฺมายาติ ปุจฺฉิฯ
ปฺสฺสานนฺท อิมํ อุลฺลทกฺกณฺ อัย มยิ จ ภิกฺขสงฺฆเม จ จิตฺตํ
ปฺสาเทตฺวา สตฺตสฺสทกฺปฺเป เทเวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ สฺสริตฺวา
โสมนฺสฺโส นาม ปจฺเจกพฺุโธ ภวิสฺสตีติ อาหฯ

อูลฺลท มณฺฑลกฺกิก
เวทิสฺสเก จิริทิมฺวาสิก
สุจฺิโตสิ ตฺวํ อัยย โภสิย
กาลุญฺจิตฺ ปฺสฺสตี พุทฺธวริฯ

มยิ จิตฺตํ ปฺสาเทตฺวา ภิกฺขสงฺฆเม อนฺุตฺตเร
กปฺปานิ สตฺตสฺสทกฺกณฺ ทฺกฺกตี โส (๑)น กจฺฉติฯ
เทวโลกา จวิตฺวาน กุสฺลมฺมเลน โจอฺติโต
ภวิสฺสตี อนนฺตฉาโณ โสมนฺสฺโสติ วิสฺสุโตติฯ

อญฺณานิปี เจตฺถ ราชกหนฺกเร สฺมณฺมาลาการวตฺถ
มหาภริวาทกวตฺถ โมรชาตกวตฺถ (๒) วิณฺวาทกวตฺถ สงฺฆธมก-
วตฺถติ เอวมาทีนิ วตฺถุณี วิตฺถาเรตพฺุพานิฯ เอวํ นิยฺยานิก-
สาสเน สตฺถริ ปฺสาโท สฺมมกฺคโต โหติฯ

ธมฺเม ปฺสาโทติ นิยฺยานิกสาสนมฺหิ ธมฺเม ปฺสาโท
สฺมมกฺคโต โหติ สฺรมตฺเต นิมิตฺตํ กเหตุวา สฺถนฺตานิ
ติรจฺฉานกตานิปี สฺมปฺตฺติทายโภ โหติ (๓) อยมตฺโถ มณฺุทฺกเทว

๑. ม. ทฺกฺกเตโส ฯ ๒. ม. โมาชิกวตฺถ ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร ปฺรมตฺเต กิ ปน วตฺตพฺุพนฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสีหนาทสุตตวณณนา หน้ ๒๘

ปุตตาทินี วตถวเสน เวทิตพโพฯ

สีเลสุ ปรีปุรการิตาติ นียยานิกสาสนมฺหิ สีเล(๑) ปรีปุร
การิตาปี สมฺมคคตา โหติ สกคโมกขสมปตฺตี อวหติฯ ตตถ
ฉตตมาณวทวตถุสามณฺรทวตถุอาทินี ทีเปตพพานิฯ

สทรมฺมิเกสุติ นียยานิกสาสนเน สทรมฺมิเกสุ ปียมนาปตาปี
สมฺมคคตา โหติ มหาสมปตฺตี อวหติฯ อยมตฺโต วิมาน-
เปตวตถุหิ ทีเปตพโพฯ วุตฺตํ เหนฺติ จีโรทนมหมทาสี ภิกฺขุโน
ปีณฺทาย จรณฺตสฺส เป ฌาณิตํ เป อจฺจุณฺณทิกิฯ ติมฺพรุสํ
กกฺการิกิ(๒) เอพาลุกิฯ วลฺลปิฏกิฯ ฌารุสํ หตฺถปตํ สากมฺภูจฺจิฯ
ปฺปฺฝกมฺภูจฺจิ(๓) มฺลทํฯ นิมฺพมฺภูจฺจิฯ อมฺพิลกณฺชิกิ(๔) โทณฺนิมฺมชฺชนี
กายพนฺชณิฯ อสพนฺชกิฯ อาโยคปฏฺฐํฯ วิฐุปนํฯ ตาลปณฺณํ (๕)
โมรหตฺถํฯ ฉตฺถํฯ อุปาหนํฯ ปฺวึฯ โมทกิฯ สงฺขลิกมหมทาสี (๖)ภิกฺขุโน
ปีณฺทาย จรณฺตสฺส เป ตสฺส(๗) เม ปสฺส วิมานํ อจฺจรา กาม-
วณฺณินีหมสฺมีติฯ (๘) ตํ กิสฺส เหนฺตติอาทิ วุตฺตณฺยานุสारेเนว
โยเชตฺวา เวทิตพโพฯ

อิทานิ เยสํ อุปาทานานํ ติตถิยา น สมฺมา ปรีณฺณํ
ปฺลยฺเปนฺติ ตถาคโต ปฺลยฺเปติ เตสํ ปจฺจยํ ทสฺเสตฺถุ อีเม
จ ภิกฺขเวติอาทิมาหฯ ตตถ กีนิทานาติอาทิสฺสู นิทานาทีนํ
๑. ม. สีเลสุฯ ๒. ม. กกฺการิกิฯ ๓. ม. ปฺปฺฝกมฺภูจฺจิฯ
๔. ม. อมฺพกณฺชิกิฯ ๕. ม. ตาลวณฺณํฯ
๖. ม. สกขลิกิ...ฯ ๗. ม. ตสฺสาฯ
๘. พุ. วิมาน. ๒๖/๓๓/๔๘-๕๓ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๓๐

สพพาเนา การณเววจนานิฯ การณ หิ ยสุมา ผลั นิเทติ
หนุท นั คณหธาติ อปเปติ วิย ตสุมา นินทานนุติ วุจจติฯ
ยสุมา ตั ตโต ซายติ สมุเทติ ปภวติ ตสุมา สมุทโย
ชาติ ปภโวติ วุจจติฯ อัย ปเนตถ ปทตโถ ก็ นินทาน
เอเตสนุติ ก็นินทานาฯ โถ สมุทโย เอเตสนุติ ก็สมุทยาฯ
กา ชาติ เอเตสนุติ ก็ชาติกาฯ โถ ปภโว เอเตสนุติ
ก็ปภวาฯ ยสุมา ปน เตลั ตณหา ยถาวตุเตน อตุเถน
นินทานญเจว สมุทโย จ ชาติ จ ปภโว จ ตสุมา ตณหา-
นินทานาติอาทิมหาฯ เอวั สพพปเทสุ อตุโถ เวทิตพโพฯ
ยสุมา ปน ภควา น เกวลั อุปาทานสเสว ปจจยั ซานาติ
อุปาทานสส ปจจยญตาย ตณหายปี ตณหาทิปจจยาน
เวทนาทีนปี ปจจยั ซานาติเยว ตสุมา ตณหา จายั ภิกขเวติ-
อาทิมหาฯ

ยโต จ โขติ ยสุมี กาเลฯ อวิชชา ปหีนา โหตีติ
วญญุมุติกา อวิชชา อนุปปาทนิโรเชน ปหีนา โหติฯ วิชชา
อุปปนนาติ อรหตุตมคควิชชา อุปปนนาฯ โส อวิชชาวิราคา
วิชชูปปาทาติ โส ภิกขุ อวิชชาย จ ปหีนตุตา วิชชาย จ
อุปปนนตุตาฯ เนว กามูปาทานั อุปาทียตีติ เนว กามูปาทาน
คณหธาติ น อุปเปติ น เสธานี อุปาทานานิฯ อนุปาทिय
น ปรีตสสุตีติ เอวั กิณฺจิ อุปาทานั อคคณหนุโต ตณหา-
ปรีตสสุตนาฯ น ปรีตสสุติฯ อปรีตสสุนุติ อปรีตสสุนุโต ตณห

*เล่มที่ ๘ มหาสึหนาทสุตตวณณนา หน้ ๓๑

อนุปปาทนุโตฯ ปจจตุตเตว ปรีนึพพายตีตี สยเมว กิลล
ปรีนึพพานน ปรีนึพพายตีตี(๑) ฯ

เอวมสส อาสวกุขั ทสเสตว อิทานึ จึณาสวสส
กึกุขุโน ปจจเวกขณั ทสเสนุโต จึณา ซาตีตีอาทึมาหฯ เสถึ (๒)
วุตตตถเมวาทึฯ

จลลสึหนาทสุตตวณณนา นึกุกิตาฯ

ปจจมึ ฯ

มหาสึหนาทสุตตวณณนา

เอวมเม สุตตนุตี มหาสึหนาทสุตตึฯ ตตถ เวสาลึยนุตี
เอว้นามเก นคเรฯ ตั กึร อปราชึรึ วึสาลึกุกตตาย เวสาลึตี
สงขั (๓) คตึฯ ตตฺรรายั อนุปุพุกถา(๓) ฯ

พารานสึรณโธ กึร อคคณمهสึยา กุกุณึมึหึ คพุกโก
สณจาสึ สา ถตวรา รณโธ นึเวเทตีฯ (๔)ราชา คพุก-
ปรีหารึ อทาสึฯ สา สมมาปรีหริยมานา คพุกปรีปากกาล
วึชายนมรึ ปาวึสึฯ ปุณณวนุตีณั ปจจสสมเย คพุกวุกจัน
โหตี สา จ ตาสึ อณณตรา เตน ปจจสสมเย อลตตก-
ปุกถพนุชึวปุปสทึลึ (๕) มึสเปลึ วึชายึฯ ตโต อณณา เทวึโย
สวณณพึมพสทึเส ปุเตเต วึชายนุตี อคคณمهสึ มึสเปลึนุตี
๑. ม. อิตึสทุกโท นตถึฯ ๒. ม. ตัฯ ๓. ม. อนุปุพุกถาฯ
๔. ม. นึเวเทตีฯ ๕. ม. ...พนุชึวกปุปสทึลึฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคณณนา หน้ ๓๒

รณโณ ปุโรโต มม อวณโณ อุปชเชยยาติ จินเตตวา
เตน อวณณภเยน ตํ มंसเปสี เอกสุมี ภาชเน ปกชปีตวา
ปฏิกชชิตวา ราชมททิกาย ลณเจตวา (๑) กงคาย โสเต
ปกชปีปาเปสีฯ มนุสเสหิ จชชิตมตเต เทวตา รกชํ (๒) ส่วทหีสุฯ
สวณณปฏุกกํ เจตถ ชชาติหิงคูลเกน พารานสิรณโณ อคคม-
เฮลียา ปชชาติ ลิจิตวา พนชีสุฯ ตโต ตํ ภาชนํ อุมิกยาทีหิ (๓)
อนุปรททตํ กงคาโสเตน ปายาสีฯ

เตน จ สมเยน อนณตโร ตาปโส โคปกกั (๔) นิสสาย
กงคาคีเร วิหระติฯ โส ปาโตว กงคโมติณโณ ตํ ภาชนํ
อากจณตํ ทิสวา ปัสกุตสณณาย อคคเฮลียฯ อเถตถ ตํ
อกชรปฏุกกํ (๕)ราชมททิกาลณจัน (๖)จ ทิสวา มณจิตวา ตํ มंसเปสี
อททส ทิสวานสส เอตทโหสิ ลียา กพโโก ตถาหิสส
ทुकคณรปฏิกภาโว นตถิติ อสสมํ อานตวา (๗) สทเช โอกาเส
จปสีฯ อถ อทชมาสจเยน (๘) เทว มंसเปสีโย อเฮสสฯ
ตาปโส ทิสวา สารุตรํ จปสีฯ ตโต ปุน อทชมาสจเยน
เอกเมกิสสา เปลียา (๙) หตถปาทสีสานมตถาย ปณจ ปณจ
ปีพกา อุกจหีสุฯ อถ ตโต อทชมาสจเยน เอกา มंसเปสี

- # ๑. ม. ลณเจตวาฯ ๒. ม. อารกชํฯ
- # ๓. ม. อุมิกยาทีหิฯ ๔. ส. โคปกกัฯ ม. โคปาลกกัฯ
- # ๕. อกชรปฏุกกํฯ ๖. ม. ...ลณจันฯ ๗. ม. เนตวาฯ
- # ๘. ม. อทช...ฯ เอวมุปริปีฯ ๙. ม. มंसเปลียาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตถาวณณา หน้า ๓๓

สุวรรณพิมพสทิส ไทโร เอกา ทาริกา อโหสิฯ

เตสุ ตาปสสุต ปุตุตติเนโห อุปฺปชฺช อญฺญุจฺจโตปสฺส

(๑) ชีรํ นิพฺพตฺติ ตโต ปญฺติ จ ชีรภคฺคํ อลภิตฺถ โส

ภคฺคํ ญฺชิตฺวา ชีรํ ทารกานํ มุข อาสิตฺยจฺติฯ เตสํ (๒)

อุทฺรํ ยํ ยํ ปวิสฺติ ตํ ตํ สพฺพํ มณฺเฑนคตํ วิย ทิสฺสตี

เอวํ นิจฺฉวี อหฺสสฯ อปเร อาหุ สิปฺเพตฺวา จปีตา วิย

เนสํ อญฺญมญฺญํ สีนจฺฉวี อหฺสนฺ(๓)ฯ เอวํ เต นิจฺฉวิตาย

วา สีนจฺฉวิตาย วา ลิจฺฉวีตี ปญฺญาเยสุฯ

ตาปโส ทารเก โปเสนฺโต อุตฺตฺเร กามํ ภิกฺขาย (๔)

ปวิสฺติ อตีทฺวา ปฏิกฺกมฺติฯ ตสฺส ตํ พยาปารี ญตฺวา

โคปาลกา อาหํสุ ฆนฺเต ปพฺพชิตานํ ทารกโปสนํ ปลิโพโธ

อมุหากํ ทารเก เทถ มยํ โปสิสฺสาม (๕)คฺเมห อตฺตโน กมฺมํ

กโรตฺติฯ ตาปโส สาธฺติ ปฏิสฺสุณฺติฯ โคปาลกา ทุติยทิวเส

มคฺคํ สมํ กตฺวา ปฺุเปหิ โอกีริตฺวา ฐชปฺฐากา อุตฺสาเปตฺวา

ตุริเยหิ วชฺชมานเห อุตฺสมํ อากตฺยาฯ ตาปโส มหาปุญฺญา

ทารกา อุปฺปมาเทน วฑฺฒเถถ วฑฺฒเตตฺวา จ อญฺญมญฺญํ

อวาวหิวาหํ กโรถ ปญฺจโครเสน ราชานํ โตเสตฺวา ญฺมิภาคํ

คเหตฺวา นครํ มาเปถ ตตฺถ กุมารํ อภิสิตฺยจฺจตี วตฺวา

๑. ม. อญฺญุจฺจโตปสฺสฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อุทฺรนฺติ

ทิสฺสตีฯ ๓. ม. สีนจฺฉวี อโหสิตีฯ ๔. สී. ปญฺญาเยฯ

๕. ม. โสเสสฺสามฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๓๔

ทารเก อทาสีฯ เต สาฐติ ปฏิสุตฺตติวาทารเก เนตฺวา
โปเสตสฯ

ทารกา วุฑฺธิมนุวาย กิพนฺดา วิวาทฺฐานนฺสุ อญฺเณ
โคปาลกทารเก หตฺถนปี ปาเทนปี ปหรนฺติฯ เต โรทฺนตา (๑)
กิสฺส โรทฺถาติ จ มาตาปีตฺตฺหิ วุตฺตา อิม นิมฺมาตาปีติกา
ตาปสโปสิตา อเมห อติปหรนฺตีติ วทนฺติฯ ตโต เตสํ
มาตาปีตโร อิม ทารกา อญฺเณ ทารเก วินาเสนฺติ
ทูกฺขาเปนฺติ น อิม สงฺกเหตุพฺพา วชฺเขตพฺพา อิมติ อ่าหฺสุฯ
ตโต ปฏฺติ กิร โส ปเทโส วชฺชิตฺติ วุจฺจติ (๒) อถ
โยชนสตีโก ปริมาณน(๓) น ปเทสํ โคปาลกา ราชานํ โตเสตฺวา
อญฺกเสตสฯ ตตฺถ จ นกริ มาเปตฺวา โสพสวสฺสุทฺเทสิกํ กุมาริ
อภิสฺสิญฺจิตฺวา ราชานํ อํกํสุฯ ตายปสฺส (๔) ทาริกาย สทฺธิ วิวาทิ
กตฺวา กตฺติ อํกํสุ น พาทิรโต ทาริกา อาเนตพฺพา
อิโต ทาริกา น กสฺสจฺจิ ทาทพฺพาติฯ เตสํ ปจฺมสํวาเสน
เทว ทารกา ซาตา ซีตา จ ปุตฺโต จฯ เอว โสพสทฺกฺขตฺตํ
เทว เทว ซาตาฯ ตโต เตสํ ทารกานํ ยถากุมํ วทฺตฺนฺตานํ
อารามุยฺยานนิวาทฺฐานปริวารสมฺปตฺตี คเหตุ อปฺโปโหนตํ (๕)
นกริ ติกฺขตฺตํ กาวตฺนฺตเรณ กาวตฺนฺตเรณ ปริกฺขิปีสฺสุฯ ตสฺส
๑. ม. โรทฺนติฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร โยชนสตีโก
ปริมาณนาคี ทิสฺสตีฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ
๔. ม. ตายจสฺสฯ ๕. ม. อปฺโปโหนตาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๓๕

ปุ่นปุ่น วิสาลีกตตตตา เวสาลีเตวว นามิ ชาตึฯ เตน วุตตึ
เวสาลิยนุตติ เอวังนามเก นครเรติฯ

พหินครเรติ นครสุส พหิ น อมฺพปาลิวนิ วिय
อนฺโตนครสุมิฯ อัย ปน ชีวกมฺพวนิ วिय นครสุส พหิทฺธา
วนสณฺโฑฯ เตน วุตตึ พหินครเรติฯ อปรปุเรติ ปฺรสุส
อปรเ ปจฺฉิมทิสายนุตติ อตุโธฯ วนสณฺฑเทติ โส กิร วนสณฺโฑ
นครสุส ปจฺฉิมทิสายิ กาวุตมตฺเต จานเฯ ตตฺถ มนฺสุสา
ภควโต กนฺธกฺฎิ กตฺวา ตึ ปรีวาเรตฺวา ภิกฺขุณิ รตฺติกุจฺจาน-
ทิวากฺขจฺจกมฺเลณฺกฺฎิมณฺฑปาทีนิ ปติกุจฺเปสึ ภควา ตตฺถ
วิหเรติฯ เตน วุตตึ อปรปุเร วนสณฺฑเทติฯ สุนกฺขตฺโตติ
ตสุส นามิฯ ลิจฺฉวินิ ปน ปฺตตตฺตา ลิจฺฉวิปฺตฺโตติ วุตฺโตฯ
อจฺริปกฺกนฺโตติ วิพฺภมิตฺวา กิหิภาวฺปกมฺเนน อธฺนา ปกฺกนฺโตฯ
ปรีสตีติ ปรีสมชฺเฌฯ อุตฺตริมฺนฺสุสธฺมมาติ เอตฺถ มนฺสุสธฺมโม (๑)
นาม ทส กุสลกมฺมปฺลาฯ เต ปฺฎิเสเชตฺถุนิ สกฺโกติฯ
กสฺมา อฺปรามฺภกฺษาฯ เวสาลิยิ หิ พหุ มนฺสุสา รตนตฺตเย
ปฺสนฺนา พุทฺธมามกา ธมฺมมามกา สงฺฆมามกาฯ เต ทส
กุสลกมฺมปฺถมตฺตึปี นตฺถิ สมณฺสุส โคตมฺสุสาติ วุตฺเต ตฺว
กตฺถ ภควนฺตึ ปาณิ หนนฺตึ อทฺทส กตฺถ อทินฺนึ
อาทियนฺตฺตฺวาทีนิ วตฺวา อตฺตโน ปมาณิ น ชานาสิ กิ

๑. สฺยา. ม. มนฺสุสธฺมมาฯ ม. ม. ๑๒/๑๕๕/๑๓๗ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณา หน้ ๓๖

ทนุตา เม อตุถิตี ปาสาณสกุขรานี ขาทิ (๑)อหีนงคภูเจ คณหิตุ-
วามลิก กกจทนุเตสุ ปุปลาวลิก (๒) กิพิตุ อิจฐลสิ มุขโต เต
ทนุเต ปาเตสสามาติ วเทยยฯ โส ตสุม (๓)อุปารมุกภยา
เอว วตุตุณ สกโกติฯ

ตโต อตุตริ ปน วิเสสาคิม ปฏิสเสเชนโต อตุตริ-
มนุสฺสทมมา อลมารยณาทสฺสนวิเสโสติ อาหฯ

ตตุถ อลมารยิณ ฌาตุณฺติ อลมารโย อริยภาวาย สมตฺโถติ
วตุตุ โหติฯ ฌาณทสฺสนเมว ฌาณทสฺสนวิเสโสฯ อลมารโย จ
โส ฌาณทสฺสนวิเสโส จาติ อลมารยณาทสฺสนวิเสโสฯ
ฌาณทสฺสนนฺติ ทิพฺพจกฺขุปี วิปสฺสนาปี มคฺโคปี ผลปี
ปจฺจเวกขณณณปี สพฺพณฺตณณปี วุจฺจติฯ อปฺปมตฺโต
สมาโน ฌาณทสฺสนํ อาราเชตีติ (๔) ทิ เอตุถ ทิพฺพจกฺขุ
ฌาณทสฺสนนามฯ ฌาณทสฺสนาย จิตฺตํ อภินิหรติ
อภินินฺนาเมตีติ (๕)เอตุถ ทิ (๖)วิปสฺสนาณณฯ อภพฺพา เต
ฌาณทสฺสนาย อนฺตฺตราย สมฺโพธายาติฯ (๗) เอตุถ มคฺโคฯ อัย
มณฺเฑ(๘) อตุตริมนุสฺสทมมา อลมารยณาทสฺสนวิเสโส อธิคโต
ผาสฺสูวิหาโรติ (๙) เอตุถ ผลณณ(๑)ฯ ฌาณญจ ปน เม ทสฺสนํ

๑. ม. ปาสาณสกุขรา ขาทสิ ฯ ๒. ม. ...วพิก ฯ

๓. ม. เตถิ ฯ # ๔. ม. ม. ๑๒/๓๕๐/๓๗๐ ฯ

๕. ทิ. ส. ๕/๑๓๑/๑๐๑ ฯ ๖. ม. หิสทฺโท นตุติ ฯ

๗. อจ. จตุกฺก. ๒๑/๑๕๖/๒๗๒ ฯ ๘. สฺยา. อยมณฺโโย ฯ

๙. ม. ม. ๑๒/๓๖๕/๓๕๐ ฯ ๑๐. ม. ผลิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๓๗

อุทปาที อุกุปฺปา เม วิมุตฺติ อยมฺนฺติมา ชาตี นตฺถิทานี
ปฺนพฺกโวตี (๑) เอตฺถ ปจฺจเวกฺขณณานํฯ ฌานณฺจ ปน เม
ทสฺสนํ อุทปาที สตฺตาทกาลกโธ อาพาโร กภาพโมตี (๒) เอตฺถ
สพฺพณฺตวณฺณํฯ อีช ปน โลกุตฺตรมคฺโค อธิปฺเปโตฯ ตํปี
หิ โส ภควโต ปฏฺฐิเสเชตีฯ

ตฺถกฺกปริยาหตฺตนิ อิมินา อัจฉริยํ ปฏฺฐิพาทตีฯ เอวํ กิรฺสฺส
อโหสี สมณฺณ โคตมฺณ อัจฉริเย อุปฺสงฺกมิตฺวา สุขุมํ ฌมฺมนตฺรํ
คหิตํ นาม นตฺถิ ตฺถกฺกปริยาหตํ ปน ตฺถกฺเกตฺวา วิตฺถกฺเกตฺวา (๓)
เอวํ ภวิสฺสตี เอวํ ภวิสฺสตีตี ตฺถกฺกปริยาหตํ ฌมฺมํ เทเสตีฯ (๔)
วิมฺมฺสฺนาจฺริตฺตนิ อิมินาสฺส (๕) โลกิยปฺลณฺณํ อนุชานาตฺฯ สมโณ
โคตโม ปฺลณฺวา โส ตํ ปฺลณฺวาตฺสงฺขาตํ อินฺทวชิรฺูปมํ วิมฺมํ
เอวํ วฏฺฐิสฺสตีฯ เอว วฏฺฐิสฺสตีตี อิตฺโต จิตฺโต จ อนุจฺราเปตฺวา
วิมฺมฺสย อนุจฺริตํ ฌมฺมํ เทเสตีฯ สยฺยปฏฺฐิภานนฺตนิ อิมินาสฺส
ฌมฺเมสฺส ปจฺจกฺขภวํ ปฏฺฐิพาทตีฯ เอวํ หิสุสฺ อโหสี สมณฺสฺส
โคตมฺสฺส สุขุมํ ฌมฺมนตฺรํ วิปฺสฺสนา วา มคฺโค วา ผลํ
วา ปจฺจเวกฺขณา นาม(๖) นตฺถิ อยํ ปน ลทฺฐปฺริโส ราชานํ
จกฺกวตฺตี วิย นํ จตฺตาโร วณฺณา ปฺริวารนฺตนิ สุสฺสตีตี
ปนสฺส ทนฺตาวรณํ มุทฺกกา ชิวฺหา มธฺุโร สโร อนลคฺคพา

๑. วิ. มหา. ๔/๑๖/๒๑ ฯ ๒. ม. ม. ๑๓/๕๑๒/๔๖๕ ฯ
๓. ม. อัยง ปาโจ นตฺถิ ฯ ๔. ม. เทเสตีตี ฯ
๕. ม. อิมินา จสฺส ฯ ๖. ม. ปจฺจกฺขณา วา ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณนา หน้า ๓๘

วจา โส ยั ยั เทวสุส (๑)อุปฏฐาติ ตั ตั กเหตุวา สยั-
ปฏฐานัน กถิ (๒) กเถนุโต มหาชนัน รณเชตตี (๓)

ยสุส จ ขวาสุส (๔) อตุถาย ฐมโม เทลิตติ ยสุส จ
โฆ อตุถาย อัย (๕) เทลิตตี เสยยถิที่ รากปฏฐาตตุถาย
อสุกมมฏฐานัน โทสปฏฐาตตุถาย เมตตภาวนา โมหปฏฐิ-
ฐาตตุถาย ปลจ ฐมมา วิตกกุปจเจทาย อานาปานสตีติ

โส นียยาติ ตกกรสุส สมมาทุกขกขยาติ โส ฐมโม
โย ตั ยถาเทลิตติ กโรติ ตสุส ตกกรสุส สมมา เหตุนา
นเยน การณน วฏฐทุกขกขยา นียยาติ กจจติ ตั อตุถิ
สาเชตตี ทีเปตี อิท ปเนตติ (๖)น อตุถโน อชฌาสนเยน
วทตี พุทธานัน หิ ฐมโม อนียยานิโกติ เอวเมวั วเทย (๗)
น ปน สกโกติ วตุตตย กสุมา อุปรามภกขา เวสาลีย
หิ พุโธ โสตาปนุสทากามีอนาคามีอุปราสกา เต เอวั
วเทยยั สุนกขตุต ตวั ภควตา เทลิตโต ฐมโม อนียยานิโกติ
วทลี ยทิ อัย ฐมโม อนียยานิโก อิมสมิ นคเร อิเม กสุมา
เอตุตกา โสตาปนุนา ซาตา เอตุตกา สทากามี เอตุตกา
อนาคามีติ ปุพเพ วตุตตนเยน อุปรามภกั กเรย (๘) โส อิมินา
อุปรามภกเยน อนียยานิโกติ วตุตตุ อสกโกนุโต อชฌเนน (๙)

๑. ม. โส ยัยเทวสุสฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิฯ

๓. ม. รณเชตตีฯ ๔. ม. ขวาสุสฯ ๕. ม. อสุสฯ

๖. ม. ปเนตฯ ๗. ม. ปเวเทยฯ ๘. ม. กเรยุนตุติฯ

๙. ม. อชฌเนนฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๓๕

วิสุตฺถกณฺท์ วิย อสฺส ฌมฺโม อโมโฆ นียยาติ อพฺภนฺตเร
ปนฺสฺส กิณฺจิ นตฺถิติ วทติฯ

อสุโสสิ โขติ เวสาลิยฺ พุราหุมนกฺกุตฺเตฏฺฐิกุลาทีสุ ตตฺถ
ตตฺถ ปริสฺมชฺเฌ เอวํ ภาสฺมานสฺส ตํ วจฺนํ สุณฺนิ น (๑)
ปฏฺิเสเชติฯ กสฺมา การุณฺณตยาฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ
อຍฺ กุทฺโธ ฌายมาณํ เวพฺพวนํ วิย ปกฺขิตฺตโลณอุทฺธนํ วิย จ
โกชวเสน ตกฺกฏายติ (๒) มยา ปฏฺิพาหิโต ปน มยิปิ อาฆาตํ
พฺนุชฺิสฺสตี เอวมสฺส ตถาคเต จ มยิ จาติ ทฺวิสุ ชเนสุ อาฆาโต
อติการิโย ภวิสุสฺสตีติ การุณฺณตยา น ปฏฺิเสเชติฯ อปฺิจสฺส เอวํ
อโหสิ พุทฺธานํ อวณฺณกถนฺนาม ปุณฺณจฺนฺเท โทสาโรปน-
สฺสทิสํ โก อิมสฺส กถํ กณฺหิสฺสตี สยเมว เขเพ ปจฺฉินฺเน
มุเข สุกฺเข โอรมิสฺสตีติ อิมินา การเณน น ปฏฺิเสเชติฯ (๓)
ปิณฺฑปาตปฏฺิกกฺนฺโตติ ปิณฺฑปาตปริเยสนฺโต อปคฺโตฯ

โกชโนติ จณฺโฆ ผรุโสฯ โมฆปฺริโสติ คฺจฺจฺจฺปฺริโสฯ ยสฺส
หิ ตสฺมี อตฺตภาเว มกฺกผลานํ อุปนฺิสฺสโย นตฺถิ ตํ พุทฺธา
โมฆปฺริโสติ วทฺนฺติฯ อุปนฺิสฺสเย สติปิ ตสฺมี ขเณ มกฺเก
วา ผลे วา อสฺติ โมฆปฺริโสติ วทฺนฺติเยวฯ อิมสฺส ปน
ตสฺมี อตฺตภาเว มกฺกผลานํ อุปนฺิสฺสโย สฺมฺจฺฉินฺโนเยว เตน
ตํ โมฆปฺริโสติ อาหฯ โกธา จ ปนฺสฺส เอสา วาจา

- # ๑. ม. เขตฺถนฺตเร ปนาติ ทิสฺสตี ฯ
- ๒. ม. ปฏฺิปปฏฺายติ ฯ
- # ๓. ม. ปฏฺิเสเชติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๔๐

ภาสิตาติ เอสา จ ปนสฺส วาจา โภเชน ภาสิตา ฯ

กสฺมา ปเนส ภควโต กุฑุโรติฯ อัยฺ หิ ปุพฺเพ

ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ทิพฺพจกฺขุปริกมมํ ปุจฺฉิฯ อถสฺส ภควา

กเถสิฯ โส ทิพฺพจกฺขุณิพฺพตฺเตตฺวา อาโลกํ วทฺเตตฺวา

เทวโลเก โอลเณโต นนฺทนวนจิตฺตลตาวนปารุสกวณมิตฺสกวเนสุ (๑)

ทิพฺพสมฺปตฺตี อนุภวมาเน เทวปฺตฺเต จ เทวธิตโร จ ทิสฺวา

เอเตสํ เอวรูปาย อตฺตภาวสมฺปตฺติยา จิตานํ ก็ มธฺโร (๒)นุ

โข สทฺโท ภวิสฺสตีติ สทฺทํ โสตุกาโม หุตฺวา ทสพฺลํ

อุปสงฺกมิตฺวา ทิพฺพโสตธาตฺวปริกมมํ ปุจฺฉิฯ ภควา ปนสฺส

ทิพฺพโสตธาตฺวา อุปนีสฺสโย นตฺถิติ ฌตฺวา ปริกมมํ น

กเถสิฯ น หิ พุทฺธา อุปนีสฺสยวิริหิตสฺส ปริกมมํ กเถนฺติฯ

โส ภควติ อาฆาตํ พนฺธิตฺวา จินฺเตสิ อหํ สมณํ โคตมํ

ปจฺมํ ทิพฺพจกฺขุปริกมมํ ปุจฺฉิ โส มยฺหํ ตํ สมฺปชฺชตฺวา

มา วา สมฺปชฺชตฺติ กเถสิฯ อหํ ปน ปจฺจตฺตปฺริสกาเรน

ตํ นิพฺพตฺเตตฺวา ทิพฺพโสตธาตฺวปริกมมํ ปุจฺฉิ ตํ เม น กเถสิ

อทฺธาสฺส เอวํ โหติ อัยฺ ราชปฺพชฺชิตो ทิพฺพจกฺขุณณํ

นิพฺพตฺเตตฺวา ทิพฺพโสตธาตฺวณณํ นิพฺพตฺเตตฺวา เจโตปฺริยณณํ

นิพฺพตฺเตตฺวา อาสวานํ ขยณณํ นิพฺพตฺเตตฺวา มยา สมสโม

ภวิสฺสตีติ อีสฺสามจฺฉริยวเสน มยฺหํ น กเถตีติฯ ภิชฺชโยโส

มตฺตาย (๓) อาฆาตํ พนฺธิตฺวา กาสายานิ จฺจทฺเตตฺวา คิหิภาวํ

๑. ม. ...พารุสกวณ... ฯ ๒. ม. กิ้วมธฺโร ฯ

๓. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรวณณา หน้า ๔๑

ปตฺวาปี น ตฺวณฺหิภูโตว (๑) วิจรตฺย ทสพถํ ปน อสตา ตฺวณฺเณน
อพฺภากิจฺขนฺโต วิจรตฺย เตนาห ภควา โภธา จ ปนสฺส
เอสา วาจา ภาสิตาติย

วณฺโณ เหวโส สาริปฺตฺตาติ สาริปฺตฺต ตถาคเตน
สตสทสฺสทปฺปาทิกานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ ปารมิโย ปฺรูเรนฺเตน
เอตทตฺตเมว วายาโม กโต เทสนาธมฺโม เม นียฺยานิโก
ภวิสฺสตีติย ตสฺมา โย เอวํ วเทยฺย โส วณฺณฺเขว ตถาคตฺส
ภาสติย วณฺโณ (๒) เหวโส สาริปฺตฺต คฺุโณ โส ตถาคตฺส
คฺุโณติ (๒) ทสฺเสติย

อยมฺปิ หิ นาม สาริปฺตฺตาติอาทินา ก็ ทสฺเสติ
สุนกฺขตฺเตน ปฏฺิเสชิตฺสฺส (๓) อุตฺตริมฺนฺสฺสธมฺมสฺส อตฺตนิ อตฺถิตํ
ทสฺเสติย ภควา กิร อัย (๔) สาริปฺตฺต สุนกฺขตฺโต โมฆปฺริโส
นตฺถิ คถาคตฺส อุตฺตริมฺนฺสฺสธมฺโม วทตฺย มยฺหํ จ
สพฺพณฺญตฺถานํ นาม อตฺถิ อิทฺธิวิธานํ นาม อตฺถิ
ทิพฺพโสตราตฺถานํ นาม อตฺถิ เจโตปฺริยธานํ นาม อตฺถิ
ทสพฺพลธานํ นาม อตฺถิ จตฺเวสธารชฺชธานนฺนาม อตฺถิ อฏฺฐสฺ
ปฺริสาสฺ อกมฺปนธานนฺนาม อตฺถิ จตฺโยนิปฺริจฺเจทกธานนฺนาม
อตฺถิ ปญฺจตฺติปฺริจฺเจทกธานํ นาม อตฺถิ สพฺเพปิ เจเต
อุตฺตริมฺนฺสฺสธมฺมาเยวฯ เอวฺรูเปสฺ อุตฺตริมฺนฺสฺสธมฺเมสฺ เอกสฺสาปี
๑. ม. ตฺวณฺหิภูโตฯ ๒. ม. วณฺโณ เหวโส สาริปฺตฺต ตถาคตฺส
คฺุโณ เอโส ตถาคตฺส น อคฺุโณติฯ ๓. ม. ปฏฺิสิทฺฐสฺสฯ
๔. สී. ปสฺสฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๔๒

หิ (๑) ชานนสมตถิ (๒) ฌมมนุวยมตถิปี นาม เอตสส โมฆปฐิสสส
น ภวิสสตีติ เอตมตถิ ทสเสตถุ อยมปี หิ นาม สารีปุตตาคิ-
อาทินา นเยน อิมิ เทสนิ อารภิฯ ตตถ อเนวตีติ อนวโย
ชานาคิ อนุพุชตตีติ อตุโถฯ ฌมมสส อนวโย ฌมมนวโย
ตถิ ตถิ สพพญญตถาณาทิฌมมชานนปญญาเยตถิ อธิวจันฯ อติปี
โส ภควาติอาทิหิ เอวรूपปี นาม มยหิ สพพญญตถาณ-
สงขาคิ อุตตริมนุสสฌมม วิชชมานเมว อตถิตีติ ชานิตุ ตสส
โมฆปฐิสสส ฌมมนวโยปี น ภวิสสตีติ ทสเสตถิฯ อิทุธิ-
วิธณณาทิสูปิ เอวิ โยชนา เวทิตพพฯ

เอตถ จ กิจจาปี เจโตปริยณณานนตริ ติสโส วิชชา
วตตพพฯ สियิ ยสุมฯ ปน ตาสุ วุตตาสุ อุปริ ทสพลณณ
นาม (๓) ปฐิปฐิติ ตสุมฯ ตา อวตถวา ตถาคตสส ทสพล-
ณณ ปฐิปฐิ กตถวา ทสเสนุโต ทส โข ปนิมานิ สารีปุตตาคิ-
อาทิมหาฯ ตตถ ตถาคตพลانيตี อญญเอหิ อสธารณณานิ
ตถาคตสเสว พลانيฯ ยถา วา ปุพพพุทธานิ พลاني
ปญญลิสสสริยสมปตติยา (๔) อากตานิ ตถา อากตพลانيตีปี อตุโถฯ
ตตถ ทูวิธิ ตถาคตสส พลั กายพลญจ ฌาณพลญจฯ เตสุ
กายพลั หตถิกุถานุสธารณ เวทิตพพฯ วุตถิ หตถิ โปราณหิ
๑. ม. หิสทโท นตถิฯ ๒. ม. วิชานนสมตถิฯ
๓. ม. นฯ ๔. ม. ปญญลิสสสริยสมปตติยาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณนา หน้า ๔๓

กาพาวกณจ(๑) คงเคยยี่ ปณฺฑริ ตมฺพปิงคฺล

คนฺธมฺกคฺลเหมณฺจ อุโปสถํ ฉทฺทนฺติเม ทสาคิฯ

อิมานี หิ ทส หตฺถิกฺกถานิฯ ตตฺถ กาพาวกนฺติ ปกฺติ-
หตฺถิกฺกถํ ทฺฐพฺพํฯ ยํ ทสนฺนํ ปฺริสานํ กายพลํ ตํ เอกสฺส
กาพาวกหตฺถิโนฯ ยํ ทสนฺนํ กาพาวกานํ พลํ ตํ เอกสฺส
คงเคยฺยสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ คงเคยฺยานํ ตํ เอกสฺส ปณฺฑรฺสฺสฯ
ยํ ทสนฺนํ ปณฺฑรานํ ตํ เอกสฺส ตมฺพสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ
ตมฺพานํ ตํ เอกสฺส ปิงคฺลสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ ปิงคฺลानํ ตํ
เอกสฺส คนฺธหตฺถิโนฯ ยํ ทสนฺนํ คนฺธหตฺถินํ ตํ เอกสฺส
มฺกคฺลสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ มฺกคฺลानํ ตํ เอกสฺส เหมวตฺสฺสฯ
ยํ ทสนฺนํ เหมวตานํ ตํ เอกสฺส อุโปสถสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ
อุโปสถานํ ตํ เอกสฺส ฉทฺทนฺตสฺสฯ ยํ ทสนฺนํ ฉทฺทนฺตานํ
ตํ เอกสฺส ตถาคตฺสฺสฯ นารายนสงฺฆมาตฺพลนฺตปิ อิทเมว
วฺจฺจติฯ ตเทตํ ปกฺติหตฺถิกคณฺนาย หตฺถินํ โกฏฺฐิสหฺสฺसानํ
ปฺริสคณฺนาย ทสนฺนํ ปฺริสโกฏฺฐิสหฺสฺसानํ พลํ โหติฯ อิทํ
ดาว ตถาคตฺสฺส กายพลํฯ

ณานพลํ ปน ปาลียํ ดาว อากตเมวฯ ทสพลณานํ
จตุเวสารชฺชณานํ อฏฺฐสฺส ปฺริสาสฺส อกมฺปนณานํ จตุโยนิ-
ปฺริจฺเจทกณานํ ปปลยคฺติปฺริจฺเจทกณานํฯ สํยุตฺตเก (๒) อากตานี
๑. ม. กาลาวกณจ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒. ส. นี. ๑๖/๑๒๗/๗๑ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนทาทวคฺควณณนา หน้า ๔๔

เตสตุตติ ฌาณานิ สตุตสตุตติ ฌาณานีติ เอวํ อญฺฌานินิปี
อเนกานิ ฌาณสหสุตฺตานิ เอตํ ฌาณพลํ นามฯ อิธปิ ฌาณ-
พลเมว อิธิปุเปตฺตํ ฌาณญฺหิ อกมฺปิยตุเถน อุปตุถมฺภนตุเถน
จ พลนฺติ วุตฺตํฯ

เยหิ พลลฺลหิ สมฺนฺนาคโตติ เยหิ ทสฺหิ ฌาณพลลฺลหิ อุเปโต
สมฺเปโตฯ อาสภํ ฌานนฺติ เสฏฺฐจฺ्ञานํ อุตฺตมจฺ्ञานํฯ อาสภํ
วา ปุพฺพพุทฺธา เตสํ ฌานนฺติ อตฺโตฯ อปิจ ฌวสฺตเชฏฺฐโก
อุสโก ฌวสฺสทฺเชฏฺฐโก วสโกฯ ฌวชฺสทฺเชฏฺฐโก (๑) วา อุสโก
ฌวชฺสทฺเชฏฺฐโก (๒) วสโก สพฺพควเสฏฺฐโจ สพฺพปริสฺสยสโห เสโต
ปาสาทิโก มหาคารวโห อสนิสฺตสทฺเทหิปี(๓) อกมฺปิโย นิสโก
โส อิธ อุสโกติ อิธิปุเปโตฯ อิทธิปี หิ ตสฺส ปริยายวณฺณํ
อุสภสฺส อิทธินฺติ อาสภํ ฌานนฺติ จตุหิ ปาทฺเทหิ ปจฺวี
อุปปิเพตฺวา อจฺลจฺ्ञานํฯ อิทธิ ปน อาสภํ วิทยาติ อาสภํฯ
ยถา หิ นิสภสฺสงฺขาโต อุสโก อุสภพลน สมฺนฺนาคโต
จตุหิ ปาทฺเทหิ ปจฺวี อุปปิเพตฺวา อจฺลจฺ्ञานนฺน ติจฺ्ञติ เอวํ
ตถาคโตปี ทสฺหิ ตถาคตพลลฺลหิ สมฺนฺนาคโต จตุหิ เวสฺสา-
รชชปาเทหิ อจฺลจฺ्ञปริสฺสปจฺวี อุปปิเพตฺวา สทฺเวเก โลเก เกนจิ
ปจฺจตุถิเกน ปจฺจามิตฺเตน อกมฺปิโย อจฺลจฺ्ञานนฺน ติจฺ्ञติฯ
เอวํ ติจฺ्ञมาโน จ (๔) ตํ อาสภํ ฌานํ ปฏฺิจานาติ อุปคจฺฉติ
๑. ม. ฌวชฺสทฺเชฏฺฐโก ฯ ๒. ม. ฌวสฺสทฺเชฏฺฐโก ฯ
๓. ม. ปีสทฺโห ทิสฺสติ ฯ ๔. ม. ว ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๔๕

น ปจจกขาคี อตตนิ อาโรเปตีย เตน วุตตัม อาสภังจัน
ปฏิชานาตีตีย

ปริสาสูติ อฏฺจสุ ปริสาสุฯ สีหนาทํ นทตีติ เสฏฺจนาทํ
อภิตนาทํ นทติ สีหนาทสทิสํ วา นาทํ นทตีย อยมตุโถ
สีหนาทสุตเตน ทีเปตพุโพฯ ยถา วา สีโห สหนโต จ
หนนโต จ สีโหติ วุจฺจติ เอวํ ตถาคโต โลกธมฺมานํ
สหนโต ปรปฺปวาทานญจ หนนโต สีโหติ วุจฺจตีย เอวํ
วุตตสฺส สีหสฺส นาทํ สีหนาทํฯ ตตฺถ ยถา สีโห สีหพลน
สมนฺนาคโต สพุพตฺถ วิสารโท วิคตโลมหนํโส สีหนาทํ นทติ
เอวํ ตถาคตสีโหปี ตถาคตพลเหที สมนฺนาคโต อฏฺจสุ ปริสาสุ
วิสารโท วิคตโลมหนํโส อิติ รูปฺนฺติอาทินา นเยน นานาวิธ-
เทสनावิลาสสมฺปนฺนํ สีหนาทํ นทตีย เตน วุตตัม ปริสาสุ
สีหนาทํ นทตีตีย

พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตตตีติ เอตฺถ พฺรหฺมณฺนตี เสฏฺจํ อุตฺตมํ
วิสิฏฺจํฯ จกฺกสทฺโท ปนายํ

สมฺปตฺตียํ จ ลกฺขณฺเ รตฺจเค อิริยาปเถ

ทานเ รตเน ฐมฺม- จกฺกาทีสุ จ ทิสฺสตี (๑)

ฐมฺเม อิช อธิปฺเปโต ตถจ เทวธา วิภาวเยฯ (๒)

๑. ม. ทานเ รตนฐมฺมูร จกฺกาทีสุ จ ทิสฺสตี ฯ

๒. ม. ฐมฺมจกฺเก อิช เมโต ตํ จ เทวธา วิภาวเย ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๔๖

จตุตารีมานี ภิกขเว จกุกานี เยหิ สมนุนาคทานัน
 เทวมนุสสาสนนุติอาทีสุ (๑) หิ อัย สมนุตติยิ ทิสฺสติฯ ปาทตเลสุ
 จกุกานี ชาตานีติ (๒) เอตฺถ ลกฺขณฺฯ จกุกัว วหโต ปทนฺติ (๓)
 เอตฺถ รตฺถเกฯ จตุจกุกั นวทวารนฺติ (๔) เอตฺถ อิริยาปเถฯ
 ททฺ (๕) ภูยฺช จ (๖) มา จ ปมาโท จกุกั วตฺตย(๗) สพฺพปาณินฺนฺติ (๘)
 เอตฺถ ทาเนฯ ทิพฺพํ จกฺกรตฺนํ ปาตุโรหิสฺสีติ (๙) เอตฺถ รตฺนจกฺเกฯ
 มยา ปวตฺตติตฺติ จกุกนฺติ (๑๐) เอตฺถ ฌมฺมจกฺเกฯ อิจฺฉาหตฺตส
 โปสฺสส จกุกั ภมฺติ มตฺถเกติ (๑๑) เอตฺถ ชุรจกฺเก (๑๒) ชุรปริยฺนฺเตน
 เจปปี จกฺเกนาติ (๑๓) เอตฺถ ปหฺรจกฺเก (๑๔) อสฺนินฺวิจกฺกนฺติ (๑๕) เอตฺถ
 อสฺนินฺมฺณฺทเลฯ อิทฺ ปนํยํ ฌมฺมจกฺเก อธิปฺเปโตฯ

ตํ ปน ฌมฺมจกุกั ทฺวิริํ โหติ ปฏฺิเวรณานญจ
 เทสฺนาณานญจฯ ตตฺถ ปณฺญาปภาวิทํ อตฺตโน อริยฺผลาวหํ
 (๑๖) ปฏฺิเวรณานํฯ กรุณาปภาวิทํ สวากานํ อริยฺผลาวหํ เทสฺนา-
 ณานํฯ ตตฺถ ปฏฺิเวรณานํ อฺุปฺปชฺชมานํ อฺุปฺปนฺนฺติ ทฺวิริํฯ
 ตลฺยหิ อภินิภฺขมนโต ยาว อรหตฺตมคฺคฺคา อฺุปฺปชฺชมานํ

- # ๑. อญฺ. จคฺคฺก. ๒๑/๓๑/๔๑ ฯ ๒. ที. มหา. ๑๐/๒๕/๑๕ ฯ
- # ๓. พุ. ฐ. ๒๕/๑๑/๑๕ ฯ ๔. สํ. ส. ๑๕/๗๔/๒๓ ฯ
- # ๕. สํ. ยุ. ๓ ฯ ๖. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๗. ม. ปวตฺตย ฯ
- # ๘. พุ. ชา. ๒๗/๑๑๑๐/๒๓๔ ฯ ๙. ที. มหา.
- # ๑๐/๑๖๔ ฯ ๑๐. พุ. สฺ. ๒๕/๓๗๗/๔๔๔ ฯ
- # ๑๑. พุ. ชา. ๒๗/๑๐๔, ๓๕๖/๓๔, ๑๘๐ ฯ
- # ๑๒. ม. อฺุรจกฺเกฯ ๑๓. ที. สํ. ๕/๕๔/๖๘ ฯ
- # ๑๔. ม. ปหฺรณจกฺเกฯ ๑๕. ที. ปา. ๑๑/๒๕/๔๕ ฯ

ถึ. นึ. ๑๖/๕๕๐/๒๗๐ ๑ ๑๖. ม. อริยพลาวหึ ๗ เอมมุปรึปี ๗

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๔๗

ผลกฺขณ อูปฺปนฺนํ นามฯ ตฺสิตถวานโต วา ยาว มหาโพธิ-
 ปลฺลนฺเก อรหตฺตมคฺคา อูปฺชฺชมานํ ผลกฺขณ อูปฺปนฺนํ
 นามฯ ทีปฺงฺกรโต (๑) ปฏฺจาย วา ยาว อรหตฺตมคฺคา อูปฺชฺชมานํ
 ผลกฺขณ อูปฺปนฺนํ นามฯ เทสฺนาถาณํปี ปวตฺตมานํ ปวตฺตนฺติ
 ทฺวิริฯ ตลฺยฺหิ ยาว อณฺญาโกณฺฑทลฺยสฺส (๒) โสตาปตฺติมคฺคา
 ปวตฺตมานํ ผลกฺขณ ปวตฺตนฺนํ นามฯ เตสฺส ปฏฺฐิเวธถาณํ
 โลกุตฺตรํ เทสฺนาถาณํ โลกิยฺฯ อุกฺกัปปิ ปเนตฺติ อณฺเณหิ
 อสาทฺธารณํ พุทฺธานํเยว โอรสณฺถาณํฯ

อิทานิ เยหิ พลฺเลหิ สมฺนฺนาคโต ตถาคโต อาสภณฺจฺจานํ
 ปฏฺฐิขานาติ ยานิ อาทิโต จ (๓) ทสฺ โข ปณีมานิ สารีปฺตฺต
 ตถาคตสฺส ตถาคตพลาณีติ นิกฺกขิตฺตานิ ตานิ วิตุถารโต ทสฺเสตฺถุ
 กตฺมานิ ทสฺ อิธ สารีปฺตฺต ตถาคโต จานณฺจ จานโตติ-
 อาทิมาหฯ ตตฺถ จานณฺจ จานโตติ การณณฺจ การณโตฯ
 การณณฺหิ ยสฺมา ตตฺถ ผลํ ติฏฺฐจฺติ ตทายตฺตวฺตฺติตฺตาย (๔)
 อูปฺชฺชติ เจว ปวตฺตติ จ ตสฺมา จานนฺติ วุจฺจติฯ ตํ
 ภควา เย เย ชฺมมา เยสํ เยสํ ชฺมมานํ เหตุปฺจฺจยา
 อูปาทาย ตํ ตํ จานํฯ เย เย ชฺมมา เยสํ เยสํ ชฺมมานํ
 น เหตุปฺจฺจยา (๕) อูปาทาย ตํ ตํ อฏฺฐจานนฺติ ปชานนฺโต จานณฺจ
 # ๑. ม. ทีปฺงฺกรทสฺพลโตฯ ๒. ม. อณฺญาตโกณฺฑทลฺยสฺสฯ
 # เอวมุปริปีฯ ๓. ม. วฯ ๔. ม. ตทายตฺตวฺตฺติตฺตายฯ
 # ๕. ม. น เหตุ น ปจฺจยาฯ

*เล่มที่ ๘ สีนททคควณณ หน้ ๔๘

จันโต อุกจันลจ อุกจันโต ยถากุต์ ปชานาคีฯ อภิธมเม
ปเนต์ ตตุถ กตม้ ตถาคตสุส จันลจ จันโต อุกจันลจ
อุกจันโต ยถากุต์ ถาณนุติอาทินา นเยน วิตุถาริตเมวฯ ยมปีติ
เยน ถาณนฯ อิทมปี สาริปุตฺต ตถาคตสุสาคิ อิทปี จันจันลจ
ถาณ (๑) ตถาคตสุส พลนนาม โหตีติ อตุโถฯ เอว สพพปเทศุ
โยชนา เวทิตพพฯ

กมฺสมาทานานนุติ สมทียิตฺวา กต่าน กุสลาสุสล-
กมฺมานัน กมฺเมว วา กมฺสมาทานันฯ จันโต เหตุโสติ
ปจฺจยโต เจว เหตุโต จฯ ตตุถ คติอุปธิกาลปโยคา วิปากสุส
จันฯ กมฺม เหตุฯ อิมสุส ปน ถาณสุส วิตุถารถา
อตุเถกจจันนิ ปापกานนิ กมฺสมาทานานนิ คติสมฺปคฺติปฏิพพหานิ(๒)
น วิปจฺจนุติอาทินา (๓)นเยน อภิธมฺเม อากตาเยวฯ

สพพตฺถ คามินินุติ สพพตฺถ คติคามินิลจ (๔) อคติ
คามินิลจฯ ปฏิปทนุติ มคฺคฺฯ ยถากุต์ ปชานาคีติ พหุสุปี
มนุสฺเสสุ เอกเมว ปาณัน จาเตนฺเตสุ อิมสุส เจตนา นิริยคามินิ
ภวิสฺสติ อิมสุส เจตนา ติริจจันโยนิกามินิติ อิมินา นเยน
เอกวตฺถุสมปี กุสลาสุสเจตนาสงฺขาต่านัน ปฏิปคฺตินัน อวิปริตโต
สภาวํ ชานาคีติฯ (๕) อิมสุสปี(๖) จ ถาณสุส วิตุถารถา ตตุถ
กตม้ ตถาคตสุส สพพตฺถคามินิ ปฏิปทํ ยถากุต์ ถาณัน อิท

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๘๓๘/๔๕๔ ๑

๒. ม. คติสมฺปคฺติปฏิพพหานิ ๑ ๓. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๐/๔๕๕ ๑

๔. ม. สพพคติคามินิ ๑ ๕. ม. ชานาคี ๑ ๖. ม. อิมสุส ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๔๕

ตถาคโต อัย มกุโค อัย ปฏิปทา นีรยกามินีติ ปชานาตีติ-
อาทีนา (๑) นเยน อภิธมฺเม อากตาเยวฯ

อนกธาตุนฺติ จกฺขุธาตฺวาทีหิ กามธาตฺวาทีหิ วา ธาตฺวหิ
พหุธาตตฯ นานาธาตุนฺติ ตาส์เยว ธาตฺวํ วิลกฺขณตฺตา (๒)
นानปฺปการธาตตฯ โลกนฺติ ขนฺธายตฺนธาตฺวโลกํฯ ยถาภูตํ
ปชานาตีติ ตาส์ ตาส์เยว (๓)ธาตฺวํ อวิปริตโต สภาวํ
ปฏฺวิวิษณฺติฯ อิํปี ฌาณํ ตตฺถ กตมํ ตถาคตฺสฺส อนกธาตฺ-
นानาธาตฺวโลกํ ยถาภูตํ ฌาณํ อิธ ตถาคโต ขนฺธนानตฺตํ
ปชานาตีติอาทีนา (๔) นเยน อภิธมฺเม วิตุถาริตเมวฯ

นानาธมฺตฺติกตฺนฺติ หีนาทีหิ อธมฺตีหิ นานาธมฺตฺติก-
ภาวํฯ อิํปี ฌาณํ ตตฺถ กตมํ ตถาคตฺสฺส สตฺตฺตานํ
นानาธมฺตฺติกตํ ยถาภูตํ ฌาณํ อิธ ตถาคโต (๕) สนฺติ สตฺตฺตา
หีนธมฺตฺติกาทิอาทีนา (๖) นเยน อภิธมฺเม วิตุถาริตเมวฯ

ปรสตฺตฺตานนฺติ ปชานสตฺตฺตานํฯ ปรปฺกฺกลานนฺติ ตโต
ปเรสํ หีนสตฺตฺตานํฯ เอกตฺถเมว วา เอตํ ปททฺวํฯ เวเนยฺย-
วเสน ปน เทวธา วุตฺตํฯ อินฺทฺริยปโรปรียตฺนฺติ สทฺธาทีนํ
อินฺทฺริยานํ ปรภาวณฺจ อปรภาวณฺจ วุฑฺฒิณฺจ (๗)หानิณฺจาทิ
อตุโลฯ อิมสฺสปี ฌาณสฺส วิตุถารกถา ตตฺถ กตมํ ตถาคตฺสฺส

- # ๑. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๑/๔๕๕ ฯ ๒. ม. วิลกฺขณตฺตาฯ
- # ๓. ม. ตาส์ ตาส์ ฯ ๔. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๒/๔๖๐ ฯ
- # ๕. ม. เอกตฺถนฺตเร ปชานาตีติ ทิสฺสตี ฯ ๖. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๓/๔๖๐ ฯ
- # ๗. ม. วุฑฺฒิณฺจ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณนา หน้ ๕๐

ปรสตุตถนั ปรปคคถนั อินุทริยปโรปรียตุตถ์ ยถาภูตถ์ ถาณั
อิธ ตถาคโต สตุตถนั อาสยั ปชานาติ (๑) อนุสยั ปชานาติติ(๑)
อาทินา (๒)นย่น อภิธมเม อาคตาเยวฯ

ฉานวิโมกขสมาธิสมาปตุตถินนุติ ปจมาทินั จตุณนั ฉานานั
รูปี รูปานี ปสตุตถิติ อาทินั อภูจนนั วิโมกขานั สวิตกก-
สวิจาราทินั ตินณั สมารินั ปจมชฉานสมาปตุตถิอาทินนจ
นนวนนั อนุปพพสมาปตุตถินฯ สงกิลสสนุติ หานภากิยธมมฯ
โวทานนุติ วิเสสภากิยธมมฯ วุฏฐานนุติ โวทานมปิ วุฏฐานั
ตมมหา ตมมหา สมาริมมหา วุฏฐานมปิ วุฏฐานนุติ (๓)เอวิ วตุตถ์
ปคณชฉานนญเจว ภวงคผลสมาปตุตถิโย จฯ เหฏฐิมิ์ เหฏฐิมณหิ (๔)
ปคณชฉานั อุปริมสส อุปริมสส ปทภูฏานั โหติฯ ตสมา
โวทานมปิ วุฏฐานนุติ วตุตถ์ฯ ภวงเคน (๕) สพพชฉานเนหิ วุฏฐานั
โหติฯ ผลสมาปตุตถิยา นิโรธสมาปตุตถิโต วุฏฐานั โหติฯ
ตถ์ สนุชราย ตมมหา ตมมหา สมาริมมหา วุฏฐานมปิ วุฏฐานนุติ
วตุตถ์ฯ อิทธิปี ถาณั ตตุถ กตมม ตถาคตสส ฉานวิโมกข-
สมาธิสมาปตุตถินั สงกิลสส โวทานั วุฏฐานั ยถาภูตถ์ ถาณั
ฉายีติ จตุตาโร ฉายี อตุถกจโจ ฉายี สมปตุตถิเยว สมานั
นิวิสตุตถิติ (๖) ปจเจตติอาทินา (๗) นย่น อภิธมเม วิตุถาริตถ์ฯ

- # ๑. ม. ปชานาติฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๔/๔๖๑ ฯ
- # ๓. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๕/๔๖๕ ฯ ๔. ม. เหฏฐิมิ์ เหฏฐิมณหิ ฯ
- # ๕. ม. เอตุถนุตเร ปนสทโท ทิสสตุติ ฯ ๖. สยยา. ม. วิปตุตถิติ ฯ
- # ๗. อภิ. วิ. ๓๕/๘๔๕/๔๖๓-๔ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๑

(๑)สพฺพญฺตถาวณญจ วิตุถารกถาย วินิจฺฉโย (๑) สมุโหมหวิโนทนีย

วิภงฺกญฺจกถายํ วุตุโตฯ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตติทิจฺจกฺขุณฺณกถา

วิสุทฺธิมคฺเค (๒) วิตุถาริตาฯ อาสวกฺขยกถา ภยภฺรเวฯ

อิมานิ โข สาริปฺพุตฺตาทิ ยานิ ปุพฺเพ ทส โข (๑)

สาริปฺพุตฺต ตถาคตฺตสฺส ตถาคตฺพลานีติ อโวจํ อิมานิ ตานีติ

อปฺปนํ กโรติฯ ตตฺถ ปรวาทิกถา โหติ ทสฺพลวณฺ

นาม ปาฎิเยกุกํ นตฺถิ สพฺพญฺตถาวณฺสฺเสวายํ ปภฺเโทติฯ

ตํ น ตถา ทฺกุฏพฺพํฯ อญฺญเมว หิ ทสฺพลวณฺ อญฺ

สพฺพญฺตถาวณฺฯ ทสฺพลวณฺญหิ สกสฺสกกิจฺจเมว ชานาติ

สพฺพญฺตถาวณฺ ตํปี ตโต อวเสสํปี ชานาติฯ (๔) ทสฺพลวณฺสุปี(๕)

หิ ปจฺมํ การณการณเมว ชานาติฯ ทฺติยํ กมฺมมนฺตร-

วิปากนฺตรเมวฯ ตฺติยํ กมฺมปริจฺเจทเมวฯ จตฺตํ ชาติ-

นานตฺตการณเมวฯ ปญฺจํ สตฺตทานํ อหฺมสาสยาธิมฺมุติเมวฯ

ฉญฺจํ อินฺทฺริยานํ ติกฺขมฺมุทฺถาวเมวฯ สตฺตมํ ฌานาทีหิ สทฺธิ

เตสํ สงฺกิลเสสาทีเมวฯ อญฺจํ ปุพฺเพนิวตฺถขนฺธสนฺตติเมวฯ

นวมํ สตฺตทานํ จตฺติปฺปฏิสนฺธิเมวฯ ทสฺมํ สจฺจปริจฺเจทเมวฯ

สพฺพญฺตถาวณฺ ปน เอเตหิ ชานิตพฺพํ จ ตโต อุตฺตริณฺจ

ปชานาติฯ เอเตสํ ปน กิจฺจํ น สพฺพํ กโรติฯ ตถฺหิ

๑. ม. สตฺตฺตฺนํ ฌานานํ วิตุถารกถาวินิจฺฉโย ฯ

๒. วิสุทฺธิ. ๒/๒๕๑-๒ อภิญฺยานิทฺเทส ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตร

ปนิมานีติ ทิสฺสตติ ฯ ๔. ม. ปชานาติ ฯ ๕. ม. ปิสฺทโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคณณนา หน้ ๕๒

ณานํ หุตฺวา อปฺเปตฺตํ น สกฺโกติ อิทฺธิ หุตฺวา วิภุพฺพิตฺตน
 สกฺโกติ มคฺโค หุตฺวา กิเลเส เขเปตฺตํ น สกฺโกติฯ
 อปฺจ ปรวาทิ เอวํ ปุจฺฉิตฺตพฺโพ ทสพลณณํ นาม เอตํ
 สวิตกฺกสวิจาร์ อวิตกฺกวิจารมตฺตํ อวิตกฺกอวิจาร์ กามาวจร์
 รูปาวจร์ (๑) โลกียํ โลกุตฺตรนฺติฯ ชานนฺโต ปฏฺฐิปาฏิยา สตฺต
 ณณานิ สวิตกฺกสวิจารานีติ วกฺขติฯ ตโต ปรานิ เทว
 อวิตกฺกอวิจารานีติ วกฺขติฯ อาสวกฺขยณณํ สียา สวิตกฺก-
 สวิจาร์ สียา อวิตกฺกวิจารมตฺตํ สียา อวิตกฺกอวิจารนฺติ
 วกฺขติฯ ตถา ปฏฺฐิปาฏิยา สตฺต กามาวจรานิ ตโต (๒) เทว
 รูปาวจรานิ อวสานเ เอกํ โลกุตฺตรนฺติ วกฺขติ สพฺพณฺณต-
 ณณํ ปน สวิตกฺกสวิจารเมว กามาวจรเมว โลกียเมวาทิ
 วกฺขติฯ

เอวเมตฺถ อนฺุปรทวณณนํ ญตฺวา (๓) อิทานิ ยสฺมา ตถาคโต
 ปจฺมเขว จานาญจानณณน เวเนยฺยสตฺตทานํ อาสวกฺขยชิกมณฺสส
 เจว อนธิคมสฺส จ จานาญจานนฺตํ กิเลสวารณาภาวํ (๔) ปสฺสติ
 โลกียสมฺมาทิฏฺฐิจฺ्ञจानทสฺสนโต นิชตมิจฺฉาทิฏฺฐิจฺ्ञจานาภาวทสฺสนโต (๕)
 จ อถ เนลํ กมฺมวิปากณณน วิปากาวรณาภาวํ ปสฺสติ
 ติเหตุกปฏฺฐิสนฺธิทสฺสนโตฯ สพฺพตฺถคามินีปฏฺฐิปทาณณน กมฺมา-
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร อรูปาวจรนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร
 # ปรานีติ ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. กตฺวา ฯ ๔. ม. กิเลสวารณาภาวํ ฯ
 # ๕. ม. ...ทิฏฺฐิจฺ्ञจานาภาว... ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๑

วรรณภาวํ ปสฺสตี อนนฺตริยกมฺมาภาวทสฺสนโตฯ เอวํ
 อนาวรณานํ อนเนกธาตุนานาธาตฺวาณเณน อนุกฺกธมฺมเทสนตฺถํ
 จริยวิเสสํ ปสฺสตี ธาตฺวเมตฺตทสฺสนโตฯ อถ เนสํ นานาธิ-
 มฺมตฺถิกตาณเณน อธิมฺมตฺตี ปสฺสตี ปโยคํ อนาถิยิตฺวาปี
 อธิมฺมตฺตีวเสน ฐมฺมเทสนตฺถํฯ อเถวํ ทิฏฺฐาธิมฺมตฺตีเนน ยถาสตฺติ
 ยถาพลํ ฐมฺมํ เทเสตฺถุ อินฺทฺริยปโรปฺริยตฺตฺติณเณน (๑) อินฺทฺริย-
 ปโรปฺริยตฺตํ ปสฺสตี สทฺธาทีนํ ติกฺขมฺมทฺภาวทสฺสนโตฯ เอวํ
 ปริยฺยตฺตฺติณฺทฺริยปโรปฺริยตฺตฺตา ปน เตสํ เจ (๒) ทฺูเร โทหนฺติ
 ปจฺจมชฺฌานาทีสุ วสฺสีฏฺตฺตา อิทฺธิวิเสเสนว (๓) เต จิปรูปํ อุปกจฺจติ
 อุปกนฺตฺวา จ เนสํ ปุพฺพเพนิวसानุสฺสตี ณาณเณน ปุพฺพชชาติ-
 ภาวนํ ทิพฺพจกฺขุณฺณานุกาวโต (๔) ปตฺตพฺเพน เจโตปฺริยณาณเณน
 สมฺปตฺติ จิตฺตฺติวิเสสํ ปสฺสนฺโต อาสวกฺขยณฺณานุกาเวณ
 อาสวกฺขยคามินิยา ปฏฺิปรทาย วิคตสมฺโมหตฺตฺตา อาสวกฺขย
 ฐมฺมํ เทเสตีฯ ตสฺมา อิมินา อนุกฺกเมเนน อิมานิ พสฺพลานิ
 วุตฺตตานีตี เวทิตฺพฺพานิฯ

ตํ สาริปุตฺต วาจํ อปฺปฺปหาชาติอาทีสุ ปฺน เอวรูปํ (๕) วาจํ
 น วกฺขามีตี วทฺนฺโต ตํ วาจํ ปชฺหตี นามฯ ปฺน เอวรูปํ
 จิตฺตํ น อุปฺปาเทสฺสามีตี จินฺเตนฺโต จิตฺตํ ปชฺหตี นามฯ ปฺน
 # ๑. ม. ...ปฺริยตฺตฺติณเณน ฯ ๒. ม. เต สเจ ฯ
 # ๓. ม. อิทฺธิวิเสเสน เต ฯ ๔. ม. ทิพฺพจกฺขุณฺณานุกาวโต ฯ
 # ๕. ม. เอวรูปํ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๕๔

เอวรูป ฑิฏฐี น คณฺหิสฺสามิตี ปชหนฺโต ฑิฏฐี ปฏินิสฺสชฺชติ
นาม ตถา อกโรนฺโต เนว ปชหติ น ปฏินิสฺสชฺชติฯ
โส ยถากตฺ (๑) นิกฺขิตฺโต เอวํ นิริเยติ ยถา นิริยปาเลหิ อahrtiva
นิริเย จปิโต เอวํ นิริเย จปิโตเยวาทิฯ เวทิตพฺโพฯ

อิทานิสฺส อตฺถสาธกํ อุปมํ ทสฺเสนฺโต เสยฺยถาปีติ-
อาทิมายฯ ตตฺถ สีสฺสมปฺนโนติอาทิสฺส โลกียโลกุตฺตรสีลสมาธิ-
ปญฺญา เวทิตพฺพาฯ โลกุตฺตรวเสนเนว วินิวตฺเตตตปี วฏฺฐติฯ
อญฺญหิ สมฺมาวาจากมฺมนตาชีเวหิ สีสฺสมปฺนโน สมฺมา-
วายามสตีสมาธิหิ สมาธิสมฺปฺนโน สมฺมาทิฏฺฐิจสงฺกปฺเปเห
ปญฺญาสมฺปฺนโน โส เอวํ สีลาทิสฺสมปฺนโน กิกฺขุ ยถา
ฑิฏฺฐเจว ฐมฺเม อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว อญฺญํ อาราเชติ อรหตฺตํ
ปาปฺณาติ เอวํ สมฺปทมิทํ สาริปฺุตต วทามิ อิมฺปิ การณํ
เอวรูปเมว ยถา หิ มกฺกานนฺตรํ อวิรชฺฉิตฺวาว ผลํ
นิพฺพตฺตติ เอวเมว อิมสฺสปี ปุคฺคสฺส จุติอนนฺตรํ อวิรชฺฉิตฺวาว
นิริเย ปฏิสฺนฺธิ โหตีติ ทสฺเสติฯ สกฺลสฺมิญฺหิ พุทฺทวจนเ อิมาย
อุปฺมาย กาพฺุหตรํ กตฺวา วุตฺตอุปฺมา นาม นตฺถิฯ

เวสารชฺชานีติ เอตฺถ สารชฺชปฏฺิปกฺโข เวสารชฺชํ จตฺตฺ
จानสฺส สารชฺชากาว (๒) ปจฺจเวกฺขนตฺสส อุปฺปนฺนโสมนสฺสมย-
ถาณสฺสเสตฺตํ นามํฯ สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส เต ปฏฺิขานโตติ อรหํ
๑. ม. ยถากตฺ ฯ ๒. ม. สารชฺชากาว ฯ ๓. ม. อหํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๕

สมมาสมพุทฺโธ สพุเพ ฐมา มยา อภิสมพุทฺธาติ เอว
 ปฏิจานโต ตาว(๑) ๑ อนภิสมพุทฺธาติ อิม นาม ฐมา ตยา
 อนภิสมพุทฺธาฯ ตตฺร วตาคี เตสุ วต อนภิสมพุทฺธาติ เอว
 ทสฺสิตตมเมสุฯ สหฐมเมนาติ สเหตุนา สการณน วจเนน
 สุนกขตฺโต วีย วิปฺปลปนฺโต อปฺปมาณฺฯ นิमितฺตเมตฺตฺติ เอตฺถ
 ปุคฺคโลปี ฐมฺโหมปี นิमितฺตฺตฺติ อธิปฺเปโตฯ ตํ ปุคฺคํ น
 ปสฺสามิ โย มํ ปฏฺฐิจาทสฺสตี ตํ ฐมฺมํ น ปสฺสามิ ยํ
 ทสฺเสตฺวา อัย นาม ฐมฺโหม ตยา อนภิสมพุทฺโธติ มํ
 ปฏฺฐิจาทสฺสตีติ อยเมตฺถ อตฺถโกฯ เขมปฺปตฺโตติ เขมํ ปตฺโต ๑
 เสสปททวํ อิมสฺเสว เวจจฺนํฯ สพุพฺ หนฺติ เวสารชฺชฌาณเมว
 สนฺธาย วุตฺตํฯ ทสพลสฺส หิ อัย นาม ฐมฺโหม ตยา
 อนภิสมพุทฺโธติ โจทกํ ปุคฺคํ วา โจทนาการณฺ อภิสมพุทฺธํ
 ฐมฺมํ วา อปฺสฺสโต สภาวพุทฺโธเยว วา สมานอ อหํ
 พุทฺโธสมฺมิตฺติ วทามิตฺติ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส พลวตฺรํ โสมนสฺสํ
 อฺอุปฺชชฺติฯ เตน สมฺปยุตฺตํ ฌาณํ เวสารชฺชํ นามฯ ตํ
 สนฺธาย เขมปฺปตฺโตติอาทิมายฯ เอว สพุพฺตฺถ อตฺถโก
 เวทิตฺตฺโพฯ

อนฺตรายิกา ฐมมาติ เอตฺถ ปน อนฺตรายํ กโรนฺตีติ
 อนฺตรายิกา เต อตฺถโต สญฺจิจฺจ วิตฺติกฺกนฺตา สตฺต
 # ๑. ม. ตว ๑

*เล่มที่ ๘ สีนททวคคณณน หน้ ๕๖

ออปตติกขนรชฯ สณจิจจ วิติกนตณหิ อนตมโส ทุกกุ-
ทพฐาสตีปี มคคผลนั อนตรายั กโรติฯ อธิ ปน เมณ-
ชมุโม อธิปเปโตฯ เมณัน เสวโต หิ ยสส กสฺสจि นิสฺสัสยเมว
มคคผลนั อนตราย โหติฯ ยสส โข ปน เตสุ อตถายาติ
รคกขยทิสฺส ยสส อตถายฯ ชมุโม เทสิโตติ อสุภกวณนท-
ชมุโม กติโตฯ ตตร วต มนฺติ ตสฺมี นียยนิกธมฺเม มํฯ
เสถั วุตตนเยเนว เวทิตพฺพฯ

อฏฺจ โข อิมฯ สารีปุตฺตาทิ อิทํ กสฺมา อารทฺธ
เวสธชชณณสฺส พลทสฺสนตฺถึฯ ยถฯ หิ พยตฺตปริสั
อชฺโฆคคเหตุวฯ วิณฺญนั จิตฺตํ อธธธนสมตฺถย กถย
ธมฺมกติกสฺส เจกภว โปณณยติ เอว (๑)อิมฯ อฏฺจ
ปริสทธิ(๑) เวสธชชณณสฺส เวสธชชภว สกุกฯ ถาตฺนติ
เวสธชชณณสฺส พลั ทสฺเสนฺโต อถโ(๒) อิมฯ สารีปุตฺตาทิ-
อทธิมฯ

ตตฺถ ขตฺติยปริสทธิ ขตฺติยณั สนนฺิปตฺติวฯ นิสฺน-
นฏฺจนั เอส นโย สพฺพตฺถฯ มธกยิกณั ปน
สนนฺิปตฺติวฯ นิสฺนนฏฺจนั มธปริสทธิ เวทิตพฺพฯ น มธณั
สพฺพทปิ เจตฯ ปริสทธิ อุกุกฏฺจนทสฺสนวเสน คหิตฯ
มณฺสสฯ หิ เอตฺถ ธชฯ นิสฺนโนติ ปกตฺวิจณฺปี วตฺต
๑. ม. อิมฯ อฏฺจ ปริสทธิ ปตฺวฯ ๒. ม. อฏฺจ โขฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๗

น สกุกอนฺติ กจฺเจหิ เสทา มุจฺจนฺติฯ เอวํ อุกฺคา ขตฺติย-
ปริสาฯ พฺราหฺมณา ตีสุ เวเทสุ กุสลา โหนฺติ คหปตโย
นानาโวหารेषु เจว อุกฺขรจินฺตยา จฯ สมณา สกฺวาท-
ปรฺวาเทสุ กุสลา โหนฺติฯ เตสํ มชฺเฌ ฌมฺมกถากถนํ นาม
อติวีย ภาโรฯ อมฺนุสฺสาปี อุกฺคา โหนฺติฯ อมฺนุสฺโสติ หิ
วุตฺตมตฺเตปี (๑) สกฺลสฺรีริ สงฺกมฺปติ ตสฺส (๒) รูปี วา ทิสฺวา
สทฺทํ วา สุตฺวา สุตฺตา วิสณฺณิโนปี (๓) โหนฺติฯ เอวํ อมฺนุสฺส-
ปริสา อุกฺคาฯ ตาสฺปี ฌมฺมกถากถนฺนํ นาม อติวีย ภาโรฯ
อิตฺติ อุกฺกกุชฺชานทสฺสนวเสนตา (๔) คหิตาติ เวทิตพฺพาฯ

อชฺโฆคาหตฺติติ อนุปฺวิสฺติฯ อเนกสฺตํ ขตฺติยปริสนฺติ
พิมฺพิสาร์สมาคมณฺวาทิสมาคมลิจฺจวิสมาคมสทิสํ ฯ อญฺเณสุปี
จกฺกฺวาเพสุ ลพฺภติเยวฯ กิ ปน ภควา อญฺณานิ จกฺกฺวาพานิปี
คจฺจตฺติติ อาม คจฺจตฺติฯ กิทิโส หุตฺวา ยาทิสฺสา เต
ตาทิสฺเวยฯ เตเนวาท อภิชานามิ โข ปนาหํ อานนฺท
อเนกสฺตํ ขตฺติยปริสํ อุปฺสงฺกมิตฺวา (๕) ตตฺถ ยาทิสโก เตสํ
วณฺโณ โหติ ตาทิสโก มยฺหํ วณฺโณ โหติฯ ยาทิสโก เตสํ
สโร โหติ ตาทิสโก มยฺหํ สโร โหติฯ ฌมฺมียา จ(๖) กถาย
สนฺทสฺเสมิ สมาทเปมิ สมฺมุตฺเตเชมิ สมฺปหํเสมิฯ ภาสฺมานญฺจ มํ

- # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร มฺนุสฺसानนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. เตสํ ฯ
- # ๓. ม. ปีสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔. ม. ...ทสฺสนวเสน ตา ฯ
- # ๕. ม. อุปฺสงฺกมิตา ฯ ๖. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๕๘

น ชานนติ โโก นุ โข อัย ภาสติ เทโว วา มนุสฺโส
วาติฯ ชมฺมिया จ(๑) กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา
สมฺมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหิเสตฺวา อนฺตรชยามิฯ อนฺตรหิตฺตฺจ มํ น
ชานนติ โโก นุ โข อัย อนฺตรหิตฺโต เทโว วา มนุสฺโส
วาติฯ (๒)

ขตฺติยา เกยฺรจฺจมาลาคนฺธาทีวฺฐิตฺตา(๓) นานาวิราควสนา
อามุคฺตมณฺฑิกุณฺฑลา (๔) โมลิตฺธา โหณฺติฯ กิ ภาควาปี เอวํ อตฺตานํ
มณฺฑเทติฯ เตปี (๕) โอทาทาปี โหณฺติ ภาวาปี มจฺกุลจฺฉวีปีฯ (๖) กิ
สฺตฺถาปี เอวรฺูโป โหติฯ (๗) สฺตฺถา อตฺตโน ปพฺพิชิตเวเสเนว
กจฺฉติ เตสํ ปน ตาทีโส หุตฺวา อุปฺภูจฺจาติ กนฺตฺวา ราชาสเน
นินฺนํ อตฺตานํ ทสฺเสติ เตสํ อชฺช อมฺหากํ ราชา อตีวีย
วิโรจตีติ โหติฯ เต จ (๘) ฆินฺนสฺสราปี (๙) โหณฺติ กมฺภีรสฺสราปี (๑๐)
กาคสฺสราปีฯ สฺตฺถา พุรหฺมสฺสเรเนว ชมฺมํ กเถติฯ ตาทีสโก
มยฺหํ สโร โหตีติ อิทํ ปน ภาสฺนฺตรํ สนฺชาย กถิตฺฯ
มนุสฺसानํ ปน ตํ สฺตฺวา อชฺช ราชา มจฺเรน สทฺเทน (๑๑)
กเถตีติ โหติฯ กเถตฺวา ปกฺกนฺเต จ ภาควติ ปฺน ราชานํ
อาคตํ ทิสฺวา โโก นุ โข อยฺนฺติ วิมฺสา อุปฺปชฺชติฯ

- # ๑. ม. จสทุโท นตฺถิฯ ๒. ที. มหา. ๑๐/๕๕/๑๒๘ ฯ
- # ๓. ม. เกยฺรจฺจท... ฯ ๔. ม. อามุคฺตมณฺฑิกุณฺฑลา ฯ
- # ๕. ม. เต จ ฯ ๖. ม. มจฺกุลจฺฉวีปี ฯ ๗. ม. โหตีติ ฯ
- # ๘. ม. จ ฯ ๙. สී. ฆินฺนสฺสราปี ฯ
- # ๑๐. สී. พทฺธสฺสราปี ฯ ม. กคฺครสฺสราปี ฯ ๑๑. ม. สเรณ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า๕

อิทํ วุตตํ โหติ โโก นุโข อัย อิมสมึ จานเน
อิทาเนว มคธภาสาย (๑) สีหฬภาสาย (๒) มชฺเรน สเรน กถนุโต
อนุตฺรหิตो ก็ เทโว อุทาทุ มนุสฺโสติฯ กิมตุถํ ปเนว
อชานนุตฺตานํ ฌมฺมํ เทเสตีติฯ วาสนตุถายฯ เอวํ สุโตปี(๓)
ฌมฺโม อนาคเต ปจฺจโย โหติเยวติ อนาคตํ ปฏิจฺจ เทเสติ(๔) ฯ

สนฺนิสินฺนปฺพพฺพนฺติ สงฺกมฺม นิสินฺนปฺพพฺพํ สลลปีต-
ปฺพพฺพนฺติ อาลาปสลฺลาโป กตปฺพโปฯ สากจฺฉาติ ฌมฺม-
สากจฺฉาปี สมาเป็นชฺชิตปฺพพฺพาฯ อนนคสฺตํ พุราหุณฺณปฺริสนฺตอิทาทีนา
หิ (๕) โสณทณฺฑสฺมาคมาทิวเสน เจว อณฺณจกุกวาวเสน จ
สมภโว เวทิตปฺพโปฯ

จตฺสฺโส โข อิมา สารีปฺตฺต โยนิโยติ เอตฺถ โยนีติ
ขนฺธโกฏฺฐจาสสฺสปี การณฺสสฺสปี ปสฺสวามกฺคสฺสปี นามํฯ จตฺสฺโส
นาคโยนิโย จตฺสฺโส สฺพณฺณโยนิโยติ (๖) เอตฺถ (๗) หิ ขนฺธโกฏฺฐจาส
โยนิ นามํฯ โยนิ เหา ภูมि พชผลสฺส(๘) อธิคมายาติ (๙) เอตฺถ
การณํฯ น จาหิ พุราหุณฺณํ พุรุมิ โยนิชฺ มตฺตติสมภวานฺติ (๑๐)

เอตฺถ ปสฺสวามกฺโคฯ อิธ ปน ขนฺธโกฏฺฐจาส โยนีติ

๑. ม. มากธ... ฯ ๒. ม. สีหฬ... ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร หิสทฺโท ทิสฺสติ ฯ ๔. ม. เทเสตีติ ฯ

๕. ม. อาทีนฺมปี ฯ ๖. ส. ข. ๑๓/๕๑๘/๒๕๘ ฯ

๗. ม. เอตฺถนฺตเร หิสทฺโท ฯ ทิสฺสติ ฯ ๘. ม. ภูมิจผลสฺส ฯ

๙. ม. อ. ๑๔/๔๑๔/๒๘๐ ฯ

๑๐. ม. ม. ๑๓/๓๐๓/๖๔๕ ฯ ปุ. ฐ. ๒๕/๓๖/๖๘

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๖๐

อธิปเปโตฯ ตตุถ อณฺเฑ ชาตา อณฺทชาฯ ชลาพุมหิ
 ชาตา ชลาพชาฯ สํเสเท ชาตา สํเสทชาฯ วินา เอเตหิ
 การณหิ อุปฺปติตฺวา วिय นิพฺพตฺตา อภินิพฺพตฺตาติ
 อุปฺปาติกา(๑)ฯ อภินิพฺภิซฺช ชายนฺตีติ ภินฺทิตฺวา นิกฺขมฺนวเสน
 ชายนฺติฯ ปฺุตฺติณฺเป วาติ(๒)อาทึหิ อนิฏฺจฏฺจานาเนว (๓) ทสฺสีตานิฯ
 อิกฺุเจสุ(๔) สปปีเตลมฺชฺฌาณิตาทีสุ สตฺตา ชายนฺติเอวฯ เทวาติ-
 อาทีสุ จตฺตมฺหาราชิกโต ปฏฺจาย อุปฺริเทวา โอปฺปาติกา
 โหนฺติฯ ภูมฺเทวา (๕)ปน จตฺโยนิกาฯ เอกจฺเจ จ มนฺุสฺสาติ
 มนฺุสฺเสสุ เกจิ เทวา วिय โอปฺปาติกา จ โหนฺติฯ เยภฺยุเยน
 ปเนเต ชลาพฺชาว อณฺทชาปี เอตฺถ โจนฺตฺปฺตฺตา (๖) เทว
 ภาตियฺตฺเถรา วिय สํเสทชาปี ปทฺมคพฺเภ นิพฺพตฺตโปกฺขรสาติ-
 พฺราหฺมณฺปทฺมวตีเทวีอาทโย โหนฺติ (๗) เอวฺ วินิปาติเกสุ
 นิชฺฌามตฺตณฺ्हิกเปตา เนรยิกา วिय โอปฺปาติกาเยว เสสา(๘)
 จตฺโยนิกาปี โหนฺติฯ ยถา จ (๙)เต เอวฺ ยกฺขาปี สพฺพ-
 จตฺปฺทปทฺกฺชชาติทิมฺชาติอาทโยปี สพฺเพปี จตฺโยนิกาเยวฯ

ปฺลยจ โข อิมา สารีปฺตฺต คติโยติ เอตฺถ สุกตทฺกุกฺก-
 กมฺมวเสน คนฺตพฺพาติ คติโยฯ อปีจ คตฺติคตินิพฺพตฺติคติ-

- # ๑. ม. โอปฺปาติกาฯ ๒. ม. ปฺุตฺติณฺเปวาติ...ฯ
- # ๓. สී. ...อาทึนิ อนิฏฺจานเนวฯ ๔. ม. อิกฺุเจสุปีฯ
- # ๕. ม. ภูมฺเทวาฯ ๖. ม. โจนฺตฺปฺตฺตาฯ ๗. ม. วिय เอวฺฯ
- # ๘. ม. เอวเสสาฯ ๙. ม. จสทฺโท นตฺติฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้ ๖๑

อชฌาสยคตวิภวคตนิปผลตคตตี พหุวิชา คติ นามฯ ตตถ
กั(๑) คตี เปจจ กจณามตี (๒) จ ยสส คตี น ชานนตติ เทวา
คณรพพมานุสชาติ (๓) จ อัย คตคตติ นามฯ อิมถั โข อห
ภิกขุณั สीलวนุตานั กถยาณชมมานั เนว ชานามิ คตี วา อคตี วาติ (๔)
อัย นิพพตตคตติ นามฯ เอว (๕) โข เต อห พุรหม คตติจ
ปชานามิ ชุตติจ(๖) ปชานามตี (๗) อัย อชฌาสยคตติ นามฯ
วิกโว คติ ชมมานั นิพพานั อรหโต คตตี (๘) อัย วิภวคตติ
นามฯ เทวเยว คติโย ภวนตติ อนนถาติ (๙) อัย นิปผลตคตติ
นามฯ ตาสู อช คตคตติ อธิปเปตาฯ

นริโยติอาทิสู นริติอญเจน นริสสาทญเจน นริโยฯ ติริย
อณนตตีติ (๑๐) ตिरจณานาฯ เตสั โยนิ ตिरจณานโยนิฯ เปจจภาว
ปตตทานั วิสโยติ เปตติวิสโยฯ มนโส อุตสนนตตทา มนุสสาฯ
ปญจหิ กามกญเหิ อตตโน อตตโน อานุภาเวหิ จ ทิพพนตตี
เทวาฯ นริยญจาหิ สารีปตตตติอาทิสู นริโยติ สทฐี โอกาเสน
ชนรธาฯ ตिरจณานโยนี จาติอาทิสูปี เอเสว นโยฯ มกค
ปฏิปทนตติ อุกเขนาปี วุตตัม คตติสัวตตนิกกมมเมว ทสเสตติฯ

- # ๑. ม. ตั ๑ ๒. อจ. จตุกก. ๒๑/๑๘๔/๒๓๘ ๑
- # ๓. พ. ฐ. ๒๕/๓๖/๓๑ ๑ ๔. ม. ม. ๑๒/๕๖๐/๖๐๓ ๑
- # ๕. ม. เอวมุปี ๑ ๖. ม. ชุตติจ ๑ ๗. ม. ม. ๑๒/๕๕๔/๕๕๔ ๑
- # ๘. วิ. ปรี. ๘/๑๐๔๔/๓๓๐ ๑ ๙. ที. ที. ๙/๑๔๓/๑๑๖ ๑
- # ที. มหา. ๑๐/๒๘/๑๕ ๑ ๑๐. ม. อณนิตาติ ๑

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคณณนา หน้ท ๖๒

ยถา จ ปฎิปนุโนติ เยน มคเคน ยาย ปฎิปทาย ปฎิปนุโนติ
อภยปี เอกโต กตฺวา นินทิสติฯ อปายนฺติอาทิสฺ วุฑฺฒิสงฺฆาตา (๑)
สฺขสงฺฆาตา วา อยา อเปตตฺตา อปาโยฯ ทฺกฺขสฺส คติ
ปฎิสฺสรณฺนติ ทฺกฺคตฺติฯ ทฺกฺกฏกฺการิโน เอตฺถ วินิปตฺนตฺติ
วินิปาโตฯ นินฺพฺพานญฺจาหนฺต อิทํ ปน น เกวลํ คตฺติคฺติเมว
คตฺตินิสฺสรณํ นินฺพฺพานํปปี ชานามิตฺติ ทสฺสนตฺถํ อายฯ อิท
มคฺโคติ ปฎิปทาติ (๒)อภยเนปี อริยมคฺโคว วุตฺโตฯ

อิทานิ ยถาวุตฺเตสฺ จานเนสฺ (๓) อตฺตโน ฌาณปฺปวตฺตาคาริ
ทสฺเสนโต อิธามํ สาริปุตฺตตฺตาติอาทิมายฯ

ตตฺถ เอกนตฺตทฺกฺขาติ นิจจทฺกฺขา นรินฺตรทฺกฺขาฯ ติปฺปาติ (๔)
พหลาฯ กฏฺกาติ ขรอาฯ เสยฺยถาปิตฺติอาทินิ โอปมฺมทสฺสนตฺถํ
วุตฺตานิฯ ตตฺถ กาสฺสูติ อวาโฏปี วุจฺจติ ราสีปฺย

กิณฺนุ สนฺตรมาโนว กาสฺสูณฺสี สารถิ

ปฏฺฐโจ เม สมฺม(๕) อกฺขาหิ กิ กาสฺสุยา กริสฺ(๖)สสีติ (๗)

เอตฺถ หิ อวาโฏ กาสฺสู นาม

องฺการกาสฺสูอปเร ฌนฺนติ (๘)

นรา รุทฺนตา ปรีททฺกตฺตตฺตาติ (๙)

๑. ม. วุฑฺฒิสงฺฆาตาฯ ๒. ม. มคฺโค ปฎิปทาติฯ

๓. ม. สตฺตสฺ จานเนสฺ อภฺยสฺ จานเนสฺฯ ๔. ม. ติปฺปาติฯ

๕. สฺยา. ม. ปฏฺฐโจ เม สมฺมฯ ๖. สฺยา. ม. กริสฺสสีติฯ

๗. บฺ. ชา. ๒๘/๓๕๖/๑๕๓ฯ ๘. ม. ฌนฺนติฯ

๙. บฺ. ชา. ๒๘/๕๔๖/๒๐๓

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๖๓

เอตถ ราสี ๑ อิธ ปน อวาโฏ อธิเปโตฯ เตเนวาห
 สาธิกปริสาติ(๑) ๑ ตตถ สาธิกัง ปริสํ ปมาณํ อสุสาติ สาธิก-
 ปริสา อติเรกปญจรัตนติ(๓) อตุโธฯ วิตัจจิกานํ(๔) วิตฐุमानนติ
 เอตํ ปริพาหสฺส พลวภาวทีปนตถํ วุตตํ อจฺจียา วา สติ
 ฐฺเม วา สติ วาโต สมฺภูจฺจติ เตน ปริพาโห น พลวา
 โหติฯ มฺมมฺปรโตติ มฺมมานุกโตฯ ตลิตโตติ ชาตตโณหฯ
 ปิปาสีโตติ อุกกํ ปาตุกาโม. เอกายเนน มคฺเคนาติ เอกปเถเนว
 มคฺเคน อนุกมฺนิเยน (๕) อุโภสุ ปสฺเสสุ นินฺนตฺรกณฺณกรุกฺข-
 กหเนนฯ ปณฺชชายาติ องฺการกาสุยํ ปตฺถนํ นาม นตฺถิ
 องฺการกาสุ อารพฺก ปน อิริยาปถสฺส จปีตตฺตาเอวํ วุตตํฯ

เอวเมว โขติ เอตถ อิํ โอปมฺมสฺสนทฺนํ องฺการกาสุ(๖)
 วีย หิ นิริโย ทฏฺจพฺโพฯ องฺการกาสุมคฺโค วีย นิริยุปคํ
 กมฺมํฯ มคฺการุพฺโห วีย กมฺมสมงฺคีปฺคคฺโลฯ จกฺขุมา ปฺริโส
 วีย ทิพฺพจกฺขุโก ภควาฯ ยถา โส ปฺริโส มคฺการุพฺหํ
 ทิสฺวาฯ ชานาติ (๗) อยํ อิมินา มคฺเคน คนฺตฺวา องฺการกาสุยํ
 ปตฺติสฺสตีติ เอวเมว (๘) ภควา ปาณาติปาตาทีสุ ยงฺกิลฺยจิ กมฺมํ
 อายฺุหนตํ เอวํ ชานาติ อยํ อิมํ กมฺมํ กตฺวา นิริเย

- # ๑. ม. สาธิกปริสาติ ๑ ๒. ม. สาธิกปริสา ๑
- # ๓. ม. อติเรกปญจรัตนติ ๑ ๔. ม. วิตัจจิกานํ ๑
- # ๕. ม. อนุกมฺนิเยน ๑ ๖. ม. องฺการกาสุ ๑
- # ๗. ม. ทิสฺวา วิชานาติ ๑ ๘. ม. เอวเมว ๑

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๖๔

นิพพุตติสฺสตีติฯ ยถา โส ปุริโส อปรภาเค ตํ องฺการกาสุยา
ปติตํ ปสฺสตี เอวเมว ภควา อปรภาเค โส ปุริโส ตํ
กมฺมํ กตฺวา กุหิํ นิพพุตฺโตติ อาโลกํ วฑฺฒตฺวา ทิพฺพจกฺขุณา
โอโลเกนฺโต นิรเย นิพพุตฺตํ ปสฺสตี ปญฺจวิธพฺพนฺนาทิมหาทูกฺขํ
อนุกฺวณฺตํฯ ตตฺถ กิณฺจาปี ตสฺส กมฺมายุหนกาเล อลฺโล
วณฺโณ นิรเย นิพพุตตสฺส อลฺโลติ(๑) (๒)อด โส สตุตฺโต ตํ
กมฺมํ กตฺวา ตตฺถ นิพพุตฺโตติ โอโลเกนฺตสฺส อนกสทสฺसानํ
สตุตฺตานํ มชฺฌเ จิตฺตํ อโย โสติ โสเยว สตุตฺโต อาปาถํ
อากจฺฉตีติ (๓) ทิพฺพจกฺขุพลํ นาม เอตฺนฺติ วทฺนฺติฯ

ทฺติยอุปมาโย ยสุมา องฺการกาสุโย วีย กฺวณฺเ ปรีพาโห
นตฺถิ ตสฺมา เอกนฺตทูกฺขาติ อวตฺวา ทูกฺขาติอาทิมหาฯ
เอตฺถปิ ปุริมนเยเนว โอปมฺมสํสนฺทนํ เวทิตฺตํฯ อิมํปิ หิ
ปุกฺคํ ภควา ทฺติโยนิอาทิสฺส ยตฺถ กตฺถจฺจ นิพพุตฺตํ วฑฺฒน-
อากทฺตฺตนาทิมหาทูกฺขํ อนุกฺวณฺมานํ ปสฺสตีเยวฯ

ตฺติยอุปมาโย ตนฺนฺตฺตปลาโสติ น อพฺภปฺภลํ วีย
ตฺนฺนฺตฺตปฺณ โว วิรพฺปณฺตํ(๔) ปน(๕) สนฺธาย อิทํ วุตฺตํฯ กพฺรจฺฉาโยติ
วิรพฺจฺฉาโยฯ ทูกฺขพฺพุลนฺติ (๖) ปีตฺติวิสยสฺมึ หิ ทูกฺขเมว พฺหุลํ
สุโขํ ปรีตฺตํ กทาจิ อนุกฺวิตฺตํ โหติ ตสฺมา เอวมาหฯ

๑. ม. อิตฺตทฺโท นตฺถิฯ ๒. ม. อถาปีฯ ๓. ม. อิตฺตทฺโท นตฺถิฯ
๔. ม. วิรพฺปณฺตํฯ ๕. ม. ปนสฺสฯ ๖. ทูกฺขพฺพุลนฺติฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๖๕

อิฐาปี ปุริมนยเนว โอปมมถัสนทนั เวทิตพพัฯ

จตุตถอุปมายั พหลปตตปลาโสติ นินนตรปณโณ ปตต-
สณณโนฯ สณทจฉายติ (๑) ปาสาณจตุตถั วีย ฆนจฉายฯ
สุขพหุลา เวทนาติ มนุสสโลเก ขตติยกุลาทีสุ สุขพหุลา
เวทนา เวทิตพพา โหติ ตา เวทียมานั นิปนุนั วา นิสินนั
วา ปสสามิติ ทสเสตียฯ อิทธิปี (๒) โอปมมถัสนทนั ปุริมนยเนว
เวทิตพพัฯ

ปลยจมอุปมายั ปาสาโทติ ทีฆปาสาโทฯ อุลลิตตาวลิตตุนติ
อนโต เจว อุลลิตั พหิ จ อวลิตตัฯ ผุสติกคพนติ ทวารพาหาหิ
สทฐี สุปิหิตกวางัฯ โคนกตถโตติ จตุรงกุลาริกโลเมน
กาพโกชเวน อตถโตฯ ปฏิกตถโตติ อุณณามยเนน เสตอตุถเรน
อตถโตฯ ปฏิกตถโตติ ฆนปพพเกน อุณณามยอตุถเรน
อตถโตฯ กททลิมิกปวรูปจตุถเรนติ กทลิมิกจมมยเนน อตุตม-
ปจจตุถเรน อตถโตฯ ตั กิร ปจจตุถเรนั เสตวคตสส อุปริ
กทลิมิกจมม อตุถริคฺวา สิพเพคฺวา กโรนุติฯ สอตุตตรจจโทติ
สท อุตุตตรจจเทน อุปริพนเรน (๓) รตฺตวิตาเนน สทฐินติ
อตุถโตฯ อุภโต โลหิตถูปธาโนติ สีสุปธานญจ ปาทูปธานญจาทิ
ปลลงกสส อุภโต จปิตโลหิตถูปธาโนฯ อิฐาปี อุปมาถัสนทนั
ปุริมนยเนน วิภชิตพพัฯ (๔)

๑. ม. สนตุนทาโยฯ ๒. ม. อิฐาปีฯ ๓. ม. อุตุตตริพพเรนฯ

๔. ม. อุปรินยเนว เวทิตพพัฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๖๖

อยมฺปนฺตถ อปรภาคโยชนา ยถา โส ปุริโส

มคฺคารุพฺพหเมว ชานาติ อัยฺ เอเตน มคฺเคน คนฺตฺวา ปาสาทํ
อภิรฺยุห (๑) ภูฏาการิ ปวิสิตฺวา ปลฺลงฺเก นิสฺสิทิสฺสติ วา นิปชฺชิสฺสติ
วาติ เอวเมว (๒) ภควา ทานาทีสุ ปุณฺณกิริยาตฺถุสุ ยงฺกิลฺลิจิ
กฺุสฺลคมฺมํ อายฺหนฺตฺยเอว ปุคฺคํ ทิสฺวา อัยฺ อิมํ กตฺวา
เทวโลเก นิพฺพตฺติสฺสตีติ ชานาติฯ ยถา โส ปุริโส อปรภาค
ตํ ปาสาทํ อารฺยุห ภูฏาการิ ปวิสิตฺวา ปลฺลงฺเก นิสฺสินฺ
วา นิปนฺนํ วา (๓) เอกนฺตฺสุขํ เวทนา(๓) เวทียมานํ ปสฺสติ
เอวเมว ภควา อปรภาค โส ปุริโส ตํ กฺุชฺชาณกมฺมํ
กตฺวา กุหิ นิพฺพตฺโตติ อาโลกํ วทฺฺเขตฺวา ทิพฺพจกฺุชฺชา
โอโลเกนฺโต เทวโลเก นิพฺพตฺตํ ปสฺสติ นนฺทนฺนาทีสุ
อจฺจนฺราสงฺมปริวฺตํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภวมานํฯ

อาสวกฺุชฺชวเร ทิพฺพเพน จกฺุชฺชาติ อวตฺวา ตเมนํ
ปสฺสामीติ วุคฺตฺฯ ตํ กสฺมาติ เจ นียมาภาวฯ อิมํ หิ
ปุคฺคํ ทิพฺพจกฺุชฺชาปี ปสฺสิสฺสติ เจโตปริยฺวาณนาปี ชานิสฺสติ
สพฺพญฺญตฺตนาณนาปี ชานิสฺสติเยวฯ เอกนฺตฺสุขา เวทนาติ อิทํ
กิลฺลจาปี เทวโลกฺุชฺเชน สทฺุธี พุชฺชชฺนโต เอกํ อตฺถโต ปน
นानา โหติฯ เทวโลกฺุชฺหิ รากฺปริพาหาทีนํ อตฺถิตาย น
เอกนฺเตเนว เอกนฺตฺสุขํฯ (๔) นิพฺพานฺสุขํ ปน สพฺพปริพาหานํ
๑. ม. อารฺยุห ฯ ๒. ม. เอวเมว ฯ ๓. ม. เอกนฺตฺสุขํ นินฺนตฺรฺสุขํ
เวทนํ ฯ ๔. ม. สุขํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๖๗

รูปสมาย(๑)สพฺพากาเรน เอกนุตฺตสุโข อูปมายปี ยี(๒) ปาสาเท
 เอกนุตฺตสุชาติ วุตฺตึฯ ตํ มคฺคปริพาหสฺส อวฺปสนฺตตาย
 ฉาตชฺชตฺตตาย ปีปาสาภิภูตตาย(๓) ปน(๔) เอกนุตฺตเมว สุโขฯ วนฺสณฺฑเท
 ปน โปกฺขรณฺธิยํ โอรุยฺห รโฆชฺชตฺตสฺส ปวาหิตตฺตตา มคฺคทฺรตฺตสฺส
 วฺปสนฺตตาย ภิสฺมฺพาลขาทเนน (๕) เจว มชฺุโรทกปาเนน จ
 ขุปรปีปาสานํ วินิตฺตตาย อุตฺกสากฺกํ ปรีวตฺเตตฺตวา มชฺุจฺทกฺกํ
 นิวาเสตฺตวา ตณฺฑลตฺตวิกิ อุตฺสึสเทก กตฺตวา อุตฺกสากฺกํ ปีเพตฺตวา
 ททเย จเปตฺตวา มนฺทมนฺทเนน จ วาเตน วิชฺยมานสฺส
 นิปนฺนตฺตตา สพฺพากาเรน เอกนุตฺตสุโข โหติฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมฺมสฺสํนฺทนํ โปกฺขรณฺธิ
 วยิ(๖) หิ อริยมคฺโค ทชฺุจฺทโพฯ โปกฺขรณฺธิมคฺโค วยิ ปุพฺพ-
 ภาคปฺฏิปทาฯ มคฺคารุโพฯ วยิ ปฺฏิปทาสมฺงคิปุคฺคโลฯ จกฺขุมา
 ปุริโส วยิ ทิพฺพจกฺขุ ภควาฯ วนฺสณฺฑโฑ วยิ นิพฺพานํฯ ยถา
 โส ปุริโส มคฺคารุพฺุหิ ทิสฺวาว ชานาติ อัย อิมินา มคฺเคน
 คนฺตฺตวา โปกฺขรณฺธิยํ นฺหตฺตวา (๗) รณฺธิเย วนฺสณฺฑเท รุกฺขมฺมูล
 นิสึทิสฺสตี วา นิปชฺชิสฺสตี วาติ เอวเมว ภควา ปฺฏิปทํ
 ปุเรนฺตเมว นามรูปํ ปรีจฺฉินฺทนฺตเมว ปจฺจยปรีคฺคหิ กโรนฺตเมว
 ลกฺขณารมฺมณาย วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตเมว ชานาติ อัย
 # ๑. ม. รูปสมายฯ ๒. ม. ยถาฯ ๓. ม. ปีปาสาภิภูตตายฯ
 # ๔. ม. จ นฯ ๕. ม. ภิสฺมฺพาลขาทเนนฯ ๖. ม. วยิ หิฯ
 # ๗. ม. นฺหตฺตวาฯ เอวมฺปรีปีฯ

*เล่มที่ ๘ สีนททวคคณณนา หน้า ๖๘

อิมิ ปฏิปทึ ปุเรตวทา สพพาสเว เขเปตวทา อนาสวํ เจโต-
วิมุตตี ปณณาวิมุตตินนุติ เอวํ วุตตผลสมาปตตี ออุปสมปชช
วิหริสฺสตีตติฯ ยถา โส ปุริโส อปรภาเค ตายิ โปกุขรณิย
นุหาตวทา วนสนนํ ปวิสิตวทา นิสินนํ วา นิปนนํ วา
เอกนตฺสขํ เวทนํ(๑) เวทยมานํ ปสฺสตี เอวมเว ภควา
อปรภาเค ตํ ปุคคํ ปฏิปทึ ปุเรตวทา มคคํ ภาเวตวทา ผลิ
สจฺจิกตวทา นิโรธสยนวรคตํ นิพพานารมฺมณิ ผลสมาปตตี
อูปเปตวทา เอกนตฺสขํ เวทนํ เวทยมานํ ปสฺสตีฯ

อภิขานามิ โข ปนาทํ สาริปุตฺต จตฺรงคสมนฺนาคตฺนตติ
อิทํ กสฺมา อารทฺธํ ปาฏิเยกํ อนุสนฺนชิวเสณ อารทฺธํฯ อัย
กิริ สุนกฺขตฺโต ทุกฺกรการิกาย สฺทฺธิ โหตีตติ เอวํลทฺธิโก.
อถสฺส ภควา มยา เอตฺสมี อตฺตภาเว จตฺวทา จตฺรงคสมนฺนาคตํ
ทุกฺกรํ กตํ ทุกฺกรการโก นาม มยา สทฺธิโส นตฺถิฯ ทุกฺกรการเณ
สฺทฺธิยา สติ อหเมว สฺทฺธิโส ภเวยฺยนฺตติ ทสฺเสตฺตํ อิมิ เทสนํ
อารทฺธิฯ อปีจ อัย สุนกฺขตฺโต ทุกฺกรการิกาย ปสนฺโน โสปสฺส (๒)
ปสนฺนภาโว อทฺทสา โข(๓) สุนกฺขตฺโต ลิจฺจวิปฺตฺโต อเจลกํ
โกกรกฺขตฺตियํ (๔) จตฺกฺกณฺฑิกํ จมฺมานิกิณฺณภกฺขํ สมฺมุเขเนว (๕) ขาทนฺตํ
มุเขน ภุณฺชนตํ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ สาธฺฐโรโป วต โภ
อัย(๖) สมโณ จตฺกฺกณฺฑิกโก จมฺมานิกิณฺณิ ภกฺขสฺสิ มุเขเนว ขาทติ
๑. ม. เอกนตฺสขํ เวทนํ ฯ ๒. ม. โส จสฺส ฯ ๓. ม. อทฺทสา
โข ภควา ฯ ๔. ม. โกรกฺขตฺตियํ ฯ ๕. ม. จมฺมานิกิณฺณิ ภกฺขสฺสิ
มุเขน ฯ ๖. ม. สฺยา. สී. อรทฺธิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๖๕

มุขเนว ภูษตีติเอวมาทีนา ปาฎิกสุตเต (๑)อาคตฺนเยน
เวทิตพุโพฯ

อถ ภควา(๒) อัยํ ทุกฺกรกัรกาย ปสนฺโน มยา จ เอตฺสมี
อตุตฺตภาเว จตฺวา จตฺรํกุสมนฺนาคตํ ทุกฺกรํ กตํ ทุกฺกรกาเร
ปสีทฺนเตนปิ อนเนน มยิ ปสีทิตพุพฺ สียา โสปีสุส ปสาโท
มยิ นตฺถิติ ทสฺเสนฺโต อิทํ เทสนํ อารภิฯ

ตตฺร พุรหฺมจฺริยนฺติ ทานฺปิ เวยฺยาวจฺจปี สิฏฺขาปทฺปิ
พุรหฺมวิหาราปิ ฌมฺมเทสนาปิ เมถฺนวิริตฺปิ สทาเรสนฺโตโสปี
อุโปสโถปี อริยมกฺโขปี สกฺลสาสนฺปิ อชฺฌาสาโยปี
วิริยฺปิ วุจฺจติฯ

กิณฺเต ตํ(๓) กิ ปน พุรหฺมจฺริย
กิสฺส สฺวจิณฺณสฺส อัยํ วิปาโก
อิทฺธี ชฺฐี พฺลวิริยฺปปตฺติ
อภฺขาทิ เม(๔)นาค มหาวิมานํฯ
อหฺลจ ภริยา จ มนฺุสฺสโลเก
สทฺธา อุโภ ทานปฺตี อหฺมฺหา
โอปานภูตํ เม ฌริ ตทาสิ
สนฺตปฺปีตา สมณฺพฺราหฺมณา จฯ
ตํ เม วตํ ตํ ปน พุรหฺมจฺริย
ตสฺส สฺวจิณฺณสฺส อัยํ วิปาโก

๑. ที. ปา. ๑๑/๔/๖ ฯ ๒. ม. ภควา อัย ฯ
๓. ม. กิ เต วตํ ฯ ๔. ม. อิทญฺเจ เต ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๗๐

อิหฺฐิ ชฺฐิ พลวิริยฺยปฺปตฺติ

อิทญจ เม ชีร มหาวิมานนฺติ (๑)

อิมสฺมิณฺหิ ปุณฺณกชาตเก ทานํ พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ วุตฺตํ

เคน ปาณิ กามทโท เคน ปาณิ มชฺฐสฺสโว

เคน เต พุรฺหฺมจฺริเยน ปุณฺณํ ปาณิมฺหิ อิชฺฌตฺติ

เคน ปาณิ กามทโท เคน ปาณิ มชฺฐสฺสโว

เคน เม พุรฺหฺมจฺริเยน ปุณฺณํ ปาณิมฺหิ อิชฺฌตฺติ (๒)

อิมสฺมี องฺกฺรเปตวตฺตสฺมี เวยฺยาวจํ พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ วุตฺตํ

อิท(๓) โข ภิกฺขเว ติตฺติริยฺนฺนาม พุรฺหฺมจฺริยํ อโหสี (๓) อิมสฺมี

ติตฺติรชาตเก ปญฺจสิกฺขาปทํ พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ วุตฺตํ ตํ โข

ปน(๔) ปญฺจสิกฺข พุรฺหฺมจฺริยํ เนว นิพฺพิทาย น วิราคาย (๕)

ยาวเทว พุรฺหฺมโลกฺวปฺปตฺติยาติ (๖) อิมสฺมี มหาโควินฺทตฺเต

พุรฺหฺมวิหารา พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ วุตฺตาฯ เอกสฺมี พุรฺหฺมจฺริยสฺสฺมี

สทฺสฺสํ มจฺจุหาบีโนติ (๗) เอตฺถ ฆมฺมเทสฺนา พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ

วุตฺตาฯ อปฺเร (๘) อพุรฺหฺมจฺริ ภาวิสฺสนฺติ มยเมตฺถ พุรฺหฺมจฺริโน

ภาวิสฺสามาติ (๙) สลฺเลขสฺสฺสฺเต เมถุนวิริติ พุรฺหฺมจฺริยฺนฺติ วุตฺตาฯ

๑. พุ. ชา. ๒๘/๑๐๑๐-๑๑/๓๕๓ ๑

๒. พุ. เปต. ๒๖/๑๐๖/๑๕๐ ๑ ๓. สฺยา. เอตํ ๑

วิ. จุล. ๓/๒๖๒/๑๑๗ ๑ ๔. ม. ปน เม ๑ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร

น นิโรธายาติ ทิสฺสตี ๑ ๖. ที. มหา. ๑๐/๒๓๔/๒๘๕ ๑

๗. สฺยา. มจฺจุหาบีโนติ ๑ ๘. ส. ๑๕/๖๑๒/๒๒๗ ๑

๙. สฺยา. ปเร ๑ ม. ม. ๑๒/๑๐๔/๓๕ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๗๑

มยลจ ภริยา นาตีกุกมาม

ภริยาปี อเมห นาตีกุกมนฺติ

อณฺตุร ตาหิ พุรหฺมจริยํ จราม

ตสฺมาตีหฺมฺห(๑) ทหฺรา น มียฺยเรตี(๒)

มหาชมฺपालชาตเก สทารสนฺโตโส พุรหฺมจริยนฺติ วุตฺโตฯ

หิเนน พุรหฺมจริเยน ขตฺติเย อุปฺปชฺชตี

มชฺฌิเมน จ เทเวสุ (๓) อุตฺตमेन วิสุชฺฌตีตี(๔)

เอวํ นิมิชาตเก อุตฺตมฺนวเสน กโต อฏฺฐงฺกโก อุปฺปสโต

พุรหฺมจริยนฺติ วุตฺโตฯ อิทํ โข ปน(๕) ปณฺจสิข พุรหฺมจริยํ

เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย เป อยเมว อริโย อฏฺฐงฺกโก

มคฺโคตี (๕) มหาโกวินฺทสุตฺตสฺมิณฺเวย อริยมคฺโค พุรหฺมจริยนฺติ

วุตฺโตฯ ตยิทํ พุรหฺมจริยํ อิทฺธณฺเจว สิตฺถจ วิตุถาริกํ พาทุชฺฌณฺ

ปฺลฺลญฺตี ยาวเทว มนุสฺเสหิ(๖) สฺปฺปกาสิตฺตฺนตี ปาสาทิกสุตฺเต

สิกฺขาตฺตยสฺงฺคหํ สาสนํ พุรหฺมจริยนฺติ วุตฺตํฯ

อปี อตฺรมานานํ ผลาสาว สมิชฺฌตี

วิปฺกุกพุรหฺมจริโยสฺมิ เอวํ ชานาหิ คามณฺตีตี (๗)

เอตฺถ อชฺฌาสโย พุรหฺมจริยนฺติ วุตฺโตฯ

๑. สฺยา. ตสฺมา หิ อมฺหํ ฯ ๒. พุ. ชา. ๒๗/๑๔๑๕/๒๘๕ ฯ

๓. สฺยา. เทวตฺตี ฯ ๔. พุ. ชา. ๒๗/๑๑๘๖/๒๔๕ ฯ

๕. สฺยา. อิทํ โข ปน เม ฯ ที. มหา. ๑๐/๑๐๔/๑๓๖ ฯ

๗. พุ. ชา. ๒๗/๘/๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๗๒

อิช ปน วิริย พุรหุมจริยนฺติ อธิปฺเปตฺฯ วิริยพุรหุม-
จริยสฺส หิ อิทเมว สุตฺตฺฯ ตเทตฺ เอกสฺมี อตฺตภาเว จตฺพุพิชฺสส
ทกฺกรสฺส กตฺตตา จตฺรํกสมนฺนาคตฺนฺติ วุตฺตฺฯ

ตปฺสฺสี สฺกฺ ्हิมิตฺ สฺกฺนฺติ นิปาตมตฺตํ ตปฺนิสฺสิตโก
โหมีติ อตฺโถฯ ปรมตปฺสฺสีติ ปรมโ ตปฺสฺสี ตปฺนิสฺสิตกานํ
อตฺตโมฯ ลฺลฺ โหมีติ ลฺลฺ โหมีฯ เชคฺจฺฉิตฺติ ปาป-
เชคฺจฺฉิมฯ ปวิวิตฺโต สฺกฺ ्हิมิตฺ ปวิวิตฺโต อหํ โหมีฯ
ตตฺรสฺส เม อิํ สารีปฺตฺตาคิ ตตฺร จตฺรํเก พุรหุมจริเย
อิํ มม ตปฺสฺสีตา(๑) โหติ ตปฺนิสฺสิตกภาเว มยฺหํ อิํ
อเจลกาทิตปฺสฺสีตกตํ โหติติ ทสฺเสตฺติฯ

ตตฺถ อเจลกโถ นิจฺเจโล นคฺโกลฯ มุตฺตจาจาโรติ วิสฺฐจฺจาโร
อฺจฺจาร์กมฺมาทิสฺส โลกียกฺลปฺตฺตจาเรน วิรหิตฺ จิตฺโกว อฺจฺจาร์
กโรมี ปสฺสวํ กโรมี ขาทามิ ญฺญชามิ(๒) หตฺถาเวเลขโนติ (๓)
หตฺถे ปิณฺฑมฺหิ นิฏฺจิตฺเต (๔) ชิวฺหาย หตฺถํ อวลฺขามิ (๕) อฺจฺจาร์
วา กตฺวา(๖) หตฺถสฺมีเยว ทญฺจกสฺสญฺญิ หุตฺวา หตฺถเณ อวลฺขามิตฺติ
ทสฺเสตฺติฯ เต กิร ทญฺจกํ สตฺโตติ ปญฺญเปนฺติ ตสฺมา
เตสํ ปฏฺิพฺทํ ปุเรนฺโต เอวมกาสฺสิฯ ภิกฺขวาคหณฺตฺถํ เอหิ
ภนฺเตติ วุตฺโต น เอตฺติติ น เอหิภทฺทนฺติโม. เตนฺหิ ติฏฺจ

- # ๑. ม. ตปฺสฺสีตายฯ ๒. ม. ญฺญชามิ จฯ ๓. ม. ยฺ.
- # หตฺถาปฺเลขโนฯ ๔. ม. จิตฺฯ ๕. ม. ยฺ. อปฺลฺขามิฯ เอวมฺปริปีฯ
- # ๖. ม. อฺจฺจาร์ วา กตฺวาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้ ๗๓

ติภุจ ภนเตติ (๑)วตโตปี น ติภุจตีติ น ติภุจภททนติโม ๗ ตทภุขปี
ติตติยา จ (๒) เอตสส วจัน กต ภวิสตีติ น กโรนติฯ อหปี
เอว อกาสินติ ทสเสติฯ อภิตนติ ปุเรตร คเหตุวา อาหต-
ภิกขุฯ อุททิสส กตติ อิม ตุมห อุททิสส กตติเอว
อาโรจิตภิกขุฯ น นิมนตนนต(๓) อสुकุนนาม กุล วา วีถี วา
คาม วา ปวีเสยยาถาติ เอว นิมนตติภิกขุปี น สาทิยามิ
น คณหามิฯ

น กุมภิกขาติ กุมภิกโต อุทฐริตวา ทิยขมาน ภิกขุ
น คณหามิฯ น กโพิมุขาติ กโพิปีติ อุภขลิ วา ปจฉิ วา
ตโตปี น คณหามิฯ กสุม กุมภิกโพิปีโย ม นิสสาย
กภุจจุนา ปหาริ ลภนตีติฯ น เอพกมนตรนติ อุมมาริ
อนตริ กตวา ทิยขมาน น คณหามิฯ กสุมา อัย ม
นิสสาย อนตกรณ ลภตีติฯ ทณทมุสเลสุปี เอเสว นโยฯ
น ทวินนตติ ทวีสุ ภุขชมานesu เอกสมิ อุกุจาย เทนเต น
คณหามิฯ กสุมา กพพนตราโย โหตีติฯ น คพภินิยาติ-
อาทิส ปน คพภินิยา กุจฉิย ทารโก กิลมติ ปายนติยา
ทารกสส จีรนตราโย โหติ ปุริสนตกรคตาชาติ (๔) รติอนตราโย
โหตีติ น คณหามิฯ น สงกิตตีสุติ สงกิตเตตวา กตภตเตสุ(๕)

๑. ม. ภททนเต ๗ ๒. ม. เอว ๗ ๓. ม. น นิมนตนนตติ ๗

๔. ม. อติสทโท นตติ ๗ ๕. ม. กตภตเตสุ ๗

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๗๔

ทพุกิกขสมเย กิร อเจลกสาวกา อเจลกานัน อตุถาย ตโต
ตโต ตณทุลาทีนี (๑) สบาทเปตวา ภตติ ปจนตึฯ อุกกฐจาเจลกโก ฯ
คโต (๒) น ปฏิกณหาคี

น ยตุถ สาคี ยตุถ สุนโข ปินุฑัน ลภิสสามีตี
อูปฏฐิต โหตี ตตุถ ตสส อทตวา อาหณัน น คณหามี
กสุมมา เอตสส ปินุฑนตฺราโย โหตีตีฯ สณนทสณนทจารินีตี
สมุหสมุหจารินี สเจ หี อเจลก กั ทิสฺวา อิมสส ภิกขัน
ทสฺสามาคี มานุสกา ภตฺตเคหัน ปวิสฺนตึฯ เตสฺ จ ปวิสฺนเตสฺ
กโพิมฺขาทิสฺ นิลีนนา มกฺขิกา อูปตติตฺวา สณนทสณนทา
วิจฺรนตึฯ (๑) ตโต อาหณภิกขัน น คณหามี กสุมมา มํ นิสฺสาย
มกฺขิกานัน โคจฺรนตฺราโย ชาโตตี อหฺปี ตถา อกาสิฯ น
อฺโสทกนฺตี สพฺพสสฺสสมฺภารเอหี (๔) กตฺม โลณโสจิริกํ (๕) เอตุถ จ
สุรฺราปานเมว สาวชฺชํ อัย ปน(๖) สพฺพเพสฺสปี สาวชฺชสณนณิฯ

เอกาคาริโกตี โย เอกสมฺมึเยว เคเห ภิกขัน ลภิตฺวา
นิวตฺตตีฯ เอกาโลปีโกตี โย เอกเนว อาโลเปน ยาเปตีฯ
ทฺวาการิกาทิสฺปี เอสฺว นโยฯ เอกิสฺสาปี ทตฺตียาคี เอกาย
ทตฺตียาฯ ทตฺตี นาม เอกา ชุทฺทกปาตี โหตี ยตุถ
อคฺคภิกขัน ปกฺขิปิตฺวา จเปนตึฯ เอกาหิกนฺตี เอกทิวสนฺตฺริกํฯ

- # ๑. ม. ตณทุลาทีนี ฯ ๒. ม. ตโตปี ฯ ๓. ม. จรนตึ ฯ
- # ๔. ม. สพฺพสมฺภารเอหี ฯ ๕. ส. สฺสูวริกํ ฯ ม. โลณโสจิริกํ ฯ
- # ๖. ม. เอตุถนตฺเร สพฺพเพสฺสปีตี ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๗๕

อหุตมาสิกนฺติ อหุตมาสนฺตริกํฯ ปริยายภคฺตโกชนนฺติ วารภคฺต-
โกชนํฯ เอกาหฺวารณ ทฺวิหฺวารณ สตฺตาหฺวารณ อหุตมาส-
วารณาติ เอวํ ทิวสฺวารณ อาคตํ ภคฺตโกชนํฯ

สาภกฺโขติ อลฺลสาภกฺโขฯ สามากภกฺโขติ สามาก-
ตณฺฑลภกฺโขฯ นีวาราทิสฺสู นีวารานาม ตาว อรณฺญเ
สยํ ชาตฺวีหิชาตฺย ททฺทลนฺติ จมฺมการเหหิ จมฺมํ ลิจิตฺวา
ฉทฺทิตกสฺสํฯ หุํ วุจฺจติ สิลเโสปี เสวาโลปี กณฺณการาทิ-
รูกฺขนิยฺยาโสปีฯ กณฺนฺติ โกณฺฑกํฯ อจาโมติ ภคฺตอฺกฺขลิกาย
ลคฺโขชฺฌามโอทโน ตํ ฉทฺทิตกฺจฺจเน คเหตฺวา ขาทตีตฺย (๑)
โอทนคณฺชฺยนฺติปี วทนฺติฯ ปิลฺลวาทโย ปากฺญาฯ (๒)
ปวคฺตผลโกชีติ ปตฺติคผลโกชีฯ

สาณานีติ สาณวากโจพานิฯ มสาณานีติ มิสฺสคโจพานิฯ
ฉวทฺสฺสานีติ มตฺสรโรโต ฉทฺทิตวคฺตฺถานิฯ เอรกคิณาทินิ วา
คณฺเถตฺวา กตฺนิवासฺนานิฯ ปัสฺสูกฺถานีติ ปจฺวิยํ ฉทฺทิต-
นนฺตฺถานิฯ ติริฎฺธานีติ รูกฺขตจวคฺตฺถานิฯ อชินนฺติ อชินมิกจมฺมํฯ
อชินกฺขิปนฺติ ตเทว มชฺฌเ ทาฬิกํ (๓) สจฺจรกฺนฺติปี วทนฺติฯ
กฺสจฺจรนฺติ กฺสจฺจณฺ คณฺเถตฺวา(๔) กตฺจฺจโร วากจฺจรคจฺจเรสุปี เอเสว
นโยฯ เกสคมฺพลนฺติ มนฺนุสฺสเกเสหิ กตคมฺพลํฯ ยํ สนฺธาย
๑. ม. อิตฺติสทฺโท นตฺถิฯ ๒. ม. ปากฺญา เอวฯ ๓. ม. ฬาลิตํฯ
๔. ม. คณฺเถตฺวาฯ เอวมฺปฺริปีฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๗๖

วุดดี ยานี (๑) กานิจิ ภิกขเว ตนฺตาวุตานํ วุตถานํ เกสกมพโล
 เตสํ ปฏิกฺกฺโข สีสกาเล สีโต อุณฺหกาเล อุณฺโห อปฺปกุโฆ
 จ ทุกฺขสมฺพฺโส จ ทุกฺคนุชฌจ วายตีติ (๑) วาลกมพฺลนฺติ
 อสฺสวาลาทีหิ อุลูกปภฺนฺติ อุลูกปตฺตานี คนฺถิตฺวา
 ลกตนิวาสนํ อฺพภฺกฺจโกติ อฺทฺธํ จิตฺโม อุกฺกฺกฺกปฺปฺรชาน-
 มนฺยฺตฺโตติ อุกฺกฺกฺกวิริยํ อนฺยฺตฺโต คจฺฉนฺโตปี อุกฺกฺกฺกโกว หุตฺวา
 อฺปฺปติตฺวา อฺปฺปติตฺวา คจฺฉนฺติ กณฺณกาปสฺสยโกติ อยฺกณฺณเก
 วา ปกฺติคณฺณเก วา ภูมียํ โกภฺนฺตฺวา ตตฺถ จมฺมํ อตฺถริตฺวา
 จานจฺงกมาทีนํ กโรมีติ ทสฺเสตฺย เสงฺยนฺติ สยนฺโตปี ตตฺถเว
 เสงฺยํ กปฺเปมีฯ สายตฺตियกนฺติ สายตฺตियํ (๒) ปาโต มชฺฉนฺติเก
 สายนฺติ ทิวสฺส ติกฺขตฺตฺปาปํ ปวาหฺสสามีติ อฺทโก-
 โรหนานฺนุโยคํ อนฺยฺตฺโต วิหฺรามีติ ทสฺเสตฺย

เนกวสฺสคณฺณกนฺติ เนกวสฺสคณฺณสยฺชาตํฯ รโฆชฺฉลนฺติ รชฺฉมลํ
 อิทํ อตฺตโน รโฆชฺฉลกฺวตสมาทานกาลํ สนฺธาย วทิตฺย
 เชคฺฉนฺติสมินฺติ ปาปชฺฉิจฺฉนฺทวาทํ ยาว อฺทกฺกพิณฺทุมฺหิปีติ ยาว
 อฺทกฺกเตเวปี (๑) มม ทยา ปจฺจปฺภฺจิตฺวา โหติฯ โก ปน วาโท
 อณฺเณสฺส สกฺขรคณฺณทกฺวาลกาทีสุฯ เต กิร อฺทกฺกพิณฺทํ จ
 # ๑. อ. ต. ๒๐/๕๗๗/๗๖๕ ฯ ยานี กานิจิ ภิกขเว ตนฺตาวุตานํ
 เกสกมพโล เตสํ ปฏิกฺกฺโข อฺกฺขายติ ฯ เกสกมพโล ภิกขเว สีเต สีโต
 อุณฺห อฺโณห พุพฺพณฺโณ ทุกฺคนุชฺช ทุกฺขสมฺพฺโส ฯ ๒. ม. สาย
 ตฺตियมฺสฺสาติ สายตฺตियํ ฯ # ๑. ม. อฺทกฺกเตเวปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรวณณา หน้า ๗๗

เอเต จ สกฺขรกถาทโย ชุทฺทกปาณาติ ปญฺญเปนฺตึฯ เตนาห
 ยาว อุทกพินฺทุมุหิ(๑) เม ทยา ปจฺจุปฺภูจिता โหตีตึฯ อุทก-
 พินฺทุมุปี น หนามิ น วินาเสมิ กิการณ มาหิ ชุทฺทเก
 ปาณเ วิสมคเต สงฺฆาติ อปาเทสินฺติ นินฺนถตฺติณคฺครุกฺข-
 สาขาทีสุ วิย วิสมภูจฺจาเน (๒) คเต อุทกพินฺทุสงฺฆาเต ชุทฺทกปาณ
 สงฺฆาติ วธฺ มา อปาเทสินฺตึฯ เอตมตฺถํ สโต จ (๓) อภิกฺกมามีติ
 ทสฺเสตึฯ อเจลกเสฺ กิร ภูมิกุกนตฺกาลโต ปฏฺติ สีลวา นาม
 นตฺถึฯ ภิกฺขาจาร์ คจฺจนฺตปิ ทสฺสีลาว หุตฺวา คจฺจนฺติ
 อุปฺภูจฺจากานํ เกเห ภูณฺชนตฺปิ ทสฺสีลาว หุตฺวา ภูณฺชนตฺ
 อากจฺจนฺตปิ ทสฺสีลาว หุตฺวา อากจฺจนฺตึฯ ยทา ปน
 โมรปฺปญฺเชน(๔) ผลํ สมฺมุชฺชิตฺวา สีลํ อธิฏฺฐาย นิสินฺนตฺติ ตทา
 สีลวฺนโต นาม โหตึฯ

วนกมฺมิกนฺติ กณฺฑมฺมูลผลาทินํ (๕) อตฺถาย วเน วิจฺรนฺตึฯ
 วเนน วนฺนตฺติ วนโต วนํ เอส นโย สพฺพตฺถึฯ ปปตฺตามีติ (๖)
 คจฺจนฺตึฯ อารญฺญโกติ อรญฺญเ ชาตวทฺโธ อิทํ อตฺตโน
 อาชีวกกาลํ สนฺธาย วทตึฯ โพรสิตฺตโต กิร ปาสณฺฑํ
 ปรีคณฺหนตฺถาย ตํ ปพฺพชฺชํ ปพฺพชฺชํ นีรตฺถกภาวํ ปน
 ฌตฺวาปี น อุปฺพชฺชิตโต โพรสิตฺตตา หิ ยํ ยํ จานํ อุเปนฺติ
 # ๑. ม. อุทกพินฺทุมุหิปี ฯ ๒. ม. วิสมภูจฺจาเน ฯ ๓. ม. ว ฯ
 # ๔. ม. โมรปฺปญฺเชน ฯ ๕. ม. กณฺฑมฺมูลผลาทินํ ฯ
 # ๖. ม. ปปตฺตามีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคควณณา หน้า ๗๘

ตโต อนิวตติตมมา(๑) โหนติ ปพพชิตวา ปน มา ม โกจิ
อทุกตติ ตโตว อรณณํ ปวิญโจฯ เตเนวาห มา ม
เต อทุกสัส อห จ มา เน(๒) อทุกสนติ ฯ

โคกฐาติ โควชาฯ ปฏฐิตคาโวติ นิกขนุตคาโวฯ
ตตถ จตฺกณฺฑโกติ วนนเตเยว จิตโต โคปาลกานํ คาวีหิ
สทฺฐี อปกตภาวํ ทิสฺวา เทว หตฺถเต เทว จ ชนฺณกานิ
กฺขมียํ จเปตฺวา เอวํ จตฺกณฺฑโก ออุปสงฺกมิตฺวาติ อตฺถโยฯ
ตานิ สฺทํ ออาหารเมตฺติ มหุลลกวจฺจนกานํ โคมยานิ กสฺถานิ
นิโรชานิ โหนติ ตสฺมา ตานิ วชฺเชตฺวา ยานิ ตฺรณกานํ (๓)
จิริปาณเนว วทนฺตานํ สโชชานิ โคมยานิ ตานิ กุจฺฉิปูริ (๔) ขาทิตฺวา
ปฺน วนสณฺฑทเมว ปวิสฺติฯ ตํ สนฺธายาห ตานิ สฺทํ
อาหารเมตฺติฯ ยาวกิวลฺจ เมตฺติ ยตฺตกํ กาลํ มม สกํ
มฺุตฺตกรีสํ อปริกฺขิมํ โหติฯ ยาว เม ทฺวารวลฺลชฺ โปวตฺติตฺถ
ตาว ตเทวอาหารเมตฺติ อตฺถโยฯ กาลे ปน คจฺจนฺเต
คจฺจนฺเต ปริกฺขิมํสโลหิตโต อุปจฺฉินฺนทฺวารวลฺลชฺ วจฺจนกานํ
โคมยานิ อาหารเมตฺติฯ มหาวิกฺกโกชนฺสฺมินฺติ มหนฺเต วิกฺกโกชเน
อปกฺติโกชเนติ อตฺถโยฯ

ตตฺร สฺทํ สาริปฺุตต ภิสนกสฺส วนสณฺฑทสฺส ภิสนกตสฺมี
โหตฺติ ตตฺรชาติ ปูริมวจนาเปกฺขณฺฯ สฺทนฺติ ปทปฺรณมตฺเต
๑. ม. อนิวตติตมมาฯ ๒. ม. เตฯ ๓. ม. ตฺรณวจฺจนกานํ ฯ
๔. ม. ตานิ กุจฺฉิปูริ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๗๕

นิปาโตฯ สารีปุตตาทิ อาลปนฺฯ อัย ปเนตถ อตฺถโยชนา
ตฺตฺราติ ยํ วุตฺตํ (๑)อณฺณตฺรสุมี ภีสนเก วนสณฺเฑติ (๑)ตฺตฺร
โย โส ภีสนโก วนสณฺโฑ วุตฺโต ตฺสฺส ภีสนกสฺส วนสณฺฑสฺส
ภีสนกตฺสฺมี โหติ ภีสนกกริยาย โหตีติ อตฺโถฯ กิ โหติ อิทํ
โหติ โย โกจิ อวีตราโค เป โลมานิ หังสนฺตีติฯ

อถวา ตฺตฺราติ สามิอตฺถเถ ภูมฺมฺฯ สฺ อิติ นิปาโต
กีสฺสู นาม เต โภนฺโต(๒) สมณพฺรหฺมณฺณาติอาทิสฺสู วียฯ อิทนฺติ
อธิปฺเปตมตฺถํ ปจฺจกฺขํ วีย กตฺวา ทสฺสนวจันฺฯ สฺ(๓) อิทนฺติ
สฺ(๓) สนฺธิวเสน อิการโลโป เวทิตพฺโพ จกฺขุณฺทฺริย
อิตฺถินฺทฺริย อนณฺณตฺถตฺถสฺสามิตินฺทฺริย กีสฺสูธ วิตฺถนฺติอาทิสฺสู
วียฯ อัย ปเนตถ โยชนา(๔)ฯ ตฺสฺส สารีปุตฺต ภีสนกสฺส
วนสณฺฑสฺส ภีสนกตฺสฺมี อิทฺสู โหติ(๕)ฯ ภีสนกตฺสฺมินฺติ
ภีสนกภาเวติ อตฺโถฯ เอกสฺส ตการสฺส โลโป ทฏฺฐพฺโพฯ
ภีสนกตฺสฺมีเยวาติ (๖) ปาโฐ ภีสนกตฺตาย อิติ วา วตฺตพฺเพ ลิงฺก-
วิปลฺลาโส กโต นิมิตฺตตฺถเถ เจตฺถ (๗) ภูมฺมวจันฺ ตสฺมา เอวํ
สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ภีสนกภาเว อิทฺสู โหติ ภีสนกภาว-
นิมิตฺตํ ภีสนกภาวเหตุ ภีสนกภาวปจฺจยา อิทฺสู โหติ โย
โกจิ อวีตราโค ตํ วนสณฺฑํ ปวิสฺติ เขภฺยูเยน โลมานิ

- # ๑. ม. อณฺณตฺร ภีสนกํ วนสณฺฑนฺติ ฯ ๒. ม. เต โภนฺโต ฯ
- # ๓. ม. สฺนฺติ สฺ อิทํ ฯ ๔. ม. อตฺถโยชนา ฯ
- # ๖. ม. ภีสนกตฺตฺสฺมินฺติเยว วา ฯ ๗. ม. เจตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๘๐

หังสนฺติ พหุตรานี โลมานี หังสนฺติ อุทฺธมฺขานี สุจิตฺทิสานี
กณฺฏกสทิสานี จ หุตฺวา ติฏฺฐนฺติ อปฺปานี น หังสนฺติ
พหุตรานํ วา สตฺตานํ หังสนฺติ อปฺปกานํ อตฺตฺสุรปฺริสํ น
หังสนฺตีติฯ

อนฺตรฏฺฐกาติ มาฆมาสสุส อวสานเน จตฺสฺโส ผคฺคณ-
มาสสุส อาทิมฺหิ จตฺสฺโสติ เอวํ อุภินฺนํ อนฺตเร อฏฺฐรตฺติฯ
อพฺโปกกาเสติ มหาสตุโต หิมปาทสมเย รตฺตี อพฺโปกกาเส
วิหฺรติ อถสฺส โลมกุเปสฺสู อาวฺตา มุตฺตา วีย หิมพินฺทุนิ
ติฏฺฐนฺติ สกตฺสรีริ (๑) เสตทฺกุลปารฺตํ วีย โหติฯ ทิวา วนสณฺฑเทติ
ทิวา หิมพินฺทุสฺสุ สฺริยาตาปสมฺพสฺเสน วิคเตสฺ อสฺสาโสปี
ภเวยฺย อัย ปน สฺริเย อุกฺกจฺจนฺเตเยว วนสณฺฑํ ปวิสติ
ตฺตฺราปิสฺส สฺริยาตเปน ปคฺฆนฺตํ หิมํ สฺริเรเยว ปตฺตีติฯ
ทิวา อพฺโปกกาเส วิหฺรามิ รตฺตี วนสณฺฑเทติ คิมฺหกาเล กิเรส
ทิวา อพฺโปกกาเส วิหฺลสิ เตนสฺส กจฺเจหิ เสทฺชารา มุจฺจิสฺสุ
รตฺตี อสฺสาโส ภเวยฺย อัย ปน สฺริเย อตฺถจฺจนฺเตเยว
วนสณฺฑํ ปวิสติฯ อถสฺส ทิวา คหิตฺอุสฺเม วนสณฺฑเท องฺการ-
กาสุยฺย ปกฺขิตฺโต วีย อตฺตภาโว ปฺริทฺยหิตฺถฯ อนฺจฺจริยาติ
อนฺจฺจริยาฯ ปฏฺฐาสีติ อฺปฏฺฐาสีติฯ

โสตฺตฺโตติ ทิวา อาตเปน รตฺตี ปวนอุสฺมาเย (๒) สุตฺตฺโตฯ
โส สีนโนติ(๓) รตฺตี หิเมน ทิวา หิโมทเกน สฺกุจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
๑. ม. สฺริริ ฯ ๒. ม. วนอุสฺมาเย ฯ ๓. ม. โสสินฺโนติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๘๑

ภีสนเถติ ภยชนเมฯ นคฺโคติ นิจุเจโลฯ นิवासนปารูปเน หิ
สตี สตี วา อุณฺหํ วา น อติพาเชยฺย ตมปิ เม นตฺถิติ
ทสฺเสติฯ น จกฺกิมาสีโนติ อคฺคิปี น อุปลโตฯ เอสนา-
ปสุโตติ สฺวทฺธิเอสนตฺถาย ปสุโต ปยุตฺโตฯ มุนีติ ตทา
อตฺตานิ มุนีติ กตฺวา กเถสิฯ

ฉวภูจิกานีติ อุปทตฺตทตฺตมานิ อฏฺฐินีฯ อุปรายาติ (๑) ยถา
สีสุปฺชานณฺจ ปาทุปฺชานณฺจ ปณฺณายติ เอวํ สนฺนริตฺวา ตตฺถ
เสยฺยํ กปฺเปมีติ ทสฺเสติฯ โคมณฺฑลาคี (๒) โคปาลทารกาฯ เต
กิริ โโพธิสฺสตฺตสฺส สนฺนํกํ กนฺตฺวา สฺเมธ ตฺวํ อิมสฺมี จานเ
กสฺมา นิสินฺโน กเถหิตี วทฺนฺติฯ โโพธิสฺสโต อโฆมุโข นิสีทติ
น กเถติฯ อถ นํ เต อกเถตฺถํ น ทสฺสามาติ ปรีวารตฺวา
โฏฏจฺจนฺติ สรีเร เขฬํ ปาเตนฺติฯ โโพธิสฺสโต เอวํปี น
กเถติฯ อถ นํ ตฺวํ น กเถสิตี โอมุคฺเตนฺติ ปสฺสาวมสฺส
อุปริ วิสฺสชฺเชนฺติฯ โโพธิสฺสโต เอวํปี น กเถติเยวฯ ตโต
นํ กเถหิ กเถหิตี ปสฺสเกน โอิกิรฺนฺติฯ โโพธิสฺสโต เอวํปี
น กเถติเยวฯ อถสฺส น กเถสิตี ทณฺฑสลาภา คเหตฺวา
กณฺณโสเตสฺส ปเวเสนฺติฯ โโพธิสฺสโต ทุกฺขา ติปฺปา (๓) กฏฺฐกา
เวทนา อธิวาเสนฺโต กสฺสจฺจิ กิณฺจ น กเถสฺสามีติ (๔) มตฺโก
วีย อจฺจนฺติฯ เตนาห น โข ปนาหํ สารีปฺตฺต อภิขานามิ เตสฺส ปาปํ
๑. ม. อุปรายาติฯ ๒. ม. คามณฺฑลาคีฯ ๓. ม. ติปุพาฯ
๔. ม. น กริสฺสามีติฯ

*เล่มที่ ๘ สีนทาทวคควณณา หน้า ๘๒

จิตต์ อุปฺปาเตตาคิฯ อตุโถฯ อุเปกฺขาวิหารสุมิ โหตีติ
อุเปกฺขาวิหารโร โหติฯ วิหาโรว(๑) หิ วิหารสุมินฺติ วุตฺโตฯ
เตเนว จ อธิ(๒)อิทฺสุ เมติ เอตฺถาปี อัยฺสุ เมติ เอว
อตุโถ เวทิตฺตพฺโพฯ อิมินา นเยน อญฺญานิปิ เอวรูปานิ
ปทานิ เวทิตฺตพฺพานิฯ อิมินา อิตฺโต เอกนวุเต กปฺเป ปฺริตฺต
อุเปกฺขาวิหาริ ทสฺเสตฺติฯ ยํ สนฺธายาห

สุขฺเข ปตฺเต (๑)น รชฺชามี ทุกฺเข น โหมิ ทุมฺมโน
สพฺพตฺถ ตฺลิตฺโต โหมิ เอสา เม อุเปกฺขาปารมิตฺติฯ

อาหาเรน สฺวทฺธีติ โกลาทินา เอกจฺเจน ปฺริตฺตกอาหาเรน
สกฺกา สฺวชฺฉินฺนติ เอวํ ทิฏฺฐิจิโน โหณฺติฯ เอวมาหฺสูติ เอวํ
วทฺนฺติฯ โกลเหตีติ พทฺเรหิ ฯ โกลโลทกฺนฺติ โกลานิ มทฺเตตฺวา
กตฺปานกํฯ โกลวิกิตฺนฺติ โกลสาพฺวโกลปฺวโกลคฺคฺพาทีโกลวิการิฯ
เอตฺปรโมติ เอตํ ปฺมาณํ ปฺริ(๕) อสฺสาติ เอตฺปรโม ฯ ตทา
เอกนวุตฺติกปฺปมตฺถเก ปน น เพลวปฺกตฺตาลปฺกตฺปฺปมาโณ โกลโล
โหติ ยํ เอตฺรหิ โกลสฺส ปฺมาณํ เอตฺตโกว โหตีติ อตุโถฯ

อธิมตฺตกิสฺमानฺนฺติ อติวีย กิสฺภาวํฯ อาสีตฺติกปฺพฺพานิ วา
กาพฺพฺพานิ วาติ ยถา อาสีตฺติกวลฺลียา(๖) วา กาวาลฺลียา วา
สนฺธิฏฺฐาเนสฺสุ มิลายิตฺวา มชฺเฌ อุนฺนตฺนฺนตา (๗) โหณฺติ เอวํ
๑. ม. วิหาโร เอว ฯ ๒. ม. อัยฺ ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๓. ม. สุขฺปตฺโต ฯ
๔. ม. ปทฺเรหิ ฯ ๕. ม. ปฺริมํ ฯ ๖. ม. อาสีตฺติกวลฺลียา ฯ
๗. ม. อุนฺนตฺนฺนตานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๘๓

มยหิ องคปจจกานิ โหนตตี ทสเสตีย โกฎปทนต์ิ ยถา
 โกฎสส ปท มชฌม คมกริโร โหติ เอวเมว โพธิสตตส
 มิลาเต มัสโลหิตะ วจทวารสส อนุโตปวิฏฐตตะ อานิสท
 มชฌม คมกริโร โหติฯ อตสส ภูมีย นิสินนุฏฐานัน สรโปงเขน
 อกกนตัง วิย มชฌม อุนนตัง โหติฯ วฏฐนาวพิตี ยถา ยฎฐิ (๑)
 รชชชยา อวานิตวา กตา วฏฐนาวตี วฏฐนานัน อนตฺรนตฺรา
 นินฺนา โหติ วฏฐนุฏฐานนส อุนนตา เอว ปิฏฐิกณฏโก
 อุนนตาวนโต โหติ ชรสาลา ย โคปานสิโยติ ชินฺณสาลา ย
 โคปานสิโย ตา วัสโต มุจจิตฺวา มณฺฑาเล ปติฏฐนติ
 มณฺฑาเล มุจจิตฺวา ภูมียนติ เอว เอกา อุปริ โหติ เอกา
 เหฏฐาติ โอลุกุกวิลุกุกา ภาวนตีย โพธิสตตส ปน น เอว
 ฬาสุพิโย ตสส หิ โลหิตะ ฉินฺเน มัสเส มิลาเต ฬาสุพนฺตเรหิ
 จมฺมานิ เหฏฐา โอตินฺณานิ ตัง(๒) วุตฺตึฯ

โอกุขายิกาคี เหฏฐา อุนุปวิฏฐาฯ ตสส กิร โลหิตะ
 ฉินฺเน มัสเส มิลาเต อกฺขิอวาฏฐกา มตฺถลฺลุกัง อากฺข อฏฺฐิสฺสุ
 เตนสส เอวรูปา อกฺขิตารกา อหเสสฯ อามกฺขฉินฺโนติ อติตฺรณกาเล
 ฉินฺโน โส หิ วาตาตเปน สมมุสฺสติ เจว มิลา ยติ จฯ
 ยาวสฺสุ เม สาริปุตฺตาติ สาริปุตฺต มยหิ อุตฺรจฺฉวิ ยาว
 ปิฏฐิกณฏกั อลฺลิสฺนา โหติฯ อถวา ยาวสฺสุ เม สาริปุตฺต
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ม. สนฺธาเยตฺติฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณา หน้า ๘๔

ภาริยา(๑) อโหสิ ทุกกรการิกา มยหิ อูทรจจวิ ยาว
 ปิภูจิกณญัก อลลิสินา อโหสิติ เอวมตถ สมพนุโธ เวทิตพุโพฯ
 ปิภูจิกณญกญเวย ปริคคณหามิติ สหอุทรจจวิ คณหามิ
 อุทรจจวิเยว ปริคคณหามิติ สหปิภูจิกณญัก คณหามิฯ อวกุชุโ
 ปปตามิติ ตสส หิ อูจจารปสสาวตถาย นิสินนสส ปสสาโว
 เนว นิกขมติ วจจ ปน เอกเทวกตกภูจิมตติ(๒) นิกขมติฯ พลวทุกขั
 อูปปาเทติฯ สรริโต เสทา มุจจนติ ตตถเวย อวกุชุโ ภูมिय
 ปตติฯ เตนหา อวกุชุโ ปปตามิติฯ ตเมว กายนติ
 ตั เอกนวุติกปมตถเก(๑) กายิฯ มหาสจจกสุตเต ปน ปจจิมภวกายิ (๔)
 สนุชาย อิมเมว กายนติ อาหฯ ปุติมูลานิติ มเส วา โลहित
 วา สติ ติภูจุนติฯ ตสส ปน อภาเว จมมขณเเท โลมานิ
 วิย หตถเวย ลคคณติ ตั สนุชายาห ปุติมูลานิ โลมานิ
 กายสุมา ปตตติติ (๕) ฯ

อลมริยณณทสสนวิเสสนติ อริยภาวิ กาคุ สมตถั
 โลกุตตรมคคิฯ อิมิสสาเยว อริยาย ปญญาตติ วิปสสนาย
 ปญญาช อนนคิมาฯ ยายิ อริยตติ ยา อัยิ มคคปญญา
 อธิคตา ฯ อิหิ วุคตติ โหติ ยถา เอตริหิ วิปสสนาย
 ปญญาช อธิคตตตตา มคคปญญา อธิคตา เอวิ เอกนวุติกป-
 มตถเก วิปสสนาย ปญญาช อนนคิตตตตา โลกุตตรมคคปญญั

- # ๑. ม. ภาริยภาริยา ฯ ๒. ม. เอตถนตเร นิกขมตติ ทิสุสติ ฯ
- # ๓. ม. ตั เอกนวุติกปมตถเก ฯ ๔. ม. ปจจิมภวิกายิ ฯ
- # ๕. ม. ปตตติติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้า ๘๕

นาธิกโตสมิติ มชฌิมภานกตเถรา ปนาหุ อิมิสสาเยวาทิ
วุดตปณณาปี ยาย อริยาติ วุดตปณณาปี มคคปณณาเยวฯ
อด น(๑) ภิกขุ อหิสฺ เอว สนฺเต มคคสฺ อนธคตตฺตา (๒)
มคคํ นาธิกโตสมิติ อิทํ วุดตํ โหติ ภนฺเตติ อาวุโส
กิลฺยาปี ทีเปตฺตํ น สกฺโกมิ เทวปี ปน มคคปณณาเยวาทิ
เอตเทว เจตฺต ยุตฺตํ อิตฺรธา หิ ยา อยฺนติ นิตฺเทโส
อนนฺรุโป ลียาฯ

ตํสาเรน สุทฺธิติ พหุํ สํสริตฺวา สุขุณฺนตีติ วทฺนติฯ
อุปฺตติยา สุทฺธิติ พหุํ อุปฺชชิตฺวา สุขุณฺนตีติ วทฺนติฯ
อาวาเสน สุทฺธิติ พหุสฺ จานฺสฺ วสิตฺวา สุขุณฺนตีติ วทฺนติฯ
ตีสุปี จานฺสฺ สํสธกฺวเสน ตํสาโรฯ อุปฺชชชกฺวเสน อุปฺตติ
วสนกฺวเสน อาวาโสติ ขนฺธาเยว วุดตฺตาฯ ยลฺเลนนาติ พหุยาเก
ยชิตฺวา สุขุณฺนตีติ วทฺนติฯ มุทฺธาวัสิตฺเตนาติ ตีหิ สงฺเขหิ
ขตฺติยาภิสฺเสน อภิสิตฺโต(๓)ฯ อคฺคิปราริจริยาयाติ พหุอคฺคิปริ-
จเรณ สุขุณฺนตีติ วทฺนติฯ

ททโรติ ตรุโณฯ ยฺวาทิ โยพฺพเนน สมฺนฺนาคโตฯ
สุสฺกาพเกโสติ สฺมฺจฺ กภาพเกโสฯ (๔) ปณฺณาเวยฺยตฺติเยนาติ
๑. ม. เนฯ ๒. ม. อนธคตตฺตาฯ ๓. ม. มุทฺชนิ อภิสิตฺเตนฯ
๔. ม. เอตฺถนฺตเร ภเทรณ โยพฺพเนน สมฺนฺนาคโตติ อิมินาสฺส เยน
โยพฺพเนน สมฺนฺนาคโต ยฺวาทํ โยพฺพนํ ภทฺทํ ลทฺชกนฺติ ทสฺเสติฯ
ปจฺเมน วยฺสาติ ปจฺมวโย ปจฺเมน วยฺสาติ ปจฺมวโย นาม เตตฺตีส
วสฺसानิ เตน สมฺนฺนาคโตติ อตฺถโถติ ทิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๘๖

ปณณเวยยตติกาเวณฯ ชินฺโณติ ชราชินฺโณฯ วุฑฺโฒติ วฑฺฒิตฺวา
 จิตองฺคปจฺจโกฯ มหฺลลโกติ ชาติยา มหฺลลโมฯ อทฺทคฺโคติ
 พหุอฺทฺธานัน คฺโคติ จิรกาลาติกฺกนฺโตะฯ วโย อนุปฺปตฺโตติ
 วสฺสสทฺสส ตติยโกฏฺฐาสิ ปจฺฉิมวโย อนุปฺปตฺโตฯ อาสิตีโก
 เม วโย วตฺตตีติ อิมิ กิร สุตฺตํ ภควา ปรีนิพฺพานสํวจฺจนเร
 กเถสิฯ ตสฺมา เอวมาหฯ ปรมายาติ อุตฺตมายฯ สติยาติอาทิสฺ
 ปทสฺตปี ปทสฺสทฺสปี วทฺนตฺสเสว อุกฺคณฺหนสมตฺถตา (๑) สติ
 นามฯ ตเทว อาชารณอุปฺนิพนฺธนสมตฺถตา คติ นามฯ
 เอวิ กหิตฺติ ชาริตฺติ สขฺฌายิ กาคุสมตฺถวิริยิ ธิติ นามฯ ตสฺส
 อตฺถลฺลจ การณฺลฺลจ ทสฺสนสมตฺถตา ปณณเวยยตฺติยิ นามฯ

ทพฺพทฺมโม (๒) ฐนฺุคฺคโหติ ทพฺพทฺนน คเหตุวา จิโต
 อิสฺสาโสฯ ทพฺพทฺนุ นาม ทฺวิสทฺสสทฺมํ วุจฺจติ ทฺวิสทฺสสทฺมํ
 นาม ยสฺส อาโรปีตสฺส ชียาพฺนุโธ โลหสิสาทินิ ภาโร ทณฺเฑ
 คเหตุวายาว กณฺฐปฺปมาณา (๑) อุกฺขิตฺตสฺส ปจฺวิโต มุจฺจติ ฯ
 สิกฺขิโตติ ทสทฺวาทส วสฺसानิ อาจริยฺกุลเอ อุกฺคหิตฺติปโปฯ
 กตฺทโถติ โกจิ สิปฺปเมว อุกฺคณฺหาติฯ กตฺทโถ น โหติ
 อัย ปน กตฺทโถ จินฺณวสิภาโวฯ กตฺทปาสโนติ ราชกฺุลาทิสฺ
 ทสฺสิตฺติปโปฯ ลหุเกน อสเนนาติ อนุโต สฺสิริ กตฺวา ตฺลาทินิ
 ปฺุเรตฺวา กตฺลาขาปรีกมฺเมน สลฺลทฺกกณฺเฑนฯ เอวิ กตฺติ หิ
 # ๑. ม. คหนสมตฺถตาฯ ๒. ม. ทพฺพทฺมมาฯ ๓. ม. กณฺฐปฺปมาณาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณณา หน้ ๘๗

เอกอุสภคามิ เทว อุสภานิ คจจติ อฎุจอุสภคามิ โสฬส
อุสภานิ คจจติฯ อปฺปกสิเรนาติ นิตุทุกุเขนฯ อติปาเตยยาติ
อติกกเมยฯ เอว อธิมตฺตสตีมนุโตติ ยถา โส ฐนุคฺคโห
ตํ วิทตฺติจตฺตรงฺกุลจฺฉายิ สีมเมว อติกกเมติ เอว ปทสตีปี
ปทสทสตีปี อุกฺกเหตุ อฺปฺธาเรตฺถุ สขฺฌายิตฺถุ อตฺถการณานิ จ
อฺปฺปริกฺขิตฺถุ สมตฺถาติ (๑) อตฺโถฯ อณฺณตฺร อสตีปีตขายิตสยิตาติ
อสตีปีตาทีนิ หิ ภควตาปี กาทพฺพานิ โหนฺติ ภิกฺขุหิปีฯ ตสฺมา
เตสํ กรณมตฺตกาถิ จเปตฺวาติ ทสฺเสตีฯ

อปฺริยาทีนฺนาเยวาทิ อปฺริกฺขีณา เอวฯ สเจ หิ เอโก
ภิกฺขุ กายานุปฺสฺสนิ ปุจฺจติ อณฺโณ เวทนานุปฺสฺสนิ อณฺโณ
จิตฺตานุปฺสฺสนิ อณฺโณ ฐมฺมานุปฺสฺสนิฯ อิมินา ปุฎฺฐโจ (๒) อหิ
ปุจฺจิสฺสามิตี เอโก เอกํ น โอลเถตีฯ เอว สนนฺเตปี เตสํ
วาโร ปณฺณายตีฯ เอว พุทฺธานิ ปน วาโร น ปณฺณายตี
วิทตฺติจตฺตรงฺกุลจฺฉายิ สีมเมว (๓) อติกกมนโต ปุเรตฺริเยว ภควา
จฺททสฺวิเรน กายานุปฺสฺสนิ นววิเรน เวทนานุปฺสฺสนิ โสฬส-
วิเรน จิตฺตานุปฺสฺสนิ ปณฺจวิเรน ฐมฺมานุปฺสฺสนิ กเถตีฯ
ติฎฺฐนฺตฺถุ วา ตาว(๔) เอเต จตฺตาโรฯ สเจ หิ อณฺเณ จตฺตาโร
สมมปฺปฺธานิสฺสุ อณฺเณ อิทฺธิปาเทสฺสุ อณฺเณ ปณฺจินฺทฺริเยสฺสุ (๕)
๑. ม. สมตฺโถตีฯ ๒. ม. ปุฎฺฐจฺฯ ๓. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิฯ
๔. ม. วา ตาวฯ ๕. ม. อินฺทฺริเยสฺสุฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๘๘

อณเณ ปณจพลเสสุ (๑) อณเณ สตุต โพชฌงเกสุ อณเณ อณุจสุ
 มคฺคงเกสุ ปณหิ ปุจเจยฺยํ ตํปี ภควา กเถยฺยํ ติณฺฐนตุ
 วา เอเต อณฺฺจฯ สเจ อณเณ สตุตตีสชชา โพธิปฺกขิเยสุ
 ปณหิ ปุจเจยฺยํ ตํปี ภควา ดาวเทว กเถยฺยํ กสฺมา
 ยาวตา หิ โลกियมหาชชา เอกํ ปํทํ กเถนฺติฯ ดาวตา (๒)
 อานนฺทตฺเถโร อณฺฺจ ปทานิ กเถติฯ อานนฺทตฺเถเร ปน
 เอกํ ปํทํ กเถนฺเตยว ภควา โสฬสปทานิ กเถติฯ กสฺมา
 ภควโต หิ ชิวหา มุทฺกา ทนฺตาวรณํ สฺมุสิตํ วจัน อคฺลิตํ
 ภวฺงคปริวาโส ลหฺโม ฯ เตนาห ปรียาทินฺนาเยวสฺส สารีปฺตต
 ตถาคตสฺส ฌมฺมเทสนาติฯ

ตตุถ ฌมฺมเทสนาติ ตนฺติจปนาฯ ฌมฺมปทพฺยณฺชนนฺติ
 ปาลิยา ปทพฺยณฺชนํ ตสฺส ตสฺส อตฺถสฺส พฺยณฺชนกํ อกฺขรํฯ
 ปณฺหปฏฺฐิภานนฺติ ปณฺหาพฺยากรณฺฯ อิมินา ก็ ทสฺเสติ
 ตถาคโต ปุพฺเพ ทหฺรกาเล อกฺขรานิ สมฺปิณฺเฑตฺวา ปํทํ
 วตฺตุํ สกฺโกติ ปทานิ สมฺปิณฺเฑตฺวา คากํ วตฺตุํ สกฺโกติ
 จตฺตอกฺขเรหิ วา (๓) โสฬสอกฺขเรหิ วา ปเทหิ ยุตฺตาย คากาย
 อตฺถํ วตฺตุํสกฺโกติฯ อิทานิ ปน มหฺลลกกาเล อกฺขรานิ
 สมฺปิณฺเฑตฺวา ปํทํ วา (๔) สมฺปิณฺเฑตฺวา คากํ วา

๑. ม. พลเสสุฯ ๒. ม. ดาวฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร อณฺฺจอกฺขเรหิ วาติ ทิสฺสติฯ ๔. ม. อัย สทฺโท นตฺถิฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๘๕

คาถาย อตุลฺลํ วา วตฺตํ น สกฺโกตฺตีติ เอวํ นตฺถิฯ ทหฺรกาเล
จ มหฺลลกกาเล จ สพฺพเมตฺตํ ตถาคตฺตสฺส อปรียาทินฺนเมวาทิ
อิทํ (๒) ทสฺเสตฺติฯ มลฺลจเกน เจปิ มนฺติ อิทํ พุทฺธพฺลทํที่ปนตฺถเมว
ปริกปฺเปตฺวา อาหฯ ทสพฺลํ ปน มลฺลจกํ (๑) อารोเปตฺวา
คามนิกมราชธานีโย ปรีหฺรณกาโล นาม นตฺถิฯ ตถาคตา
หิ ปณฺจเม อายุโกฏฺฐาเส ขณฺฑิจฺจาทีหิ อนภิกฺกตา สุวณฺณ-
วณฺณสฺส สรีรสฺส เววณฺณิเย อนนฺนปฺตฺเต (๔) เทวมนฺตฺสํ
ปิยมนาปกาเลเยว ปรีนิพฺพายนฺตฺติฯ

นาคสมาโลติ ตสฺส เถรสฺส นามํฯ ปจฺมโพธิยํ หิ
วิสตฺิวสฺสพฺกนฺตเร อุปฺวานนาคิตเมขฺมิตฺถเธา วิย อัยฺปิ ภควโต
อุปฺภูจฺจาโก อโหสิฯ วิชฺขมาโนติ มนฺทมนฺทเนน ตาลวณฺณฺวาเตน
ภควโต อุตฺตฺสขํ สมฺภูจฺจาปฺยมาโนฯ เอตทโวจาทิ สกฺลสฺตฺตฺนตฺตํ
สุตฺวา ภควโต ปุพฺพจฺริตฺตํ ทฺกกรฺการํ อากมฺม ปสนฺโน เอตฺตํ
อจฺจริยํ ฆนฺเตติอาทิวจันํ อโวจฯ ตตฺถ อจฺจริํ ปหฺริตฺตํ
ยฺตฺตฺนตฺติ อจฺจริยํฯ อภฺตฺตฺตฺตํ ภูตฺนตฺติ อภฺตฺตํฯ อุกฺเขนปี
อตฺตโน วิมฺหยมฺเมว ทีเปตฺติฯ โก นาโม อัย ฆนฺเตติ อิทํ
ภทฺทโก วตฺถายํ ชมฺมปรียาโย หนฺทสฺส ภควนฺตํ อายาจิตฺวา
นามํ คณฺหาเปมิตฺติ อธิปฺปาเยน อาหฯ อถสฺส ภควา
นามํ คณฺหนฺโต ตสฺมา ติห ตฺวนฺตฺติอาทิมายฯ ตสฺสตุโล
๑. ม. เจปิฯ ๒. ม. มลฺลจเกฯ ๓. ม. อนนฺนปฺตฺเตฯ
๔. ม. มนฺทมนฺทเนนฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๕๐

ยสุมา อิหิ สุตติ สุตวา ตว โลมานิ หญจานิ ตสุมา ตีห
ตุว นาคสมาล อิมิ ฐมมปรียายิ โลมหิสนปรียายิเตว(๑)
นั ฐาเรหิติฯ

มหาสีหนาทสุตตวณณา นิฏฐิตาฯ

ทุตติยิ ฯ

มหาทุกขกขนฐสุตตวณณา

เอวมเม สุตตุนติ มหาทุกขกขนฐสุตติฯ ตตถ วินยปรียายเ (๒)

ตโย ชนา สมพหุลาติ วุจจนติ ตโต ปริ สัมโฆฯ

สุตตุนตปรียายเ(๓) ตโย ตโย เอว ตโต อุกุธิ สมพหุลาติ

วุจจนติฯ อิฐ สุตตุนตปรียายเณ สมพหุลาติ(๔) เวทิตพพาฯ

ปิณฎาย ปาวีสีสุตติ ปวิฏฐา เต ปน น ตาว ปวิฏฐา

ปวิสีสสามาติ นิกขนตตา (๕) ปน ปวิสีสุตติ วุตตาทฯ ยถากิ

ยถา คามิ คมิตุสามิติ นิกขนตปุริโส ตั คามิ อปฺปตฺโตปิ

กุหิ อิตถนฺนาโมติ วุตเต คามิ คโตติ วุจจติ เอวิ(๖) ฯ

ปริพพาชกานัน อาราโมติ เขตวนโต อวิฏฐเร อณฺณตติคฺคิยานัน

ปริพพาชกานัน อาราโม อตฺถิ ตั สนฺธาย เอวมมาหิสฺสุฯ

สมโณ อาวุโสติ อาวุโส ตุมหากิ สุตถา สมโณ โคตโม.

กามานัน ปริณฺณนฺติ กามานัน ปหานัน สมติกุกมิมิ ปณฺณเปตติฯ

๑. ม. เอตถนฺตเร นนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. วินยปรียายเณ ฯ

๓. ม. สุตตุนตปรียายเณ ฯ ๔. ม. สมพหุลาติ ฯ ๕. ม. นิกขนตตฺตา ฯ

๖. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนทาทวคควณณา หน้า ๘๒

ชานิตฺวา วา อชานิตฺวา วา กถะยฺยุนฺติ นากินนฺทีสุ
ปริญฺณนฺติ วจเนน อีสํกํ สาสนคฺนฺโร อตฺถิตฺติ นปฺปฏิโกโกสีสุฯ
ชนปทวาสีโน วา เอเต สกสมยปรสมยเสฺ น สุกฺกุ กุสลาติปี
อุภยํ อํกํสุฯ (๑)

น เจว สมฺปายิสฺสนฺตีติ สมฺปาเทตฺวา กถะตุํ น
สกฺขิสฺสนฺตึฯ อุตฺตริมฺจ วิฆาตฺนฺติ อสมฺปายนฺโต อุตฺตรี จ (๒)
ทูกํ อปชฺชิสฺสนฺตึฯ สมฺปาเทตฺวา กถะตุํ อสกโกนฺตานิ นาม หิ(๓)
ทูกํ อุปฺชชตฺติฯ ยถา ตํ ภิกฺขเว อวิสยสฺมินฺติ เอตฺถ ตนฺติ
นิปาตมตฺตึฯ ยสฺมา อวิสเย ปญฺเห (๔) ปุจฺฉนฺโต
โหตีติ อตฺโถฯ สทเวกเถ สทเวก(๕)ฯ สมารกาทีสุปี เอเสว
นโยฯ เอวํ ตีณิ จานานิ โลกํ ปกฺขิปิตฺวา เทว ปชายาติ
ปญฺจหิปี สตฺตโลกเมว ปรียาทียิตฺวา เอตฺสฺมี สทเวกาทีเกเท
โลกํ กํ (๖) เทวํ วา มนุสฺสํ วา น ปสฺสามิตี ทิเปตีฯ อิตฺ
วา ปน สุตฺวาตี อิตฺ วา ปน มม สาสนฺโต สุตฺวาฯ อิตฺ
สุตฺวา(๗) อตถาคโตปี อตถาคตสาวโกปี อาราเชยฺย ปรีโตเสยฺย
อญฺญถา อาราธนา (๘) นาม นตฺถิตฺติ ทสฺเสตฺติฯ

อิทานิ อตฺตโน เตสํ ปญฺหานํ เวยฺยากรณฺน จิตฺตารา-
ธนํ ทสฺเสนฺโต โก จ ภิกฺขเวตีอาทิมานฺฯ กามคฺฆาติ กามยิ-
๑. ม. นากํสุฯ ๒. ม. อุตฺตริมฺปีฯ ๓. ม. นาม หิฯ
๔. ม. ปญฺโหฯ ๕. ม. สทเวเวหิ สทเวกฯ ๖. ม. ตํฯ
๗. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๘. ม. อาราธนํฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๓

ตพพภูเจณ กามา พนฺชนภูเจณ คุณฯ (๑)อนุชานามิ ภิกขเว
 อาทถานํ วัตถานํ ทิคฺฉํ สงฺฆาภินฺติ (๑)เอตถ (๒) ปฏฺถภูโจ
 คุณฺภูโจฯ อจฺเจนฺติ กาลา ตรยฺนฺติ รตฺติโย วโยคุณา
 อนฺุปฺพุพฺ ฆหนฺตีติ (๓) เอตถ ราชภูโจ คุณฺภูโจฯ สตคฺคฺมา
 ทกฺขิณา ปาฏิกงฺขิตพฺพาติ (๔) เอตถ อานิสฺสภูโจ คุณฺภูโจฯ
 อนฺติ อนฺตคฺคฺมํ (๕)กยิรา มาลาคุณฺ พหฺุติ (๖) เอตถ พนฺชนภูโจ
 คุณฺภูโจฯ อีธาปี เอเสว อธิปฺเปโต เตน วุตฺตํ พนฺชนภูเจณ
 คุณฺาติฯ จกฺขุวิญญฺเยยฺยาติ จกฺขุวิญญฺวาณฺน ปสฺสิตพฺพาฯ
 เอเตนฺุปาเยน โสตฺวิญญฺเยยฺยาทีสุปี อตฺโถ เวทิตพฺโพฯ อิกฺุจฺาติ
 ปริยิกฺุจฺา วา โหนฺตุ มา วา อิกฺุจฺารมฺมณฺุจฺาติ อตฺโถฯ
 กนฺุจฺาติ กามนียาฯ (๗) มนาปาติ มนฺวทฺฒนกาฯ ปยฺรูปาติ
 ปยฺชาติกาฯ กามฺุปสฺยฺหิตาติ อารมฺมณฺํ กตฺวา อุปฺปชฺชมาเนน
 กามเนน อุปสฺยฺหิตาฯ รชนียาติ รชนียา ราชุปฺปตฺติการณ-
 ญฺาติ อตฺโถฯ

ยฺหิ มฺุทฺธายาติ (๘) อาทีสุ มฺุทฺธายาติ(๙) องฺคุลฺิปพฺเพสฺ สลฺลณฺํ
 จเปตฺวา หตฺถมฺุทฺธาฯ(๑)ฯ กณฺนายาติ อจฺฉิทฺทกณฺนายฯ สงฺฆานนฺติ(๑๑)
 # ๑. วิ. มหา. ๕/๑๕๒/๒๐๗ ฯ อนุชานามิ ภิกขเว อหตฺานํ ทฺุสฺสานํ
 # อหตฺกปฺปานํ ทฺุวิกฺฉํ สงฺฆาภี ฯ ๒. ม. เอตถ หิ ฯ
 # ๓. ตี. ตี. ๑๕/๑๐/๔ ฯ ๔. ม. อ. ๑๔/๗๑๑/๔๕๕ ฯ
 # ๕. ที. มหา. ๑๐/๒๗๗/๓๒๕ ฯ พุ. พุ. ๒๕/๓/๒ ฯ
 # ๖. พุ. ฐ. ๒๕/๑๔/๒๒ ฯ ๗. ม. กมนียา ฯ ๘. มฺุทฺธายาติ ฯ
 # ๙. ม. มฺุทฺธาติ ฯ ๑๐. ม. หตฺถมฺุทฺธา ฯ ๑๑. ม. สงฺฆานนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๕๔

ปิณฺฑทคณนาย เขตฺตํ (๑) โอลฺลเกตุวา อธิ เอตุตกา วิหิ ภวิสฺสนฺตฺติ
 (๒) รุกฺขํ โอลฺลเกตุวา อธิ เอตุตกานิ ผลานิ ภวิสฺสนฺติ อากาสํ
 โอลฺลเกตุวา อิม อากาเส สกฺขนา เอตุตกา นาม ภวิสฺสนฺตฺติ
 ชานนฺตฺติ กสฺสฺติ กสฺสิกมฺมํ วมฺชิชฺชาติ ชลวณฺชิชฺชถลวณฺชิชฺชาติ-
 วณฺชิชฺชปฺปโถฯ (๓) โครกฺขนฺตฺติ อตฺตโน วา ปเรสํ วา คาโว
 รกฺขิตฺวา ปณฺจโครสฺวิกฺกเยน ชีวนกมฺมํ (๔) อิสฺสฏฺโฐ (๕) วุจฺจติ
 อาวุชฺ คเหตุวา อุปฺภฺจฺจานกมฺมํ ราชปฺริสฺสนฺตฺติ อาวุเชน
 ราชกมฺมํ กตุวา อุปฺภฺจฺจานํ สิปฺปณฺตฺตฺตฺตฺติ คหิตาวเสสํ
 หตฺถิอฺสฺสสิปฺปาทิฯ สีสฺสส ปฺรฺกฺขโตติ ลกฺขํ วิย สรฺสฺส
 สีสฺสส ปฺรฺโต จิโต (๖) สีสฺเตน พาริยมาโนติ อตฺโถฯ อฺจฺจเหปี
 เอเสว นโยฯ ทํสํทิสฺส ทํสํทิติ ปฺจฺจกฺลมฺกฺกิกาย มกฺสํทิติ
 สพฺพมฺกฺกิกาย สิริสฺปาติ (๗) เย เกจิ สรฺริตุวา กฺจฺจนฺตฺติฯ
 ริสฺสฺมาโนติ กมฺปมาโน (๘) ฆณฺญิยมาโนฯ มียฺยมาโนติ มรมาโนฯ
 อยฺย ภิกฺขเวติ ภิกฺขเว อยฺย มุทฺธาทีหิ ชีวิตกปฺปนํ อากมฺม
 สิตาทิปฺจฺจโย อปาโรฯ กามานํ อาทินโวติ กามสฺส อุปฺททโว
 อุปฺสคฺโคติ อตฺโถฯ สนฺทิกฺกฺกฺโกติ ปฺจฺจกฺโข สามํ ปสฺสฺสิตฺตพฺโพฯ
 ทุกฺขกฺขนฺโรติ ทุกฺขราสีฯ กามเหตุตฺติอาทีสฺส ปฺจฺจยฺญฺเจน กามา
 # ๑. ม. ยาย เขตฺตํ ฯ ๒. ม. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ
 # ๓. ม. ชงฺฆวณฺชิชฺช...วณฺชิปฺปโถ ฯ ๔. ม. ชีวิตกปฺปนํ ฯ
 # ๕. ม. อิสฺสตฺโต ฯ ๖. ม. อยฺย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๗. ม. สรฺริสฺปาติ ฯ
 # ๘. ม. รุปฺปมาโน ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณนา หน้า ๕๖

นินทานํ กตฺวา วิวทนต์ิติ อตฺโถฯ กามาธิกรณนฺตปิ ภาวนปฺปสกเมว
กामะ อธิกรณํ กตฺวา วิวทนต์ิติ อตฺโถฯ กามานเมว เหตุติ
คามนิกมนครเสนาปติปฺุโรหิตกุชานนฺตราทีนํ กามานํเยว(๑)
เหตุ วิวทนต์ิติ อตฺโถฯ อุปกุกมนต์ิติ ปหรนฺตฺฯ อสิจมฺมนฺตติ อสี เจว
เขฎกผลกาทีนํ จฯ ธนุกลาปี สนนฺยหิตฺวาติ ธนน กเหตุวา
สรกลาปี สนนฺยหิตฺวาฯ อุภโตพฺยุพฺพนฺตติ (๒) อุภโต ราสีกุตฺฯ
ปกฺขนฺทนต์ิติ ปวิสฺนฺตฺฯ อุตฺตฺสุติ กณฺเฑสฺฯ วิชฺโชตลนฺเตสฺสุติ
วิปริวตฺตนฺเตสฺ เต ตตฺถาติ เต ตสฺมี สงฺคามะ ฯ

อฏฺฐาวเลปนา (๓) อุปการิโยติ เจตฺถ มนฺุสฺสา ปาการปาทํ
อสฺสขรฺสณฺจानนํ อิกฺุชกาหิ จินฺตฺวา อุปริ สุธาเย ลิมฺปนฺตติ
เอวํ กตา ปาการปาทา อุปการิโยติ วุจฺจนฺตฺฯ ตา ตตฺเตน (๔)
กลเลน สิตฺตา อฏฺฐาวเลปนา นาม โหนฺตฺฯ ปกฺขนฺทนต์ิติ
ตาสํ เหฎฺฐา ติจิณฺนอยฺสุลาทีหิ วิชฺฌิมฺมานาปี ปาการสฺส
ปิจฺฉิลภาเวน อาโรหิตฺุ อสฺกุโกนฺตฺวาปี อุปฺชวณฺตฺติเยวฯ
นคณฺญิยาติ (๕) กุชฺจิตฺโคมฺเยนฯ อภิวคฺเคนาติ สห ทนฺเตน (๖) ตํ
อฏฺฐทนฺตฺกาเรน กตฺวา นครทฺวารํ ภิณฺทิตฺวา ปวิสฺสฺสามาติ
อาคเต อุปริทฺวารเ จิตฺตา ตสฺส พนฺธนโยตฺตานิ จินฺทิตฺวา
๑. ม. คามนิกมนครเสนาปติปฺุโรหิตกุชานนฺตราทีนํ กามานํเยว ฯ
๒. สී. ย. อุภโตวิยฺยุพฺพนฺตติ ฯ ม. อุภโตพฺยุพฺพนฺตติ ฯ
๓. สී. ม. อุทฺทาวเลปนา ฯ เอวมฺุปริปี ฯ
๔. ม. ตินฺเตน ฯ ๕. สී. ย. ปกฺกกุชฺจิตฺติ ฯ ม. นคณฺกายาติ ฯ
๖. ม. สตฺทนฺเตน ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๗

เตน อภิวกุเคน โอมททนต์ฯ

สนธิมปี ฉินฺทนต์ตีติ ฆรสนธิปี ฉินฺทนต์ฯ นิลโลปนติ
 คามาทโย (๑) ปหริตฺวา มหาวิโลปี กโรนฺติฯ เอกาคาริกนฺติ
 ปณฺณาสมตฺตาปี สกุจฺมตฺตาปี ปหริตฺวา (๒) ชีวกุคาคํ คเหตุวา
 อหฺราเปนฺติฯ ปริปนฺเถ ติกฺขณฺตีต ปนฺถทฺหนกมฺมํ กโรนฺติฯ
 อทฺตทณฺฑเกหีตี มุคฺคเรหี ปหารสาธนตฺถํ วา จตฺหตฺถทณฺฑํ
 เทวธา เณตฺวา กหิตทณฺฑเกหิฯ พิลงฺกถาลิกนฺติ กณฺธิย-
 อุกฺขลิกมฺมกรณฺ (๓) ตํ กโรนฺตา สีสกปาถํ อุปฺปาณฺตฺวา ตตฺถํ
 อโยคฺพํ สณฺหาเสน คเหตุวา ตตฺถ ปกฺขิปนฺติ เตน
 มตฺถลฺลํ ปกฺกถิตฺวา (๔) อุปฺริ อุตฺตรติฯ สงฺขมฺมจฺทิกนฺติ (๕) สงฺข-
 มฺมจฺทกมฺมกรณฺ ตํ กโรนฺตา อุตฺตรโรจฺจ อุกฺโต กณฺธ-
 จุพฺพิคฺลวาฏฺกปริจฺเจเทน จมฺมํ ฉินฺทิตฺวา สพฺพเกเส เอกโตว
 กณฺธิจํ กตฺวา ทณฺฑเกน วลิตฺวา (๖) อุปฺปาณฺตฺวา สห เกเสหิ
 จมฺมํ อุปฺปาณฺตฺวา (๗) ตโต สีสกญฺจาหํ ฉูลสกฺขราหิ ฌตฺติวา
 โชรฺวนฺตา สงฺขวณฺณํ กโรนฺติฯ

ราหุมุขนฺติ ราหุมุขกมฺมกรณฺ ตํ กโรนฺตา สงฺกฺนา
 มุขํ วิวริตฺวา อนฺโตมุเข(๘) ทิปฺ ชาเลตฺวา (๙) กณฺธจุพฺพิกาหิ วา
 # ๑. ม. คาเมฯ ๒. ม. ปรีวารตฺวาฯ
 # ๓. ม. ...กมฺมการณฺฯ เอวมฺปรีปีฯ
 # ๔. สี. ปกฺกถิตฺวาฯ ม. ปกฺกถิตฺวาฯ
 # ๕. ม. สงฺขมฺมจฺทิกนฺติฯ ๖. สี. จาเลตฺวาฯ ม. วลิตฺวาฯ
 # ๗. ม. อุกฺขลิตฺวาฯ ๘. ม. อนฺโตมุเขฯ ๙. ม. ชาเลนฺติฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๘๘

ปฏจาย มขํ นินาทเนน ขณนตึฯ โลหิตํ ปคฺมริตฺวา มขํ
 ปุเรตึฯ โชติมาลิกนฺตึ(๑) สกตสรีร์ เตลปีโลติกาย เวเจตฺวา
 อาลิมฺปนฺตึฯ หตฺถปชฺโชติกนฺตึ หตฺถเต เตลปีโลติกาย เวเจตฺวา
 ทิปี (๒) ชาเลนฺตึฯ (๓) เอรกวดตฺติกนฺตึ เอรกวดตฺตกมฺมกรณํ ตํ
 กโรนฺตฺวา คีวโต (๔)ปฏจาย จมฺมปฏญฺเ (๕) กนฺตฺนตฺวา โคปฺฝเกสฺ (๕)
 จเปนฺตึฯ อถ นํ โยตฺเตหิ พนฺธิตฺวา กทฺตมนฺตึฯ โส อตฺตโน
 จมฺมปฏญฺเ อกฺกมิตฺวา อกฺกมิตฺวา ปตฺตึฯ จีรกวาสิกนฺตึ จีรกวาสิก-
 กมฺมกรณํ ตํ กโรนฺตฺวา ตเถว จมฺมปฏญฺเ กนฺติตฺวา กญฺยี
 จเปนฺตึฯ กญฺยีโต ปฏจาย กนฺติตฺวา โคปฺฝเกสฺ จเปนฺตึฯ อฺปริเมหิ
 เหญจิมสรีร์ จีรกนินวสนนินวตฺถํ(๖) วีย โหตึฯ เอณฺยยกนฺตึ
 เอณฺยยกกมฺมกรณํฯ ตํ กโรนฺตฺวา อฺโภสฺ กปฺปเรสฺ จ ชาณฺสฺ
 จ อยวलयานิ ทตฺวา อยสฺลานิ โกญฺญนฺตึฯ โส จตฺุหิ
 อยสฺลเอหิ ญฺมียํ ปตฺติญฺจหตึฯ อถ นํ ปรีวเรตฺวา อคฺคิ กโรนฺตึ
 เอณฺยยโก (๗) โชติปรีคฺคโห หิ(๗) อากตฺตญฺจานปี อิทเมว
 วตฺตึฯ ตํ กालน กาลํ สฺลานิ อปเนตฺวา จตฺุหิ อญฺจิกโกญฺยีหิเยว
 จเปนฺตึฯ เอวํ (๘)เอวรฺูปา กรณฺา (๘) นาม นตฺถึฯ

พพิสมฺสติกนฺตึ อฏโต มฺเขหิ พพิเสหิ ปหริตฺวา

- # ๑. ม. โชติมาลิกนฺตึฯ ๒. ม. ทิปี วียฯ ๓. สี. ปชฺชาเลนฺตึฯ
- # ๔. สี. เหญจาคีวโตฯ ๕. ม. จมฺมพทฺเช กนฺติตฺวา โคปฺฝเกฯ
- # ๖. ม. ...นินวตฺถํฯ ๗. ม. ปรีคฺคโห ยถาตึฯ
- # ๘. ม. อยํ ปาโจ นตฺถึฯ ๙. ม. การณฺาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสูตรตวณณา หน้า ๕๕

จम्मมัสสนหารุณี อุปปาณฺเณติฯ กหาปณฺณิ(๑) สกตสรีร์ คิณฺหาหิ
วาสีหิ โกฏฺโตะ ปฏฺจาย กหาปณฺมตฺตํ ปาเตนฺตา โกฏฺเณติฯ
ขารปฏฺิจฺฉิณฺติ สรีร์ ตตฺถ ตตฺถ อาวฺเชน ปหริตฺวา กุจฺเจหิ
ขาร์ ฆมฺสนฺติฯ จम्मมัสสนหารุณี ปคฺฆริตฺวา สวณฺติฯ อฏฺุจิสฺงฺขลิกาว
ติฏฺุจติฯ ปลิฆปรีวตฺติณฺติ เอเกน ปสฺเสน นิปชฺชาเปตฺวา
กณฺณจฺฉิทฺเท อยฺสุลฺลํ โกฏฺเณตฺวา ปจฺวิยา เอกาพทฺธํ กโรณฺติ
อถ นํ ปาเท กเหตุวา อาวิชฺฌณฺติฯ ปลาลปีจกณฺติ เณกา
การณฺิกา ฉวิจฺจมฺมํ ฉินฺทิตฺวา (๒)นิสฺสทโปตเกหิ อฏฺุจฺหิ กิณฺทิตฺวา
เกเสสุ กเหตุวา อุกฺขิปณฺติฯ มฺสราสีเยว โหติ อถ นํ
เกเสเหว (๓) ปรีโยนทฺธิตฺวา กณฺหนฺติฯ (๔) ปลาลวฏฺุฏฺิ วีย กตฺวา
ปลิเวเจณฺติฯ (๕) สฺนฺเขหิติ กติปฺยานิ ทิวสานิ อาหารํ อทตฺวา
ฉาตเกหิ สฺนฺเขหิ ขาทาเปณฺติฯ เต มฺหุตฺเตน อฏฺุจิสฺงฺขลิกเมว
กโรณฺติฯ สมฺปฺรายิโกติ สมฺปฺราเย ทฺุติยตฺตภาเว วิปาโกติ
อตุโลฯ

ฉนฺทฺราควินโย ฉนฺทฺราคปฺปหานฺติ นิพฺพานํฯ นิพฺพานลฺหิ
อากมฺม กามฺเส ฉนฺทฺราโค วินิยฺยติ เจว ปหิยฺยติ จ ตสฺมา
นิพฺพานํ ฉนฺทฺราควินโย ฉนฺทฺราคปฺปหานฺติ จ วุตฺตํ (๕)ฯ สามํ
วา กามฺ ปรีชานิสฺสนฺตฺติ สยํ วา เต กามฺ ตีหิ ปรีณฺหาหิ
๑. ม. กหาปณฺณิ ๑ ๒. ม. อจฺฉิตฺวา ๑ ๓. ม. เกเสเหว ๑
๔. ม. ปลาลวฏฺุฏฺิ วีย กตฺวา ปน เวเจณฺติ ๑ ๕. ม. จ วุตฺตํ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสีหนาทสุตตวณฺณา หน้า ๑๐๐

ปริชานิสฺสนฺติฯ ตตฺตยาติ ตถาวาย(๑)ฯ ยถาปฏิปนฺโนติ
ยาย ปฏิปทาย ปฏิปนฺโนฯ

ขตฺติยกณฺฐา วาติอาทิ อปริตฺเตน วิปฺเปลน กุสฺเสน
คหิตปฏิสฺนฺธิกั วตฺถาลงฺการาทีนิ ลภฺนญฺจานเน นิพฺพตฺตํ ทสฺเสตฺถุ
วตฺตํฯ ปณฺณรสวสฺสุทฺเทสิกาติ ปณฺณรสวสฺสวยาฯ ทุตฺติยปเทปิ
เอเสว นโยฯ วยฺปเทสิ กสฺมา คณฺหติ วณฺณสมฺปตฺตี
ทสฺสนตฺถํฯ มาตฺคามสฺส หิ ทฺกคฺคกฺกุเล นิพฺพตฺตสฺสาปี เอกสฺมี(๒)
กาเล โถกั โกกั วณฺณายตฺนํ ปสฺสีทติฯ ปุริสํ ปน วิสฺติ-
วสฺสปญฺจวิสฺติวสฺสกาเล ปสฺนํ โหติฯ นาติทึจมาติ อาทีหิ
ฉโทสฺวิวิทฺติ สฺริรสมฺปตฺตี ทีเปติฯ วณฺณนิภาติ วณฺณาเยวฯ

ชิณฺณนฺติ ชฺราชิณฺณํฯ โคปานสิวฺงกนฺติ โคปานสิ วิย
วงฺกัฯ โภกฺกนฺติ ภกฺกั อิมินาปิสฺส วงฺกภาวเมว ทีเปติฯ
ทณฺฑปฺรายนนฺติ ทณฺฑปฺปฏิสฺสรณฺํ ทณฺฑทฺตฺติยํฯ ปเวชฺมานนฺติ
กมฺปมานํฯ อาตฺรณฺติ ชฺราตฺรํฯ ขณฺฑทฺนตฺนฺติ ชิณฺณภาเว
ขณฺฑทิตฺตํฯ ปลิตฺเตสฺนฺติ ปณฺฑทเรสิ. วิณฺณนฺติ ลฺลยฺจิตฺวา
คหิตเรสิ วิย ขลฺลตํฯ ขลิตฺตฺรณฺติ มหาขลฺลตฺตฺสิ. วลินฺติ
สยฺชาตฺวสิ. ติลกาหตฺตตฺนฺติ เสตกาพฺตฺลเกหิ วิกฺกณฺสรฺริฯ
อาพาธิกนฺติ พฺยาธิกํฯ ทฺกขิตฺนฺติ ทฺกขปฺตฺตํฯ

พาพฺหิกลานนฺติ อธิมตฺตคฺคิลานํฯ สิวฺกิกาย ฉทฺทิตฺนฺติ
๑. ม. ตถาวายฯ ๒. ม. เอกสฺมีฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลทุกขกขนฺธสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๐๑

อามกสุสานเน ปาติคฺยฺ เสสมตฺถ สติปฏฺจฺจฺจเน วุตฺตเมวฯ อิธาปี
นิพฺพานํเยว ฉนฺทราควินโยฯ

เนว ตสฺมี สมเย อตฺตพฺยาพาธายาติ ตสฺมี สมเย
อตฺตโนปี ทฺกฺขตฺถาย น เจเตติฯ อพฺยาปชฺฉเมวาทิ นิทฺทฺกฺขเมวฯ
ยฺปี ภิกฺขเว เวทนา อนิจฺจาติ ภิกฺขเว ยสฺมา เวทนา
อนิจฺจา ตสฺมา อยฺ อนิจฺจาทีอากาโรว เวทนาย อาทีนโวติ
อตุโถ นิสฺสรณํ วุตฺตปฺปการเมวาทิฯ

มหาทฺกฺขกขนฺธสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

จุลลทุกขกขนฺธสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺนฺติ จุลลทุกขกขนฺธสุตฺตํ ตตฺถ สกฺเกสุติ
เอวํนามเก ชนปฺเทฯ โส หิ ชนปฺโท สกฺขยานํ ราชกฺุมารานํ
วสนฺภูจฺจฺจนาตฺตา สกฺขาเตวว สงฺขํ (๑) กโตฯ สกฺขยานํ ปน
อุปฺปตฺติ อมฺพฺภูจฺจฺจสุตฺเต อากตาวฯ กปฺลวตฺถุสฺมินฺติ เอวํนามเก
นคเร ตณฺหิ กปฺลสฺส อีสึโน นีวสนฺภูจฺจฺจเน กตฺตฺตา
กปฺลวตฺถุณฺติ วุตฺตํ ตํ โคจฺรคามํ กตฺวาฯ นิโคฺรธาราเมติ
นิโคฺรโร นาม สกฺโก โส ฅาติสมากมกาเล กปฺลวตฺถุ
อากเต ภควติ อตฺตโน อารามे วิหาริ การेतฺวา ภควโต

๑. ม. ว ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๑๐๒

นียยาเทสิ (๑) ตสมิ วิหระตีติ อตุโถฯ มหاناโมติ อนุรุตฺตเถรสฺส
ภาตา ภควโต จุลลปิตุปุตุโตฯ สฺพุโชนโน สฺพุโกชนโน สฺพุโกชนโน
โชนโตชนโน อมิโตชนโนติ อิม ปญจ ชนา ภาตโร
อมิตา นาม เทวี เตสํ ภคินีฯ ติสฺสตุเถโร ตสฺสา ปุตุโต
ตถาคโต จ นนฺตตุเถโร จ สฺพุโชนนฺตสฺส ปุตุตา มหاناโม
จ อนุรุตฺตเถโร จ สฺพุโกชนนฺตสฺส อานนฺตตุเถโร อมิโตชนนฺตสฺส
โส ภควโต กนิฏฺโจะฯ มหاناโม มหุลลกตโร สกทาคามี
อริยสาวโมฯ

ทีฆมรตฺตเนติ มยฺหํ สกทาคามีผลุปลฺลตฺติโต ปญฺจาย จิร
รตฺตํ ชานามิติ ทสฺเสตฺติฯ โลกมฺมาติ โลกสงฺฆาตา ฆมฺมา
นानปฺปการิ โลกิเยว สนฺธาย วทฺติฯ อิตเรสุปี ทุวิสุ เอเสว
นโยฯ ปรียาทาย ติฏฺฐนฺตฺติติ เขเปตุวา ติฏฺฐนฺตฺติฯ อิทํ หิ
ปรียาทานนฺนาม สพฺพํ หตฺถิกายํ ปรียาทียิตฺวา สพฺพํ
อสุสฺสกายํ สพฺพํ รตฺถิกายํ สพฺพํ ปตฺตติกาเย ปรียาทียิตฺวา
ชีวนฺตฺเตยว นํ (๒) เอตฺถ กหณฺเ อากตฺติฯ อนิจฺจสญฺญา
ภิกฺขเว ภาวิตา พหุสฺสีกตา สพฺพํ กามราคิ ปรียาทียิตฺติ (๓)
เอตฺถ เขเปเนฯ อิทาปี เขเปเน อธิปฺเปโต(๔)ฯ เตน วุตฺตํ
ปรียาทียิตฺวาติ เขเปตุวาติฯ

๑. ม. นียยาเทสิฯ ๒. สุยา. โอสขจีติฯ ส. ส. ๑๕/๓๗๓/๑๒๓ฯ
๓. ส. ข. ๑๗/๒๖๓/๑๘๕ฯ ๔. ม. อธิปฺเปติฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลทุกขกขนฺธสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๐๓

เยน เม เอกทา โลกธมฺมาปีติ เยน มยฺหํ เอเกกสฺมี
 กาลเ โลภธมฺมาปี จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐนฺตํ ปุจฺจติฯ
 อัยํ กิร ราชา สกทาคามิมฺคฺเคน โลกโทสโมหา นิรวเสสา
 ปหฺยีนฺตํ สลฺยํ อโหสิ อัยํ อปฺปหฺนํ เม อตฺถิติปิ ชานาติ
 อปฺปหฺนํ อฺปาทาย (๑) ปหฺนํ ปุณฺ ปจฺจโต วตฺตติติ (๑)สลฺยํ
 โหติฯ อริยสวากสฺส เอวํ สนฺเทโห อฺปฺปชฺชติติฯ อาม
 อฺปฺปชฺชติฯ กสฺมา ปณฺณตฺติยา อโกวิทฺตตาฯ อัยํ กิเลโส
 อสฺสกคฺควชฺโฆติ อิมิสฺสา ปณฺณตฺติยา อโกวิทฺตสฺส หิ อริย-
 สวากสฺสปี เอวํ โหติฯ ก็ ตสฺส ปจฺจเวกฺขณา นตฺถิติติฯ
 อตฺถิติฯ สจ (๒) น สพฺเพสํ ปริปฺปณฺณา โหติฯ เอโก หิ
 ปหฺนํกิเลสเมว ปจฺจเวกฺขติฯ เอโก อวสิฏฺฐกิเลสเมว เอโก
 มคฺคเมว เอโก ผลเมว เอโก นิพฺพานเมวฯ อิมาสฺ ปน
 ปญฺจสุ ปจฺจเวกฺขณาสุ เอกํ วา เทว วา โน ลทฺฐํ น
 วฏฺฐติฯ อิติ ชสฺส ปจฺจเวกฺขณา น ปริปฺปณฺณา ตสฺส
 มคฺควชฺชกิเลสปณฺณตฺติยํ อโกวิทฺตตา เอวํ โหติฯ

โสเอว(๓) โข เตติ โสเยว โลภ โทโส โมโห จ ตว
 สนฺตानเ อปฺปหฺนโน ตวํ ปน ปหฺนํสลฺยํ อโหสิติ ทสฺเสติฯ
 โส จ หิ เตติ โส ตฺยํ โลกโทสโมหธมฺโม. กามเต ทฺวิเช
 กาม. น ปริภฺยเชยฺยาสีติ มยฺ วิย ปพฺพเชยฺยาสีติ ทสฺเสติฯ
 # ๑. ม. ปหฺนํกมฺปิ ปุณฺ ปจฺจโต วา วตฺตติติฯ ๒. ม. ปนฯ
 # ๓. ม. เอวฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณฺณา หน้า ๑๐๔

อปฺปสฺสทาธาติ ปฺริตฺตสุขาฯ พหุทฺทฺกฺขาติ ทิฏฺฐธมฺมิก-
 สมฺปฺรายนฺทฺทฺกฺกฺกเมเวตฺถ พหุทฺกํฯ พหุปฺยาสาติ ทิฏฺฐธมฺมิก-
 สมฺปฺรายนฺโก อฺปฺยาสาทฺกฺกเลโสเยเวตฺถ พหุฯ อาทฺนโวติ ทิฏฺฐธ-
 มฺมิกสมฺปฺรายนฺโก อฺปฺททฺโวฯ เอตฺถ กิยฺโยติ เอตฺส กามสฺ
 อຍ် อาทฺนโวเยว พหุฯ อสฺสาโท ปน หิมวณฺต์ อฺปฺนิชายน
 สาสโป วิย อฺปโป ปฺริตฺตโม. อิติ เจปิ มหานามาติ
 มหานาม เหว์ เจปิ อริยสาวกสฺสฯ ยถากฺกฺกนฺติ ยถาสภาวํ
 สมฺมา นเยน การณฺน ปญฺฉาย สฺกฺกฺก ทิฏฺฐจํ โหตีติ
 ทสฺเสตีฯ ตตฺถ ปญฺฉายาติ วิปฺสฺสนาปญฺฉาย เหนฺจกฺกมคฺค-
 ทฺวยฉาณฺนาติ อตฺถโธฯ โส จาติ โสเอว มคฺคทฺวยเยน ทิฏฺฐ-
 กามาทฺนโว อริยสาวโม. ปิตฺตฺสฺกนฺติ อิมินา สบฺปิตฺกานิ
 เทว ฆานานิ ทสฺเสตีฯ อณฺณํ วา ตโต สนฺตฺตรนฺติ ตโต
 ฆานทฺวยโต สนฺตฺตรํ อณฺณํ อฺปฺริฆานทฺวยญฺเจว มคฺค-
 ทฺวยญฺจฯ เนว ตาว อนาวกฺกฺก กามสฺ โหตีติ อถโข โส
 เทว มคฺเค ปฏฺวิชฺฉิตฺวา จิตฺตํ อริยสาวโก อฺปฺริ ฆานานํ
 มคฺคานํ วา อนธิตตฺตฺตา เนว ตาว กามสฺ อนาวกฺกฺก โหติ
 อนาวกฺกฺกโน อนาโกโก น โหตีฯ สาวกฺกฺกโน (๑)สาโกโกเยว โหติ
 กสฺมา จตฺตฺหิ ฆานฺเนหิ วิกฺขมฺกนปฺปหานสฺส ทฺวีหิ มคฺเคหิ
 สมฺจฺเจทปฺปหานสฺส อภาวฯ

๑. ม. โส จาติฯ ๒. ม. อาวกฺกฺกโนฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลทุกฺกขนฺธสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๐๕

มยฺหมฺปิ โขติ น เกวลํ ตฺยฺหเมว อถโข มยฺหํปีฯ
ปฺพฺเพว สมฺโพธาติ มคฺคสมฺโพธิโต ปจฺมตฺรเมวฯ ปญฺญา
สุทฺธิจฺจ อโหตีติ (๑) เอตฺถ โอิโรธนาฏฺกาปชฺชนปญฺญา อธิปฺเปตาฯ
ปีติสุขํ นาชฺฉมคฺคินฺติ (๒) สปฺปีติกานิ เทว ฌานานิ น ปฏฺฐิถึฯ
อณฺณํ วา ตโต สนฺตตฺรณฺติ อธิ อุปริฌานทฺวยํ เจว จตฺตาโร
จ มคฺคา อธิปฺเปตาฯ ปจฺจณฺญาสินฺติ ปฏฺฐิอณฺญาสีฯ

เอกมิตฺทาหํ มหานาม สมยฺนฺติ กสฺมา อารทฺธํ อຍ
ปาฏฺฐิเยกฺโก อนฺนฺสนฺธิฯ เภจฺจา กามานํ อสฺสาโทปิ อาทਿณโวปิ
กถิโต นิสฺสรณํ น กถิตํ ตํ กถေตุํ อຍ เทสฺนา อารทฺธา
กามสุขฺลิกานฺโยโค หิ เอโก (๓) อนฺโต อตฺตกิลฺมถานฺโยโค เอโก
อิมหิ อนฺนฺเตหิ มุตฺตํ มม สาสฺนฺนฺติ อุปริ ผลสฺมาปตฺติสีเสน
สกลสฺสํ ทสฺเสตฺตปี อຍ เทสฺนา อารทฺธาฯ

คิซฺฉกฺกุญฺเฏ ปพฺพเตติ ตสฺส ปพฺพตฺสฺส คิซฺฉสทิสฺส กุญฺเฏ
อตุถิ ตสฺมา คิซฺฉกฺกุญฺเฏติ วุจฺจติฯ คิซฺฉมา วา ตสฺส กุญฺเฏสุ
นิวสฺนฺตีติปี คิซฺฉกฺกุญฺเฏติ วุจฺจติฯ อธิคิธิปฺสฺเสติ อธิคิธิปพฺพตฺสฺส
ปฺสฺเสฯ กาทฺสฺลิตายนฺติ กาทฺวณฺเณ ปิฏฺฐิปาสาณฺฯ อุพฺภกฺกฺกา
โหนตีติ อุพฺภายเว (๔) จิตฺกา โหนฺติ อนิสฺนฺนาฯ โอปกฺกมิกาทิ
อุพฺภกฺกาทินา อตฺตโน อุปกฺกเมน นิพฺพตฺติตาฯ นิคฺคฺนฺโถ
อาวฺโสติ อณฺณํ การณํ วตฺถุํ อสฺกฺโกนฺตา นิคฺคฺนฺตฺสฺส อุปริ
๑. ม. โหตีติฯ ๒. ม. นาชฺฉมคฺคินฺติฯ ๓. ม. เอโกติฯ
๔. สී. อุพฺภายเวฯ ม. อุทฺธึเยวฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลทุกขกขนุชสุตตวณณา หน้ ๑๐๗

อตุถิตี ปุจณตึฯ

เอว้ สนุเตตติ ตุมุหาค้ เอว้ ชานนภาว (๑) สติฯ ลุททาทติ
ลุททาทจราช โลหิตปานิโนติ ปาณหิ(๒) จีวิตา โวโรเปนุต
โลหิตน มกขิตปานิโนฯ ปาณ้ หิ หนนุตสสุปี ยสสุปี
โลหิตน ปานิ นาม มกขิตติ โสปี โลหิตปานิเตวว วุจจติฯ
กुरुรกกมมุตตติ ทารุณกมมาฯ มาตริ ปีตริ ชมมิกสมณ-
พุราหุณณาทิสู จ กตปราชฯ มาควิกาทโย วา กกขพ-
กมมาฯ

น โข อวูโส โคตมาติ อิท้ นิคนถา อัย อมุหาค้
วาทะ ทอสั เตติ มยปีสสุส ทอสั อาริเปมาติ มณณมานา
อารภิสุฯ ตสสุตโต อวูโส โคตม ยถา ตุมุหะ ปณิตจิวรานิ
ชารนุตตา สาลิมัสทนนั กุณชนุตตา เทววิมานวณณาย กนุช-
กุกขิยา วสมานา สุเขน สุกั อธิคจจถ น เอว้ สุเขน
สุกั อธิคนุตพุพิฯ ยถา ปน มย อุกุกุกุคปุปชานาทิหิ
นानปุปการกั ทุกั อุนุภวาม เอว้ ทุกุเขน สุกั อธิ-
คนุตพุพนตึฯ สุเขน จ อวูโสติ (๓)อิท้ สเจ สุเขน สุกั(๔)
อธิคนุตพุพิ สियाฯ ราชฯ อธิคจเจยยาติ ทสสนตุถั วุตตึฯ
ตตุถ มาคโรติ มคชรภุจสส อิสสโรฯ เสนิโยติ ตสส
นามึฯ พิมพิติ อตุตถาวสส นามึฯ โส ตสส สารภูโต
๑. ม. อชานนภาวฯ ๒. ม. ปาณฯ ๓. ม. หาวูโสติฯ
๔. ม. สุเขน จ สุกัฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณฺณา หน้า ๑๐๘

ทสฺสนีโย ปาสาทิกโก อตฺตภาวสมิทฺธิยา พิมฺพิสาโรติ วุจฺจติฯ
สุขวิทฺตโรติ อิทํ เต [๑] รณฺโณ ตีสฺส ปาสาทิสฺส ติวิชฺชเยหิ
นาฏฺเณหิ สทฺธิ สมฺปตฺตี อนฺุภวนํ สนฺุชฺชาเย วทฺนฺุติฯ อทฺธาติ
เอกํเสนฯ สหสฺสา อปฺปฏิสงฺขาติ สหสฺสํ กตฺวา อปฺยจเวกฺขิตฺตวาว
ยถา รตฺโต รากฺวเสน ทฺฐุโจะ โทสฺวเสน มุโฬห โมหฺวเสน
ภาสฺติ เอวเมว วาจา ภาสิตฺตาติ ทสฺเสติฯ

ตตฺถ ปฏฺิปุจฺฉิตฺตสํมิตฺติ ตสฺมี อตฺถเต ปุจฺฉิตฺตสํมิฯ ยถา โว
ขเมยฺยติ ยถา ตุมฺหากํ รุจฺเจยฺยฯ ปโหตีติ สกฺโกติฯ

อนิณฺชมาโนติ อจฺลมาโนฯ เอกนฺตสฺขํ ปฏฺิถฺเวทิตฺติ นีรณฺตร-
สฺขํ ปฏฺิถฺเวทิตฺติ. อหํ โข อาวุโส นิกฺคณฺธา (๒) ปโหมมิ เป
เอกนฺตสฺขํ ปฏฺิถฺเวทิตฺติ อิทํ อตฺตโน ผลสมฺมาปตฺตีสฺขํ ทสฺเสนฺโถ
อาหฯ เอตฺถ จ กถาปตฺติจฺจาปนตฺถํ ราชฺวเร สตฺต อาทิ
กตฺวา ปุจฺฉา กตาฯ สตฺต รตฺตินฺทิวานิ นปฺปโหตีติ หิ
วุตฺเต น ปลฺยจ จตฺตาริตฺติ สฺขํ ปุจฺฉิตฺตํ โหติฯ พุทฺธวเร (๓)
ปน สตฺตาคิวตฺเต ปฺน น ปลฺยจ จตฺตาริตฺติ วุจฺจมานํ
อนจฺฉริยํ โหติ ตสฺมา เอกํ อาทิ กตฺวา เทสนา กตาฯ
เสสฺสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิฯ

จฺลลทฺกฺขกฺขนฺธสฺตฺตวณฺณา นิฏฺิจิตาฯ
จตฺตถฺถิ ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร นิกฺคณฺจาทิ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. นิกฺคณฺจา ฯ
๓. ม. สฺทฺธวเร ฯ

อนูมานสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนติ อนูมานสุตตํฯ ตตถ ภคฺเคสุติ เอวันามเก
ชนปเท วจนตฺโถ ปเนตถ วุตตานุสारेเนว เวทิตพฺโพฯ
สสฺสูมารคิเรติ (๑) เอวันามเก นคเรฯ ตสฺส กิร นครสฺส วตฺถุ-
ปรีคฺคหทิวเส (๒)อวิทุเร อทกรหเท สสฺสูมาโร สทฺทหมกาสี คิร
นิจฺฉาเรตีฯ อถ นคเร นิจฺฉิต (๓) สสฺสูมารคิรฺเตววสฺส นาม
อํสุฯ เกสภพาวเนติ เกสภพานามเก วเนฯ เกสภพาวเนติปี(๔)
ปาโจฯ มิกทาเยติ ตํ วนํ มิกปกฺขินํ อภยํ ทินฺนภุจान
ชาตํ ตสฺมา มิกทาโยติ วุจจติฯ

ปวาระตีติ อิจฺฉาเปติฯ วทนฺตฺติ โอวาทานุสาสนีวเสน
วทนฺตฺ โอวทนฺตฺ (๕) อนุสาสนฺตฺติ อตฺโถฯ วจนิโยมฺหิตี อหํ
ตฺเมหหิ วตฺตพฺโพ อนุสาสิตพฺโพ โอวิทตพฺโพติ อตฺโถฯ โส
จ โหติ ทฺพฺพจฺติ โส จ ทฺกฺเขน วตฺตพฺโพ โหติ วุตฺโต
น สหติฯ โทวจสฺสกรณฺหิตี ทฺพฺพจภาวการเกหิ(๖) อฺปริ อากเตหิ
โสพสฺหิ ฐมฺเมหิฯ อปทกฺขินคฺคาหิ อนุสาสนินฺติ โย หิ
วุจจมาโน ตฺเมห มํ กสฺมา วทถ อหํ อตฺตโน กปฺปียา-
กปฺปียํ สวชฺชานวชฺชํ อตฺถานตฺถิ ชานามิตี วทติ อຍ
อนุสาสนี ปทกฺขินโต น คณฺหาติ วามโต คณฺหาติ ตสฺมา

๑. ม. สฺสูมารคิเรติฯ เอวมฺปริปีฯ ๒. ม. ...ปรีคฺคหทิวเสฯ
๓. สී. นิมฺमितฺฯ ๔. ม. เกสภพาวเนติปีฯ ๕. ม. อຍ ปาโจ นตฺถิฯ
๖. ม. ทฺพฺพจภาวการเกหิฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๑๐

อปทกฺกขิณคฺคาหิตี วุจฺจติฯ

ปาปิกานํ อิจฺจานนฺตติ ลามกานํ อสนฺตสมฺภาวนปตฺถนानํฯ
ปฏฺธิปฺพรตฺตีติ ปฏฺธิวิรุทฺโธ ปจฺจนีโก หุตฺวา ติฏฺฐติ อปฺสาเทตฺตีติ
กึ นฺุโจ ตฺยหํ พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส ภณฺิเตน ตฺวํปี นาม
ภณฺิตพฺพํ มลฺลิสฺสสฺตีติ เอวํ ฆมฺเฏติฯ (๑) ปจฺจาโรเปตฺตีติ ตฺวํปี
โขสิ อิตฺถนฺนามํ อापตฺตี อापนฺโน ตํ ตาว ปฏฺิกโรหิตี
เอวํ ปฏฺิอาโรเปติฯ

อณฺเณณณฺณํ ปฏฺิจรตฺตีติ อณฺเณน การณฺน วจฺเนน วา
อณฺณํ การณฺํ วจฺนํ วา ปฏฺิจฺจมาเทติ อापตฺตี อापนฺโนสฺตีติ
วฺตุเต โโก อापนฺโน กึ อापนฺโน กิสฺมี อापนฺโน กํ ภณฺถ
กึ ภณฺถาติ วา วทติ(๒) เอวรูปํ กิณฺจิจิ ตฺยา ทิฏฺฐจฺนติ วฺตุเต
น สฺฐณามิตฺติ โสตํ วา อฺปนฺเนติฯ พหิทฺฐา กถํ อปฺนามेतฺตีติ
อิตฺถนฺนามํ อापตฺตี อापนฺโนสฺตีติ ปุฏฺุโจ ปาฏฺุลิปฺตฺตํ คโตมฺหิตี
วตฺวา ปฺน น ตว ปาฏฺุลิปฺตฺตคฺมณฺํ ปุจฺจาม อापตฺตี
ปุจฺจามาติ วฺตุเต ตโต ราชเคหํ คโตมฺหิตี ราชเคหํ วา
ยาหิ พฺุราหฺมณฺเคหํ วา อापตฺตี อापนฺโนสฺตีติฯ ตตฺถ(๓) สฺุกรมํสํ
ลทฺฐนฺตอาทินิ วทนฺโต กถํ พหิทฺฐา วิกฺขิปปติฯ

อปทาเนติ อตฺตโน จริยายํฯ (๔) น สมฺปายตฺตีติ อาวุโส
ตฺวํ กุหิ วสฺสิ กํ นิสฺสาย วสฺตีติ วา ยํ ตฺวํ วเทสิ

๑. ม. ฆมฺเฏติฯ ๒. ม. วา วทติฯ ๓. ม. ตตฺถ เมฯ ๔. ม. จริยายฯ

*เล่มที่ ๘ อนุমানสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๑๑

มยา เอส อापตฺตี อापนฺโน ทิฏฺฐโจ(๑) ทิฏฺฐโจติ ตฺวํ ตสฺมี
สมเย ก็ กโรสิ อหํ ก็ กโรมิ (๒)กตฺถ วา ตฺวํ อจฺฉสิ
กตฺถ วา อหฺนฺติ (๓)อาทินา นเยน จริยํ ปุฏฺฐโจ สมฺปาเทตฺวา
กเถตฺถ สกฺโกติฯ

ตตฺรารุโสติ อารุโส เตสุ โสฬสสุ ฌมฺเมสุฯ อตฺตนาเว
อตฺตานิ เอวํ อนุมานิตพฺพนฺติ (๔) เอวํ อตฺตนาเว อตฺตา
อนุเมตฺตพฺโป ตฺเลตฺตพฺโป ตีเรตฺตพฺโปฯ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺโป (๕) ฯ

อโหโรตฺตานุสสิกฺขินาติ ทิวาปี รตฺติมฺปิ สิกฺขนฺเตน รตฺติลฺลจ
ทิวา จ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ สิกฺขนฺเตน ปีติปาโมชฺชเมว
อุปฺปาเทตฺตพฺพนฺติ อตฺถโถฯ

อจฺเจ วา อุตฺกปตฺเตติ ปสฺนฺเน วา อุตฺกภาชเนฯ
มุขนิมิตฺตนฺติ มุขปฏิพิมฺพํฯ รชนฺติ อากนฺตฺกรรฺชํฯ องฺกณฺนฺติ
ตตฺถ ชาตํกํ ติลกํ วา ปีพํกํ วาฯ สพฺเพปิเม ปาปเก
อกุสเล ฌมฺเม ปหิเนติ อิมินา สพฺพํ ปหานํ กเถสิฯ กถํ
เอตฺตกา อกุสลา ฌมฺมา ปพฺพชิตฺตสฺส นานุจฺฉวิกาติ ปฏฺฐิสฺสงฺขานํ
อุปฺปาทยโต हि ปฏฺฐิสฺสงฺขานปฺปหานํ กถิตํ โหติติฯ (๖) สิลํ ปทฺฐจฺฉานํ
กตฺวา กสิณฺปริกมฺมํ อารภิตฺวา อฏฺฐสฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตนฺตสฺส
วิกฺขมฺภนปฺปหานํ กถิตํฯ สฺมาปตฺตี ปทฺฐจฺฉานํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. ม. อัย ก็ กโรติฯ ๓. ม. กตฺถ วา อยฺนฺติ ฯ

๔. ม. มู. ๑๒/๒๒๔/๑๕๔ ฯ ม. อนฺนินิตพฺพนฺติ ฯ ๕. ม. ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพนฺติ ฯ

๖. ม. โหติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณฺณา หน้า ๑๑๒

วทฺทณฺตสฺส ตทฺทกปฺปหานํ กถิตฺ๑ วิปสฺสนํ วทฺทณฺตวา มคฺคํ
ภาเวณฺตสฺส สมฺมจฺเจทปฺปหานํ กถิตฺ๑ ผล อากเต ปฏฺฐิสฺสทฺธิป-
ปหานํ นิพฺพาน อากเต นิสฺสรณปฺปหานนฺติ เอวํ อิมสฺมี
สฺสุตฺเต สพฺพํ ปหานํ กถิตฺว โหติ๑

อิทํ หิ สฺสุตฺตํ ภิกฺขุปาฎิโมกฺขํ นามาติ โปราณา
วทฺทณฺติ๑ อิติ (๑)ทิวสฺส ติกฺขตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ปาโต เอว
วสนฺภูจฺจํ ปวิสิตฺวา นิสินฺเนน อิม เอตฺตกา กิเลสา
อตุถิ นฺุ โข มยฺหํ นตฺถิติ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ (๒)สเจ อตฺถิติ
ปสฺสติ เตสํ ปหานาย วายมิตพฺพํ โน เจ ปสฺสติ
สฺสปพฺพชิตฺสมีติ อตฺตมเนน ภวิตพฺพํ ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา
รตฺตติภูจฺจเน วา ทิวาภูจฺจเน วา นิสิตฺตวาปี ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ สายํ
วสนฺภูจฺจเน นิสิตฺตวาปี ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ติกฺขตฺตํ อสฺสโกนฺเตน
ทฺวิกฺขตฺตํ (๓) ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ เทว วาเร อสฺสโกนฺเตน ปน อวสฺสํ
เอกวารํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ อปจฺจเวกฺขิตฺตํ น วญฺญตฺติ๑ วทฺทณฺติ
เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ๑

อนฺุมาณสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา๑

ปญฺจมํ ๑

๑. ม. อิทํ ๑ ๒. ม. ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ๑ ๓. ม. เทว วาเร ๑

เจโตชิลฺลสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺตฺตํ เจโตชิลฺลสุตฺตํ ตตฺถ เจโตชิลฺลาติ จิตฺตสุตฺต
ถทฺฐภาวา กจฺจรภาวา ชาณฺฏกภาวาฯ เจตโส วิณิพฺนุชาติ
จิตฺตํ พฺนุชิตฺวา มฺภูจฺฉิยํ กตฺวา วิย คณฺหนฺตํติ เจตโส
วิณิพฺนุชาฯ วุฑฺฒินฺนํติ (๑) อาทิสฺส สึเลน วุฑฺฒิ มฺกฺเคน วิรุพฺหิ
นิพฺพานน เวปฺปุลฺลํฯ สึลสมาริหิ วา วุฑฺฒิ วิปฺสฺสนามคฺเคหิ(๒)
วิรุพฺหิ ผลนิพฺพานนหิ เวปฺปุลฺลํฯ สตฺถริ กงฺขตีติ สตฺถุ สริเร
วา กุณฺเ วา กงฺขตีฯ สริเร กงฺขมาโน ทฺวตฺตีสฺวารลกฺขณ-
ปฏฺิณฺณํติ นาม สริริ อตฺถิ นฺ โข นตฺถิติ กงฺขติ กุณฺเ
กงฺขมาโน อตฺตานาคตฺปจฺจฺปฺนฺนชานนสมตฺถิ สพฺพญฺญตฺตณฺณํ
อตฺถิ นฺ โข นตฺถิติ กงฺขตีฯ วิจิจฺจตฺตติ วิจินฺนฺโต กิจฺจติ
ทฺกขํ อาปฺชชติ วิณิจฺเจตฺตํ น สกฺโกติฯ นาธมฺมจฺจตีติ เอวมฺตฺนฺติ
อริโมกฺขํ น ปฏฺิถภตีฯ น สมฺปสีทตีติ กุณฺเสุ โอตฺริตฺวา
นิพฺพิจิจฺจภาเวน ปสีทิตฺตํ อนาวิโล ภวิตฺตํ น สกฺโกติฯ
อาตฺปฺปายาติ กิลฺลสฺสนฺตฺตาปกวิริยกรณฺตฺถายฯ อนฺุโยคฺยาติ
ปฺนฺปฺนฺ โยคฺยาฯ สาทจฺจาयाติ สาทจฺจกิริยาฯ (๓) ปฺชานาयाติ
ปทฺหนตฺถาย(๔)ฯ อยฺ ปฺจโม เจโตชิลฺลติ อยฺ สตฺถริ วิจิจฺจฺจาสงฺขาโต
ปฺจโม จิตฺตสุตฺต ถทฺฐภาโว เอวมฺตฺสุตฺต ภิกฺขุโน อปฺปหิโน
๑. ม. วุฑฺธิ...ฯ เอวมฺปฺริปีฯ ๒. ม. วิปฺสฺสนามคฺเคหิฯ
๓. ม. สตฺตคิริยาฯ ๔. ม. ปทฺหนตฺถายฯ

*เล่มที่ ๘ เจโตศีลสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๑๔

โหติฯ ฌมเมติ ปรียตฺติฌมเม จ ปฏฺฐิตตฺติฌมเม จ (๑) ปฏฺฐิเวธฌมเม
จฯ ปรียตฺติฌมเม กงฺขมาโน เตปฺปิฏกํ พุทฺทวงฺนํ จตฺราสีติ-
ฌมมฺกขนุสฺสทฺสทานິติ วทนฺติ อตฺถิ นุ โข เอตํ นตฺถิติ
กงฺขติฯ ปฏฺฐิเวธฌมเม กงฺขมาโน วิปฺสฺสนานิสฺสนุโท มคฺโค
นาม มคฺคนิสฺสนุโท ผลํ นาม สพฺพสงฺขารปฏฺฐินิสฺสคฺโค
นิพฺพานํ นามาติ วทนฺติ ตํ อตฺถิ นุ โข นตฺถิติ กงฺขติฯ
ตํเม กงฺขตีติ สุปฺปฏิปนฺโนติอาทินํ ปทานํ วเสน เอวรूपํ
ปฏฺฐิปทํ ปฏฺฐิปนฺนา จตฺตารโ มคฺคกฺกุฏา จตฺตารโ ผลกฺกุฏาติ
อฏฺฐนฺนํ ปุคฺคกฺกานํ สมฺภูทฺโต ตํโฆ นาม โส อตฺถิ นุ โข
นตฺถิติ กงฺขติฯ สิกฺขาเย กงฺขมาโน อธิสึลสิกฺขา นาม
อธิจฺจิตฺตสิกฺขา นาม อธิปฺลยฺณาสิกฺขา นามาติ วทนฺติ สา
อตฺถิ นุ โข นตฺถิติ กงฺขติฯ อโย ปฺลยจโมติ อโย สพฺพรหฺมจาริสฺสุ
โกปสงฺขาโต ปฺลยจโม จิตฺตสฺส ทฺทฐภาโว กจฺจวรภาโว
ขานฺนุกภาโวฯ

วินิพฺนฺเชสฺสุ กามเมติ วตฺถุกาเมปิ กิเลสกาเมปิฯ กายะติ
อตฺตโน กายะฯ รุเปติ พหิทฺธา รุเปฯ ยาวทตฺถนฺติ ยตฺตกํ
อิจฺจติ ตตฺตกํฯ อุทฺทราวเทหกนฺติ อุทฺทปฺปรีฯ ตถฺหิ อุทฺธ
อวเทหนโต อุทฺทราวเทหกนฺติ วุจฺจติฯ เสยฺยสุขนฺติ มลฺลจปีจฺสุขํ
อตุสฺสุขํ วาฯ ปสฺสสุขนฺติ ยถา สมฺปรีวตฺตกํ สยฺนุตฺตสฺส

๑. ม. ปฏฺฐิตตฺติฌมเม จาติ น ทิสฺสตีฯ

*เล่มที่ ๘ เจโตศีลสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๑๕

ทกฺขิณปสฺสวามปสฺसानํ สฺขํ โหติ เอวํ อูปฺปนฺนสฺขํ โหติ(๑)ฯ
มิทฺทสฺสขนฺติ นิทฺททาสฺขํฯ อนุยฺยตฺโตติ ยุตฺตปฺปยฺยตฺโต วิหฺรติฯ
ปณฺธิชายาติ ปตฺถยิตฺตวาทํ สึเลนฺนาติ อาทิสฺสุ หิ(๒) สึลนฺติ
จตฺตปฺปาริสฺสุทฺทสึลํฯ วัตฺตนฺติ วัตฺตสมาทานํฯ ตโปติ ตปฺจรรณํฯ
พฺรหฺมจฺริยนฺติ เมถุนวิริตฺติฯ เทโว วา ภวิสฺสามิติ มหฺสทฺกฺขเทโว
วา ภวิสฺสามิฯ เทวณฺตโร วาติ อปฺเปสทฺกฺขเทเวสฺสุ วา
อณฺตโรฯ

อิทฺธิปาเทสฺสุ ฉนฺทํ นิสฺสาย ปตฺโต ฉนฺทสมฺมาธิ (๓) ฯ
ปฺธานญฺจตา สงฺขารํ ปฺธานสงฺขารํฯ สมฺนฺนาคตฺตฺติ เตหิ
ธมฺเมหิ อฺเปตฺติฯ อิทฺธิยา ปาทำ(๔) อิทฺธิญฺจตฺตํ วา ปาทฺนฺติ อิทฺธิ-
ปาทำฯ เสเสสฺสุปี เอเสว นโย อยฺเมตฺถ สงฺเขโปฯ วิตุถาโร
ปน อิทฺธิปาทวิภฺงฺเก อากโต เอวฯ วิสฺสุทฺธิมฺกฺเค ปนสฺส (๕)อฺตฺโต
ทีปิตฺติฯ อิติ อิมฺหิ จตฺตฺติ อิทฺธิปาเทหิ วิภฺขมฺกนปฺปหานํ
กถิตฺติฯ

อฺสุสฺสอพฺพิเยว ปญฺจมีติ เอตฺถ อฺสุสฺสอพฺพิหิติ สพฺพตฺถ
กตฺตพฺพิ วิริยํ ทสฺเสตฺติฯ อฺสุสฺสอพฺพิปณฺณรสงฺกสมฺนฺนาคโตติ (๖)
ปญฺจเจโตศีลปฺปหานานํ ปญฺจวินิพฺนธปฺปหานานํ จตฺตาโร

- # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. หิสฺสุทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. ปวตฺโต สมฺมาธิ ฯ
- # ๔. ม. ปาทฺนฺติ ฯ ๕. ม. วิสฺสุทฺธิมฺกฺเคปีสฺส ฯ ๖. ม. ม. ๑๒/๒๓๓/๒๑๐ ฯ
- # ม. ...ปฺปนฺนรต... ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณนา หน้า ๑๑๖

อิทธิปาทา อุตฺโสฬหีตี เอวํ อุตฺโสฬหียา สทฺธิ ปณฺณรสนฺธิ(๑)
 สมนฺนาคโตฯ ภพฺโพติ อนฺรุโป อนฺรุจวิโม. อภินิพฺพิทายาติ
 ฌาณน กิลสเกทายฯ สมฺโพธายาติ จตฺมคฺคสมฺโพธายฯ
 อนฺตฺตรตฺสชาติ เสฏฺฐตฺสฯ โยคกฺเขมตฺสชาติ จตฺสูหิ โยเคหิ เขมตฺส
 อรหตฺตตฺสฯ อธิคมายาติ ปฏฺฐิตาภายฯ เสยฺยถาติ โอปมฺมตฺเถ
 นิปาโตฯ ปีติ สมฺภวานตฺเถฯ อุภเยนาปี เสยฺยถาปี นาม
 ภิกฺขเวติ ทสฺเสติฯ กุกฺกุฏฺฐียา อณฺฑานิ อฏฺฐ วา ทส วา
 ทฺวาทส วาติ เอตฺถ ปน กิณฺจาปี กุกฺกุฏฺฐียา วุตฺตปฺปการโต
 โอนาธิกานิปี (๒) อณฺฑานิ โหนฺติ วจนฺตฺลิฏฺฐตฺาย ปน เอตฺ (๓)
 วุตฺตํฯ เอวํ หิ โลเก สฺติฏฺฐจฺจนํ โหติฯ ตานสฺสุติ ตานิ
 อสฺสุ ภเวยฺยุนฺติ อตฺโถฯ กุกฺกุฏฺฐียา สมฺมา อธิสฺยิตานีติ
 ตาย ชนฺตฺติยา กุกฺกุฏฺฐียา ปกฺเข ปสาเรตฺวา เตสํ อุปฺริ
 สยฺนตฺติยา สมฺมา อธิสฺยิตานิฯ สมฺมา ปรีเสทิตานีติ กาเลน
 กาลํ อุกฺคฺ คาทาเปนฺตฺติยา สฺฏฺฐ สมนฺตโต เสทิตานิ
 อฺสมีกตฺตานิฯ สมฺมา ปรีภาวิตานีติ กาเลน กาลํ สฺฏฺฐ
 สมนฺตโต ภาวิตานิ กุกฺกุฏฺฐคฺนฺธํ คาทาปีตานีติ อตฺโถฯ
 กิณฺจาปี ตสฺสา กุกฺกุฏฺฐียาติ ตสฺสา กุกฺกุฏฺฐียา อิมํ (๔) ติวฺริช-
 กิริยากรณน อปฺปมาทํ กตฺวา กิณฺจาปี น เอวํ อิจฺฉา
 อฺปฺปชฺชเยยฺยฯ อถ โข ภพฺพาว เตติ อถ โข เต กุกฺกุฏฺฐโปตกา
 # ๑. ม. ปนฺนรสนฺธิ อญฺเคหิ ฯ ๒. ม. อุณาธิกานิปี ฯ ๓. ม. เอวํ ฯ
 # ๔. สී. อธิ ฯ

*เล่มที่ ๘ เจโตศีลสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๑๗

วฺตุตฺตนเยน โสตุตฺตินา อภินิพฺพิชฺชิตฺตํ ภพฺพาวฯ เต หิ ยสุมา
ตาย กุกฺกุฏฺฐิยา เอวํ ตีหากาเรหิ ตานิ อณฺฑทานิ ปริปาติย-
มานานิ น ปฺปุตฺตินิ โหนฺตฺติฯ โยปิ เนสฺสิ อลฺลสฺสีเนโห โส
ปิ ปริยาทานํ คจฺจติ กปาลํ ตนฺนํ โหติ ปาทนฺขลฺธิขา จ
มุขตฺตฺตํ จ ขรํ โหติ สยํ ปริปากํ คจฺจนฺตฺติ (๔) กปาลสุตฺ
ตฺนุตฺตา พหิ อาโลโก อนฺโตะ ปญฺญาติ ตสฺมา จิริ วต
มยํ สงฺก
ทิสฺสตี เตตฺถทานิ โน สุขวิหาโร ภวิสฺสตีติ นิกฺขมิตฺตฺตฺตฺต
หฺตุวา กปาลํ ปาเทน ปหรนฺตฺติ กิ่ว ปสาเรนฺตฺติ ตโต ตํ
กปาลํ เทวธา ภิชฺชติฯ อถ โข (๕) ปกฺเข วิฐนฺนตฺตา ตํขณฺนํรूपิ
วิฐนฺตฺตา นิกฺขมฺนฺตฺติเยว นิกฺขมิตฺตฺตฺตฺต (๖)คามกฺเขตฺตํ อฺปฺโสภยมานา
วิฐนฺตฺติฯ

เอวมฺว โขติ อิทํ โอบมฺมสมฺปฺปฏิปาทนฺตํ (๗) เอวํ เอตฺถเณ
สํสนฺเทตฺวา เวทิตพฺพํ ตสฺสา กุกฺกุฏฺฐิยา อณฺฑเสสฺส ติวฺริช-
กิริยากรณํ วิย หิ อิมสฺส ภิกฺขุโน อุสฺโสพฺพหิ ปณฺณเรเสหิ องฺเคหิ
สมนฺนาคตฺตาโวฯ กุกฺกุฏฺฐิยา ติวฺริชกิริยาสมฺปาทเนน อณฺฑทานํ
อปฺปฺติภาโว วิย ปณฺณเรสงฺกสมนฺนาคตฺตฺส ภิกฺขุโน ติวฺริชานฺ-
ปฺปฺสนาสมฺปาทเนน วิปฺสนาณาสฺส อปรฺหานิฯ ตสฺสา

๑. ม. ตานิฯ ๒. ม. โสปีฯ ๓. ม. คจฺจติฯ ๔. ม. อถ เตฯ
๕. ม. นิกฺขมิตฺตฺตฺตฺต จฯ ๖. ม. โอบมฺมสมฺปฺปฏิปาทนํ ตํฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๑๘

ติวทกิริยากรณณ อณฺฑานํ อลฺลสึเนหปรียาทานํ วีย ตสฺส
 ภิกฺขุโน ติวชานุปสฺสนาสมฺปาทเนน ภวตฺตยานุคตินิกนฺตีสึเนห-
 ปรียาทานํฯ อณฺฑทกปาลานํ ตนฺนภาโว วีย ภิกฺขุโน อวิชฺชณฺฑท-
 โกสฺส ตนฺนภาโวฯ กุกฺกฏโปตกานํ ปาทนขมฺขตฺตณฺฑทกานํ (๑)
 ททฺชรรภาโว วีย ภิกฺขุโน วิปสฺสนาณาสฺส ติกฺขขร-
 วิปฺปสนฺนสฺสรภาโวฯ กุกฺกฏโปตกานํ ปริณามกาโล วีย ภิกฺขุโน
 วิปสฺสนาณาสฺส ปริณามกาโล วทฺตติตกาโล คพฺภคฺคหณกาโลฯ
 กุกฺกฏโปตกานํ ปาทนขสึชาย วา มฺขตฺตณฺฑทเกน วา อณฺฑทโกสฺส
 ปทาเลตฺตวา ปกฺเข ปปฺโปเจตฺตวา (๒) โสตฺถินา อภินิพฺภิทากาโล (๓)
 วีย ตสฺส วิปสฺสนาณานํ คพฺภํ คณฺหาเปตฺตวา วิจฺจนตสฺส
 ตชฺชชาติกํ อุตฺตสปฺปายํ วา โภชนสปฺปายํ วา ปุคฺคลสปฺปายํ
 วา ฐมฺมสฺสวณสปฺปายํ วา ลภิตฺตวา เอกาสเน นิสินฺนสฺเสว
 วิปสฺสนํ วทฺตเนนตสฺส อนฺนุปฺพพาธิกเตน อรหตฺตมคฺคเกน
 อวิชฺชณฺฑทโกสฺส ปทาเลตฺตวา อภินฺญาปกฺเข ปปฺโปเจตฺตวา โสตฺถินา
 อรหตฺตปฺปตฺตกาโล เวทิตฺตพฺโพฯ ยถา ปน กุกฺกฏโปตกานํ
 ปริณตฺตภาวํ ฅตฺตวา มาตาปี อณฺฑทโกสฺส ภินฺนทติ เอว
 ตถารูปสฺส ภิกฺขุโน ฅณฺฑปรีปากํ ฅตฺตวา สตฺถาปี

อฺจฺฉินฺนท(๔) สึเนหมตฺตโน

กฺมฺมทํ สาททิกว ปาณินา

- # ๑. ม. ปาทนขมฺขตฺตณฺฑทกานํ ฯ ๒. ม. ปปฺโปเจตฺตวา ฯ เอวมฺมปรีปี ฯ
- # ๓. ม. อภินิพฺภิมนกาโล ฯ ๔. ม. อฺจฺฉินฺนท ฯ

*เล่มที่ ๘ เจโตศีลสุตตวณณน หน้ ๑๑๘

สนุติมคคเมว พुरुหย (๑)

นิพพำน สุกเตน เทสิตนุติ(๒)

อาทินน (๓) โอกาส์ ฝริตุว คถาย อวิชชณทโกสั ปหริติ

โส คถาปริโยสเนน อวิชชณทโกสั ภินุทิตว อรหตุตติ
ปปุณนตติฯ ตโต ปภุจาย ยถา เต กุกุกุโปตถ คมกเขตตุตติ
อุปโศภยมนน ตตุถ(๔) จรณุติเอว อยมปิ มหจันนสโว
นิพพนรรมมณิ ผลสมปตติ อปุเปตว สงฆนรรม อุปโศภย-
มนน วิจจติฯ

อิติ อิมสมิ สุกเต จตุตาริ ปหนนนิ กถิตนนิฯ กถิ
เจโตศีลนณทิ เจโตวินิพนุชานิ ปหนเนน ปภุสจขนปปหน(๕)
กถิติ อิทุธิปาททิ วิกขมภนปปหน กถิติ มคเค อคเต
สมุจเจทปปหน กถิติ ผล อคเต ปภุสสุททิปปหน
กถิติฯ เสสั สพพตุถ อุตตนตตุถเมวตติฯ

เจโตศีลสุตตวณณน นิภุจิตถ

ภุจิจิ ๑

๑. ม. พुरुหย ๑ ๒. พุ. ฐ. ๒๕/๓๐/๕๓ ๑

๓. ม. เอตุถนุเตร เนยนตติ ทิสสุติ ๑ ๔. ม. ตตุถ ตตุถ ๑

๕. ม. ปภุสจขนปปหน ๑

วนปตถปรียายสุดตวณณา

เอวมเม สุตุนติ วนปตถปรียายสุดต(๑) ฯ วนปตถปรียายนุติ
วนปตถการณั นปตถเทศนั วาฯ

วนปตถั อุปนิสสาย วิหระตีติ มนุสสุปจาราติกุนตั วนสนนท-
เสนาสนัน นิสสาย สมณชมมัม กโรนโต วิหระติฯ อนุภุจिताติ-
อาทิสุ ปุพเพ อนุภุจिता สติ ตั อุปนิสสาย วิหระโตปี น
อุภุจาทิ ปุพเพ อสมาหิตั จิตตัม น สมာชยิติ ปุพเพ
อปริกขีณา อาสวา น ปริกขยั กจณนุติ ปุพเพ อนนุปตตัม
อนุตตรั โยคกเขมสงขาคั อรหตตลจ น ปาปณาตีติ อตโถฯ
ชีวิตปริกขาราคิ ชีวิตสมุภาราฯ สมุทานตพพาติ สมาหริ-
ตพพาฯ กสิเรน สมุทากจณนุตีติ ทุกเขน อุปปชชนนุติฯ
รตติภากั วา ทิวสภากั วาติ รตติโกภุจาสเส วา ทิวสโกภุจาสเส
วาฯ เอตถ จ รตติภากะ ปภุสสยจิกขมาเนน ญตวา รตตีเยว
ปกกमितพพั รตตี จณทวาพาทีนั ปรีปนเถ (๒) สติ อรณุกุมณัน
อากเมตพพัฯ ทิวสภากะ ญตวา ทิวาว ปกกमितพพั ทิวา
ปรีปนเถ สติ สूरียตถงกมนัน อากเมตพพัฯ

สงขาปีติ เอวั สมณชมมสส อนิปชชนภาวั ชานิตวาฯ
อนนตรวาระ ปน สงขาปีติ เอวั สมณชมมสส นิปชชนภาวั ชานิตวาฯ
๑. ม. ม. ๑๒/๒๓๔/๒๑๒ ฯ ๒. ม. ปรีปนเถ ฯ เอวมุปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ วนปตฺถปริยายสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๒๑

ยวชีวนฺติ ยว ชีวํ วัตฺตติ (๑) ตาว วัตฺตพฺพเมว (๒) ฯ

โส ปุคฺคโลติ ปทสฺส นานฺนุพนฺธิตฺตพฺโพติ อิมินา สมฺพนฺโรฯ
อนาปุจฺจติ อธิ ปน ตํ ปุคฺคํ อนาปุจฺจนา ปกฺกมิตฺตพฺพนฺติ
อตุโถฯ

สงฺขาปีติ เอวํ สมณฺชมฺมสฺส อนิพฺพชฺชนกาवं ญตฺวา
โส ปุคฺคโล นานฺนุพนฺธิตฺตพฺโพ ตํ อาปุจฺจนา ปกฺกมิตฺตพฺพฯ

อปี สมฺชฺชมาเนนปีติ (๓) อปี นิกฺกทฺตฺถิมมาเนนปีฯ เอวฺรูโป
หิ ปุคฺคโล สเจปี ทารุกลาปสฺตํ (๔) อุกกมฺมสฺตํ วา วาลิกมฺพนสฺตํ
วา ทณฺท์ อหฺราเปติ มา อธิ วสฺสีติ นิกฺกทฺตฺถาเปติ วา
ตํ (๕) ขมาเปตฺวา ยวชีวํ วัตฺตพฺพเมวาทิฯ

วนปตฺถปริยายสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

สตุตฺตมํ ฯ

๑. ม. ปวตฺตติ ฯ ๒. ม. วัตฺตพฺพเมว ฯ ๓. ม. ปนฺชฺชมาเนนปีติ ฯ

๔. ม. ทารุกลาปสฺตํ วา ฯ ๕. ม. ตํ ตํ ฯ

มชฌปณทิกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนุติ มชฌปณทิกสุตตํ ตตถ มหาวนนุติฯ
 หิมวณเตน สทฐี เอกาพทฐ อโรปีต (๑) ชาตวันน น ยถา
 เวสาลีโย โรปีตาโรปีตมิสสกํ ทิวาวิหารายาติ ทิวา ปฐิสลลลา-
 นตถายฯ เวลุลลภูจิกายาติ (๒) ตรณเวลุลลวรุกขสฺสฯ ทณฺทปาณิตี
 น ชราทุพฺพตตาย ทณฺทเหตุโถฯ อัย หิ ตรฺโณว (๓) ปจฺมวเย
 จิโต ทณฺทจิตตตาย ปน สฺวณฺณทณฺฑํ กเหตุวา วิจฺรติ
 ตสฺมา ทณฺทปาณิตี วุตฺโตฯ ชงฺฆาวิหารนุติ ชงฺฆากิลมถ-
 วินทนตถํ ชงฺฆาจารย์ฯ อนฺจงฺกมมาโน อนฺวิจฺรมาโนติ (๔) อารามทสฺสน-
 วนทสฺสนปพฺพตทสฺสนาทีนํ อตถาย อิตฺ จิโต จ จรมาโน
 ฯ อภินิภขมนฺโต (๕) กิเรส นิภขมิตฺวา เอวํ วิจฺรติฯ
 ทณฺทโมลฺลพฺภาติ ทณฺฑํ โอลฺลุมพิตฺวา โคปาลกทารโก วีย ทณฺฑํ
 ปฺรโต จเปตฺวา ทณฺทมตถเก เทว หตฺเถ ปติภูจจาเปตฺวา
 ปิภูจิปาณิี หนฺเคน อุปฺปีเพตฺวา เอกมนฺตํ อภูจาสีฯ

กีวาทิตี กิีทฺธิภูจิม. กิมภฺขายีตี กิี กเถติฯ อัย ราชา
 ภควนฺตํ อวณฺทิตฺวา(๖) ปฐิสนฺถารมตตถกเมว กตฺวา ปณฺหํ ปุจฺจติ
 ตํ ปน(๗) อณาตฺกามตาย อจิตฺตีกาเรณ ปุจฺจติฯ กสฺมา
 เทวทตฺตสฺส ปภฺขิโก กิเรส เทวทตฺโต อตฺตโน สนฺตีกํ
 # ๑. ม. อโรปีมฺ ฯ ๒. ม. เพลฺลา... ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๓. ม. ตรฺโณ ฯ
 # ๔. ม. อนฺจงฺกมมาโน อนฺวิจฺรมาโนติ ฯ ๕. ม. อธิจฺจนิภขมโน ฯ
 # ๖. ม. อวณฺทิตฺวาว ฯ ๗. ม. ตมฺปี น ฯ

*เล่มที่ ๘ มรฐปณทิกสตุตวณณา หน้า ๑๒๓

อากจณมานะ ตถากเต ภินุทติฯ โส กิร เอวံ วเทติ สมโณ โคตโม
 อมุหากัง กุเลน สทุธิ เวรี น โน กุสสุส วุฑุฒิ
 อิจจติ ภคินีปี เม จกุกวตุติปริโภกา ตัม ปหาย นสุสเตสชาติ
 นิกุขमितฺวา ปพฺพชชี ภาคินเญโยปี เม จกุกวตุติพีชนฺติ ฌตฺวา
 อมุหากัง กุสสุส วุฑุฒิยา (๑) อตุสสนฺโต นสุสเตตฺนฺติ ตัมปี
 ทหฺรกาลเญว ปพฺพชชีฯ อหัม ปเนเตน (๒) วินา วตุตฺตัม อสกุโกนฺโต
 อนุปพฺพชชีโต เอวํ ปพฺพชชีตัมปี มัม ปพฺพชชีทิวสโต ปฏฺจาย น
 อุกฺกุเทหิ อุกฺกุชชีหิ โอลเกติ ปรีสมชฺเฌ ภาสนฺโตปี จ(๓) มหาพรสุนา
 ปหฺรนฺโต วีย อปายิกอ เทวทฺตฺโตติอาทีนึ ภาสตีติฯ เอวံ
 อัยปี ราชา เทวทฺตฺเตน ภินฺโน ตสฺมา เอวมกาสีฯ

อถ ภควา ยถา อัย ราชา มยา ปญฺเห ปุจฺฉิตเ
 น กเถตีติ วตุตฺตัม น ลภติ ยถา จ ภาสิตสฺส อตุตฺถัม
 น ชานาติ เอวมสฺส กเถสฺสามีติ ตสฺसानุจฺฉวิกัง กเถนฺโต
 ยถาวาที โขติอาทีมาหฯ

ตตุถ น เกนจึ โลเก วิคฺคยฺห ติฏฺฐตีติ โลเก เกนจึ
 สทุธิ วิคฺคาหิกกถัม น กโรติ น วิวทติฯ ตถากโต หิ
 โลเกน สทุธิ น วิวทติ โลโก ปน ตถากเตน สทุธิ
 อนิจฺจนฺติ วตุเต นิจฺจนฺติ วทมาโน ทุกฺขัม อนตฺตา อสุภฺนฺติ
 วตุเต สฺภนฺติ วทมาโน วิวทตีติฯ (๔) เตเนวาท นานํ ภิกฺขเว
 # ๑. ม. วุฑุฒิยาฯ ๒. ม. ปน เตนฯ ๓. ม. จสทุโท นตุลึฯ
 # ๔. ม. วิทติฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๑๒๔

โลเกน วิวทามิ โลโกว จ(๑) โข ภิกฺขเว มยา วิวทติ ตถา น
 ภิกฺขเว ชมฺมวาทิ เกนจิ โลกสฺมี วิวทติ(๒) อชฺมวาทิว จ(๓) โข ภิกฺขเว
 วิวทตฺติ(๔) ฯ ยถาติ เยน การณณฯ กามหีติ วตฺตุคามหิปี
 กิเลสคามหิปีฯ ตํ พุราหฺมณฺนติ ตํ ชีณาสวพุราหฺมณฺฯ
 อกถฺกถฺนติ นิพฺพิจิจฺจํฯ ฉินฺนุกุกฺกจฺนติ วิปฺปฏิสารถฺกุกฺกจฺส
 เจว หตฺตปาทกุกฺกจฺส จ ฉินฺนตฺตา ฉินฺนุกุกฺกจฺฯ ภวาทเวติ
 ปฺนปฺปฺน ภาเว (๕) หีนปฺปณฺเฑ วา ภาเว ปณฺโฑ หิ ภาโว
 วุฑฺฒิปฺปตฺโต อภโวติ วุจฺจติฯ สลฺยวาทิ กิเลสสลฺยวาทฯ
 กิเลสายเว (๖) วา อีธ สลฺยวาทานาเมน วุตฺตา ตสฺมา เยน การณณ
 กามหิ วิสฺยตฺตํ วิหรนฺตํ ตํ โลเกหิ (๗)นิพฺพานวาทิ (๘) พุราหฺมณฺ(๙)
 กิเลสสลฺยวาท นานุเสนฺติ ตลฺยจ การณฺ อหํ วทามิติ
 อยเมตฺถ อตฺโถฯ อิติ ภควา อตฺตโน ชีณาสวภาวํ ทิเปตฺติฯ
 นิลฺลาเพตฺวาทิ นิหริตฺวา กิฬาเปตฺวาทฯ ตวิสาขนฺติ ติสายํฯ
 นลาฏฺกนฺติ วลฺกนฺกํ (๑๐)นลาฏฺ ติสฺโส ราชฺโย ทสฺเสนฺโต วลฺกนฺกํ
 วุฑฺฐาเปตฺวาทิ อตฺโถฯ ทณฺฑาโมลฺลพฺภาติ ทณฺฑํ ปิเพตฺวาทฯ (๑๑)
 ทณฺฑาโมลฺลพฺภาติปิ ปาโจ คเหตุวาท ปกฺกามิติ อตฺโถฯ

อณฺตโรติ นามเนน อปากโฏ เอโก ภิกฺขุฯ โส กิร

- # ๑. ม. โลโกวฯ ๒. ม. เกนจิ โลกสฺมี วิวทติฯ ๓. ม. วฯ
- # ๔. ส. ข. ๑๗/๒๓๕/๑๖๕ฯ ๕. ม. ปฺนปฺปฺนพฺภาเวฯ
- # ๖. ม. กิเลสายเว วาฯ ๗. ม. โลเกฯ ๘. ส. นิพฺพิวาทิฯ
- # ๙. ม. ชีณาสวพุราหฺมณฺฯ ๑๐. ม. วลฺกนฺกฯ ๑๑. ม. อุปฺปิเพตฺวาทฯ

*เล่มที่ ๘ มชฺฉิปญฺจิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๒๕

อนุสนธิกฺสโล ภควตา ยถา ทณฺหปาณิ น ชานาติ ตถา
มยา กถิตนฺติ วุตฺเต กิณฺติ นฺโฆ ภควตา อวิญฺเญยฺโย (๑)
กตฺวา ปโยห กถิตฺติ อนุสนฺธิ คเหตุวา ทสพลํ ยาจิตฺวา
อิมํ ปญฺหํ ภิกฺขสงฺฆสฺส ปากฺกั กสิสฺสามิตี อญฺญาสาสนา
เอกํถํ อุตฺตราสงฺกํ กสิตฺวา ทสนฺขสมฺมุชฺฉํ อญฺชลิ ปกฺคยฺห
กิวาที ปน ภนฺเต ภควาติอาทิมาย

ยโตนิทานนฺติ ภาวนปฺปสํกํ เอตํ เยน การณฺน ยสฺมี
การณฺ สตีติ อตุโถฯ ปปลจฺสญฺญาสงฺขาติ เอตฺถ สงฺขาติ
โกญฺจาโสฯ (๒) ปปลจฺสญฺญาติ ตณฺหามานทิกฺกุจิปปลจฺสมฺปยุตฺตา
สญฺญา สญฺญานาเมว วา ปปลจฺจาเยว วุตฺตาฯ ตสฺมา
ปปลจฺโกญฺจาสาติ อยเมตฺถ อตุโถฯ สมฺมาจรนฺตีติ ปวตฺตนฺติฯ
เอตฺถ เจ นตฺถิ อภินฺนุทิตฺตพฺพนฺติ ยสฺมี ทฺวาทสายตฺนสงฺขาเต
การณฺ สติ ปปลจฺสญฺญาสงฺขา สมฺมาจรนฺติ เอตฺถ เอกาย-
ตํปี เจ อภินฺนุทิตฺตพฺพํ อภิวทิตฺตพฺพํ อชฺโฆสิตฺตพฺพํ นตฺถิตี
อตุโถฯ ตตฺถ อภินฺนุทิตฺตพฺพนฺติ (๓) อหํ มมฺนฺติ อภินฺนุทิตฺตพฺพํฯ
อภิวทิตฺตพฺพนฺติ อหํ มมฺนฺติ วตฺตพฺพํฯ อชฺโฆสิตฺตพฺพนฺติ
อชฺโฆสิตฺวา คิลิตฺวา ปรีนฺนิจฺจาเปตฺวา คเหตุพฺพยุตฺตํฯ เอเตเนตฺถ
ตณฺหาทีนฺเวยว อปฺปวตฺตี กเถติฯ เอเสวฺนโตติ อัย อภินฺนุทิตฺตพฺพํ
นตฺถิภาโว ราคานุสยาทีนํ อนฺโตฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถฯ
๑. ม. อวิญฺเญยฺยํฯ ๒. ม. โกญฺจาสาฯ ๓. ม. อภินฺนุทิตฺตพฺพนฺติฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๒๖

ทณฺฑาทานาทีสุ ปน ยาย เจตนาย ทณฺฑํ อาทียติ

สา ทณฺฑาทานํฯ ยาย สตุถิ์ อาทียติ ปรามสติ สา สตุถาทานํฯ (๑)

มตุถกปฺปตุตฺติ์ กถหิฯ นานาคาหปฺปตุตฺติ์ (๒) วิคฺคหิฯ นานาวาทปฺปตุตฺติ์ (๓)

วิวาทํฯ ตฺวํ ตฺวนฺนติ เหวํ ปวตฺตํ ตฺวํ ตฺวํ วาจปีฯ (๔) เปสฺสฺสฺส-

กรณิ์ (๕)เปสฺสฺสฺสฯ อยถาสภาวํ มุสวาทํ กโรติ สา มุสวาทโทธิ

เวทิตพฺพาฯ เอตฺเตเตติ เอตฺถ ทฺวาทสฺส อายตเนสฺส เอเต (๖)

กิลเสฯ กิลเสฯ หิ อฺปฺปชฺชมานาปี ทฺวาทส อายตนาณิ นิสฺสาย

อฺปฺปชฺชนฺติ นิสฺสชฺชมานาปี ทฺวาทสฺส อายตเนสฺสเยว นิสฺสชฺชนฺติ

เอวํ ยตฺถอฺปฺปนา ตตฺถเวว นิสฺสชฺชา โหนฺติฯ สฺวายมตฺโถ

สมฺมทฺยสจฺจปฺเปลฺहन ทิปฺเตพฺโพ

สา โข ปเนสา ตณฺหา กตุถ อฺปฺปชฺชมานา อฺปฺปชฺชติ

กตุถ นิสฺสมานา นิสฺสตีติ (๗)หิ (๘)วตฺวา ยํ โลกํ ปิยรूपิ์

สาตฺรूपิ์ เอตฺเตสา ตณฺหา อฺปฺปชฺชมานา อฺปฺปชฺชติ เอตฺถ

นิสฺสมานา นิสฺสตีฯ กิณฺจ(๙) โลกํ ปิยรूपิ์ สาตฺรूपิ์ฯ จกฺขุ โลก

ปิยรूपิ์ สาตฺรูปฺนฺติอาทินา (๑๐)นเยน ทฺวาทสฺสเยว อายตเนสฺส(๑๑)ตฺสฺสา

อฺปฺปตุตฺติ์ จ นิสฺสโร จ วุตฺโตฯ ยถเวว(๑๒) จ ตณฺหา ทฺวาทสฺส

๑. ม. ปรามสติ สา สตุถาทานํฯ ๒. ม. นานาคาหมตุตฺติ์ฯ

๓. ม. นานาวาทมตุตฺติ์ฯ ๔. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิฯ ๕. ม. ปิยสฺสฺสฺสกรณิ์ฯ

๖. ม. เอเต กิลเสฯ ๗. อภิ. วิ. ๓๕/๑๕๕/๑๓๑ฯ ๘. ม. หิสฺสทฺโถ นตฺถิฯ

๙. ม. กิณฺจฯ ๑๐. อภิ. วิ. ๓๕/๑๕๕/๑๓๑ฯ ๑. ม. อายตเนสฺสเยวฯ

๑๒. ม. ยถเวว จฯ

*เล่มที่ ๘ มชฌิมนิคายฎจกถา หน้า ๑๒๗

อายตเนสุ ออุปชชิตวา นิพพานํ อากมฺม นีรุตฺธาปี อายตเนสุ
ปฺน สมฺมาจาสฺส อภาวโต อายตเนสุเยว นีรุตฺธาติ วุตฺตา
เอวมิเมปี ปาปกกา อกฺุสลา ฌมฺมา อายตเนสุ นีรุตฺตนิคฺติ
เวทิตพฺพาฯ อถวา ยวายํ อภินนฺทนาทีนํ อภาโว จ
ราคานุสยาทีนํ อนฺโตติ วุตฺโตฯ เอตฺเถเต รากานุสยาทีนํ
อนฺโตติ ลทฺธวโหหารเ นีพฺพานเ ปาปกกา อกฺุสลา ฌมฺมา
อปริเสสา นีรุตฺตนิคฺติฯ ยลฺลหิ ยตฺถ นตฺถิ ตํ ตตฺถ นีรุตฺต
นาม โหติ สุวยามตฺโถ นิโรธปฺเณหน (๑) ทีเปตพฺโพฯ วุตฺตํ
เหตํ ทฺุติยชฺฌานํ สมฺมาปฺนฺนสฺส ปนฺสฺส (๒) วิตกฺกวิจारा
วจิสฺสขารา ปฏฺิปสฺสทฺุชา โหนตฺติอาทิฯ (๓)

สตฺถุ เจว สํวณฺณิโตติ สตฺถาราว ปสฺสฺุโจฯ (๔) วิญญฺูนนฺติ
อิทฺปิ การณตฺเถ สามีวจฺนํ ปณฺุทิตฺเทหิ สพฺุรหฺมจาริหิ จ
สมฺภาวโตติ อตฺุโถฯ ปโหติติ สกฺุโกติฯ

อติกฺกมฺเมว มฺลํ อติกฺกมฺม ขนฺธนฺติ สาโร นาม ขนฺธ
วา มฺล วา(๕) ภเวยฺย ตํปี อติกฺกमितฺวาติ อตฺุโถฯ เอวํ
สมฺปทฺนฺติ เอวํ สมฺปตฺตํ อีทิสฺนฺติ อตฺุโถฯ อติสฺติวาติ
อติกฺกमितฺวาฯ ขานํ ขานาตฺติ ขานิตพฺพเมว ขานาติฯ ปสฺสํ
ปสฺสตีติ ปสฺสิตพฺพเมว ปสฺสติฯ ยถา วา เอกจฺุโจ วิปริตํ

- # ๑. อภิ. วิ. ๓๕/๒๑๒/๑๔๕ ฯ ๒. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
- # ๓. พุ. ปฏฺิ. ๓๑/๒๒๒/๑๔๕ ฯ ๔. ม. สตฺถารา จ ปสฺสฺิโต ฯ
- # ๕. ม. มฺลเ วา ขนฺธเ วา ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคควณณนา หน้ ๑๒๘

คณนุโต ชานนุโตปี น ชานาติ ปสฺสนุโตปี น ปสฺสติ
 น เอว (๑) ภควาฯ ภควา ปน ชานนุโต ชานาติ(๒) ปสฺสนุโต ปสฺสติเยวฯ
 สุวํยํ ทสฺสนปริณายกภูเจณ จกฺขุภูโตฯ วิทิตกรณภูเจณ ฌาณภูโต
 อวิปริตสภาวภูเจณ ปริยตฺติชมฺมปฺปวตฺตนโต วา หทเยน จินฺเตตฺวา
 วาจา ยนิจฺจาริตชมฺมมโยติ ชมฺมภูโตฯ เสฏฺฐภูเจณ พุรหฺมภูโตฯ
 อถวา จกฺขุ วิย ภูโตติ จกฺขุภูโต (๓) เอวเมเตสุ ปเทสุปี อตุโถ (๔)
 สุวํยํ ชมฺมสฺส วตฺตนโต วตฺตาฯ ปวตฺตนโต (๕) ปวตฺตาฯ อตฺถํ
 นีหริตฺวา นีหริตฺวา (๖) ทสฺสนสมตฺถตฺยา อตฺถสฺส นินฺเนตา
 อมตฺธาธิคมา ย ปฏฺิปปตฺตี ททาตีติ อมตฺสฺส ทาตาฯ อครุกริตฺวาติ (๗)
 ปฺนปฺปฺนํ อายาจาเปนุโตปี (๘) หิ คุรฺ คุโรติ นาม อตฺตโน
 สวากปารมีณาณ เจตฺวา สีนเรูปาทโต วาลุกํ อุทฺธรรมาโน
 วิย ทฺวิณฺณเยยฺยํ (๙) กตฺวา กเถนุโตปี คุรฺ คุโรติเยว นามฯ เอว
 อกตฺวา อเมห ปฺนปฺปฺนํ อายาจาเปตฺวา สฺวิณฺณเยยฺยํปี โน
 กตฺวา กเถหิตฺติ วุตฺตํ โหติฯ

- ย โข โน อวฺโสติ เอตฺถ กิณฺจาปี ย โข โวติ
 วตฺตพฺพํ สียา เต ปน ภิกฺขุ อตฺตนา สทฺธี สฺงคณฺนุโต
 # ๑. ม. เอว ภควาฯ ๒. ม. ชานาติเยวฯ ๓. ม. ภูโต จกฺขุภูโตติฯ
 # ๔. ม. ปเทสุ อตุโถ เวทิตพฺโพฯ ๕. ม. ปวตฺตาปนโตฯ
 # ๖. ม. เอกเมว นีหริตฺวาติ ปทํ ทิสฺสติฯ 3
 # ๗. ม. ม. ๑๒/๒๔๗/๒๒๕ ปสฺสิตพฺพํฯ สี. อครุกตฺวาฯ ม. อครฺ คุตฺวาฯ
 # ๘. สี. ยาจาเปนุโตปีฯ ๙. ม. ทฺวิณฺณเยยฺยํฯ

*เล่มที่ ๘ มชฌิมนิคายภุจกถา หน้า ๑๒๕

ย โข โนติ อาหฯ ยสุมา วา อุทเทโสว จ(๑) เตสํ อุททิฏฺโฐ
ภควา ปน เถรสสาปี เตสํ(๒) เตสํปี ภควาวฯ ตสุมา ภควาติ
ปทํ สนุชยปี เอวมาห ย โข อมฺหากํ ภควา ตุมฺหากํ
สงฺขิตฺเตน อุทเทสํ อุททิสิตฺวาติ อตุโถฯ

จกฺขุญจาวุโสติอาทิสฺ อยมตฺโถ อาวุโส นิสฺสยภาเวน
ปน (๓) จกฺขุปฺสาทญจ(๔) อารมฺมณภาเวน จตฺสมฺภุจฺจานิกฺรฺเป จ ปฏิจฺจ
จกฺขุวิญญาณํ นาม อุปฺปชฺชติฯ ตินฺณํ สงฺกติ ผสฺโสติ เตสํ
ตินฺณํ สงฺกติฯ ผสฺโส นาม อุปฺปชฺชติฯ ตํ ผสฺสํ ปฏิจฺจ
สหชาตาทิวเสน ผสฺสปฺจฺจยา เวทนา อุปฺปชฺชติฯ ตาย เวทนาย
จ (๕) ย อารมฺมณํ เวเทติ ตเทว สลฺยนา สลฺยชานาติ ย
สลฺยนา สลฺยชานาติ ตเทว อารมฺมณํ วิตกฺโก วิตกฺเกติ
ย วิตกฺโก วิตกฺเกติ ตเทวารมฺมณํ ปปลฺยโจ ปปลฺยเจติฯ
ตโตนิทานนฺติ เอเตหิ จกฺขุรูปาทิหิ การเณหิฯ ปุริสํ ปปลฺยจ-
สลฺยนาสงฺขา สมฺมทาจฺรณฺตีติ ตํ อปฺริยฺยาตการณํ ปุริสํ
ปปลฺยจโกฏฺฐาสา อภิกฺวณฺติ ตสฺส ปวตฺตณฺตีติ อตุโถฯ
ตตฺถ ผสฺสเวทนาสลฺยนา จกฺขุวิญญาณน สหชาตา โหณฺติ
วิตกฺโก จกฺขุวิญญาณานนฺตราทิสฺ สวิตกฺกจิตฺเตสฺ ทฏฺฐพฺโพฯ
ปปลฺยจสงฺขา ชวเนน สหชาตา โหณฺติฯ ยทิ เอวํ กสุมา
๑. ม. วฯ ๒. ม. อยฺ ปาโจ นตฺติฯ ๓. ม. ปนสทฺโท นตฺติฯ
๓. ม. จกฺขุปฺสาทญจฯ ๔. ม. จสทฺโท นตฺติฯ ๕. ม. จสทฺโท นตฺติฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๓๐

อตีตนาถคคฺคหณั กตฺนตฺติฯ ตถา อุปฺปชฺชนโตฯ ยถเว หิ
เอตฺรหิ จกฺขุทวาริโก ปปลยโจ จกฺขุณฺจ รุเป จ ผสฺสเวทนา
สณฺณาวิตกฺเก จ ปฏฺิจฺจ อุปฺปนฺโน เอวเมว (๑) อตีตนาถเตสุปี
จกฺขุวิณฺเณยฺเยสุ รุเปสุ ตสฺสุปฺตฺตี ทสฺเสนฺโต เอวมาหฯ

โสตถยจาวุโสตฺถิอาทิสฺปี เอเสว นโยฯ ฉกฺขุทวารเ ปน
มนนฺติ ภาวฺจจิตฺตฺฯ ฌมฺเมติ เตภูมิกฌมฺมารมฺมณฺฯ (๒) มโน-
วิณฺณณณฺติ อวชฺชนํ วา ชวณํ วาฯ อวชฺชนเ คหิเต
ผสฺสเวทนาสณฺณาวิตกฺกา อวชฺชนสหชาตา โหนฺตฺติฯ ปปลยโจ
ชวณสหชาโตฯ ชวเน คหิเต สหาวชฺชนกั ภาวฺกั มโน นาม
โหติ ตโต ผสฺสาทโย สพฺเพปิ ชวเนน สหชาตาว จ(๑)
มโนทวารเ ปน ยสฺมา อตีตาทิกเกทํ สพฺพิปิ อารมฺมณั โหติ
ตสฺมา อตีตนาถคปจฺจอุปฺปนฺเนสุติ อิทํ ยุตฺตเมวฯ

อิทานิ วภูณฺฑั ทสฺเสนฺโต โส วตาวุโสตฺติ เทสนั อารภิฯ
ผสฺสปลฺลยตฺตี ปลฺลยเปสฺสตีติ ผสฺโส นาม เอโก ฌมฺโม
อุปฺปชฺชตีติ เอว ผสฺสปลฺลยตฺตี ปลฺลยเปสฺสตี ทสฺเสสฺสตีติ
อตุโถฯ เอส นโย สพฺพตฺถฯ เอว อิมสฺมี สติ อิทํ โหตีติ
ทฺวาทสายตฺนเวสเน สกถั วภูณฺฑั ทสฺเสตฺวา อิทานิ ทฺวาท-
สายตฺนปฏฺิปกฺเขปเวสเน วิวภูณฺฑั ทสฺเสนฺโต โส วตาวุโส จกฺขุสฺมี
อสตีติ เทสนั อารภิฯ ตตฺถ วุตฺตนเยเนว อตุโถ เวทิตพฺโพฯ
๑. ม. เอวเมยฺฯ ๒. ม. เตภูมก...ฯ เอวมฺปริปีฯ ๓. ม. วฯ

*เล่มที่ ๘ มชฺฉิปญฺจิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๓๑

เอวํ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตฺวา อิทานิ สาวเกน ปโยห กถิตฺติ
มา กงฺขา อหฺวตฺถ (๑) อยํ ภควา สพฺพญฺญตฺตญฺญานคฺคํ กเหตุวา
นินฺนโน อิจฺจมานา ตเมว อุปสงฺกมิตฺวา นิกฺกงฺขา โหถาติ
อุยฺโยเชนฺโต อากงฺขมานา จ ปนาติ อาทิมายฯ

อิมหิ อากาเรหิตี อิมหิ การเณหิ ปญฺจอุปฺปตฺติยา
ปาฎิเยกฺกการเณหิ เจว วฏฺฐวิวฏฺฐการเณหิ จฯ อิมหิ ปเทหิตี
อิมหิ อกฺขรสมฺปญฺชนเณหิฯ พฺยญฺชนเณหิตี ปาฎิเยกฺกอกฺขเรหิฯ
ปญฺจทิตฺติ ปญฺจทิจฺเจน สมฺนุนาคโตฯ จตฺสูหิ วา การเณหิ
ปญฺจทิตฺ ฐาตฺถกฺสโล อายตฺนกฺสโล ปจฺจยาการกฺสโล การณา-
การณกฺสโลติฯ มหาลฺโยติ มหนฺเต อตฺถ มหนฺเต ฐมฺเม
มหนฺตา นินฺนตฺติโย มหนฺตานิ ปฏิกฺกานานิ ปริกฺคณฺหนสมตฺถาย (๒)
มหาลฺโยติฯ สมฺนุนาคโตฯ ยถา ตํ มหาลฺโยจฺจาเนนาติ ยถา
มหาลฺโยจฺจาเนน (๓) พฺยาคตํ ตํ สนฺชาย ตฺนตฺติ วุตฺตํฯ ยถา
มหาลฺโยจฺจาเนน ตํ(๔) พฺยาคตํ อหฺมปี ตํ เอวเมว (๕) พฺยาคเรยฺยนตฺติ
อตฺถโตฯ

มชฺฉิปญฺจิกนฺตฺติ มหนฺตํ กุพฺปวํ พทฺธสตฺตคฺคกฺกํ วาฯ
อเสจนกนฺตฺติ อเสจิตพฺกํฯ สปปิผาณิตฺมชฺฉสฺกฺกราทิสฺสู อิทนฺนาเมตฺถ
มณฺทํ อิทํ พหุณฺตฺติ น วตฺตพฺพิ สมโยชิตฺรสฺสํฯ เจตฺโสติ

๑. ม. มา นิกฺกงฺขา อหฺวตฺถฯ ๒. ม. ปริกฺคณฺหน...ฯ

๓. ม. มหาลฺโยจฺจาเนนฯ ๔. ม. พฺยาคตํ อหฺมปี ตํ เอวเมวฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๓๒

จินฺตกชาติโม. ทพฺพชาติโกติ ปณฺฑิตสภาโวฯ โโก นาโม
อยนฺติ อิทํ เถโร อติกรฺโก (๒) อัย ชมฺมปริยาโย ทสพลสฺส
สพฺพญฺตลฺลวณณเววสฺส นามํ คณฺหาเปสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
อาหฯ ตสฺมาติ ชสฺมา มชฺฐปฺนิทฺธิโก วีย มชฺฐโร ตสฺมา
มชฺฐปฺนิทฺธิกปริยาโยเตวว นํ ชาเรหิตฺติ วทตฺติฯ เสสิ สพฺพตฺถ
อุตฺตฺตานตฺถเมวาทฺติฯ

มชฺฐปฺนิทฺธิกสฺสฺตฺตวณณณา นิฏฺฐิตาฯ
อภฺจํมํ ฯ

เทวชาวิทกฺกสฺสฺตฺตวณณณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ เทวชาวิทกฺกสฺสฺตฺตํฯ ตตฺถ ทฺวิชา กตฺวา
ทฺวิชา กตฺวาติ เทว เทว ภาเค กตฺวาฯ กามวิทกฺโกติ
กามปฺฏิสฺสฺยฺตฺโต วิตกฺโม. พฺยาปาทวิทกฺโกติ พฺยาปาทปฺฏิสฺสฺยฺตฺโต
วิทกฺโมฯ วิหีสาวิทกฺโกติ วิหีสापฺฏิสฺสฺยฺตฺโต วิตกฺโมฯ เอกํ
ภาคนฺติ อชฺฉตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอปาริโก วา สุขฺโม
วา สพฺโพปายํ วิตกฺโก อกฺุสฺสปลกฺขิโกเยวาทิ ตโยปี กาม-
พฺยาปาทวิหีสาวิทกฺเก เอกํ โกฏฺฐาสมกาสีฯ กามหิ นิสฺสโฏ
เนกขมฺมปฺฏิสฺสฺยฺตฺโต วิตกฺโก เนกขมฺมวิทกฺโก นาม โส ยาว
ปจฺมชฺฉณานา วฏฺฐตฺติฯ อพฺยาปาทปฺฏิสฺสฺยฺตฺโต วิตกฺโก อพฺยาปาท-
๑. ม. อติภทฺทโก ฯ ๒. ม. วิตกฺโก ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกฺกสฺสฺตวณฺณนา หน้า ๑๓๓

วิตกฺโก โส เมตฺตาปฺพุพฺภาคโธ ปฏฺจาย ยาว ปจฺมชฺฌานา
วฏฺฏติฯ อวิหีสํปฏฺฐิสฺส
กรฺรณาปฺพุพฺภาคโธ ปฏฺจาย ยาว ปจฺมชฺฌานา วฏฺฏติฯ
ทฺุติยฺ ภาคฺนฺติ สฺพฺโปปายํ กุสฺลปฺกฺขิโกเยวาทิ ทฺุติยฺโกฏฺฐา-
สมกาสินฺติฯ (๑)อิมินา โปธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โปธิสฺส

เนกขมฺมวิตกฺกาทโย ปฺลชฺชปฺลชฺชา มหฺานที (๓) โอบา วีย ปวตฺตีสฺ
สฺติสมฺโมเสน ปน สหฺสา กามวิตกฺกาทโย อุปฺปชฺชิตฺวา กุสฺล-
วาริ ปจฺฉินฺนิตฺวา สยํ อกุสฺลชฺวณฺวารา หุตฺวา ติฏฺฐนฺติฯ
ตโธ โปธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กุสฺลวาริ ปจฺฉินฺนิตฺวา ติฏฺฐนฺติ หนฺทาหิ อิม วิตกฺเก เทว
ภาค อกฺตฺวา วิหฺรามิติ กามวิตกฺกาทโย อกุสฺลปฺกฺขิกาทิ เอกํ
ภาคํ กโรติ (๕) เนกขมฺมวิตกฺกาทโย กุสฺลปฺกฺขิกาทิ เอกํ (๖) อถ
ปฺน จินฺเตสิ อกุสฺลปฺกฺขโธ อากตฺวิตกฺกํ มนฺเตน กณฺหสฺปฺปํ อุปฺปิเพตฺวา
คณฺหนฺโต วีย อมิตฺตํ กิฺวายํ อกฺกมฺนฺโต วีย จ นิกฺคเหสฺสฺสามิ
นาสฺส วทฺุติตฺถุ ทสฺสามิฯ กุสฺลปฺกฺขโธ อากตฺวิตกฺกํ เมฆสมฺเย
เมฆํ วีย สฺุเขตฺตํ (๗) สาลกฺลฺยาณโปตฺกํ วีย จ สีนํ สีนํ

- # ๑. ม. อิติสทฺุโท นตฺถิฯ ๒. ม. ...นิกฺคหณฺกาลีฯ เหวมฺุปริปิฯ
- # ๓. ม. มหฺานทียิฯ ๔. ม. จสทฺุโท นตฺถิฯ ๕. ม. กโรติฯ
- # ๖. ม. เอตฺถนฺตเร ปน จินฺเตสิตี ทิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๑๓๔

วทุฒเสฐสามิตีฯ โส ตถา กตุวา อกุตลวิตกเก นิคคณหิ
กุตลวิตกเก วทุฒเสฐีฯ เอว อิมินา โโพฐิตตตสฺส วิตกุก-
นิกคณหนกาโล กถิตติ เวทิตพุโพฯ

อิทานิ ยถาสฺส เต วิตกุกา อุปฺปชฺชิสฺส ยถา จ เน
นิกคเหสิ ตํ ทสฺเสนฺโต ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเวติอาทิมายฯ
ตตฺถ อุปฺปมตฺตสฺสชาติ สติยา อุวิปฺปวาเส จิตฺตสฺสฯ อาตานิโนติ
อาตานิวิริยวตฺตสฺสฯ ปหิตตตฺตสฺสชาติ เปตติจิตฺตสฺสฯ อุปฺปชฺชติ
กามวิตกุกโกติ โโพฐิตตตฺตสฺส ฉพฺพสฺसानิ ปธานํ ปทหโต รชฺชสฺสํ
วา อารพุก ปาสาทเว วา นาฎกานิ วา โอโรเช วา
กิญจิทเว วา สมฺปตฺติมารพุก กามวิตกุกโก นาม อุปฺปนฺน-
ปุพฺโพฯ (๑) ทุกฺกรการิกาย ปนสฺส อหารูปฺจเฉเทน อธิมตฺตก-
สมาทานํ (๒) ปตฺตสฺส เอตทโหสิ น สกุกา อหารูปฺจเฉเทน
วิเสสํ นิพฺพตฺเตตุํ ยนฺนุนาหํ โอพาริกํ อหารํ อหารายยฺนติฯ
โส อูรฺเวลล์ ปิณฺทาย ปาวิสิฯ มนฺสฺสา มหาปุริโส ปุพฺเพ
อหาริตฺวา ทินฺนํปี น คณฺหิ อทฺธาสุส อิทานิ มโนโร
มตฺถกํ ปตฺโต (๓) ตสฺมา สยเมว อากตฺติ ปณฺธิตฺปณฺธิตํ อหารํ
อุปฺปหฺริสฺสฯ โโพฐิตตตฺตสฺส อตฺตภาโว น จิสฺเสว ปากติโก
อโหสิฯ ชราชินฺณตฺตภาโว หิ สปฺปายโกชนํ ลภิตฺวาปี
ปากติโก น โหติฯ โโพฐิตฺโต ปน ททโรฯ เตนสฺส
๑. ม. น อุปฺปนฺนปุพฺโพ ฯ ๒. ม. อธิมตฺตกสิมานํ ฯ
๓. ม. อติสทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกุกสุตตวณฺณนา หน้า ๑๓๕

สปลฺพายโกชนํ ภูณฺชโต อตฺตภาโว น จิสฺเสว ปากติโก
ชาโต วิปลฺสนฺนานิ อินฺทฺริยานิ ปริสฺสุทฺโธ จวิวณฺโณ
สมุคฺคตตาราคณํ วิย นภํ ปริปฺปณฺณทวตฺตีสมหาปฺริสฺสทฺถกฺขณ-
ปฺปฏิมณฺฑิตํ สรฺรํ อโหสิฯ โส ตํ โอลเถตฺวา ตาว กิลนฺโต
นาม อตฺตภาโว เอวํ ปฏฺิปากติโก ชาโตติ จินฺเตตฺวา อตฺตโน
ปฺลยฺณามหนฺตตาย เอวํ ปฺริตฺตกํปี วิตกุกํ คเหตุวา กามวิตกุกโกติ
อกาสิฯ

ปณฺณสาตาย ปฺรโต นิสฺสินฺโน (๑) จมฺรรูปรสทกฺวยโรหิต-
มิกาทิเก มคฺคเณ (๑) มนฺุณฺยสทฺทรวเน โมรวนกุกกฺฐาทิเก
ปฺกฺจิกเณ นิลฺุปลกฺมฺทกฺมลาทิสฺสณฺนฺนานิ ปฺลฺลลานิ นานากฺุสม-
สณฺนฺนวิฏฺปา วนราชิโย มณฺิกฺขนฺุชนิมฺมลชฺลวหํ (๒) นที เนรฺณฺชฺรํ
จ ปฺสฺสตีฯ ตสฺส เอวํ โหติ โสภนา วติเม มิกฺชาตา
ปฺกฺจิกฺกนา ปฺลฺลลานิ วนราชิโย นที เนรฺณฺชฺราตีฯ โส ตํปี
เอวํ ปฺริตฺตกํ วิตกุกํ คเหตุวา กามวิตกุกํ อกาสิ เตนาห
อุปฺปชฺชติ กามวิตกุกโกติฯ

อตฺตพฺยาพาราชยปีติ อตฺตทฺกฺขายปีฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถฯ
กึ ปน มหาสฺตฺตสฺส อุภยทฺกฺขาย สํวตฺตนิกวิตกุกโก (๓)นาม
อตฺถิตีฯ นตฺถิฯ อปฺริยฺณาย (๔) จิตฺสฺส ปน วิตกุกโก ยาว

๑. ม. จมฺรปฺสทกฺวยโรหิตมิกาทิเก มคฺคเณ ฯ ๒. ม. ...ชฺลปฺวาหฺลจ ฯ

๓. ม. สํวตฺตนิกวิตกุกโก ฯ ๔. ม. อปฺริยฺณายํ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๓๖

อุภยพฺยาธาย(๑) สํวตฺตตีติ เอวํ ตานิ (๒) ตีณิ นามานิ ลภติ ตสฺมา
 เอมมาหฯ ปญฺณานิโรธโกติ อนุปฺปนฺนาย โลกียโลกุตฺตราย
 ปญฺณาย อุปฺปชฺชิตฺตํ น เทติ โลกียปญฺณํ ปน อฏฺฐ-
 สมาปตฺติปญฺจาภิลฺลาเวสเน อุปฺปนฺนํปี สมฺมจฺฉินฺนิตฺตวา ชิปตีติ
 ปญฺณานิโรธโกติ(๓) ฯ วิฆาตปฏฺธิโกติ ทฺวขโกฏฺฐาสีโม ฯ อสงฺขต-
 นิพฺพานํ นาม ตํ ปจฺจกฺขํ กาคฺคํ น เทตีติ อนิพฺพานสํ-
 วตฺตนิโม ฯ อพฺกตฺถํ กจฺฉตีติ ขยํ นตฺถิภาวํ กจฺฉติ
 อุทกพฺพุกโก (๔) วิย นิรุชฺฌติฯ ปชฺหเมวาทิ จฺจทฺทิตเมวฯ (๕)
 วินอทเมวาทิ วินิหริตเมวฯ (๖) พฺยนฺตเมว (๗) นํ อกาสิณฺติ วิคตฺนตฺ
 นิสฺเสสํ ปริวณฺมํ ปฏฺิจฺฉนฺนเมว นํ อกาสิฯ

พฺยาปาทวิตฺถโกติ น โปธิสตฺตสฺส ปฺรฺฐปฺมาตปฺปฏิสฺสยฺตโต
 นาม วิตฺถโก จิตฺเต อุปฺปชฺชติ อถสฺส อตฺตวสฺสอจฺฉนฺน-
 อตฺตีสีทาทีนํ ปน ปฏฺิจฺจ จิตฺตปริณามภาโว(๘) โหติ ตํ สนฺธาย
 พฺยาปาทวิตฺถโกติ อาหฯ วิหีสาวิตฺถโกติ น มหาสตฺตสฺส
 ปเรสํ ทฺวขปฺปาทปฏฺิจฺฉยฺตโต (๘) วิตฺถโก อุปฺปชฺชติ จิตฺเต ปน
 อุทฺรตภาโร อนนฺกคฺคตภาโร โหติ ตํ คเหตุวา วิหีสาวิตฺถกํ
 อกาสิฯ ปณฺณสาลาทฺวาเร นิสฺสินฺโน หิ สีหพฺยคฺคมาทิก

- # ๑. ม. ...พฺยาพธาธาย ฯ ๒. ม. สํวตฺตตีติ เอตานิ ฯ ๓. ม. อตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ
- # ๔. ม. อุทกพฺพุกโก ฯ ๕. ม. ปชฺหิเมว ฯ ๖. ม. วินอทเมวาทิ นิหริเมว ฯ
- # ๗. ม. ม. ๑๒/๒๕๒/๒๓๓ ปสฺสิตพฺพํ ฯ ส. ย. พฺยนฺตเวว ฯ
- # ๘. ม. จิตฺตวปริณามภาโว ฯ ๙. ม. ทฺวขปฺปาทน... ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกุกสุตตวณณา หน้า ๑๓๗

วพมิเค สุกราทโย ขุททกมิเค วิหีสนเต ปสฺสตี อถ
 โพรสตุโต อิมสฺมีปี นาม อุกุโตภเย อรณฺเณ อิมลฺลํ ตีรจฺจนาน-
 คตานิ ปจฺจตฺติกา อุปฺปชฺชนฺติ พลวฺนฺโต ทุพฺพล ขาทนฺติ
 ทุพฺพลขาทกา (๑) วตฺตนฺตฺตีติ การุณฺณํ อุปฺปาเทติฯ อณฺเณปี
 วิพาราทโย กุกฺกุณฺณฺสีกาทินิ ขาทนฺเต ปสฺสตี คามํ ปิณฺฑทาย
 ปวิญฺโจะ มนุสฺเส ราชกมฺมิเกหิ อุปฺททฺเต วรพฺนฺธาทีนนิ อนฺุภวฺนฺเต
 อตฺตโน กสิวณฺิขฺชาทีนนิ (๒) กมฺมานิ กตฺวา ชีวิตฺตํ น ลกฺนฺตฺตีติ
 การุณฺณํ อุปฺปาเทติ ตํ สนฺธาย อุปฺปชฺชติ วิหีสาวิตกฺโกติ
 อาหฯ ตถา ตถาติ เตน เตน การณฺณฯ (๓) อิทํ วุตฺตํ
 โหติ กามวิตกฺกาทีสุ ยํ ยํ วิตกฺเกติ ยํ ยํ วิตกฺกํ ปวตฺเตติ
 เตน เตน จสฺสกาเรน กามวิตกฺกาทีภาเวเนว (๔) เจตโส น
 หิ โหตีติฯ ปหาสิ เนกฺขมฺมวิตกฺกนฺติ เนกฺขมฺมวิตกฺกํ ปชฺหตีฯ
 พหุลมกาสิตี พหุลํ อกาสิฯ (๕) ตสฺส ตํ กามวิตกฺกาย จิตฺตนฺติ
 ตสฺส ตํ จิตฺตํ กามวิตกฺกตฺถายฯ ยถา กามวิตกฺกสมฺปยุตฺตํ
 โหติ เอวเมว (๖) นมตีติ อตฺถโถฯ เสสปเทสฺสปี เอเสว นโยฯ

อิทานิ อตฺถทีปิกํ (๗) อุปฺมํ ทสฺเสนฺนฺโต เสยฺยถาปีติ-
 อาทิมอาหฯ ตตฺถ กิณฺุจสมฺพาเชติ สสฺสสมฺพาเชฯ อาโกณฺเณยฺยาติ
 อชฺชํ ปิณฺุจิกํ (๘) ปหเรยฺยฯ ปณฺุโกณฺเณยฺยาติ ติริยํ ฬาสฺสกาสุ

- # ๑. ม. พลวฺนฺตขาทิตาฯ ๒. ม. กสิวณฺิขฺชาทีนนิฯ ๓. ม. อากาเรนฯ
- # ๔. ม. กามวิตกฺกาทีภาโวฯ ๕. ม. กโรติฯ ๖. ม. เอวเมวํฯ เอวมฺปรีปีฯ
- # ๗. ม. อตฺถทีปิกํฯ ๘. ม. ปิณฺุจียํฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๑๓๘

ปหเรยยะ สนฺนิรุตฺตเรยยาติ อวาริตฺวา ติฏฺฐเจยยะ สนฺนิวาเรยยาติ
 อิตฺโต จิตฺโต จ คนฺตุํ น ทเทยยะ ตโตนิทานนฺติ เตน การณน
 เอรํ อรกฺขิตานํ คนฺนํ ปเรสํ สสฺสขาทนการณนาติ อตฺถโถฯ
 พาโล หิ โคปาลโก เอรํ คาโว อรกฺขมาโน อัย อมหากํ
 ภตฺตเวตฺนํ ขาทติ อุชฺฐคาโว รกฺขิตตปิ น สกฺโกติ กุเลหิ
 สทฺฐี เวรํ คณฺหาเปตฺติ โคสามิกานํปิ สนฺติกา วธาทีนํ
 ปาปฺณาติ กิฏฺฐสามิกานํปิฯ ปณฺทิตฺโต ปน อิมานํ จตฺตาริ
 ภยานํ สมฺปสฺสนฺโต คาโว ฆาสูกํ (๑) รกฺขติ ตํ สนฺธาเยตํ
 วุตฺตํฯ อาทิํนฺนฺติ อุปฺททวํฯ โอการนฺติ ลามกภาวํ (๒) ขนฺเชสุ
 โอการํ(๓) ฯ สงฺกิลฺสนฺติ สงฺกิลิฏฺฐภาวํ (๔) ฯ เนกขมฺเมติ เนกขมฺมมฺหิฯ
 อานสฺสนฺติ วิสฺสุทฺธิปกฺขํฯ โวทานปกฺขนฺติ อิทฺมสฺเสว(๕) เรวจัน
 กุสลานํ ฌมฺมานํ เนกขมฺมมฺหิ วิสฺสุทฺธิปกฺขํ อทฺทสนฺติ อตฺถโถฯ

เนกขมฺมมฺหิ จ กามเหหิ นิสฺสํญํ สพฺพํ กุสลํ เอกขมฺเม
 สงฺคยฺหมานนํ นิพฺพานเมวฯ ตตฺถริทํ โอปมฺมสฺสนฺทนํ กิฏฺฐสมฺพาธํ
 วิย หิ รุปาทอิารมฺมณํ กุญฺญคาโว วิย กุญฺญจิตฺตํ ปณฺทิต-
 โคปาลโก วิย โปธิสฺตฺโต จตฺตพฺพิชฺฌยํ วิย อตฺตปฺรภยพฺยาพาธาย
 สํวตฺตนวิตกฺกา (๖) ปณฺทิตโคปาลสฺส จตฺตพฺพิชฺ ฌยํ ทิสฺวา กิฏฺฐ-
 สมฺพาธอ อปฺปมาเทน โครกฺขนํ วิย โปธิสฺตตฺสส ฌพฺพสฺसानํ

๑. ม. สาธุกํฯ ๒. ม. ลามกํฯ ๓. ม. วา โอตาริฯ
 # ๔. ม. กิลิฏฺฐภาวํฯ ๕. ม. อิทํ ตสฺเสวฯ ๖. ม. ...วิตกฺโกฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกุกสุตตวณณา หน้า ๑๓๕

ปธานัน ปททโต อตตพยาพาธาทิกย (๑) ทิสฺวา ฐปาทิสฺ อารมมณเส
 ยถา กามวิตกุกาทโย น อุปฺปชฺชนฺติ เอว จิตฺตรกฺขณํฯ
 ปณฺณวาทุทฺธิโกติ (๒) อาทิสฺ อนุปฺปนฺนาย โลกียโลกุตฺตรปณฺณาย
 อุปฺปาทาย อุปฺปนฺนาย จ วุทฺถมฺมียา สํวตฺตตีติ ปณฺณวาทุทฺธิโก ฯ
 น ทุกฺขโกฏฺฐาสาย สํวตฺตตีติ อวิฆาตปฺกขิมो ฯ นิพฺพาน-
 ธาตุสจฺฉิกิริยาย สํวตฺตตีติ นิพฺพานสํวตฺตนิมโ ฯ รัตฺติณเจปี ตํ
 กิกฺขเว อนุวิตกุกเขยฺยนฺติ สกฺลรัตฺติณเจปี ตํ วิตกุกํ ปวตฺเตยฺยํฯ
 ตโตนิทานนฺติ ตํมฺลกํฯ โอลฺลเยยฺยติ อุกฺขมาฎฺฐิเยยฺย อุตฺทจฺจาย
 สํวตฺเตยฺยติ อตฺโถฯ อาราติ ทูเรฯ สมาริมฺหาติ อุปฺจาร-
 สมาริโตปี อุปฺปนาสมาริโตปีฯ โส โข อหํ กิกฺขเว
 อชฺฉตฺตเมว จิตฺตฺนฺติ โส อหํ กิกฺขเว มา เม จิตฺตํ สมาริมฺหา
 ทูเร โหตีติ (๓) อชฺฉตฺตเมว จิตฺตํ สณฺจเปมิ โภจฺรชฺฉตฺเต จเปมีติ
 อตฺโถฯ สนฺนิสาเทมีติ ตตฺถเว (๔) น สนฺนิสีทาเปมิฯ เอโกทึ
 กโรมีติ เอกกุกํ กโรมิฯ สมาริทาเทมีติ สมนฺมา อาทาเทมีติ สจฺจ
 อาโรเปมีติ อตฺโถฯ มา เม จิตฺตํ อุกฺขมาฎฺฐิติ (๕) มา มยฺหํ
 จิตฺตํ อุกฺขมาฎฺฐิตฺถ (๖) มา อุตฺทจฺจาย สํวตฺตตฺตฺติ (๗) อตฺโถฯ

อุปฺปชฺชติ อพฺยาปาทวิตกุกโก เป อวิหีสาวิตกุกโกติ เอตฺถ โย

- # ๑. ม. อตฺตพยาพาธาทิกย ฯ ๒. ม. ม. ๑๒/๒๕๒/๒๓๔ สัสนฺเตตฺตพฺพํ ฯ
- # ม. ปณฺณวาทุทฺธิโก ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓. ม. โหตฺติ ฯ ๔. ม. ตตฺถเว จ ฯ
- # ๕. ม. ม. ๑๒/๒๕๒/๒๓๕ ปสฺสิตฺตพฺพํ ฯ ม. อุหฺลยฺยิตฺติ ฯ ๖. ม. อุกฺขมาฎฺฐิตฺถ ฯ
- # ๗. ม. สํวตฺตตฺตฺติ ฯ ๘. ม. อพฺยาปาทวิตกุกโก ฯ เป ฯ อวิหีสาวิตกุกโกติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนททวคคณณน หน้ ๑๔๐

โส อิมย เหญจ ฐตตฐณวิปลสนย สทฐี อูปลนุนวิตกโก
กมปลจณีกฐเจน เนกขมมวิตกโกติ ฐตโตฯ โสเยว พยปาท-
ปลจณีกฐเจน อพยปาทวิตกโกติ จ วิหีสปลจณีกฐเจน
อวิหีสวิทกโกติ จ ฐตโตฯ

เอตตวตว โปฐิสตตสส สมปลตตี นิสสย วิปลสนยปลฐ-
ปนกาลี กติโตฯ ตสส (๑) หิ สมารปี ตรูเณ วิปลสนยปี
ตสส วิปลสนน ปลฐเปตว อติจิริ นิสนุสส กโย กิลมติ
อนโต อคคิ วิย อฐฐหติ (๒) กจเจหิ เสท มจจันติ มตถกโต
อสุมว วฐฐิ วิย อฐฐหติ (๒) จิตตํ หณณติ (๓) วิหณณติ วิปลนุนติ อฐฐตํ
โหติฯ (๓) โส ปุน สมารปี สมารปฐฐิตว ตํ ปฐฐเมตว
มฐฐกํ กตว สมสสเสตว ปุน วิปลสนน ปลฐเปติฯ ตสส
ปน (๔) อติจิริ นิสนุสส จ (๕) ตเถว โหติฯ โส ปน (๖) สมารปี
สมารปฐฐิตว ตเถว กโรติฯ วิปลสนย หิ พนุปลการ
สมารปีติฯ

ยถา โยฐสส ผลกโกฐฐโก นม พนุปลการโ โหติ โส
ตํ นิสสย สจกมมว ปวิสติ ตตถ หตถิหิปี อสเสหิปี โยเชหิปี
สทฐี กมมํ กตว อวฐฐว ฐิเณส ฐฐฐิตกมตาทิกเว
ว สติ นวิตติตว ผลกโกฐฐกํ ปวิสิตว อวฐฐานิ คณหติ
วิมสตีปี (๓) ฐฐฐตีปี ปานี ย ปิวตีปี สนนหิปี ปฐฐสนนยหติ

๑. ม. ยสสฯ ๒. ส. อูปลฐหติฯ ๓. ม. หณณติ วิหณณติ วิปลนุนติฯ
๔. ม. ปุนฯ ๕. ม. จสทโท นตติฯ ๖. ม. ปุนฯ ๗. ม. วิสสมตีปีฯ

*เล่มที่ ๘ เทวชาวิทกุกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๔๑

ตํ ตํ กตฺวา ปฺน สงฺคามํ ปวิสฺติ ตตฺถ กมฺมํ กตฺวา
ปฺน อุจฺจาราทีปปีโต วา เณจเทว (๑) วา กรณฺเณน ผลกโกฏฺฐกํ
ปวิสฺติฯ ตตฺถ สนฺถมฺภิตฺวา ปฺน สงฺคามํ ปวิสฺติ เอว โยชฺส
ผลกโกฏฺฐโก วีย วิปฺสฺสนาย พหุปรการา สฺมาปฺตฺติฯ

สฺมาปฺตฺติยา ปน สงฺคามํ นิตฺถรณกโยชฺส ผลก-
โกฏฺฐกโตปปี วิปฺสฺสนา พหุปรการตราฯ กิลฺยาปปี หี ตตฺถ (๒)
สฺมาปฺตฺตี นิสฺสาย วิปฺสฺสนํ ปฏฺฐเปตี วิปฺสฺสนา ปน ฅามชาตา
สฺมาปฺตฺตีปปี รกฺขติฯ ฅามชาตํ กโรติฯ

ยถา หี ฅเล นาวปี นาวาย ภณฺหํปี สกฺกฏาริ
กโรนฺติฯ อุทกํ ปตฺวา ปน สกฺกฏปี สกฺกฏภณฺหํปี ยุตฺตโคณฺเณปี
นาวาภาริ กโรนฺติฯ นาวา ติริยํ โสตํ ฉินฺหิตฺวา โสตฺถินา
สุปฺนฺณํ คจฺจติ เอวมเว กิลฺยาปปี สฺมาปฺตฺตี นิสฺสาย วิปฺสฺสนา
ปฏฺฐเปตี (๓) วิปฺสฺสนา ปน ฅามชาตา สฺมาปฺตฺตีปปี รกฺขติ ฅามชาตํ
กโรติฯ ฅลํ กตฺวา (๔) สกฺกฏํ วีย หี สฺมาปฺตฺติฯ อุทกํ ปตฺวา
นาวา วีย วิปฺสฺสนาฯ อิติ โปชฺสคตฺสฺส เอตฺตาวตา สฺมาปฺตฺตี
นิสฺสาย วิปฺสฺสนาปฏฺฐปนกาโล กถิตฺติ เวทิตฺพุโพฯ

ยลฺลทเววติอาทิก ฅณฺหปรกฺเข วุตฺตานุสारेเนว เวทิตฺพุพิ
อิธาปี อตฺถทีปํ อุปมํ ทสฺเสตฺถุ เสยฺยถาปีติอาทิมหาฯ ตตฺถ

๑. ม. เณจเทว วาฯ ๒. ม. ตตฺถาติ ปาโจ น ทิสฺสตีฯ

๓. ม. วิปฺสฺสนํ ปฏฺฐเปตีฯ ๔. ม. ปตฺวาฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๔๒

คามาตสมภเวสุติ (๑) คามาตอาหญฺสุฯ สติกรณียเมว โหตีติ เอตา
คาโวติ สติอุปฺปาตมตฺตเมว กาทพฺพํ โหติฯ อิตฺ จิตฺ จ คนฺตุวา
อาโกฏฺณาทิกิจฺจํ นตฺถิฯ เอเต ฐมา(๒) เอเต สมถวิปฺสฺสนา-
ฐมาติ สตฺอุปฺปาตมตฺตเมว กาทพฺพํ โหติฯ อิมินา โปธิสฺตตฺตส
สมถวิปฺสฺสนานํ ฅามชาตกาโล กถิตฺฯ ตทา กิรฺสฺส สฺมาปฺตติ-
อฺปฺปนตฺถาย นิสินฺนสฺส อญฺจสฺมาปฺตติโย เอกาวชฺชเนน อปาถํ
อากจฺจนฺติ วิปฺสฺสนํ ปญฺจเปตฺวา นิสินฺโน สตฺต อฺนุปฺสฺสนา
เอกปฺปหารเนว อารุโฬหฺว โหติฯ

เสยฺยถาปิตฺติ อธิ กิ ทสฺเสติ อຍฺ ปาฏฺิเยกโก อฺนุสนฺธิ
สฺตฺตทานณฺหิ หิตฺฺปจาร์ อตฺตโน สฺตฺตฎฺภาวสมฺปทํ จ ทสฺเสนฺโต
ภควา อิมํ เทสนํ อารภิฯ ตตฺถ อรณฺเณติ อญฺวิยฺฯ ปวเนติ
วณฺสณฺฑาฯ อตฺถโต หิ อิทํ ทวยฺ เอกเมว ปจฺมสฺส ปน ทฺถิตฺย เววจนฺ(๓)ฯ
อโยคกฺเขมกาโมติ จตฺถิ โยเคหิ เขมํ นิพฺภยญฺจานํ อนิจฺจนฺโต
ภยเมว อิจฺจนฺโตฯ โสวตฺถิกโถติ โสตฺถิกาวาวโ (๔)ฯ ปิตฺคมณฺีโยติ
ตฺถุจฺจํ คมณฺีโยฯ ปิตฺคมณฺีโยติ (๕) วา ปาโจฯ ปิตฺหะยฺยาติ สาขาทีหิ
ถเกยฺยฯ วิวเรยฺยาติ วิสทํ มุขํ กตฺวา วิวญฺญํ กระยฺยฯ
กฺุมมกฺคนฺติ อฺทกวนปฺพพฺตาทีหิ สฺนฺนฺิรฺุทฺธิ อมกฺคฺฯ โอทหะยฺ
โอกจฺรณฺติ เตสํ โอกะ จรฺมานํ วิย เอกทํปิมิกํ (๖) เอกสฺมึ จาเน
๑. ม. ม. ๑๒/๒๕๒/๒๓๖ ปฺสฺสิตฺพฺพํ ฯ ม. คามาตสมภเวสุติ ฯ
๒. ม. เอเต ฐมาติ ฯ ๓. ม. ปจฺมสฺส ปน ทฺถิตฺย เววจนํ ฯ
๔. ม. สฺวตฺถิกาวาวโ ฯ ๕. ม. ปิตฺคมณฺีโยติ ฯ ๖. ม. เอกํ ทํปิมิกํ ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกุกสุตตวณฺณา หน้า ๑๔๓

จเปยฺยฯ โอกจาริกนฺติ ทีฆรชฺชยา พนฺธิตฺเตว มิกีฯ

มิกฺลทฺทโก หิ อรณฺถํ มิคานํ วสนฺนุจํ คนฺตฺวา อิธ
 วสนฺติ อิมินา มคฺเคน นิกฺขมฺนฺติ เอตฺถ จรฺนฺติ เอตฺถ ปิวฺนฺติ
 อิมินา(๑) ปวิสฺนฺตฺติ สลฺลกฺเขตฺวา มคฺคํ ปิธาย กุมฺมคฺคํ วิวริตฺวา
 โอกจรณฺจ โอกจาริกณฺจ จเปตฺวา สยํ ปฏฺิจฺจนฺนุจํเน สตฺตี
 คเหตุวา ตฺวิจฺจติ อถ สยณฺหสมเย มิกา อกฺุโตภเย อรณฺถเ
 จริตฺวา ปานียํ ปิวฺนฺติ (๒) มิกโปตฺเทหิ สทฺธิ กิพฺมานา
 วสนฺนุจํสนฺตฺกํ อากนฺตฺวา โอกจรณฺจ โอกจาริกณฺจ ทิสฺวา
 สหายนฺกา โน อากตา ภวิสฺนฺตฺติ นีราสงฺกา ปวิสฺนฺติ
 เต มคฺคํ ปิหิตํ ทิสฺวา นายํ มคฺโค อยํ มคฺโค ภวิสฺตฺติ
 กุมฺมคฺคํ ปฏฺิจฺชนฺติฯ มิกฺลทฺทโก น ตาว กิลฺยจि กโรติ
 ปวิญฺเจสุ ปน สพฺพปจฺฉิม สนิกํ (๓) ปหฺรติ โส อุตฺตสฺติ ตโต
 สพฺเพ อุตฺตสฺติตฺวา ภยํ อฺุปฺปนฺนฺติ ปฺุโรโต โอลเอกฺตฺวา (๔)
 อฺุทเกน วา วเนน วา ปพฺพเตน วา สนฺนฺริทฺธิ มคฺคํ
 ทิสฺวา อฺุโภหิ ปสฺเสหิ องฺคฺลิสงฺขลิกํ วิย คหฺนฺวํ ปวิสฺติ
 อสฺกโกนฺตา ปวิญฺจมคฺเคนว นิกฺขมิตฺตุ อารณฺติฯ ลฺุทฺทโก
 เตสํ นีวตฺตภาวํ (๕)ลตฺวา อาทิโต ปฏฺุจาย ตีสํปี จตฺตาพีสํปี
 มิกเ ฉมาเตติฯ อิทํ สตฺถารา (๖) เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว (๗) มหามิกสงฺโฆ อปฺเรน
 # ๑. ม. อิมินา มคฺเคน ฯ ๒. ม. ปิวิตฺวา ฯ ๓. ม. สนิกํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ
 # ๔. ม. โอลเอกนฺตา ฯ ๕. ม. นีวตฺตภาวํ ฯ ๖. ม. อิทํ สนฺธาฯ ฯ
 # ๗. ม. ภิกฺขเว มหามิกสงฺโฆ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๑๔๔

สมเอน อนยพยสน์ อาปชเชยยาติ วุตตึฯ

นनुทึราศเสตึ อธิวงนั อวิชชาเยวံ (๑) อธิวงนनुติ เอตถ
ยสุมา อึเม สตุตา อวิชชาย อญญาณา หุตฺวา นनुทึราเคน
อาพนุชิตฺวา รูปารมฺมนาทีนึ อุปนีตา วฎฎทกฺขสตุติยา ฆาภู
ลภนฺตึฯ ตสุมา ภควา โอกจรั นनुทึราโคติ โอกจาริกั อวิชชาติ
กตุวา ทสเสสึฯ

มึคฺลทฺทโก หึ เอกทาปี เตสั สาขาภงฺเคน สรึรั
ปฺลณฺตึวา มนุสฺสคนฺธึ อปเนตฺวา โอกจรั เอกสุมี จาเน จเปตฺวา
โอกจาริกั สห รชชฺยา วิสฺสชชิตฺวา อตฺตานัน ปฎึจฺญาเทตฺวา
สตุตี อาทาย โอกจรสฺส สนฺตึเก ตึฎฺจติ โอกจาริกา
มึคฺคณฺสฺส จรณฺฎจานาภิมุชึ กจฺจตึฯ ตั ทิสฺวา มึกา สีसानึ
อุกฺขิปิตฺวา ตึฎฺจนฺตึ สापึ สีสั อุกฺขิปิตฺวา ตึฎฺจติ เต
อมุหากั สมชชาติกา อยฺนฺตึ โอกจรั คณฺหนฺตึฯ สापึ ตึณฺยานึ
ชาทนฺตึ วิย สนิกั อุปคจฺจตึฯ อารณฺณโก (๒) ยฺฐปติ มึโก
ตฺสฺสา วาตั ลภิตฺวา สกปรึสั (๓)วิสฺสชชิตฺวา ตทภิมุโข โหติฯ

สตุตฺตานณฺหึ นวนวเมว ปึยั โหติฯ โอกจาริกา
อารณฺณกฺสฺส มึคฺสฺส อจฺจาสนฺนภาวึ อทตฺวา ตทภิมุชิว ปจฺจโต
ปฎึกฺกมิตฺวา โอกจรสฺส สนฺตึกั กจฺจตึ ยตฺถ ยตฺถสฺส (๔) รชช
ลคฺคตึ ตตฺถ ตตฺถ ชุเรน ปหริตฺวา โมเจติ อารณฺณโก

๑. ม. อวิชชาเยตึ ฯ ๒. ม. อารณฺณโก ฯ เอวมุปรึปี ฯ ๓. ม. ยตฺถสฺสา ฯ

*เล่มที่ ๘ เทวธาวิตกุกสุตตวณณนา หน้า ๑๔๕

มิโค โอคจร์ ทิสวา โอคจาริกาย สมมตโต หุตวา โอคจเร
อุสุย กตวา ปิฏฐี นามตวา สีสั กมฺปนโต ติฏฐติ ตสฺมี
ขณ สตุตี ชิวหาย เลหนโตปี กิเอนติ น ชานาติ
โอคจโรปี สจสส อุปริภาเคน ตั มิคั ปหริตุ์ สุขั โหติ
ปิฏฐี นามตยฯ สจสส เหฎฐาภาเคน ปหริตุ์ สุขั โหติ
หทยั อุนนามตยฯ อถ ลุททโก อารณณกั มิคั สตุติยา
ปหริตฺวา ตตฺเถว ฆาเตตฺวา มัสสิ อาทาย กจฺจติฯ เอมฺเว
ยถา โส มิโค โอคจาริกาย สมมตโต โอคจเร อุสุย
กตวา สตุตี ชิวหาย เลหนโตปี กิณฺจิ น ชานาติ ตถา
อิเม สตุตา อวิชฺชาย สมมตฺตา อนฺธฎฺตา กิณฺจิ อชานนฺตา
รูปาทีสุ นนฺทิราคั อุปคมฺม วฏฺฐทุกฺขสตุติยา วธิ์ ลภนฺตีติ
ภควา โอคจร์ นนฺทิราโคติ (๑) โอคจาริกั อวิชฺชาติ กตฺวา
ทสฺเสติ (๒) ฯ

อิติ โข ภิกฺขเว วิวโฏ มยา เขโม มคฺโคติ อิติ
โข ภิกฺขเว มยา อิเมสั สตุตฺตานั หิตฺจรณน สมฺมาสมฺโพธิ
ปตฺวา อหิ พุทฺโธสฺมิติ ตฺถหิฏฺเฐน อนิสสิทิตฺวา ฐมฺมจกฺกป-
ปวตฺตนโต ปฏฺฐาย ฐมฺมึ เทเสนฺเตน วิวโฏ เขโม อริโย
อฏฺฐจฺจกฺโก มคฺโค ปิหิโต กุมฺมคฺโค อณฺณาโกณฺทณฺณาทีนั (๓)

๑. ม. นนฺทิราโค ฯ เอมฺปริปี ฯ ๒. ม. ทสฺเสติ ฯ

๓. ม. อณฺณาตโกณฺทณฺณา ฯ เอมฺปริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๑๔๖

ภพพุกคถานัน โอหโต โอกจโร นนุทราโค เทวธา เจตวา
ปาปีโต นาสิตา โอกจาริกา อวิชชา สพเพน สพพิ
สมุคฆาติตาติ อุตตโน หิตูปจาร์ ทสเสติ(๑)ฯ เสสิ สพพตถ
อุตตทานเมวาติฯ (๒)

เทวธาวิตกุกสุตตวณณา นิภูจिताฯ

นวมึ ฯ

วิตกุกสณจันสุตตวณณา

เอวมเม สุตตุนติ วิตกุกสณจันสุตตึฯ ตตถ อธิจิตต-
มนุยุตเตนาติ ทสกุสลกมมปลวเสน อุปปนัน จิตตึ จิตตเมว
วิปสสนาปาทกกุสสมาปตติจิตตึ ตโต จิตตโต อธิกึ จิตตุนติ
อธิจิตตึฯ อนุยุตเตนาติ ตึ อธิจิตตึ อนุยุตเตน ตตถ ยุตตป-
ปยุตเตนาติ อตุโถฯ

ตตุรายึ ภิกขุ ปุเรภตตึ ปินุทาย จริตวา ปจจนา-
ภตตึ ปินุทปาตปปฏิกุกนุโต นิสีทนน อาทาย อสุกสัมมิ รุกขมูเล
วา วนสนุเท วา ปพพตปาเท วา ปพุภาเร วา สมณ-
ธมมึ กริสสามิติ นิกขมนุโต(๓) ตตถ กนุตุวา หตุเถหิ วา
ปาเทหิ วา นิสชชฎจันโต ตินปณณานิ อุปเนนุโตปี (๔)
อธิจิตตึ อนุยุตโตเยวฯ นิสีทิตวา ปน หตุถปาเท โชริตวา

๑. ม. ทสเสสิ ฯ ๒. ม. อุตตทานตุถเมวาติ ฯ ๓. ม. นิกขมนุโตปี ฯ

๔. ม. อุปเนนุโตปี ฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกคถนจันสุตตวณณนา หน้ ๑๔๗

ปลลลงกั อากุชิตวา มุลกมมภุจัน คเหตุวา วิหรนุโตปี(๑) อธิจิตต์
อนุยุตโตเยวฯ

นิมิตตานิติ การณานิฯ กาลน กาลนุติ สมเยน สมยึฯ (๒)

นनु จ กมมภุจัน นาม มุหุตต์ปี อลลทเหตุวา นีรนุตรึ
มนสิกาตพพิ กสุมา ภควา กาลน กาลนุติ อากาติฯ
ปาลียึ หิ อภุจตต์สิท กมมภุจันนานิ วิกตตานิ เตสุ ภิกขุณา
อตุตโน จิตตวจิตต์ กมมภุจัน คเหตุวา นิสินนเนน ยาว
โกจิทเว อูปกุกิเลโส นุปลชชติ ตาว อิมลั นิมิตตานิ
มนสิการกิจจึ นตถึฯ ยทา ปน อูปชชติ ตทา อิมานิ
คเหตุวา จิตเต อูปปนุ นั อพพุทึ นีหริตพพนุติ ทสเสนุโต
เอวมาหฯ

นनुทูปสลลหิตาติ นनुทสทคตา รากสมปยุตตาคิ(๓) อิมลั ปน
ติณณั วิตกกัน ขेतตถยจ อารมมณณจ ชานิตพพิฯ ตตถ
นनुทูปสลลหิตานั อภุจโลภสทคจิตตานิ เขตต์ โทสุปสลลหิตานั
เทว โทมนสสทคคานิ โมนุทูปสลลหิตานั ทวาทสปี อกุสลจิตตานิ
วิจิกิจจาทุทจจสมปยุตตจิตตานิ ปน เทว เอเตลั ปากุปลุกคคิกั
เขตต์ฯ สพเพลัปี สตตทา เจว สงขารา จ อารมมณาว (๔)

อิภุจันนิภุจเรสุ อสมเปกขิตเตสุ (๕) หิ สตเตสุ จ สงขารesu จ

๑. ม. วิหรนุโตปี ฯ ๒. ม. สมเย สมเย ฯ

๓. ม. นनुทูปสลลหิตาติ นनुทสทคตา รากสมปยุตตา ฯ ๔. ม. อารมมณั ฯ

๕. ม. อิภุจันนิภุจอสมเปกขิตเตสุ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้ ๑๔๘

เต ออุปชชนุติฯ อณณปี นิมิตต์ มนสิกาตพพิ กุสลุปสณหิตนุติ
ตโต นิมิตต์โต อณณ กุสสนิสฺสิต นิมิตต์ มนสิกาตพพิฯ
ตตถ อณณ นิมิตต์ นาม ฉนหูปสณหิตเต วิตกเก สตเตสุ
อุปปนเน อสุภกาวนา อณณ นิมิตต์ นามฯ สงขารesu
อุปปนเน อนิจจมนสิกาโร อณณ นิมิตต์ นามฯ โทสุป-
สณหิตเต สตเตสุ อุปปนเน จ(๑)เมตตาทาวนา อณณ นิมิตต์
นามฯ สงขารesu อุปปนเน ฐาตุมนสิกาโร อณณ นิมิตต์
นามฯ โมหูปสณหิตเต ยตถ กตถจิ อุปปนเน ปณจรมม-
อุปนิสฺสโย อณณ นิมิตต์ นามฯ

อิมสฺส หตฺถา วา โสภณา ปาทา วาติอาทินา นเยน
หิ สตเตสุ(๒)โลก อุปปนเน อสุภโต อุปสฺหริตพพิฯ กิมฺหิ สारตฺโตสิ
เกเสสุ สारตฺโตสิฯ โลมesu เป มุตเต (๓) สारตฺโตสิฯ อัย
อตฺตภาโว นาม ตีหิ อญฺจิสเตหิ อุตฺตาทิต (๔) นวหิ นหารุสเตหิ
อวพทุโร (๕) นวหิ มิสเปสิสเตหิ อนฺนิตฺโต อลฺลจมฺเมน ปรีโยนทุโร
ฉวिरาเคน ปฏิจฺจนฺโน นวหิ วณฺมุเขหิ นวนวฺติโลมกฺุปสฺสเสหิ
จ อสุจิ ปคฺขมฺรติ กุณฺปปฺริโต ทฺกคฺนฺโร เชจฺจโณ ปฏิกฺกุโล
ทวตฺตีสฺกฺุณฺปสณฺจโย นตฺเตตฺถ สารี วา วรี วาติ เอว
อสุภโต อุปสฺหฺรณฺตสฺส สตเตสุ อุปปนฺโน โลก ปหียติ
๑. ม. จสทุโท นตฺถิฯ ๒. ม. นเยน หิ ตเตสุฯ ๓. ม. มุตเตสุฯ
๔. ม. อุตฺตาทิตฯ ๕. ม.อวพทุโรฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกกุสณจานสุตตวณณนา หน้า ๑๔๕

เตนสฺส อสฺสกาโต อุปสัหฺรณั อณฺณํ นิमितฺตํ นาม โหติฯ

ปตฺตจิวฺราทีสุ (๑) สงฺขารสฺสุ โลเก อุปฺปนฺเน ทฺวิหากาเรหิ สงฺขาร-
มชฺชตฺตํ สมฺภูจฺเปตฺติ สติปฺญจानวณฺณนํ วุตฺตนเยน อสฺสา-
มิกดาวกาลิกภาวเสน มนสิกาโรโต โส ปหฺยติ เตนสฺส
อนิจฺจโต มนสิกาโร อณฺณํ นิमितฺตํ นาม โหติ สตฺเตสฺสุ
โทเส อุปฺปนฺเน ปน อาฆาตวินยกกโจปมาทีนํ (๒) วเสน เมตฺตา
ภาเวตฺตพฺพา ตํ ภาวโยโต โส(๑) ปหฺยติ เตนสฺส เมตฺตาภาวนา
อณฺณํ นิमितฺตํ นาม โหติฯ ขานุกณฺฏกคิณฺปนณฺณาทีสุ ปน
โทเส อุปฺปนฺเน ตฺวํ กสฺส กุปฺปสิ กิ ปจฺวิชาตฺยา อุทาหุ
อาโปชาตฺยา โก วา ปนํยํ กุปฺปติ นาม กิ ปจฺวิชาตฺ
อุทาหุ อาโปชาตฺติอาทีนา นเยน ชาตฺมฺนสิกาโร กโรนฺตสฺส
โทโส ปหฺยติ เตนสฺส ชาตฺมฺนสิกาโร อณฺณํ นิमितฺตํ นาม
โหติฯ

โมเห ปน ยตฺถ กตฺถจि อุปฺปนฺเน

ครุสํวาโส อุทฺเทโส อุทฺทิฏฺฐปรฺยจฺจนํ

กาลเณ ชมฺมสฺสวณฺ จานากฺกจานวินิจฺจโย(๔)

ปญฺจ ชมฺเม อุปฺนิสฺสาย โมโห (๕)ปหฺยตีติฯ

อิเม ปญฺจ ชมฺมา อุปฺนิสฺสิตฺตพฺพาฯ ครุ อุปฺนิสฺสาย วิหรนฺโต(๖)

๑. ม. ปตฺตจิวฺราทีสุ สงฺขารสฺสุ ฯ ๒. ม. ...กโจปโมวาทาทีนํ ฯ

๒. ม. โทโส ฯ ๔. ม. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. โมหชาตฺ ฯ

๖. ม. วิหรนฺโต หิ ภิกฺขุ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺคณณนา หน้า ๑๕๐

หิ อจฺริโย คามปฺปเวสนํ อนาปฺปจฺจนฺตสฺส วตฺตกาเล (๑) วตฺตํ
 อกโรนฺตสฺส ฆมฺมสฺตอฺทกาหฺรณาทิทณฺฑกมฺมํ กโรตฺติติ ยตฺตปฺปฏฺยตฺโต
 โหติ อถสฺส โมโห ปหฺยติฯ อฺทเทสํ คณฺหนฺโตปฺปิ (๒) อจฺริโย
 อฺทเทสกาเล อฺทเทสํ อคณฺหนฺตสฺส อสาคฺคํ (๓) สชฺฉายนฺตสฺส
 อสชฺฉายนฺตสฺส จ ทณฺฑํ (๓) กโรตฺติติ ยตฺตปฺปฏฺยตฺโต โหติ
 เอวํปฺปสฺส โมโห ปหฺยติฯ ครุภาวนฺนฺนํ ภิคฺชํ อฺปสงฺกมิตฺวา
 อิทํ ภนฺเต กถํ อิมสฺส โก อตฺโถติ ปฺริปฺจฺจนฺโตปฺปิ กงฺขํ
 วิโนเทติ เอวํปฺปสฺส โมโห ปหฺยติฯ กาเลน ฌมฺมสฺสวณฺญจฺฉานํ
 คณฺตฺวา สกฺกจฺจํ ฌมฺมํ สฺสนฺตสฺสาปฺปิ เตสฺส เตสฺส จานฺตฺส
 อตฺโถ ปากฺโข โหติฯ เอวํปฺปสฺส โมโห ปหฺยติฯ อิทมฺสฺส
 การณํ อิทํ อการณฺนฺติ (๔) จานาญฺจานวินิจฺฉเย เณโก โหติ
 เอวํปฺปสฺส โมโห ปหฺยติ เตนสฺส ปญฺจ ฌมฺเม อฺปนฺนสฺสโย (๕)
 อณฺณํ นิมิตฺตํ นาม โหติฯ

อปฺปิ อญฺจตฺตฺติสฺสย อารมฺมณฺตฺส ยํภฺยจฺจิ ภาวนฺตสฺสาปฺปิ
 อิมํ วิตฺกฺกา ปหฺยนฺตฺติฯ (๖) เอวํ อิมานิ ปญฺจ (๖)นิมิตฺตานิ
 อฺชฺชวปฺปจฺฉนฺนิกานิ ปฏฺธิปฺกฺขญฺจฺฉานานิฯ อิมํหิ ปหฺนํ ราคาทโย
 สฺสปหฺนํ โหนฺตฺติฯ ยถา หิ อคฺคํ อถลลกฺกฺกฺเจหฺปิ ปํสุหฺปิ
 สาขาหฺปิ (๗) โปเถตฺวา นิพฺพาปนฺนฺติเยว อฺทกํ ปน อคฺคิสฺส

- # ๑. ม. ปตฺตกาเล ฯ ๒. ม. คณฺหนฺโตปฺปิ ฯ
- # ๓. ม. สชฺฉายนฺตสฺส จ ทณฺฑกมฺมํ ฯ ๔. ม. น การณฺนฺติ ฯ
- # ๕. ม. ฌมฺมฺปนฺนสฺสโย ฯ ๖. ม. ปหฺยนฺตฺติ เอว อิมานิ ปน ฯ
- # ๗. ม. สาขาหฺปิ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกกถณฺจานสฺสุดตวณฺณนา หน้า ๑๕๑

อุชฺฐวิปฺจณฺ์กํ เตน นินฺพุโต สุนินฺพุโต โหติ เอวมิเมหิ
นิมิตฺเตหิ ปหีนาราคาทโย สุปหีนา โหนฺตึฯ ตสฺมา เอตานิ
กถิตานํติ เวทิตพฺพานึฯ

กฺุสฺลปสฺสยฺหิตนฺตึ กฺุสฺลนินฺสฺสึตฺติ กฺุสฺลสฺส ปจฺจยฺกฺุตฺตึฯ
อชฺฉตฺตเมวาทิ โคจฺรชฺฉตฺตเมว ปสฺสณฺโฑติ วทฺธกึฯ สฺุขุมาย
อาณิยาติ ยํ อาณึ นินฺหริตฺตุกาโม โหติ ตโต สฺุขุมตฺราย
สํารทํารุอาณตฺตึยาฯ โอิพาริกํ อาณินฺตึ จนนฺทนผลเก วา
สํารผลเก วา อาโกกฺุฏิตํ วิสฺมาณึฯ อภินินฺหเนยฺยาติ (๑) มุคฺคเรณ
อาโกกฺุณฺนโต หนะยฺยฯ อภินินฺหเรยฺยาติ (๒)เอวํ อภินนฺโต (๓)ผลกโต
นินฺหเรยฺยฯ อภินินฺวตฺเตยฺยาติ อิทานิ พหุ นิกฺุขนฺตฺตาติ (๔)
ตตฺวา หตฺถเณ จาเลตฺตฺวา นิกฺุทฺทฺเตยฺยฯ ตตฺถ ผลกํ วिय
จิตฺตํ ผลเก วิสฺมาณึ วिय อกฺุสฺลวิตกฺโก (๕) สฺุขุมาย วिय(๖)
อสุภฺภาวนาทิกฺุสฺลนินฺมิตฺตํ สฺุขุมายินา โอิพาริกานินฺหเรณ วिय
อสุภฺภาวนาทินิ กฺุสฺลนินฺมิตฺเตหิ เตสํ วิตกฺกานํ นินฺหเรณฯ

อหิกฺุณฺเปนาติอาทิ อติเชจฺจุจฺจปฏิกฺุทฺทกฺุณฺปทสฺสนตฺถํ วุตฺตึฯ
กณฺฺเจ อาลกฺุคณาติ (๗) กตฺถจิทฺเว(๘) ปจฺจตฺถิเกณ อานะตฺตฺวา กณฺฺเจ
พนฺฺเชน(๙) ปฏิมุคฺเกนฯ อฏฺุฏฺิเยยฺยาติ อฏฺุฏฺุ ทฺุทฺุชิตฺโต ภเวยฺยฯ
หฺราเยยฺยาติ ลชฺเชยฺยฯ ชิกฺุจฺเจยฺยาติ สยฺชาตชิกฺุจฺโจ ภเวยฺยฯ

- # ๑. ม. ม. ๑๒/๒๕๗/๒๔๑ ๑ ม. อภินินฺหเนยฺยาติ ๑
- # ๒. ม. อภินินฺหเรยฺยาติ ๑ ๓. ม. อภินินฺทรนฺโต ๑
- # ๔. ม. อิทานิ พหุนิกฺุขนฺตฺตาติ ๑ ๕. ม. อกฺุสฺลวิตกฺกา ๑ ๖. ม. วियอณฺณํ ๑
- # ๗. ส. ม. ย. อาสฺตฺเตนาติ ๑ ๘. ม. เกณจิทฺเว ๑
- # ๙. ม. พนฺฺเชน ๑ เอวมฺฺปริปี ๑

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคฺควณณา หน้า ๑๕๒

ปหฺยีนฺตฺติ เอวํ อิมินาปี การณน เอเต อกฺุสลา ชมฺมา
สาวชฺชา ทฺกฺขวิปาภาติ อตฺตโน ปณฺญาพเลน อุปฺปริกฺขโต
อหฺกฺกปาทีนํ วิย ชฺคฺคฺจนฺตฺสส ปหฺยีนฺตฺตฺ โย ปน อตฺตโน
ปณฺญาพเลน อุปฺปริกฺขิตฺตํ น สกฺโกติ เตน อจฺจริยํ วา
อุปฺชฌายํ วา อณฺฺตริ วา ครุณฺณานํยํ สพฺรหฺมจฺจารํ สงฺฆตฺถเริ
วา อุปฺสงฺกมิตฺวา คณฺฑํ ปหฺริตฺวา ภิกฺขสงฺฆเมว วา
สนฺนํปาทตฺตวา อารโจะตฺตพฺพิ พหฺนํนํ หิ สนฺนํปาท ภาวิตฺสเตว
เอโก ปณฺฑิตมฺนุสฺสโส สฺวายํ เอวํ เอเตสฺส อาทินฺโว ทฺกฺกุชฺชโพติ
กถิตฺสสฺติ (๑) กายวิจฺฉินฺนุทนํยกถาทํหิ (๒) วา ปน เต วิตกฺเก
นํคฺคณฺหิตฺสสฺตีติ (๓) ฯ

อสฺติมมฺสิกาโร อาปชฺชิตฺตพฺโพติ เนว โส วิตกฺโก
สริตฺตพฺโพ น มนฺสีกาทพฺโพ อณฺฺตริเทเนว (๔) ภาวิตพฺพิ
ยถา (๕) หิ รุปี อุปฺสฺตฺตกาโม ปุริโส อกฺฺชินํ นํมํมํลยฺย (๖) เอวเมตฺตํ (๗)
มฺูลกมฺมกฺกุณฺณํ คเหตุวา นิสํนํภิกฺขุณา จิตฺตมฺหิ วิตกฺเก
อุปฺปนฺเน อณฺฺตริเทเนว ภาวิตพฺพิ เอวมฺสฺส โส วิตกฺโก
ปหฺยิตฺต สฺสมี ปหฺยีนํ ปุณํ กมฺมกฺกุณฺณํ คเหตุวา นิสํสฺสิตพฺพิ

สเจ น ปหฺยิตฺต อุกฺคณฺหิต ธรรมกถาปาโจ (๘) โหติ
โส มหาสทฺเทน สชฺฉายิตพฺโพ เอวํปี เจ อณฺฺตริเทกสฺส

- # ๑. ม. กเถสฺสตี ฯ ๒. ส. กายวิจฺฉินฺนุทนํยกถาทํหิ ฯ ๓. ม. นํคฺคณฺหิตฺสสฺตีติ ฯ
- # ๔. ม. อณฺฺตริเทเนว น ๕. ม. ยถา หิ ฯ ๖. ม. นํมํมํลยฺย ฯ
- # ๗. ม. เอวเมว ฯ ๘. ม. อุกฺคณฺหิต ธรรมกถาปพฺนุโธ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกกถณฺจานสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๕๓

สโต(๑) โส น ปหียติฯ ถวิกาย มฺภูจิปฺตฺถโก โหติ ยตฺถ จ
 พุทฺทวณฺณาปี (๒) ถิจิตา โหนฺติ ตํ นีหริตฺวา จิตฺเตน (๓) อณฺเฏ-
 วิหิตเกน ภวิตพฺพฯ เอวํปี เจ น ปหียติ ถวิกโต อรณฺนิ-
 สหิตานิ นีหริตฺวา อัย อุตฺตรารณฺนิ อัย อชรารณฺนิติ
 อวชฺชนฺเตน อณฺเฏวิหิตเกน วา(๔) ภวิตพฺพฯ เอวํปี เจ น
 ปหียติ สิปาฏิกิ นีหริตฺวา อิทํ อารกณฺฑกํ นาม อัย
 ปิปลฺลโก นาม อิทํ นขจฺเจทํ นาม อัย สฺวจิ นามาติ
 ปริกฺขาริ สมนฺนาเนนฺเตน อณฺเฏวิหิตเกน ภวิตพฺพฯ
 เอวํปี เจ น ปหียติ สฺวจิ คเหตุวา จีวเร ชินฺณญฺจานํ
 สิปฺพนฺเตน อณฺเฏวิหิตเกน ภวิตพฺพฯ เอวํ ยาว นปฺปหียติ
 ตาว ตํ ตํ กุสลกมฺมํ กโรนฺเตน อณฺเฏวิหิตเกน ภวิตพฺพฯ
 ปหิเน ปน(๕) มฺลกกมฺมญฺจานํ คเหตุวา นิสิตฺตพฺพํ นวกมฺมํ
 น(๖) ปญฺจเปตพฺพฯ กสฺมา วิตกฺเก อปฺจฉินฺเน (๗)กมฺมญฺจาน-
 มนสิการสฺส โอกาโส น โหติฯ

ไปราณกปณฺฑิตา ปน นวกมฺมํ กตฺวาปี วิตกํ
 ปจฺฉินฺทิสฺสฯ ตตฺริทํ วตฺถ

ติสฺสสามเณรสฺส กิร อุปชฺฌาโย ติสฺสมหาวิหารเ วสติฯ
 ติสฺสสามเณโร ภนฺเต อุกกณฺจิปฺตฺมฺหิติ อาหฯ อถ นํ เถโร

๑. ม. สโต โสฯ ๒. ม. พุทฺทวณฺณาปี ฐมฺวณฺณาปีฯ ๓. ม. วาเจนฺเตนฯ
 # ๔. ม. วาสทฺโท นตฺติฯ ๕. ม. ปฺนฯ ๖. ม. ปน นฯ ๗. ม. ปจฺฉินฺเนฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคคุณณา หน้า ๑๕๔

อิมสมิ วิหาระ นุหानอุทกั ทุลลภัง มัง กเหตุวา จิตตลตาปพพตัง (๑)
 คจฺฉาหิตี อาหฯ โส ตถา อกาสิฯ ตตฺถ นัง เถโร อาห
 อัย วิหาโร อจฺจนตฺสงฺฆิโก เอกัง ปุคฺคกฺลิกฺกฺจฺฉานัง กโรหิตีฯ โส
 สาธุ ฆนฺเตติ อาทิตฺโต ปฏฺจาย สํยุตฺตนิคายั (๒) ปพฺพการโสรณัง
 เตโฆชาตฺตูกฺสิณฺปริกมฺมนฺติ ตีณฺปิ เอกโตะ อารภิตฺวา กมฺมฏฺจานัง
 อปฺปนัง ปาเปตี(๓) สํยุตฺตนิคายั ปรีโยสาเปตี เลณกมฺมํ ปฏฺจเปตี (๔)
 สพฺพํ กตฺวา อุปฺชฌายสฺส สลฺยณัง อทาสิฯ อุปฺชฌาโย ทฺกฺเขน
 เต สามเณร กตํ อชฺช ตาว ตฺวเวย วสาหิตี อาหฯ
 โส ตัง รตฺตี เลณเ วสนฺโต อุตฺตสฺปฺปายั ลภิตฺวา วิปสฺสนัง
 วทฺตฺเตตฺวา อรหตฺตํ ปตฺวา ตตฺถเวย ปรีนิพฺพายิฯ ตสฺส
 ชาตฺตโย กเหตุวา เจตฺยิ อํกิสฺ อชฺชปิ (๕)ติสฺสตฺเถรสฺส เจตฺยนฺติ
 ปญฺญาติตฺถฯ (๕) อิทํ ปพฺพํ อสตีปพฺพํ นามฯ

อิมสมิ จตฺวา วิตฺกฺเก นิกฺคณฺหิตุ อสกฺโกนฺโต อีธ จตฺวา
 นิกฺคณฺหิสฺสตีตี วิตฺกฺกมฺูลเกทปพฺพํ ทสฺเสนฺโต ปฺน ตสฺส เจ
 ภิกฺขเวตีอาทิมานฯ ตตฺถ วิตฺกฺกสฺงฺขารสณฺจานัง มมสิกาตพฺพนฺติ
 สงฺขโรตีตี สงฺขาโร ปจฺจโย การณํ มฺูลนฺติ อตฺถโยฯ สนฺติฏฺจติ
 เอตฺถาติ สณฺจานัง วิตฺกฺกสฺงฺขารสฺส สณฺจานัง วิตฺกฺกสฺงฺขาร-
 สณฺจานัง ตัง มนสิกาตพฺพนฺติฯ อิทํ วุตฺตํ โหตี อัย วิตฺกฺโก

๑. ม. จิตตลปพพตัง ฯ ๒. ม. สํยุตตกนิกายั ฯ เอวมุปรีปิ ฯ
 # ๓. ม. ปาเปตี ฯ ๔. ม. นิฏฺจาเปตี ฯ ๕. ม. ติสฺสตฺเถรเจตฺยนฺติ ปญฺญาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกกถณจณสูตตวณณนา หน้า ๑๕๕

กัเหตฺถ กัปจโย (๑)กัการณา อุปลนุโนติ วิตกกถณ มุลามุลยจ
มนสีกาตพฺพ(๒) ฯ กั นุโย อหิ สัฆม คจณามัติ เกน นุโย
การณน อหิ สัฆม คจณามัฯ ยนฺนุนาหิ สนิกั คจณยฺยนุติ
กั เม อิมินา สัฆมกมนน สนิกั คจณิสฺสามัติ จินฺเตติ (๓) ฯ
โส สนิกั คจณยฺยาติ โส เอว จินฺเตตฺวา สนิกั คจณยฺยฯ
เอส นโย สพฺพตฺถฯ

ตตฺถ(๔) ตสฺส ปุริสสฺส สัฆมกมนกาโล วีย อิมสฺส ภิกฺขุโน
วิตกกถณารุพฺพกาโล ตตฺถ(๕) สนิกกมนกาโล วีย อิมสฺส
วิตกกถณารปฺจเจทกาโล (๖) ตสฺส วิตกกถณกาโล (๗)วีย อิมสฺส
วิตกกถณาร ปจฺฉินฺเน มุลกมมฎจณั วิตกกถณกาโล (๘) ตสฺส
นินฺนุนกาโล วีย อิมสฺส วิปสฺสนั วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตปฺปตฺต-
กาโล ตสฺส นินฺนุนกาโล วีย อิมสฺส นินฺนุนารมฺมณาย
ผลสมายตฺตติยา ทิวสั วิตฺตวตฺตนกาโลฯ ตตฺถ อิม วิตกกถ
กัเหตฺถกา กัปจยยาติ วิตกกถณั มุลมุล คจณนุตสฺส วิตกกถณาร
สัทธิโล โหติฯ ตสฺมี สัทธิสิฏฺเฐ มตฺถกั คจณนุเต วิตกกถณ สพฺพโส
นินฺนุนนุติฯ อยมตฺถโล ทฺททฺทชชาติเกน (๙)ทึเปตพฺโพ

- สสทสฺส กิร เวลฺวารุภฺขมฺมุเต นินฺนุนนุตสฺส เวลฺวปภฺกั
- # ๑. ม. กัปจยยา ฯ ๒. ม. มุลยจ มุลมุลยจ มนสีกาตพฺพนุติ ฯ
- # ๓. ม. จินฺเตสิ ฯ ๔. ม. ตตฺถ ตสฺส ฯ ๕. ม. ตสฺส ฯ
- # ๖. ม. วิตกกถณารปฺจเจทกาโล ฯ ๗. ม. จิตกาโล ฯ
- # ๘. ม. จิตฺโตตฺตรณกาโล ฯ ๙. ส. ทฺททฺทชชาติเกน ฯ

*เล่มที่ ๘ สีนหาทวคฺควณณา หน้า ๑๕๖

วณฺณโต นิชฺชิตฺวา กณฺณมฺมุเล ปตฺติตฺตํ (๑) โส ตสฺส สทฺทเทน
ปจฺวี ภิชฺชตฺติ สณฺณาย อุกฺกุหิตฺวา เวเคน ปลาโยฯ ตํ ทิสฺวา
ปฺรโต อณฺเณปี จตฺตปฺปาทา ปลาโยสุฯ ตทา โพธิสฺสโต สฺโห
โหติ โส จินฺตสิ อัยฺ ปจฺวี นาม กปฺปวินาเส ภิชฺชติ
อนฺตรา ปจฺวีเกโท นาม นตฺติ ชนฺนุนาหํ มุลมฺมํ คนฺตฺวา
อนฺวิชฺเชยฺยนฺติ(๒)ฯ โส หตฺถินาคโต ปญฺจาย ยาว สสํ ปุจฺฉิ
ตยา ตาว (๓) ปจฺวี ภิชฺชมานา ทิฏฺฐาติฯ โส(๔) สฺโส อาม
เทวาทิ อายฺ สฺโห เอหิ โภ ทสฺเสหิตีฯ สฺโส น
สกฺโกมิ สามิตีฯ เอหิ เร มา ภาโยติ สณฺหมทฺทเกน กเหตุวา
คโต สฺโส รุกฺขสฺส อวิทฺเฐเร จตฺวา

ทฺททฺทกายติ ภาทฺทเต ยสฺมี เทเส วสามํ

อหฺ เอตฺ(๕) น ชานามิ กิเมตฺ ทฺททฺทกายตีติ (๖)

คากมาหฺ โพธิสฺสโต ตฺวํ เอตฺเถว ติฏฺฐาหิตี (๗) รุกฺขมฺมํ
คนฺตฺวา สสกฺสฺส นินฺนุณฺจจัน อทฺทส เพลฺลวปฺกํ อทฺทส
อฺทฺธํ โอลเถตฺวา วณฺณํ อทฺทส ทิสฺวา อัยฺ สฺโส เอตฺถ
นินฺนุโน นินฺทายมาโน อิมสฺส กณฺณมฺมุเล ปตฺติตฺตํ สทฺทเทน
ปจฺวี ภิชฺชตฺติ เอวฺสณฺณิ หุตฺวา ปลาโยติ ฌตฺวา ตํ
การณํ สสํ ปุจฺฉิ สฺโส อาม เทวาทิ อายฺ โพธิสฺสโต

๑. สฺ. ปตฺติฯ ๒. ม. อนฺวิชฺเชยฺยนฺติฯ ๓. ม. ตาดฯ

๔. ม. อัยฺ ปาโจ น ทิสฺสตีฯ ๕. ม. อหฺมเปตฺตํฯ

๖. บุ. ชา. ๒๓/๕๘๖/๑๔๒ฯ ๗. ม. ติฏฺฐาติฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกกถณจกานสูตตวณณนา หน้า ๑๕๗

อิมิ คากมาห

เวลุวิ ปตติตฺตํ สุตฺวา ทุทฺทภูณฺติ สโธ ชวิ

ตสฺสว วณฺํ สุตฺวา สนฺตตฺตา มิกฺวาหิณฺตี (๑) ฯ

ตโต โปชิสฺสโต มา ภายถาติ มิกคณฺเ อสุสาเสสิ ฯ

เอวํ วิตกกานํ มุลมุลํ คจฺจนฺตสฺส วิตกฺกา ปหิยนฺติ ฯ

อิมสฺมี วิตกกมุลเกทปฺพเพ จตฺวา วิตกฺเก นิกฺคณฺหิตฺตุ

อสกฺโกณฺเตน ปน เอวํ นิกฺคณฺหิตพฺพาติ อิทฺปิ (๒) การณํ

ทสฺเสนฺโต ปฺน ตสฺส เจ ภิกฺขเวติอาทิมาย ฯ

ทนฺเตภิ ทนฺตมาธายาติ เหนฺจาทนฺเต อุปรินฺตํ จเปตฺวา ฯ

เจตฺสา จิตฺตฺนฺติ กุสฺลจิตฺเตน อกุสฺลจิตฺตํ อภินิกฺคณฺหิตพฺพํ ฯ

พลฺวา ปฺริโสติ ยถา ถามสมฺปนฺโน มหาพโล ปฺริโส ทุพฺพลํ

ปฺริสํ สีเส (๓) วา ขนฺธฺว วา คเหตุวฺวา อภินิกฺคณฺเหยฺย (๔) อภิปฺเพยฺย

อภิสฺนฺตาเปยฺย อภินิปฺปิเพยฺย (๕) สนฺตตฺตํ กิลฺนฺตํ มุจฺฉาปเรตํ

วिय กเรยฺย เอวเมว ภิกฺขุณา วิตกฺเกหิ สทฺธี ปฏฺิมลฺเลน

หฺนฺตฺวา เก จ ตฺเมห โโก จาหฺนฺติ อภิกฺกวิตฺวา กามํ

ตโจ จ นหารุ จ อฏฺุจि จ (๕) อวสิสฺสตุ อุปฺสฺสฺสตุ สฺริเร

มฺสโลหิตฺนฺติ (๕) เอวํ มหาวิริยํ ปฺคฺคยฺห วิตกฺกา นิกฺคณฺหิตพฺพาติ

๑. ขุ. ชา. ๒๗/๕๘๗/๑๔๓ ฯ ๒. ม. อปรมฺปิ ฯ

๓. ม. สีเส วา คเล วา ฯ

๔. ม. อภินิกฺคณฺเหยฺย อภินิปฺปิเพยฺย อภิสฺนฺตาเปยฺย ฯ

๕. อจฺ. ทก. ๒๐/๒๕๑/๖๔ ฯ ม. อวสิสฺสตุ สฺริเร อุปฺสฺสฺสตุ มฺสโลหิตฺนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ สีหนาทวคคุณณา หน้า ๑๕๘

ทสเสนุโต อิมิ อตถทีปิกิ อูปมิ อาหฯ

ยโต จ โข (๑) ภิกขเวติ อิทิ มรียาทภษณีย(๒) นาม
 ติ อุตตทานตถเมวฯ ยถา ปน สตถาจรโย ติโรรภูจจา อาคตติ
 ราชปุตติ ปณจาวุชตีปปี อุกคณหาเปตวา กจณ อตตโน
 รภูเจ รชชั คณห สเจ เต อนุตรามคเค โจรา อภูจหนติ
 ชนุนา กมมิ กตวา กจณ สเจ เต ชนุ นสสติ วา
 ภิกขติ วา สตติยา อสินาติ เอวิ ปณจหิปี อาวูเชหิ กตตพพิ
 ทสเสตวา อโยเชติ โส ตถา กตวา สกั รภูจัน กนตวา
 รชชั กเหตุวา รชชสิริ ออนุโกติ เอวเมว ภควา อธิจิตตมณนุยตติ
 ภิกขุ อรหตคคหตถาย อโยเชนุโต สจสส อนุตตรา
 อกุสลวิตกกา อูปชชนติ อลณนิमितตปพเพ จตวา เต
 นิกคเหตุวา (๓)วิปสสนัน วาฑฒเหตุวา อรหตติ ปาปณิสตติ ตตถ
 อสกุโกนุโต อาทีนวปพเพ จตวา ตตตราปี อสกุโกนุโต
 อสติปพเพ จตวา ตตตราปี อสกุโกนุโต วิตกกุมุลกเกทปพเพ
 จตวา ตตตราปี อสกุโกนุโต อภินิกคณหนปพเพ จตวา วิตกเก
 นิกคณหิตวา วิปสสนัน วาฑฒเหตุวา อรหตติ ปาปณิสตตีติ
 อิมานิ ปณจ ปพพานิ เทเสสิ (๔) ฯ

วสี วิตกุปริยายปเถสูติ วิตกกวารปเถสุ จินณวสี
 ปคณวสีติ วุจติฯ ยิ วิตกุกิ อากงขิสตตีติ อิทมสส
 # ๑. ม. ยโต โข ฯ ๒. ม. ปริยาทานภษณีย ฯ ๓. ม. นิกคณหิตวา ฯ
 # ๔. ม. ทสเสสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิตกฺกสณฺจานสฺสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๕๕

วสีภาวการทสฺสนตฺถิ วุตฺตํ อัย หิ ปุพฺเพ ยํ วิตกฺกํ
วิตกฺเกตุกาโม โหติ ตํ น วิตกฺเกติฯ ยํ น วิตกฺเกตุกาโม
โหติ ตํ วิตกฺเกติฯ อิทานิ ปน วสีภูตฺตฺตา ยํ วิตกฺกํ
วิตกฺเกตุกาโม โหติ ตํเยว วิตกฺเกติฯ ยํ น วิตกฺเกตุกาโม
น ตํ วิตกฺเกติฯ เตน วุตฺตํ ยํ วิตกฺกํ อากงฺขิสฺสติ
ตํ วิตกฺกํ วิตกฺเกสฺสตีฯ ยํ วิตกฺกํ น อากงฺขิสฺสติ น
ตํ วิตกฺกํ วิตกฺเกสฺสตีตีฯ อจฺเจจฺฉิ(๑) ตณฺหนฺตฺอิอาทิ สพฺพาสว-
สฺสุตฺเต วุตฺตเมวาทิฯ

วิตกฺกสณฺจานสฺสุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตาฯ

ทสมํ ฯ

ทุตฺติยวกฺกวณฺณนา นิฏฺฐิตาฯ

๑. ม. อจฺเจจฺฉิ ฯ

โอบมวคควณณา

กคจูปมสุตฺตวณณา

เอวมเม สุตฺตนิ กคจูปมสุตฺตํ ตตฺถ โมลียผคฺคฺโนติ

โมลิตฺติ (๑) จุลา วุจฺจติ ยถาห

เฉตฺวาน โมลี (๒) วรคฺคฺนุชวสิตํ

เวหายถํ อุกฺขิปี สกฺยปฺจฺกโว

รตนจฺงโกฏฺวารณ วาสโว

สทฺสฺสเนตฺโต สิริสา ปฏิกฺคฺคหิตี ฯ

สา ตสฺส กิหิกฺคาเถ มหตี อโหตี เตนสฺส โมลียผคฺคฺโนติ

สงฺขา อุทฺปาที ปพฺพชิตฺปี นํ เตนเว นามน สลฺยชานนฺติ

อติเวลนฺติ เวลํ อติกฺกมิตฺวา ตตฺถ กาลเวลา สีมเวลา

สีลเวลาติ ติวริชา เวลา ตายํ เวลาຍํ อิมํ อุทานํ อุทานีสิตฺติ (๓)

หิ อຍํ กาลเวลา นามฯ จิตฺตมฺโม่ เวลํ นาทิวคฺคตฺตีติ (๔) อຍํ

سیمเวลา นามฯ เวลาอนติกฺกมฺโม่ เสตฺตมาโตติ (๕) จ เวลาเวสา (๖)

อวิติกฺกมฺมฺเจนาติ (๗) จ อຍํ สีลเวลา นามฯ ตํ ติวริชปี โส

๑. ม. โมลียผคฺคฺโนติ โมลิตฺติ ฯ ๒. ม. จุลา โมลิตฺติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

๓. วิ. มหา. ๔/๑-๕/๑-๖ ฯ พุ. อุ. ๒๕/๓๘/๓๓ ฯ

๔. วิ. จุล. ๓/๔๕๐/๒๘๕ ฯ พุ. อุ. ๒๕/๑๑๓/๑๕๓ ฯ อญ. อฏฺฐก.

๒๓/๑๐๘/๒๐๑ ฯ ๕. อภี. สจฺ. ๓๔/๒๑๘/๘๕ ฯ

๖. ม. เวลาเจสา ฯ ๗. ม. อติกฺกมฺมฺเจนาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ กกฎปมสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๖๑

อติกกเมติเยว (๑)ฯ ภิกฺขุณีโย หิ โอวทิตฺตํ กาโล นาม อตฺถิ
โส อตฺถงฺกเตป สฺริเย โอวทนฺโต ตํ กาลเวลํปี อติกกมि
ภิกฺขุณีนํ โอวาเท ปมาณํ นาม อตฺถิ สีมามรียาทา(๒) โส
อตฺถรี ฉปปลงฺจวาจาหิ โอวทนฺโต ตํ สีมเวลํปี อติกกมिฯ
กเถนฺโต ปน ทวสทคตํ กตฺวา ทฺวสุตฺตลาปตฺติปโหนกํ กเถติฯ
เอวํ สีมเวลํปี อติกกมि

ตํสฺสจฺเจติ มิสฺสีกฺกโต สฺमानสุขทฺกฺโข หตฺวา สฺมมฺขาคิ
ปรโต อวณฺณํ ภาสตีติ ตา ปน ปจนโกกฺกฏฺฐนาทีนํ(๓) กโรนฺติโย
ทิสฺวา นตฺถิ อิมาสํ อนาปตฺติ นามฯ อิมา ภิกฺขุณีโย อนาจารา
ทฺพฺพจา (๔) ปคทฺภาติ อคฺคณํ กเถติ อธิกรณมฺปี กโรตีติ อิมสํ
ภิกฺขุณํ อิมา ภิกฺขุณีโย ทฺกฺกกาลโต ปกฺกจาย อกฺขิณี ทฺยฺหนฺติ
อิมสฺมี วิหารเ ปุปฺฟปฺพฺชา วา อาสนโรวณปริภณฺฑกรณาทินิ
วา อิมาสํ วเสน วตฺตนฺติ กฺลธโร(๕) เอตา ลชฺชินีโย ตฺมห
อิมาสํ (๖) อิทฺถจิทฺถจ วทถ อยํ นาม ตฺมฺหากํ อาปตฺติ
โหติ วินยชฺรณํ สนฺตีกํ อาคนฺตฺวา วินิจฺฉยํ เม เทถาติ
อธิกรณํ อากทฺตติ

โมลียพคฺคฺนสฺส อวณฺณํ ภาสตีติ นตฺถิ(๗) อิมสฺส ภิกฺขุโน
อาปตฺติ นามฯ นิจฺจกถํ อิมสฺส ปริเวณฺฏจัน (๘) อสุณฺณํ

- # ๑. ม. อติกกมิมิเยวฯ
- # ๒. ม. สีมามรียาทาฯ
- # ๓. ม. ปจนโกกฺกฏฺฐนาทีนํฯ
- # ๔. สีม. ทฺพฺพตาฯ
- # ๕. ม. กฺลธโรฯ
- # ๖. ม. อิมาฯ
- # ๗. ม. อนาปตฺติฯ
- # ๘. ม. ปริเวณฺฏจันฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณา หน้า ๑๖๒

ภิกฺขุณีหีติ อคฺฉิ กเถติ อธิกรณมฺปิ กโรนฺตีติ อิมสฺ ภิกฺขุณฺ
โมลฺยผคฺคฺนตฺเถรสฺส ทฺธิฏฺจกาลโต ปฏฺจาย อภฺจินี ทยฺหนฺติ
อิมสฺมี วิหารเ อญฺเณสฺ วสนฺภูจฺานํ โอลเกตฺตปี น สกฺกา
วิหาริ อาคตฺภิกฺขุณฺโย โอลวาทิ วา ปฏฺิสนฺธาริ วา อฺุทฺเทสฺปทํ
วา เถรเมว นิสฺสาย ลภฺนฺติ กฺลปฺตฺโตโก ลชฺชี่ กุกฺกจฺโก
เอวรฺูปี นาม ตฺมฺเห อิทฺถจิทฺถจ วทล เถล วินยฺชฺรานํ
สนฺติเก วินิจฺฉยิ เม เทถาติ อธิกรณํ อากทฺฒนฺติ

โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทวโจจาติ เนว ปิยกมฺยตาย น
เกทาธิปฺปาเยน อตฺถกามตาย อโวจ เอวํ กิรสฺส อโหสิ
อิมสฺส ภิกฺขุสฺส เอวํ สฺสฏฺจสฺส วิหฺรโต อยโส อฺุปฺชฺชิสฺสติ
โส สาสนฺสสาปี อวณฺโณเยว อญฺเณน ปน กถิโต อยิ
น โอรมิสฺสติ ภควตา ชมฺมํ เทเสตฺวา โอลวิทโต โอรมิสฺสติ
ติ ตสฺส อตฺถกามตาย ภควนฺตํ เอตํ อายสฺมา ภนฺเต ตีอาทิวจฺนํ
อโวจ

อามนฺเตหีติ ชานาเปหิ อามนฺเตตีติ ปกฺโกสติ

สทฺธาติ สทฺธาย ตสฺมาติ ยสฺมา ตฺวํ กฺลปฺตฺโต เจว
สทฺธา ปพฺพชฺชิตฺโต จ ยสฺมา วา เต เอตาหิ สทฺธี สฺสฏฺจสฺส
วิหฺรโตเยว(๑) (๒)อกฺโกสฺสสนฺติ วา ปหฺริสฺสสนฺติ(๒) วา เตสฺ โทมนฺสฺสํ
อฺุปฺชฺชิสฺสติ สฺสคฺเค ปหิเน นฺุปฺชฺชิสฺสติ ตสฺมา ตตราติ

๑. ม. วิหฺรโต เย ตาฯ ๒. ม. อกฺโกสฺสสนฺติ วา ปหฺริสฺสสนฺติ วาฯ

*เล่มที่ ๘ กกฎปมสุตตวณณา หน้า ๑๖๓

ตสมี อวณณภาสเน เกหสิตาติ ปณจกามคณนิสสิตา
ฉนุทาติ ตณฺหาฉนุทาปี ปฎิฉนุทาปี วิปริณตฺตติ รตฺตปี
จิตฺต วิปริณตฺ โหติ (๑) ทุฎฺฐปี มุพฺหปี จิตฺต วิปริณตฺ
อิธ ปน ตณฺหาฉนุทวเสน รตฺตปี วฎฺฐติ ปฎิฉนุทวเสน
ทุฎฺฐปี วฎฺฐติ หิตานุกมปีติ หิตน อนุกมปฺมาโน หิตน
ผรมาโน น โทสนตฺโรติ น โทสจิตฺโต ภวิสฺสามิ

อถ โข ภควาติ กสฺมา อารภิ ผคฺคฺนสฺส กิร เอตฺตํ
โอวาทํ กตฺวาปี (๒) ภิกฺขุณิสฺสคฺคโต โอรมิสฺสามิ วิรมิสฺสามิ
ติ จิตฺตปี น อุปฺปนฺนํ ภควตา ปน สทฺธิ ปฏฺาณิ วิย
ปฎิวิรุทฺโธ อฎฺฐาสิ อถ (๓) ภควโต ยถา นาม ชิฆฉนิตฺส
โกชนเน ปีปาสิตฺส ปานีเย สีเตน ผฎฺฐสฺส อุณฺห ทุกฺขิตฺส
สุเข ปตฺถนา อุปฺปชฺชติ เอวเมว อิมํ ทุพฺพจํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา
ปจฺมโพธิยํ สุพฺพจาปี (๔) ภิกฺขุ อปาถํ อาคมฺีสุ อถ เตสํ
วณฺณํ กเถตุกาโม หุตฺวา อิมํ เทสนํ อารภิ

ตตฺถ อารายีสุติ อารายีสุ คณฺหีสุ (๕) เอกํ สมยฺนติ
เอกสฺมี สมเย เอกาสนโกชนนฺติ เอกํ ปุเรกตฺโกชนํ
สุริยฺคฺคมนโต หิ ยาว มชฺฉนฺตिका ทสฺกฺขตฺตํ (๖) ภูตฺตโกชนปี อิธ
เอกาสนโกชนเมว (๗) อธิปฺเปตํ อปฺปาพาทนฺติ นีราพาทตํ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สุตฺวาปี ฯ ๓. ม. อถสฺส ฯ
๔. ม. ปีสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. คณฺหีสุ ปุริยีสฺสุ ฯ
๖. ส. สตฺกฺขตฺตํ ฯ ม. สตฺตฺกฺขตฺตํ ฯ ๗. ม. ... โชนนฺเตว ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคคณณา หน้า ๑๖๔

อปฺปาทงฺกตฺนฺติ นิตฺตทกฺขตฺติ ลหฺวญฺจานนฺติ สรฺรียสฺส สลฺลทฺทก-
 ญฺจานัน(๑) พฺลนฺติ กายพฺลํ ฝาสฺวิหารนฺติ กายสฺส สฺขวิหารํ
 อิมินา กิํ กถิตํ ทิวา วิกาลโกชนํ ปชหาปิตกาโล กถิตอ
 ภทฺททลิสฺสฺสฺเต(๒) รตฺตี วิกาลโกชนํ ปชหาปิตกาโล กถิตอ อิมานิ
 หิ เทว โกชนานิ ภควา น เอกปฺปหารน ปชหาเปสิ
 กสฺมา อิมานิ (๓) เทว โกชนานิ วญฺเฏ สตฺตทานํ อัจฉณานิ
 สนฺติ กุลปฺตฺตา สฺขุมาลา เต เอกโต เทวปี โกชนานิ ปชหนฺตา
 กิลมฺนฺติ ตสฺมา เอกโต อปชหาเปตฺวา เอกสฺมี กาลे ทิวา
 วิกาลโกชนํ เอกสฺมี รตฺตี วิกาลโกชนนฺติ วิสฺสุ ปชหาเปสิ
 เตสฺสุ อิทํ ทิวา วิกาลโกชนํ ปชหาปิตกาโล กถิตอ ตตฺถ
 ยสฺมา พุทฺธา น ภยํ ทสฺเสนฺตา (๔) ตชฺเชตฺวา ปชหาเปนฺติ
 อานิสฺสํ ปน ทสฺเสตฺวา ปชหาเปนฺติ เอวปี(๕) สตฺตา สฺขเน
 ปชหนฺติ ตสฺมา อานิสฺสํ ทสฺเสนฺโต อิเม ปญฺจคุณฺเณ ทสฺเสสิ
 อนฺุสาสนึํ กรณียาติ ปฺนปฺปฺนํ สาสเน น (๖) กตฺตพฺพํ นาโหสิ
 อิทํ กโรถ อิทํ มา กโรถา ติ สตฺปฺปาทกรณียมตฺตเมว
 อโหสิ ตาวตฺตเกเนว เต กตฺตพฺพํ อํสฺสุ ปหาดพฺพํ ปชหึสฺสุ
 ปจฺมโพธิยํ ภิกฺขเว สฺพพฺจา(๗) ภิกฺขู อหฺสฺสฺสฺวา โอวาท-
 ปฏิกฺราติ

อิทานิ เนสํ สฺพพฺจาวทึปํ อูปมํ อหารนฺโต เสยฺยถาปีติ-

- # ๑. ม. สลฺลทฺทกํ อญฺจานันํ ๑
- # ๒. ม. ภทฺททลิสฺสฺสฺเต ปน ๑
- # ๓. ม. อิมานเว หิ ๑
- # ๔. ม. ทสฺเสตฺวา ๑
- # ๕. ม. เอวํ หิ ๑
- # ๖. ม. นสฺทฺโท นตฺถิ ๑
- # ๗. ม. สฺพพฺจา ๑

*เล่มที่ ๘ กกจูปมสุตตวณณา หน้า ๑๖๕

อาทิมหา ตตถ สฎมิยนติ สมณูมิย ๑ (๑) สฎมิย สุเขตเต
 วิหตขานูเก พิชานี ปติฏฐเปยยาติ (๑) เอตถ ปน มณทฎมิ สฎมิติ
 อากตา จตุมหาปเถติ ทูวินนํ มหามคคานํ วินวิชฌิตวา
 คตฎฐาเน อาชณฺวโรถติ วินิตอสฺสรโร โอธสฺตปโตโทติ ยถา
 รถํ อภีรหิตวา จิตเน สกกา โหติ คณฺหิตุ เอวํ อาลมพนํ
 นิสฺสาย ติริยโต จปิตปโตโท โยคฺคาจริโยติ อสฺสาจริโย
 เสวอ อสฺสทมฺเม(๒) สಾರೆตีติ อสฺสทมฺมสฺสารถิ เยนิจฺจนฺติ เยน เยน
 มคฺเคน อิจฺจนฺติ ยทิจฺจนฺติ ยํ ยํ คตี อิจฺจนฺติ สಾರೆยยาติ
 อชฺชกํ ปุโรโต เปเสยฺย ปจฺจาสาเรยยาติ ปฏฺินิวตฺเตยฺย

เอวเมว โขติ ยถา หิ โส โยคฺคาจริโย เยน เยน
 มคฺเคน คมนํ อิจฺจนฺติ ตํ ตํ อสฺสา อารุพฺพาว โหนฺติ
 ยาย ยาย จ คติยา(๓) อิจฺจนฺติ สฺวา สฺวา คติ คหิตายเวว โหติ
 รถํ เปเสตฺวา อสฺสา เนว วาเรตพฺพาว น วิชฌิตพฺพาว โหนฺติ
 เกวลํ เตสํ สเม ฎมิภาเค ชุเรสุ นิมิตฺตํ จเปตฺวา คมนเมว
 ปสฺสิตพฺพํ โหติ เอวํ มยฺหํปี เตสุ ภิกฺขุสุ ปุณ (๔) วตฺตพฺพํ
 นาโหสิ อิทํ กโรถ อิทํ มา กโรถาติ สตฺอุปาทนมตฺตเมว
 กตฺตพฺพํ โหติ เตหิปี ตาวเทว กตฺตพฺพํ กตเมว โหติ
 อกตฺตพฺพํ ชหิตเมว ตสฺมาติ ยสฺมา สฺพจฺา(๕) ยุตฺตยานปฏฺิภาคา

- # ๑. ที. มหา. ๑๐/๓๒๘/๓๒๙ ๑ ม. สุเขตเต สฎมิย สฎมิย วิหตขานูกณฺฏเก พิชานี
- # ปติฏฐาเปยฺย ๑ ๒. ม. เสวอ อสฺสทมฺเม ๑ ๓. ม. ยาย ยาย จ คติยา ๑
- # ๔. ม. ปุณฺปุณฺ ๑ ๕. ม. สฺพจฺา ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมวคควณณา หน้า ๑๖๖

หตุวา สตุปปาทนตเตเนว ปชหีสฺ ตสฺมา ตฺเมหปี ปชถาติ
อตฺโต เอลณฺเทหิตี เอลณฺทา กิร สาลทฺุสนา โหนฺติ ตสฺมา
เอวมาห วิโสเชยฺยาติ เอลณฺเท เจว อณฺณา จ วลฺลิตฺโย
ฉินฺทิตฺวา พหีนีหฺรณฺน (๑) โสเชยฺย สุชฺาตาติ สฺุสณฺจิตฺา สฺมมา
ปริหฺเรยฺยาติ มรียาํ พนฺธิตฺวา อุทกาสิณฺจเนนปี กาลเณ กาลํ
มฺลมูล ขนเนนปี (๒) วลฺลิตฺคฺุมพาทิจฺเจทเนนปี กิปีลปฺฎกหฺรณฺนปี
มกฺกฏกซาลสฺกขทณฺทกหฺรณฺนปี สฺมมา วทฺุฒเยยฺย (๓) โปเสยฺย
วทฺุฒิตฺอาทินิ วุตฺตตฺถาเนว

อิทานิ อกฺขนฺติยา โทสํ ทสฺเสนฺโต ฎตฺปฺพพฺนฺติอาทิมหาฯ
ตตฺถ เวเทหิกาติ วิเทหฺรฎฺจวาลิกสฺส(๔) กุลสฺส (๕) ฐิตา อถวา
เวโทติ ปญฺญา วุจฺจติ เวเทน อิหติ อิริยตีติ เวเทหิกา
ปณฺทิตฺาติ อตฺโต คหปฺตานีติ ฆรสามินี กิตฺติสทฺุโทติ
กิตฺติโฆโส โสธฺาติ โสธฺุเจเน สมนฺนาคตา นีวาทาติ
นีวาทวฺุตฺติ อุปสนฺดาติ นีพฺพฺตา ทกฺขาติ ฆตฺตปจฺน-
สยฺนตฺถรณฺทปฺชชฺลนาทิกมฺเมสฺ เฉกา อนลสาติ อฏฺุจาทิกา
สฺุสฺวิหิตกมฺมนฺดาติ สฺุฎฺจ ฐปีตกมฺมนฺดา (๖) เอกา อนลสา โหติ
ยํ ยํ ปน ภาชนํ คณฺหาติ ตํ ตํ ฆินฺทติ วา ฉิทฺุทํ (๗)
วา กโรติ อัย น ตาทิสฺาติ ทสฺเสติ

- # ๑. ม. พหีนีหฺรณฺน ฯ ๒. สี. มฺลปฺลิตฺขณเนนปี ฯ ม. ขณเนนปี ฯ
- # ๓. ม. วทฺุฒิตฺวา ฯ ๔. ม. วิเทหฺรฎฺจ... ฯ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
- # ๖. สี. สฺุฎฺจปีตกมฺมนฺดา ฯ ม. สฺุสฺวิหิตกมฺมนฺดา ฯ ๗. ม. ฉิทฺุทํ ฯ

*เล่มที่ ๘ กกฎปมสุตตวณณา หน้า ๑๖๗

ทิวา อุฏฐาสีติ ปาโตว กตตพพานิ เชนุทหนาทิกมมานปี
 อกควา อสุสุเร อุฏฐิตา เห เช กาพีติ อเร กาพี กิ
 เช ทิวา อุฏฐาสีติ(๑) กิเนเต กิณฺจ อผาสุกํ โน วต เร
 กิณฺจิติ อเร ยทิ เตน กิณฺจ อผาสุกํ อตฺถิ เนว สีลํ
 รุชฺชติ น ปิฏฺฐิ อถ กสฺมา ปาปทาสี (๒) ทิวา อุฏฐาสีติ
 กุปีตา อนตฺตมณา ภากุฏี อกาตี ทิวาตรํ อุฏฐาสีติ ปุณทิวเส
 อสุสุตรํ อุฏฐาสี อนตฺตมณวณฺติ อเร ปาปทาสี อตฺตโน
 ปมาณํ น ชานาตี กิ อติสํโตะติ มณฺณลสิ (๓)อิทานิ ตํ
 สิฏฺขาเปสฺสามิติอาทีนิ วทมานา กุปีตวณฺณํ นิจฺจเรสิ

ปฏฺวิสุสฺกานนฺติ สามนฺตเคหวาสินํ อุชฺฌาเปสํติ
 อวชานาเปสํติ จณฺทีติ อโสฺรตา กิพฺพิสา อิติ เขตฺตกา (๔)
 คุณฺา ตโต ทิคุณฺา โทสา อุปฺปชฺชิสฺสุ คุณฺา นาม สนิกํ สนิกํ
 อากจฺจนฺติ โทสา เอกทิวเสเนว ปตฺถตา โหนฺติ
 โสรตโสฺรโตติ อติวีย โสรโต โสตาปนฺโน นุโข สกทาคามิ
 อนาคามิ อรหา นุโขติ วตฺตพฺพตํ อาปฺชชติ สฺสนฺติติ
 สฺสนฺตา ฆณฺเณตา วา (๕) อาปาถํ อากจฺจนฺติ

อถ ภิกขุ โสรโตติ เวทิตฺพฺโพติ อถ อธิวาสน-
 ขนฺติยํ จิโต ภิกขุ โสรโตติ เวทิตฺพฺโพ โย จิวร เป

- # ๑. ม. อุฏฐาสีติ ฯ ๒. ม. ปาป ทาสี ฯ เอวมุปริปี ฯ
- # ๓. สี่. สี่โตติ มณฺณลสิ ฯ ม. กิ อคฺคิ สี่โตติ มณฺณลสิ ฯ ๔. ม. เขตฺตกา ฯ
- # ๕. ม. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ ๖. ม. อถ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๑๖๘

ปริกฺขารเหตุติ โย เอตานิ จีวราทินิ ปณฺธิตปณฺธิตานิ ลกฺขณฺโต
ปาทปริกฺขมฺปิฏฺจิปริกฺขมาทินิ เอกวจนเนว กโรติ อลภมาโนติ
ยถา ปุพฺเพ ลภติ เอวํ อลภณฺโต ฌมฺมเยว สกฺกโรนฺโตติ
ฌมฺมเยว (๑) สกฺกการิํ สุกฺกํ การิํ กโรนฺโต ครุกโรนฺโตติ
ครุํ ภาริยํ กโรนฺโต มาเนนฺโตติ มเนน ปิยํ กโรนฺโต
ปุเชนฺโตติ ปจฺจยปุชฺชาย ปุเชนฺโต อปจายมาโนติ ฌมฺมสฺเสว (๑)
อปจายมาโน อปจิตฺตีํ นิจฺจตุตฺตีํ ทสฺเสนฺโต

เอวํ อกฺขณฺติยา โทลํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ เย อธิวาเสนฺติ
เต เอวํ อธิวาเสนฺตฺติติ ปลฺลจ วจนปเถ ทสฺเสนฺโต ปณฺจิเม
ภิกฺขเวติอาทิมายห ตตฺถ กาลเณนาติ ยุตฺตปฺปตฺตกาเลน ภูเตนาติ
สตา วิชฺชมาเนน สณฺเหนาติ มฏฺฏเจน(๒) อตฺถสณฺหิเตนาติ
อตฺถนิสฺสึเตน การณฺนิสฺสึเตน อกาเลนาติอาทินิ เตสํเยว
ปฏฺธิปกฺขวเสน เวทิตพฺพานิ เมตฺตจิตฺตาคติ อฺปฺปนฺนเมตฺตจิตฺตา
หุตฺวา โทสนฺตรราติ ทฏฺฐจิตฺตา อพฺภนฺตเร อฺปฺปนฺนโทสา
หุตฺวา ตตรราปฺปิติ เตสฺส วจนปเถสฺส ฝริตฺวาติ อธิมฺจฺจิตฺวา
ตทารมฺมณฺญาติ กถํ ตทารมฺมณฺํ สพฺพาวนฺตํ โลกํ กโรติ
ปลฺลจ วจนปเถ คเหตุวา อากตํ ปุคฺคกํ เมตฺตจิตฺตสฺส อารมฺมณฺํ
กตฺวา ปุณฺ ตสฺเสว เมตฺตจิตฺตสฺส อวเสสฺสตฺเต อารมฺมณฺํ
กโรนฺโต สพฺพาวนฺตํ โลกํ ตทารมฺมณฺํ กโรติ นามฯ ตตรรายิํ

๑. ม. ฌมฺมเยว ฯ ๒. ม. สมฺมฏฺเจน ฯ

*เล่มที่ ๘ กกฎปมสุตตวณณา หน้ ๑๖๘

วจนตุโถ ตทารมมณญจาติ ตสเสว จ (๑) เมตตจิตตตส อารมมณั
กตวา สพพวานนตุนติ สพพสตุตวณตั โลกนติ สตุตโลกั
วิปุลเณนาติ อนกสตุตตารมมณเณ มหคคเตนาติ มหคคต-
ภุมิเกน อปปมาเณนาติ สุภาวเเตน อเวเรนาติ นิตุโทเสน
อพยยาชฌเณนาติ (๒) นิตุทุกุเขน ฝริตวา วิหริสสุสามาติ เอวรูปเณ
เมตตตาสหคเตน เจตสา ตณจ ปุคคัลลั สพพิ จ โลกั ตสส
จิตตตส อารมมณั กตวา อธิมจจิตวา วิหเรยยาม (๓)

อิทานิ ตทตถทีปิกั อุปมั อahiranุโต เสยฺยถาปีติ-
อาทิมหา ตตถ อปจวินติ นิปฺปจวี กริสฺสามิ อภาวึ
กเมสฺสามีติ อตุโถ ตตฺร ตตฺราติ ตสฺมี ตสฺมี จาเน
วิกิเรยยาติ ปจฺฉิยา ปัสฺสูทุทฺธริตวา ฟีชานิ วิย วิกิเรยย
โฏฏุเกยฺยาติ เขฬิ ปาเตยฺย อปจวี กรเยยาติ เอวึ กายเณ
จ วาจา ย จ ปโยคั กตวาปี น(๔) สกฺกญเณยฺย อปจวี
กาตุนติ คมฺภีราติ พหฺลตเตน ทฺวิโยชนสฺตสฺสหาสนานิ จตฺตาริ
จ นนฺทานิ คมฺภีรา อปฺปเมยฺยาติ ติริยิ ปน อปริจฺฉินฺนา
เอวเมว โชติ เอตถ อิทิ โอบมมสฺสนฺทนั ปจวี วิย หิ
เมตตจิตตั ทฏฺฐพฺพิ กุทฺทาลปฺปฏักั กเหตุวา อากตฺปฺริโส วิย
ปณจ วจนปเถ กเหตุวา อากตฺปฺคคโล ยถา โส กุทฺทาล-
๑. ม. จสฺสุโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. อพฺยยาชฌเณนาติ ฯ ๓. ม. วิหริสฺสาม ฯ
๔. ม. นสฺสุโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคความณา หน้า ๑๗๐

ปิฏฺเณน มหาปจฺวี อปจฺวี กาคฺคฺ น สกฺโกติ เอวฺ โว (๑) ปลยจ
วจนปเถ คเหตุวา อาคตปฺคฺคโล เมตฺตจิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ กาคฺคฺ
น สกฺขิสฺสตีติ

ทฺตฺติยอุปฺมาຍฺ หลิตฺทฺทินฺติ ยํ กิลฺยจฺจ ปิตกฺวณฺณํ นีลนฺติ
กํสนีลํ วา ปลาสนีลํ วา อรุปีติ อรุโป นนฺ จ ทฺวินฺนํ (๒)
กฺกุชจํ วา รุกฺขจํ วา เสยฺยจํ วา เสลานํ วา(๒) อนฺตรํ
ปริจฺจฺฉินฺนากาสํ รูปนฺติ อากตํ กสฺมา อิธ อรุปีติ วุตฺโตติ
สนิทฺตฺสนภาวปฏฺิกฺเขปโต เตเนวาท อนิทฺตฺสนโน ทิ ตสฺมี หิ
รูปํ ลิจิตฺตุํ รูปปาตฺถภาวํ ทสฺเสตฺถุนํ สกฺกา ตสฺมา อรุปี
ติ วุตฺโต อนิทฺตฺสนโนติ ทสฺสนสฺส จกฺขุวิญฺญาณสฺส อนาปาโถ
อุปฺมาสํสนฺทเน ปเนตฺถ อากาโส วิย เมตฺตจิตฺตํ ตฺถลิกฺปลยจมา
จตฺตาโร รงฺกชาตา วิย ปลยจ วจนปเถ ตฺถลิกฺปลยจเม รงฺเก
คเหตุวา อาคตปฺริโส วิย ปลยจ วจนปเถ คเหตุวา อาคต-
ปฺคฺคโล ยถา โส ตฺถลิกฺปลยจเมหิ รงฺเกหิ อากาเส รูปปาตฺถภาวํ
กาคฺคฺ น สกฺโกติ เอวฺ โว ปลยจ วจนปเถ คเหตุวา
อาคตปฺคฺคโล เมตฺตจิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ กตฺวา โทสฺสปฺตฺตี
ทสฺเสตฺถุนํ สกฺขิสฺสตีติ

ตฺตฺติยอุปฺมาຍฺ อาทิตฺตนฺติ ปชฺชลิตฺติ คมฺภีรา อปฺปเมยฺยาติ
อิมิสฺสา กงฺคาย คมฺภีรฺกฺกุชจํ คาวตฺตํปี อตฺถลิกิ อพฺพมโยชนํปี

๑. ม. เต ฯ ๒. ม. ทฺวินฺนํ รุกฺขจํ วา ทฺวินฺนํ เสยฺยจํ วา ทฺวินฺนํ เสลานํ วา ฯ

*เล่มที่ ๘ กกฎปมสุตฺตวณฺณา หน้า ๑๗๑

โยชนปี ปุณฺณิ ปนฺสสา เอวรूपิเยว ทิมฺโต ปน ปญฺจ
 โยชนสตานิ สา กถํ คมฺภีรา อปฺปเมยฺยาติ เอเตน ปโยเคน
 ปรีวตฺเตตฺวา อุทฺธเนน (๑) อุทกํ วิย ตาเปตฺตุ อสฺกกุณฺเอยโต
 จิโตทกํ ปน เกนจิ อุปาเยน องฺกุลมตฺตํ (๒) วา อฏฺสงฺกุลมตฺตํ
 วา เอตํ (๓) ตาเปตฺตุ สกฺกา ภาเวยฺย อัยฺ ปน น สกฺกา
 ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ อุปฺมาสฺสนฺทเน ปเนตฺถ กงฺคา วิย
 เมตฺตจิตฺตํ ติณฺณกํ อาทาย อาคตฺปุริโส วิย ปญฺจ วจนฺปเถ
 กเหตุวา อาคตฺปุคฺคโล ยถา โส อาทิตฺตาย ติณฺณกาย (๔) กงฺกํ ตาเปตฺตุ
 น สกฺโกติ เอวํ โว ปญฺจ ปจนฺปเถ กเหตุวา อาคตฺปุคฺคโล
 เมตฺตจิตฺตสฺส อณฺณตฺตํ กาคฺคฺน สกฺขิสฺสตีติ

จตฺตฺถอุปฺมายํ วิพารภสฺสตาติ วิพารจมฺมปสิพฺพกา
 สุมทฺทิตาติ สฺกุจฺจ มทฺทิตา สฺพริมทฺทิตาติ อนฺนโต จ พหิ
 จ สมฺนตฺโต สฺพริมทฺทิตา ตฺถินีติ สิมฺพลีตฺถลตฺถลสมานา
 ฉินฺนสฺสสรฺธาติ ฉินฺนสฺสสรฺสทฺทา ฉินฺนปพฺภราติ ฉินฺนปพฺภร-
 สทฺทา (๕) ฯ อุปฺมาสฺสนฺทเน ปเนตฺถ วิพารภสฺสตา วิย เมตฺตจิตฺตํ
 กฏฺจกถลํ (๖) อาทาย อาคตฺปุริโส วิย ปญฺจ วจนฺปเถ กเหตุวา
 อาคตฺปุคฺคโล ยถา โส กฏฺเจเน วา กถเลน วา วิพารภสฺสตี
 สรฺสรํ ภรฺภรํ สทฺทํ กาคฺคฺน สกฺโกติ เอวํ โว ปญฺจ วจนฺปเถ

- # ๑. ม. อุทฺธเน ฯ ๒. ม. องฺกุลิมตฺตํ ฯ ๓. ม. อฏฺสงฺกุลมตฺตํ วา เอวํ ฯ
- # ๔. ม. อาทิตฺตาย ติณฺณกาย ฯ ๕. ม. ฉินฺนภพฺภราติ ฉินฺนภพฺภรฺสทฺทา ฯ
- # ๖. ม. กฏฺจกถลํ ฯ เอวมุปริปิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๑๗๒

คเหตุวา อากคปฺคฺคโต เมตฺตจิตฺตสฺส อณฺณถคฺคตํ กคฺควา
โทสานุคคภาวํ กาคฺคฺน สกฺขิสฺสตีติ

โอรกาคติ อวจรกา เหฏฺฐจจรกา นิจกมฺมการกาคติ
อคฺคฺโถ โย มโน ปโทเสยฺยาคติ โย ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี วา
มโน ปโทเสยฺย ตํ กกเจน โอรกนฺตํ นาริชาเสยฺย
น เม โส เตน สาสนกรโธติ โส เตน อนริชาสเนน มยฺหํ
โอรวาทกรโ น โหติ อปคฺคฺติ ปเนตฺถ นคฺคฺติ ฯ

อนณ วา กฺคฺลํ วาติ อปฺปสวชฺชํ วา มหาสวชฺชํ
วา ยํ ตุมฺเห นาริชาเสยฺยาคติ โย ตุมฺเหหิ อริชาเสตพฺโพ
น ภเวยฺยาคติ อคฺคฺโถ โน เหน้ ภาเนตฺติ ภาเนเต อนริชาเสตพฺพํ (๑)
นาม วจนปถํ น ปสฺสามาคติ อธิปฺปาโย ทิฆมฺมคฺคํ หิตาย
สุชยาคติ อิติ ภคฺวา อรหตฺเตน กฺคฺคฺกํ คณฺหนโต ยถานุสนฺธินา
เทสนํ นิฏฺฐเปสีติ

กคฺคฺจฺจปมฺมคฺคฺควณณา นิฏฺฐิตา

ปจฺมํ ฯ

๑. ม. ภาเนเต อนริชาเสตพฺพํ ฯ

เอวมเม สุตุนติ อลคทูปมสุตต์ ตตถ คทเช(๑) พารยีสูติ
คทฐพาริโน คทฐพาริโน ปุพพปริสา อสสาติ คทฐพาริ-
ปุพโพ ตสส คทฐพาริปุพพสส กิซมมาตกกุลปปลุตสสาติ
อตุโถ สคคโมกขานัน อนุตรายัน กโรนตีติ อนุตรายิกา
เต กมมกิลเสวิปากอริยูปวาทอาณาวีตีกุมวเสน ปญจวิธา
ตตถ ปญจानนุตริยกมมานิ (๒) กมมนุตรายิกา นามฯ ตถา
ภิกขุณีทสกกมมัม ต ปน โมกขเสว อนุตรายัน กโรติ น
สคคสส นียตมิจฉาทิฏฐิมมา กิลเสนุตรายิกา นามฯ ปญทก-
ตริจฉานคตอุกโตพยณชนกานัน ปฏิสนุชิมมา วิปากนุตรายิกา
นามฯ อริยูปวาทมมา อูปวาทนุตรายิกา นามฯ เต ปน
ยาว อริเย น ขมาเปนติ ตาวเทว น ตโต ปริ สลยิจจ
วีตีกุนตา สตตอาปตติกขนุชา อาณาวีตีกุมนุตรายิกา นามฯ
เตปี ยาว ภิกขุภาวัน วา ปฏิชานาติ น วุฏฐาติ วา น
เทเสติ วา ตาวเทว น ตโต ปริ

ตตุรายัน ภิกขุ พหุสสุโต ฐมมกถิโก เสสนุตรายิเก
ชานาติ วินเย ปน อโกวิทตตา ปณตติวีตีกุมนุตรายิเก
น ชานาติ ตสมา รโหคโต เอว จินเตสิ อิเม อาคาริกา
ปญจ กามคฺเช ปรีภยชนตา โสตาปนนาปี สกทาคามิโนปี
๑. ม. คทเช ฯ เอวมปริปี ฯ ๒. ม. ...ธมมา ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๑๗๔

อนาคามิโนปิ โหนติ ภิกฺขุปี มนาปีกานิ จ (๑) จกฺขุวิญญะยยานิ
 รูปานิ ปสฺสนนฺติ (๒) กายวิญญะยเย โฝฏฺฐพฺเพ ผุสนนฺติ มุทฺกานิ
 อตฺถรณปาปฺรณานิ (๓) ปริภุญฺชนนฺติ เอตํ สพฺพิ วัฏฺฏนฺติ กสฺมา
 อิตฺถินฺนํเยว รูปสทฺททกนฺทรสโฝฏฺฐพฺพา น วัฏฺฏนฺติ เอเตปี
 วัฏฺฏนฺตีติ เอวํ รเสน รสํ สํสนฺนํเตตฺวา สจฺจนนฺทราคปริโภคณฺจ
 นิจฺจนนฺทราคปริโภคณฺจ เอกํ กตฺวา ฅุลวาเกหิ สทฺธิ อติสุขุม-
 สุตตํ ฃนฺเณโต วีย (๔) สาสเปน สทฺธิ สินฺนํรูปสํหฺรณฺโต วีย
 ปาปํกํ ทิฏฺฐจิกตํ อุปฺปาเตตฺวา ก็ ภควตา มหาสมุทฺทํ
 พนฺชนฺเตน วีย มหตา อุตฺสาเหน ปจฺมปาราชิกํ ปลฺลตตํ
 นตฺถิ เอตฺถ โทโส ติ สพฺพพฺลตฺตวาณเณ สทฺธิ ปฏฺวิวิรุชฺฌนฺโต
 เวสารชฺชวณฺณํ ปฏฺวิพาหนฺโต อริยมคฺเค ขาณฺคณฺฎกาทีนํ
 ปกฺขิปนฺโต เมณฺจณฺมเม โทโส นตฺถิติ ชินฺสส อาณาจกฺเก
 ปหาริ อทาสิ เตนาห ตถาหิ ภควตา ฃมฺมํ เทสิตํ
 อาชานามิ ตีอาทิ

เอวํ พุยา โขติ เอวํ วีย โข สมฺนุชฺชยฺชนนฺตีติอาทิสฺ
 ก็ลทฺธิโก ตฺวํ ลทฺธิ วเทหิตี ปุจฺจมานา สมฺนุชฺชยฺชนนฺติ
 นามฯ ทิฏฺฐี ปฏฺฐเปนฺตา (๕) สมฺนุคฺคาหนฺติ นามฯ เกน การณเณ
 เอวํ วเทสิตี การณํ ปุจฺจนฺตา สมฺนุภาสนนฺติ นามฯ
 อฏฺฐจิกงฺกฺลุปมาติอาทิสฺ อฏฺฐจิกงฺกฺลุปมา (๖) อปฺปสฺสาทฏฺฐเณ
 # ๑. ม. จสทฺโท นตฺถิฯ ๒. ม. ปสฺสนนฺติฯ เปฯ ๓. ม. ...ปาฐรณาทินิฯ
 # ๔. ม. อปเนนฺโต วียฯ ๕. ม. ปตฺติฏฺฐาเปนฺตาฯ
 # ๖. ม. ม. ๑๓/๔๗-๕๓/๔๑-๕ฯ ๗. ม. มหา. ๒๕/๑๒/๖-๗ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคททูปมสุตตวณณา หน้า ๑๗๕

มัสเปสูปมา พุทธาธารณญฺเณ ตินฺนุญฺปมา อนฺนทหนญฺเณ
องฺคารกาสุปมา มหาภิตาปนญฺเณ สุปินญฺปมา อิตฺรปจฺจุ-
ปญฺจานญฺเณ ยาจิตญฺปมา ตาวกาทิกญฺเณ วิสฺรูกฺขผลุปมา
สพฺพวงคปจฺจกปติภณฺชนญฺเณ (๑) อสฺสิญฺญูปมาติ อธิณฺนุทนญฺเณ (๒)
สตฺตติสฺสุตฺตูปมาติ วินิวิชฺฌนญฺเณ สปฺปสฺสิรูปมา สาสงฺกสปฺปฏฺิ-
ภยญฺเณ (๓) ถามสาติ ทิกฺขิตฺถาเมน ปฺรามาสาติ ทิกฺขิตฺถิ-
ปฺรามาสเนน อภินิวิสฺส โวหฺรตีติ อธิญฺญหิตฺวา โวหฺรติ
ทีเปติ วา

ยโต โข เต ภิกฺขุติ ยทา เต ภิกฺขุ เหว
พฺยา โข อหิ ภนฺเต ภควตาติ อิทฺเ อส อตฺตโน อชฺฌาสเยน
นตฺถิติ วตฺตูกาโมปี ภควโต อานุกาเวน สมฺปฏฺิจฺจติ
พฺพุธานิ กิร สมฺมุขา เทว กถา กเถตฺตฺสมตฺโต นาม
นตฺถิ

กสฺส โข นาม ตฺว โมฆปฺริสาติ ตฺว โมฆปฺริส กสฺส
ขตฺติยสฺส วา พฺราหฺมณฺสฺส วา เวสฺสสฺส วา สฺสทฺทสฺส
วา กหฺนฺจฺส วา ปพฺพชิตฺสฺส วา เทวสฺส วา มนฺุสฺสสฺส
วา มยา เหว ฐมฺมิ เทสฺสิตฺ อชานาสิ อถ โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิติ อัย ปาฏฺิเยกฺโก(๔) อนฺุสนฺธิ อริญฺโจะ กิร จินฺเตสิ

๑. ม. ม. ๑๓/๔๗-๕๓/๔๑-๕ ๑ พ. มหา. ๒๕/๑๒/๖-๗ ๑

๒. ม. ม. ๑๒/๒๕๐/๒๘๔ ๑ ม. อธิญฺญนญฺเณ ๑

๓. พ. มหา. ๒๕/๑๒/๗ ๑ ม. สาสงฺกสปฺปฏฺิภยญฺเณ ๑

๔. ม. อัย ปาฏฺิเยกฺโก ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณฺณา หน้า ๑๗๖

ภควา มํ โมฆปุริโสติ วเทติ น โข ปน โมฆปุริโสติ
 วุตฺตมตฺตเก(๑) มคฺคผลานํ อุปฺนิสฺสโย น โหติ อุปฺเสนปี หิ
 วงฺคนตฺปฺตติ อติลหุ(๒) โข ตฺวํ โมฆปุริส พาทุสฺสยา อวภูทฺติ(๓)
 ภควา โมฆปุริสวาเทเน อวาทิ เถโร อปรภาเค ฉณฺเฑนโต
 วายมนฺโต ฉ อภิญญา สจฺจนาทิส อหํปี ตถารูปํ วิริยํ
 ปคฺคณฺหิตฺวา มคฺคผลานํ นิพฺพตฺเตสฺสามิ ติ อตฺตส ภควา
 พนฺธนา มุตฺตสฺส (๔) ปณฺฑปฺลาสฺส วิย อวิรุพฺพิภาวํ (๕) ทสฺเสนโต
 อิมํ เทสนํ อารภิ ฯ

อุสฺมีกโตปีติ ภิกฺขเว ตฺเมห กิณฺติ มณฺณถ อัย อริฏฺโง
 เอวํลทฺธิโก สพฺพมณฺณตฺตนาณน ปฏฺวิวิรุชฺฉมิตฺวา เวสาร์ชฺชณฺณํ
 ปฏฺวิพาเหตุวา ตถาคตฺสฺส อาณาจกฺเก ปหาริ ททมาโน อปี
 นุ อิมสฺมี ชมฺมวินเย อุสฺมีกโตปี ยถา นิพฺพตฺเตปี มหนฺเต
 อคฺคิกฺขนฺเช ขชฺชฺปนกมตฺตาปี อคฺคิปฺปฏฺฐิกา โหติเยว ยํ
 นิสฺสาย ปฺน มหาอคฺคิกฺขนฺโร ภเวยฺย กิ นฺโขอ เอวํ
 อิมสฺส อปฺปมตฺติกาปี ฅาณฺสฺมา อตฺถิ ยํ นิสฺสาย วายมนฺโต
 มคฺคผลานํ นิพฺพตฺเตยฺยาติ โน เหนฺติ ภนฺเตติ ภนฺเต เอวํ-
 ลทฺธิกสฺส กฺโถ เอวรูปา ฅาณฺสฺมาติ มคฺคผลานํ ปจฺจยสมตฺถาย
 ฅาณฺสฺมาเย อุสฺมีกตภาวํ ปฏฺฐิกฺขิปฺนตา วทนฺติ มงฺกุฏโตติ
 # ๑. ม. โมฆปุริสชาติ วุตฺตมตฺตเกน ฯ ๒. ม. อติลหุ ฯ
 # ๓. วิ. มหา. ๔/๕๐/๑๐๕ ฯ ๔. ม. ปวตฺตสฺส ฯ ๕. ม. อวิรุพฺพิภาวํ ฯ

*เล่มที ๘ อลคทพูปมสุตตวณณา หน้า ๑๗๗

นิตฺเตชฎโต ปตฺตกฺขนุโรติ ปตฺติตกฺขนุโร อปฺปฏิกฺกาโณติ กิณฺจิ
ปฏิกฺกาณํ อปฺสฺสนุโต ฉินฺนปฏิกฺกาโณ (๑) เอวรूपมฺหิ(๒) นาม
นियฺยานิกสฺสทํ ลภิตฺวา อวิรุฬฺหิธมฺโม กิริมฺหิ สมฺมุขมาติต-
ปจฺจโย ชาโตติ อตฺตโน อภพฺพตํ ปจฺจเวกฺขนุโต ปาทงฺกุฏฺจเกน
ภูมึ ขณฺมาโน นิสฺสีทิ

ปฺลยฺฉยิสฺสสฺสี โขติ อยมฺปิ ปาฏฺฐิเยกฺโก อนฺุสนฺธิ อริฎฺฐโจ
กิร ฉินฺเตสิ ภควา มยฺหํ มคฺคผลทํ อฺปนฺนิสฺสโย ปจฺฉินฺโนติ
วทติ น โข ปน พุทฺธา สอฺปนฺนิสฺสยํเยว ธมฺมํ เทเสนฺติ
อนฺุปนฺนิสฺสยํปิ เทเสนฺติ อหํ สตฺถุ สนฺติกา สุกฺโตวาทํ
ลภิตฺวา อตฺตโน สมฺปตฺตูปคํ กุสลํ กริสฺสามิ ติ อถ ภควา
โอวาทํ(๓) ปฏฺฐิปฺสฺสมฺเภนุโต ปฺลยฺฉยิสฺสสฺสี ติอาทิมาท ตสฺสสฺสโต
ตฺวํเยว โข โมฆปฺริส อิมินา ปาปเกน ทิฎฺฐิจฺเจเตน นิริยาทิสฺ
ปฺลยฺฉยิสฺสสฺสี มม สนฺติกา ตฺยฺหํ สุกฺโตวาทो นาม นตฺถิ
น เม ตยา อตฺถโถ อิทาหํ ภิกฺขุ ปฏฺฐิปฺจฺฉิสฺสามิตี ฯ

อถ โข ภควาติ อຍံ(๔) ปาฏฺฐิเยกฺโก อนฺุสนฺธิ อิมฺສຸມິ หิ
ຈານ ກວາ ປຣິສັ ໂສເເຕຕິ ອຣິຸຸຈັ ຄນໂຕ ນິສຸສາເເຕຕິ ສເຈ
หิ ປຣິສັຄຕານັ ກສຸສຈິ ເອວັ ກເວຍຍ ອຍັ ອຣິຸຸຈັ ກວາຕາ
ອກຄິຕັ ກເຄຕຸ້ ກິ ສກຸຂິສຸສຕິ ກຈຸຈິ ນຸ ໂຂ ປຣິສມຸຸເເ

- # ๑. ม. ภินฺนปฏิกฺกาโณ ฯ
- # ๒. ม. เอวรूपมฺปิ ฯ
- # ๓. สී. สตฺถา โอวาทํ ฯ ม. อถສສ ກວາ ໂອວາທໍ ຯ ๔. ม. อยมฺปิ ฯ
- # ๕. ม. อิตฺສท໌ໂທ ນຕຸຕິ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๑๗๘

ภควตา กถาย สมารทฺชาย สหสา กถิตนฺ ตี เอวํ กถิตํ
 ปน น อริฏฺโจะยว สฺฆาติ อญฺเณนปี สุตํ ภวิสฺสตี อถาปีสฺส
 สฺยิยา ยถา สตุถา อริฏฺจํ นิคฺคณฺหตี มํปี เอวํ นิคฺคณฺเหยฺยาตี
 สุตฺวาปี ตฺถนฺทึภาวํ อापชฺเชยฺยา(๑) ตํ สพฺพํ น กริสฺสตี(๒)
 มยาปี น กถิตํ อญฺเณน สุตํปี นตฺถิตี ตฺถเมหปี เม
 ภิกฺขเว ตีอาทีนา ปริสาย ลทฺธิ์ โสเชตี ปริสาย ปน
 ลทฺธิ์โสชเนเนว อริฏฺโจะยว คณฺโถ(๓) นิสฺสารีโถ นาม โหตี
 อิทานี อริฏฺจสฺส ลทฺธิ์ ปกาเสนฺโถ โส วต ภิกฺขเวตี-
 อาทีมาห ตตฺถ อญฺเณตฺเรว กามเหตีอาทีสุ โย โส ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ เต ปฏฺฐีเสวโถ นาลิ อุนฺตรายายา ตี เอวํลทฺธิ์โก โส
 วต กิเลสกามเหตี เจว กิเลสกามสมฺปยุตฺเตหิ สญฺจาวิตกฺเกหิ
 จ อญฺเณตฺร เอเตจ(๔) ฐมฺเม ปหาย วินา เอเตหิ ฐมฺเมหิ
 วตฺถุกาเม ปฏฺฐีเสวิสฺสตี เมถุนสมาจาริ สฺมาจริสฺสตีตี เนตํ
 จานํ วิชฺชตี(๕) อิทํ การณํ นาม นตฺถิ อญฺจานเมตํ
 อนวกาโสตี ฯ

เอวํ ภควา อัย อริฏฺโจะยว นาม รชโก สฺกนฺธานปี
 ทฺถคฺคณฺธานปี ชินฺณานปี นวานปี สฺทฺธานปี อสุทฺธานปี
 วตฺถานี เอกโถ ภณฺฑิกํ กโรตี เอวเมว ภิกฺขุณฺ นิจฺจนฺทฺราคํ
 # ๑. ม. อापชฺเชยฺยาตี ฯ ๒. ม. กริสฺสตีตี ฯ ๓. ม. ภควตา ฯ
 # ๔. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. สฺมาจริสฺสตีตี เนตํ จานํ วิชฺชตี ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทพูปมสุตตวณณา หน้ ๑๗๕

ปณตจิวราทปรีโภคณจ อนิพทฐสีถาน (๑) อนนุตรายกริ สจจนนุทราค
 ปรีโภคณจ นิพทฐสีถาน ภิกขุณ อววรรณกริ สจจนนุทราค
 ปรีโภคณจ สพพ อกสทิสั กรอติติ อริภุจสส ลทฐี
 ปกาเสตวา อิทานิ อุกคหิตาย ปรียตติยา โทสิ ทสเสนุโต อิศ
 ภิกขเว เอกจเจตอาทิมหา ตตถ ปรียาปณนตติ อุกคณนุนติ
 สุตตุนติอาทิสู อุกโตวิวงคณิทุเทสขนนุชกปรีวารรา สุตตุนิปาเต
 มงคสุตตตรตตนาฟกสุตตตวณณุกสุตตทานิ อยณปี จ สุตต-
 นามกั ตถาคตวณัน สุตตุนติ เวทิตพพ สพพปี สกถกั
 สุตตติ เคยยุนติ เวทิตพพ วิเสเสน ลัยตตเก สกโลปี
 สกถาววโก สกถิ อภิธมมปีภุกั นิกคถากั สุตตติ ยณจ
 อยณปี อภุจหิ องเคหิ อสงคหิตั พุทฐวณัน ตั เวยยากรณนุนติ
 เวทิตพพ ฐมมปทิ เถรคถา เถรีคถา สุตตุนิปาเต โน
 สุตตุนามิกา สุกุชคถา จ คถาติ เวทิตพพา โสมนสส-
 ณาณมยิกคถาปฏิสัยตตทา เทวอสิติ สุตตุนตา อุตานนุนติ
 เวทิตพพา วุตตมิท (๒) ภควตทา ตีอาทินยปวตตทา (๓) ทสุตตตรส-
 สุตตุนตา อิติวุตตกนุนติ เวทิตพพา อปณณกชาตกาทีนิ ปณณา-
 สาทิกานิ ปณจชาตกสทานิ ชาตกนุนติ เวทิตพพานิ จตตทาโรเม
 ภิกขเว อจจกรिया อพุกตฐมมา อานนุนเทตอาทินยปวตตทา (๔)
 # ๑. ม. อนิพทฐสีถาน คภุจจัน ๑ ๒. ม. วุตตตยเหตุ ๑
 # ๓. พ. อิติ. ๒๕/๑/๒๒๕ ๑ ๔. อจ. จตูกก. ๒๑/๑๒๕/๑๗๕ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณา หน้า ๑๘๐

สพเพปี อจฺฉริยพุกุตฺตมฺมปฺปฏิต้ยฺยุตฺตา สุตฺตฺนฺตา อพุกุตฺตมฺมนฺติ
เวทิตพฺพา จุลลเวทลฺลมหาเวทลฺลสมฺมาทิกฺกิสฺสกุปฺปญฺหสฺงขาร-
ภากฺชนียมหาปฺปณฺณมฺมสุตฺตาทโย สพเพปี เวทญจ ตฺถุจฺฉญจ ลทฺธา
ลทฺธา ปุจฺฉิตฺตฺตฺนฺตา เวทลฺลนฺติ เวทิตพฺพา

อตุถํ น อุปฺปริกฺขนฺตีติ สุตฺตตุถํ (๑) การณฺตุถํ น ปฺสฺสนฺติ (๒)
น จ (๓) ปฺริคฺคณฺหนฺติ อนุปฺปริกฺขนฺติ อนุปฺปริกฺขนฺตานํ น
นิชฺฌานํ ขมนฺตีติ น อุปฺปญฺจนฺติ น อาปาถํ อากฺขณฺติ
อิมสฺมี จานเ สึถํ สมาริ วิปฺสฺสนา มคฺโค ผลํ วฏฺฐํ วิวฏฺฐํ
กถิตนฺติ เอวํ ชานิตฺตุน สกฺกา โทตีติ (๔)อตุถโถ เต
อุปารมฺภานิสฺสา เจวาทิ เต ปเรถํ วาเท โทสาโรปนานิสฺสา
หุตุวา ปฺริยาปฺปณฺณตีติ อตุถโถ อิติวาทปฺปโมกฺขานิสฺสา จาติ
เอวํ วาทปฺปโมกฺขานิสฺสา ปเรหิ สกฺวาเท โทเส อาโรปีเต
ตุถํ โทสํ เอวํ (๕) โมเจสฺสามาติ อิมินาว จ (๖) การณฺน ปฺริยาปฺปณฺณตีติ
อตุถโถ ตลฺลจฺสฺส อตุถํ นานุโกณฺตีติ ยสฺส จ มคฺคสฺส วา
ผลสฺส วา อตุถาย กุลปฺปุตฺตา ฐมฺมํ ปฺริยาปฺปณฺณตีติ ตลฺลจฺสฺส
ฐมฺมสฺส อตุถํ เอเต ทฺถุคฺคหิตกาหิโน นานุโกณฺตีติ อปีจ ปฺรสฺส
วาเท อุปารมฺภํ อาโรเปตุ อตุถโน วาทํ โมเจตุ อสฺสโกณฺตาปี
ตลฺลจ อตุถํ นานุโกณฺตีเยว

อลคทฺทตฺถุถิโกติ อาสีวิสอตุถิโก คทฺโทติ (๗) หิ วิสสฺส
๑. ม. อตุถตุถํ ฯ ๒. สึ. น ตฺถุขณฺตีติ ฯ ๓. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ
๔. ม. โทหนฺตีติ ฯ ๕. สึ. เอวญจ เอวญจ ฯ ๖. ม. อิมินา ว ฯ
๗. ม. คโทติ ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทพปมสุตวณณนา หน้ ๑๘๑

นนำ ตั คสส อลั ปรีปฺณณั อตถิติ อลคทโท โภคติ
สรีเร อีช ปน ภิกขเว เอกจเจ กุลปฺตตว ฐมมึ ปรียาปฺณนตีติ
นิตฺถรณปรียตฺตวเสน อุกฺคณฺหนฺติ ติสฺโส หี ปรียตฺตโย
อลคททปรียตฺติ นิตฺถรณปรียตฺติ ภณฺฑทาคาริกปรียตฺตีติ

ตตถ โย พุทฺทวจนั (๑) อุกฺคเหตุว เอวิ จีวร่าทนี วา ลภิสฺสามี
จตุปรีสมชฺเฒ วา มั ชานิสฺสนตีติ ลภสฺกการเหตุ ปรียาปฺณนตีติ
ตสฺส สว ปรียตฺติ อลคททปรียตฺติ นามฯ เอวิ ปรียาปฺณนโต
หี พุทฺทวจนั อปรียาปฺณนตีติ นินฺโททกฺกมณั วรตฺริ

โย ปน พุทฺทวจนั อุกฺคณฺหิตฺว ลีสฺส อากตฺถจฺจเน
ลีสฺล ปฺเรตฺวา สมาริสฺส อากตฺถจฺจเน สมาริกพฺภั กณฺหาเปตฺวา
วิปฺสสนาย อากตฺถจฺจเน วิปฺสสนั ปฏฺจเปตฺวา มกฺคผลนั
อากตฺถจฺจเน มกฺคั ภวเสฺสามี ผลั สจฺฉนิกตฺตว สมาริตฺติ ตสฺส
สว ปรียตฺติ นิตฺถรณปรียตฺติ นาม โหติ

จีณาสวสฺส ปน ปรียตฺติ(๒) ภณฺฑทาคาริกปรียตฺติ นามฯ ตสฺส
หี อปรียตฺตอ อปฺปหีนั อภวิตฺติ อสจฺฉนิกตฺติ วา นตฺถิ
โส หี ปรียตฺตอทกฺขนฺโธ ปหีนิกเลโส ภวิตฺตมกฺโค สจฺฉนิกตฺตว
ตสฺมา พุทฺทวจนั ปรียาปฺณนโต ตนฺตฺธิรโก ปเวณิปาลโก
วีสานฺรภฺขิโตว (๓) หุตฺวา อุกฺคณฺหาติ อิตฺตสฺส สว ปรียตฺติ
ภณฺฑทาคาริกปรียตฺติ นาม(๔) ฯ

๑. ม. พุทฺทวจนั อุกฺคเหตุว ฯ ๒. ม. ปน ปรียตฺติ ฯ ๓. ม. วีสานฺรภฺขิโกว ฯ
๔. ม. เอตฺถนฺตเร โหตีติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปนมวคฺควณณา หน้า ๑๘๒

โย ปน ปุณฺชโน ฉาทกภยาทีสุ คนฺถเรสุ (๑) เอกสุมี
 จาเน วสฺติ อสฺกโกนฺเตสุ สยํ ภิกฺขาจาเรน อภิทมมาโน(๒) อติมธุริ
 พุทฺทวณฺโณ มา นสฺสตุ ตนฺตี ชาเรสุสามิ ปเวณี (๓) ปาเลสุสามีติ
 ปริยาปุณฺณาติ ตสฺส ปริยตฺติ ภณฺฑาคาริกปริยตฺติ โหติ น
 โหตีติ น โหติ กสฺมา น อตฺตโน จาเน จตฺวา
 ปริยาปุณฺตฺตา ปุณฺชชนสฺส หิ ปริยตฺติ นาม อลคทฺทา
 วา โหติ นิตฺถรณฺวา วา สตฺตณฺนํ เสขานํ นิตฺถรณฺวา
 จินฺนาสวสฺส ภณฺฑาคาริกปริยตฺติเยว อิมสุมี ปน จาเน
 นิตฺถรณฺปริยตฺติ อธิปฺเปตา

นิชฺฌานํ ขมนฺตีติ สีลาทีนํ อากตฺทฺจฺจาเนสุ อิชฺ สีลํ
 กถิตํ อิชฺ สมาริ อิชฺ วิปสฺสณา อิชฺ มกุโธ อิชฺ ผลํ อิชฺ
 วญฺญํ อิชฺ วิวญฺญนฺติ อาปาถํ อากจฺจนฺติ ตณฺจสฺส อตฺถํ
 อนุโกนฺตีติ เยสํ มกฺกผลานํ อตฺถาย ปริยาปุณฺนฺติ สุกฺคหิตํ
 ปริยตฺตี นิสฺสาย มกฺกํ ภาเวตฺวา ผลํ สจฺฉิกโรนฺโต (๔) ตณฺจสฺส
 ฐมฺมสฺส อตฺถํ อนุทฺวานฺติ ปรวาทฺเต อูปารมฺภํ อารोเปตฺตุ
 อสฺกโกนฺตาปี (๕) สกฺวาเท อารोปีตฺโทสํ อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺทฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจํ คเหตฺวา
 โม่เจตฺตฺวาอฺสฺกโกนฺตาปี อนุโกนฺตีเยว ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย
 สํวตฺตณฺตีติ สีลาทีนํ อากตฺทฺจฺจาเน สีลาทีนํ ปุเรนฺตานํปี
 ปเรสํ วาทฺเต สห ฐมฺเมน อูปารมฺภํ อารोเปนฺตานํปี

๑. ม. คนฺถเรสุ ฯ ๒. ม. อภิทมมาโน ฯ ๓. ม. วสฺติ จเปสุสามิ ปเวณี ฯ
 # ๔. ม. สจฺฉิกโรนฺตา ฯ ๕. ม. สกฺโกนฺตาปี ฯ เอวมฺปริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทูปมสูตรวณณา หน้า ๑๘๑

สกวาทโต โทสั หรณฺดานํปี อรหตุตํ ปตฺวา ปริสมชฺเฌ ฌมมํ
เทเสตฺวา ฌมฺมเทสนาย ปสนฺเนหิ อุปนีเต จตฺตาริ ปจฺเจ
ปรีกฺขชฺนฺดานํปี ทีฆรตุตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตฺนฺติ

เอวํ สุกฺกหิเต(๑) พุทฺทจฺเฌ อนิสํสํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ
ตฺตเถว นีโยเชนฺโต ตสฺมาติห ภิกฺขเวติอาทิมาย ตตฺถ
ตสฺมาติ ยสฺมา ทฺกฺกหิตา ปรียตฺติ ทฺกฺกหิตอลคทฺโท วีย
ทีฆรตุตํ อหิตาย ทฺกฺขาย สํวตฺตฺติ สุกฺกหิตปรียตฺติ สุกฺกหิต-
อลคทฺโท วีย ทีฆรตุตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตฺติ ตสฺมาติ
อตฺโต ตถา นํ ชาเรยฺยาถาติ ตเถว นํ ชาเรยฺยาถ เตเนว
อตฺเถน กณฺเฬยฺยาถ เข วา ปนสฺสุ วียตฺตา ภิกฺขุติ เข วา
ปน อญฺเฌ สาริปฺุตฺตโมกฺกคฺคฺลฺลานมหากสฺสปฺมหากจฺจาณาทิกกา
พฺยตฺตา ปณฺชิตา ภิกฺขุ อสฺสุ เต ปุจฺฉิตพฺพา น อริฏฺเฌน
วีย ปน มม สาสเน กลลํ วา กจฺวรํ วา ปกฺขิปิตพฺพํ

กฺคฺลฺปมฺนฺติ กฺคฺลฺสทิสํ นิตฺถรณฺตฺถายาติ จตฺโรฆ-
นิตฺถรณฺตฺถาย อฺทกณฺณวฺนฺติ ยญฺหิ อฺทกํ คมฺภีรํ น ปุณฺณํ
ปุณฺณํ วา ปน น คมฺภีรํ น ตํ อณฺณโวติ วุจฺจติ ยํ
ปน คมฺภีรํ เจว ปุณฺณํ จ ตํ อณฺณโวติ วุจฺจติ ตสฺมา
มหนฺตํ อฺทกณฺณวฺนฺติ มหนฺตํ ปุณฺณํ คมฺภีรํ อฺทกนฺติ อยเมตฺถ
อตฺโต สาสงฺกํ นาม ยตฺถ โจรานิ วุฏฺโฏจกาโส(๒) ทิสฺสติ
๑. ม. สุกฺกหิเต ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒. ม. นินฺวตฺโตกาโส ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๑๘๔

จโธกาโส นิสินฺโนกาโส นิปนฺโนกาโส ทิสฺสติ สปปฺภู-
 ภิ นาม ยตฺถ โจเรหิ มนุสฺสา หตา ทิสฺสนฺติ วิลฺลุตฺตา
 ทิสฺสนฺติ อาโกฏฺฐิตา ทิสฺสนฺติ อุตฺตรเสตฺตติ อุกกณฺณวสฺส
 อฺปริ พทฺโธ เสตฺถ กุลฺลํ พนฺธิตฺวาติ กุลฺลา(๑) นาม ตรณฺตถาย
 กลาปี กตฺวา พทฺโธ ปตฺถริตฺวา พทฺธา(๒) ปน ทารุจฺฉาฏฺฐิอาทโย (๓)
 อฺพุมฺโปติ วุจฺจนฺติ อฺจฺจาเรตฺวาติ (๔) จเปตฺวา กิจฺจการีติ ปตฺตการี (๕)
 ยุตฺตการี ปฏฺฐิรูปการีติ อตฺถโธ ชมฺมาปี โว ปหาตพฺพาติ
 เอตฺถ ชมฺมา(๖) สมถวิปฺสฺสนา ภควา หิ สมเถปี ฉนฺทราคํ
 ปชหาเปสิ(๗) วิปฺสฺสนายปี สมเถ ฉนฺทราคํ กตฺถ ปชหาเปสิ
 อิติ โข อหํ อฺทายิ เนว สณฺณานาสณฺณายตฺนสฺสปี ปหานํ วทามิ
 ปสฺสสิ โน ตํ อฺทายิ ตํ สณฺโณชนํ อณฺณ วา ญฺลํ วา
 ยสฺสาหํ โน ปหานํ วทามิติ (๘) เอตฺถ สมเถ ฉนฺทราคํ
 ปชหาเปสิ อิมญฺเจ ตฺเมห ภิกฺขเว ทิฏฺฐิ อเวิ (๙) ปริสุทฺธํ อเวิ ปรีโยทาคํ (๑๐)
 น อลฺลิสฺเสถ น เกพาเยถ น ธนาเยถาติ (๑๑) เอตฺถ วิปฺสฺสนาย
 ฉนฺทราคํ ปชหาเปสิ อิทฺ ปน อุกฺยตฺถ ปชหาเปนฺโต ชมฺมาปี
 โว ปหาตพฺพา ปเคว อชฺชมา ติ อาห

- # ๑. ม. กุลฺโล ๑ ๒. ม. พทฺโธ ๑ เอวฺมุปรีปี ๑ ๓. ม. ปทฺรจฺฉาฏฺฐิอาทโย ๑
- # ๔. ม. อฺจฺจาเรตฺวาติ ๑ ๕. สී. กตฺตพฺพการี ๑ ๖. ม. ชมฺมาติ ๑
- # ๗. ม. ปชหาเปสิ ๑ ๘. ม. ม. ๑๓/๑๘๕/๑๕๒ ๑ ๙. ม. ทิฏฺฐิ อเวิ ๑
- # ๑๐. ม. อเวิ ปรีโยทาคํ ๑ ๑๑. ม. ม. ๑๒/๔๔๕/๔๗๕ ๑

*เล่มที่ ๘ อลคทพูปมสุตตวณณา หน้า ๘๕

ตตุรายิ อธิปฺปาโย ภิกฺขเว อหิ เอวฺรฺเปสฺส สนฺตปณฺีเตสฺส
ชฺมเมสฺส จฺนฺทราคปฺปหฺนํ วทามิ กิ ปน อิมสฺมี อสทฺชฺมเม
คามชฺมเม วสทชฺมเม ทฺฏฺจฺจฺเต โอทกนฺตฺเก ยตฺถ อยิ อริฏฺโจ
โมฆปฺริโส นิตฺโทสสณฺี ปญฺจสฺส กามคฺเชสฺส จฺนฺทราคํ นาลิ
อนฺตฺรายายติ วทติ อริฏฺเจน วิย น ตฺเมหฺทิ มยฺหิ สาสเน
กลลํ วา กจฺวโร วา ปกฺขิปปิตฺพุทฺติ เอวํ ภควา อิมินาปิ
โอวาทน อริฏฺจฺเยว นิกฺคณฺหาติ

อิทานิ โย ปญฺจสฺส ขนฺเชสฺส ตฺวิชฺคาหฺวเสน อหิ มมนฺติ
คณฺหาติ โส มยฺหิ สาสเน อยิ อริฏฺโจ วิย กลลํ วา
กจฺวโร วา ปกฺขิปปิตฺติ ทสฺเสนฺโต จยิมานิ ภิกฺขเวติอาทิมาท
ตตฺถ ทิฏฺฐิจฺญฺจฺจฺนํ นินฺติ ทิฏฺฐิปปิ ทิฏฺฐิจฺญฺจฺจฺนํ ทิฏฺฐิจฺยา อารมฺมณฺปี
ทิฏฺฐิจฺญฺจฺจฺนํ ทิฏฺฐิจฺยา ปจฺจโยปิ รุปิ เอตํ มมาติ(๑)อาทิสฺส เอตํ
มมาติ ตณฺหาคาโห เอโสหฺมสฺมีติ มานคฺคาโห เอโส เม
อตฺตาคติ ทิฏฺฐิจฺคฺคาโห โหติ (๒) เอวํ รุปารมฺมณา ตณฺหามานทิฏฺฐิโย
กถิตา โหนฺติ รุปิ ปน อตฺตาคติ น วตฺตพฺพํ เวทนาทิสฺสุปี
เอเสว นโย ทิฏฺฐิ รุปายตฺนํ สุตํ สทฺทฺทายตฺนํ มุตํ คนฺธายตฺนํ
รสายตฺนํ โฝฏฺฐพฺพายตฺนํ ตณฺหิ ปตฺวา คเหตุพฺพโต มุตฺนฺติ
วตฺตํ อวเสสานิ สตฺตฺตฺตฺตฺนํ วิญฺญาตฺนํ นามฯ ปตฺตฺนฺติ
ปริเยสฺติตฺวา วา อปริเยสฺติตฺวา วาปี(๓) ปตฺตํ ปริเยสฺติตฺนฺติ ปตฺตํ
๑. ม. มมาติฯ ๒. ม. อยิ ปาโจ นตฺถิฯ ๓. วาฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๑๘๖

วา อปฺปตฺตํ วา ปฺริยฺยตฺตํ อนุวิจฺจิตฺตํ มนฺสาติ จิตฺเตน
อนุสฺสจฺจิตฺตํ โลกสฺสมี หิ ปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตํปี อตฺถิ ปฺริยฺยตฺตฺวา
โน ปตฺตํปี อปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตมฺปี (๑) อปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตมฺปี
ปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตํ ปตฺตนฺนามฯ ปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตํ
ปฺริยฺยตฺตํ นามฯ อปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตลฺลจฺจ อปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตลฺลจฺจ
มนฺसानุจฺจิตฺตํ นามฯ

อถวา ปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตํปี อปฺริยฺยตฺตฺวา โน (๒) ปตฺตมฺปี
ปตฺตลฺลจฺจ ปตฺตํ นามฯ ปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตมฺเวว ปฺริยฺยตฺตฺนฺนาม
(๓) อปฺริยฺยตฺตฺวา ปตฺตลฺลจฺจ อปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตลฺลจฺจ มนฺसानุ-
จฺจิตฺตฺนฺนามฯ (๓) สพฺพิ วา เอตํ มนฺसानุจฺจิตฺตฺตา มนฺसानุ-
จฺจิตฺตํ (๔) ฯ อิมินา วิญฺญาณารมฺมณฺา ตณฺฺหามานทิกฺกฺกฺโข กถิตฺวา
เทสฺนาวิลาเสน เหฏฺฐจฺจา ทิกฺกฺกฺจาทิอารมฺมณฺวเสน วิญฺญาณํ
ทสฺสิตฺตํ ยมฺปี ตํ ทิกฺกฺกฺจ
อาทินา นเยน ปวตฺตทิกฺกฺกฺจ
อาทินา นเยน ปวตฺตทิกฺกฺกฺจ

โส โลโก โส อตฺตฺตาติ ยา เอโส (๕) รุปํ อตฺตฺโต
สมนุสฺสฺสตี ติอาทินา นเยน ปวตฺตฺตา ทิกฺกฺกฺจฺจ โลโก จ อตฺตฺตาติ(๖)
จาทิ คณฺฺหาติ ตํ สนฺฺชายตฺตํ (๗) วุตฺตํ โส เปจฺจ ภาวิสฺสํมิตฺติ โส

- # ๑. ม. ปตฺตมฺปี อตฺถิ ฯ ๒. ม. อัยฺ สทฺโท นตฺถิ ฯ
- # ๓. ม. อปฺริยฺยตฺตฺวา โน ปตฺตํ มนฺसानุวิจฺจิตฺตํ นาม ฯ ๔. ม. มนฺसानุจฺจิตฺตํ นาม ฯ
- # ๕. ม. ยาเอโส ฯ ๖. ม. อตฺตฺตา จาทิ ฯ ๗. ม. สนฺฺชาย ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคททุพมสุตตวณณา หน้า ๑๘๗

อหิ ปโรโลกิ คนตุวา นิจโจ ภวิสสามิ ชุโว สสสโต
อวิปริณามชมุโม ภวิสสามิ สีนรุมหาปจวิมหาสมุททาทิสสุตติสมิ
ตเถว จสสามิ ตมปิ เอติ มมาติ ตปี ทสสนิ เอติ มมนุตติ(๑)
เอโสทมสมิ เอโส เม อตุตาดิ สมนุปลสุตติ อิมินา ทิฏฐา-
รมมณา ตณฺหามานทิฏฐิโย กถิตา วิปสสนาย ปฏีวิปสสนา-
กาโล วิย หิ (๒) ปจฺฉิมทิฏฐิยา ปุริมทิฏฐิกหนกาโลเอว (๓) โหติ

สูกกปกฺเข รูปิ เนติ มมาติ รูปเ ตณฺหามานทิฏฐิกหา
ปฏิกฺขิตตา เวทนาทีสุปี เอเสว นโย สมนุปลสุตตีติ อิมสส
ปน ปทสส ตณฺหาสมนุปลสสนา มานสมนุปลสสนา ทิฏฐิสมนุ-
ปลสสนา ฅาณสมนุปลสสนาติ จตสโส สมนุปลสสนา(๕) ๑ อตุโถ
ตาสิ (๖) กณฺหปกฺเข ติสฺสนนํ สมนุปลสสนานํ สูกกปกฺเข
ฅาณสมนุปลสสนาย วเสน เวทิตพฺพา(๗) ๑ อสตี น ปรีตสฺสตีติ
อวิชฺชมานเ ภยปรีตสฺสนาย ตณฺหาปรีตสฺสนาย วา น
ปรีตสฺสตี อิมินา ภควา อชฺชตฺตกฺขนฺธวินาเส อปรีตสฺสมานํ
ชีณาสวํ ทสฺเสนโต เทสนํ มตฺถกํ ปาเปสิ

เอวํ วุตเต อญฺจตโร ภิกฺขุติ เอวํ ภควตา วุตเต
อญฺจตโร อนุสนฺธิกุสโล ภิกฺขุ ภควตา อชฺชตฺตกฺขนฺธวินาเส
อปรีตสฺสนตํ ชีณาสวํ ทสฺเสตฺวา เทสนา นิฏฐापิตา อชฺชตฺตํ
๑. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒. ม. หิสทฺโท นตฺถิ ๑ ๓. ม. ...กาเล เอวํ ๑
๔. ม. มมาติ ๑ ๕. ม. สมนุปลสฺสนาติ อตุโถ ๑ ๖. ม. ตา ๑
๗. ม. เวทิตพฺพา ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๑๘๘

อปริตฺตสนฺเต(๑) โข ปน สติ อชฺฉตฺตํ ปริตฺตสฺสเกน พหิทฺธา
 ปริกฺขารวินาสํ ปริตฺตสฺสเกน อปริตฺตสฺสเกน ตฺหี (๒) ภวิตฺพุํ อิติ
 อิมฺหิ จตฺตฺหิ การณฺหิ อัยํ ปโฌหํ ปุจฺฉิตฺพุโ พฺติ จินฺตฺตฺวา
 เอกํสํ จีวรํ กตฺวา อณฺชตี ปคฺคยฺหํ ภควนฺตํ เอตทวโจ
 พหิทฺธา อสตีติ พหิทฺธา ปริกฺขารวินาสํ อหุ วต เมติ
 อโหตี วต เม ภณฺทกํ (๓) ยานํ วาหนํ หิรณฺณํ สุวณฺณนฺติ
 อตุโถ ตํ วต เม นตฺถิติ ตํ วต อิทานิ มยฺหํ นตฺถิ
 ราชฺฐฺหิ วา โจเรหิ วา หตฺ (๔) อคฺคินา วา ททฺธํ อุตฺเทน
 วา วุพฺหํ ปรีโกเคน วา ชินฺณํ ลียา วต เมติ ภเวยฺย
 วต มยฺหํ ยานํ วาหนํ หิรณฺณํ สุวณฺณํ สาลิ วิหิ
 ยโว โคธฺโม. ตํ วตาทํ น ลภามิติ ตมฺหํ อลภมาโน
 ตทฺนจฺฉวิกํ กมฺมํ อกตฺวา นิสินฺนตฺตา อิทานิ น ลภามิติ
 โสจติ อัยํ อคาริยโสจนา อนาคาริยสฺส ปตฺตจิวราทินํ
 วเสน เวทิตฺพุพา

อปริตฺตสนาวาเร น เอวํ โหตีติ เยหิ กิเลสฺหิ เอวํ
 ภเวยฺย เตสํ ปหีนตฺตา น เอวํ โหติ ทิฏฺฐิจฺ्ञานาธิฏฺฐานา-
 ปริยฺญานาภินิเวसानุสฺยานนฺติ ทิฏฺฐินนฺจ ทิฏฺฐิจฺ्ञานานนฺจ
 ทิฏฺฐาธิฏฺฐานานนฺจ ทิฏฺฐิปรียฺญานานนฺจ อภินิเวसानุสฺยา-
 นนฺจ สพฺพสฺงฺขารสมถายาติ นิพฺพานตฺถาย นิพฺพานํ หิ
 # ๑. ม. อปริตฺตสนฺเต ฯ ๒. ม. จาปี ฯ ๓. ม. ภทฺทกํ ฯ ๔. ม. หุํ ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทพูปมสุดตวณณา หน้า ๑๘๘

อาคมุม สพพสงขารอณชิตานี สพพสงขารจณานี สพพสงขาร-
วิปผนทิตานี สมมนุตี วูปสมมนุตี ตสฺมา ตํ สพพสงขาร-
สมโธ ตี วุจติ ตเทว จ อาคมุม ขนฐูปธิ กิเลสุปธิ
อกิสงขารูปธิ ปณจกามคณูปฐิติ อิเม อุปชโย(๑) ปณฺนีสขชยมนุตี
ตณฺหา ชยตี วิรัชชตี นีรัชฌตี ตสฺมา ตํ สพพูปธิปฏี-
นีสฺสคโธ ตณฺหุขโย วิราโธ นีโรชตี ปวุจติ(๒) ๑ นิพพานายาตี
อัย ปนสฺส สรูปนินุเทโส อิติ สพเพเหว อิเมฮี ปเทฮี
นิพพานสฺส สจฺฉิกรียตถาย ชมมํ เทเสนตสฺสชาติ อยมตโธ
ทีปีโต ตสฺเสว โหตีตี ตสฺส ทิฏฺฐิจคตทสฺส อจฺฉินชิตฺสสามิ
นามสฺส วินสฺสิตฺสสามิ นามสฺส นาสฺส นาม ภวิสฺสามิติ เอว
โหตี ทิฏฺฐิจคตทสฺส ธี ติลกฺขณํ อารโเปตฺวา สฺสนตปฏิสฺสยุตตํ
กตฺวา เทลียมานํ ชมมํ สฺสนตสฺส ตาโส อูปปชตตี วุตตปี
เจต (๓) ตาโส เหโส ภิกฺขเว อสฺสุตวโต ปุณฺขชนสฺส ยทิทํ
โน จสฺสํ โน จ เม ลียาตี (๔) ๑

เอตฺตาวตฺตา พหิทฺธาปรักขารวินาสเส ตสฺสนกสฺส จ โน
ตสฺสนกสฺส จ อชฺฉมตฺตกฺขณฺชวินาสเส ตสฺสนกสฺส จ โน ตสฺสนกสฺส
จาตี อิเมสํ วเสน จตฺโถฏิกฺกา สฺสนตฺตา กถิตา อิทานี
พหิทฺธาปรักขารํ ปรักคหํ นาม กตฺวา วีตตีวตฺถกํ สกฺกายทิฏฺฐี
๑. ม. อุปชโย ๑ ๒. ม. วุจติ ๑ ๓. ลี. วุตตมฺปี เหน้ ๑ ม. วุตตํ เหน้ ๑
๔. ลี. ข. ๑๗/๑๑๑/๗๐ ๑ ตาโส เหโส ภิกฺขุ ๑ ม. ตาโส เหสา ภิกฺขเว ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๑๕๐

อตุตวาทุปาทานัน นาม กตุวา สกกายทิกุชิปมฺฆา ทฺวาสกุชิ
ทิกุชิโย นิสฺสยฺ(๑) นาม กตุวาติ โกฏิกิ สฺลฺลตํ ทฺสฺเสตฺ ตํ
ทิกุชเว ปริกฺคหนฺติอาทิมหา ตตฺถ ปริกฺคหนฺติ พหิทฺฐา-
ปริกฺขาริ ปริกฺคณฺเหยฺยาถาติ(๒) วิญฺญมฺนุสฺโส ปริกฺคณฺเหย
อหฺมปิ โข ตํ ทิกุชเวติ ทิกุชเว ตฺเมหฺปิ น ปสฺสธ อหฺปิ
น ปสฺสามิ อิติ เอวรฺูโป ปริกฺคโห นตฺถิติ ทฺสฺเสติ เอว
สพฺพตฺถ อตฺโถ เวทิตฺพฺโพ

เอวํ ติกุฏิกิ สฺลฺลตํ ทฺสฺเสตฺวา อินานิ อชฺมตฺตกฺขนฺเช
อตุตฺวาติ พหิทฺฐาปริกฺขารเ อตุตฺนินฺนฺติ กตุวา เทวโกฏิกิ
ทฺสฺเสนฺโต อตุตฺนินฺ วา ทิกุชเว สตีติอาทิมหา ตตฺถ อຍ
สงฺเขปฺตฺโถ ทิกุชเว อตุตฺนินฺ สติ(๓) อิทํ เม ปริกฺขารชาตํ
อตุตฺนินฺนฺติ อสฺส อตุตฺนินฺเยว(๔) วา ปริกฺขารเ สติ อຍ เม
อตุตฺวา อิมสฺส ปริกฺขารสฺส สามิติ เอวมหนฺติ สติ มม(๕) มฺมาติ
สติ อหนฺติ ยุตฺตํ ภาเวยฺย สจฺจโตติ ภูตฺโต เถตฺโตติ
ตถโต ธีรโต วา

อิทานิ อิเม ปปลยกฺขนฺเช อนิจฺจํ ทฺกฺขํ อนตุตฺวาติ
เอวหนฺติปฺริวภูทฺวาเสน อกฺคณฺหนฺโต อຍ อริฏฺโจ วิย มยฺหํ สาสเน
กถลลํ กจฺวาริ ปกฺขิปตีติ ทฺสฺเสนฺโต ตํ ก็ มญฺญถ ทิกุชเว

- # ๑ ม. วุตฺตํ เหนฺติ สี. วุตฺตมฺปิ เหนฺติ ๒ ม. ตาโส เหา ทิกุชเว ปาลี
- # ตาโส เหา ทิกุชฺสํขนฺธ ๑๗/๕๕/๔๗ อุทานสฺสุต ๓ ม. ทิกุชิ นิสฺสยฺ

*เล่มที ๘ อลคทุทูปมสุตตวณณา หน้า ๑๕๑

รูปํ นิจจํ วาติอาทิมหา[๑] ตตถ อนิจจํ ภนฺเตติ ภนฺเตยสุมา
หุตฺวา น โหติ ตสฺมา อนิจจํ อุปฺปาทวตฺตติโต วิปริณาม-
ตาวกาลีกนิจฺจปฏิกฺเขปฺภูเจเน วาติ จตฺตฺติ การณฺเหติ อนิจจํ
ทุกฺขํ ภนฺเตติ ภนฺเต ปฏฺฐีปีพนาการเน ทุกฺขํ สนฺตปาปทุกฺขม-
ทุกฺขวตฺตถุคฺคสุขปฏิกฺเขปฺภูเจเน วาติ จตฺตฺติ การณฺเหติ ทุกฺขํ
ปริณามธมฺมนฺติ ภวสํกนฺติอุปคมนสภาวํ ปกตฺติภาววิขหน-
สภาวํ กลลฺลํ นฺ ตํ สมนฺนุปลฺลิตฺตํเอตํ มม เอโสทมสมฺมิ
เอโส เม อตฺตตฺติ ยุตฺตํ นฺ โข ตํ อิมํสํ ตินฺณํ
ตณฺหามานทิกฺกจิกาหानํ วเสน อหํ มมฺนฺติ(๒)เอวํ คเหตุ
โน เหนํ ภนฺเตติ อิมินา เต ภิกฺขุ อวสวตฺตนาการเน รูปํ
ภนฺเต อนตฺตตฺติ ปฏฺฐิขานนฺติ สฺสณฺณอสฺสามิกอนิสฺสรอตฺต-
ปฏิกฺเขปฺภูเจเน วาติ จตฺตฺติ การณฺเหติ อนตฺตตฺติ ฯ

ภควา หิ กตฺถจฺจ อนิจฺจวเสน อนตฺตตฺตํ ทสฺเสติ กตฺถจฺจ
ทุกฺขวเสน กตฺถจฺจ อุกฺขวเสน จกฺขุ อตฺตตฺติ โย วเทยฺย
ตํ น อุปฺปชฺชติ จกฺขุสฺส อุปฺปาโทปี ๓] ปณฺณายติ ยสฺส
โย ปน อุปฺปาโทปี วโยปี ปณฺณายติ อตฺตตฺติ เม อุปฺปชฺชติ
จ เวติ จาติ อิจฺจสฺส เอวมากตํ โหติ ตสฺมา ตํ
น อุปฺปชฺชติ จกฺขุ อนตฺตตฺติ โย วเทยฺย อิติ จกฺขุ อนตฺตตฺติ (๔)
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ตตฺถตฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. มมาติ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร
วโยปีติ ทิสฺสติ ฯ ๔. สฺยา. อตฺตตฺติ ฯ ม. อ. ๑๔/๘๑๘/๕๑๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคความณณา หน้า ๑๕๒

อิมสมิ หิ ฉนกกสตุเต อนิจจวเสน อนตตตํ ทสเสติ รูปญจ
 หิทํ ภิกขเว อตฺตา อภวิสส นยิทํ รูปํ อาพาชาย สํวตเตยย
 ลพฺภถ จ รูปเ เอวํ เม รูปํ โหติ เอวํ เม รูปํ มา
 อโหสีติ ยสฺมา จ โข ภิกขเว รูปํ อนตฺตา ตสฺมา รูปํ
 อาพาชาย สํวตตติ น จ ลพฺภติ รูปเเอวํ เม รูปํ
 โหตุ เอวํ เม รูปํ มา อโหสีติ (๑) อิมสมิ อนตตลภขณสตุเต
 ทุขวเสน อนตตตํ ทสเสติ รูปํ ภิกขเว อนิจจํ ยทนิจจํ
 ตํ ทุกขํ ยํ ทุกขํ ตทนตฺตา ยทนตฺตา ตํ เนตํ
 มม เนโสหสมฺมิ น เมโส อตฺตาติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมมปปลญาย ทฏฺฐพฺพนฺติ (๒) อิมสมิ อรหตฺตสตุเต อุกยวเสน
 อนตตตํ ทสเสติ กสฺมา อนิจจํ ทุกขํ จ ปากฺกํ อนตฺตาติ
 น ปากฺกํ

ปริโภคภาชนาทีสุ หิ ภินฺเนสุ อโห อนิจฺจนฺติ วทนฺติ
 อโห อนตฺตาติ(๓) วตฺตา นาม นตฺถิ สรีเร คณฺหปปีพกาทีสุ(๔) วา
 อุกฺกิตาสฺ กณฺฏเกน วา ปวิทฺธา อโห ทุกขนฺติ วทนฺติ
 อโห อนตฺตาติ ปน วตฺตา นาม นตฺถิ กสฺมา อิทํ หิ
 อนตฺตลภขณํ นาม อวิภูตํ ทุทฺทสํ ทุปลญญาปนํ เตน ตํ
 ภควา อนิจฺจวเสน วา ทุกขวเสน วา อุกยวเสน วา
 ทสเสติ ตยิทํ อิมสมิปี เตปรีวภูเญ อนิจฺจทุกขวเสนาว
 # ๑. วิ. มหา. ๔/๒๐/๒๔ ๑ ๒. ส. ข. ๑๗/๑๕๒/๑๐๑ ๑ ๓. ม. อโห อนตฺตาติ ๑
 # ๔. ม. คณฺหปปีพกาทีสุ ๑

*เล่มที่ ๘ อลคททุพปลมสุตตวณฺณนา หน้ทที่ ๑๕๓

ทลลลิตฺตํ เวทหน้ทที่สุปปี เอเสว นโย

ตลสมตลห ภิกขเวตล ภิกขเว ยลสมตล เอตรหปี อณฺณทลปปี
รูลปี อนิจจํ ทุกขํ อนตฺตล ตลสมตล อตฺโถ ยงกิลยจ

รูลปนฺตลอิทนี วิสุทฺถิมคฺเค ขนฺธนึทฺเทเส วิตุลาริตลเนว

นึพพิทฺทตลิตฺติ อุกกณฺจตล เอตฺถ จ นึพพิทลทลิตฺติ วุณฺณจลน-
คลมึนึวิปสฺสนล อธิปฺเปตล วุณฺณจลนคลมึนึวิปสฺสนลย หึ พหูนึ
นลมลนึ เอสล หึ กตฺถจล สลยลคฺคณฺตล วุตฺตล กตฺถจล
ชมฺมฎฺจลิตลณนฺตล กตฺถจล ปลาริสฺสุทฺธิปชานึยงคณฺตล กตฺถจล
ปฎฺธิปทลณทลสฺสนวิสุทฺธิตล กตฺถจล ตมฺมยํ ปรียลทลนนฺตล (๑)
กตฺถจล ตีหึ นลเมหึ กตฺถจล ทฺวีหึ (๒)

ตตฺถ โปฎฺจปทลสฺสฺเต ตลว สลยลว โข โปฎฺจปทล
ปจฺมํ อฺปฺปชชตล ปจฺจล ญลณนฺตล (๓) เอวํ สลยลคฺคณฺตล วุตฺตล
สฺสึสมสฺสฺเต ปฺพเพ โข สฺสึสม ชมฺมฎฺจลิตลณนํ ปจฺจล นึพพลเน
ญลณนฺตล (๔) เอวํ ชมฺมฎฺจลิตลณนฺตล วุตฺตล ทลสฺสฺตรสฺสฺเต
ปฎฺธิปทลณทลสฺสนวิสุทฺธิปชานึยงคณฺตล (๕) เอวํ ปลาริสฺสุทฺธิปชานึ-
ยงคณฺตล วุตฺตล รถวินึเต กึ นุ โข อลวฺโส ปฎฺธิปทล-
ญลณทลสฺสนวิสุทฺธิคฺคํ ภควตล พุรหฺมจรียํ วุสฺสตีตล (๖) เอวํ ปฎฺธิปทล-
ญลณทลสฺสนวิสุทฺธิตล วุตฺตล สพลยตฺตนวิภงฺเก อตมฺมยตฺตํ

- # ๑. สึ. ตมฺมยปรียลทลนนฺตล ๑ เอวมฺปรีปปี ๑ ม. ตมฺมยตลปรียลทลนนฺตล ๑
- # ๒. ม. ทฺวีหึตล ๑ ๓. ทึ. สึ. ๕/๒๘๘/๒๓๐ ๑ ๔. ตึ. นึ. ๑๖/๒๕๑/๑๕๑ ๑
- # ๕. ทึ. ปล. ๑๑/๔๕๖/๓๒๕ ๑ ๖. ม. มฺ. ๑๒/๒๕๖/๒๕๐ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๑๕๔

ภิกฺขเว นิสฺสาย อตมฺมยตฺ อากมฺม ยายฺ อูเปกฺขา นานตฺตา
 นานตฺตสฺตีตา ตํ อภินิวชฺเซตฺวา ยายฺ อูเปกฺขา เอกตฺตสฺตีตา
 ตํ นิสฺสาย ตํ อากมฺม เอวเมตฺติสฺสา ปหานํ โหติ เอวเมตฺติสฺสา
 สมตฺติกโกโม โหตฺตีติ (๑) เอวํ ตมฺมยํ ปริยาทานนฺติ วุตฺตา
 ปฏฺฐิสฺมภิกฺขทามกฺเค ยา จ มุญฺจิตฺตมฺยตฺตา ยา จ ปฏฺฐิสฺงฺขานู-
 ปสฺสตา ยา จ สฺงฺขารูเปกฺขา อิมํ ฐมฺมา เอกตฺตา
 พุญฺชนเมว นานนฺติ (๒) เอวํ ตีหิ นามะหิ วุตฺตา ปฏฺฐาเน
 อนฺุโลมํ โคตฺรภุสฺส อนนฺตฺรปจฺเจเนน ปจฺจโย อนฺุโลมํ โวทานสฺส
 อนนฺตฺรปจฺเจเนน ปจฺจโยติ (๓) เอวํ ทฺวีหิ นามะหิ วุตฺตา อิมสฺมี
 ปน อลคทฺทสฺสฺเต นิพฺพินฺทตฺตีติ นิพฺพิทานาเมน อาคตา
 นิพฺพินฺทํ (๔) วิรชฺชตฺตีติ เอตฺถ วิราโคติ มคฺโค วิราคา
 วิมุจฺจตฺตีติ เอตฺถ วิราเคน มคฺเคเนน วิมุจฺจตฺตีติ(๕) ผลํ กถิตํ
 วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ(๖) ฃาณํ โหตฺตีติ อิทฺ ปจฺจเวกฺขณา
 กถิตา ฯ

เอวํ วิมุตฺตจิตฺตํ มหาชฺฉินาสวํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ตสฺส
 ยถากฺุเตหิ ปญฺจหิ การเณหิ นามํ คณฺุหนฺุโต อยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเวตฺติอาทิมาท อวิชฺชาติ วฏฺฏมฺมุติกา อวิชฺชา อยํ หิ
 ทฺุรฺกฺขิปนฺุญฺเจน ปลิโฆตฺติ วุจฺจติ เตเนสฺ ตสฺสา (๗) อุกฺขิตฺตตฺตา
 # ๑. ม. อ. ๑๔/๖๓๒/๔๐๗ ฯ ๒. พ. ปฏฺ. ๓๑/๑๒๐/๘๗ ฯ
 # ๓. อภ. ป. ๔๐/๕๐๕/๑๖๒ ฯ ๔. ม. นิพฺพิทา ฯ ๕. ม. วิมุจฺจตฺตีติ ฯ
 # ๖. ม. วิมุตฺตมิตฺติ ฯ ๗. ม. ตสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทพูปมสุตตวณณา หน้ ๑๘๕

อุกขิตตปลิโฆติ วุตโต ตาลาวตถุกตาคี สีสจจนินนตาลี วิย
กตล สมุถิ วาตาลี อุทฐริตฺวา ตาลสฺส วตฺถ วิย
กตล ยถล ตสฺมี วตฺถสฺมี ปฺน โส ตาลี น ปณณายติ
เอวํ ปฺน อปฺปณณตฺติภวํ นีตาคี อตฺถโถ โปโนพุกวิโกติ
ปฺนพุกวทายโก ซาคีตฺสโรติ ซาคีตฺส(๑) ซายนวเสน เจว
ตฺสรวเสน จ เอวํ ลทฐนอมานํ ปฺนพุกวกฺขนฺธานํ ปจจโย
กมฺมภิสงฺขารโ สหิ ปฺนปฺปนํ อปฺปตฺติกรณวเสน
ปฺริกขิปิตฺวา จิตตฺตล ปฺริกขาคี วุจจติ เตเนส ตสฺส
สงฺกิณฺณตฺตล(๒) สงฺกิณฺณปฺริกโขติ วุตโต ตณฺหาคี วฏฺฏมฺมุติกา
ตณฺหา อยํ หิ กมฺภีรานุคตฺถุเจน เอสิกาติ วุจจติ เตเนส
ตสฺส อพฺพุทฺตล(๓) ลฺลจิตฺวา ฉทฺทิตตฺตล อพฺพุทฺทลโกติ
วุตโต โอรมภาคิยานีติ โอรมภกฺขนกานี กามภเว อปฺปตฺติ-
ปจจยานิ เอตานิ หิ กวภฺญํ วิย นคฺรทฺวารํ จิตฺตํ
ปิทฺทิตฺวา จิตตฺตล (๔) อคฺคพาคี วุจจติ เตเนส เตสํ
นिरากตตฺตล(๕) ภินฺนตฺตล นีรคฺคโพิติ วุตโต อริโยติ นิกฺกิลโส
ปฺริสฺสุทฺโธ ปฺนุนทฺฐโขติ ปตฺติมมานทฺฐโข ปฺนุนภารโติ ขนฺธการ-
กิลลสการอภิสงฺขารการปณจกามคฺคณการา ปฺนุนา โอรโหิตา
อสฺสาติ ปฺนุนภารโ อปิจ อธิ มานการสฺเสว โอรโหิตตฺตล

๑. ม. ซาคีอาทิสฺ น ๒. ม. สงฺกิณฺณตฺตล วิกิณฺณตฺตล ๓. ม. อพฺพุทฺทล ๔

๔. ม. วสทฺโท นตฺถิ ๕. ม. นีรากตตฺตล ๖

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า

ปนฺนภาโรติ อธิปฺเปโต วิสฺขุตฺโตติ จตุหิ โยเคหิ สพฺพกิเลสฺหิ
จ วิสฺขุตฺโต อธิ ปนฺ มานสํโยเคนฺว วิสฺขุตฺตตฺตา วิสฺขุตฺโตติ
อธิปฺเปโต อสฺมิมานฺติ รูปฺ อสฺมิตฺติ มาโน เวทนาย สณฺณาย
สงฺขารสฺสุ วิญฺญาณฺ อสฺมิตฺติ มาโน

เอตฺตาวตฺตา ภควตฺตา มคฺเคน กิเลสฺ เขเปตฺวา นิโรธสยฺน-
วรคตฺสฺส นิพฺพานารมฺมณฺํ ผลสฺมาปตฺตี อปฺเปตฺวา วิหฺรโต
ชีณาสวสฺส กาโล ทสฺสีโต ยถา หิ เทว นกรานิ เอกํ
โจรฺนกริ เอกํ เขมฺนกริ อถ เอกสฺส มหาโยธสฺส เอวํ
ภเวยฺย ยาวิทํ โจรฺนกริ ติฏฺฐติ ตาว เขมฺนกริ ภยโต
น มจฺจุติ โจรฺนกริ อนกริ กริสฺสามิ ติ สนนํ กตฺวา
ขคฺคิ คเหตุวฺวา โจรฺนกริ อุปฺสงฺกมิตฺวา นครทฺวารฺ อสฺสาปิตฺ
เอสิคตฺตมฺภฺ ขคฺเคน ฉินฺทิตฺวา สทฺธิ ทฺวารพฺพาทฺ (๑) กวํ
ภินฺทิตฺวา ปลิณฺ อุกฺขิปิตฺวา ปาการิ ภินฺทนฺโต ปริกฺขํ
สงฺกิริตฺวา นครโสภณตฺถาย อสฺสิตฺเต ชเช ปาเตตฺวา นคริ
อคฺคินา ฉาเปตฺวา เขมฺนกริ ปวิสิตฺวา ปาสาทิ อภิรฺยฺห
ณาคคณฺปริวฺโต สฺรฺสโกชนํ ภูณฺเชยฺย เอวํ โจรฺนกริ วิย
สทฺถาย เขมฺนกริ วิย นิพฺพานํ มหาโยธฺ วิย โยคาวจโร
ตฺสเสวํ โหติ ยาว สทฺถายวญฺญํ วตฺตติ ตาว ทฺวตฺตีส-
กมฺมกรณฺอฏฺฐนฺวติโรคฺปณฺจวิสตฺติมหาภเยหิ ปริมฺจจฺนํ นตฺถิตฺติ โส
๑. ม. สทฺวารพฺพาทฺ ก

*เล่มที่ ๘ อลคทพฺพปมสุตตวณฺณนา หน้า ๑๕๗

มหาโยโธ วีย สนนานํ สีลสนนานํ กตฺวา ปญฺญาขคฺคํ
 คเหตุวา ขกฺเคน เอลิกตฺถมฺเก วีย อรหตฺตมกฺเคน ตณฺเหสิกํ
 ลฺลวจิตฺวา โส โยโธ สทฺวารพาทํ(๑) นกรกฺวภูํ วีย
 ปญฺโจรมภากิยสํโยชนคฺคพํ อุกฺขมาญฺเจตฺวา โส โยโธ ปลิขํ
 วีย อวิชฺชาปลิขํ อุกฺขิปิตฺวา โส โยโธ ปาการิ กิณฺทนฺโต
 ปริกฺขํ วีย กมฺมาภิสงฺขาริ กิณฺทนฺโต ชาตีสํสารปริกฺขํ
 สงฺกิริตฺวา โส โยโธ นกรโสภนตฺถาย อุตฺสาปีเต ฐเช อิว(๒)
 มานทฺฐเช ปาเตตฺวา สกฺกายนกริ ฌาเปตฺวา โส โยโธ
 เจมนนเร อฺปริปาสาเท สุรสโกชนํ วีย กิเลสณีพฺพานนกริ
 ปวิสิตฺวา อมตนิโรธารมฺมณิ ผลสมาปตฺตिसฺขํ อนฺนกวมาโน กาลํ
 วิดีนาเมติ

อิทานิ เอวํ วิมุตฺตจิตฺตสฺส ชีณาสวสฺส ปเรหิ
 อนธิคมณิยวิญฺญาณิ (๓) ทสฺเสนฺโต เอวํ วิมุตฺตจิตฺตํ โขติ-
 อาทิมานํ ตตฺถ อนฺเวสนฺตาติ (๔) อนฺเวสนฺตา คเวสนฺตา อิํ
 นิสฺสิตฺนฺติ อิํ นาม นิสฺสิตํ ตถาคตฺสฺสาติ เอตฺถ สตฺโตปี
 ตถาคโตติ อธิปฺเปโต อุตฺตมปฺกฺกโล ชีณาสโวปี อนฺนวิชฺโชติ
 อสํวิชฺชมาโน วา อวินฺทเยโย วา ตถาคโตติ หิ สตฺเต
 คหิเต อสํวิชฺชมาโนติ อตฺถโถ วญฺญฺติ ชีณาสเว คหิเต
 อวินฺทเยโยติ อตฺถโถ วญฺญฺติ

๑. ม. สทฺวารพาทํ ๑ ๒. ม. วีย ๑ ๓. ม. วิญฺญาณตํ ๑
 # ๔. สฺยา. ม. อนฺเวสนฺติ ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๑๕๘

ตตฺถ ปุริมนเย อยมธิปฺปาโย ภิกฺขเว อหํ ทิฏฺฐเฐว
 ฌมฺเม ฌรฺมานกัเยว จีณาสวํ ตถาคโถ สตฺโถ ปุคฺคโลติ น
 ปลฺลเปมิ อปฺปฏิสฺสฺสํ ปน ปรีนึพฺพุตํ จีณาสวํ สตฺโถติ
 วา ปุคฺคโลติ วา ก็ ปลฺลเปสฺสามิ อนนฺวิชฺโซ ตถาคโถ น
 หิ ปรมตฺถโถ สตฺโถ นาม โภจึ อตฺถิ ตสฺส อวิชฺชฺมานสฺส
 อิทํ นิสฺสึตํ วิญฺญาณนฺติ อนฺเวสฺนฺตาปี ก็ อธิคฺจฺนิสฺสฺสํ
 กถํ ปฏฺฐิตฺสฺสํ อตฺถิ อตฺถิ ทฺถิเยนเย อยมธิปฺปาโย ภิกฺขเว
 อหํ ทิฏฺฐเฐว ฌมฺเม ฌรฺมานกัเยว จีณาสวํ วิญฺญาณวเสน
 อินฺทาทึหิ อวินฺทึยฺ วทามิ น หิ สอินฺทาทฺ เทวา สพฺรหฺมกา
 สปฺชาปติกา อนฺเวสฺนฺตาปี จีณาสวสฺส วิปฺสฺสนาจิตฺตํ วา
 มคฺคจิตฺตํ วา ผลจิตฺตํ วา อิทํ นาม อารมฺมณํ นิสฺสาย
 วตฺตตีติ ชานิตฺสฺสโกนฺติ เต อปฺปฏิสฺสฺสํ ปรีนึพฺพุตสฺส
 ก็ ชานิตฺสฺสํ

อสตฺธาติ อสฺนฺเตน ตฺจฺจฺนาติ ตฺจฺจฺเกน มฺสาติ
 มฺสวาทฺเนน อฏฺฐเตนาติ ยํ นตฺถิ เตน อพฺภากฺกขฺนตีติ
 อภิกฺขาจฺกขฺนตีติ อภิกฺขาจฺกขฺนตีติ วทนฺติ เวนยฺโกติ วินยตี วินาสตีติ
 วินโย โส เอว เวนยฺโก สตฺตฺวินาสโกติ อธิปฺปาโย
 ยถา จาหํ ภิกฺขเว นาติ (๑) ภิกฺขเว เยน การณฺน (๒) อหํ น
 สตฺตฺวินาสโก ยถา จาหํ น วทามิตฺติ เยน วา การณฺน
 # ๑. ม. ยถา จาหํ น ภิกฺขเวติ ฯ ๒. ม. วา การณฺน ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคทฎปมสุตตวณณา หน้า ๑๕๕

อหิ สตตวินาสั น ปลยเปมิ อิหิ วุตตัง โหติ ยถาหิ
 น สตตวินาสโก ยถา ปน(๑) สตตวินาสั ปลยเปมิ ตถา
 มั เต โภนุโต สมณพุราหุณณา เวณยโก สมโณ โคตโมติ
 วทนฺตา สตตวินาสโก สมโณ โคตโมติ จ สโต สตตสฺส
 อจฺเจทํ วินาสั วิภวํ ปลยเปมีติ (๒) วทนฺตา สตตวินาสั
 ปลยเปมีติ จ อสตา ตจฺจนา มุสา อฏฺเฏน อพฺภาจิกขณฺตีติ
 ปุพฺเพ จาติ ปุพฺเพ มหาโพธิมณฺฑมฺหิเยว จ เอตฺรหิ
 จาติ เอตฺรหิ ฌมฺมเทสนายํ จ ทุกฺขํ เจว ปลยเปมิ ทุกฺขสฺส
 จ นิโรธนฺติ ฌมฺมจกฺกํ อปฺปวตฺเตตฺวา โพธิมณฺเฑ วิหรนฺโตปิ
 ฌมฺมจกฺกปฺปวตฺตนโต ปฏฺจาย ฌมฺมํ เทเสนฺโตปิ จตฺสจฺจเมว
 ปลยเปมีติ อตฺถิ เอตฺถ หิ ทุกฺขคฺคหณฺน ตสฺส มุลฏฺโต
 สมฺภวโย นิโรธคฺคหณฺน จ (๓) ตํสมฺปาปโก มคฺโค กหิโตว โหตีติ
 เวทิตฺวา ตตฺร เจติ ตสฺมี จตฺสจฺจปฺปกาสเน ปเรติ
 สจฺจานิ ฆานิตฺตฺ(๔) ปฏฺวิษฺณิตฺตํ อสมตฺถปฺปคฺคลา อกฺโกสนฺตีติ
 ทสฺหิ อกฺโกสวตฺถุหิ อกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺตีติ วาจา
 ปรีภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหเสนฺตีติ โรเสสฺสาม วิเหเสนฺตีติ
 (๕) อธิปฺปาเยน ฆฏฺฏเณนฺติ ทุกฺขาเปนฺติ ตตฺรชาติ เตสฺ อกฺโกสชาติสฺ
 เตสฺ วา ปฺรปฺปคฺคเสสฺ อามาโตติ โภโร (๖) อปฺปจฺจโยติ
 # ๑. ม. จ น ฯ ๒. ม. ปลยเปมีติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๓. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ
 # ๔. ม. อาฆานิตฺตํ ฯ ๕. ม. อธิปฺปาเยน ฆฏฺฏเณนฺติ ทุกฺขาเปนฺติ ฯ
 # ๖. ม. โภโร ฯ

*เล่มที่ ๘ อลคททุพมสุตตวณณา หน้า ๒๐๑

อตุตนิยั วาติ อมุหากั จีวราทิปริกษาโรปี น โหตีติ อตุโถ
เอวเมว โข ภิกขเว ยั น ตุมุหากั ตั ปชหาติ ภควา
ขนุชปณจกัเยว น ตุมุหากนุติ ทสเสตวา ปชหาเปติ ตณจ
โข น อุปปาณฺเฑตวา ลุณจิตฺวา วา ฉนุทราควินเยน ปเนตั
ปชหาเปติ

เอวั สุวาภาขาโตติ เอตุถ ติปริวภูฏโต ปฏุจาย ยาว อิมั
จันนั อหริตตปี วภูฏติ ปฏิลโเมน เปมมตฺตเกน สกุกปรายนโต
ปฏุจาย ยาว อิมั จันนั อหริตตปี วภูฏติ สุวาภาขาโตติ
สุกถิตโต สุกถิตตฺตา จ (๑) อุตฺตานิ วิวโฏ ปกาสิโต
ฉินฺนปิไลติโกติ ปิไลติกาติ วุจฺจติ ฉินฺนั ภินฺนั ตตฺถ ตตฺถ
สิพฺพิตฺตํ คณฺจิกตฺตํ ชินฺนวตฺถํ ตั ยสฺส นตฺถิ อฏฺฐหตฺถํ
วา นวหตฺถํ วา อหฺนฺสาฏฺกั นีวตฺถโถ โส ฉินฺนปิไลติโก
นามฯ อัยปี ชมฺโม ตาทีโส น เหตุถ โภหฺนฺญาทีวเสน
ฉินฺนภินฺนสิพฺพิตคณฺจิกตภาโว อตุถิ อปีจ กจวโร ปิไลติโกติ(๒)
วุจฺจติ อิมสฺมี จ สาสเน สมณกจวริ นาม ปตฺติฏฺฐาตุณ
ลภติ เตเนวาท

การณฺทว (๓) นีทุสมถ กสมฺพฺญจาวกสฺสถ (๔)
ตโต ปลาเส (๕) วาเหถ อสฺสมณฺเณ สมณฺมานิเน
นีทุสมิตฺวาน ปาปีจฺเณ ปาปอาจารโคจเร

๑. ม. เอวฯ ๒. ม. ปิไลติโกติฯ ๓. ม. การณฺทวฯ ๔. ม. กสมฺพฺญจาวกสฺสถฯ
๕. สฺยา. ม. ปลาเปฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๐๒

สุทธา สุทเธหิ สิวาสิ กปปลยวโห ปฏิสสตา

ตโต สมคคา นิปกกา ทุกขสสันตํ กริสสตาติ (๕) ๑

อิตติ สมณกจวรสุตฺถิ นินฺนตฺตาปี อัยมฺม โชนฺนปีโลตฺติโก
นาม โหติ วฏฺฐนฺเตสํ นตฺถิ ปณฺญาปนายาติ เตสํ วฏฺฐิ
อปณฺณตฺติภาวํ คตฺติ นินฺนปณฺณตฺติกํ ชาตํ เอวฺวโร มหาวีณาสโว
เอวํ สุวากฺขาเต สาสเนเยว อูปฺปชฺชติ ยถา จ วีณาสโว
เอวํ อนาคามีอาทโย(๒) ๑

ตตฺถ ชมฺมานุสारीโน สทฺธานุสारीโนติ อิมเ ทเว โสตา-
ปตฺตติมคฺคภูจฺจา โหนติ ยถาห กตโม จ ปุคฺคโล ชมฺมานุ-
สारी ยสฺส ปุคฺคลสฺส โสตาปตฺตติผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺนสฺส
ปณฺณินฺทริยํ อธิมตฺตํ โหติ ปณฺณาวาหิ(๑) ปณฺญาปฺพุพฺพกมฺม
อริยมคฺคํ ภาเวติ อัยมฺม วุจฺจติ ปุคฺคโล ชมฺมานุสारी โสตา-
ปตฺตติผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺโน ปุคฺคโล ชมฺมานุสारी ผลเ จิตฺโต
ทฺธิจฺฉิปปตฺโต กตโม จ ปุคฺคโล สทฺธานุสारी ยสฺส ปุคฺคลสฺส
โสตาปตฺตติผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺนสฺส สทฺธินฺทริยํ อธิมตฺตํ
โหติ สทฺธาวาหิ สทฺธาปฺพุพฺพกมฺม อริยมคฺคํ ภาเวติ อัยมฺม
วุจฺจติ ปุคฺคโล สทฺธานุสारी โสตาปตฺตติผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺโน
ปุคฺคโล สทฺธานุสारी ผลเ จิตฺโต สทฺธาวิมุตฺโตติ (๔) ๑ เยสํ มยิ

- # ๑. บ. ส. ๒๕/๓๒๑/๓๘๐ ๑ ๒. ม. อนาคามีอาทโยปี ๑
- # ๓. สุยา. ม. ปณฺณาวาหิ ๑ เอวมฺปริปี ๑
- # ๔. อภิ. ป. ๓๖/๔๕-๖/๑๔๖-๗ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณนา หน้ ๒๐๔

เถโร กิร ปทุมตตรสส ภควโต กาลเ เสฏฐิปปโต
อโหสิ อถกทิวสิ ภควนต จิตฺรถถิ เอก อตฺตโน สวากิ
จันนุเตร จเปนตํ ทิสฺวา ภควโต สตฺตาทํ ทานํ ทตฺวา อหิปี
ภควา อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส อัย เถโร วีย จิตฺรถถิ
สวโก ภเวยฺยนุ ติ ปตฺตณํ กตฺวา ปุณฺณานิ กโรนฺโต กสฺสปสฺส
ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา วิเสสิ นีพฺพตฺเตตฺตุนาสกฺขิ

ตทา กิร ปรีนินีพฺพตฺสส ภควโต สาสเน โอสกฺกนฺเต
ปณฺจ ภิกฺขุ นิสฺเสถิ พนฺชิตฺวา ปพฺพตํ อภิรฺยห สมณฺธมฺมํ
อกํสุ สงฺฆตฺเถโร ตตฺยทิวเส อรหตฺตํ ปตฺโต อนฺเถโร
จตฺตตฺยทิวเส อนาคามี อโหสิ อิตเร ตโย วิเสสิ นีพฺพตฺเตตฺตํ
อสกฺโกนฺตทา เทวโลเก นีพฺพตฺตา (๑) เตสิ เอกํ พุทฺธนฺตรํ
เทเวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ สมปตฺตี อนฺโกนฺตทานํ เอโก ตกฺกสิลาัย
ราชกุเล นีพฺพตฺติตฺวา ปุทฺทสาติ นาม ราชา หุตฺวา ภควนตํ
อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺวา ราชคหิ อากจฺจนฺโต (๒) กุมฺภการศาลาัย
ภควโต ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา อนาคามีผลปฺปตฺโต เอโก
เอกสฺมี สมฺมทฺทปฏฺฐเน กุลฆเร นีพฺพตฺติตฺวา นาวํ อารฺยห
ภินฺนนาโว ทารฺุจฺรานิ นีวาเสตฺวา ลากสมปตฺตี ปตฺโต อหิ
อรหา ติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา น ตฺวํ อรหา กจฺจ สตฺถาริ
ปณฺหิ ปุจฺจา ติ อตฺตถกามาย เทวตาย เปสิโต (๓) ตถา กตฺวา
๑. ม. นีพฺพตฺตีสฺสุ ฯ ๒. ม. กจฺจนฺโต ฯ ๓. ม. โจทิตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ วมมิกสุตตวณณา หน้า ๒๐๕

อรหตตผลั ปตโต

เอโก ราชคเห เอกิสสา กุลทาริกาย กุจฌิมหิ
อุปปนโน สา จ ปจมี มาตาปีตโร ยาจิตฺวา ปพพชช
อลภมานา กุลมริ คตา คพภสณจตีปี (๑) อชานนตี สามิก
อาราเชตฺวา เตน อนุลยวตา ภิกขุณีสุ ปพพชิตา ตสสา
คพภินนิมิตตํ ทิสฺวา ภิกขุณีโย เทวทตตํ ปุจฺฉีสุ โส
อสสมณิ ตี อาท ทสพลั ปุจฺฉีสุ สตถา อุปาลิตเถริ
ปฏิจฺฉาเปสิ เถโร สาวตฺถินครวาสินี กุลานิ วิสาขํ จ
อุปาสิกํ ปกโกสาเปตฺวา โสเชนโต ปุเร ลทฺโธ คพโภ
ปพพชชา อโรคา ตี อาท สตถา สุวินิกฺขิตํ อธิกรณนติ
เธรสฺส สาธุการิ อทาสี สา ภิกขุณี สุวณฺณพิมฺพสทิส
ปุคฺตํ วิชายี ตํ คเหตุวา ราชชา ปเสนทโกสโล โปสาเปสิ
กสฺสโป ตี จสฺส นามํ กตฺวา อปรภาเค อลงฺกริตฺวา สตถ
สนฺติกํ เนตฺวา ปพพาเชสิ อิติ นี (๒) รยฺโย โปสาวนิก-
ปุคฺตตตฺตาปี ตํ กุมารกสฺสโป ตี สลฺขานีสฺสูติ ฯ

อนฺชวเนติ เอวํนามเก วเน ตํ กิร วนํ ทฺวินนํ
พฺพุทฺธานํ กाले อวิหิตนามํ อนฺชวเนตฺเวว ปญฺญาติ ตตฺตราย
ปญฺญตฺติวิภาวนา อุปฺปายุกพฺพุทฺธานํ หิ (๓) สรริธาตฺตุนํ เอกมโน
น โหติ (๓) อธิฏฺฐานานฺนภาเวเน วิปฺปกริยติ เตนเว อมฺหากํปี
๑. ม. คพภปติภูจิตมปี ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๓. ม. สรริธาตฺตฺ ฯ เอกมฺนา โหติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคความณณา หน้า ๒๐๖

ภควา อหํ น จิรภูติโก อปฺปเกหิ สตฺเตหิ อหํ ทิฏฺฐโ
เยหิ น ทิฏฺฐโ เต จ(๑) พหุตรา เต เม ชาติโย อาทาย
ตตฺถ ตตฺถ ปุเชนฺตา สกฺคปรายนา ภวิสฺสนฺตํติ ปรีนิพฺพาน-
กาเล อตฺตโน สรีริ วิปฺปกรียตุ ติ อธิฏฺฐาสิ ทีฆายุกพฺพุชานํ
ปน สุวณฺณกฺขนฺโร วีย เอกมณํ ชาติสรีริ ติฏฺฐติ

กสฺสปสฺสาปี ภควโต ตเถว อฏฺฐาสิ ตโต มหาชนา
สนฺนิปติตฺวา ชาติ(๒) เอกมณา น สกฺกา วิโยเชตฺถํ กิ ภิรฺตฺสามาติ
สมฺมมฺนฺตยิตฺวา เอกมณเมว เจตฺถิ ภิรฺตฺสาม (๓)กิตฺตํ ปน
โหตุ ตนฺติ อหํสุ เอเก สตฺตโยชนิกนฺติ อหํสุ เอตํ อติมหนฺตํ อนาคเต
ชกฺคิตฺถํ น สกฺกา ฉโยชนํ โหตุ(๔) ปลฺยโยชนํ โหติ จตุโยชนํ
ติโยชนํ ทฺวิโยชนํ เอกโยชนํ โหตุติ สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวา อธิฏฺฐกา
กิตฺติสา โหนฺตุติ พาหิรฺนฺเต อธิฏฺฐกา รตฺตสุวณฺณมยา เอกมณา
สตฺสทสฺสกฺกมฺนิกา โหนฺตุ อพฺกนฺตริมนฺเต ปณฺณาสทสฺสกฺกมฺนิกา
หริตฺถาลมโนสฺสิลาหิ มตฺตติกาภิจํ ภิรียตุ เตเลน อฺทกภิจฺจนฺติ
นิฏฺฐํ กนฺตุวา จตฺตาริ มฺขานิ จตฺธา วิภชีสุ ราชา เอกํ
มฺขํ คณฺหิ ราชปฺตุโต ปจฺวินฺทรกฺมาโร เอกํ อมจฺจานํ
เชฏฺฐโก หุตฺวา เสนาปติ เอกํ ชนปทานํ เชฏฺฐโก หุตฺวา
เสฏฺฐิ เอกํ ฯ

๑. ม. เตว ฯ ๒. ม. ชาติโย ฯ ๓. ม. กิตฺตํ ปน โหตุ ตนฺติ อหํสุ ฯ
๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ วมมิกสุตตวณณา หน้า ๒๐๗

ตตถ ชนสมปนนตย ราชาปี สุวณณํ นีหราเปตวา
 อตตนา คหิตมุเข กมมํ อารภิ อุปราชาปี เสนาปติปี
 เสฏฐิณา คหิตมุเข ปน กมมํ โอลียติ ตโต ยโสธโร (๑) นาม
 เอโก อุปาสโก เตปิฏโก(๒) อนาคามี อริยสาวโก โส กมมํ
 โอลียตีติ ญตวา ปลยจ สกฏสตานิ โยชาเปตวา ชนปทํ
 คนตวา กตสปสมมาสมพุทโธ วิสตีวสสสทสตานิ จตวา
 ปรีนิพพุโต ตสส โยชนิกํ รตนเจตีย์ กรียติ โย ยํ ทาตุ
 อุตสสทติ สุวณณํ วา หิรณณํ วา สตตตรตน์ วา หริตถํ
 วา มโนสิลํ วา โส ตํ เทวู ติ สมหาเปสิ มนุสสา
 อตตโน(๓) ถาเมน หิรณณสุวณณาทีนิ อทสุ อสโกนตนา เตล-
 ตณฺฑุลาทีนิ เทนุติเยว อุปาสโก เตลตณฺฑุลาทีนิ กมมการานํ
 ภตตเวตตตถํ ปหิณติ อวเสเสหิ สุวณณํ เจตาเปตวา ปหิณติ
 เอวํ สกถชมภูทีปี อจริ

เจตียे กมมํ นิฏฐิตนุติ เจตียญจानโต ปณณํ ปหิณีสु
 นิฏฐิตํ กมมํ อจริโย อากนตวา เจตียิ วนุทตฺตु ติ โสปี
 ปณณํ ปหิณิ มยา สกถชมภูทีโป สมหาปีโต ยํ อตถิ
 ตํ คเหตุวา กมมํ นิฏฐเปนตฺตु ติ เทว(๔) ปณณานิ อนุตรามคฺเค
 สมากมีสุ อจริยสฺส ปณณโต ปน เจตียญจानโต ปณณํ
 # ๑. สี่. โสโรโต ฯ ม. ยโสโรโต ฯ ๒. ม. เตปิฏโก ภาณโก ฯ ๓. มง อตตโน
 # อตตโน ฯ ๔. ม. เทวปี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคคณณนา หน้า ๒๐๘

ปจมตรึ อจกรียสส หตุถึ อคมาสี โส ปณณั วาเจตวา
 เจตยั วนุทิสฺสามิตี เอกโกว นิกขมิ อนนฺตรามคฺเค อฏฺวิยั(๑)
 ปลยจ จอรสตานี อฏฺฐหีสุ ตเตฺรจเจ ตั ทิสฺวา อิมินา
 สกถขมพฺพุทฺปิโต หิรลฺลสฺวณณั สมฺปิณฺฑิตั นิกฺกมฺภีโน(๒)
 ปวตฺตมานา อากตฺตติ อวเสสานั อโรเจตวา ตั อคฺคเหสุ
 กสฺมา ตาตา มั คณฺหถาติ ตยา ขมพฺพุทฺปิโต(๓) สพฺพั
 หิรลฺลสฺวณณั สมฺปิณฺฑิตั อมฺหากั (๔) โถกั โถกั เทหิตี กิ
 ตฺตฺเมห น ชานาถ กสฺสโป ภควา ปรีนฺนิพฺพุโต ตสฺส โยชนิกั
 รตนเจตยั กรียติ ตทตฺถาย มยา สมมาทฺปิตึ โน อตฺตโน
 อตฺถาย ตั (๕) ลทฺทลทฺทฏฺจฺจานโต ตตฺถเวว เปสิตั มยฺหึ ปน
 นีวตฺตสาฎกมตฺตึ จเปตฺวา อลฺลณั กิลฺลจึ(๖) กากณฺกัปี นตฺถิตี
 เอเก เอวเมตฺตึ วิสฺสขฺเขตฺถ อจกรียนุ ตี อหํสุ เอเก อัย
 ราชปฺปจฺชิตโต อมจฺจปฺปจฺชิตโต อเมหฺสุ กิลฺลจึเทว นกรวิถียั ทิสฺวา
 ราชราชขมพฺพุทฺตาทินั อโรเจตวา อนนยพฺยุสนั ปาปฺปณาเปยฺยาติ
 อหํสุ อฺปาสโก ตาตา นานั เอวั กริสฺสามิตี อห ๑
 ตลฺลจ โข เตสฺสุ การุณฺณเณน น อตฺตโน จีวิตนิกนฺตียา ๑
 อถ เตสฺสุ คเหตุพฺพุโ พโ วิสฺสขฺเขตฺตพฺพุโตี วิวทฺนเตสฺสุ คเหตุพฺพุโตี
 ลทฺทิกฺกาเอว พหุตรา หุตฺวา จีวิตา โวโรปยีสฺสุ
 # ๑. ม. อฏฺวิยั ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๒. ม. นิกฺกมฺภี โน ๑ ๓. ม. สกถขมพฺพุทฺปิโต ๑
 # ๔. ม. อมฺหากมฺปิ ๑ ๕. ม. ตั ตั ๑ ๖. ม. วิตฺตึ ๑

*เล่มที่ ๘ วมมิกสุตตวณณา หน้า ๒๐๘

เตสั พลวคฺเช อริยสาวเก อปราเชน นิพฺพุตทีปสีขา
วีย อกฺขิณี อนุตฺตราชีสฺส เต กหิ โภ จกฺขุ กหิ โภ
จกฺขุ นุ ตี วิปฺปลปนฺตา เอกจฺเจ ฉาตเกหิ เกหิ นีตา เอกจฺเจ
โนฉาตกา อนาถาติ ตตฺถเว อฏฺฐวียี รุกฺขมฺมุเต ปณฺณสาลาย์
วสีสฺส อฏฺฐวียี (๑) อากตมนุสฺสา การุญฺเณน เตสั ตณฺฑุลํ วา
ปฏฺฐกตฺตํ วา ปรีพฺพยํ วา เทนฺติ ทารุปณฺณาทีนํ อตฺถาย
คนฺตุวา อากตา มนุสฺสา กุหิ กตตฺถาติ วุตฺเต อนฺธวณฺ
คตมฺหาติ (๒) วทนฺติ เอวํ ทฺวินฺนํปี พุทฺธานํ กाले ตํ
วณฺ อนฺธวณฺเตวว ปณฺญาตฺติ

กสฺสปพุทฺธกาเล ปเนตํ ฉทฺทิตฺชนปเท อฏฺฐวี อโหสิ
อมฺหากํ ภควโต กाले สาวตฺถิยา อวิทฺฐเร เขตวณฺสฺส ปิฏฺฐิภาเค
ปวิเวกกามานํ กุลปฺตฺตานํ วสนญฺจานํ ปธานมฺรํ อโหสิ
ตตฺถ อายสฺมา กุมารกสฺสโป เตน สมเยน เสกฺขปฏฺธิปทํ
ปุรยมาโน วิหฺรติ เตน วุตฺตํ อนฺธวเน วิหฺรตีติ ฯ

อณฺดตรา เทวตาติ นามโคตฺตวเสน อปากฺฐา เอกา
เทวตาติ อตฺถโถ อภิขานาติ โน ฆนฺเต ภควา อหุณฺเวย
ฉาตณฺดตฺรสฺส(๓) มหเสกฺขสฺส ยกฺขสฺส (๔) สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขยวิมฺุตตี
อภาสีตฺถาติ (๕) เอตฺถ ปน อภิณฺญาโต สกฺโกปี เทวราชา

๑. ม. อฏฺฐวี ฯ ๒. ม. คตมฺหาติ ฯ ๓. ม. อหุณฺดตฺตอณฺดตฺรสฺส ฯ
๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๕. ม. ม. ๑๒/๔๓๘/๔๓๐ ฯ สฺยา. ม. ภาสีตาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณนา หน้า ๒๑๐

อณตโรติ วุตโต เทวตาดิ จ อิทํ เทวธิตานปี[๑] สาธารณ-
 วจัน อิมสฺมี ปนตเถ เทโว อธิปฺเปโต อภิกฺกนฺตาย รตฺติยาติ
 เอตฺถ อภิกฺกนฺตสทฺโท(๒) ขยฺยสฺนุทฺราภิรฺอุปฺพฺภนฺนุโมทนาทิสฺส ทิสฺสติ ตตฺถ
 อภิกฺกนฺตา ฆนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจฺจโม ยามิ. จิรฺนิตฺนโน
 ภิกฺขุสํโฆ อุตฺทิสฺส ฆนฺเต ภควา ภิกฺขุํ ปฏฺธิโมกฺขนฺติ-
 เอวมาทิสฺส (๓) ขยฺย ทิสฺสติ อัย อิมสํ จตฺนุํ ปุคฺคฺลानํ
 อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติเอวมาทิสฺส(๔) สฺนุทฺเร
 โก เม วนฺทติ ปาทานิ อิทฺธิยา ยสฺสา ชลํ
 อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน สพฺพา โอบาสยํ ทิสฺสาดิ-
 เอวมาทิสฺส (๕) อภิรฺูเป (๖)อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม(๖) อภิกฺกนฺตํ โภ
 โครมาติเอวมาทิสฺส(๗) อพฺภนฺนุโมทเน อิทฺ ปน ขยฺย เตน
 อภิกฺกนฺตาย รตฺติยาติ ปริกฺขิณาย รตฺติยาติ วุตฺตํ โหติ
 ตตฺถายํ เทวปฺุตโต มชฌิมยामสมนฺนตฺเร อากฺโตติ เวทิตพฺุโพ
 อภิกฺกนฺตวณฺณาติ อิทฺ อภิกฺกนฺตสทฺโท อภิรฺูเป วณฺณสทฺโท
 ปน จวิฏฺติกฺุสวคฺคการณฺสจฺจานปฺมาณรฺูพายตนาทิสฺส ทิสฺสติ
 ตตฺถ สฺวณฺณวณฺโณสิ ภควา ติเอวมาทิสฺส จวียา กทา
 สลฺยพฺุหา(๘) ปน เต คหปฺติ สมนฺสฺส โคตมสฺส วณฺณาติ
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร เทวธิตานมฺปีติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. เอตฺถ อภิกฺกนฺตสทฺโท ฯ
 # ๓. อจฺ. อภุจก. ๒๓/๑๑๐/๒๐๓ ฯ ๔. อจฺ. จตฺกฺก. ๒๑/๑๐๐/๑๓๓ ฯ
 # ๕. ขุ. วิมาน. ๒๖/๕๑/๘๕ ฯ ๖. ม. อิม ปาจา นตฺติ ฯ ๗. วิ. มหาวิ. ๑/๔/๕ ฯ
 # ๘. สฺยา. ม. สลฺยพฺุหา ฯ

*เล่มที่ ๘ วมมิกสุตตวณณา หน้า ๒๑๑

เอวมาทิสฺส (๑) ถุติยฺ จตฺตาโรเม โภ โคตม วณฺณา ตีเอวมาทิสฺส (๒)
กุลวคฺเค อถ เกน นฺ วณฺเณน คนฺชเถโนติ วุจฺจตีติ-
เอวมาทิสฺส (๓) การณ มหนฺตํ หตฺถิร้าวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวาติ
เอวมาทิสฺส (๔) สณฺจานเ ตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติเอวมาทิสฺส(๕)
ปมาณเ วณฺโณ คนฺโธ รโส โອชา ตีเอวมาทิสฺส รุปายตเน
โส อธิ ฉวียา ทฏฺฐพฺโพ เตน อภิกฺกนฺตวณฺณาติ อภิ-
รูปฺจณฺวี อิกฺกวณฺณา มนาปวณฺณาติ วุตฺตํ โหติ เทวตา
หิ มนุสฺสโลกํ อากจฺจมานา ปกตฺวณฺณํ ปกตฺอิทฺฐิ ปชหิตฺวา
โอพาริกิ อตฺตภาวํ กตฺวา อติเรกวณฺณํ อติเรกอิทฺฐิ มาเปตฺวา
นฏฺฐสมชฺชาทีนํ คจฺจนฺตา มนุสฺสา วีย อภิสงฺขเตน กาเยน
อากจฺจนฺติ อัยปี เทวปฺตฺโต ตเถว อากโต เตน วุตฺตํ
อภิกฺกนฺตวณฺณาติ

เกวลกปฺปนฺติ เอตฺถ เกวลสทฺโท อนวเสสเยภฺยฺยอพฺยา-
มิสฺसानติเรกทพฺพหตฺถวิสฺโยคาทิอเนกตฺโถ ตถาหิสฺส เกวล-
ปริปฺปณฺณํ ปริสฺสุทฺธํ พุรหฺมจฺริยนฺติ เอวมาทิสฺส (๖) อนวเสสตฺต-
มตฺโถ เกวลา(๗) องฺกมคฺชา ปนฺตํ ขาพฺนียํ โภชนียํ อาทาย
อุปสงฺกมิสฺสนฺตี ตีเอวมาทิสฺส (๘) เยภฺยฺยตา เกวลสฺส ทฺกขกฺขนฺชสฺส

- # ๑. ม. ม. ๑๓/๘๓/๗๘ ๑ ๒. ที. ปา. ๑๑/๕๒/๘๕ ๑
- # ๓. ส. ส. ๑๕/๗๕๗/๓๐๑ ๑ ๔. ส. ส. ๑๕/๔๒๐/๑๕๑ ๑
- # ม. อภินิมฺมินิตฺวาติ ๑ ๕. วิ. มหา. ๒/๑๑๕/๑๐๓ ๑
- # ๖. วิ. มหาวิ. ๑/๑/๑๗ ๑ ๗. สฺยา. ม. เกวลกปฺปา จ ๑
- # ๘. วิ. มหา. ๔/๔๓/๕๑ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๒๑๒

สมุทโย โหตี ตีเอวมاتیสุ (๑) อพยามิสุตตา เกวลี สทฐามตตกั
นูน อยมายสุมาตีเอวมاتیสุ (๒) อนติเรกตา आयसुमोत्त अनु-
รुत्तसुส พหิโก(๓) นาม สทฐิวิหริโก เกวลกปป์ สงุมเกทาย
จิโต ตีเอวมاتیสุ (๔) ทพุหตตตา เกวลี วุสิตวา อุตตมปรีโสติ
วูจตี ตีเอวมاتیสุ (๕) วิสโยโค อธิ ปนสสุ อนเสสตตมตโตติ (๖)
อธิปเปโต

กปป์สทโท ปนาย อภิสททหนโวหารกาลปลลตติเจทน-
วิกปป์เลสสมนตภาวาทิอเนกตโต ตถาหิสสุ โอกปป์นียมต
โกโต โคตมสสุ ยถาตี อรหโต สมมาสมพุทฐสสา ตีเอวมاتیสุ (๗)
อภิสททหนมตโต อนุชานามิ ภิกขเว อิมหิ ปลจหิ สมณกปป์เปหิ
ผลั ปรีกขณชิตุน ตีเอวมاتیสุ (๘) โวหาโร เยน สุตํ นิจจกปป์
วิหรามิ ตี เอวมاتیสุ (๙) กาลอ อิจจายสุมา กปป์โปตีเอวมاتیสุ (๑๐)
ปลลตติ อลงกตา กปป์ตเกสมสสุ ตีเอวมاتیสุ (๑๑) เจทนํ กปป์ติ
ทวงกุลกปป์โป ตีเอวมاتیสุ (๑๒) วิกปป์โป อตติ กปป์โป นิปชชิตุนติ-
เอวมاتیสุ (๑๓) เลโส เกวลกปป์ เวพูนํ โอภาเสตวาตีเอวมاتیสุ(๑๔)
สมนตภาโว อธิ ปนสสุ สมนตภาโว อตโตติ อธิปเปโต

- # ๑. อภิ. วิ. ๓๕/๓๐๔/๑๕๔ ๑ ๒. วิ. มหา. ๕/๓/๕ ๑ ๓. ม. พหิโย ๑
- # ๔. อจ. จตุกก. ๒๑/๒๔๓/๓๒๕ ๑ ๕. ตี. ข. ๑๗/๑๒๔/๘๑ ๑
- # ๖. ม. ปนสสุ อนเสสตตมตโตติ ๑ ๗. ม. มุ. ๑๒/๔๓๐/๔๖๑ ๑
- # ๘. วิ. จุติ. ๗/๒๕/๑๑ ๑ ๙. ม. มุ. ๑๒/๔๓๐/๔๖๑ ๑
- # ๑๐. พุ. ส. ๒๕/๔๓๔/๕๔๔ ๑ ๑๑. ตี. สฟา. ๑๘/๖๕๕/๔๒๕-๖ ๑
- # ๑๒. วิ. จุติ. ๗/๖๓๐/๓๕๖ ๑ # ๑๓. อจ. อฎุจิก. ๒๓/๑๘๕/๓๔๕ ๑
- # ๑๔. ตี. ต. ๑๕/๕๔/๒๘ ๑

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๑๓

ตสฺมา เกวลกปป์ อนฺชวณฺนติ เอตฺถ อนวเสสํ สมนฺตโต

อนฺชวณฺนติ เอวมตฺโต ทฺกุชฺชโพ

โสภาเสตฺวาติ วตฺถาลงฺการสรีรสมฺภูจิตฺยา อากาย ผริตฺวา

จณฺทิมมา วิย จ สฺริโย วิย จ เอโกภาสํ เอกปฺปชฺโชตํ

กริตฺวาติ อตฺโต เอกมฺนตํ อฺกฺุจาสีติ เอกสฺมี อนฺเต เอกสฺมี

โสภาเส อฺกฺุจาสี เอตทโวจติ เอตํ ภิกฺขุ ภิกฺขุติอาทิ-

วจนมโวจ กสฺมา ปนายํ อวณฺทิตฺวา สมนฺโวหารเนว

กเถตีติ สมนฺสณฺณาย สมนฺทาจารณ (๑) เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ

อัย อนฺตรา กามาวจเร วสิ อหํ ปน ตสฺมี(๒) กาล

ตโต กาลโต (๒) ปฺกฺุจาย พฺรหฺมจารี ติ สมนฺสณฺณาวสฺส (๓)

สมนฺทจรติ ตสฺมา อวณฺทิตฺวา สมนฺโวหารเนว กเถติ

ปฺพพฺสหาโย กิเรโส เทวปฺตฺโต เณรฺสฺส กฺุโต ปฺกฺุจายาติ

กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธกาลโต ปฺกฺุจาย โย หิ ปฺพพฺภาเค (๔)

อากเตสฺส ปปลยสฺส สหาเยสฺส อนฺเถโร จตฺตถทิวเส อนาคามี

อโหสีติ วุตฺโต อัย โส ตทา กิรฺ เตสฺส สงฺฆตฺเถรฺสฺส

อรหตฺเตเนว สทฺธี อภินฺญา อากมฺีสุ โส มยฺหํ กิจฺจํ มตฺถกํ

ปตฺตณฺ ติ เวหาลํ อฺปฺปติตฺวา อโนตฺตตฺทเห มฺขํ โชวิทฺวา

อฺคฺุตรกฺุโรติ ปิณฺฑปาตํ อาทาย อากนฺตฺวา อาวุโส อิทํ

๑. ม. สมนฺทาจารเนว ฯ ๒. ม. อสฺมี ตโต กาลโต ฯ ๓. ม. สมนฺสณฺณาวสฺส ฯ

๔. ม. ปฺพพฺโยเค ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคคณณนา หน้ ๒๑๔

ปณทปาดั ภุจชิตวา อปปมตตทา สมณธมมัม กโรธา ตี อาห ๑
อิตเร อาหังสุ น อาวุโส อมุหากัม เอวั กตติกา อตติ โย
ปจัม วิเสสั นินพพตเตตวา ปณทปาดั อาหริติ เตนาภตัม(๑)
ภุจชิตวา เสเสหิ สมณธมโม กาทพโพติ ตุมะห อตตโน
อุปนิสสเยน กิจจัม มตถกัม ปาปยิตถ มยปี สเจ โน อุปนิสสโย
ภวิสสตี กิจจัม มตถกัม ปาเปสสาม ปปลโย เอส อมุหากัม
คจจถ ตุมะห ตี โส ยถาผาสุกัม กนตวา อายุปริโยसानะ(๒)
ปรีนิพพายี

ปุนทิวเส อนูเถโร อนาคามิผลั สจจกกาสิ ตสส
อภินุลาโย อากมีสุ โสปี ตเถว ปณทปาดั อาหริตวา เตหิ
ปฏิกขิตโต ยถาผาสุกัม กนตวา อายุปริโยसानะ สุตทาวาเสสุ(๓)
นินพพตติ โส สุตทาวาเส จตวา เต สหาเย โอลเณนโต
เอโก ตทาว ปรีนิพพุโต เอโก อธุนา ภควโต สนนติเก อริยภุมมี
ปตโต เอโก ลากสการี นิสสาเย อหัง อรหา ตี จิตตัม
อุปปาเทตวา สุปปารกปญญเน วสตีติ ทิสวา ตัม อุปสงกมิตวา
น ตวั อรหา น อรหตตมคคัม ปฏีปนโน คจจ ภควนตัม
อุปสงกมิตวา ธมมัม สุนาหิ ตี อุโยเชสิ โสปี อนนตรมเร
ภควนตัม โอวาทำ ยาจิตวา ตสมาตีห เต พาหิย(๔)ทิฏฐะ
๑. ม. เตนาภตัม ๑ ๒. ม. อายุปริโยसानะ ๑ เอวมุปรีปี ๑ ๓. ม. สุตทาวาเส ๑
๔. ม. พาหิย เอวั สิกขิตพพัม ๑

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๑๕

ทิกฺขสมตฺตํ โหตุติ (๑) ภควตา สงฺฆิตฺเตน โอวทิตฺโต อริยญฺมมํ
สมปาปฺปณํ

ตโต อณฺโณ เอโก อตฺถิ โส กุหิณฺติ โอลฺเลนฺโต อนฺธวเน
เสกฺขปฏฺฐิปปํ ปฺรยมาโน วิหฺรตีติ ทิสฺวา จินฺเตสิ สหายกฺสุต
สนฺตํ (๒) คมฺมิตฺตํ คจฺจนฺเตน ปน ตฺวจฺจนฺเตน อคฺคตฺวา
กิลฺยจิ ปณฺณากาโร คเหตุวา คนฺตํ วกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สหาโย โข ปน(๓)
นिरามิสฺโส ปพฺพตฺตมตฺถเก วสนฺโต โส หิ(๔) มยา อากาเส
จตุวา ทินฺนํ ปิณฺฑปาตํปี อปฺริกฺขชิตฺวา สมณฺธมฺมํ อกาสิ
อิทานิ อามิสฺปณฺณากาโร ก็ คณฺหิตฺตํ ฆมฺมปณฺณากาโร
คเหตุวา คมฺมิตฺตํ ติ พฺรหฺมโลเก จิตฺวา รตนาวที คนฺถนฺโต
วีย ปณฺธรส ปญฺเห วิกฺขิตฺวา ตํ ฆมฺมปณฺณากาโร อาทาย
อาคฺคตฺวา สหายกฺสุต อวิทฺฐเร จตุวา อตฺตโน สมณฺสญฺญา-
สมฺมทาจารวเสน ตํ อนภิวาทฺตวาว ภิกฺขุ ภิกฺขุ ติ อาลปีตฺวา
อัย วมฺมิโกติอาทิมาท ตตฺถ ตฺริตฺตลปฺนวเสน ภิกฺขุ ภิกฺขุติ
อามะทิตฺตํ เวทิตฺตํ พุทฺธา วา เอเกเนว ติลเกน นลาภุ
น โสภติ ตํ ปรีวารตฺตวา อณฺเณสุปี ทินฺนเนสุ สฺมุทิตฺตมฺมทิตฺตํ
วีย โสภติ เอว เอเกเนว ปเทน วจัน น โสภติ ปรีวาริก-
ปเทน(๕) สทฺธี สฺมุทิตฺตมฺมทิตฺตํ วีย โสภตีติ ตํ ปรีวาริกปทวเสน

๑. ขุ. อ. ๒๕/๔๕/๘๓ ฯ ๒. ม. สนฺตํเก ฯ ๓. ม. ปน เม ฯ ๔. ม. หิสฺสุโท นตฺถิ ฯ
๕. ม. ปรีวาริกปเทน ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๒๑๖

วจนั ผลลิตมณทิตั วีย กโรนุโตปี (๑) เอวมาห ๑

อัย วมมิโกติ ปุโรโต จิตโต วมมิโก นาม นตถิ
 เทสนาวเสน ปน ปุโรโต จิตโต ทสฺเสนุโต วีย อยณฺติ อาห๑
 ลงฺคินฺติ สตถั อาทาย ขนฺนุโต(๒) ปลิฆั อททส อุกฺขิป
 ลงฺคิ อภิกฺขณ สฺเมชาติ ตาต ปณฺทิต ลงฺคิ นาม รตฺตี
 ฐฺมายติ ทิวา ปชฺชตติ อุกฺขิปเต ปรี ปุโรโต ขณฺติ
 เอว สพฺพปเทสฺ อตฺโถ ทฏฺจพฺโพ อทฺฐฺมายิกนฺติ มณฺฑุกั ๑
 ปงฺกวารนฺติ(๓) ขารปรีสุสวานั กุมฺมนฺติ กจฺจปํ อสิสฺสุนฺติ
 มंसจฺเจทกั อสิลฺเจว อธิกฺกณฺณณจ มंसเปสินฺติ นิสทโปตป-
 ปมาณ อลฺลมंसปิณฺฑํ นาคนฺติ สฺมนนฺปุผลทปสทิสั มหาผณั
 ติวิชโสวตฺถิกปรีกขิตฺตํ อหิณาคั อททส มา นาคั ฆณฺเฏสิตี
 ทณฺฑทกโกฏฺฐิยา วา วลฺลิกโกฏฺฐิยา วา ปัสฺสุจฺจณฺณํ วา ปน
 จิปฺมาโน มา นาคั ฆณฺเฏยิ นโม กโรหิ นาคสฺสาติ
 อฺปรีวาทโต อปคฺมมฺ สฺททฺชวตฺถั นีวาเสตฺวา นาคสฺส นมการั
 กโรหิ นาเคน อธิสยิตฺชนั นาม ยาว สตฺตมา กุลปรีวณฺเฏ
 ขาทโต น จียติ นาโค เต อธิสยิตั ชนั ทสฺสติ ตสฺมา
 นโม กโรหิ นาคสฺสาติ อีโต วา ปน สฺตฺวาติ ยถา
 ทุกฺขกฺขณฺเช อีโตติ สาสเน นิสฺสกฺกั น ตถา อธิ อธิ
 ปน เทวปฺตฺเต นิสฺสกฺกั ตสฺมา อีโต วา ปนาติ มม
 # ๑. ม. กโรนุโตปี ๑ ๒. ม. ขณฺนุโต ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๓. ม. จงฺกวารนฺติ ๑

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๑๗

วา ปน สนฺตিকা สุตฺวาติ อยเมตฺถ อตฺถโถ

จาตุมฺมหาภูติกสุตฺตาติ จตุมฺมหาภูตมยสุส กายสุเสตฺ(๑) อธิ-
วณฺณนฺติ สรีรสฺส นามํ ยถว หิ พาหิรโก วมฺมิโก วมฺตีติ
วณฺตโกติ วณฺตสุสโยติ วณฺตสิเนหสมฺปนฺนโรติ (๒) จตฺฐหิ การณฺเห
วมฺมิโกติ วุจฺจติ โส หิ อหินฺกุลอุณฺทฺรฆฺรโคพิกาทโย (๓)
นानปฺปการเ ปาณเก วมฺตีติ วมฺมิโก อุปฺจิกาหิ วณฺตโกติ
วมฺมิโก อุปฺจิกาหิ วมิตฺวา มุขตฺถนฺทเกน อุกฺขิตตปฺปสุจฺจนฺเณน
กฏฺิปปฺมาณฺเนปิ ปฺริสฺปฺมาณฺเนปิ อฺสุสฺสิโตติ วมฺมิโก อุปฺจิกาหิ
วณฺตเขพฺสิเนเหน อาพฺนฺชตฺยา (๔) สตฺตฺตฺตาหํ (๕) เทเว วสุสฺนฺเตปิ
น วิปฺปกริยฺติ นิทาเมปิ ตโต ปฺสุมฺภูจฺิ คเหตุวา ตสฺมี มฺภูจฺินา
ปฺิพฺยมาเน สินฺโห นิกฺขมฺติ เอวํ วณฺตสิเนเหน สมฺปนฺนโรติ
วมฺมิโก เอวํ อยํ กาโยปิ อุกฺขิมฺหา อุกฺขิณฺตโกติอาทินา
นยฺเน นานปฺปการกํ อฺสุจิกฺกิมลํ วมฺตีติ วมฺมิโก พุทฺธ-
ปฺจฺเจกพุทฺธชฺินาสาวา อิมสฺมี อตฺตภาเว นิกฺกนฺติปฺริยาทาเนน
อตฺตภาวํ จทฺเทตฺวา คตฺตาติ อริเยหิ วณฺตโกติปิ วมฺมิโก โย
หิ(๖) จายํ ตีหิ อฺภูจิสฺเตหิ อฺสุสฺสิโต นหารุสมฺปนฺนโร มํสาเวปฺโน
อลฺลจฺมมฺปฺริยฺนทฺโร จวฺริณฺชิตฺ สตฺเต เวณฺเจติ ตํ สพฺพํ อริเยหิ
วณฺตเมวาติ วณฺตสุสโยติปิ วมฺมิโก ตณฺหา ชเนติ ปฺริสฺ

๑. ม. กายสุเสตฺ ฯ ๒. ม. ...สมฺปนฺนโรติ ฯ เอวมฺปฺริปิ ฯ ๓. ม. อหิมฺกุล... ฯ

๔. ม. อาพฺนฺชตฺยา ฯ ๕. สฺ. สตฺตาหํ ฯ ๖. ม. เยหิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคควณณา หน้า ๒๑๘

จิตตมสฺส วิธาวตฺติ (๑) เอวํ ตณฺหาย ชนิตตฺตา อริเยหิ วนฺเตเนว
ตณฺหาสิเนเหเน สมนฺนุโธ อยฺนฺติ วนฺตสิเนเหเน สมนฺนุโธติปิ
วมฺมิโก ยถา จ วมฺมิกสฺส อนฺโต นานปฺปการา ปาณกา
ตตฺถเวว ชายฺนฺติ อฺจฺจารปฺสฺสาวํ กโรนฺติ คิลานา สยฺนฺติ
มตา จ (๒) ปตฺนฺติ อิติ โส เตสํ ปฺสฺตฺติมฺรํ (๓) วจฺจกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สุสานญจ โหติ เอวํ ขตฺติยมหาสาลาที่นํปี กาโย อัย โคปิต-
รกฺขิตฺโต มณฺฑิตปฺปสาธิตฺโต มหानุภาวานํ กาโยติ อจฺฉินฺเตตฺวา
ฉวินิสฺสิตา ปาณา จมฺมนิสฺสิตา ปาณา มํสนิสฺสิตา ปาณา
นหารุณิสฺสิตา ปาณา อญฺฉินิสฺสิตา ปาณา อญฺฉิมิถฺชนิสฺสิตา
ปาณาติ เอวํ กุลคณฺนาย อสฺตีตมตฺตานิ กิมิกุลสทฺสฺสานิ
อนฺโตกายสฺมีเยว ชายฺนฺติ อฺจฺจารปฺสฺสาวํ กโรนฺติ เกลณฺเยเน
อาตฺต
ปฺสฺตฺติมฺรํ วจฺจกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สจฺจํ (๔) คโต เตนาท ภาควา วมฺมิโกติ โข ภิกฺขุ อิมสฺสเสตํ
จาตุมฺมมหาภูตฺติกสฺส กายสฺสเสตํ อธิวจฺจนฺนฺติ ฯ

มาตาเปตฺตฺติกสมฺภวสฺสาติ มาติโต จ ปิตฺติโต จ นิพฺพุตฺเตน
มาตาเปตฺตฺติเกน สุกฺกโสณฺนิเตน สมนฺนุตฺตสฺส โอทนฺนุมาสุ-
ปฺจยสฺสาติ โอทเนเน เจว กุมฺมาเสเน จ อฺปฺจิตฺตสฺส วทฺตฺติตฺตสฺส
๑. ส. ส. ๑๕/๑๖๗/๕๑ ฯ ๒. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. สุตฺติมฺรํ ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ
๔. ม. สจฺจํ ฯ

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๑๕

อนิจฺจุจฺฉาทนปริมทฺทนภททวิทฺธฺสนธมฺมสฺสาติ เอตฺถ อัย กายโย
หุตฺวา อภาวภฺภูเณ อนิจฺจธมฺโม. ทฺถคฺคณฺชวิทฺธมาตฺตถาย ตฺนุวิทฺธเลปเนน
อฺจฺฉาทนธมฺโม อํคปจฺจํคฺคาพารวิทฺธนตฺถาย ชุทฺทกสมฺพาทเนน
ปริมทฺทนธมฺโม ทฺทรกาเถ วา อูรฺรสุ สยาเปตฺวา คพฺภวาเสน
ทฺถสฺสณฺจิตานํ เตสํ เตสํ อํคานํ สณฺจานสมฺปาทนตฺถํ
อณฺชนปฺปีพนาทิวเสน ปริมทฺทนธมฺโม. เอวํ ปรีหริโตปฺปี จ
ภททวิทฺธฺสนธมฺโม ภิชฺชติ เจว วิกิริติ จ เอวํสภาวิตฺติ
อตุโถ ตตฺถ มาตาเปตฺตติคสมฺภวโธทนภุมฺมาสุปจฺจยอฺจฺฉาทน-
ปริมทฺทนปเทหิ สมฺภโย กถิตฺโต อนิจฺจุจฺฉาทนภททวิทฺธ-
สนปเทหิ (๓) อตฺถจฺจโม. เอวํ สตฺตหิปฺปี ปเทหิ จาคุมฺมหาภุจติคสฺส
กายสิ อฺจฺจาวจภาโว วทฺถติปรีหานิ สมฺภยตฺถจฺจโม กถิตฺตติ
เวทิตฺตพฺโพ

ทิวา กมฺมณฺเตติ ทิวา กตฺตพฺพกมฺมณฺเต ฐมายนาคิ
เอตฺถ อัย ฐมสทฺโท โภเช ตณฺหยา วิตกฺเก ปญฺจสุ
กามคฺเชสฺส ฐมฺมเทสนาย ปกตฺติฐเมติ อิมสฺส อตฺถสฺส วตฺตติ ฯ
โภโช ฐโม ภสฺสมนฺนิ โมสวชฺชนฺติ เอตฺถ หิ โภเช วตฺตติ ฯ
อิจฺฉาฐมายิตา สตฺตทา ติ เอตฺถ ตณฺหยา เตน โข ปน
สมเยน อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควโต อวิทฺทฺเร ฐมายนฺโต นิสินฺโน
๑. ม. อนิจฺจภทท... ฯ ๒. ส. ส. ๑๕/๖๖๕/๒๔๘ ฯ ๓. ส. ส. ๑๕/๑๘๕/๕๕ ฯ
อิจฺฉาฐปายิตฺ สทา ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณฺณนา หน้า ๒๒๐

โหตี ตี เอตถ วิตกฺเก

ปจฺโก จ กามา ปลิโป จ กามา

ภยญจ เมตฺ ติมุถฺติ ปวุตฺติ

รโช จ ฐโม จ มยา ปกาสิตา

หิตฺวา คุวํ ปพฺพช พุรหฺมทตฺตาติ (๑)

เอตถ ปลยจกามกฺุณฺเส ฐมํ กตฺตา โหตีติ (๒) เอตถ ฐมม-

เทสนาย ฐโช รตฺสส ปญฺญาณํ ฐโม ปญฺญาณมกฺุณฺโนติ (๓)

เอตถ ปกตฺติฐเม. อธิ ปนายํ วิตกฺเก อธิปฺเปโต เตนาห

อัย รตฺตี ฐมายนา ตี

ตถาคตฺสเสตํ อธิวจนฺนติ ตถาคโต หิ สตฺตฺนํ ฐมฺมานํ
พาหิตตฺตา พุราหฺมโณ นามฯ ยถาห สตฺตฺนํ โช ภิกฺขุ ฐมฺมานํ

พาหิตตฺตา พุราหฺมโณ โหติ กตฺเมสํ สตฺตฺนํ

ราโก พาหิตโต โหติ โทโส โมโห มาโน สกฺกายทิกฺกุจ-

วิจิกฺกฉา สีสพฺพตฺปรามาสฺ พาหิตโต โหติ อิมสํ ภิกฺขุ สตฺตฺนํ

ฐมฺมานํ พาหิตตฺตา พุราหฺมโณติ (๔) สุเมโรติ สุนฺทรปฺลโย

เสกฺขสฺสาติ เอตถ สิกฺขตีติ เสกฺโข ยถาห สิกฺขติ สิกฺขตีติ

โช ภิกฺขุ ตสฺมา เสกฺโขติ วุจฺจติ กิณฺจ สิกฺขติ อธิสึลฺปี

สิกฺขติ อธิจิตฺตฺปี สิกฺขติ อธิปฺลยฺปี สิกฺขตีติ(๕)

๑. พุ. ชา. ๒๗/๘๔๓/๑๘๕ ฯ ๒. ม. มุ. ๑๒/๓๘๔/๔๑๐ ฯ

๓. ส. ส. ๑๕/๒๐๑/๕๗ ฯ ๔. พุ. กุพ. ๓๐/๑๕๕/๑๐๐ ฯ

๕. อจ. ติก. ๒๐/๕๒๕/๒๕๗ ฯ

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๒๑

ปปลยเยตฺตุนฺติ (๑) โลกียโลกุตฺตราย ปปลยาย เอตํ อธิวจัน
น อาวุธสตฺถุสฺส วิริยารมฺภสฺสชาติ กายิกเจตฺตีกวิริยสฺส ตํ
ปปลยาคตฺติกเมว โหติ โลกียาย ปปลยาย โลกียํ โลกุตฺตร-
ปปลยาย โลกุตฺตรํ

เอตถ ปณายํ อตฺถทีปนา ฯ

เอโก กิร ชานปโท พุราหฺมโณ ปาโถว มาณเวกฺหิ
สทฺฐี กามโต นิภฺขมฺม ทิวสํ อรณฺเณ มนฺเต วาเจตฺวา สายํ
คามํ อากจฺจติ อนฺตรามคฺเค จ เอโก วมฺมิโก อตฺถิ โส
รตฺตี ฐฺมายติ ทิวา ปชฺชตฺติ พุราหฺมโณ อนฺเตวาสี สฺเมธํ
माणวํ อหา ตาต อยํ วมฺมิโก รตฺตี ฐฺมายติ ทิวา
ปชฺชตฺติ วิการมสฺส ปสฺสิสฺสาม. ภินฺทิตฺวา นํ จตฺตาโร
โกญฺจาเส กตฺวา ชิปาหิ ติ โส สาทฺฐติ กุทฺทาลํ คเหตฺวา
สเมหิ ปาเทหิ ปจฺวิยํ ปตฺติญฺจาย ตถา อกาสิ ตตฺร
อาจริยพุราหฺมโณ วิย ภควา สฺเมธมาณวโก วิย เสกฺโข
ภิกฺขุ วมฺมิโก วิย กาโย ตาต อยํ วมฺมิโก รตฺตี
ฐฺมายติ ทิวา ปชฺชตฺติ วิการมสฺส ปสฺสิสฺสาม ภินฺทิตฺวา
นํ จตฺตาโร โกญฺจาเส กตฺวา ชิปาหิ ติ พุราหฺมเณน วุตฺตกาโล
วิย ภิกฺขุ จาตฺตมฺมหาญฺติกํ กายํ จตฺตาโร โกญฺจาเส กตฺวา
ปริกฺคณฺหาหิ ติ ภควตา วุตฺตกาโล ตสฺส สาทฺฐติ กุทฺทาลํ
๑. ม. ปปลยาย อธิวจันนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๒๒๒

คเหตุว ตถา กรณั วย เสกขสฺส ภิกขุโน โย วิสติยา
โกฏฐาสฺส ฤทฐภาโว อัย ปจวิธาคฺ โย ทฺวาทสฺส
โกฏฐาสฺส อาพนฺธนภาโว อัย อาโปธาคฺ โย จตฺต
โกฏฐาสฺส ปรีปาจนภาโว อัย เตโธธาคฺ โยปี (๑) นสฺ
โกฏฐาสฺส วิตถมฺภนภาโว อัย วาโยธาคฺ ตี เอวั จตฺธาคฺ-
วตฺถานวเสน กายปรีคฺคโห เวทิตพฺโพ

ลฺงคิตี โข ภิกขุติ กสฺมา ภควา อวิขั ลฺงคิตี กตฺวา
ทสฺเสตีตี (๒) ยถา หิ นครสฺส ทฺวารั ปิธาย ปลิเม ปโยชิต
มหาชนสฺส กมนั ปจฺฉิขฺชติ เย นครสฺส อนฺโต เต อนฺโตเยว
โหนติ เย พหิ เต พหิเยว เอวเมว ยสฺส ฌาณมฺเข
อวิขาลงคิ ปตติ ตสฺส นิพฺพานสมฺปาปกั ฌาณกมนั ปจฺฉิขฺชติ
ตสฺมา อวิขั ลฺงคิ (๓) กตฺวา ทสฺเสตี ปชห อวิขฺชนติ
เอตถ กมฺมฏฺฐานอฺคฺคหปรีปฺจฺฉนาวเสน อวิขฺชาปฺพานั กถิตั ฯ

อฺทฺฐมายิกาคิ โข ภิกขุติ เอตถ อฺทฺฐมายิกมณฺฑุโก นาม
โน มหนฺโต นขปฺภุจฺปฺปมาโณ โหติ ปฺราณปณฺณนฺตเร วา
คจฺฉนฺตเร วา วลฺลิตนฺตเร วา วสตี โส ทณฺฑกโกฏฺฐิยา
วา วลฺลิตโกฏฺฐิยา วา ปัสฺสจฺฉณกณฺ วา ฌมฺภูติโต आयมิตฺวา
มหนฺโต ปรีมณฺฑลโล เพลฺลวปฺกฺกปฺปมาโณ หตฺวา จตฺตาโร ปาเท
อากาสกเต กตฺวา ปจฺฉินฺนคฺมโน หตฺวา อมิตฺตวสั ยาคิ
๑. ม. โย ฯ ๒. ม. ทสฺเสตีตี ฯ ๓. ม. ลฺงคิตี ฯ

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๒๓

กากกุกฺลตาทิกฺกุตฺตเมว (๑) โหติ เอวเมว อัย โโกโร ปจฺมํ อุปฺปชฺชนฺโต
 จิตฺตาวิลมตฺตโกว โหติ ตสฺมี ขณฺเณ อนิกฺคหิโต วฑฺฒิตฺวา
 มุขวิกฺลนํ ปาเปติ ตทา อนิกฺคหิโต หนุสฺสยฺโจปนํ ปาเปติ
 ตทา อนิกฺคหิโต ฝรุสฺวาจาณิฉฺฉารณํ ปาเปติ ตทา อนิกฺคหิโต
 ทิสาวิลอกนํ ปาเปติ ตทา อนิกฺคหิโต อากทฺตฺตนปริกทฺตฺตนํ
 ปาเปติ ตทา อนิกฺคหิโต ปาณิเลทฺตทฺต
 ปาเปติ ตทา อนิกฺคหิโต ทณฺทตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อนิกฺคหิโต ปรมตฺตณฺมปี อตฺตตฺตณฺมปี ปาเปติ วุตฺตมฺปี
 เจตํ (๒) ยโต อัย โโกโร ปริ ฆาเตตฺวา อตฺตทานํ ฆาเตติ
 เอตฺตฺตวตฺตํ โโกโร ปรมุสฺสทกโต โหติ ปรมเวปฺปฺลฺลปฺปฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ตตฺต
 ปจฺฉิขฺชติ อุทฺต
 เอวเมว โภทฺตสมฺภวํ ปุคฺคโล กมฺมภูจฺจัน กเหตุวา วฑฺฒเตตฺตํ
 น สกฺโกติ อมิตฺตวสํ ยาคิ สพฺเพสํ มารานํ ยถากามํ
 กรณฺนีโย (๔) โหติ เตนาห ภควา อุทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โภทฺต
 โภทฺต
 โภทฺต
 โภทฺต
 โภทฺต
 โภทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โภทฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 โภทฺต
 โภท
 โภ
 กถิตํ ฯ

๑. ส. กากกุกฺลตาทินํ กุตฺตเมว ฯ ๒. ม. เหน้ ฯ ๓. พ. จุฬ. ๓๐/๑๔๕/๖๕ ฯ

๔. ม. ยถากามกรณฺนีโย ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๒๔

เทวธาปโถติเอตฺถ ยถา ปุริโส สรฺโน สโกโก

กนฺตารทฺธานมคฺคปฺปฏิปนฺโน เทวธาปถํ ปตฺวา อิมินา นุ
โฆ กนฺตพฺพํ อิมินา น (๑) กนฺตพฺพนุ ติ นิจฺเจตฺตุ อสฺสโกนฺโต
ตตฺถเวว ติฏฺฐติ อถ นํ โจรา อุกฺขหิตฺวา อนยพฺยสนฺนิ ปาเปนฺติ
เอวเมว โฆ มฺลคมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา นิสินฺโน ภิกฺขุ พุทฺธาทีสุ
กงฺขาย อฺปฺปนฺนาย กมฺมฏฺฐานํ วทฺเตตฺตุ น สโกโกติ อถ
นํ กิเลสฺมาราทโย สพฺเพ มารา อนยพฺยสนฺนิ ปาเปนฺติ อิติ
วิจิจฺจนา เทวธาปถสฺมา โหติ เตนาห ภควา เทวธาปโถติ
โฆ ภิกฺขุ วิจิจฺจนาเยตํ อธิวจฺนนุ ติ ปชห วิจิจฺจนฺติ เอตฺถ
กมฺมฏฺฐานอฺคฺคหปฺริจฺจนาเวสฺน วิจิจฺจนาปฺปหानํ กถิตํ

ปจฺจวารนฺติ(๒) เอตฺถ ยถา รชเกหิ ขารปฺริสฺสวานมฺหิ
อฺทเก ปกฺกิตฺเต เอโก อฺทกมฺโฏ เทวปี ทสปี วิสตีปี ฆฏฺสตีปี
ปคฺขมฺติเยว ปสฺตมตฺตีปี อฺทกํ น ติฏฺฐติ เอวเมว นีวฺรณ-
สมงฺคิโน ปุคฺคลสฺส อพฺภนฺตเร กุสฺลชฺมโม น ติฏฺฐติ
เตนาห ภควา จงฺควารนฺติ โฆ ภิกฺขุ ปญฺจนฺเตตํ นีวฺรณานํ
อธิวจฺนนุ ติ ปชห ปญฺจ นีวฺรณฺติ เอตฺถ วิกฺขมฺภนตทงฺค-
เวสฺน นีวฺรณปฺปหानํ กถิตํ

กฺมุโมติ เอตฺถ ยถา กจฺจปสฺส จตฺตาริ ปาทา สีสนฺติ
ปญฺเจว องฺคานิ โหนฺติ เอวเมว สพฺเพปี สงฺขตา ชฺมมา
๑. ม. นสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. จงฺควารนฺติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ วมฺมิกสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๒๕

สงฺคยหมาณา (๑) ปลฺยเจว ขนฺธา ภวนฺติ เตนาห ภควา กุมฺโมติ
โฆ ภิกฺขุ ปลฺยจฺจนฺ (๒) อุปาทานกฺขณฺธานํ อธิวจฺจนฺ ตี ปชห
ปลฺยอุปาทานกฺขณฺเชติ เอตฺถ ปลฺยจฺสุ ขนฺเชสุ ฉนฺทราคปฺปหานํ
กถิตํ ฯ

อสิสฺสุนาติ เอตฺถ ยถา สฺุนาย อุปริ มํสํ จเปตฺวา
อสินา โกฏฺเฐนฺติ เอวมิเม สตฺตา วตฺตฺกามตฺถาย กิเลสฺกามเมหิ
จฺมาภฺยมาณา (๓) วตฺตฺกามาณํ อุปริ กตฺวา กิเลสฺกามเมหิ กนฺติตา
โกฏฺฐิตาว (๔) โหเนติ เตนาห ภควา อสิสฺสุนาติ โฆ ภิกฺขุ
ปลฺยจฺจนฺเต กามคฺุณานํ อธิวจฺจนฺ ตี ปชห ปลฺยจ กามคฺุณเติ
เอตฺถ ปลฺยจกามคฺุณเสุ ฉนฺทราคปฺปหานํ กถิตํ ฯ

มํสเปสฺสิติ โฆ ภิกฺขุติ เอตฺถ อຍ် มํสเปสฺสิ นาม พหุชน-
ปตฺถิตา ขตฺติยาทโย มนฺุสฺสาปี นํ ปตฺถเณติ กากาทโย
ติรจฺจนาปี อิเม(๕) สตฺตา อวิชฺชาสมนฺุนาคตา (๖) นนฺุทிரาคํ
อุปกมฺม วฏฺุฏํ ปตฺถเณติ (๗) ยถา วา มํสเปสฺสิ จปีตจปีตฺถจฺจาน
ลคฺุคฺติ เอวมิเม สตฺตา นนฺุทிரาคพฺนฺธา วฏฺุฏเฐ ลคฺุคฺนฺติ
ทฺุภฺขปฺปตฺตาปี (๘) น อุกฺกณฺจฺนฺติ อิติ นนฺุทிரาคโค มํสเปสฺสิสฺทิสฺ
โหติ เตนาห ภควา มํสเปสฺสิติ โฆ ภิกฺขุ นนฺุทிரาคสฺเสตํ
อธิวจฺจนฺ ตี ปชห นนฺุทிரาคนฺติ เอตฺถ จตฺตฺถมคฺุเคน

- # ๑. ม. คยฺหมาณา ฯ ๒. ม. ปลฺยจฺจนฺเต ฯ ๓. ม. จฺมาตฺยมาณา ฯ ๔. ม. โกฏฺฐิตา จ ฯ
- # ๕. ม. อิเม หิ ฯ ๖. ม. อวิชฺชาย สมฺมตฺตา ฯ ๗. ม. วฏฺุฏเณติ ฯ
- # ๘. ม. ทฺุภฺขํ ปตฺตาปี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๒๖

นนฺทึรคปฺปหานํ กถิตํ ฯ

นาโคติ โข ภิกฺขุ จีณาสวสุเสตํ ภิกฺขุโน อธิวจฺจนฺตึ เอตถ
เยนตฺถเนน จีณาสโว นาโคติ วุจฺจติ โส อนนฺจณฺตฺตเต
ปกาสีโตว นโม กโรหิ นาคสุสชาติ จีณาสวสุส พุทฺธนาคสุส
พุทฺโธ โส ภควา โพชฌ ชมฺมํ เทเสติ ทนฺโต โส
ภควา ทมถาย ชมฺมํ เทเสติ สนฺโต โส ภควา สมถาย
ชมฺมํ เทเสติ ตินฺนุโน โส ภควา ตรณาย ชมฺมํ เทเสติ
ปรินิพฺพุโต โส ภควา ปรีนิพฺพานาย ชมฺมํ เทเสติ ตึ เอวํ
นมกฺกาโร กโรหีติ อยเมตถ อตฺถโถ อิติ อิทํ สุตฺตํ เถรสฺส
กมฺมกฺุจํ อโหสิ เถโรปี อิทเมว สุตฺตํ กมฺมกฺุจํ กตฺวา
วิปฺสสนํ วทฺเตตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต อยเมตฺสฺส อตฺถโถติ อัย
เอตฺสฺส ปญฺหสฺส อตฺถโถ อิติ ภควา รตนราสิมฺหิ มณฺเฑกฺุ
คณฺหนฺโต วิย ยถานุสนฺธินาว เทสนํ นิฏฺฐเปสีติ

วมฺมิกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา

ตติยํ ฯ

*เล่มที่ ๘ หน้ ๒๒๗

รถวินีตสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนุติ รถวินีตสุตตํ ตตถ รากเหตุ เอวันามเก
 นครเอ ตลหิ มนุชาตุมหาโควินุทาทีหิ ปรีคคหิตตตทา รากคหนุติ
 วุจจติ อลฺลเปตถ ปกาเร วณณยนุติ กิณุเตหิ นามเมตํ
 ตสฺส นครสฺส ตํ ปเนตํ พุทฺธกาเล จ จกฺกวตฺตีกาเล จ
 นครํ โหติ เสสกาเล สุลฺลํ โหติ ยกฺขปรีคคหิตํ เตสํ วสนนํ (๑)
 หุตฺวา ติฏฺฐติ เวพฺพนเ กณฺนทกนิวาเปติ เวพฺพนนุติ ตสฺส
 อญฺยานสฺส นามํ ตํ กิร เวพฺพหิ ปรีกขิตตํ อโหสิ
 อญฺจารสเหตุเณน จ ปากาเรน โคปรุฏฏาลกยตฺตํ นีโลภาสํ
 มโนรมํ [๒] เวพฺพนนุติ วุจจติ กณฺนทกานํ เจตถ นีวาปี
 อทฺสู เตน กณฺนทกนิวาโปติ วุจจติ

ปฺพุเพ กิร อลฺลตโร รากา ตตถ อญฺยานกิปนตถํ
 อากโต (๓) สุรามเทน มตฺโต ทิวา เสยฺยํ อฺปกโต สฺปิ
 ปรีชโนปิสฺส สุตฺโต รากา ติ ปฺพุผลาทีหิ โลภยมาโน(๔) อิตฺ
 จิตฺ จ ปกฺกามิ อถ สุรากนฺเชน อลฺลตรสฺมา สฺสิรรุกฺขา
 กณฺหสปฺโป นิภขมิตฺวา รณฺณากิมฺโข อากจฺจติ ตํ ทิสฺวา
 รุกฺขเทวตา รณฺโโย ชีวิตํ ทมฺมี ติ กาลกเวเสน อากนฺตฺวา
 กณฺณมุเล สทฺทมกาสิ รากา ปฏฺิพฺพชฺฉมิ กณฺหสปฺโป
 # ๑. ม. วสนนํ ๑ ๒. ม. เอตถนฺตเร เตนาคี ทิสฺสติ ๑ ๓. ม. อตฺตโน ๑
 ๔. ม. ปโลภียมาโนติปิ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๒๘

นิวตฺโต โส ตํ ทิสฺวา อิมาย มม ชีวิตํ ทินฺนํ ตี กาลกานํ
ตตฺถ นีวาปํ จเปตี (๑) อภยโฆสฺสนํ จ โฆสาเปตี ตสฺมา ตํ
ตโต ปฏฺฐติ กลนฺทกนิวาปนฺติ สงฺขมฺ ยํ คตํ กลนฺทกาทิ ทิ
กาลกานํ นามํ

ชาติกฺกุมีกาทิ ชาติกฺกุมีวาสิโน ตตฺถ ชาติกฺกุมีติ ชาติกฺกุจฺฉานํ
ตํ โข ปเนตํ เนว โกสลมหาราชาทินํ น จงฺกิพฺุราหุมนฺทาทินํ
น สกฺกสุยวมสนฺตฺตฺสิตาทินํ น อสีติมหาสาวกาทินํ น อญฺเฒตํ
สตฺตฺตํ ชาติกฺกุจฺฉานํ ชาติกฺกุมี ติ วุจฺจติ ยสฺส ปน ชาติทิวเส
ทสฺสทสฺสี โลกธาตฺว เอกธชฺมาลาวิปฺปฏิณฺณกฺกุสมฺวาตฺตฺตฺต-
กนฺธสฺสฺกนฺธา สพฺพผลิผลฺลมิว (๒) นนฺทนนํ วิโรจยมนํ
ปทฺฐมฺนิปฺลนฺเ อุกทพินฺท วีย อกมฺปิตฺถ ชจฺจนฺธาทินํ จ
รูปทสฺสนาทินิ อนเกทานิ ปาฏฺฐิหาริยานิ ปวตฺตีสฺส ตสฺส
สพฺพผลฺลญฺโพธิสฺตตฺตฺส ชาติกฺกุจฺฉานสากิยชนปโท (๓) กปฺลิตฺตฺตฺตฺทาโร
สา ชาติกฺกุมีติ วุจฺจติ ฯ

วสฺสํ วุจฺจติ เตมาตํ วสฺสํ วุจฺจติ ปวาริตปวารณา
หุตฺวา ภควา เอตทโวจาทิ กจฺจิ ภิกฺขเว ขมนิยนฺติ อาทึทึ
วจนฺเห อากนฺตฺกปฏฺฐิสนฺถารํ กตฺวา เอตํ โก นฺโฆ
ภิกฺขเว ตีอาทิวจนมโวจ เต กิร ภิกฺขู กจฺจิ ภิกฺขเว ขมนิย
๑. ม. ปฏฺฐเปตี ฯ ๒. ม. สพฺพผลิผลฺลมิว ฯ ๓. สී. ชาติกฺกุจฺฉานํ สากิยชนปเท ฯ
ชาติกฺกุจฺฉานสากิยชนปโทตีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณิตสูตตวณณา หน้า ๒๒๕

กจฺจิ ยานํยํ กจฺจิตฺต อปฺปกิตฺมเถน อทฺธานํ อาคตา น จ
ปีณฺทเกน กิตฺมิตฺต กุโธ จ ตฺมุเห ภิกฺขเว อาคจฺจนฺตติ
ปฏฺฐิสฺนุถารวเสน ปุจฺจิตฺตา ภควา สากิยชนฺปะเท กปฺลิตฺตลา-
หารโต ชาตฺถิภูมิตฺโต อาคจฺจนฺมา ติ อหํสุ อถ ภควา เนว
สุทฺโททนมหาราชสฺส น สุกฺโกทนสฺส น สกฺโกทนสฺส น
โธโตทนสฺส น อมิตฺททนสฺส น อมิตาย เทวียา น มหา-
ปชาปตฺติยา น สกฺกสฺส สากิยมณฺฑลสฺส อารุคฺยํ ปุจฺจิ
อถ โข อตฺตนา จ ทสฺสกถาวตฺถุลาภี ปรณฺจ ตตฺถ สฺมาทเปตาริ
ปฏฺฐิปตฺติสฺมปฺนํนํ ภิกฺขุํ ปุจฺจนฺโต อิทํ โก นุ โข ภิกฺขเวติ-
อาทิวจัน อโวจ

กสฺมา ปน ภควา สุทฺโททนาทินํ อารุคฺยํ อปุจฺจิตฺวา
เอวรूपํ ภิกฺขุเมว ปุจฺจติ ปิยตาย พุทฺธานญฺหิ ปฏฺฐิปนฺนกา
ภิกฺขุ ภิกฺขุญฺปิโย อฺปาสกา อฺปาสิกาโย จ ปิยา โหนฺติ
มฺนาปา กิการณา ชฺมฺมครุตฺตาย ชฺมฺมครุโน หิ
ตถาคตา โส จ เนลฺลํ ชฺมฺมครุภาโว ทฺกขํ โข อคารโว
วิหฺรติ อปฺปติสฺสฺสตี(๑) อิมินา อชฺपालนฺนิโครชฺมุเล อฺปฺปนฺนชฺฉมา-
สเยน เวทิตฺพุโฬ ชฺมฺมครุตาเยว หิ ภควา มหากสฺสปฺตฺ-
เถรสฺส อภินิภฺขมฺนทิวเส ปจฺจुकฺคมนํ กโรนฺโต ติกาวุตฺตํ มคฺคํ
อคฺมาสิ อติเรกตฺติโยชนสฺตํ [๒] คนฺตฺวา กงฺกาคีเร ชฺมมํ
๑. อจฺ. จตฺตูก. ๒๑/๒๑/๒๕ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร มคฺคนฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๒๓๐

เทเสตวา มหาภปปีน สปริสั อรหตุเต ปติฏฐเปสิ เอกสมึ
 ปจจตเต ปณจตตาศีสโยชนมคคั คนตุวา กุมภการสตุ
 นิเวสเน ตियามรตุตี ชมมกถั กตุวา ปุกกุสาคิกลปตุตตี
 อนาคามิผล ปติฏฐเปสิ วิสโยชนสตุ คนตุวา วนวาสิ-
 สามณेरสตุ อนุคคหิ อกาสิ สฎฐิโยชนมคคั คนตุวา
 ขทิววนิยตุเอรสตุ ชมมึ เทเสสิ อนุรุตตเตโร ปาจีนวิสทาเย
 นิสินโน มหาปริสวิตกั วิตถเกตีติ ฌตุวา ตตถ อากาเสน
 คนตุวา เรสตุ ปุโรโต โอรุยห สาธุการมหาสิ กุฎิ-
 กณณโสณตุเอรสตุ (๑) เอกคนชฎุฎิยั เสนาสนัน ปณณปาเปตุวา (๒)
 ปจจสกาเล ชมมเทสนัน อชฌเอสิตุวา สรภณณปริโยसान
 สาธุการิ อทาสิ ติคาวตุตตี มคคั คนตุวา ตินณณั กุลปตุตตานัน
 วสนญจान โคสิจกศาลวเน สามคคิรทานิสัสั กเถสิ กสตุโปปี
 ภควา อนาคามิผล ปติฏฐิโต อริยสาวโก อยนุ ติ วิสตุสาสิ
 อุปปาเทตุวา ฌฎฐิการสตุ กุมภการสตุ นิเวสนัน คนตุวา
 สหตุถา อามิสั คเหตุวา ปริภุญชิ

อุมหากัเยว ภควา อุปกญจาย วสุสุปนายิกาย เขตวนโต
 ภิกขสงฆปริวุโต จาริกั นิกขมิ โกสลมหาราชอนาถปิณชิ-
 กาทโย นีวตุเตตุนาสกขีสุ อนาถปิณชิโก ฌริ อากนตุวา
 โทมนสตุสปปตุโต นิสีทิ อถ นั ปุณณนา นาม ทาสี
 # ๑. ม. โกฎิกณณ... ๑ ๒. ม. ปณณปาเปตุวา ๑

*เล่มที่ ๘ รวณีนตสุตตวณณนา หน้ ๒๓๑

โทมนสสปลตโตตี สามีตี อาห อาม เช สตุถาริ นวตเตตุ
นาสกุขิ อถ เม อิมิ เตมาตี ฌมมิ วา โสตุ ยถาธิปฺปาย
วา ทานิ ทาตุ น ลภิสฺสามิตี จินฺตา อุปฺปนฺนาตี
อหิปี สามิ สตุถาริ นวตเตสฺสามิตี สเจ นวตเตตุ สกโกตี
ภุชิสฺสาเยว ตฺวนฺตี สา คนฺตฺวา ทสพลสฺส ปาทมฺมเถ
นิปฺชชิตฺวา นวตตถ ภควาตี อาห ปุณฺณเถ ตฺวํ ปฺรปฺภี-
พทฺชชิวิกา ที เม กริสฺสตีตี ภควา มยฺหํ เทยฺยฌมฺโม
นตฺถิตี ตฺเมหิปี ฆานาถ ตฺมฺหากิ นวตฺตนปฺจจยา ปนาหิ
ตีสุ สรณฺสฺส ปลฺยจฺสุ สึเลสุ ปตฺติภุจหิสฺสามิตี ภควา สาธุ
สาธุ ปุณฺณเถตี สาธุการิ กตฺวา นวตเตตฺวา เชตฺวนเมว ปวิภูโจ
อຍิ กถา ปากฺกฺวา อโหตี เสฏฺฐจึ สฺสุตฺวา ปุณฺณาย กิร
ภควา นวตฺตีโตตี ตํ ภุชิสฺสํ กตฺวา ธีตฺถุจฺจานเ (๑) จเปตี
สา ปพฺพชฺช ยาจิตฺวา ปพฺพชิ ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนิ อารภิ
อถสฺสา สตุถา อารทฺชวิปฺสฺสภาวิ ฌตฺวา อิมิ โอภาสคาคิ
วิสฺสชฺเชตี

ปุณฺณเถ ปุเรตี สทฺชฌมฺมิ จนฺโท ปณฺณรโธ ยถา
ปฺริปุณฺณาย ปณฺณาย ทฺถุชฺชสฺสนตํ กริสฺสตี ตี (๒)

คาคาปฺริโยสาเน อรหตฺตํ ปตฺวา อภินฺญาตา สาวิกา
อโหตี เอว ฌมฺมกรฺโน ตถาคตา

๑. สึ. ธีตฺถุจฺจานเ ฯ ๒. พุ. เถรี. ๒๖/๔๐๔/๔๔๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๒๓๒

นฺนทตฺเถเร (๑) อุปฺภูจฺจานสาทาย ฌมฺมํ เทเสนฺเตปี ภควา
อนหาโตว คนฺตฺวา ตฺยามรตฺตํ จิตฺโกว ฌมฺมกถํ สุตฺวา
เทสนาปรีโยसानเ สาธฺกัรํ อทาสี เถโร อากนฺตฺวา
วณฺทิตฺวา กาย เวลาย ฆนฺเต อากตฺตฺวา ตี ปุจฺฉิ ตยา
สฺตฺตฺนฺเต อารทฺธมตฺเตติ ทฺกฺกัรํ กริตฺถ ฆนฺเต พุทฺธสุขุมาลา
ตฺเมหติ สเจ ตฺวํ นนฺท กปฺปํ เทเสตฺถ สกฺกฺเขยฺยาสี
กปฺปมตฺตมฺปาหํ จิตฺโกว สฺสฺเขยฺยนฺติ ภควา อโวจ เอวํ
ฌมฺมกรฺโน ตถาคตา เตสํ ฌมฺมกรฺตฺยา ปฏฺฐิปนฺนกา ปิยา
โหนติ ตสฺมา ปฏฺฐิปนฺนเก ปุจฺฉิ ปฏฺฐิปนฺนโก จ นาม
อตฺตฺหิตาย ปฏฺฐิปนฺโน โน ปรีหิตาย ปรีหิตาย ปฏฺฐิปนฺโน
โน อตฺตฺหิตาย อตฺตฺหิตาย จ ปฏฺฐิปนฺโน ปรีหิตาย จ เนว
อตฺตฺหิตาย จ ปฏฺฐิปนฺโน ปรีหิตาย จาติ จตฺตฺพิโร โหติฯ

ตฺตฺถ โย สยํ ทสฺนํ กถาวตฺถนํ ลากิ โหติ ปรี ตตฺถ น
โหวทติ น อนฺุสาสติ อายสฺมา พากฺุโล วีย อยํ อตฺตฺหิตาย
ปฏฺฐิปนฺโน นาม โน ปรีหิตาย ปฏฺฐิปนฺโน เอวรूपํ ภิกฺขุ
ภควา น ปุจฺฉติ กสฺมา น มยฺหํ สาสนสฺส วุฑฺฒิปกฺเข
จฺโิตติ

โย ปน ทสฺนํ กถาวตฺถนํ อลาภิ ปรี เตหิ โหวทติ
เตน กถาวตฺตฺสาทฺยนฺตฺถํ อุปนฺนฺโท สกฺยปฺตฺโต วีย อยํ ปรีหิตาย

๑. ม. นนฺทตฺเถเร ฯ

*เล่มที่ ๘ รววินีตสุตตวณณา หน้า ๒๓๓

ปฏิปนโน นาม โน อุตตหิตาย เอวรूपปี น ปุจจติ ฯ

กสฺมา อสฺส ตณฺหา มหาปจฺจ วิย อปฺปหีนาคี ฯ

โย อุตตนาปี ทสนฺนํ กถาวตฺถุนํ อลาภี ปรมฺปิ เตหิ

น สฺมาทเปตา (๑) น โววทติ โลพฺุทายี (๒) วิย อัยฺ เนว

อุตตหิตาย ปฏิปนโน นาม น พรหิตาย เอวรूपปี น

ปุจจติ กสฺมา อสฺส อนฺโต กิเลสฺสา ผรสุนา เจชฺชา

วีย มหนฺตาคี

โย ปน สยํ ทสนฺนํ กถาวตฺถุนํ ลาภี ปรีปี เตหิ

โอวทติ อัยฺ อุตตหิตาย เจว พรหิตาย จ ปฏิปนโน นาม

สาริปฺุตตโมคฺคฺคสถานมหาทสฺสปาทโย อสีติมหาเถรา วิย เอวรूप

ภิกฺขุปุจจติ กสฺมา มยฺหิ สาสนสฺส วุฑฺฒิปกฺเข จิโตติ

อิธาปี เอวรूपเมว ปุจจนฺโต โโก นฺุโข ภิกฺขเว ตีอาทิมาย

เอวํ ภควตา ปุจฺจจันํ ปน เตสํ ภิกฺขุนํ ภควา

อุตตโน ชาติภฺุมิยํ อภยหิตาย ปฏิปนฺนํ ทสกถาวตฺถุลาภี ภิกฺขุ

ปุจจติ โโก นฺุโข ตตฺถ เอวรूपโปติ [๓] อลฺยมมณฺณํ

จินฺตนา วา สมนฺนตนา (๔) วา อโหสิ กสฺมา आयสฺมา

หิ มนฺตานิปฺุตโต (๕) ตสฺมี ชนปเท อากาสมชฺเฒ จิโต จนฺโท

วีย สุริโย วิย จ ปากโฏ ปญฺญาโต ตสฺมา เต ภิกฺขู

๑. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ลาพฺุทายี ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺุตเร นสทฺุโท ทิสฺสตี ฯ

๔. ม. สมนฺตนา ฯ ๕. ม. มนฺตานิปฺุตโต ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๓๔

เมฆสททำ สุตวา เอกขณั สนุปีตติโมรณญา วิย คณสชฌายั
กาตุ อารทุทธิกขุ วิย จ อตุตโน อจริยั ปุณณตุเถริ ภควโต
อาโรเจนตา เทรสส [๑] คณั ภาสิตุ อปโปโหนเตหิ มุเขน
เอกปฺพาเรเนว ปุณฺโณ นาม ภนฺเต อายสฺมาติอาทิมาหุสุ
ตตุถ ปุณฺโณติ ตสฺส เทรสส นามิ มนฺตานิยา ปน
โส ปุตุโต ตสฺมา มนฺตานิปุตุโตติ วุจฺจติ สมฺภาวิโตติ
คุณสมฺภาวนาย สมฺภาวิโต

อปฺปิจฺโณติ อิจฺฉาวิริหิโต นิอิจฺโณ นิตฺตโตเณหิ เอตถ
หิ พุยฺยชนั สวเสถั วิย อตุโถ ปน นิรวเสโส น
หิ ตสฺส [๒] อณฺุมตฺตาปี อปาปีกา อิจฺฉา นาม อตุถิ น
จิณฺาสโว เหส สพุพโส ปหิินตโตเณหิ ฯ

อปีเจตถ อตุริจฺจตา ปาปีจฺจตา มหิจฺจตา อปฺปิจฺจตาติ
อัย เกโท เวทิตพุโพ ตตุถ สกลาเก อติตตุตสฺส ปฺรลาเก
ปฺตถนา อตุริจฺจตา นามฯ ตาย สมฺนฺนาคตสฺส เอกภาชเน
ปฺกุกฺปูโวปี อตุตโน ปฺตเต ปฺติโต น สุปฺกโก วิย ชุทฺทโก
วิย จ ขายติ เสวว ปฺรสฺส ปฺตเต ปฺกฺจิตฺโต สุปฺกโก วิย
มหนฺโต วิย จ ขายติ อสนฺตคุณสมฺภาวนตา ปน ปฺฏิกฺคหเณ
จ อมตฺตณฺณตา ปาปีจฺจตา นามฯ สว อิเรกจฺโจ อสฺสทฺโธ
สมาโน สทฺุโรติ มั ชโน ชานาตุติอาทิณา (๓) นเยน อภิธมฺเม
๑. ม. เอตถนฺตเร จสทฺุโท ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. เอตถนฺตเร อนฺุโตติ ทิสฺสติ ฯ
๓. อภิ. วิ. ๓๕/๘๖๘/๔๗๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณา หน้า ๒๓๕

อากตาเยว ตาย สมณนาคโต ปุคฺคโล โกหณฺเณ ปตฺติฏฺฐาติ
สนฺตคฺคณสมภาวนา ปน ปฏิกุคฺคหณฺเณ จ อมตฺตณฺณตา มหิจฺจตา
นามฯ ส่าปี อีเชกจฺโจ ปุคฺคโล สทฺโธ สมนโน สทฺโธติ
มํ ชโน ชานาตฺตติ อิจฺฉติ สีลวา สมนโน สีลวาติ มํ ชโน
ชานาตฺตติ (๑) อิมินา นเยน อากตาเยว ตาย สมณนาคโต
ปุคฺคโล ทฺสสนฺตปฺปโย (๒) โหติ วิชิตมาตาศิสฺส จิตฺตํ กเหตุํ
น สกฺโกติ เตเนตํ วุจฺจติ

อคฺคิกฺขนฺโธ สมฺมทฺโธ จ มหิจฺจโน จ่าปี ปุคฺคโล
สกฺกฺเณน ปจฺจยํ เทตฺตํ ตโยเปเต อตฺตปฺปยา ติ (๓)

สนฺตคฺคณนิกฺขนตา ปน ปฏิกุคฺคหณฺเณ จ มตฺตณฺณตา
อปฺปิจฺจตา นามฯ ตาย สมณนาคโต ปุคฺคโล อตฺตนิ
วิหฺชมานปี คฺคณํ ปฏิจฺฉาเทตฺตกามตาย สทฺโธ สมนโน สทฺโธติ
มํ ชโน ชานาตฺตติ น อิจฺฉติ สีลวา ปวิวิตฺโต พหุสฺสุโต
อารทฺธวิริโย สมาริสฺสมปฺนโน ปณฺณวา ชินาสโว สมนโน
ชินาสโวติ มํ ชโน ชานาตฺต ติ น อิจฺฉติ เสยฺยถ่าปี
มชฌนฺตคฺคเถโร วิย (๔) ฯ

เถโร กิร มหาชินาสโว อโหสิ ปตฺตจิวฺร ปนสฺส
ปาทมตฺตเมว อคฺคฺคติ โส อโสภสฺส ฐมฺมรณฺโณ วิหาร-
มหทิวเส สจฺจมฺเถโร อโหสิ อถสฺส อติลฺลขภ่าวํ ทิสฺวา

๑. อภิ. วิ. ๓๕/๘๖๘/๔๗๓ ฯ ๒. ม. ทฺสสนฺตปฺปโย ฯ ๓. ม. อสนฺตปฺปยา ฯ
๔. ม. อัย ป่าโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๒๓๖

มนุสสา ฆนเต โลกั พหิ โหถา ตี อหัสุ เถโร มาทิส
จึณาสเว รณโย สงคหิ อกโรนเต อณโย โโก กริสตตี
ติ ปจวิย นิมุชชิตวา สงฆตเถรสส อุกขิตตปิณห์ คณนุโตเย
อุมมุชชิ เอวั จึณาสโว สมานิ จึณาสโวติ มั ชโน
ชานาคู ตี น อิจจติ เอวั อปปีจโน ปน ภิกขุ อนุปปนัน
ถากั อุปปาเทติ อุปปนัน ถากั ถาวริ กโรติ ทายกานั
จิตตึ อาราเชติ ยถา ยถา หิ โส อตตโน อปปีจนตาย
อปปี คณหาติ ตถา ตถา ตสส วตเต ปสนุนา มนุสสา
พหุเทนติ

อปโรปี จตุพพิโธ อปปีจโน ปจจยอปปีจโน ชุตงค-
อปปีจโน ปริยตติอปปีจโน อธิคมอปปีจโนติ ตตถ จตุสุ
ปจจยเสสุ อปปีจโน ปจจยอปปีจโน นามฯ โส ทายกสส
วสั ชานาติ เทยขมมุสส วสั ชานาติ อตตโน ถามั
ชานาติ ยทิ หิ เทยขมมุโม พหุ โหติ ทายโกปี (๑) อปปี
ทาคกาโม. ทายกสส วเสน อปปี คณหาติ เทยขมมุโม
อปปี ทายโก พหุ ทาคกาโม. เทยขมมุสส วเสน อปปี
คณหาติ เทยขมมุปี พหุ ทายโกปี พหุทาคกาโม.
อตตโน ถามั ถตวา ปมาณเนว คณหาติ

ชุตงคสมาทานสส อตตนิ อตติถาวั น ชานาเปตูกาโม
๑. ม. ทายโก ฯ

*เล่มที่ ๘ รวินีตสุตตวณณา หน้า ๒๓๗

ฐตงคอปปีจโณ นามฯ ตสส วิภาวนตถ์ อิมานี วตถุณี ฯ

โสทานิกมหาสมตเถโร กิร สญจิวสุทานิ สุसानเน วสิ
อญโณ เอกภิกขุปี น อญญาสิ (๑) เตเนวาท

สุसानเน สญจิวสุทานิ อพุโพภิกขุโณ (๒) วสามห

ทุติโย ม น ชานนชย อโห โสทานิกุตตโม ติ

เจตียปพพเต เทว ภาตียตเถรา วสิสุ (๓) กนิญโจ

อุปฏฐาเคน เปสิตา อจฺจุชฌตฺทิกา คเหตุวา เซฏฐสฺส สนฺตีก

อคมาสี ปริโภค ฆนฺเต กโรธาติ เณรสฺส จ ภตฺตกิจจ

กตฺวา มุขํ วิภฺขาลนกาโล อโหสิ โส อลํ อาวุโสติ

อาห กจฺจ ฆนฺเต เอกาสนิกตฺถาติ อหาราวุโส

อจฺจุชฌตฺทิกาคิ ปญฺญาสวสุทานิ เอกาสนิกโก สมานปี ฐตงค

นิคฺคหมานอ ปริโภค กตฺวา มุขํ วิภฺขาลนกาโล ปน ฐตงค

อธิญฺจาย คโต

โย ปน สาเกตกตฺติสฺสตเถโร วิย พหุสฺสุตถาวุ ชานาเปต

น อิจฺฉติ อยํ ปริยตฺตอปปีจโณ นามฯ เถโร กิร ขโณ

นตฺถิติ อุทฺเทสปริปฺจจาสุ โอกาสํ อกโรนฺโต มรณกฺขย

ฆนฺเต ลภิสฺสธาติ โจทิตฺโต คณํ วิสฺสชฺเซตฺวา กณฺณการ-

วาลุกสมฺมทฺทวิหารํ คโต ตตฺถ อนฺโตวสฺสํ เณรณวมชฺฉิมาน

อุปการุ หุตฺวา มหาปวารณาย อุโปสถทิวเส ฐมฺมกถาย

๑. ม. น ปจฺจญฺญาสิ ฯ ๒. ม. อพุโพภิกขุณิ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร เตสุติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคคณณนา หน้า ๒๓๘

ชนตํ โขภคตวา กโต

โย ปน โสตาปนุนาทีสุ อณตโร หุตวา โสตา-
ปนุนาทีภาวํ ชานาเปตุํ น อิจจติ อัย อธิคมอปปีจโ
นามฯ ตโย กุลปุตตา วีย ฌฎีกการกมุกกาโร วีย จ ฯ

อายุสมา ปน ปุณโณ อตริจจตํ ปาปีจจตํ มหิจจตํ
จ ปหาย สพพโส อิจจาปฏิปกขญตาย อโลกสงขตาย
ปริสุททาย อปปีจจตาย สมนุนาคตตตตา อปปีจโ นาม
อโหสิ ฎิกขุณปี อาวุโส อตริจจตา ปาปีจจตา มหิจจตาตี
อิม ฌมมา ปหาตพพา ตี เตสุ อาทีนํ ทสเสตวา เอวรूप
อปปีจจตํ สมาทาย วตติตพพนติ อปปีจจจถํ กเถสิ
เตน วุตตํ อตตนา จ อปปีจโ อปปีจจจถํ จ ฎิกขุณ
กตตตา ตี

อิทานิ อตตนา จ สนตฎุจติอาทีสุ วิเสตตถเมว
ทีปยิสสาม โยชนา ปน วุตตนเยเนว เวทิตพพา สนตฎุจติ
อิตรีตปรจยสนโตเสน สมนุนาคโต โส ปเนส สนโตโส
ทวาทสวิโร โหติ เสยยถีทํ จีวเร ตาว (๑) ยถาลาภ-
สนโตโส ยถาพลสนโตโส ยถาสารูปสนโตโสติ ติวโร
เอวํ ปิณพปาตาทีสุ ตสสาຍံ ปเภทสัวณณนา

อิช ฎิกขุ จีวรํ ลภติ สุนทริ วา อสุนทริ วา[๒]

๑. ม. อัย ปาโจ น ทีสุตติ ฯ ๒. ม. เอตถนตเร โสติ ทีสุตติ ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณนํตสุตฺตวณฺณนา หน้ ๒๑๕

เตเนว ยาเปตํ อญฺญํ น ปตฺเตตํ ลภนุโตปํ น คณฺหาตํ
อยมสฺส จีวรํ ยถาลภสนุโตโส อถ โย ปกตํพุพฺพลอ วา
โหตํ อาพาชชราภฏฺโตะ วา ครุจิวรํ ปารุเปนุโต (๑) กิลมตํ โส
สภากณํ ภิกฺขุณา สทฺธิํ ตํ ปรีวตฺเตตฺวา ลหุเกณ ยาเปนุโตปํ
สนุตฺตญฺโจว โหตํ อยมสฺส จีวรํ ยถาลภสนุโตโส อปโร
ปณฺธิตปจฺจยลาภํ โหตํ โส ปตฺตจฺฉณจิวราทนํ (๒) อญฺญตฺรํ
มหคฺขมจิวรํ พหุณํ วา ปน จิวรณํ ลภิตฺวา อิทํ เถรณํ
จึรปฺพุพฺพชิตานํ อนฺนรูปํ อิทํ พหุสฺสุตานํ อนฺนรูปํ อิทํ
กิลานานํ อิทํ อปฺปลาภานํ โหตฺตํ ทตฺวา เตสํ ปุราณ-
จิวรํ วา สงฺการกฺฎาเทโตะ วา ปน(๑) นนฺตกานํ อุจฺฉินิตฺวา
เตหิ สงฺฆาญฺญํ กตฺวา ชารนุโตปํ สนุตฺตญฺโจว โหตํ อยมสฺส
จีวรํ ยถาสารุปฺปสนุโตโส ฯ

อิธ ปน ภิกฺขุ ปิณฺฑปาตํ ลภตํ ลูขํ วา ปณฺธิตํ
วา โส เตเนว ยาเปตํ อญฺญํ น ปตฺเตตํ ลภนุโตปํ
น คณฺหาตํ อยมสฺส ปิณฺฑปาเต ยถาลภสนุโตโส โย
ปน อตฺตโน ปกตํวิรุทฺธํ วา พุยาธวิรุทฺธํ วา ปิณฺฑปาตํ
ลภตํ เยนสฺส ปรีกฺขตฺเตน อผาสุ โหตํ โส สภากสฺส
ภิกฺขุโน ตํ ทตฺวา ตสฺส หตฺถโต สปฺปายโกชนํ ภูณฺชิตฺวา
๑. ม. ปารุเปนุโต ฯ # ๒. ม. ปตฺตจิวราทนํ ฯ กตฺถจ. ปญฺญจฺฉณจิวราทนํ ฯ
๓. ม. อิทํ ปน - สทฺททวํ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคควณณา หน้า ๒๔๐

สมณนมมํ กโรนุโตปี สนตุฎุโจว โหติ อยมสฺส ปิณฑปาเต
 ยถาพลสนุโตโส อปโร พหุ ปณิตํ ปิณฑปาตํ ลภติ โส
 ตํ จิวํ วย จิรปพชิตพหุสฺสตุตอปปลาภิกิถานานํ ทตฺวา เตสํ
 วา เสสํ ปิณฑาย วา จริตฺวา มิสฺสกาหารํ ภูณฺชนุโตปี
 สนตุฎุโจว โหติ อยมสฺส ปิณฑปาเต ยถาสารูปสนุโตโส
 อธิ ปน ภิกฺขุ เสนาสนํ ลภติ มนาปี วา อมนาปี
 วา โส เตน เนว โสมนสฺสํ น ปญฺฉิ อูปปาเทติ อนุตฺมโส
 ทิณฺสนุถารเกนาปี ยถาลทฺเชเนว ตฺสฺสติ อยมสฺส เสนาสเน
 ยถาลภสนุโตโส โย ปน อตฺตโน ปกตฺวิรุทฺธํ วา
 พฺยาธิวิรุทฺธํ วา เสนาสนํ ลภติ ยตฺถสฺส วสโต อผาสุ
 โหติ โส ตํ สภากสฺส ภิกฺขุโน ทตฺวา ตสฺส สนฺตเก
 สปฺปายเสนาสเน วสนุโตปี สนตุฎุโจว โหติ อยมสฺส
 เสนาสเน ยถาพลสนุโตโส อปโร มหาปุณฺโณ เลณฺมณฺฑป-
 ญฺญาคาราทินิ พฺหุนิ ปณิตเสนาसनานิ ลภติ โส ตานิ จิวราทินิ
 วย จิรปพชิตพหุสฺสตุตอปปลาภิกิถานานํ ทตฺวา ยตฺถ กตฺถจิ
 วสนุโตปี สนตุฎุโจว โหติ อยมสฺส เสนาสเน ยถาสารูป-
 สนุโตโส โยปี อุตฺตมเสนาสนนฺนาม ปมาทญฺจานํ ตตฺถ
 นิสินฺนสฺส ถินมิทฺธํ โอกฺกมติ นิตฺททาภิกฺขุตสฺส ปุณฺ ปญฺชิพฺุชฺฌโต
 ปาปวิตกฺกา ปาตุภวฺนตี ติ ปญฺชิสฺสยจิกฺขิตฺวา ตาทิสํ เสนาสนํ
 ปตฺตํปี น สมฺปญฺชิตฺติ โส[๑] ตํ ปญฺชิตฺติปิตฺวา อพฺุโภกาสรฺกฺข-
 # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร ตนฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณนา หน้า ๒๔๑

มลาทีสุ วสนุโตปี สนตุญโจว โหติ อยมปีสส เสนาสเน ยถา-
สารูปปสนุโตโส

อิธ ปน ภิกขุ เกสขุ ลภติ ลูขั วา ปณิตั วา
โส ยั ลภติ เตนว สนตุสสติ อณณั น ปตเถติ ลภนุโตปี
น คณหาติ อยมสส กิลานปจเจย ยถาลภสนุโตโส โย
ปน เศลตติโก ฆาณิตั ลภติ โส ตั สภาคสส ภิกขุโน
ทตฺวา ตสส หตฺถโต เตลั คเหตุวา อณณทเว วา ปรีเยสิตฺวา
เตหิ เกสขุ กโรนุโตปี สนตุญโจว โหติ อยมสส กิลาน-
ปจเจย ยถาพลสนุโตโส อปโร มหาปฺลโย พหุ เศลมธ-
ฆาณิตาทีปณิตเกสขุ ลภติ โส ตั จีวรึ วีย จิรปพฺพชิต-
พหุสฺสูตอปฺปลาภิกิลานานั ทตฺวา เตลั อภคเคน เยน เคนจิ
ยาเปนุโตปี สนตุญโจว โหติ โย ปน เอกสฺมี ภาชเน
มุตฺตหริตกั จเปตฺวา เอกสฺมี จตฺมธฺรึ คณห ภนฺเต ยทิจฺฉสิ
ติ วุจฺจมาโน สจสส เตสฺ อณณตเรนปี โรโค วุปสมติ อถ
มุตฺตหริตกั นาม พุทฺธาทีหิ วณฺณิตนฺติ จตฺมธฺรึ ปฏิกฺขิปิตฺวา
มุตฺตหริตเกเนว เกสขุ กโรนุโต ปรมสนตุญโจว โหติ อัย
กิลานปจเจย ยถาสารูปปสนุโตโส ฯ

อิเมลั ปน ปจเจกั ปจเจยสุ ตินณณั ตินณณั สนุโตสานั
ยถาสารูปปสนตุญโจ อคฺโค आयสฺมา ปุณฺโณ เอกกสฺมี
ปจเจย อิเมหิ ตีหิ สนุโตเสหิ สนุโตโสเยว อโหสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๒๔๒

สนตุภุคคถจติ ภคขุนปี จ อิม์ สนตุภุคคถ กตุตา
จ อโหสี

ปวิเวคตติ กยปวิเวโก จิตตปวิเวโก อุปฐปวิเวคตติ อเมหิ
ตีหิ ปวิเวเกหิ สมนนาคโต ตตุถ เอโก คจจติ เอโก
ติภุจติ เอโก นิสีทติ เอโก เสยย์ กปเปติ เอโก คาม์
ปิญทาย ปวิสติ เอโก ปฏิกกมติ เอโก จงกม์ อธิภุจติ
เอโก จรติ เอโก วิหริตีติ อย์ กยปวิเวโก นามฯ
อภุจสพาคติโย ปน จิตตปวิเวโก นามฯ นิพพาน์ อุปฐ-
ปวิเวโก นามฯ วุตตมปี เหต์ กยวิเวโก จ วิเวกภุคคถกยอน์
เนกขมมาริตาน์ จิตตวิเวโก จ ปริสุทฐจิตตาน์ ปรมโวทาน-
ปุตตาน์ อุปฐวิเวโก จ นิรุปฐนั ปุคคถนั วิสงขาร-
คถานนติ (๑) ปวิเวกถนติ ภคขุนปี จ อิม์ ปวิเวกถถ กตุตา

อัสสภุจติ ปณจวิเชน สัสคเคน วิรหิต สวณ-
สัสคโค ทสสนสัสคโค สมลลปนสัสคโค สม่ภคคสัสคโค
กยสัสคโคติ ปณจวิโ สัสคโค เตสุ อธิ ภคขุ สุนนาคติ
อสุกสม์ คามเ วา นิคเม วา อิตถี วา กุมาริกา วา
อภิรฐปา ทสสนียา ปาสาทิกา ปรมาย วณณโปภุขรตย
สมนนาคตา ตี โส ตั สุตวา สัสทติ วิสทติ น สกโกติ
พฐหมจริยั สนฐาเรตุ์ สิกขาทุพพลัย์ อนาวิกตุวา หีนาย

๑. ขุ. มหา. ๒๕/๒๒๕/๑๗๒ ๗

*เล่มที่ ๘ โอบมวคคณณน หน้ ๒๔๔

อจริโย เม อิมสมึ คามะ จริตุ น เทติ กิ นุ โข
 การณนติ จิวริ ปารูปิตวา คามิ ปาวิติ เอกา กุชิตา
 ปิตกวัตถิ นินวเสตวา เกเห จิตา ทหริ ทิสวา สลยชาตวาคา
 อพุงเคน ยาคู อหริตวา ตสส ปตเต ปกขิปิตวา นินตติตวา
 มลยเจก นินชชช อถ น มาตاپิตโร กิ อมมาติ ปุจณีสสุ ๗
 ทวารน คติ ทหริ ลภมานา ชีวีสสามิ อลภมานา
 มริสสามิติ มาตاپิตโร เวเคน คนตวา คามทวาระ ทหริ
 ปตวา วนทิตวา นินตต ภนเต ภิกขิ คณหาหิ ติ อหสิ
 ทหโร อถ คจณามิติ เต อิท นาม ภนเต การณนติ
 ยาจิตวา อมหากิ ภนเต เกเห เอตตถิ นาม ฐน อตถิ
 เอกายะ โน ชิตา ตวั โน เขญจปุตตญจนะ จสสสิ
 สุเขน สกกา ชีวิตุน ติ อหสิ ทหโร น มยหิ อิมินา
 ปลิโพเชน อตถโถ ติ อนาทิตวา ปกนโต ๗

มาตاپิตโร คนตวา อมม นาสกขิมหา ทหริ นินตเตตุ
 ขิ อญลั สามิกิ อิจนสิ ตั ลภิสสสิ อญเจหิ ขาท จ
 ปิว จา ติ อหสิ สวา อนิจนตติ สตตาทิ นินหารา
 หุตวา กาลมกาสิ มาตاپิตโร ตสสา สรริภิกขิ กตวา
 ตั ปิตกวัตถิ ทูรวินาเร (๑) ภิกขสงมสส อหสิ ภิกขุ ขณนั
 กตวา ภายีสสุ เอโก มหุลลโก อตตโน โกญจาสั คเหตุวา
 # ๑. ม. ฐรวินาเร ๗

*เล่มที่ ๘ รวินีตสูตตวณณา หน้า ๒๔๕

กลุณณวิหาริ อากโต โสปี ทหโร เจตยิ วุนทิสสามิติ
ตตเถว คนุตวา ทิวาภูจจาเน นิสสิทิ มหุลลโก ตั วตถขณนุ
คเหตุวา อิมินา เม ฆนเต (๑) ปริสุสาวัน วิจาเรธา ทิ ทหริ
อโวจ ทหโร มหาเถร ภูทึ ลทุขนุ ทิ อห โส สพพิ
ปวุตตี กเถสิ โส ตั สุตวาว เอวรูปาย นาม สทฐิ
ถัวาสั นาลทุขนุ ต รากคคินา ททุโธ ตตเถว กาลมกาสิ ฯ

อณณมณณิ อาลาปสลลาปวเสน อุปปนุนราโค ปน
สมุลลปนถัสสโค นามฯ ภิภุขโน ภิภุขนิยา สนตกั ภิภุขนิยา
วา ภิภุขสส สนตกั คเหตุวา ปริโภคกรณวเสน อุปปนุนราโค
สมโภคถัสสโค นามฯ โส เอวิ เวทิตพุโพ ฯ

มริจวตติยวิหารมเห (๒) กิริ ภิภุขัน สตสสสสิ ภิภุขินัน
นวุตติสสทานิเอว อหสิ เอโก สามเณโร อุณฺหยาคุ คเหตุวา
คจฺจนฺโต สกึ จีวรกณฺเณ จเปติ สกึ ภูมียิ เอกา
สามเณริ ทิสฺวา เอตถ ปตตํ จเปตฺวา ยาหิติ ถาลกั
อทาสิ เต อปรภาเค เอกสมิ ภิเย อุปปนฺเน ประสมุทํ
อคมฺสฺเตสุ ภิภุขินิ ปุเรตริ อคมาสิ สา เอโก กิริ
สิหลภิภุขุ อากโต ทิ สุตวา เทรสส สนตกั คนุตวา
ปฐิสนฺถาริ กตฺวา นิสินฺนา ฆนเต มริจวตติยวิหารมเห-
กาเล ตุมฺเห กตฺวิสฺสา ทิ ปุจฺฉิ ตทาหิ สุตตวสฺสติกสามเณโร
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. มริจวตติยวิหารมเห ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณณา หน้า ๒๔๖

ตฺวํ ปน กตฺวสุตฺตํ อหํ สตฺตวสุตฺตีกาสามณเริเยว เอกสุตฺ
สามณเรสุตฺ อญฺหายคฺคํ คเหตุวํ คจฺจนตฺตสุตฺ ปตฺตจฺจนตฺตํ
ถาลกมทาสนฺนฺติ เถโร อหํ โส ตี วตฺตวํ ถาลกํ นีหริตฺวํ
ทสฺเสตี เต เอตฺตเกเนว สํสคฺเคน พุรหุญฺจริยํ สนฺธาเรตฺตํ
อสกฺโกนฺดา เทวปี สจฺจิวสุตฺกाले วิพฺภมึสุ

หตฺถคฺคาหาทิวเสน ปน อุปฺปนฺนราโค กายสํสคฺโค
นามฯ ตตฺริทํ วตฺถุ มหาเจตฺยงฺคณเ กิร ทหฺรภิกฺขุ สชฺฌายํ
คณฺหนฺติ เตสํ ปิฏฺฐิปฺสเส ทหฺรภิกฺขุณฺิโย ชมมํ สฺจนฺนฺติ
ตเตฺรโก ทหฺโร หตฺถํ ปสาเรนฺโต เอกิสฺสา ทหฺรภิกฺขุณฺิยา
กายํ จฺปิ สํ ตํ หตฺถํ คเหตุวํ อตฺตโน อฺรสุมึ จเปตี ฯ
เอตฺตเกเนว สํสคฺเคน เทวปี วิพฺภมิตฺวํ คิหิภาวํ ปตฺตา ฯ

อิมสุ ปน ปญฺจสุ สํสคฺเคสุ ภิกฺขุโน ภิกฺขุหิ สทฺธี
สวณทสฺสนสมฺมูลปนสมฺโปกกายปฺรามาสา นิจฺจปี โหนฺติเยว
ภิกฺขุณฺิหิ สทฺธี จเปตฺวํ กายสํสคฺคํ เสสา กาลเณว กาลํ
โหนฺติ ตถา อุปาสกอุปาสิกาหิ สทฺธี สพฺเพปี กาลเณว
กาลํ โหนฺติ เตสุ หิ กิเลสฺปฺปตฺติโต จิตฺตํ รกฺขิตพฺพํ ฯ
เอโก หิ ภิกฺขุ คากาหโก โหติ เอโก คากมฺมุตฺตโก เอโก
มฺมุตฺตคากโก เอโก มฺมุตฺตมฺมุตฺตโก

ตตฺถ ยํ ภิกฺขุ มนุสฺสาปี อามิเสน อุปฺลาเปตฺวํ
คหณฺวเสน อุปฺสงฺกมฺนฺติ ภิกฺขุปี ปุปฺผลลาทีหิ อุปฺลาเปตฺวํ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตฺตสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๔๗

คหณวเสน อุปสงฺกมฺติ อัย คาทคาหโก นามฯ ยํ
ปน มนุสฺสา วุตฺตณฺเยน อุปสงฺกมฺนฺติ ภิกฺขุ ทกฺขิณฺเยย-
วเสน อุปสงฺกมฺติ อัย คาทมุตฺตโก นามฯ ยสฺส มนุสฺสา
ทกฺขิณฺเยยวเสน จตฺตารो ปจฺเจย เทนฺติ ภิกฺขุปี ปุํผลลาทีหิ
อุปฺลาเปตฺวา คหณวเสน อุปสงฺกมฺติ อัย มุตฺตคาหโก นามฯ
ยสฺส มนุสฺสาปี ทกฺขิณฺเยยวเสน จตฺตารो ปจฺเจย เทนฺติ ภิกฺขุปี
จฺลลปีณฺพาทิยติสฺสฺสเถโร วिय ทกฺขิณฺเยยวเสน ปริกฺขชฺติ อัย
มุตฺตมุตฺตโก นามฯ

เถโร กิร เอกา อุปาสิกา ทฺวาทส วสฺसानิ อุปฺกฺชหิ ฯ
เอกทิวสํ ตสฺมี คามเม อคฺคิ อฺกฺชหิตฺวา เกหานิ ฉาเปสิ ฯ
อณฺเณสํ กฺลุปกภิกฺขุ อากนฺตฺวา ที อุปาสิกเ อปี กิณฺจิ
ภณฺฑกํ อโรคํ กาคุํ อสภฺขิตฺถา ตี ปฏฺิสนฺธารํ อํสุ มนุสฺสา
อมฺหากํ มาตฺ กฺลุปกตฺเถโร ภฺณชฺชนเวลายเมว อากมิสฺสตี
ตี อหํสุ เถโรปี ปุณฺทิวเส ภิกฺขาจารเวลํ สลฺลกฺเขตฺวาว
อาคโต อุปาสิกา โกกฺชจฺฉายาย(๑) นิสีทาเปตฺวา ภิกฺขํ
สมฺปาเทตฺวา อทาสี เถเร ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปกฺกนฺเต
มนุสฺสา อหํสุ อมฺหากํ มาตฺ กฺลุปกตฺเถโร ภฺณชฺชน-
เวลายเมว อาคโต ตี อุปาสิกา ตฺมฺหากํ กฺลุปกา ตฺมฺหากํเยว
อนฺจฺฉวิกา มยฺหํ เถโร มยฺหเมว อนฺจฺฉวิกโก ตี อาท ฯ
๑. สี่. กุฑฺฑจฺฉายาย ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคความณณา หน้า ๒๔๘

อายสุมา ปน มนุทานิปุโต อิมหิ ปญจหิ สัสสะเคหิ จตุหิ
ปี ปริสาหิ สหฐี อัสสะญุโจ กามมุตตโก เจว มุตตมุตตโก จ
อโหสิ ยถา จ สย อัสสะญุโจ เอว ภิกขุณปี ตัง อัสสะกถกถ
กตตะตา อโหสิ ฯ

อารทฐวิริโยติ ปคคหิตวิริโย ปริปญญกกายิกเจตสิกวิริโยติ
อตุโถ โย หิ ภิกขุ คมเน อุปปนุณกิเลตัง จานัง ปาปญิต्तัง
น เทติ จาเน อุปปนุณกิเลตัง นิสซชัง นิสซชชาย อุปปนุณกิเลตัง
สยณัง ปาปญิต्तัง น เทติ มนุเตน กณหสปปัง อุปปีเพตวา
กณหนุโต วีย อมิตตัง ทิวายัง อกุกมนุโต วีย จ วิจรติ
อัย อารทฐวิริโย นามฯ เถโร จ ตาทิโส อโหสิ ภิกขุณปี
ตเถว วิริยารมุกถกถ กตตะตา อโหสิ

สีลสมปนุโนติอาทิสู สีลนุติ จตุปปาริสุทฐิสีลัม สมารีติ
วิปัสสนาปาทกา อญจ สมาริตุติโย ปญญาติ โลกียโลกุตตร-
วเสน ฌาณัม (๑) วิมุตตีติ อริยผลัม วิมุตติ ฌาณทสฺสนนุติ เอญฺญ-
วีสตีวิธัง ปจฺจเวกฺขณฌาณัม เถโร สยปี สีลาทีหิ สมปนุโน
อโหสิ ภิกขุณปี สีลาทิกถกถ กตตะตา สุวายัง ทสฺหิ กถาวตฺถุหิ
โอวทตีติ โอวาทโก ยถา ปน เอโก โอวทตีเยว สุขุมัง
อตุถัง ปรีวตฺเตตฺตวา ชานาเปตฺตัง น สกโกติ น เอว เถโร
เถโร ปน ตานี ทส กถาวตฺถุณิ วิญญาเปตีติ วิญญาปโก ฯ
๑. ม. โลกียโลกุตตรฌาณัม ฯ

*เล่มที่ ๘ รวินีตสุตตวณณา หน้า ๒๔๕

เอโก วิณญาเปตุ สกโกติ การณํ ทสเสตุน สกโกติ ฯ
เถโร การณปี สนุทสเสตีติ สนุทสสโก เอโก วิชขมานํ
การณํ ทสเสติ คาเหตุ ปน น สกโกติ เถโร คาเหตุ
มปี สกโกตีติ สมหาปโก เอวํ สมหาเปตฺวา ปน เตสุ กถา-
วตฺตฺตฺส อุตฺสาหชนนวเสน ภิกฺขุ สมุตฺเตเชตีติ สมุตฺเตชโก ฯ
อุตฺสาหชาเต วณฺณํ วตฺวา สมฺปหํเสตีติ สมฺปหํสโก

สุทฺทฺธลาภาติ อณฺเณสํปี มนุสฺสตฺตภาวปพฺพชฺชาทิ-
คุณลาภา นาม โหนฺติ อายสฺมโต ปน ปุณฺณสฺส สุทฺทฺธ-
ลาภา เอเต ยสฺส สตฺถุ สมฺมุขา เอวํ วณฺโณ อพฺภุคฺคโตติ
อตุโธ อปีจ อปฺนฺชิตฺเตหิ วณฺณกถนํ นาม น กถาลาโก
ปฺนฺชิตฺเตหิ วณฺณกถนํ ปน ลาโก กิหิหิ วา วณฺณกถนํ
น ตถา ลาโก กิหิ หิ วณฺณํ กเถสฺสามิ ติ อมฺหากํ อโย
สโณห สขิลो สุขสมฺภาโส วิหารํ อาคตानํ ยาคฺคตฺต-
ผาณิตาทีหิ สงฺกหํ กโรตีติ กเถนฺโต อวณฺณเมว กเถติ
อวณฺณํ กเถสฺสามิ ติ อโย เถโร มนุทมนฺโท วีย อพลฺพลโ
วีย ภากุฏิกภากุฏิกโก วีย นตฺถิ อิมินา สทฺธี วิสฺสาโสติ
กเถนฺโต วณฺณเมว กเถติ สพฺรหฺมจารีหิปี สตฺถุ ปรมฺมุขา
วณฺณกถนํ น ตถา ลาโก สตฺถุ สมฺมุขา ปน อติลาโกติ
อิมปี อตฺถวสํ ปฏิจฺจ สฺสทฺทฺธลาภา ติ อหา อนฺมสฺส
อนฺมสฺสาติ ทสกถาวตฺตฺตฺนํ อนฺปวิสิตฺวา อนฺปวิสิตฺวา ตณฺจ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๕๐

สตฺถา อพฺภนฺนุโมทิตฺติ ตลฺยจฺสุส วณฺณํ เอวเมตํ
 อปฺปิจฺจนฺ จ โส ภิกฺขุ สนฺตฺตฺตฺตฺจฺจ โส ภิกฺขุติ อนุโมทิตฺติ
 อิติ วิญฺญูหิ วณฺณภาสํ เอโก ลาโภ สพฺรหฺมจาริหิ เอโก
 ลาโภ สตฺถุ สมฺมุขา เอโก อนุมฺสฺส อนุมฺสฺส เอโก
 ลาโภ สตฺถารา อพฺภนฺนุโมทนํ เอโกติ อิมํ ปลฺยจ
 ลาภํ สนฺธาย สฺลทฺทฺธลาภา ติ อหา กทาจิติ กิสฺมิณฺจิทฺเว
 กาลํ กรหฺจิตฺติ ตสฺเสว เวจฺจนํ อปฺเปว นาม สฺยา โภจิทฺเว
 กถาสฺลฺลาไปติ อปี นาม โภจิ กถาสฺมฺทาจาโรปี ภเวยฺย ฯ
 เถเรน กิร อายสฺมา ปุณฺโณ เนว ทิฏฺฐปฺพุโป นาสฺส
 รมฺมกถา สฺตปฺพุพา อิติ โส ตสฺส ทสฺสนํปี รมฺมกถํปี
 ปตฺถลฺยมาโน เอวมาห ฯ

ยถาภิรฺนตฺนฺติ ยถาอชฺฉมาสยํ วิหริตฺวา พุทฺธานํ หิ
 เอกสฺมี จาเน วสนฺตํ นํ ฉายาทกาทวิปตฺตี วา อผาสฺก-
 เสนาสนํ วา มนฺุสฺสานํ อสฺสทฺธาทิกาวํ วา อากมฺม
 อนภิรฺติ นาม นตฺถิ เตสํ สมฺปตฺติยา อธิ ผาสฺกํ
 วิหฺรามา ติ อภิรฺมิตฺวา จิรวิหาโรปี นตฺถิ ยตฺถ ปน
 ตถาคเต วิหฺรนฺเต สตฺธา สรณฺสฺสุ วา ปตฺติจฺहनฺติ สีสานิ
 วา สมมาทียนฺติ ปพฺพชนฺติ วา ตโต โสตาปตฺติมคฺคาทินํ
 วา ปน เตสํ อุปนึสฺสโย โหติ ตตฺถ พุทฺธา สตฺเต ตาสฺ
 สมฺปตฺตีสุ ปตฺติจฺหาปนอชฺฉมาสเยน วสนฺติ เตสํ อภาเว

*เล่มที่ ๘ รววินีตสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๕๑

ปลุกมฺนฺติ เตน วุตฺตํ ยถาชฺฌาสยํ วิหริตฺวาติ ฯ
จาริกญฺจรมาโนติ อทฺธานมคฺคํ (๑) คจฺจนฺโต จาริกา จ
นามเสา ภควโต ทฺวิธา โหติ ตฺริตจาริกา จ อตฺริต-
จาริกา จ ฯ

ตตฺถ ทฺวารปี โปชนเยยฺยปฺคคฺคํ ทิสฺวา ตสฺส โปชนตฺถาย
สหา คนฺนํ ตฺริตจาริกา นามฯ สห มหากสฺสปปลจฺจคฺค-
มฺนาทิสฺส ทฺฐพฺพา ภควา ทิ มหากสฺสปี ปลจฺจคฺคจฺจนฺโต
มฺหุตฺเตน ทิกาวุตฺตํ [๒] อคฺมาสิ อาพวกสฺสตฺถาย ติสฺโยชนํ
ตถา อํกุลิมาลสฺส ปลุกฺสาติสฺส ปน ปลจฺจตฺตาฬิสฺโยชนํ
มหากปฺปนสฺส วิสโยชนสฺตานิ (๑) ขทิววินยสฺสตฺถาย สตฺตโยชน-
สฺตานิ อคฺมาสิ ฌมฺมเสนาปติโน สทฺธิวิหาริกสฺส วนวาสิ-
ติสฺสสามเณรสฺส ติตาวุตฺตาริกํ วิสโยชนสฺตํ

เอกทิวสํ ทิว เถโร ติสฺสสามเณรสฺส สนฺตํ กนฺเต
คจฺฉามิ ติ อาห ภควา อหํปี คมิสฺสํ ติ วตฺวา आयสฺมมฺนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อานนฺท วิสติสฺสสฺสํ นพฺภิณฺณํ
อาโรเจทิ ภควา วนวาสิติสฺสสามเณรสฺส สนฺตํ คมิสฺสตี ฯ
ติ ตโต ทฺตฺยทิวเส วิสติสฺสสฺสํชีณาสวปริวฺโต อากาเส อุปฺปตฺติว
วิสโยชนสฺตมตฺถเก ตสฺส โคจฺรคามทฺวารเ อิตฺริตฺวา จิวริ
ปารุปี กมฺมมฺนฺตํ คจฺฉมฺนา มนฺุสฺสา ทิสฺวา สตฺถา โภ
๑. ม. อทฺธานคมนํ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร มคฺคนฺติ ทิสฺสตี ฯ
๓. ม. วิสโยชนสฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๒๕๒

อาคโธ มา กมฺมนฺตํ อคฺคิตฺถา ตี วตฺวา อาสนานิ ปญฺญเปตฺวา
ยาคุ ทตฺวา ทานวตฺตํ (๑) กโรนฺตา กุหิ ฆนฺเต ฆควา คจฺฉตี
ตี ทหฺรภิกฺขุ ปุจฺฉีสฺสุ อุปาสกา น ฆควา อญฺญตฺถ คจฺฉตี
อิเชว ติสฺสสามเณรสฺส ทสฺสนตฺถาย อาคโธติฯ โภ(๒) อมฺหากํ
กิริ กุฏฺฐกตฺถเรตฺส ทสฺสนตฺถาย สตฺถาอาคโธ น (๓) วต โน
เถโร โอรมตฺตโก ตี โสมนสฺสชาตา อเหตุํ

อถ ฆควโธ ฆตฺตกิริจฺปรีโยसानเ สามเณโร คามํ
ปิณฺฑาย จริตฺวา อุปาสกา มหาภิกฺขุสํโฆ ตี ปุจฺฉิ อถสฺส
เต สตฺถา ฆนฺเต อาคโธ ตี อาโรเจตฺถุ โส ฆควนฺตํ
อุปสงฺกมิตฺวา ปิณฺฑปาเตน อาปุจฺฉิ สตฺถา ตสฺส ปตฺตํ
หตฺถเณน กเหตุวา อถนฺติสฺส นิฏฺฐิตํ ฆตฺตกิริจฺนํ ตี อาห ฯ
ตโธ อุปชฺฌายํ อาปุจฺฉิตฺวา อตฺตโน ปตฺตาสเน นิสิตฺติวา
ฆตฺตกิริจํ อกาสิ อถสฺส ฆตฺตกิริจฺปรีโยसानเ สตฺถา มงฺคลํ
วตฺวา นิภฺขมิตฺวา คามทฺวารเ จตฺวา กตโร โธ ติสฺสวสนฺนุจฺฉานํ
คมนมฺกุโธ ตี อาห อยํ ฆควาตี มคฺคํ เทสฺยมาโน ปุโรโต
ยาหิ ติสฺสาตี ฆควา กิริ สเทวกสฺส โลกสฺส มคฺคทฺเทสโก (๔)
สมาโนปี สกถติคาวเต มคฺเค สามเณโร ทฏฺฐํ ลจฺฉามิตี ตํ
มคฺคทฺเทสกมกาสิ ฯ

โธ อตฺตโน วสนฺนุจฺฉานํ คนฺตฺวา ฆควโธ วตฺตมกาสิ ฯ
๑. ม. ปานวตฺตํ ฯ ๒. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. โฆ ฯ
๔. ม. มคฺคเทสโก ฯ เอวมุปริปิ ฯ

*เล่มที่ ๘ รตนีตสุตตวณณา หน้า ๒๔๓

อถ นั ภควา กตโร เต ติสฺส จงฺกโม ตี ปุจฺจิตฺวา ตตฺถ
 คนฺตุวา สามเณรสฺส นิสฺสทนฺปาสาณ นิสฺสิตฺวา ติสฺส
 อิมสฺมี จานเ สุขั วสสี ตี ปุจฺจิ โส อาห อาม ภนฺเต
 อิมสฺมี เม จานเ วสนฺตสฺส สึหฺพฺยคฺขมฺหตฺถิมิกโมราทีนั สทฺทํ
 สฺสนฺโต อรณฺยสณฺญา อูปฺปชฺชติ ตาย สุขั วสามิตี ฯ
 อถ นั ภควา ติสฺส ภิกฺขสงฺฆมฺ สนนฺิปาเตหิ พุทฺธทายชฺชํ
 เต ทสฺสามี ตี วตฺวา สนนฺิปเตเต ภิกฺขสงฺฆเ
 อูปฺสมปาเทตฺวา อตฺตโน วสนฺภูจฺฉานเเว อคฺมาสีติ อัย
 ตฺริตจาริกา นามฯ

ยํ ปน กามนิกมปฏฺิปาฎฺิยา เทวสิกํ โยชนอจฺจตโยชน-
 วเสน ปิณฺฑปาตจริยาทีหิ โลกํ อนฺนคฺคณฺหนตฺสฺส คมนํ อัย
 อตฺริตจาริกา นามฯ อิมํ ปน จาริกํ จรณฺโต ภควา
 มหามณฺฑลํ มชฺฉิมมณฺฑลํ อนฺติมมณฺฑลนฺติ อิมสฺสิ ตินฺณํ
 มณฺฑลानํ อณฺยตฺรสมฺมี จรติ ตตฺถ มหามณฺฑลํ นวโยชน-
 สติกํ มชฺฉิมมณฺฑลํ ฉโยชนสติกํ อนฺติมมณฺฑลํ ติโยชน-
 สติกํ ยทา มหามณฺฑเล จาริกํ จริตฺกามา โหติ มหาปวารณาย
 ปวาเรตฺวา ปาฎฺิพททิวเส มหาภิกฺขสงฺฆปรีวาโร นิกฺขมติ
 สมนฺตา โยชนสฺตํ เอกโกลาหลํ อโหสิ ปุริมํ ปุริมํ อาคตา
 นิมนฺเตตฺถ ลภนฺติ อิตฺเรสุ ทฺวิสุ มณฺฑาเลสุ สกฺกาโร มหา-
 มณฺฑาเล โอสฺรติ ตตฺร ภควา เตสุ เตสุ กามนิกเมสุ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคควณณา หน้า ๒๕๔

เอกาหิ ทวีหิ วสนุโต มหาชนิ อามิสปฏิคเคน อนุคคณหนุโต
ชมมทานน จสส วิภูญฺปนิสฺสิตํ กุสลํ วฑฺฒนุโต นวหิ
มาเสหิ จาริกํ ปรีโยสาเปติ

สเจ ปน อนุโตวสุเส ภิกขุณิ สมถวิปสฺสนา ตรุณา
โหติ มหาปวารณาย อปวารตฺวา ปวารณาสงฺคหิ ทตฺวา
กตฺตีกปฺปณฺณมาย ปวารตฺวา มิคสิรฺสส ปจฺมทิวเส มหาภิกขุ-
สงฺฆปริวโร นิกฺขมิตฺวา มชฌิมมณฺฑลํ โอสรติ อณฺเณนปี
การณน มชฌิมมณฺฑเล จาริกํ จริตฺกามา จตฺมาลํ วสิตฺวา
นิกฺขมติ วุตฺตนเยเนว อิตเรสุ ทวีสุ มณฺฑเลสุ สกกาโร
มชฌิมมณฺฑเล โอสรติ ภควา ปุริมฺนเยเนว โลกํ อนุค-
คณหนุโต อภูจหิ มาเสหิ จาริกํ ปรีโยสาเปติ ฯ

สเจ ปน จตฺมาลํ วุฏฺฐวสฺสสฺสาปี ภควโต เวเนยฺยสฺตฺตา
อปริปกฺกิณฺทริยา โหนฺติ เตสํ อินฺทริยปริปากํ อากมฺยมาโน
อปริปี เอกมาลํ วา ทฺวิตฺตจตฺมาลํ วา ตตฺถเวว วสิตฺวา
มหาภิกขุสงฺฆปริวโร นิกฺขมติ วุตฺตนเยเนว อิตเรสุ ทวีสุ
มณฺฑเลสุ สกกาโร อนุโตมณฺฑเล โอสรติ ภควา ปุริม-
เยเนว โลกํ อนุคคณหนุโต สตฺตหิ วา จหิ วา ปญฺจหิ
วา จตฺหิ วา มาเสหิ จาริกํ ปรีโยสาเปติ อิติ อิเมสุ
ตีสุ มณฺฑเลสุ ยตฺถ กตฺถจิจิ จาริกํ จรฺนุโต น จีวรฺาเทเหตุ
จฺรติ อถโข เย ทฺุคฺคตา พาลา ชินฺณา พฺยาธิตา เต

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณา หน้า ๒๕๕

กทา ตถาคตฺ อากนฺตฺวา ปสฺสิสฺสฺสนฺติ มยิ ปน จาริกํ
จรฺนฺเต มหาชนฺ ตถาคตทสฺสนํ ลภิสฺสฺติ ตตฺถ เกจิ จิตฺตานิ
ปสาเทสฺสนฺติ เกจิ มาลาทีหิ ปุเชสฺสนฺติ เกจิ กญฺจฺญุกิํ
ทสฺสนฺติ เกจิ มิจฺฉาทสฺสนํ ปหาย สมฺมาทิฏฺฐิกา ภวิสฺสนฺติ
ตฺนฺเตสฺส ภวิสฺสฺติ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ เอวํ โลกานุ-
กมฺปาย จาริกํ จรฺติ

อปิจ จตฺตฺหิ การณฺเห พุทฺธา ภควฺนฺโต จาริกํ จรฺนฺติ
ชงฺฆาวิหารวเสน สรีรฺพาสฺสฺกตฺถาย อตฺถุปฺปตฺติกาถํ อภิกงฺขนฺตฺถาย
ภิกฺขุณฺ สิกฺขาปทฺปลฺลวฺพาปนฺตฺถาย ตตฺถ ตตฺถ ปรีปากคตฺตินฺทฺริเย
โพชนฺเยยฺยสฺสฺเต โพชนฺตฺถายาติ อปฺเรหิปี จตฺตฺหิ การณฺเห
พุทฺธา ภควฺนฺโต จาริกํ จรฺนฺติ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉิสฺสฺสนฺตีติ
วา ชมฺมํ สรณํ คจฺฉิสฺสฺสนฺตีติ วา สงฺฆํ สรณํ คจฺฉิสฺสฺสนฺตีติ
วา มหฺตา ชมฺมสฺสฺวเนน จตฺสฺโส ปรีสา สฺนฺตฺปฺเปสฺสฺสามาติ (๑)
วาติ อปฺเรหิ ปลฺยจฺหิ การณฺเห พุทฺธา ภควฺนฺโต จาริกํ
จรฺนฺติ ปาณาติปาตา วิรมิสฺสฺสนฺตีติ วา อทินฺนาทานา
กาเมสฺสุ มิจฺฉาจารา มุสาวาทา สุราเมรยมชฺชปฺมาทญฺจฺจานา
วิรมิสฺสฺสนฺตีติ วาติ อปฺเรหิ อญฺจฺหิ การณฺเห พุทฺธา ภควฺนฺโต
จาริกํ จรฺนฺติ ปจฺมชฺฌานํ ปฏฺฐิสฺสฺสนฺตีติ วา ทฺติยํ ฯเปฯ
เนวสฺถยฺยานาสฺถยฺยาตฺนสมฺปาตฺตี ปฏฺฐิสฺสฺสนฺตีติ วาติ ฯ
๑. ม. สฺนฺตฺปฺเปสฺสฺสามีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๒๕๖

อปเรหิ อฏฺฐหิ การณฺเหหิ พุทฺธา ภควนฺโต จาริกํ จรณฺติ
โสตปาตฺตติมคฺคํ อธิคมิสฺสสนฺตฺติ วา โสตปาตฺตติผลํ ฯเป ฯ
อรหตฺตผลํ สจฺฉนิกริสฺสสนฺตฺติ วาติ อัย อตฺตริตจาริกา ส
อิธ อธิปฺเปตา ส ปเนสา ทูริธา โหติ นิพนฺธจาริกา
อนิพนฺธจาริกา จ ตตฺถ ยํ เอกสฺเสว โพรเนยฺยสฺตตฺตสฺส
อตฺถาย คจฺฉนฺติ อัย นิพนฺธจาริกา นามฯ ยํ ปน
คามนิกมนครปฏฺิปาฏฺิวเสน จรติ อัย อนิพนฺธจาริกา นามฯ
เอสา อิธ อธิปฺเปตา ฯ

เสนาสนํ ตํสาเมตฺวาติ เสนาสนํ ปฏฺิสสาเมตฺวา ตํ [๑]
ปน ปฏฺิสสาเมนฺโต เถโร น จุลลปตฺตมहाปตฺตจฺจุลลถาลก-
มหาถาลกปตฺตจฺฉนฺน ภาณฺทิํ กตฺวา สปิเตลาทีนํ วา
ปน ฆณฺเฏ ปุราเปตฺวา คพฺเภ นิตฺทิตฺวา ทวารํ ปิชาย
กฺุณฺจิกมฺุทฺทิกาทินิ โยชาเปสิ สเจ น โหติ ภิกฺุขุ วา
สามเณโร วา อารามิโก วา อุปาสโก วา จตฺตฺ
ปาสาณฺสฺ มลฺเจ มลฺจํ อโรเปตฺวา ปิเจ ปิจํ อโรเปตฺวา
จิวรวเส วา จิวรรชฺชยา วา อุปริ ปุณฺชํ กตฺวา ทวาร-
วาทปานํ ถเกตฺวา ปกฺกมิตฺพุพนฺติ (๒) วจนฺโต ปน เนวาสิก-
ภิกฺุขุ อาปฺุจฺฉนฺมตฺตเกเนว ปฏฺิสสาเมสิ ฯ

เยน สาวตฺถิ เตน จาริกํ ปกฺกามีติ สตฺถุทฺสสนกาโม
๑. เอตฺถนฺตเร ปนาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. วิ. จุล. ๗/๓๑๖/๑๕๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณนิตฺตสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๕๓

หุตฺวา เชน ทิสภาเลน สาวตฺถิ เตน ปกฺกามิ ปกฺกมฺนุโต (๑)
 จ น สุทฺโทธนมหาราชสฺส อาโรจาเปตฺวา สปิเตลมธฺผาณิตาทีนึ
 คาหาเปตฺวา ปกฺกนุโต ยถึ ปหาย นิกฺขนุโต ปน มตฺตหตฺถึ
 วีย อสหายกึจฺจ สึโห วีย ปตฺตจิวรมตฺตํ อาทาย เอกโกว
 ปกฺกามิ กสฺมา ปเนส ปญฺจสเทหิ อตฺตโน อนฺเดวาสิเกหิ
 สทฺฐี ราชคหํ อคฺนฺตฺวา อิทานึ นิกฺขนุโตติ ราชคหํ
 กปิลวตฺถุโต ทูริ สกฺขี โยชนานึ สาวตฺถิ ปน ปญฺจทส ๗
 สตฺถา ราชคหโต ปญฺจจตฺตาฬีสโยชนํ อคฺนฺตฺวา สาวตฺถึยึ
 วิหฺรติ อิทานึ อาสนฺโน ชาโตติ สุตฺวา นิกฺขมิตฺติ อการณํ
 เอตํ พุทฺธานํ สนฺติกํ กจฺฉนุโต หิ เอส โยชนสทฺสสํปี
 กจฺฉเยย ตทา ปน กายวิเวโก น สกฺกา ลทฺฐนฺติ พฺหุหิ
 สทฺฐี คมนกาเล หิ เอกสฺมี กจฺฉามาทิ วทฺนฺเต เอโก อิเชว
 วสามาติ วทฺติ เอกสฺมี วสามาติ วทฺนฺเต เอโก กจฺฉามาทิ
 วทฺติ ตสฺมา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตกฺขณฺเ สมာปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสึทิตฺตุ
 วา ผาสูกเสนาสเน กายวิเวกํ ลทฺฐุ วา น สกฺกา โหติ
 เอกกสฺส ปน ตํ สพฺพํ สุลภํ โหตีติ ตทา อคฺนฺตฺวา อิทานึ
 ปกฺกามิ

จาริกํ จรมาโนติ เอตถ กิณฺจาปี อัย จาริกา
 นาม มหาชนสงฺกหตฺถึ พุทฺธานํเยว ลทฺฐติ พุทฺเช อุปาทาย
 # ๑. สึ. ปกฺกมฺนุโตปี ๗

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๕๘

ปน รุพฺหีสทฺเทน สวากานํปี วุจฺจติ กิลฺยชาทฺทฺหิ กตฺ วัชฺชนีปี
 ตาลปณฺณํ (๑) วิย เยน ภควาติ สวตฺถิยา อวิทฺฐเร เอกสุมี
 คาม (๒) ปิณฺฑทฺาย จริตฺวา กตฺกตฺตกฺิจฺโจ เชตวนํ ปวิสิตฺวา
 สารีปฺตตฺตเถรสฺส วา มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺตเถรสฺส วา วสนญฺจานํ
 คนฺตฺวา ปาท โชวิทฺวา มกฺขेतฺวา ปานียํ วา ปานกํ วา
 ปิวิตฺวา โถกํ วิสฺสมีตฺวา สตฺถาริ ปสฺสิสฺสสามิตฺติ เอวํ จิตฺตํ (๓)
 อนฺุปฺปาเทตฺวา อชฺุํ คนฺธกฺุฎฺฐิปริเวณฺเมว อคฺมาตี เถรสฺส
 หิ สตฺถาริ ทญฺจุกามสฺส อณฺเณน ภิกฺขุณา กิจฺจํ นตฺถิ ฯ
 ตสฺมา ราชุํ วา อานนฺทํ วา คเหตุวา โอคาสํ กาทฺตฺวา
 สตฺถาริ ปสฺสิสฺสสามิตฺติ เอวํปี จิตฺตํ น อฺุปฺปาเทสิ ฯ

เถโร หิ สยเมว พุทฺธสาสเน วลฺลโภ รัณฺโโย สงฺกาม-
 วิชยมหาโยโช วิย ยถา หิ ตาทิสฺสสฺส โยธสฺส ราชานํ
 ทญฺจุกามสฺส อณฺณํ เสวิตฺวา (๔) ทสฺสนกมฺมนฺนาม นตฺถิ วลฺลภตฺาย
 สยเมว ปสฺสติ เอวํ เถโรปี พุทฺธสาสเน วลฺลโภ ตสฺส อณฺณํ
 เสวิตฺวา สตฺถุ ทสฺสนกิจฺจํ นตฺถิตฺติ ปาท โชวิทฺวา ปาท-
 ปฺุณฺณมฺหิ ปฺุณฺณจิตฺวา เยน ภควา เตนฺุปฺสงฺกมิ ภควาปี
 ปจฺจุสกาเลเขว มนฺตานิปฺุโต อาคฺมิสฺสตี ติ อทฺทสฺ ตสฺมา
 คนฺธกฺุฎฺฐิ ปวิสิตฺวา สฺุจิมฺุฎฺฐิ อทฺทวาว ทธํ ปฺุฎฺฐิปฺุสฺสมเกตฺวา
 อญฺจาย นิสฺสีทฺิ เถโร กวาทฺุํ ปณฺาเมตฺวา คนฺธกฺุฎฺฐิ ปวิสิตฺวา
 # ๑. ม. ตาลวณฺณํ ฯ ๒. ม. คามเก ฯ ๓. ม. จิตฺตมฺปิ ฯ
 # ๔. ม. เปสิตฺวา ฯ เอวมฺุปริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณา หน้า ๒๕๕

ภควนฺตํ อภิเวทเหตุวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ชมฺมียา กถายาติ
 ภควา ชมฺมึ กถํ กถนฺโต จุลลโคสิงฺกสูตเต (๑) ตินฺณํ กุลปฺตฺตานํ
 สามคฺคิรสถานิสํสํ กเถสิ เสขสูตเต (๒) อวสถานิสํสํ ฆฎิการสูตเต (๓)
 สติปฏิลาภิกํ อกตปุพฺเพนิวาสปฺปฏิสํยุตฺตํ (๔) กถํ รฎฺฐปาลสูตเต (๕)
 จตฺตาวโร ชมฺมุทฺเทเส เสลสูตเต (๖) ปาณกานิสํสกถํ อุปกฺกิเลสสูตเต (๗)
 ภควฺตฺเถรสฺส ชมฺมกถํ กถนฺโต เอภิภาเว อานิสํสํ กเถสิ ฯ
 อิมสฺมึ ปน รวณีนิตฺเต อายสฺมโต ปุณฺณสฺส กถนฺโต ทสกถา-
 วตฺตุนิสฺสยํ อนนฺตนยํ นาม ทสฺเสสิ ปุณฺณ อยฺปิ อปฺปิจฺจ-
 กถายเว สนฺโตสกถายเวติ ปฏฺฐิมภิกิทาปตฺตสฺส สวากสฺส
 เวลนฺเต จตฺวา มหาสมฺมุทฺเท หตฺตปฺปสารถํ วีย อโหสิ ฯ

เขนฺนชฺรวันฺนติ ตทา กิร ปจฺจนาถตฺเต เขตวานํ อากิณฺณํ
 โหติ พฺหุ ชตฺตियพฺุราหุณฺณาทโย เขตวานํ โอสรรนฺติ รญฺโธ
 จกฺกวตฺติสฺส ชนฺชวาวรฎฺฐานํ วีย โหติ น สกฺกา ปวีเวกํ
 ลภิตฺตุํ อนชฺรวันํ ปน ปชานฆรฺสทิสํ ปวีวิตฺตํ ตสฺมา
 เขนฺนชฺรวันํ เตนฺอุปสงฺกมิ กสฺมา ปน มหาเถเร น อทฺทส ฯ
 เอวํ กิรสฺส อโหสิ สายนฺนุสสมเย อากนฺตฺวา มหาเถเร ทิสฺวา
 ปุณฺ ทสพฺลํ ฯ

- # ๑. ม. ม. ๑๒/๓๖๑/๓๘๖ ฯ ๒. ม. ม. ๑๓/๒๔/๒๔ ฯ
- # ๓. ม. ม. ๑๓/๔๐๓/๓๗๔ ฯ ๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
- # ๕. ม. ม. ๑๓/๔๒๓/๓๘๘ ฯ ๖. ม. ม. ๑๓/๖๐๔/๕๔๘ ฯ
- # ๗. สฺยา. อุปกฺกิเลส... ฯ ม. อ. ๑๔/๔๓๕/๒๕๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๒๖๐

ปฺสฺสึสฺสามิ เอวํ มหาเถรานํ เอกํ อุปฺภูจฺจันํ ภวิสฺสตี
สฺตถฺถุ เทวํ ภวิสฺสสนฺตี ตโต สฺตถฺถารํ วนฺทิตฺตฺวา มม วนฺสนฺภูจฺจานเมว
คฺมิสฺสามีตี ฯ

อภินฺนํ กิตฺตยมาโน อโหสีตี ปฺนปฺปฺนํ วนฺณํ กิตฺตย-
มาโน วิหาสี เถโร กิร ตโต ปฺภูจฺจาย ทิวเส ทิวเส
สงฺฆมชฺฉเณ ปฺนุณฺโณ กิร นาม มนฺตานิปฺตโต จตฺตฺหิ ปฺริสาหิ
สทฺธิ อตฺตฺส
นุ โข มํ อทิสฺวาว คฺมิสฺสตี ตี เถรณวมชฺฉิมานํ สติกรณฺตถฺถํ
อายสฺมโต ปฺนุณฺนสฺส คฺฉนฺ ภาสตี เอวํ กิรฺสฺส อโหสี
มหฺลลคภิกฺขุ นาม น สพฺพกถํ อนฺโตวิหารเ อโหสี
คฺฉนฺกถาย ปนฺสฺส กถิตาย โย จ นํ ภิกฺขุ ปฺสฺสึสฺสตี
โส อคฺนฺตฺวา (๑) อโรเจสฺสตี ตี อถายํ เถรสฺเสว สทฺธิ-
วิหาริโก ตํ อายสฺมนฺตํ ปฺตฺตจิวรมาทาย คฺนฺธกฺกุฏี ปฺริสนฺตํ
อทฺทส กถํ ปน นํ เอส อญฺญาสีตี ปฺนุณฺน ปฺนุณฺนาตี
วตฺวา กเถนฺตฺสฺส ภควโต ฐมฺมกถาย อญฺญาสี อโย โส
เถโร ยสฺส เม อุปฺชฺฉมาโย อภินฺนํ กิตฺตยมาโน โหสีตี ฯ
อิตี โส อคฺนฺตฺวา เถรสฺส อโรเจสี นิสีทนํ อาทายตี
นีสีทนํ นาม สทฺถํ วุจฺจตี อวายิมํ เถโร ปน จมฺมกฺขณฺจํ
คเหตฺวา อคฺมาสี ปิฏฺฐิตโต ปิฏฺฐิตตี ปจฺจโต ปจฺจโต ฯ
๑. สี่. โสว เม อคฺนฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณนา หน้า ๒๖๑

สีสานุโลกีติ โย อุนนตญุจانه ปิฎฐี ปสฺสนุโต นินนญุจانه
สีลํ ปสฺสนุโต คจฺจติ อยมปิ สีสานุโลกีติ วุจฺจติ ตาทิส
หุตฺวา อุนฺพนฺธิ เถโร หิ กิณฺจาปี สยตปทสทฺทตาย อจฺจาสนุโน
หุตฺวา คจฺจนุโตปี ปทสทฺทเทน น พาทติ นายํ สมฺโมทน-
กาโล ตี ฌตฺวา ปน น อจฺจาสนุโน อุนฺชนํ นาม มหนตํ
เอกสมฺมึ จาเน นิสินฺนํ (๑) อปสฺสนุเตน อาวุโส ปุณฺณ ปุณฺณาติ
อผาสูกสทฺโท กาทพฺโพ โหตีติ นิสินฺนญุจานชานนตฺถํ นาทิทุเร
หุตฺวา สีสานุโลกี อคมาสิ ทิวาวิหารํ นิสีตีติ ทิวา-
วิหารตฺถาย นิสีตี ๑

ตตฺถ อายสมฺมาปี ปุณฺโณ อุทิจฺจพฺรหฺมณฺชจฺโจ สารี-
ปุตฺตตฺถโรปี ปุณฺณตฺถโรปี สุวณฺณวณฺโณ สารีปุตฺตตฺถโรปี
ปุณฺณตฺถโรปี อรหตฺตผลสมปาตฺตติสมปาปฺนโน สารีปุตฺตตฺถโรปี
ปุณฺณตฺถโรปี กปฺปสทฺสทฺสสุลลํ อภินิหารสมฺปาปฺนโน สารี-
ปุตฺตตฺถโรปี กปฺปสทฺสทฺสสาริกํ เอกมสงฺเขยฺยํ ปุณฺณตฺถโรปี
ปฏิสมฺภิทาปตฺโต มหาชินฺนาสโว สารีปุตฺตตฺถโรปี อิติ เอกํ
กนกกุหํ ปวิญฺจา เทว สีหา วิย เอกํ วิชมฺภนญฺมึ โอตินฺณา
เทว พุยฺคฺมา วิย เอกํ สุปฺปฬิตสาลวณํ ปวิญฺจา เทว
จทฺทนฺตนาคราชาโน วิย เอกํ สิมฺพลวณํ ปวิญฺจา เทว
สุปฺปฬนฺตราชาโน วิย เอกํ นรวาหนยานํ อภิรุพฺพา เทว
๑. ม. นิสินฺนํ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณณา หน้า ๒๖๒

เวสฺสวณา วิย เอกํ ปณฺฑกฺกมฺพลสิลํ อภินิสฺสนา เทว สกฺกา
วิย เอกวิมานพฺกนฺตรคฺคา เทว หาริตมฺหาพฺรหฺมาโน วิย จ
เต เทวปี พฺรหฺมณชฺจา เทวปี สุวณฺณวณฺณา เทวปี
สฺมาปฺตติลาภิโน เทวปี อภินิหารสฺมปฺนฺนา เทวปี ปฏฺิ-
สฺมกฺิทาปฺตฺตา มหาลีณาสฺวา เอกวณฺสณฺฑํ อนุปฺวิจฺจา ตํ
วณฺสณฺฑํ (๑) โสภยีสฺสุ ฯ

ภควติ โน อาวุโส พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตีติ อาวุโส ก็
อมฺหากํ ภควโต สฺนฺติเก आयสฺมตฺตา พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตีติ อิทํ
 आयสฺมา สารีปฺตฺโต ตสฺส ภควติ พฺรหฺมจฺริยวาลํ ชานนฺโตปี
กถาสฺมจฺจาปนฺตํ ปุจฺฉิ ปฺริมกถาย หิ อปฺปติจฺจิตาย
ปจฺฉิมกถา น ชายติ ตสฺมา เอวํ ปุจฺฉิ เถโร อนุชานนฺโต
เอวมาวุโส ติ อาห อถสฺส ปณฺหาวิสฺสชฺชนํ โสตฺกกาโม आयสฺมา
สารีปฺตฺโต ก็ นฺ โข อาวุโส สีลวิสฺสทฺธํ ภควติ พฺรหฺมจฺริยํ
วุสฺสตีติ ปฏฺิปาฏฺิยา สคฺต วิสฺสทฺธิโย ปุจฺฉิ ตาลํ วิตฺถารกถา
วิสฺสทฺธิมคฺเค วุคฺคา आयสฺมา ปน ปุณฺโณ ยสฺมา จตฺตปฺปาริ-
สฺสทฺธิสีลาทีสุ จิตฺตฺสาปี พฺรหฺมจฺริยวาทสฺส มคฺคกํ น ปาปฺณาติ
ตสฺมา โน หิทํ อาวุโส ติ สพฺพํ ปฏฺิภฺจิปิ ฯ

กิมคฺคํ จรหาวุโสติ ยถิ สีลวิสฺสทฺธิอาทีนํ อตฺถาย
พฺรหฺมจฺริยํ น วุสฺสตีติ อถ กิมคฺคํ วุสฺสตีติ ปุจฺฉิ (๒) อนุปาทา-
๑. ม. วณฺจฺจํ ฯ ๒. สี. ปุจฺฉติ ฯ

*เล่มที่ ๘ รตนีตฺตสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๖๓

ปรินิพพานคฺถํ โข อาวุโสติ เอตฺถ อนฺุปาทาปรินิพฺพานํ นาม
อปฺปจฺยปรินิพฺพานํ เทวธา อุปาทานานิ คหณฺุปาทานญจ
ปจฺยอุปาทานญจ คหณฺุปาทานํ นาม กามฺุปาทานาทิกํ
จตุพฺพิธํ ปจฺยอุปาทานํ นาม อวิชฺชาปจฺยยา สงฺขารธาติ เอวํ
วุตฺตปจฺยยา ตตฺถ คหณฺุปาทานวาทีโน อจฺริยา อนฺุปาทา-
ปรินิพฺพานนฺฺติ จตฺสุ อุปาทานेสุ อณฺฺยตเรนาปี กณฺฺจि ฅมฺมํ
อกเหตุวา ปวตฺตํ อรหตฺตผลํ อนฺุปาทาปรินิพฺพานนฺฺติ กเถนฺฺติ ฯ
คํ หิ น จ อุปาทานสมฺปยุตฺตํ หุตฺวา กณฺฺจิ ฅมฺมํ อุปาทียติ
กิลเสสานญจ ปรีนินิพฺพุตฺตเต ชาตคฺคตา ปรีนินิพฺพานนฺฺติ วุจฺจติ ฯ
ปจฺยอุปาทานวาทีโน ปน อนฺุปาทาปรินิพฺพานนฺฺติ อปฺปจฺย-
ปรินิพฺพานํ ปจฺยวเสน อนฺุปฺปนํ อสงฺขตํ อมตธาตฺตเมว
อนฺุปาทาปรินิพฺพานนฺฺติ กเถนฺฺติ อยํ อนฺุโต อยํ โกฏฺฐิ
อยํ นิฏฺฐา อปฺปจฺยปรินิพฺพานํ ปตฺตสฺส หิ พุรหฺมจฺริยวาโส
มคฺคกํ ปตฺโต นาม โหติ ตสฺมา เถโร อนฺุปาทาปรินิพฺพานตฺถนฺฺติ
อาห ฯ

อถ นํ อนฺุยุถฺชนฺุโต อายสฺมา สาริปฺตฺโต กิ นุ
โข อาวุโส สีลวิสุทฺธิ อนฺุปาทาปรินิพฺพานนฺฺติ ปฺน ปุจฺฉํ
อารภิ ฯ

เถโรปี สพฺพปรีวญฺเฐสุ ตเถว ปฏิกฺขิปีตฺวา ปรีโยसानเ
โทสํ ทสฺเสนฺุโต สีลวิสุทฺธิ เจ อาวุโสติอาทิมหา ฯ ตตฺถ

*เล่มที่ ๘ โอบมมวคฺคณณนา หน้า ๒๖๔

ปปลญเปยฺยชาติ ยถิ ปปลญเปยฺย สอฺปาทานํเขว สมานํ อนุปาทา-
ปรีนิจฺพพานํ ปปลญเปยฺยชาติ สจฺกคณณมฺเมว นิคฺคคณณมฺมํ
สปลฺปลจฺจยชฺมมฺเมว อปลฺปลจฺจยชฺมมํ สจฺจชฺมมฺเมว อสจฺจชฺมมฺมฺนฺติ
ปปลญเปยฺยชาติ อตุโถ ฌาณทสฺสนวิสุทฺธิยํ ปน สปลฺปลจฺจย-
ชฺมมฺเมว อปลฺปลจฺจยชฺมมํ สจฺจชฺมมฺเมว อสจฺจชฺมมฺมฺนฺติ
ปปลญเปยฺยชาติ อยเมวตฺโต คเหตุพฺโพ ปุณฺณชฺชโน หาวุโสติ
เอตฺถ วฏฺฏานุกโต โลกียพาลปุณฺณชฺชโน ทฎฺฐพฺโพ โส หิ
จตุปฺปาริสฺสุทฺธิสึลลมตฺตสฺสาปี อภาวโต สพฺพโสว (๑) อลฺลตฺตร อิมฺหิ
ชฺมฺเมหิ เตนฺหิตี เยน การณฺน เอกจฺเจ ปณฺฑิตา อูปมาย
อตุถํ ชานนฺติ เตน การณฺน อูปมฺนฺเต กริสฺสามิตี อตุโถ ฯ

สตุตฺต รตฺวินิตานีตี วินิตอสฺสาชานียยฺยตฺเต สตุตฺต รเถ ฯ
ยวทเว จิตฺตวิสุทฺทชฺตฺถาตี อาวุโส อยํ สึลลวิสุทฺธิ นาม
ยวทเว จิตฺตวิสุทฺทชฺตฺถา จิตฺตวิสุทฺทชฺตฺถาตี นิสฺสกฺกวจนเมตฺตํ ฯ
อยํ ปเนตฺถ อตุโถ ยวทเว จิตฺตวิสุทฺธิสงฺขาโต อตุโถ (๒) ตวา
อยํ สึลลวิสุทฺธิ นาม อิจฺฉิตฺตพฺพา ยา ปน อยํ จิตฺตวิสุทฺธิ
เอสา สึลลวิสุทฺธิยา อตุโถ อยํ โกฏฺฐิ อิทํ ปรีโยสานํ จิตฺต-
วิสุทฺธิยํ จิตฺตสฺส หิ สึลลวิสุทฺธิกิจฺจํ กตฺตํ นาม โหตีตี เอส
นโย สพฺพปเทสฺสุ ฯ

อิทํ ปเนตฺถ โอบมฺมสฺสสนฺทนํ ราชา ปเสนทิกอสฺสโล วีย
๑. ม. สพฺพโสว ฯ ๒. ม. จิตฺตวิสุทฺธิสงฺขาตา อตุถ ฯ

*เล่มที่ ๘ รตนินิตสูตตวณณา หน้า ๒๖๕

หิ ชรามรณภีรโก โยคาวจโร ทฏฐพโพ สวตถีนครี วีย
สกุทายนครี สากตนครี วีย นิพพานนครี รณโธ สากเต
วทุทธิอวาสส สีนํ คนตุวา ปาปฺณิตพพสส อจฺจายิกสส
กิจฺจสส อฺปฺปาทกาโล วีย โยคิโน อนภิสเมตานิ จตฺนุํ
อริยสจฺจานิ อภิสมยกิจฺจสส อฺปฺปาทกาโล สตฺตฺรตฺวินีตานิ วีย
สตฺต วิสฺสุทฺธิโย ปจฺมํ รตนินิตํ อารุพฺพกาโล วีย สีสฺวิสฺสุทฺธิยํ
จิตฺกาโล ปจฺมรตนินิตาทีหิ ทฺตฺติยาทีหิ อารุพฺพกาโล วีย
สีสฺวิสฺสุทฺธิอาทีหิ จิตฺตฺวิสฺสุทฺธิอาทีสฺ จิตฺกาโล สตฺตฺตเมน รตนินิตฺเตน
สากเต อนฺเตปรุทฺวาเร โอรุยฺห อฺปฺริปาสาเท ฌาติมิตฺตคณ-
ปฺริวตฺสส สฺรสโกชนปฺริโกกกาโล วีย โยคิโน ฌาณทฺสฺสน-
วิสฺสุทฺธิยา สพฺพกิลเส เขเปตฺวา ฌมฺมวฺรปาสาท์ อารุยฺห
ปโรปณฺณาสกุสฺสฌมฺมปฺริวารสฺส นิพฺพานารมฺมณํ ผลสฺมาปตฺตี
อฺปฺเปตฺวา นิโรธสยเน นิสินฺนสฺส โลกุตฺตรสฺซานุภวณกาโล
ทฏฐพโพ ฯ

อิตฺติ อายสฺมฺนุตฺติ ปุณฺณํ ทสฺกถาวตฺถุลาภี ฌมฺมเสนาปติ
สาร์ปฺตฺตฺตฺเถโร สตฺต วิสฺสุทฺธิโย ปุจฺฉิ อายสฺมา ปุณฺโณ
ทสฺกถาวตฺถุณี วิสฺสชเชสิ ฯ

เอวํ ปุจฺฉนฺโต ปน ฌมฺมเสนาปติ กิ ฌานิตฺวา ปุจฺฉิ
อุทาหุ อฌานิตฺวา ติตฺถกฺสฺโส วา ปน หุตฺวา วิสยสฺมี ปุจฺฉิ
อุทาหุ อตฺติตฺถกฺสฺโส หุตฺวา อวิสยสฺมี ปุณฺณตฺเถโรปิ กิ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณณนา หน้า ๒๖๖

ชานิตฺวา วิสฺสชฺเชตี อุทาหุ อชานิตฺวา ติตฺถกฺสโล วา ปน
หุตฺวา วิสยสฺมี วิสฺสชฺเชตี อุทาหุ อตฺติตฺถกฺสโล หุตฺวา อวิสเยตี ฯ
ชานิตฺวา ติตฺถกฺสโล หุตฺวา วิสเย ปุจฺฉิตฺติ หิ วทมาโน
ธมฺมเสนาปตีเยว วทเยย ชานิตฺวา ติตฺถกฺสโล วิสเย วิสฺสชฺเชตีตี
วทมาโน ปุณฺณตฺถเรเยว วทเยย ยํ หิ วิสฺสุทฺธิสฺสุ สงฺขิตฺตํ
ตํ กถาวตฺถสฺสุ วิตฺถิณฺณํ ยํ กถาวตฺถสฺสุ สงฺขิตฺตํ ตํ วิสฺสุทฺธิสฺสุ
วิตฺถิณฺณํ ตทิมินา นเยน เวทิตฺพพํ

วิสฺสุทฺธิสฺสุ หิ เอกา สีสฺวิสฺสุทฺธิ จตฺตารี กถาวตฺถนิ หุตฺวา
อากตา อปฺปิจฺฉกถา สนตฺถุจิกถา อสฺสคฺคกถา สีสฺกถาตี ฯ
เอกา จิตฺตวิสฺสุทฺธิ ตีฉิ กถาวตฺถนิ หุตฺวา อากตา ปวิเวกถา
วิริยารมฺภกถา สมาริกถาตี เอวํ ตาว ยํ วิสฺสุทฺธิสฺสุ สงฺขิตฺตํ
ตํ กถาวตฺถสฺสุ วิตฺถิณฺณํ กถาวตฺถสฺสุ ปน เอกา ปญฺญาถา
ปญฺจ วิสฺสุทฺธิโย หุตฺวา อากตา ทิฏฺฐิวิสฺสุทฺธิ กงฺขาวิตฺตรณ-
วิสฺสุทฺธิ มคฺคามคฺคณณทสฺสนวิสฺสุทฺธิ ปฏฺฐิปทาณณทสฺสนวิสฺสุทฺธิ
ณณทสฺสนวิสฺสุทฺธิตี เอวํ ยํ กถาวตฺถสฺสุ สงฺขิตฺตํ ตํ วิสฺสุทฺธิสฺสุ
วิตฺถิณฺณํ ตสฺมา สาริปุตฺตตฺถเรโร สจฺจต วิสฺสุทฺธิโย ปุจฺฉนฺโต
น อญฺญํ ปุจฺฉิ ทสฺสกถาวตฺถนิเยว ปุจฺฉิ ปุณฺณตฺถเรโรปี
สจฺจต วิสฺสุทฺธิโย วิสฺสชฺเชนฺโต น อญฺญํ วิสฺสชฺเชตี ทสฺสกถา-
วตฺถนิเยว วิสฺสชฺเชตี ฯ [๑] อุโภเปเต ชานิตฺวา ติตฺถกฺสลา หุตฺวา
๑. ม. เอตฺถนฺตเร อิตฺติสฺสุทฺโท ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ รวณีนิตสูตตวณณา หน้า ๒๖๗

วิสเยเยว ปณห์ ปุจฉีสู เจว วิสฺสชเชฐฺจจาติ เวทิตพฺพา ฯ

โก นามายสุมาติ น เถโร ตสฺส นามํ น ชานาติ
 ชานนุโตเยว ปน สมฺโมทิตฺถํ ลภิสฺสามีติ ปุจฉิ กถณฺจ
 ปน อายสมฺนตฺตํ อิทํ ปน เถโร ส มฺโมทมาโน อห ฯ
 มนฺตานิปฺตุโตติ มนฺตานียา พุราหฺมณฺนิยา ปฺตุโต ยถาตฺตํ
 เอตฺถ ตฺนฺติ นิปาตมตฺตํ ยถา สุตวตา สวเกน พุยาภาตพฺพา
 เอวเมว พุยาภาตติ อยเมตฺถ สงฺเขปฺตฺโต อนฺมสฺส อนฺมสฺสาติ
 ทสฺกถาวตฺตฺนํ โอคาทฺตฺวา อนฺุปฺวิสฺติจฺวา เวลณฺฑฺพฺเกนาติ (๑) เอตฺถ
 เวลํ (๒) วุจฺจติ วตฺถํ อณฺฑฺพฺกํ จุมฺพฺกํ วตฺถจุมฺพฺกํ สีเส กตฺวา
 อายสมฺนตฺตํ ตตฺถ [๓] นิสฺสีทาเปตฺวา ปฺริหรนฺตฺวาปี สพฺรหฺมจฺจารี
 สเจ(๔)ทสฺสนาย ลภฺยฺยํ เอวํ ลพฺรทสฺสนํปี เตสํ ลาภาเยวติ
 อญฺจานปฺริกปฺเปน อภินฺนทสฺสนสฺส อฺปายํ ทสฺเสสิ เอวํ
 อปฺริหรนฺเตน หิ ปณห์ วา ปุจฉิตฺถกาเมน ฐมฺมํ วา โสตฺถกาเมน
 เถโร กตฺถ จิตฺถ กตฺถ นิสฺสินฺโน ติ ปฺริเยสนฺเตน จริตพฺพํ
 โหติ เอวํ ปฺริหรนฺเตน (๕) ปน อิจฺฉิตฺถจฺฉิตฺถกฺขณฺเยว สีสโต
 โอโรเปตฺวา มหารเห อาสเน นิสฺสีทาเปตฺวา สกฺกา โหติ (๖) ปณห์
 วา ปุจฉิตฺถํ ฐมฺมํ วา โสตฺถํ อิติ อญฺจานปฺริกปฺเปน
 อภินฺนทสฺสนสฺส อฺปายํ ทสฺเสสิ ฯ

๑. ม. เจลณฺฑฺพฺเกนาติ ฯ ๒. ม. เจลํ ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตฺเร วาสทฺโท ทิสฺสติ ฯ
 # ๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๕. ม. ปฺริหรนฺตา ฯ ๖. ม. โหณฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๖๘

สารีปุตโตติ จ ปน มนุติ สารียา พุราหุณนิยา ปุตโตติ
 จ ปน เอว ม สพุรหุณจารี ชานนุติ สตุถกปเปนาติ
 สตุถสทิสเนน อิติ เอกปเทเนน आयसुमा पुणुणे सारि-
 पुत्तत्तुเถरि जनुत्तมणुत्तลं आहज्ज जपेनुโต विय उकुञ्चिपि णेरसुस
 हि อิมस्समी जाने เอกनुत्तरम्मกถิกกาโว ปากणुणे ओहोสิ
 อมจจ हि पुโรहितं มหนุโตติ วทमानो राชसथिसोติ वथेय्य โคณं
 หตุถิปปมาโณติ วาปี สมุत्तปปมาโณติ อาโลกं จनुत्ติมสุริยา-
 โลกปปมาโณติ อิตो परि ऐतेस्सि मหนุตถาวกถา नाम
 नत्तुति सारकंपि महाति वथनुโต सत्तुत्तुฏิกกาโกลति वथेय्य ५
 อิตो परि तसुส मหนุตถาวกถา नाम नत्तुति अिज्जायसुमा पुणुणे
 เอกปเทเนน เถरि จनुत्तมणुत्तลं आहज्ज जपेनुโต विय उकुञ्चिपि ५

ऐत्तत्तंपि नो नปปฏิภาเสยยาติ ปุฏิสम्मกิทापत्तत्तस
 อปปมตตตสสั อปปฏิภาณं नाम नत्तुति या पनायि उपमा
 आहणा तं न आहरेय्याम. अत्तमेव गेय्याम. उपमाहि
 अचाननुदानं आहริयत्तिติ अयमेत्तु अธิปपायो अणुจกถायि ปन
 อิทंपิ प्पิกุञ्चिपิต्वा उपमा नाम पुत्तथानंपि สनुติเก आहริยत्ति
 เถरि ปเนส อปจายมาโน เอวมาหาติ ๕

अनुमसुस अनुमसुस पुञ्जिताति तสगतาวत्तुณิ ओकाहेत्ตวา
 ओकाहेत्ตวา पुञ्जिता ก็ ปน पल्लहसुส पुञ्जनं पारिय
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นत्तुติ ๕

*เล่มที่ ๘ นิวาปสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๖๘

อุทาทุ วิสฺสชฺชนนฺติ อุคฺคเหตุวา ปุจฺจนํ โน ภาริยํ วิสฺสชฺชนํ
ปน ภาริยํ สเหตุกํ วา สการณํ กตฺวา ปุจฺจนํปี วิสฺสชฺชนํปี
ภาริยเมว สมนฺุโมทีสุติ สมจิตฺตา หุตฺวา อนุโมทีสุ อิติ
ยถานุสนฺธินาว เทสนา นิฎฺฐิตาติ ฯ

รตฺวินิตฺตสุตฺตวณฺณนา นิฎฺฐิตา ฯ

จตุตฺถํ ฯ

นิวาปสุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สฺตฺตฺตํ นิวาปสุตฺตํ ตตฺถ เนวาปีโกติ โย
มิกานํ กถณตฺถาย อรณฺเณ ตินพีชานิ วปฺติ อิทํ ตินํ
ชาทิตฺตํ อากเต มิเก สฺขํ กณฺหิสฺสามิ ติ นิวาปนฺติ วปฺปี ฯ
นิวุตฺตนฺติ วปีตํ (๑) มิกชาตาติ มิกฆฎฺฐา อนุปฺชชฺชาติ อนุ-
ปวิสิตฺวา มุจฺฉิตาติ ตณฺหามุจฺฉนฺนํ มุจฺฉิตา ตณฺหาย หทฺยํ
ปวิสิตฺวา มุจฺฉนฺนาการิ ปาปีตาติ อตฺโถ มํ อปฺชชฺสฺสนฺตีติ
มานมํ อปฺชชฺสฺสนฺตีติ ปมาทฺนฺติ วิสฺสฏฺฐสฺตีภาวํ ยถา-
กามกรณฺิยา ภวิสฺสนฺตีติ ยถา อิจฺฉิสฺสาม ตถา กาทพฺพา
ภวิสฺสนฺตีติ อิมสฺมี นิวาเปติ อิมสฺมี นิวาปฏฺฐาเน เอตํ
กิริ นิวาปตีณํ นาม อตฺถิ นิทามภทฺทกํ ตํ ยถา ยถา
นิทาไม โหติ ตถา ตถา นีวารวณํ วิย เมฆมาลา วิย
๑. สี. นีวปีตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๒๗๐

จ เอกกมฺนํ โหติ ตํ ลุฑฺทกา เอกสฺมี อุกทผาสฺกุกฺจฺจเน
กสิคฺวา วปีคฺวา วตี กคฺวา ทวารํ โยเชคฺวา รกฺขนฺติ อถ
ยทา มหฺนันทาเม สพฺพตฺติณานิ สุกฺขานิ (๑) โหนฺติ ชิวฺหาเตมน-
มตฺตํปี อุกกํ ทุลลํ โหติ ตทา มิกฺขาตา สุกฺกตฺติณานิ เจว
ปฺรฺราณปณฺณานิ จ ขาทนฺตา กมฺปมาณา วिय วิจฺรนฺตา
นิวาปตฺติณสฺส คนฺธํ ฆายิตฺวา วชฺพนฺธนาทีนํ อคณฺยิตฺวา วตี
อชฺโฆตฺตฺรนฺตา ปวิสฺนฺติ เตสํ หิ นิวาปตฺติณํ อตฺตวिय ปิยํ
โหติ มนาปํ เนวาปีโก เต ทิสฺวา เทว ตีณํ ทิวสานิ
ปมตฺโต วिय โหติ ทวารํ วิวริคฺวา คฺคฺจฺจติ อนฺโต นิวาปฺกฺจฺจเน
ตหิ ตหิ อุกทอวาฏฺกاپิ โหนฺติ มิกฺกา วิวฏฺทวารเณ ปวิสิตฺวา
ขาทิตมตฺตํ ปวิตมตฺตกเมว กคฺวา ปกฺกมฺนฺติ ปฺนทิวเส กิลฺยจि น
กโรนฺตีติ กณฺเณ จาลยมาณา ขาทิตฺวา ปวิคฺวา อตฺรมาณา
กจฺจนฺติ ปฺนทิวเส โกจิ กิลฺยจิ กคฺตา นตฺถิติ ยาวทตฺถํ
ขาทิตฺวา ปวิคฺวา มณฺฑลคฺคฺมํปํ ปวิสิตฺวา นิปชฺชนฺติ ลุฑฺทกา
เตสํ ปมตฺตภาวํ ชานิตฺวา ทวารํ ปิชาย สมฺปรีวาเรคฺวา
โกฏฺโถ ปกฺกฺจฺจาย โกฏฺญฺเฑคฺวา กจฺจนฺติ เอวํ เต ตสฺมี นิวาเป
เนวาปิกสฺส ขถากามกฺรณฺเฑยา ภวนฺติ ฯ

ตฺตฺร ภิกฺขเวติ ภิกฺขเว เตสฺส มิกฺขาเตสฺส ปจฺมา มิกฺขาตาติ
มิกฺขาตา ปจฺมทฺตฺติยา นาม นตฺถิ ภควา ปน
๑. ม. สุกฺขานิ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ นิวาปสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๗๑

อาคตปฏฺฐิปาฏฺฐิวเสณ กปฺเปตฺวา ปจฺมา ทุตฺติยา ตตฺติยา จตฺตถาติ
นามํ อารฺเปตฺวา ทสฺเสสิ อิทฺธานุภาวติ ยถากามํ กตฺตพฺพ-
ภาวโต วสีภาโวเยว หิ เอตฺถ อิทฺธีติ จ อานฺุภาวโต
จ อธิปฺเปโต ฯ

ภยโกคาคติ ภยเณ โภคโต พลวิริยฺนฺติ อปฺราปฺริ
สฺลยจฺรณกฺวาโยธาคฺคฺ สฺวา ปฺริหายีติ อตฺโถ ฯ

อุปฺนึสฺสาย อาสยํ กปฺเปยฺยมาติ อนฺุโต นิปฺชชิตฺวา
ขาทฺนฺตฺตานมฺปิ ภยเมว พาหิรโต อาคฺนฺตฺวา ขาทฺนฺตฺตานมฺปิ ภยเมว
มยํ ปน อมฺํ นิวาปฏฺฐานํ นึสฺสาย เอกมฺนฺเต อาสยํ
กปฺเปยฺยมาติ จินฺตยีสฺสุ อุปฺนึสฺสาย อาสยํ กปฺเปยฺยสูติ ลฺลทฺทกา
นาม น สพฺพกาลํ อปฺปมตฺตา โหนฺติ มยํ ตตฺถ ตตฺถ
มณฺฑลคฺคฺมฺเพสฺส เจว วติปาเทสฺส จ นิปฺชชิตฺวา เอเตสฺส มฺขโร-
วณฺตํ วา อาหารกิจฺจกรณฺตํ วา ปกฺกนฺเตสฺส นิวาปวตฺถํ
ปฺริสิตฺวา ขาทิตมตฺตํ ปิวมตฺตํ (๑) กตฺวา อมฺหากํ วสฺนฏฺฐานํ
ปฺริสึสฺสามาติ นิวาปวตฺถํ อุปฺนึสฺสาย คหฺเนสฺส คฺคฺมฺพวติปาทาทีสฺส
อฺสยํ กปฺเปยฺยสู ภูยฺชีสูติ วุตฺตฺนเณน ลฺลทฺทกานํ ปฺมาทกาลํ
ลตฺวา สึมฺสึมํ ปฺริสิตฺวา ภูยฺชีสู เกฏฺฐิกิโนติ สิกฺขิต-
เทราฎฺฐิกา อิทฺธิมฺนฺตฺตาติ อิทฺธิมฺนฺโต วิย ปฺรชฺนาติ ยกฺขา
อิเม น มิคฺชาตาติ อาคตฺตี วา คตฺตี วาติ อิมินา นาม
๑. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๗๒

จானน อากจณนติ อมุตฺร คจณนตีติ อิทํ เนสํ น ชานามฯ
ทณฺฑทวากราหีติ(๑) ทณฺฑทวากรชาเลหิ สมนฺตา สปปเทสมนฺ-
ปรีวารสฺสนฺติ อติมายาวิโน เอเต น ทูริ คมิตฺสสนฺติ สนฺติเกเยว
นิปนฺนา ภวิสฺสนฺตีติ นิวาปกฺเขตตสฺส สมนฺตา สปปเทสํ มหนฺตํ
โอกาสํ อนุปรีวารสฺสํ อทฺทสาสนฺติ (๒) เอวํ ปรีวารสฺสวา วากร-
ชาลํ สมนฺตโต จาเลตฺวา โอลเกนฺตา อทฺทสํสุ ยตฺถ เตติ
ยสฺมี จานน เต กาสํ อคมํสุ ตํ จานํ อทฺทสํสุติ อตฺโถ ฯ

ยมนฺน มยฺ ยตฺถ อคติติ เต กิร เอวํ จินตยีสฺ
อนฺโต นิปชฺชิตฺวา อนฺโต ขาทนฺตานปี ภยเมว พาทิรโต
อากนฺตฺวา ขาทนฺตานปี สนฺติเก วสิตฺวา ขาทนฺตานปี ภยเมว
เตปี หิ วากรชาเลน ปรีกฺขิปิตฺวา กหิตาเยวา ติ เตน เตสํ
เอตทโทสิ ยมนฺน มยฺ ยตฺถ เนวาปีกสฺส จ เนวาปีกปรีสาย
จ อคติ อวิสโย ตตฺถ ตตฺถ เสยฺยํ กปฺเปยฺยามา ติ อณฺเณ
จณฺเณสฺสนฺตีติ ตโต ตโต ทูตฺรวาสินอ อณฺเณ จณฺเณสฺสนฺติ ฯ
เต จณฺเณสฺสนฺติ อณฺเณติ เตปี จณฺเณสฺสนฺติ อณฺเณ ตโต ทูตฺรวาสินอ
จณฺเณสฺสนฺติ เอวํ อิมํ นิวาปี นินฺตํ สพฺพโส มิคชาตา
ปรีมุจฺจิสฺสนฺตีติ เอวํ อิมํ อเมหิ นินฺตํ นิวาปี สพฺเพ มิคจณฺเณ
มิกสงฺฆา วิสฺสชฺเชสฺสนฺติ ปรีจฺจิสฺสนฺติ อชฺฌนฺเปกฺเขยฺยามาติ เตสํ
คหณฺเณ อพฺยวภา ภาเวยฺยามาติ ยถา ตถา อากจณฺนเตสฺ

๑. ส. ม. ย. ทณฺฑทวากราหีติ ฯ ๒. ม. อทฺทสํสุติ ฯ

*เล่มที่ ๘ นิวาปสุตตวณฺณนา หน้า ๒๗๓

หิ ตรุณโปตโก वा महल्लो वा तुप्पलो वा युथा परिहीनो
वा सका โहनฺति लभन्ति อนาคตस्सु กิณฺจि นตฺติ ฯ
อชฺชเปกฺขีสุ โข ภิกฺขเวติ เอวํ จินฺตเตว อพฺยาฎา
อเหตุ ๑

อมฺ ฺนิวาปี ฺนิวุตฺตํ ฺมารสฺส อมฺนิ จ โลกามิสานีติ
เอตฺถ ฺนิวาปีติ वा โลกามิสานีติ वा ฆฎฺฐามิสฏฺฐานํ ฺปณฺจณฺ
กามคฺชานเมตฺถ อธิวณฺ ฺมาโร น จ วิชานี วิย กามคฺเช
วเปนฺโต อาหิณฺชติ กามคฺชกิทฺธานํ ปน อฺปรี วสํ วตฺเตติ ๑
ตสฺมา กามคฺชา ฺมารสฺส ฺนิวาปา นาม โहनฺติ เตน
วตฺตํ อมฺ ฺนิวาปี ฺนิวุตฺตํ ฺมารสฺสา ติ น ฺปริมุจฺจิสฺส ฺมารสฺส
อิทฺธานภาวติ ฺมารสฺส วสํ คตา อเหตุยถากามกรณฺิยา อຍ
สປฺตฺตกริยປປုပ္ဖဗ္ဗာယ အကတုပ္ပာ ๑

เจโตวิมุตฺติ ฺปริหาปีติ เอตฺถ เจโตวิมุตฺติ นาม อรฺหणे
วสิสฺสามาติ อฺปฺปนฺนอชฺชมาสโย โส ฺปริหาปีติ อตฺถิ ฺคตฺตูปเม
อหํ อิม ฺหุติเยติ อຍ ฺพฺราหฺมณชฺมมิกປປုပ္ဖဗ္ဗာယ
อฺปฺပာ ฺพฺราหฺมณา หิ อญฺจจตฺတာพีส วสฺสานิ โโกมาร-
ฺพฺรหฺมจริยํ จริตฺวา ฆฎฺฐປປုပ္ဖဗ္ဗာယ ฺပเวณฺ ฆฎฺฐိယສฺสามาติ
ชฺนํ ฺปริเยสฺสิตฺวา ภาวํ ฺคเหตุวา อการมชฺเช ฺวสนฺတာ ฺเอกสฺมี
ປປုပ္ဖ ฺชาเต ဟကံ ပုပ္ဖ ชาโต (๑) ฆฎฺฐိ น อจฺฉินฺนํ
๑. สී. ဟ สมປປုပ္ဖ ๑ . ဟကံ ပုပ္ဖ ชาตา ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๗๔

ปเวณิ ฆฎิตา ตี ปุณ นิกขมิตวา ปพพชนติ วา ตเมว วา
สกลนตํ วสนติ(๑)

เอวํ หิ เต ภิกขเว ตติยาปี สมณพราหฺมณา น
ปริมุจฺจิสฺสูติ ปุริมา วิย เตปี มารสฺส อิทฺธานุภาวา น มุจฺจิสฺสู
ยถากามกรณียาว อเหตุํ กิํ ปน เต อํกิสฺสูติ คาม-
นิกมราชธานีโย โอสริตฺวา เตสฺส เตสฺส อารามอุยฺยานฐฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อสฺสํ มาเปตฺวา นิสฺสนตา กุลทารเก หตฺถิอฺสฺสรธสิปฺปาทีนิ
นानปฺปการานิ สิปฺปานิ สิขฺขาเปสฺสู อิติ เต วาคฺรชาเลน
ตติยา มิคชาตา วิย มารสฺส ปาปิมโต ทิฏฺฐิจฺชาเลน ปริกฺขิปีตฺวา
ยถากามกรณียา อเหตุํ ฯ

ตถูปเม อํ ภิกขเว อิมे จตฺตเถติ อยํ อิมสฺส
สาสนสฺส อุปมา อาหฺวา ฯ

อนฺธมกาสิ มารนฺติ น มารสฺส อกฺขิณี ภินฺทิ วิปฺสฺสนา-
ปาทกชฺฌานํ สฺมาปฺนฺนสฺส ปน ภิกฺขุโน อิมํ นาม อารมฺมณํ
นิสฺสาย จิตฺตํ วตฺตตีติ มาโร ปสฺสิตฺตํ น สกฺโกติ เตน
วตฺตํ อนฺธมกาสิ มารนฺติ อปํทํ วริตฺวา มารจกฺขุณฺติ เตนว
ปริยาเยน ยถา มารสฺส จกฺขุํ อปํทํ โหติ นิปฺปทํ อปฺปติฏฺฐจฺ
นिरารมฺมณํ เอวํ วริตฺวาติ อตฺถิอฺ อทสฺสนํ คโต ปาปิมโตติ
เตเนว ปริยาเยน มารสฺส ปาปิมโต อทสฺสนํ คโต ฯ

๑. ม. สกตตฺตวาถํ วสนติ ฯ

*เล่มที่ ๘ นิวาปสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๖๕

น หิ โส อุตฺตโน มํสจกฺขุณา ตสฺส วิปฺสฺสนาปาทกชฺฌานํ
 สฺมาปฺนฺนสฺส ภิกฺขุโน ฌาณสรีริ ทฺถจฺจํ สกฺโกติ ปฺลฺยา
 จสฺส ทิสฺวา อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺตฺติ มคฺคปฺลฺยา จตฺตาริ
 อริยสจฺจานิ ทิสฺวา จตฺตาริ อาสวา ปริกฺชีณา โหนฺติ ฯ
 ตินฺนุโณ โลกํ วิสฺตฺติกนฺตฺติ โลกํ สตฺตวิสฺตฺตภาเวน วิสฺตฺตีกาติ
 เอวํ สงฺขํ กตฺถิ อถวา วิสฺตฺตีกาติ เกณฺฐเจเน วิสฺตฺตีกา
 วิสฺตฺตาติ วิสฺตฺตีกา วิสฺฐาติ วิสฺตฺตีกา วิปฺลาติ วิสฺตฺตีกา
 วิสฺลาติ วิสฺตฺตีกา วิสฺมาติ วิสฺตฺตีกา วิสฺกฺกตฺตี วิสฺตฺตีกา
 วิสฺสิ หรฺตฺตี วิสฺตฺตีกา วิสฺสิ วาทีกาติ วิสฺตฺตีกา วิสฺมฺลาติ
 วิสฺตฺตีกา วิสฺผลาติ วิสฺตฺตีกา วิสฺปริโกกาติ วิสฺตฺตีกา
 วิสฺลา วา ปนฺ สวา ตณฺหา รุเป สทฺเท คนฺเช รเส
 โผฏฺฐพฺเพ วิสฺตฺตีกา เอวํปิ วิสฺตฺตีกาติ สงฺขํ กตฺถิ ตณฺหํ
 ตินฺนุโณ นิตฺตฺตินฺนุโณ อุตฺตฺตินฺนุโณ เตน วุจฺจติ ตินฺนุโณ โลกํ
 วิสฺตฺติกนฺตฺติ ฯ

นิวาปสุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจํ ฯ

ปาตราชีสตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺนฺติ ปาตราชีสตฺตํ ตตฺถ สาธุ มยฺ

อาวุโสติ อายาจฺนฺตา ฆณฺนฺติ เอเต กิร ปญฺจสฺตา ภิกฺขุ
ชนฺปทฺวาสิโน ทสฺพลํ ปสฺสฺสิสฺสามา ติ สฺวาคฺคิ อฺนุปฺปตฺตา ฯ
สฺตฺถุทฺตฺสนํ ปนฺ เอเตหิ ลทฺธํ ฌมฺมี กถํ น ตาว
สฺตฺนฺติ เต สฺตฺถุการเวณ อมฺหากํ ฆณฺเต ฌมฺมี กถํ กเถถาติ
วตฺตํ น สกฺโกณฺติ พุทฺธา [๑] คุรุ โหนฺติ เอกจาริโก สีโห
มิกฺรราชา วิย ปภินฺนกุญฺชโร วิย ฌณฺตอาสิวิโส วิย มหา-
อฺคฺคิกฺขนฺโร วิย จ ทฺราสทา วุตฺตมฺปิ เจตฺ

อาสิวิโส ยถา โฆโร มิกฺรราชาว เกสรี

นาโคว กุญฺชโร ทนฺติ เอวํ พุทฺธา ทฺราสทาติ ฯ

เอวํ ทฺราสทํ สฺตฺถาริ เต ภิกฺขุ สยฺ ยาจิตฺตุ อสกฺโกณฺตา
อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ ยาจฺมานา สาธุ มยฺ อาวุโส ติ อาหํสุ ฯ

อฺปฺเปว นามาทิ อปี นาม ลเกยฺยาถ กสฺมา ปน

เถโร เต ภิกฺขุ รมฺมกสฺส พฺร่าหฺมณฺสฺส อสฺสํ อฺป-
สฺงกเมยฺยาถา ติ อาห ปากฺกฺกิริยตฺยา ทสฺพลสฺส หิ กิริยา
เถรสฺส ปากฺกา โหติ ชานาติ เถโร อชฺช สฺตฺถา เชตฺวเน
วสิตฺวา ปุพฺพารามे ทิวาวิหาริ คุริสฺสตี [๒] อชฺช โอเก

๑. ม. เอตฺถนฺตฺเร หิสฺสุทฺโท ทฺสฺสตี ฯ

๒. ม. เอตฺถนฺตฺเร อชฺช ปุพฺพารามे วสิตฺวา เชตฺวาน ทิวาวิหาริ คุริสฺสตีติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๒๗๗

ปีณทาย ปวิสีสุตติ อชช ภิกขสงฆปริวโต อิมสุมี กาเล
ชนปทจาริกํ นิกขมิสุตตีติ ฯ กิ ปนสฺส ชานนตฺถิ เอวญเจโต-
ปริยธานํ อตฺถิตี นตฺถิ ฯ อนุมานพุทธิยา ปน กตทิริยาย
นยคฺคาเหน ชานาติ ฯ ยทา (๑) หิ ทิวสํ ภควา เขตวเน วสีตฺวา
ปฺพุพารามे ทิวาวิหารํ กาคูกาโม โหติ ตทา เสนาสน-
ปริกขารภณฺฑานํ ปฏีสามนาการิ ทสฺเสติ เถโร สมมชฺชนิ-
สงฺการจฺจทฺทนกาทีนํ ปฏีสามเมติ ปฺพุพารามे วสีตฺวาเขตวนํ
ทิวาวิหาราย อาคมนกาเลปี เอเสว นโย ฯ

ยทา ปน เอกโก ปีณทาย จริตฺูกาโม(๒) โหติ ตทา
ปาโตว สรริรปฺพิชชคฺคณํ กตฺวา คนฺธกฺกุฏี ปวิสีตฺวา ทฺวาริ
ปีธาย ผลสมมาปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสีทติ เถโร อชช ภควา
โพชนยฺยพนฺธวํ ทิสฺวา นิสินฺโน ติ ตาย สลฺยาย ฉตฺวา
อชช อาวุโส ภควา เอกโก ปวิสีตฺูกาโม ตฺเมห ภิกฺขา-
จารสชฺชา โหถา ติ ภิกฺขุนํ สลฺยํ เทติ ยทา ปน
ภิกฺขสงฆปริวโร ปวิสีตฺูกาโม โหติ ตทา คนฺธกฺกุฏิตฺวาริ
อุปทฺตมปีทหิตํ กตฺวา ผลสมมาปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสีทติ ฯ
เถโร ตาย สลฺยาย ฉตฺวา ปตฺตจิวรคหณตฺถาย ภิกฺขุนํ
สลฺยํ เทติ ยทา ชนปทจาริกํ จริตฺูกาโม(๓) โหติ
ตทา เอกํ เทว อาโลเป อติเรกํ ภูณฺชติ สพฺพกาลํ
๑. ม. ยํ ฯ ๒. ม. ปวิสีตฺูกาโม ฯ ๓. ม. นิกขมิตฺูกาโม ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๒๗๘

จกฺกมนญจารุห อปราปรึ จกฺกมติ เถโร ตาย สลฺยฌาย
ถตฺวา ภควา อวฺวโส ชนปทจาริกํ จริตฺกามโ โหติ ตุมฺหากํ
กตฺตพฺพํ กโรธา ตึ ภิกฺขุณฺํ สลฺยณฺํ เทติฯ

ภควา ปจฺมโพธิยํ วิสตีวสุสานิ อนิพทฺฐวาสโ อโหสิ
ปจฺจฺฉา ปลยจวิสตีวสุสานิ อพฺโพทิกณฺณํ สวตฺถึเยว อุปนิสฺสาย
วสนฺโตะ เอกทิวเส (๑) เทว จานานิ ปรีภุชฺชติ เชตวเน รตฺตี
วสิตฺวา ปฺนทิวเส ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต ทกฺขิมทฺวารเน สวตฺถึ
ปิณฺฑาย ปวีสิตฺวา ปาจिनทฺวารเน นิกฺขมิตฺวา ปุพฺพาราม
ทิวาวิหาริ กโรติ ปุพฺพาราม รตฺตี วสิตฺวา ปฺนทิวเส
ปาจिनทฺวารเน สวตฺถึ ปิณฺฑาย ปวีสิตฺวา ทกฺขิมทฺวารเน
นิกฺขมิตฺวา เชตวเน ทิวาวิหาริ กโรติ กสฺมา ทฺวินฺนํ
กฺลานํ อนุกมฺปาย มนุสฺสตฺตภาเว จิตฺนํ หิ อนาถปิณฺฑทิกเน
วिय อญฺเณน เณจि มาตฺฐคามตฺตภาเว จิตาย จ วิสาขาย
วिय อญฺเณน อิตฺถิยา ตถาคตํ อุทฺทิสฺส ชนปรีจฺจาโค กโต
นาม นตฺถิ ตสฺมา ภควา เตสํ อนุกมฺปาย เอกทิวเส อิมานิ
เทว จานานิ ปรีภุชฺชติ ตสฺมี ปน ทิวเส เชตวเน วสิ ฯ
ตสฺมา เถโร อชฺช ภควา สวตฺถึยํ ปิณฺฑาย จริตฺวา
สายนฺทกาเล คตฺตานิ ปรีสตีจฺจนตฺถาย ปุพฺพโกฏฺฐกํ คมิตฺสฺสติ
อถาหิ คตฺตานิ ปรีสตีจิตฺวา จิตํ ภควนฺตํ ยาจิตฺวา รมฺมกสฺส
๑. สี่. เอกทิวสึ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสตตวณณา หน้า ๒๗๕

พราหฺมณสฺส อสฺสํ คเหตุวา คมิสฺสามิ เอวมิเม ภิกฺขุ ภควโต
สมฺมุขา ลภิสฺสนฺติ ฐมฺมี กถํ สวณายา ติ จินฺเตตฺวา เต
ภิกฺขุ เอวมาหฯ

มิการมาตฺฐปาสาโทติ วิสาขาย ปาสาโท สฺวา หิ
มิการเน เสฏฺฐิณา มาตฺฐจฺานเ จปิตตฺตา มิการมาตฺตาติ
วฺจฺจติ ปฏิสฺสลาณา วฺจฺจติโตติ ตสฺมี กิร ปาสาเท ทฺวินฺนํ
มหาสาวกานํ สิริคพฺพานํ มชฺเฌ ภควโต สิริคพฺโภ อโหสิฯ
เถโร ทวารํ วิวริตฺวา อนฺโตคพฺภํ สมฺมชฺชิตฺวา มาลากจวริ
นีหริตฺวา มลฺลจปีจํ ปณฺณเปตฺวา สตฺถุ สณฺณํ อทาสิฯ
สตฺถา สิริคพฺภํ ปวิสิตฺวา ทกฺขิณฺเนน ปสฺเสน สโต สมฺปชาโน
สิหเสยฺยํ อฺปกมฺม ทรณํ ปฏฺิปสฺสมฺเกตฺวา อฏฺุจาย ผลสฺมาปตฺตี
อปฺเปตฺวา นิสีทิตฺวา สายณฺหสมเย ตโต วฺจฺจาสิ ตํ สนฺชาย
วฺจฺจติ ปฏิสฺสลาณา วฺจฺจติโตติฯ

ปริสฺสิญฺจิตฺตฺนํ โย หิ จฺจนฺณมตฺติกาทิหิ คตฺตานิ
อฺพพฺภุญฺเณโต มลฺลคกฺมฺฐาทิหิ (๑) วา จํสนฺโต นฺุหายติ โส
นฺุหายตีติ วฺจฺจติ โย ตถา อกฺตฺวา ปกตฺยาว นฺุหายติ
โส ปริสฺสิญฺจตีติ วฺจฺจติ ภควโตปิ สรีเร ตถา หริตพฺพํ
รโฆชฺชลํ นาม นฺุปลิมฺปติ อุตฺตคฺคหณฺตถํ ปน ภควา เกวลํ
อฺทกํ โอตฺรติ เตนาห คตฺตานิ ปริสฺสิญฺจิตฺตฺนํฯ ปุพฺพโกฏฺฐโกติฯ
๑. ม. มลฺลคกฺมฺฐาทิหิฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคความณฺนา หน้า ๒๘๐

ปาจันโกกฺกุชโก

สวตฺถึยฺยํ กิร วิหาโร กทาจิ มหา โหติ กทาจิ
ขุทฺทโก ตทา หิฎฺฐ โส วิปฺสฺสึสฺส ภาควโต กาลเ โยชนิโก
อโหสิ สิจิสุสฺส ติกาวโต เวสฺสภุสฺส อทฺธโยชนิโก กกุสนฺธสุสฺส
คาวุตฺตปฺปมาโณ โจนาคมนฺธสุสฺส อทฺธคาวุตฺตปฺปมาโณ กสุสฺส-
วิสตฺติอุสภฺปมาโณ อมฺหากํ ภาควโต กาลเ อกฺกุชกรีสฺสปฺปมาโณ
ชาโต ตํปี นครํ ตสุสฺส วิหารสุสฺส กทาจิ ปาจันโต โหติ
กทาจิ ทกฺขิมโต กทาจิ ปจฺฉิมโต กทาจิ อุตฺตรโต เขตวเน
คณฺธกฺกุชฺชึยฺยํ ปน จตฺตุนํ มลฺลจปาทานํ ปตฺติกฺกุชฺชิตฺตฺตฺตฺตํ อจลเมว ฯ

จตฺตารี หิ อจลเจตฺติยฺกฺกุชฺชานานิ นาม มหาโพธิ-
ปฺปลงฺกฺกุชฺชานํ อสิปฺตเน ชมฺมจกฺกปฺปวตฺตคณฺธกฺกุชฺชานํ สงฺกสุสฺส-
นคฺคทฺวารเ เทโวโรหนกาลเ โสปานสุสฺส ปตฺติกฺกุชฺชานกฺกุชฺชานํ (๑) มลฺลจ-
ปาทกฺกุชฺชานนฺติ อยํ ปน ปุพฺพโกกฺกุชโก กสุสฺสปทสพฺลสุสฺส
วิสตฺติอุสภฺวิหารกาลเ ปาจันทฺวารเ โกกฺกุชโก อโหสิ โส อิทานิปี
ปุพฺพโกกฺกุชโกเดวฺว ปญฺญาตติ กสุสฺสปทสพฺลสุสฺส กาลเ อจิรวตี-
นคฺคํ ปริกฺขิปีตฺวา สนฺทมาณา ปุพฺพโกกฺกุชกํ ปตฺวา อุตฺเทน
ภินฺนิตฺวา มหนฺตํ อุตฺทกรทํ มาเปสิ สมตฺติตฺถํ อนฺนปุพฺพ-
คณฺธกฺกุชฺชํ ตตฺถ เอกํ รณฺโณ นุหฺนตฺติตฺถํ เอกํ นาครานํ
เอกํ ภิกฺขุสงฺฆสุสฺส เอกํ พุทฺธานนฺติ เอวํ ปาฏิกฺเขกฺกานิ
๑. ม. ปตฺติกฺกุชฺชานํ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตฺตวณฺณา หน้า ๒๘๑

นุหฺนาคิตฺถานี โหฺนติ รฺมณียานี วิปฺปกิณฺณรชตปฺภฺภูสทิส-
 วาลิกานี อิติ ภควา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธิ เยน
 อัย เอวฺรุโป ปุพฺพโกฏฺฐโก เตนฺอุปสงฺกมิ คตฺถานี ปริสฺธิจฺจิตฺ ๑
 อถายสฺมา อานนฺโท อุกทสาฎฺธิกํ อฺปนฺเนสิ ภควา รตฺตทฺอุปฺภฺภู
 อฺปนฺเนตฺวา อุกทสาฎฺธิกํ นิวาเสสิ เถโร ทฺอุปฺภฺภูเณ สทฺธิ
 มหาจิวฺริ อตฺตโน หตฺถคตฺ อกาสิ ภควา อุกทํ โอตฺริ ๑
 สโหฺตรณฺเนวสฺส อุกเท มจฺฉกจฺฉปา สพฺเพ สุวณฺณวณฺณา
 อหฺลํ ฆนฺตนาฬิกาทิ สุวณฺณรชธารานิสฺสิจฺจมานกาโล วิย
 สุวณฺณปฺภฺภูปฺปสารถกาโล วิย จ อโหสิ อถ ภควโต
 นุหฺนาวตฺตํ ทสฺเสตฺวา นุหฺนตฺวา (๑) ปจฺจตฺตคิณฺณสฺส เถโร
 รตฺตทฺอุปฺภฺภู อฺปนฺเนสิ ภควา ตํ นิวาเสตฺวา วิชฺชุตฺตาสทิสฺ
 กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา มหาจิวฺริ อนฺตนฺเตน สฺหริตฺวา ปทฺม-
 คพฺภสทิสํ กตฺวา อฺปนฺนิตํ ทฺวิสฺสุ กณฺเณสฺสุ คเหตฺวา อฏฺฐาสิ ๑
 เตน วุตฺตํ ปุพฺพโกฏฺฐเก คตฺถานี ปริสฺธิจฺจิตฺวา ปจฺจตฺตฺริตฺวา[๒] เอกจิวฺโร
 อฏฺฐาสิตี ๑

เอวํ จิตฺสฺส ปน ภควโต สฺริริ วิกสิตกมฺลุปฺปลสฺริ
 สพฺพปาฬิสฺสูลํ ปาริจฺจตฺตํ ตารามฺริจิวฺกสิตํ จ คคนตลํ สิริยา
 อวหสมานํ วิย วิโรจิตฺถ พุยามปฺปภาปฺริกฺเขปฺวิลาสินี จสฺส
 ทฺวตฺตีสวรลฺกฺขณฺมาลา คนฺเถตฺวา จปิตฺทวตฺตีสจฺจนฺทมาลา วิย
 # ๑. ม. นุหฺนตฺวา ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ปจฺจตฺตฺริตฺวาตี ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๒๘๒

ทฺวตฺตีสฺสุริยมาลา วีย ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จปิตทฺวตฺตีสจกฺกวตฺติ ทฺวตฺตีส-
เทวราชา ทฺวตฺตีสมหาพฺรหฺมาโน วีย จ อตฺตวิย วิโรจิตฺถ ๑
วณฺณภูมि นามเสา เอวฺรุเปสฺสุ จาเนสฺสุ พุทฺธานํ สรีรวณฺณํ
วา คฺควณฺณํ วา จฺฉณฺนียปเทหิ วา คาถาหิ วา อตฺถลยจ
อุปฺมาโย จ การณานิ จ อahrtฺวา ปฏฺฐิพลน ฅมฺมกถิเกน
ปฺรูเตวฺวา กเถตฺวภูฏฺตีติ เอวฺรุเปสฺสุ จาเนสฺสุ ฅมฺมกถิกสฺส ถาโม
เวทิตพฺโพ ๑

คตฺตานิ ปุพฺพปาปฺยมาโนติ ปกฺติภาวํ คมฺยมาโน นิริทฺทกานิ
กฺรุมาโน สุกฺขาปฺยมาโนติ อตฺถโต โสทเกน คตฺเตน (๑) จิวรี
ปารุปนตฺสสฺส หิ จิวเร กณฺณิกา อฏฺฐจหนฺติ ปริกฺขารภณฺฑํ
ทฺสฺสติ พุทฺธานํ ปน สรีเร รโฆชลลํ น อุปฺลิมฺปติ ปทฺม-
ปตฺเต ปกฺขิตฺตอฏฺทกพินฺทุ วีย อฏฺทกํ วินิวตฺเตตฺวา คจฺฉนฺติ ๑
เอวํ สนฺเตปี สิกฺขาการวตฺตาย ภควา ปุพฺพชิตฺวตฺตํ นามตฺนฺติ
มหาจิวรี อฏฺโฐ กณฺเณสฺสุ คเหตุวฺวา ปฺรูโต กายํ ปฏฺฐิจฺฉาเทตฺวา
อฏฺฐจาสิ ตสฺมี ขณฺเณ เถโร จินฺเตสิ ภควา มหาจิวรี
ปารุปีตฺวา มิคารมาตฺตฺปาสาทํ อารพฺถ คมนานิกินฺหารโต (๒)
ปฏฺฐจาย ทฺนฺนินิวตฺติโย ภวิสฺสติ พุทฺธานํ หิ อธิปฺปายโกปนํ
นาม เอกจาริกสีหสฺส คหณตฺถํ หตฺถปฺปสฺสารณํ วีย ปกฺกนฺน-
วรวารณสฺส (๓) โสณฺฑาย ปรามสนํ วีย อุกฺคเตชสฺส อาสีวิสฺส
๑. สී. โสทเก ๑ ๒. ม. คมนานิกินฺหารโต ๑ ๓. ม. ปกฺกนฺนจรวารณสฺส ๑

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๒๘๓

คิวยัม คหณัม วिय จ ภาริยัม โหติ อีเชว รมมกสฺส
พฺร่าหฺมณสฺส อสฺสมสฺส วณฺณัม กเถตฺวา ตตฺถ คมนตฺถาย
ภควนฺตํ ยาจิสฺสามี ทิ โส ตถา อกาสิ เตน วุฑฺฒํ อถโฆ
อายสฺมา อานนฺโท เป อนุกมฺปํ อฺปาทายาติฯ

ตตฺถ อนุกมฺปํ อฺปาทายาติ ภควโต สมฺมุขา ชมฺมี กถํ
โสสฺสามาติ ตํ อสฺสมํ คตํ ปณฺจณฺณํ ภิกฺขุสฺตํ อนุกมฺปํ
ปฏฺิจฺจ เตสฺส การุญฺณํ กตฺวาติ อตฺถโธ ชมฺมียา กถายาติ
ทสฺส ปารมิตาสฺส อณฺเฏตฺราย ปารมิยา เจว มหาภินิฏฺขมฺนสฺส
จ วณฺณัม กถยมาณา สนฺนิสินฺนา โหนฺติ อากมฺยมาโนติ
โอโลกยมาโน อหํ พุทฺโธติ สหสา อปฺปวิสิตฺวา ยาว สา
กถา นิฏฺฐาติ ตาว อญฺจาสีติ อตฺถโธ อคฺคฬิ อโกญฺเฐสิติ
อคฺคณฺเขน กวาญฺเฐ สลฺลํ อทาสี วิวรีสุติ โสตํ โอทหิตฺวา
นิสินฺนตฺตา ตํขณฺเฆว อากนฺตฺวา วิวรีสุฯ

ปณฺยตฺเต อาสเนติ พุทฺธกาเล กิร ยตฺถ ยตฺถ เอโกปี
ภิกฺขุ วิหฺรติ ตตฺถ ตตฺถ (๑) พุทฺธธาสนํ ปณฺยตฺตเมว โหติ ฯ
กสฺมา ภควา กิร (๒) อตฺตโน สนฺติเก กมฺมญฺ्ञานํ คเหตุวา
ผาสฺสกุญฺ्ञาเน วิหฺรนฺเต มนฺสิกโรติ อสฺสโก มยฺหํ สนฺติเก
กมฺมญฺ्ञานํ คเหตุวา คโต สกฺขิสฺสติ นุ โข วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺถ
โน วา ติ อถ นํ ปสฺสติ กมฺมญฺ्ञานํ วิสฺสชฺเชตฺวา อกฺุสลวิตกฺกํ (๓)

๑. ม. สพุพฺพตฺถ ฯ ๒. ม. ภควา หิ ฯ ๓. ม. อกฺุสลวิตกฺเก ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๒๘๔

วิตกฺกยมานํ ตโต ถํ หิ นาม มาทิสฺสสฺ สตฺถุ สนฺติเก
 กมฺมกฺุจํ คเหตฺวา วิหรนฺตํ อิมํ กุลปฺตํ อฺกฺุสทวิตกฺกา
 อภิภวิตฺวา อนมตฺคฺเค วกฺุญฺทกฺุเข สํสาเรสฺสนฺตํ (๑) ตสฺส อฺนุคฺคหตฺถํ
 ตตฺถเว อตฺตํ ทสฺเสตฺวา ตํ กุลปฺตํ โอวทิตฺวา อากาสํ
 อฺปฺปติตฺวา ปฺน อตฺตโน วสฺนกฺุจํเมว คจฺจติ อเถว
 โอวทิตฺวา เตะ ภิกฺุชฺ จินฺตยํสฺ สตฺถา อมฺหากํ มนํ
 ชานิตฺวา อากนฺตฺวา อมฺหากํ สมีเป จิตฺเยว อตฺตํ ทสฺเสติ
 ตสฺมี ขณฺเ กนฺเต อธิ นิสํทถ อธิ นิสํทถาติ อาสน-
 ปฺริเยสนํ นาม ภาริตํ [๒] อาสนํ ปฺลยฺเปตฺวาว วิหรนฺติ
 ยสฺส ปิจฺจ อตฺถิ โส ตํ ปฺลยฺเปติ ยสฺส นตฺถิ โส มนฺจํ
 วา ผลกํ วา กฺุญฺจํ วา ปาสาณํ วา วาลิกาปฺลยฺชํ วา
 ปฺลยฺเปติ [๓] อลภฺมานา ปฺราณปฺณฺณานิปี สงฺกทฺธิตฺวา
 ตตฺถ ปฺสฺกฺุลํ ปตฺถริตฺวา จเปนฺติ อธิ ปน ปกฺติปฺลยฺตตฺเมว
 อาสนํ อโหสิ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ ปฺลยฺตเต อาสนเ
 นิสํทติ ฯ

กาย นฺตฺถาติ กตฺมาย นฺ กถาย สนฺนิตฺนฺนา ภวถาติ
 อตฺถิ กาย เนตฺถา ติปิ ปาลี ตสฺสา กตฺมาย นฺ เตะถาติ
 อตฺถิ กาย โนตฺถา ติปิ ปาลี ตสฺสาปี ปฺริโมเยว อตฺถิ ฯ
 # ๑. สํ. สํสาเรสฺสนฺตํ ฯ ๒. ม. เตะถนฺตเร เตะติ ทิสฺสติ ฯ
 # ๓. ม. เตะถนฺตเร ตนฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตฺตวณฺณนา หน้า ๒๘๕

อนฺตรรา กถาติ กมฺมกฺกุชานมนสึการอุทฺเทศปฺริปฺจฺญาทีนํ อนฺตรรา
อณฺญา เอกา กถา วิปฺปกถาติ มม อากมนปฺจฺจยา อปร-
นิกฺกุชิตา สึขํ อปฺปตฺตา อถ ภควา อนฺนปฺปตฺโตติ อถ เอตฺสมี
กาเล ภควา อากโต ชมฺมี วา กถาติ ทสฺสกาเวตฺถนึสฺสิตา
วา ชมฺมี กถา อริโย วา ตฺถนึภาโวติ เอตฺถ ปน ทฺตึยฺ
ณานปี อริโย ตฺถนึภาโว มฺลทกมฺมกฺกุชานปี ตฺสฺมา ตํ ฌานํ
อปฺเปตฺวา นิสินฺโนป มฺลทกมฺมกฺกุชานํ คเหตุวา นิสินฺโนป กิกฺขุ
อริเยน ตฺถนึภาเวน นิสินฺโนติ เวทิตฺพุโพ ฯ

เทฺวมา กิกฺขเว ปฺริเยสนาติ เอกา อนฺนสนฺธิ เต กิกฺขุ
สมฺมุขา ชมฺมี กถํ โสสฺสามาติ เณรสฺส ภาโร อกัสมฺ ๑
เถโร เตสํ อสฺสมกมนนกาสิ เต ตตฺถ นิสึทิตฺวา อติ-
รจฺจฺยานกถิกา หุตฺวา ชมฺมึยา กถาย นิสึทิสฺส อถ ภควา
อัยฺย ตฺถนึภากํ ปฺริเยสนา อริยปฺริเยสนา นามา ตี ทสฺเสตฺถุ อิมํ
เทสนํ อารภี ฯ

ตตฺถ กตฺมา จ กิกฺขเว อนริยปฺริเยสนาติ เอตฺถ ยถา
มกฺกกุสโล ปุริโส ปจฺมํ วชฺเชตฺพุพฺพํ อปายมกฺกํ ทสฺเสนฺนโต
วามํ มฺลจฺจิตฺวา ทกฺขิณํ คณฺหาติ วทติ เอวํ ภควา เทสนา-
กฺกุสลาช ปจฺมํ วชฺเชตฺพุพฺพํ อนริยปฺริเยสนํ อจฺจิกฺขิตฺวา ปจฺจฺญา
อิตฺโร อจฺจิกฺขิสฺสามีติ อุทฺเทศานุกฺกมํ กิณฺทิตฺวา เอวมาห ฯ
ชาตฺตมฺโมติ ชายนสฺภาโว ชราชฺมฺโมติ ชีรณสฺภาโว ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคความณณา หน้า ๒๘๖

พฺยาริชมุโมติ พฺยาริสภาโว มรณชมุโมติ มรณสภาโว ฯ
โสภกชมุโมติ โสจนกสภาโว สงฺกิลเสชมุโมติ สงฺกิลิสฺสนสภาโว ฯ

ปฺตุตฺตกริยนฺติ ปฺตุตฺตา จ กริยา จ เอส นโย

สพฺพตฺต ชาตฺรฺปรชตฺนฺติ เอตฺถ ปน ชาตฺรฺปนฺติ สุวณฺณํ ฯ
รชตฺนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ โวหารูปรคํ โลหมาสกาถิ ชาติชมฺมา
เหตฺต ธิกฺขเว อุปรโยติ เอตฺต ปลฺลจ กามคฺคณา อุปรโย นาม
โหนฺติ เต สพฺเพปิ ชาติชมฺมาติ ทสฺเสติ พฺยาริชมฺมวาราทีสุ
ชาตฺรฺปรชตํ น คหิตํ น เหนตฺตสฺส สีสโรคาทโย พฺยารโย
นาม โหนฺติ น สตฺตํ วิย จุตฺตสงฺขาตํ มรณํ น โสโก
อุปรชชติ ชราทีหิ (๑) ปน สงฺกิลเสหิ สงฺกิลิสฺสตีติ
สงฺกิลเสธิกฺชมฺมวारे (๒) คหิตํ ตถา อุตฺตสมฺภูจฺจานตฺตา ชาติ-
ชมฺมวारे มลฺลํ คเหตุวา ชีรณโต ชราชมฺมวारे จ ฯ

อัย ธิกฺขเว อริยปริเยสนาติ ธิกฺขเว อัย สยํ
นินฺทฺโทสตาปิ อริเยหิ ปริเยสิตฺตพฺพตาปิ อริยปริเยสนาติ
เวทิตพฺพา ฯ

อหํปี สฺกํ ธิกฺขเวติ กสฺมา อารภิ มฺลโต ปญฺจาย
มหาภินิกฺขมณํ ทสฺเสตฺถ เอวํ ภิรฺสฺส อโหสิ ธิกฺขเว อหํปี
ปฺพุเพ อนริยปริเยสนํ ปริเยสึ สุวาหํ ตํ ปหาย อริยปริเยสนํ
ปริเยสิตฺตวา สพฺพตฺตํ ปตฺโต ปญฺจวคฺคิยาปิ อนริยปริเยสนํ
๑. ม. อยาทีหิ ฯ ๒. ม. ลํกิลเสชมฺมวारे ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้ ๒๘๗

ปรียะสีสุ เต ตั ปหาย อรียปรียะสนั ปรียะสีตุวา จีณาสวภูมี
ปตุตา ตุมะหปี มม เจว ปญจวคคิยานญจ มคัค อารุพุหา
อรียปรียะสนา ตุมุหาคั ปรียะสนาติ มุลโต ปญุจาย อตุตโน
มหาภินิกขมนั ทสเสตุอิมั เทสนั อารภิ ฯ

ตตุถ ทหโรว สมานติ ตรุโณว สมานิ สุตสุกาพเกโสติ
สุฏุสุ กาพเกโส อลขณวณณเกโสว หตุวาติ อตุโถ ภเทรนาติ
ภททเคน ปจเมน วยสาติ ตินณั วยานั ปจมวเณ ฯ
อกามกานนตุติ อนิจจมานานั อนาทรตเต สามิวจัน อสุสูนิ
มุข เอเตสนติ อสุสูมุขา เตสั อสุสูมุขานั อสุสูกิลินมุขานนติ
อตุโถ รุทนุตทานนติ กนุทิตุวา รุทมานานั กิ กุสล คเวสีติ
กิ กุสสนติ คเวสมานิ อนนตุตตรั สนตุติวรปทนติ อตุตมัสนติ-
สงุขาคั วรปทั นิพพานั ปรียะสมานติ อตุโถ เณ อาพาโร(๑)
เอตุถ อาพาโรติ ตสส นามั ทิมปิังคโถ กิเรโส เตนสส
อาพาโรติ นามั อโหสิ กาลาโมติ โคตุตติ วิหรตายสุมาติ
วิหรรตุ आयสุมา ยตุถ วิญญู ปุริโสติ ยสุมี ชมเม ปณุทิตุ
ปุริโส สกั อจริยกนุติ อตุตโน อจริยสมยั อุปสมปชช
วิหเรยยาติ ปญุทภิตุวา วิหเรยย เอตุตาวตา เตน โอกาโส
กโต โหติ ตั ชมมุนติ ตั เตสั สมยั ตนตุตี ปรียาปุณินติ
สุตวาว อุกคณหี ฯ

๑. เณ อาพาโร กาลาโมติปิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๒๘๘

โฏฏปทตมตฺเตนาติ เตน วุตตสฺส ปฏิกฺคหณตฺถํ โฏฏจ-
 ปทรณมตฺเตน อปราปฺริ กตฺวา โฏฏจสญฺจรณมตฺเตนาติ
 อตุโถ ลปิตลาปนมตฺเตนาติ เตน ลปิตสฺส ปฏฺฐาปนมตฺเตเนน ฯ
 ฉาณวาทนฺติ ชานามิตฺติ วาทํ เถรวาทนฺติ ธิรภาววาทํ ฯ
 เถโร อหเมตฺถาติ เอตํ วจัน อหญฺเจว อญฺเญ จาติ น
 เกวลํ อหํ อญฺเญปี พหุ เอวํ วทนฺติ เกวลํ สทฺธา-
 มตฺเตเนนาติ ปญฺญา ย อสจฺฉิกตฺวา สทฺธาเรณ สทฺธามตฺเตเนน ฯ
 โพธิสฺสโต กิร วาจา ย ฌมฺมํ อุกฺคณฺหนโตเยว น กาลามสฺส
 วาจา ย ปริยตฺติมตฺเตเมว อสฺมี ฌมฺเม. อทฺธา เอส สตฺตุนฺนํ
 สมาปตฺตินํ ลาภี ติ อญฺญาสิ เตนสฺส เอตทโหสิ ฯ

อาภิกญฺจณฺญาตนํ ปเวเทสีติ อาภิกญฺจณฺญาตนปริโยสานา
 สตฺตสมาปตฺติโย มํ ชานาเปสิ สทฺธาติ อิมาสํ สตฺตุนฺนํ
 สมาปตฺตินํ นิพฺพตฺตุนฺนตฺถาย สทฺธา วิริยาทีสุปี เอเสว
 นโย ปทฺทเหยฺยนฺติ ปโยคํ กเรยฺยํ น จิรฺสเสว ตํ ฌมฺมํ
 สยํ อภิกญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺบฺพชฺช วิหาสิณฺติ โพธิสฺสโต
 กิร วิริยํ ปกฺคเหตฺวา กติปาหญฺเญว สตฺตสฺวณฺณนิสฺเสณฺนิโย
 สมฺปาเทนฺโต (๑) วิย สตฺตสมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตสิ ตสฺมา เอวมาท ฯ

ลาภา โน อาวุโสติ อนุสฺสยฺยโก กิเรส กาลาโม. ตสฺมา
 อยํ อธฺนาคโต กิณฺติ กตฺวา อิมํ ฌมฺมํ นิพฺพตฺเตสิ ติ อุตฺตยฺ
 # ๑. สี. สจฺจมาญฺเญนฺโต ฯ ม. ปสาเรนฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๒๘๕

อกตวา ปสนุโน ปสาทํ ปเวเทนุโต เอวมหา อุโภ วสนุตตา
 อิมํ คณํ ปรีหรามาดิ มหา อัย คโณ เทวปี ชนา ปรีหรามาดิ
 วตฺวา คณสฺส สลฺยณํ อทาสิ อหํปี สตฺตุนนํ สฺมาปตฺตินํ
 ลากิ มหาปฺริโสปี สตฺตุนนเมว เอตฺตกา ชนา มหาปฺริสฺส
 สนฺติเก ปรีกมมํ อุกฺคณฺหถ เอตฺตกา มยฺहनุ ติ มชฺเฌ กิณฺทิตฺวา
 อทาสิ อฺพารายาดิ อุตฺตมาย ปฺชายาดิ กาลามสฺส กิร
 อฺปฏฺฐากา อิตฺถิโยปี ปฺริสาปี กนฺธมาลาทีนํ คเหตุวา
 อากจฺจนฺติ กาลาโม กจฺจถ มหาปฺริสฺสํ ปฺชเถตฺติ วทติ ฯ
 เต ตํ (๑) ปฺชเถตฺวา ยํ อวสิฏฺฐจํ โหติ เตน กาลามํ ปฺชเณตฺติ
 มหคฺฆมานิ มณฺจปีจานิ ออาหารนฺติ ตานปี มหาปฺริสฺสํ ทาเปตฺวา
 ยถิ อวสิฏฺฐจํ โหติ อตฺตนา คณฺหาติ คตฺตคตฺตฺฐจฺจเน วรเสนาสนํ
 โปธิสฺตตฺสฺส ชคฺคาเปตฺวา เสสํ อตฺตนา คณฺหาติ เอวํ
 อฺพาราย ปฺชาย ปฺชเสี นายํ รมฺโม นิพฺพิทายาดิอาทิสฺสุ
 อัย สตฺตสฺมาปตฺติรมฺโม เนว วฏฺเฏ นิพฺพิทฺนฺตฺถาย น
 วิรชฺชนตฺถาย น รากาทีนํ นิโรชนตฺถาย น อฺปสมตฺถาย
 น อภิณฺเฌยฺชรมฺมอกิขานนตฺถาย น จตฺมกฺคสมฺโพชาย (๒) น
 นิพฺพานสจฺฉิกิริยายํ สํวตฺตตฺตํ อตฺถโถ ฯ

ยาวเทว อากิณฺจณฺณายตฺนุปตฺตติยาติ ยาว สฏฺฐิจิ-
 กปฺปสฺสทฺสฺสาเยปฺริมาณฺ(๓) อากิณฺจณฺณายตฺนภเว อฺปตฺตติ ตาว (๔)
 # ๑. ม. เต มํ ฯ ๒. ม. น จตฺสจฺจสมฺโพชาย ฯ ๓. ม. สฏฺฐิจิปฺปมตฺต... ฯ
 # ๔. ม. ตาวเทว ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฤคณา หน้า ๒๕๐

ถ้วคตติ น ตโต อุทฐิ เอวมยิ ปุณราวตตณกธมโม่เยว
ยลยจฎจัน ปาเปติ ตั ชาติชรามรณหิ อปริมุตตเมว มจจุ-
ปาสปริกขิตตเมวติ ตโต ปฎจาย จ ปน มหาสตุโต ยถา
นาม ฉาตชฎตปุริโส มนุญลโภชนั ลภิตวา สมปิยาย-
มานปี ฎุชิตวา ปิตตวเสน วา เสมหวเสน วา มุจนิกา-
วเสน (๑) วา ฉทเทตวา ปุณ เอกิ ปิณชั ฎุชิตุสสามิติ มนั น
อุปปาเทติ เอวเมว อีมา สตตสมาปตติโย มหนเตน
อุสุสาเหน นิพพตเตตวาปี ตาสู อิมิ ปุณราวตติกาทิเกทั
อาทินวั ทิสวา ปุณ อิมิ ฌมมึ อวชชิตุสสามิ วา สมาปชชิตุสสามิ
วา อธิฎุจหิตุสสามิ วา ฎุฎุจหิตุสสามิ วา ปจจเวกขิตุสสามิ วาติ
จิตตเมว น อุปปาเทสิ อนลจกริตวาติ อถั อิมินา อถั
อิมินาติ ปุณปุณั อนลจกริตวา นิพพิชชชาติ นิพพิณุทิตวา ฯ
อปกุกมินุติ อคมาสิ ฯ

น โข ราโม อิมิ ฌมมนุติ อีชาปี โโพธิสตุโต ตั ฌมมึ
อุคคณหนุโตเยว อญญาสิ นายิ อฎุจสมาปตติฌมโม่ อุทกสุส
วาจาย อุคคหิตมตุโตว จปีโต (๒) อทฐา ปเนส อฎุจสมา-
ปตติลาภิ ติ เตนสุส เอตทโหสิ น โข ราโม ฯเปฯ
ชานั ปสสุสิ วิหาสิ ติ เสสเมตถ ปุริมวาเร ฎุตตนเยเนว
เวทิตพพิ ฯ

๑. ม. มกุชิกาวเสน ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราลิสตุตวณณา หน้า ๒๕๑

เอน อรุเวลา เสนานิคโมติ เอตถ อรุเวลาติ มหาเวลา
มหาวาลิกราลีสติ อตุโถ อถวา อรุติ วาลิกา วุจติ เวลาติ
มรียาธา เวลาติกมณเหตุ อาหญา อรุ อรุเวลาติ เอวเมตถ
อตุโถ ทฎุจพุโพ ๑

อติเต กิร อนุปฺปนเน พุทุเช ทสสทสสา กุลปฺตดา
ตาปสพพพชฺช ปพพชิตฺวา ตสฺมี ปเทเส วิหรนฺตา เอกทิวลั
สนฺนิปติตฺวา กติกวตฺตํ อํกํสุ กายกมฺมวจิกมฺมานิ นาม
ปเรลัปี ปากฺฎานิ โหนฺติ มโนกมฺมํ ปน อปากฺฎํ ตสฺมา
โย กามวิตกฺกํ วา พุยาปาทวิตกฺกํ วา วิหีสาวิตกฺกํ วา
วิตกฺเกติ ตสฺส อตุโถ โจทโก นาม นตฺถิ โส อตฺตนา
ว
อตฺตนาํ โจเทตฺวา ปฎุญฺปนฺเน (๑) วาลิกํ อหริตฺวา อิมสฺมี จาเน
อากริตฺ อิมสฺส ทณฺฑกมฺมนุ ติ ตโต ปฎุจาย โย ตาทิสั
วิตกฺกํ วิตกฺเกติ โส ตตฺถ ปฎุญฺปนฺเน วาลิกํ อากริตฺิ เอวั
ตตฺถ อนุกฺกเมน มหาวาลิกราลิสฺ ซาโต ตโต นํ ปจฺฉินฺมา
ชนตา ปริกฺขิปิตฺวา เจตฺยญฺจานมกาสิ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ
อรุเวลาติ มหาเวลา มหาวาลิกราลีสติ อตุโถ ตเมว สนฺธาย
วุตฺตํ อถวา อรุติ วาลิกา วุจติ เวลาติ มรียาธา
เวลาติกมณเหตุ อาหญา อรุ อรุเวลาติ เอวเมตถ อตุโถ
ทฎุจพุโพติ ๑

๑. ม. ปตฺตปฺปนฺเน ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณฺณา หน้า ๒๕๒

เสนานิกโมติ เสนาย นิคโม. ปจฺมกปฺปิกานํ กิร ตสฺมี
 จานเ เสนานิเวโส อโหสิ ตสฺมา โส ปเทโส เสนานิกโมติปิ
 วุจฺจติ เสนานิกาโม ติปิ ปาโจ เสนานิ นาม สุชาตาย
 ปิตา ตสฺส คาโมติ อตุโธ ตทวสฺรินฺติ ตตฺถ โอสรี ฯ
 รมณฺิยํ ภูมิกานฺติ สุปฺปผิตฺตานปฺปการชฺลชฺถชฺปฺปวิจิตฺตํ
 มโนรมํ ภูมิกาคํ ปาสาทิกญฺจ วนสณฺฺชานฺติ โมรปิลฺลภกฺลาปสฺทิสํ
 ปสฺทาชนนวนสณฺฺชญฺจ อทฺทสํ นทิลฺลจฺ สนฺทฺนฺดินฺติ
 สนฺทฺมานญฺจ มณฺิกขนฺชฺสทิสํ วิมลนํลสิตฺลสฺลิลํ เนรณฺฺชริ นทํ
 อทฺทสํ เสตกนฺติ ปฺริสุทฺธํ นิกฺกทฺทมํ สุปฺติตฺถนฺติ
 อณฺฺปพฺพกมฺภิเรหิ สฺนฺทฺเรหิ ติตฺถेหิ อุเปตํ รมณฺิยนฺติ
 รชฺตปตฺตสฺทิสํ วิปฺปกิณฺรวาลิกํ ปหฺตมจฺจกจฺจปํ อภิรามทสฺสนํ ฯ
 สมฺนฺตา จ โคจฺรคามนฺติ ตสฺส ปเทสฺส สมฺนฺตา อวิทฺูเร
 กมนาคมนสมฺปนฺนํ สมฺปตฺตปพฺพชิตานํ สฺลภปิลฺลจํ โคจฺรคามญฺจ
 อทฺทสํ อลํ วตฺาติ สมตฺถํ วต ตตฺถเวว นิสํทินฺติ โโพธิ-
 ปลฺลลงฺเก นิสฺชชฺ สนฺชฺรายาห อุปฺริ สฺตฺตสฺมี หิ ตตฺถเววาทิ
 ทฺูกกรการิกฺกุจฺจํ อธิปฺเปตํ อธิ ปน โโพธิปลฺลลงฺโก เตนาห
 ตตฺถเวว นิสํทินฺติ อลมิทํ ปฺชานายาติ อิทํ จานํ ปฺชานตฺถาย
 สมตฺถนฺติ เอวํ จินฺเตตฺวา นิสํทินฺติ อตุโธ ฯ

อชฺฌกมฺนฺติ อธิคจฺฉิ ปฺภูติภิ ฌาณญฺจ ปน เม
 ทสฺสนนฺติ สพฺพชฺมมทสฺสนสมตฺถญฺจ เม สพฺพญฺญตฺถาณํ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๒๕๑

อุทปาที อกุปปา เม วิมุตตีติ มยหัง อรหตตผลวิมุตติ
อกุปไตย จ อกุปปารมมณตย จ อกุปปา สหิ รากาทีหิ
น กุปปีตีติ อกุปไตยปี อกุปปา อกุปปี นิพพานมสสา-
รम्मณนตีปี อกุปปารมมณตยปี อกุปปาฯ อยมนตติมา ชาตีติ
อัย สพพปลจนิมชาติ นตถิทานี ปุนพภโวติ อิทานี เม ปุน
ปฏีสนุธิ นาม นตถีตี เหว์ ปจจเวกขณณณปี เม อุปปนนนตี
ทสเสตี ฯ

อธคโตติ ปฏีวิทโธ ธมโมติ จตฺตจจธมโม. คมภีโรติ
อตุตตานภาวปฏิกเขปวจนเมตํ ทุททโสติ คมภีรตฺตาว ทุททโส
ทุกฺเขน ทฏฺจพฺโพ น สกกา สุเขน ทฏฺจํ ทุททสตฺตาว
ทฺรณฺุโพ โธ ทุกฺเขน อวพฺุชฺฉิตพฺโพ น สกกา สุเขน
อวพฺุชฺฉิตฺุ สนฺุโตติ นิพฺุพฺุโต ปณฺุโตติ อตปฺุโปโก อิทํ
ทฺุวยํ โลกุตฺตรเมว สนฺุชฺาย วุตฺติ อตฺกกาจโรติ ตกฺเกน
อวจฺริตพฺโพ โอคาหิตพฺโพ น โหติ ณาณเนว อวจฺริตพฺโพ ฯ
นิปฺุณฺุติ สโณห ปณฺุชิตเวทนีโยติ สมนฺุมาปฏิปทํ ปฏิปนฺุเนหิ
ปณฺุชิตเทหิ เวทิตพฺโพ ฯ

อาลยรามาติ สตุตา ปณฺุจสุ กามคฺุณฺุส อลฺุถียนฺุติ ตสฺุมา เต
อาลยาคี วุจฺจนฺุติ อฏฺุจสตตณฺุหาวิจฺริตานิ อาลยนฺุติ ตสฺุมา
อาลยาคี วุจฺจนฺุติ เตหิ อาลยเอหิ รมนฺุตีติ อาลยรามา ฯ
อาลยเอสุ รตาคี อาลยรตาคี อาลยเอสุ สฏฺุจฺุ มุทิตาคี

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณณา หน้า ๒๕๔

อालยสมฺมุทิตา ยถว หิ สฺสชฺชิตฺตํ ปุปฺผผลภริตฺรูกฺขาทิสมฺปนฺนํ
อฺยฺยานํ ปวิฏฺโฐ ราชา ตาย ตาย สมฺปตฺติยา รมติ สมฺมุทิตอ
อาโมทิตปฺปโมทิตอ (๑) โหติ น อุกฺกณฺจติ สายปี นิกฺขมิตฺตํ น
อิจฺจติ เอวมิเมหิปี กามาลยตณฺหาลเยห สตฺตา รมนฺติ สํสารวณฺเณ
สมฺมุทิตา อฺนุกฺกณฺจิตา วสนฺติ เตน เตสํ ภควา ทฺวริชฺชํ
อาลยํ อฺยฺยานณฺมี วีย ทสฺเสนฺโต อาลยรามาทิอาทิมาย ๑

ยทิตฺตํ นิปาโต ตสฺส จานํ สนฺชาย ยํ อิทฺตํ
ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาทํ สนฺชาย โย อฺยฺนํ ติ เอวมตฺโต ทฏฺฐพฺโพ ๑
อิทปฺปจฺยตาปฏฺิจฺจสมฺปฺปาโทติ อิเมสํ ปจฺยยา อิทปฺปจฺยยา
อิทปฺปจฺยยา เอว อิทปฺปจฺยตา อิทปฺปจฺยตา จ สา
ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาโท จาติ อิทปฺปจฺยตาปฏฺิจฺจสมฺปฺปาโท ๑
สงฺขาราทิจฺยยานํ เอตํ อธิวจฺนํ สพฺพสงฺขารสมฺโถติอาทิ
สพฺพํ นิพฺพานเววจฺนเมว (๒) ยสฺมา หิ ตํ อากมฺมํ สพฺพ-
สงฺขารวิปฺสนฺทิตานิ สมฺนฺติ ฐปฺสมฺนฺติ ตสฺมา สพฺพสงฺขาร-
สมฺโถติ วุจฺจติ ยสฺมา จ ตํ อากมฺมํ สพฺเพ อฺปฺชโย
ปฏฺินิสฺสญฺจา โหนฺติ สพฺพา ตณฺหา จิยฺนฺติ สพฺเพ กิเลสรากา
วิรชฺชนฺติ สพฺพทฺกขํ นิรชฺชนฺติ ตสฺมา สพฺพปฺธิปฏฺินิสฺสคฺโค
ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรชฺติ วุจฺจติ สา ปเนสา ตณฺหา
ภเวน ภวํ พฺเลน วา สทฺธิ กมฺมํ วินฺติ สํสพฺพตีติ กตฺวา
๑. ม. อาโมทิตสมฺโมทิตอ ๑ ๒. ม. นิพฺพานเมว ๑

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๒๕๕

วานนติ วุจติ ตโต นิกุขนตํ วานโตติ นิพพานํ โส
 มมสฺส กิลมโถติ ยา อชานนฺตานํ เทสณา นามฯ โส
 มมสฺส กิลมโถ (๑) โย มม กิลมโถ อสฺส สฺวา มม วิหเสา
 อสฺสาติ อตุโถ กายกิลมโถ เจว กายวิหเสา จ อสฺสาติ
 วุตฺตํ โหติ จิตฺเต ปน อุกฺกัเปตํ พุทฺธานํ นตฺถิ
 อปีสุตฺติ อนฺุพฺรุหนตฺเต นิปาโต โส น เกวลํ เอตทโหสิ
 อิมายี กาธา ปฏิกัสมฺม ทิ ทีเปติ มนฺติ มม อนจฺจริยาติ
 อนฺุจจฺริยา ปฏิกัสมฺม ปฏิกัสมฺมสวขตฺสฺส ฌานสฺส โคจฺรา
 อเหตุํ ปริวิตกฺกยิตพฺพตํ ปาปฺณิสฺส ฯ

กิจฺเจนาติ ทุกฺเขน น ทุกฺขาช ปฏิปทาย พุทฺธานํ
 หิ จตฺตาโรปี มคฺคา สุขาปฏิปทาว โหนติ ปารมีปฺรณกาเถ
 ปน สฺราคสโทสสโมหสฺเสว สโต อากตาคตฺตานํ ยาจกานํ
 อลฺงกตปฏฺยตฺตํ สีลํ กนฺติตฺวา คลโลหิตํ นีหริตฺวา สุอญฺชิตานิ
 อกฺขิณิ อฺปฺปาญฺเฑตฺวา กุลวํสปฺปทีปํ ปุตฺตํ มนาปจฺจริณิ ฌริยนฺติ
 เอวมาทีนิ เทนฺตสฺส อญฺญานิ จ ขนฺติวาทิสทิสเสสฺส อตฺตภาเวสฺส
 ฌชฺชฌชฺชาทีนิ ปาปฺณนฺตสฺส อากมนิยปฏฺยปทํ สนฺุชฺชาเยตํ วุตฺตํ ฯ
 หลนฺติ เอตฺถ หกาโร นิปาตมตฺโต อลนฺติ อตุโถ ปกาสิตฺนฺติ
 เทสิตฺถุ เอวํ กิจฺเจเนน อธิคตฺสฺส ฌมฺมสฺส อลํ วิภชิตฺถุ (๒) ปรียตฺตํ
 เทสิตฺถุ โโก อตุโถ เทสิเตนาติ วุตฺตํ โหติ รากโทสปรเตหิตี
 # ๑. ม. โส มม กิลมโถ อสฺส ฯ ๒. ม. เทสิตฺถุ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๒๕๖

รากโทสปริศุญเจหิ รากโทसानุคเตหิ วา

ปฏิสโตคามินุตติ นิจจาทีนั ปฏิสโต อนิจันุ ทุกขั อนตตะตา
อสุกนุตติ เอวั คตัง จตุสจจธมมัม รากครตาคิ กามราเคน
ภวราเคน ทิฏฐิราเคน จ รตะตา น ทกขนุตติ อนิจันุ
ทุกขมมตตะตา อสุกนุตติ อิมินา สภาเวน น ปสฺสิสฺสสนุตติ
เต อปสฺสสนุตเต โโก สกขิสฺสสฺสติ เอวั คาคาหาเปตฺตุ ตโมกขนุเรน
อาวุตาคิ อวิขุขาราสินา อชฺโณตตะตา ฯ

อปโปสฺสสูกกตาคิ นิรุสฺสูกกภาเวน อเทเสตฺตูกกตาคิ
อตุโถ กสฺมา ปนสฺส เอวั จิตฺตํ นมิ นนุ เอส มุตฺโต
โมเจสฺสามิ ตินฺนุโณ ตาเรสฺสามิติ ฯ

กี เม อญฺญาตเวเสน ธมมัม สจฺจนิคเตนิตฺ

สพฺพญฺญุตํ ปาปฺณิตฺวา ตารยิสฺสํ สเทวกนุตติ (๑)

ปตฺถนั กตฺวา ปารมิโย ปุเรตฺวา สพฺพญฺญุตํ ปตฺโตติ สจฺจเมว
ตเทวั ปจฺจเวกฺขณานุกาเวน ปนสฺส เอวั จิตฺตํ นมิ ตสฺส
หิ สพฺพญฺญุตํ ปตฺวา สตฺตानั กิเลสคหณตํ ธมมสฺส จ คมฺภีรตํ
ปจฺจเวกฺขนุตสฺส สตฺตानั กิเลสคหณตาคิ จ ธมมคมฺภีรตาคิ จ
สพฺพากาเรน ปากฺกฺวา ซาคา อถสฺส อิมเ สตฺตาคิ กญฺชิก-
ปฺปญฺณลาพู วีย ตกฺกภริตจาทฺถิ วีย วสาเตมิตปีโลตติกา (๒) วีย
อญฺชนมกฺขิตเหตุโถ วีย [๓] กิเลสภริตาคิ อติสงฺกิลิฏฺฐา รากครตาคิ
๑. ขุ. พุทฺธ. ๓๓/๒/๔๒๑ ฯ # ๒. ม. วสาเตลปีตปีโลตติกา ฯ
๓. กตฺถจิจิ เอตฺถนุตเตเร จาคิ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณฺณา หน้า ๒๕๗

โทสทฎฺฐา โมหฺมุพฺพา เต กิณฺณาม ปฏฺวิชฺฉิตฺตสนฺตี [๑]
 กิเลศคหณปจฺจเวกฺขณานุกาเวนาปี เอวํ จิตฺตํ นมฺมึ อยฺม
 ฐมฺโม ปจฺวีสนฺธารกอุทกฺกขฺนุโธ วีย คมฺภีโร ปพฺพเตน
 ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา จปีตสาสโป วีย ทุทฺทโส สตฺตธา กิณฺณสฺส
 วาลสฺส โภกฺกียา โภกฺกิปฏฺิปาทนํ วีย ทฺรฺนุโพโธ นฺนุ มยา หิ อิมํ ฐมฺมํ
 ปฏฺวิชฺฉิตฺตํ วายมฺนเตน อทินฺนํ ทานนฺนาม นตฺถิ อรกฺจิตฺตํ
 สึลํ นาม นตฺถิ อปริปุริตา กาจิ ปารมฺมี นาม นตฺถิ
 ตสฺส เม นฺริรฺตฺสาหํ วีย มารพฺลํ วิธมฺนตฺตฺสาปี ปจฺวี น
 กมฺปิตฺถ ปจฺมยาเม ปุพฺพเพนิวาสํ อนุสฺสรนตฺตฺสาปี น กมฺปิตฺถ
 มชฺฉิมฺมายเม ทิพฺพจกฺขํ โสเชนตฺตฺสาปี น กมฺปิตฺถ ปจฺฉิมฺมายเม
 [๒] ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาทํ ปฏฺวิชฺฉนตฺตฺเสว [๓] ทสฺสทฺสฺสี โลกธาตุ
 กมฺปิตฺถ อิติ มาทิสฺเสนาปี ติกฺขณาณฺเณ กิจฺเจเนวายํ ฐมฺโม
 ปฏฺวิทฺโธ ตํ โลกียมฺหาชฺนา กถํ ปฏฺวิชฺฉิตฺตสนฺตี ติ ฐมฺม-
 คมฺภีรฺตาปจฺจเวกฺขณานุกาเวนาปี เอวํ จิตฺตํ นมฺมึ เวทิตฺตพฺพํ ฯ

อปีจ พุรฺหุมนฺนา ยาจิตฺเต เทเสตฺตฺกามตฺตายปีสฺส เอวํ จิตฺตํ
 นมฺมิ ชานาติ หิ ภควา มม อปฺโปสฺสูกฺกตฺตาย จิตฺเต
 นมฺมาเน [๔] มหาพุรฺหุมา ฐมฺมเทสนํ ยาจิตฺตฺติ(๕) อิมํ จ สตฺตฺตา
 พุรฺหุมคฺรฺกฺกา เต สตฺตฺตา กิร ฐมฺมํ น เทเสตฺตฺกาโม อโหสิ

- # ๑. กตฺถจิจิ เอตฺถนฺตฺเร จินฺตฺยโตติ ทิสฺสตี ฯ ๒. กตฺถจิจิ เอตฺถนฺตฺเร ปนาติ
- # ทิสฺสตี ฯ ๓. กตฺถจิจิ เอตฺถนฺตฺเร เมติ ทิสฺสตี ฯ ๔. กตฺถจิจิ เอตฺถนฺตฺเร มนฺติ
- # ทิสฺสตี ฯ ๕. ม. ยาจิตฺตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๒๕๘

อด นั มหาพุรหุมา ยาจิตวา เทสาเปลิ สนุโต วัต โภ ฌมโม
ปณิโตติ(๑) มณฺณมานา สุตฺตฺสฺสฺสฺนฺตี อิทฺปิ(๒) การณั ปฏฺิจจ
อปฺโปสฺสฺกฺกตฺาย จิตฺตํ นมิ โน ฌมฺมเทสนายาติ เวทิตพฺพิ ฯ

สหมฺปติสฺสาติ โส กิร กสฺสปสฺส ภควโต สาสเน
สทโก นาม เถโร ปจฺมํ ฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ปจฺมชฺฌาน-
ภูมฺิยํ กปฺปายุกฺพุรหุมา หุตฺวา นิพฺพตฺโต ตตฺตร นั สหมฺปติ
พุรหุมาติ สลฺยชานนฺติ (๓) ตั สนฺชายาห พุรหุมนุ
สหมฺปติสฺสา ติ นสฺสติ วัต โภติ โส กิร อิมํ สทฺทํ
ตถา นิจฺฉาเรสิ ยถา ทสฺสทฺสฺสีโลกธาคฺพุรหุมาโน สุตฺวา
สพฺเพ สนฺนิปตฺตีสุ ยตฺร หิ นามาติ ยสฺมี นาม โลกเก ฯ
ปฺรูโต ปาตฺรโหสีติ เตหิ ทสฺหิ พุรหุมฺสทฺสฺเสหิ สทฺธี ปาตฺร-
โหสิ อปฺปรชกฺขชชาติกาติ ปณฺณามเย อกฺขิมฺหิ อปฺปํ ปรีตฺตํ
รากโทสโมหฺรชฺ เอเตสํ เอวํสภาวาติ อปฺปรชกฺขชชาติกา ฯ
อสฺสวณฺตาคิ อสฺสวณฺตาย ภวิสฺสฺนฺตีติ ปฺรูมฺพทฺเชสุ ทส
ปฺุณฺณกิริยาวเสน กตาทิการา ปรีปากคตปฺทุมานิ วีย สฺริย-
รสมฺิสมฺฝสฺลั ฌมฺมเทสนํเยว อากงฺขมานา จตฺตฺปฺทิกถาวสาเน
อริยภฺูมฺิ อิกฺกมฺนารหา น เอโก น เทว อนฺนกสฺตสฺสทฺสฺสา
ฌมฺมสฺส อณฺณาตาโร ภวิสฺสฺนฺตีติ ทสฺเสติ ฯ

ปาตฺรโหสีติ ปาตฺรภวิ สมเลหิ จินฺนติโตติ สมเลหิ จหิ
๑. ม. วัต โภ ฌมโมติ ฯ ๒. ม. อิทฺปิสฺส ๓. ม. ปฏฺิสลฺยชานนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๒๕๕

สตถาเรหิ จินฺตฺโต เต หิ ปุเรตรํ อุปฺปชชิตฺวา สกถชมฺพฺทีเป
กณฺฎเก ปตฺตรมานา วิย วิสํ สิญฺจมานา วิย จ สมถํ
มิจฺฉาทิฎฺฐิธมฺมํ เทสยีสฺส อปาปุเรตฺตฺติ วิวร เอตํ อมตฺตฺส
ทฺวารนฺตฺติ อมตฺตฺส นิพฺพานตฺส ทฺวารนฺตํ อริยมคฺคํ สฺขณฺตฺ
ธมฺมํ วิมเลนนํพฺพุทฺชนฺตฺติ อิมํ สตฺตฺตา รากาติมถานํ อภาวโต
วิมเลน สมฺมาสมฺพฺพุทฺเชน อนฺุพฺพุทฺธํ จตฺตฺจจธมฺมํ สฺขณฺตฺ ตาว
ภควาติ ยาจติ ฯ

เสเล ยถา ปพฺพตฺตมฺพุทฺธนิฎฺฐิโตติ เสลมเย เอกกฺขเม
ปพฺพตฺตมฺพุทฺธนิ ยถาจิตฺวา น หิ ตตฺถ จิตฺตฺส ทสฺสนตฺถํ
กิริฎฺฐิปนปฺสารถาติกิจฺจํ อตฺถิ ตถฺปมฺนติ ตปฺปฏิกากํ เสล-
ปพฺพตฺตมฺมํ ฯ

อัย ปเนตฺถ สฺงเขปตฺโต ยถา เสลปพฺพตฺตมฺพุทฺธนิ จิตฺวา
จกฺขุมา ปฺริโส สมฺนตฺโต ชนตํ ปสฺเสยฺย ตถา ตํวปี สฺเมธ
สฺนุทฺรปฺลยสพฺพญฺตฺตวณฺเนน สมฺนตฺจกฺขุ ภควา ธมฺมมยํ
ปญฺญามยํ ปาสาทํ อารุยฺห สยํ อเปตฺโตโก โสกาวิกิณฺณํ
ชาติชราภิกฺขุตํ ชนตํ อเปกฺขสฺสุ (๑) อุปฺชารย อุปฺปริกฺขาติ (๒)
อัย ปเนตฺถ อธิปฺปาโย ยถา หิ ปพฺพตฺปาเท สมฺนตฺตา มหนตํ
เขตฺตํ กตฺวา ตตฺถ เกทารปาลีสฺส กุฎฺฐิกายิ กตฺวา รตฺตี
อคฺคิ ชาเลยฺยู(๑) จตฺรจฺจสมฺนฺนาคตฺถจ อนฺุทฺการิ อสฺส อถ
๑. ม. อเวกฺขสฺสุ ฯ ๒. ม. อิติสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. ชาเลยฺยู ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๓๐๐

ตสส ปพพตสส มตถเก จตฺวา จกฺขุมโต ปุริสสส ภูมี
โอบโลกยโต เนว เขตฺตํ น เกทารปาลีโย น กุฎฺฐโย น
ตตถ สยิตมนุสฺสา ปณฺญาเยยฺยํ กุฎฺฐิกาสุ ปน อคฺคิชาล-
มตฺตกเมว ปณฺญาเยยฺย เอวํ ฌมฺมปาสาทมารุหฺ สตฺตนิคายํ
โอบโลกยโต ตถาคตสฺส เย เต อกตกลฺยาณา สตฺตา เต
เอกวิหारे ทกฺขิณชาณฺอุปฺสฺเส นิสินฺนาปี พุทฺธจกฺขุสฺส อาปาถํ
นาคจฺจนฺติ รตฺตี จิตฺตสฺรา วีย โหนฺติ เย ปน กตกลฺยาณา
เวเนยฺยปฺกคฺลา เต เอวสฺส ทูเรปี จิตฺตา อาปาถํ อากจฺจนฺติ
โส อคฺคิ วีย หิมวณฺตปพฺพโต วีย จ วุตฺตมฺปิ เจถํ

ทฺูเร สนฺโต ปกาเสณฺติ หิมวณฺโตว ปพฺพโต

อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺติจิตฺตา ยถา สฺราติ (๑)

อฺุฏฺฐเหตี ภาวโต ฌมฺมเทสนตฺถํ จาริกณฺจฺรณฺํ ยาจฺนฺโต
ภณฺติ วีราตีอาทิสฺ ภาววา วิริยวณฺตตาย วิโร เทวปฺุต-
มจฺจุกิลเสมารานํ วิชิตฺตฺตา วิชิตฺตฺสงฺคาโม. ชาตฺกนฺตาราตี-
นิตฺถรณฺตฺถาย เวเนยฺยสฺตฺถวาหนสมตฺถตฺถาย สตฺถวาโห ๑
กามจฺจนฺทอณฺสฺส อภาวโต อนโณติ เวทิตฺพุโป ๑

อชฺฌเสณฺนฺติ ยาจฺนํ พุทฺธจกฺขุณฺาตี อินฺทฺุริยปโรปฺริ-
ยตฺตฺถาณฺน จ อาสยานุสยฺถาณฺน จ อิมลํ หิ ทฺุวินฺนํ
ถาณฺนํ พุทฺธจกฺขุณฺฺตี นามํ สพฺพญฺญตฺถาณฺสฺส สมณฺต-

๑. พ. ๕. ๒๕/๓๑/๕๕ ๑

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๓๐๑

จกขุณติ ตินณัน มคฺคณณานัน ฐมฺมจกขุณติ อปฺปรชกฺเขติ-
อาทิสฺสฺ เยสํ วุตฺตนเยเนว ปญฺญาจกขุณฺหิ รากาทิสฺสํ อปฺป
เต อปฺปรชกฺขา เยสนฺตํ มหนฺตํ เต มหารชกฺขา เยสํ
สทฺธาทีนํ อินฺทฺริยานิ ติกฺขานิ เต ติกฺขินฺทฺริยา เยสํ ตานิ
มฺหุณิ เต มฺหิณฺทฺริยา เยสํ เตเยว สทฺธาทโย อาการา สุนฺทฺรา
เต สุวาการา เย กถิตการณํ สลลกฺเขนฺติ สุเขน สกฺกา
โหนฺติ วิญฺญาเปตฺุ เต สุวิญฺญาปยา เย ปรโลกญฺเจว วชฺชณฺจ
ภยโต ปสฺสนฺติ เต ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน นามฯ

อัย ปเนตฺถ ปาลี สทฺโธ ปุคฺคโล อปฺปรชกฺโข อสฺสทฺโธ
ปุคฺคโล มหารชกฺโข อารทฺธวิริโย กุสฺสิตอ อฺปฺภูจิตสฺสตี
มฺภูจสฺสตี สสมาหิตอ อสมาหิตอ ปญฺฉวา ทฺพปฺญโย ปุคฺคโล
มหารชกฺโข ตถา สทฺโธ ปุคฺคโล ติกฺขินฺทฺริโย ฯ เป ฯ
ปญฺฉวา ปุคฺคโล ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิ ทฺพปฺญโย ปุคฺคโล น
ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิ โลโกติ ขนฺธโลโก อายตฺน-
โลโก ธาตุโลโก สมฺปตฺติภวโลโก สมฺปตฺติสมฺภวโลโก วิปตฺติ-
สมฺภวโลโก เอโก โลโก สพฺเพ สตฺตา อาหารภูจิติกา ฯ
เทว โลกา นามญฺจ รูปญฺจ ตโย โลกา ติสฺสโส เวทนา ฯ
จตฺตาโร โลกา จตฺตาโร อาหารา ปญฺจ โลกา ปญฺจ-
ปาทานกฺขนฺธา ฉ โลกา ฉ อชฺชตฺติกาณิ อายตฺนानิ ฯ
สตฺต โลกา สตฺต วิญฺญาณภูจิติโย อญฺจ โลกา อญฺจ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคควณณา หน้า ๓๐๒

โลกธมมา นว โลกา นว สตตาวาสา ทส โลกา
 ทสายนานิ ทวาทส โลกา ทวาทสายนานิ อฏฐารส
 โลกา อฏฐารส ธาตุโย วชชนฺติ สพฺเพ กิเลสว ชา
 สพฺเพ ทุจฺจริตา วชชา สพฺเพ อภิสงฺขารา วชชา สพฺพิ
 ภวคามิกมมํ วชชํ (๑) อิติ อิมสฺมิณฺจ โลกเ อิมสฺมิณฺจ วชเช
 ติพฺพา ภยสณฺณา ปจฺจุปฏฺฐิตา โหติ เสยฺยถาปี อุกฺขิตฺตาสิเก
 วชเ อิมหิ ปณฺณาสาย อากาเรหิ อิมานิ ปณฺจินฺทฺริยานิ
 ชานาติ ปสฺสตี อณฺณาสี ปฏฺวิขฺฉิ อิทํ ตถาคตสฺส
 อินฺทฺริยปโรปรียตฺเต ฅาณนฺติ (๒)

อุปฺปลินฺยนฺติ(๑) อุปฺปลวเน อิตเรสุปี เอสเว นโย
 อนฺโตนิมฺกคโปสีนฺติ ยานิ อนฺโต นิมฺกคานเว โปสีนฺติ ฯ
 อุทกํ อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐนฺตีติ (๔) อุทกํ อติกฺกมิตฺวา ติฏฺฐนฺติ (๔)
 ตตฺถ ยานิ อจฺจุคฺคมฺม จิตานิ ตานิ สฺริยรสมฺมิตฺตํ
 อากมยมานานิ จิตานิ อชฺช ปุปฺพนกานิ ยานิ สโมทกฺก-
 จิตานิ ตานิ เสว ปุปฺพนกานิ ยานิ อุทกานฺนคตานิ
 อนฺโตนิมฺกคโปสีนฺติ ตานิ ตตฺถิตฺวเส ปุปฺพนกานิ อุทกา ปน
 อนฺนคตานิ อณฺณานิปี สโรปกอุปฺปลาทีนํ (๕) นาม อตฺถิ ยานิ
 เนว ปุปฺพิสฺสนฺติ มจฺจกจฺจปภกฺขานเว ภวิสฺสนฺติ ตานิ ปาลี
 # ๑. ม. สพฺเพ ภความิกมฺมา วชชา ฯ ๒. บ. ปฏฺ. ๓๑/๒๗๕-๖/๑๗๕ ฯ
 # ๓. อุปฺปลินฺยนฺติปี ฯ ๔. ม. จิตานีติ... จิตานิ ฯ ๕. ส. สโรคอุปฺปลานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณฺณา หน้า ๓๐๓

นารุพฺพานิ อหริตฺวา ปน ทีเปตพฺพานีติ ทีปิตานิ

ยถว หิ ตานิ จตฺตพฺพิชานิ ปฺุปฺผานิ เอวเมว อุกฺขมฺภู-
 ตณฺณู วิปฺยจฺจิตฺตณฺณู(๑) เนยฺโย ปทปรโมติ จตฺตาริ ปุคฺคฺลา
 ตตฺถ ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส สห อุทาหฺภูเวลาย ชมฺมาภิสฺสมโย โหติ
 อํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล อุกฺขมฺภูตฺตณฺณู ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส สจฺจิตฺเตน
 ภาสีตฺสฺส วิตฺถาเรน อตฺเต วิภิชฺยมาเน ชมฺมาภิสฺสมโย โหติ
 อํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล วิปฺยจฺจิตฺตณฺณู ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุทฺเทสฺโตปี
 ปริปฺยจฺจฺโตปี โยนิโส มนสิโกโรโต กลฺยาณมิตฺเต เสวโต ภชฺโต
 ปยฺรูปาสฺโต [๒] ชมฺมาภิสฺสมโย โหติ อํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล
 เนยฺโย ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส พหฺหปี สฺสมโต พหฺหปี ภณฺโต พหฺหปี
 ชารยฺโต พหฺหปี วาจยฺโต น ตาย ชาตฺยา ชมฺมาภิสฺสมโย โหติ
 อํ วุจฺจติ ปุคฺคฺโล ปทปรโม (๓) ๑ ตตฺถ ภควา อฺปฺปลวนาทฺ-
 สทิสฺสํ ทสฺสทฺสฺสีโลกชาตุํ โอลเณฺนโต อชฺช ปฺุปฺผนกปฺุปฺผานิ (๔)
 วีย อุกฺขมฺภูตฺตณฺณู เสว ปฺุปฺผนกาณิ วีย วิปฺยจฺจิตฺตณฺณู ตตฺติยทิวเส
 ปฺุปฺผนกาณิ วีย เนยฺโย มจฺจกจฺจปภฺกฺขานิ ปฺุปฺผานิ วีย
 ปทปรโม ติ อทฺทส ปสฺสนฺโต จ เอตฺตกา อปฺปรชฺกฺขา
 เอตฺตกา มหารชฺกฺขา ตตฺตราปี เอตฺตกา อุกฺขมฺภูตฺตณฺณู ติ เอวํ
 สพฺพาการโตว อทฺทส

๑. ม. วิปฺยจฺจิตฺตณฺณู ๑ เอวมฺปริปี ๑ ๒. กตฺถจฺจิ เอตฺถนฺนฺตเร อนฺนุปฺพุเพนาติ ทิสฺสติ ๑
 # ๓. อภฺ. ปุ. ๓๖/๑๐๘/๑๘๕ ๑ ๔. ม. ปฺุปฺผนกาณิ ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณฺณา หน้า ๓๐๔

ตตฺถ ตินฺณํ ปุคฺคตํ อิมสฺมึเยว อตฺตภาเว ภควโต
 ฌมฺมเทสฺนา อตฺถํ สาเชติ ปทปรมาณํ อนาคเตตฺถาย วาสนา
 โหติ อถ ภควา [๑] จตฺนุนํ ปุคฺคตํ อตฺถาวหํ ฌมฺม-
 เทสนํ วิทิตฺวา เทเสตฺถกมฺยตํ อุปฺปาเตตฺวา ปุณฺ สพฺเพปี
 ติสฺสุ ภเวสฺสุ สตฺเต ภาพฺวาภพฺวเสน เทว โภจฺจาเส อกาสิฯ
 เย สนฺธาย วุตฺตํ[๒] เย เต สตฺตา กมฺมารวเรณ สมนฺนาคตา
 กิเลสวเรณ สมนฺนาคตา วิปាកวเรณ สมนฺนาคตา
 อสฺสทฺธา อจฺจนฺตिका ทุปฺปญฺญา อภพฺวา นิชามํ โอกฺกมิตฺตุ
 กุสเลสฺสุ ฌมฺเมสฺสุ สมฺมตฺตํ อิมเ เต สตฺตา อภพฺวา กตฺเม
 เต สตฺตา ภาพฺวา เย เต สตฺตา น กมฺมารวเรณ เป อิมเ
 เต สตฺตา ภาพฺวา ติ ตตฺถ สพฺเพปี อภพฺวปุคฺคเล ปหาย
 ภาพฺวปุคฺคเลเยว ฌาเณน ปริคฺคเหตฺวา เอตฺตกา รากจริตา
 เอตฺตกา โทสโมหจริตา วิตกฺกสทฺธาพุทฺธิจริตา จา ติ น
 โภจฺจาเส อกาสิ เอวํ กตฺวา ฌมฺมํ เทสิสฺสามิติ จินฺเตสิ

ปจฺจภาสินฺติ ปฏฺิอภาสี อปารุตฺตาติ วิวฺญา อมตฺตสฺส
 ทฺวาราคิ อริยมคฺโค โส หิ อมตฺตสงฺขาตฺตสฺส นิพฺพานสฺส
 ทฺวารํ โส มยา วิวริตฺวา จปีโตติ ทสฺเสติ ปมฺญจฺนตฺตุ
 สทฺธฺนติ สพฺเพ อตฺตโน สทฺธํ ปมฺญจฺนตฺตุ วิสฺสชฺเชนตฺตุ

๑. กตฺถจฺจิ เอตฺถนฺตเร อิมสฺนติ ฯ ๒. กตฺถจฺจิ เอตฺถนฺตเร กตฺเม เต สตฺตา
 # อภพฺวาติ ทิสฺสติ ฯ ๓. อภ. วิ. ๓๕/๘๒๗/๔๑๗ ฯ พุ. ปฏฺิ. ๓๒/๒๘๓/๑๘๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตฺตวณฺณา หน้า ๓๐๕

ปจฺฉิมปททฺวเย อยมตฺโต อหฺมฺหิ อตฺตโน ปคฺฉํ สุปฺวตฺตํปี
อิมํ ปณฺธิตํ อุตฺตมธฺมมํ กายวาจาภิณฺณสฺสยฺยํ หุตฺวา น ภาสี
อิทานิ ปน สพฺโพ ชโน สทฺธาภานํ อุปเนตฺตํ ปุเรสุสํมิ
เนสํ สงฺกปฺปนฺติ

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสีติ เอตํ อโหสี กสฺส
นฺ โข อหํ ปจฺฉมํ ธฺมมํ เทเสยฺยนฺติ อยํ ธฺมมเทสนาปฺปฏิ-
ตํยฺตฺโต วิตกฺโก อุตฺปาทีติ อตฺโต กทา ปเนส อุตฺปาทีติ
พฺพุทฺทตสฺส อฏฺฐเม สตฺตาเหโพธิสฺตรายํ อนฺุพฺพุทฺทิกา

โพธิสฺตฺโต กิร มหาภินิกฺขมฺนทิวเส วิวฺภู อิตฺถาคารี
ทิสฺวา สํวิคฺคทโย กณฺฐกํ อหฺรา ติ ฉนฺนํ อามนฺเตตฺวา
ฉนฺนสหาโย อสฺสราชปฺปฏิจิกฺโต นครโต นิกฺขมิตฺวา กณฺฐก-
นินฺวตฺตนเจตฺยญฺจํ นาม ทสฺเสตฺวา ตีณิ รชฺชานิ อติกฺกมฺม
อโนมานทีตีเร ปพฺพุชิตฺวา อนฺุพฺพุเพน จาริกญฺจมาโน ราชคเห
ปิตฺถทาย จริตฺวา ปณฺทวปพฺพุเต นิสินฺโน พิมฺพิสาเรณ (๑)
นามโคตฺตํ ปุจฺฉิตฺวา อิมํ รชฺชํ สมฺปฏฺิจฺฉาหิ ติ วุตฺโต อลํ
มหาราช น มยฺหํ รชฺเชน อตฺโต อหํ รชฺชํ ปหาย
โลกहितฺตถาย ปธานมฺนุญฺชิตฺวา โลเก วิวฺภูจฺฉโท (๒) พฺพุโ
ภวิสฺสามิตี นิกฺขนฺโต ติ วตฺวา เตนหิ พฺพุโ หุตฺวา ปจฺฉมํ
มยฺหํ วิชิตํ โอสเรยฺยาสี ติ ปฏฺิจฺฉนํ คหิโต กาลามญจ
๑. ม. มคฺธิสฺสเรณ รณฺญาฯ ๒. สී. วิวตฺตจฺฉโทฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณณา หน้า ๓๐๖

อุทกณฺจ อุปสงฺกมิตฺวา เตสํ ฐมฺมเทสฺนาสารํ อวิฺนทฺนุโต ตโต
ปฏกมิตฺวา อรุเวลาย นพฺพสุตฺตานี ทฺกกรการิกํ กโรฺนุโตปี
อมตํ ปฏฺวิชฺฉิตฺตุํ อสฺกโกฺนุโต โอบาริกาทฺหารปฺปฏฺิเสวเนน กายปี
สนฺตปฺเปลี

ตทา จ อรุเวลคามे सुखादा नाम गुण्णुपियธिता ऐकस्मि
นिकोरชรुकฺเข ปตฺถนํ อกาสิ สจาหํ สฺमानชาติกํ गुลฉริ
คนฺตุวา ปจฺมกพฺเภ ปตฺตํ ลภิสฺสามิ พลิกมมํ กริสฺสามิตี
ตสฺสา सा पत्तुना समिच्चि सा विसाखपुण्णम्मिทิเวเส पाटोव
พลิกมมํ กริสฺสามิตี รตฺติยา ปจฺจुสสมเย เอว (๑) ปายาสํ
ปฏฺิยาเทสิ ตสฺสมิปี ปายาเส ปจฺจมาเน มหนฺตมหนฺตา
พฺพพฺพา (๒) อฺกฺกหิตฺวา ทกฺขิณฺวณฺญา หุตฺวา สลฺยจฺรฺนฺติ
ऐकस्मित्तिปี พหิ न कज्जति महापुरहमा नत्तं चारेति ๑
จตฺตาโร โลกปฺลาตา ขคฺคหตฺถา อารกฺขํ คณฺหีสุ สกฺโก
อลาตานิ สฺมานนฺุโต อคฺคิ ชาเลสิ เทวตา จตฺตฺสุ ทิเปสุ
โอชํ สฺหริตฺวา ตตฺถ ปกฺขิปีสุ โปธิสฺตฺโต ภิกฺขาจารกาลํ
อาคมยมาโน ปาโตว คนฺตุวา รุกฺขมฺมฺเล นิสีทิ รุกฺขมฺมฺลํ
โสชนฺตฺถาย คตา ชาติ อากนฺตุวา สุขาตฺาย อาโรเจสิ
เทวตา รุกฺขมฺมฺเล นิสินฺนาติ สุखाตา สพฺพํ ปสาธนํ
ปสาธตฺวา สตสฺสทฺสคฺคณฺนิเก สุวณฺณถาเล ปายาสํ วทฺตฺเตตฺวา
๑. ม. เอวรूपิ ๑ ๒. ม. ปุปฺพพฺพา ๑

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๓๐๗

อณณาย สุวณณปาฎิยา ปัททิตวา อุกขิปิตวา คตา มหาปริสั
ทิสวา สหเว ปาฎิยา หตฺเถ จเปตฺวา วนฺทิตฺวา ยถา
มยฺหํ มโนโรโต นิปฺพนฺโน เอวํ ตุมฺหากํปิ นิปฺพชฺชตุ ติ วตฺวา
ปกฺกามิ

โพธิสตุโต เนรณฺชราย ตีรํ คนฺตฺวา สุวณฺณถาลํ
ตีเร จเปตฺวา นฺหาตฺวา ปจฺจตุตฺตริตฺวา เอณฺนปณฺณาสปีณฺเฑ
กโรนฺโต ปายาสํ ปรีฏณฺชิตฺวา สจําหํ อชฺช พุทฺโธ ภวามิ
ถาลํ ปฏฺโฐตํ คจฺจตุ ติ จิปี ถาลํ ปฏฺโฐตํ คนฺตฺวา โลกํ
จตฺวา กําพนาคราชสฺส ภวนํ ปวีสีตฺวา ตินฺณํ พุทฺธานํ
ถาลานิ อุกขิปิตฺวา อญฺจาสิ

มหาสตุโต วนฺสณฺเฑ ทิวาวิหาริ กตฺวา สายณฺหสมเย
โสตุถิเยน (๑) ทินฺนา อญฺจตฺติมญฺจฺจิโย คเหตุวา โพธิมณฺจํ อารุยฺห
ทกฺขิมทิสากาเถ อญฺจาสิ โส ปเทโส ปทุมินิปตฺเต อุกกพิณฺท
วีย อกมฺปิตฺถ มหาสตุโต อัย มม คณฺโณ ชาเรตุํ น
สกุโกตี ติ ปจฺจิมทิสากาคํ อคมาสิ โสปี ตเถว อกมฺปิตฺถ
อฺตุตฺตรทิสากาคํ อคมาสิ โสปี ตเถว อกมฺปิตฺถ ปฺรตฺถิมทิ-
สากาคํ อคมาสิ ตตฺถ ปลฺลงฺกปฺปมานญฺจานํ สุนิชาต-
อินฺทขีโล วีย นิจฺจลฺมโหสิ มหาสตุโต อิทํ สพุพ-
พุทฺธานํ กิเลสภณฺชนวิทฺธฺสนญฺจานนฺ ติ ตานิ ตินฺนํ อคฺเค
๑. ม. โสตุถิเณ ๗ ม. โสตุถิเยน ๗

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๐๘

คเหตุวา จาเลตี ตานี จิตฺตการณ ตูลิกฺกเคน ปริจฺฉินฺนานิ
วีย อเหตุํ โพธิสฺสโต โพธิ อปฺปตฺวา อิมํ ปลฺลงฺกํ น
ภินฺนิตฺสํมี ตี จตฺตฺรํคฺคิริยํ อธิจฺจุหิตฺวา ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา
นีสิตี

 ตํ ฅณฺณเวย มาโร พาหุสฺสสฺสํ มาเปตฺวา ทิยฺชฺชโยชน-
สฺตีกํ คิริเมฆลนฺนาม หตฺถี อารุญฺห นวโยชนํ มารพลํ คเหตุวา
อชฺชตฺตฺกฺกเณ โอลกยมาโน ปพฺพโต วีย อชฺโณตฺตรนฺโต
อุปลงฺกมิ มหาสฺสโต มยฺหํ ทสปรามิโย ปุเรนฺตสฺส อณฺโณ
สมโณ วา พุราหฺมโณ วา เทโว วา มาโร วา พุรหฺมา
วา สกฺขิ นตฺถิ เวสฺสนตฺตรตฺตภาเว ปน มยฺหํ สตฺตสฺส
วารสฺส มหาปจฺวี สกฺขิ อโหสิ อิทานิปี เม อยเมว อเจตนา
กภูจกถิงฺกรูปมา มหาปจฺวี สกฺขิ ตี หตฺถํ ปสาเรสิ มหาปจฺวี
ตาวเทว อยทณฺเฑน ปหตฺกํสตาลํ วีย รวสฺสํ รวสฺสสฺสํ
มุญฺจมาณา วิรวิตฺวา ปรีวตฺตมาณา มารพลํ จกฺกวาพมฺขวภูฏิยํ
มุญฺจนมกาสี มหาสฺสโต สุริเย ธรรมานเวย มารพลํ วิชฺมิตฺวา
ปจฺมยาเม ปุพฺเพนิวาสธานํ มธุมนิยามเ ทิพฺพจกฺขุ วิโสเชตฺวา
ปจฺฉิมยามเ ปฏิจฺจสมุปฺปาเท ธานํ โอตฺวาเรตฺวา วภูฏิวินฺนํ
สมมสนฺโต (๑) อรุโณทเเย พุทฺโธ หุตฺวา มยา อเนกกปฺปโกฏฺติ-
สฺตสฺสสฺสํ อทฺธานํ อิมสฺส ปลฺลงฺกสฺส อตฺถาย วายาโม กโตติ
๑. ม. สมมสฺสิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๓๐๕

สตตทาหิ เอกปลลลงเคน นิสีทิ

อถกจจัน ทเวตานิ กิณฺนุ โข อญฺเฎปี พุทฺธตฺตกร
ธมฺมา อตฺถิติ กงฺขา อุทปาที อถ ภควา อญฺจเม ทิวเส
สมาปตฺติโต วุญฺจาย ทเวตานิ กงฺขํ ญตฺวา กงฺขาวิธมนตฺถิ
อากาเส อฺปฺติตฺวา ยมกปาฎิหาริยํ ทสฺเสตฺวา ตาสํ กงฺขํ
วิธมิตฺวา ปลลลงฺกโต อีสํ ปาจิณฺนิตฺเต อุตฺตรทิสากาเค
จตฺวา จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ กปฺปสทสทสฺสญจ ปูริตานิ ปารมีนํ
ผลาธิกมนฺภูจัน ปลลลงฺกญฺเจว โฟธิรฺกฺขญฺจ อนิมิเสหิ อกฺขีหิ
โอโลกยมาโน สตตทาหิ วิตฺตินาเมสิ ตํ จานํ อนิมิสเจตฺย
นาม ชาตํ

อถ ปลลลงฺกสฺส จิตฺตฺจจานสฺส จ อนฺตรา ปฺรตฺถิม-
ปจฺฉิมโต อายเต รตนจงฺกเม จงฺกมนฺโต สตตทาหิ วิตฺตินาเมสิ ฯ
ตํ จานํ รตนจงฺกมเจตฺย นาม ชาตํ ตโต ปจฺฉิมทิสากาเค
ทเวตานิ รตนมยฆริ มาปยีสฺส ตตฺถ ปลลลงฺเคน นิสีทิทฺวา
อภิชมฺมปฺภูกํ วิเสสโต เจตฺถ อนนฺตฺนยสมนฺตปฺภุจัน วิจินฺนโต
สตตทาหิ วิตฺตินาเมสิ ตํ จานํ รตนฆรเจตฺย นาม ชาตํ ฯ
เอวํ โฟธิสมิเปยเว จตฺตาริ สตตทาหานิ วิตฺตินาเมตฺวา ปญฺจเม
สตตทาเห โฟธิรฺกฺขมฺมุลา เยน อชปาตนิโครฺโธ เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ
ตตฺตราปี ฆมฺมํ วิจินฺนโตยเว วิมุตฺติสฺสญฺจ ปฏฺฐิสเวเทนฺโต
นิสึทิ ฆมฺมํ วิจินฺนโต เจตฺถ เอวํ อภิชมฺมนยฆคฺคิ สมมสิ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๓๑๐

ปรหมํ ฐมฺมสงฺคณฺีปกรณํ นามฯ ตโต วิภงฺกปฺปกรณํ ฐาตุกถา-
ปกรณํ ปุคฺคผลปญฺจตฺติปฺปกรณํ กถาวตฺถุ นาม ปกรณํ ยมกํ
นาม ปกรณํ ตโต มหาปกรณํ ปฏฺฐานํ นามาติ

ตตฺถสฺส สณฺหสฺสุมปฏฺฐานมฺหิ จิตฺเต โอตฺถิณฺเณ ปีติ
อุปฺปชฺชิตฺติ ปีติยา อุปฺปนฺนาย โลหิตํ ปสฺสีติ โลหิตฺเต ปสนฺนเน
ฉวิ ปสฺสีติ ฉวิยา ปสนฺนนาย ปฺรตฺถิมกายโต กุฎฺฐาคาราติป-
ปมาณา รสฺมฺมโย อุฏฺฐหิตฺวา อากาเส ปกฺขนฺนททฺทฺทฺนตฺนาคกฺกํ
วีย ปาจิณฺทิสาย อนนฺตานิ จกฺกวาพานิ ปกฺขนฺนทา ปจฺฉิม-
กายโต อุฏฺฐหิตฺวา ปจฺฉิมทิสาย ทกฺขิณฺสทฺถุโต อุฏฺฐหิตฺวา
ทกฺขิณฺทิสาย วามฺสทฺถุโต อุฏฺฐหิตฺวา อุตฺตรทิสาย อนนฺตานิ
จกฺกวาพานิ ปกฺขนฺนทา ปาทเลหิ ปวาลงฺกฺรวณฺณา รสฺมฺมโย
นิกฺขมิตฺวา มหาปรวี วินิวิชฺฉิตฺวา อุทกํ ทฺวิธา ภินฺทิตฺวา
วาทกฺขนฺนํ ปทาเลตฺวา อชฺฐากาสํ ปกฺขนฺนทา สีสโต
สมฺปฺริวตฺติยมานํ มณฺฑิทามํ วีย นีลวณฺณา รสฺมฺมวณฺฺฏฺฏิ อุฏฺฐหิตฺวา
ฉ เทวโลเก วินิวิชฺฉิตฺวา นว พุรฺหมโลเก [๑] อติกฺกมฺม อชฺฐากาสํ
ปกฺขนฺนทา ตสฺมฺมํ ทิวเส อปฺริมาณฺสฺสุ จกฺกวาเพสฺสุ อปฺริมาณา
สจฺจตา สพฺเพ สฺวณฺณวณฺณาว อหฺลํ ตํทิวสจฺจ ปน
ภควโต สรีรา นิกฺขนฺนตา ยาวชฺชทิวสาปี ตา รสฺมฺมโย อนนฺตานิ
๑. กตฺถจฺจ เอตฺถนฺตเร เวหฺปฺพลฺล ปญฺจสุทฺธาวาเส จ วินิวิชฺฉิตฺวา จตฺตาโร
อารุปฺเปติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณฺณา หน้า ๓๑๑

โลกธาตโย คจฺจนฺตียะ

เอวํ ภควา อชปาลนิกุเรเช สตฺตาทํ วิตฺตินาเมตฺวา ตโต
 อปฺริ สตฺตาทํ มุจฺจลินฺเท นิสีทึ นิสินฺนมตฺตสฺเสว จสฺส
 สกฺลจกฺกวาพคพุกํ ปุเรนุโต มหาอกาลเมโฆ อุทปาที เอวรูโป
 กิร มหาเมโฆ ทฺวีสุเยว กาลेषุ วสฺสตี จกฺกวัตฺติมฺหิ वा
 อุปฺปนฺเน พุทฺเธ वा อิธ พุทฺธกาเล อุทปาที ตสฺมี ปน
 อุปฺปนฺเน มุจฺจลินฺโท นาคราชา จินฺเตตี อัย เมโฆ สตฺถริ
 มยฺหํ ภวํ ปวิฏฺฐมตฺเตว อุปฺปนฺโน वाสาการมสฺส ลทฺฐํ
 วฏฺฐตี ตี โส สตฺตรตฺนมยํ ปาสาทํ นิมฺมินฺตํ สกฺโกนฺโตปี
 เอวํ กเต มยฺหํ มหปฺพลํ น ภวิสฺสตี ทสฺพลสฺส กายเวยฺยาวจฺจ
 กริสฺสามิตี มหนฺตํ อตฺตภาวํ กตฺวา สตฺถารํ สตฺตกฺขตฺตํ โภเคหิ
 ปริกฺขิปิตฺวา อุปฺริ ฌณฺ ฐาเรตี ปริกฺเขปสฺส อนฺโตโอกาโส
 เหฏฺฐา โลหปาสาทปฺปมาโณ อโหสี อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺเตน อิริยาปเถน
 สตฺถา วิหริสฺสตีตี นาคราชสฺส อชฺฉาสาโย อโหสี ตสฺมา
 เอวํ มหนฺตํ โอกาสํ ปริกฺขิปี มชฺเฌ รตฺนปฺลลฺงฺโก ปญฺญตฺโต
 โหตี อุปฺริ สุวณฺณตารกฺวจิตฺตํ สโมสฺริตคฺนฺชทามกฺุสมทาม-
 เจลวิตานํ อโหสี จตฺตุสฺส โภณฺเสสฺส คฺนฺชเตเลน ทีปา ชลิตา
 จตฺตุสฺส ทิสาสฺส วิวริตฺวา จนฺทนกรณฺชกา จปีตา เอวํ ภควา
 ตํ สตฺตาทํ ตตฺถ วิตฺตินาเมตฺวา ตโต อปฺริ สตฺตาทํ
 ราชายตฺเน นิสีทึ อฏฺฐเม สตฺตาทเห สกฺเกน เทวานมินฺเทน

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๓๑๓

มยหปี สพพณุตตนาณ อุตปาที อีธาปี กิร ภควา
เทวตาย วจเนน สนนิจุจัน อกตวา สพพณุตตนาณ
โอโลเกนุโต หียโย อทตมรตเต กาลิ กตวา อุตโก รามปุตโต
เนวสณณานาสณนายตเน นีพุตโต ตี อททส ตสุม
เอวมาห เสลั ปุริมนยสทิสเมว พหุการาตี พหุปรการา ฯ
ปธานปหิตตต อุปฎฐหีสูตี ปธานตถาย เปติตตตภาว วสนญุจัน
ปรีเวณสมมชชเนน ปตตจิวรี กเหตุวา อนุพนุชเนน มุโขทก-
ทนตกฏฐทานาทีนา จ อุปฎฐหีสูตี

เก ปน เต ปณจวคุกิยา นามฯ เย เต
ราโม ธโซ ลกขโณ โชติมนตี (๑)
ยณโย สุโกโซ สุยาโม สุตโต
เอเต ตทา อฎฐ อเหตุพุราหุณา
นพงควา มนุต วิยากรีสูตี

โพธิสตุตตสส ชาตกาเล สุปินปฎฐคากา เจว ลกขณ-
ปฎฐคากา จ อฎฐ พุราหุณา เตสุ ตโย เทวธา พุยากรีสู
อิมหี ลกขณหี สมนนาคโต อการิ อชฌาวสมาโน ราชา
โหตี จกกวตติ ปพพชมาโน พุทุโธ ตี ปณจ พุราหุณา
เอกัสปุยากรณา อเหตุ อิมหี ลกขณหี สมนนาคโต อการ
น ติจุจตี พุทุโธว โหตี ตี เตสุ ปุริมา ตโย ยถามนุตปท
๑. สี. ...ลกขโณ จาปี มนุตี ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๓๑๔

คตา อิเม ปน ปณจ มนุคปทำ อติกนุตา เต อตุตนา
ลทฐิ ปุณณปตุตํ ฅาตกานํ วิสุสชเชตฺวา อัย มหาปุริโส
อการํ น อชฅมาสิสฺสตี เอกนุเตน พุทฺโธ ภวิสฺสตีตี
นิพพิตกฺกา โภชิสฺสตุตํ อุกทิสฺส สมนปพพชฺชํ ปพพชิตา
เตสํ ปุตุตตปิ วทนฺติ ตํ อฏฺฐกถาย ปฏิกุชิตํ

เอเต กิร ทหฺรกาเลเยว พหุ มนุเต ชานีสฺส ตสฺมา เต
พฺรหฺมณา อจาริชฎจฺจเน จปยีสฺส เต ปจฺจนา อเมหฺหิ (๑)
ปุตุตตทารชฺฅํ ฉินฺทิตฺวา น สกฺกา ปพพชิตฺนฺติ (๑) ทหฺรกาเลเยว
ปพพชิตฺวา รณณิยานิ เสนาสนานิ ปรีกฺขชฺชนฺตา วิจรีสฺส ๗
กาเลน กาลํ ปน กิ โภ มหาปุริโส มหาภินิกฺขมณํ
นิกฺขนฺโต ตี ปุจฺจนฺติ มนุสฺสา กุหิ ตฺเมห มหาปุริสํ
ปสฺสิสฺสสฺส ตีสฺส ปาสาเทสฺส ติวิชนาฏกมชฺฅเม เทโว วิย
สมปตุตตี อนุกโถตี ตี วทนฺติ เต สุตฺวา น ตาว
มหาปุริสฺสสฺส ฅาณํ ปรีปากํ คจฺจตี ตี อปโปสฺสสุกฺกา
วิหรีสฺสเยว

กสฺมา ปเนตฺถ ภควา พหุการา โข อิเม ปณจวคฺคิยาตี
อาห กิ อูปการกานํเยว เอส ฅมฺมํ เทเสตี อุนูปการกานํ
น เทเสตีตี โน น เทเสต ปรีจยวเสน เหส อาพารณฺเจว
กาลามํ อุกถณฺจ รามปุตุตํ โอโถเกสิ เอตสฺมี ปน พุทฺธกฺขेतฺเต
๑. ม. ปุตุตตทารชฺฅํ ฉินฺทิตฺวา ๗ สกฺกา ภวิสฺสตี ปพพชิตฺนฺติ ๗

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๓๑๕

จเปตฺวา อณฺณาโกณฺฑณฺณํ (๑) ปจฺมํ ฌมฺมํ สจฺจนิกาตุํ สมตฺโต
นาม นตฺถิ กสฺมา ตถาวิชฺชูปนิสฺสยตฺตา

ปฺพุเพ กริ ปฺพุลฺลกรณกาเล เทว ภาตโร อเหตุํ ฯ [๒]

ตตฺถ เชฏฺฐสฺส เอกสฺมี สสฺเส นว วาเร อคฺคสฺสทธานํ
มยา ทาทพฺพนฺติ อโหสิ โส วปฺปกาลे พิชฺคํ นาม
ทตฺวา คพฺภกาเล กนิฏฺฐเจเน สทฺธิ มนฺเตสิ คพฺภกาเล
คพฺภํ ฆาเลสฺสามาติ ฯ ตฺรณสฺสํ นาสฺเตตฺถกาโมสิตี อห เชฏฺฐโ
กนิฏฺฐสฺส อนนฺวตฺตณภาวํ ฌตฺวา เขตฺตํ วิภิชิตฺวา อตฺตโน
โกฏฺฐาสโต คพฺภํ ฆาเลตฺวา จิรี นิหริตฺวา สปฺปีฆาณิเตหิ
โยเชตฺวา อทาสิ ปฺพุทฺถกาเล ปฺพุทฺถกํ (๓) การตฺวา อทาสิ
ลายนกาเล ลายนคฺคํ (๔) เวณิกรณ เวณิกคํ กลาปาทิสฺ
กลาปคฺคํ ฆลคฺคํ ฆณฺฑคฺคํ โกฏฺฐคฺคณฺติ เอวํ เอกสฺสเส นว
วาเร อคฺคทธานํ อทาสิ กนิฏฺฐโ ปนสฺส อฺพุทฺฐริตฺวา
อทาสิ เตสฺส เชฏฺฐโ อณฺณาโกณฺฑณฺณตฺถโร ชาโต กนิฏฺฐโ
สฺสทฺทพฺริพฺพาชโก อิติ เอกสฺมี สสฺเส นวนนํ อคฺคทธานนํ
ทินฺนตฺตา จเปตฺวา เถรํ อณฺเณ ปจฺมํ ฌมฺมํ สจฺจนิกาตุํ สมตฺถา
นาม นตฺถิ พหุการา โข อิเม ปญฺจวคฺคิยา ติ อิทํ ปน
อุปการานุสฺสรณมตฺตเกเนว วุตฺตํ ฯ

- # ๑. ม. อณฺณาสิ โกณฺฑณฺณํ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ ๒. กตฺถจิ เอตฺถนฺตเร เต เอกโตว
- # สสฺสํ อํสุติ ทิสฺสติ ฯ ๓. ม. ปฺพุทฺถํ ฯ ๔. ส. ทาเยน ทายนคฺคํ ฯ ม. ลายเน
- # ลายนคฺคํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺคณณนา หน้า ๓๑๖

อิสิปตเน มิกทาเยติ ตสฺมี กิร ปเทเส อนุปฺปนเน
พฺพุเช ปจฺเจกพฺพุธา คณฺฐมาทนปพฺพเต สตุตาหิ
นิโรธสมาปตฺติยา วิตฺตินาเมตฺวา นิโรธา วุฏฺฐาย นาคลตา-
ทนฺตกฏฺฐิ ขาทิตฺวา อนฺตตฺตทเห มุขิ โชวิทฺวา ปตฺตจิวริ
อาทาย อากาเสน อากนฺตฺวา นิปตฺนติ ตตฺถ จิวริ
ปารุปีตฺวา นคเร ปิณฺฑาทาย จริตฺวา กตฺถตฺตกิจฺจา คมนกาเลปิ
ตโตเยว อุปฺปตฺติตฺวา กจฺจนฺติ อิติ อิตฺโย เอตฺถ นิปตฺนติ
อุปฺปตฺนติ จาติ ตํ จานํ อิสิปตฺนนฺติ สงฺขํ กตํ มิกานํ
ปน อภยตฺถาย ทินฺนตฺตา มิกทาโยติ วุจฺจติ เตน วุตฺติ
อิสิปตเน มิกทาเยติ ฯ

อนฺตรา จ คยิ อนฺตรา จ โโพธิฺนฺติ คยาย จ โพธิฺสฺส
จ วิวเร ติกาวตฺนตฺเร จานเน โโพธิฺมณฺฑโต หิ คยา ติณฺนิ
คาวตฺตานิ พาราณสี อฏฺฐารสโยชนานิ อุปฺโก โโพธิฺมณฺฑสฺส
จ คยาย จ อนฺตเร ภควนฺตํ อทฺทส อนฺตราสทฺเทน ปน
ยุตฺตตฺตา อุปฺโยคฺวณฺนิ กตํ อีทิสฺสฺ ปน(๑) จานเนสุ อภฺขรจินฺตกา
อนฺตรา ความญจ นทิลฺลจ ยาตีติ [๒] เอกเมว อนฺตราสทฺทํ
ปญฺชชฺชนฺติ โส ทฺตฺติยปเทนปี โยเชตฺพุโพ โหติ อโยชฺยมาเน
อุปฺโยคฺวณฺนิ น ปาปฺณาติ อธิ ปน โยเชตฺวา เอว
วุตฺโตติ อทฺธานมคฺคปฏฺธิปฺนฺนฺติ อทฺธานสงฺขาตํ มคฺคํ
๑. ม. จ ฯ ๒. กตฺถจฺจิ เอตฺถนฺตฺเร เอวณฺติ ทิสฺสฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้ ๒๑๗

ปฏิปนุ์ ทิมมคคปฏิปนุ์นุติ อตุโถ อทธานมคคกมนสมยสส
หิ วิภงเค อทฒโยชน คจฺจิสสามิติ ภุชิตพพนุ ตีอาทิวจนโต (๑)
อทฒโยชนปี อทธานมคฺโค โหติ โพธิมณฺฑโต ปน คยา
ติคาวุตฺติ ฯ

สพฺพากิภูติ สพฺพํ เตภูมิกธมฺมํ อภิภวิตฺวา จิโต ฯ
สพฺพวิภูติ สพฺพํ จตฺตภูมิกธมฺมํ อเวทึ อณฺณาสึ สพฺเพสุ
ธมฺเมสุ อนฺุปลิตฺโตติ สพฺเพสุ เตภูมิกธมฺเมสุ กิเลสเลปน
อนฺุปลิตฺโต สพฺพผลฺชโหติ สพฺพํ เตภูมิกธมฺมํ ชหิตฺวา จิโต ฯ
ตณฺหกฺขเย วิมฺุตฺโตติ ตณฺหกฺขเย นิพฺพานเ อารมฺมณโต
วิมฺุตฺโต สยฺ อภิณฺณายาติ สพฺพจตฺตภูมิกธมฺมํ อตฺตนา
ชานิตฺวา กมฺุทฺทิสยฺยนฺุติ กิ อณฺณํ อยฺ เม อจฺริโยติ
อุทฺทิสยฺย

น เม อจฺริโย อตฺถิติ โลกุตฺตรธมฺเม มยฺหิ อจฺริโย
นาม นตฺถิ นตฺถิ เม ปฏิปุคฺคโลติ มยฺหิ ปฏิกฺกาโก ปุคฺคโล
นาม นตฺถิ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ สมฺมา เหตุนา (๒) นเยน จตฺตาริ
สจฺจานิ สยฺ พุทฺโธ สึตฺถิโตติ สพฺพกิเลสคฺคินิพฺพาปน
สึตฺถิโต กิเลสอันเยว นิพฺพตฺตตา นิพฺพุโต กาสินฺ ปฺรณฺุติ
กาสีรภูเจ นคฺริ อหณฺณํ อมตทฺนุทฺทินฺุติ ธมฺมจกฺกปฏิ-
ลาภาย อมตเถริ ปฺหริสสามิติ คจฺจามิ อรหสิ อนฺนตฺชโนติ
๑. วิ. มหาวิ. ๒/๔๗๕/๓๑๑ ฯ ๒. ม. สเหตุนา ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๑๘

อนนตฺชิโนตี ภวฺติยฺตุโต หุเวยฺยาวุโสติ (๑) อาวุโส เอวฺปิ นามํ
ภเวยฺย ปกุกามิตี วฺกหารชนปทํ นาม อคมาตี

ตตฺถเอกํ มิคฺลฺลทฺทกคามกํ นิสฺสาย วาสํ กปฺเปตี ฯ
เชฏฺฐกฺลฺลทฺทโก ตํ อุปฺภุจาสี ตสฺมี จ ชนปเท จณฺหา มจฺฉิกา
โหนฺติ อถ นํ เอกาย จาฏฺฐิยา วสาเปสฺสุ มิคฺลฺลทฺทโก
ทฺุเร มิคฺควํ คจฺฉนฺโต อมฺหากํ อรหนฺเต มา ปมชฺชี่ ตี นาวํ (๒)
นาม ชีตฺรํ อาณาเปตฺวา อคมาตี สทฺธิํ ปุคฺคตภาตฺติเกหิ ฯ
สา จสฺส ชีตา ทสฺสนิยา โหตี โภจฺจาสสมฺปนฺนา ฯ
ทฺุคฺคยทิวเส อุปฺโก ฆรํ อากโต ตํ ทาริกํ สพฺพิ อุปจาร์
กตฺวา ปรีวีสิตฺตุํ อุปคตํ ทิสฺวา ราเคน อภิกฺกโต ภูคฺคชิตตฺปิ
อสกฺโกนฺโต ภาชเนน ภคฺตํ อาทาย วสนฺภูจันํ คนฺตฺวา
ภคฺตํ เอกมฺนฺเต นิกฺขิปิตฺวา สเจ นาวํ ลภามิ ชีวามิ
โน เจ มรามีตี นีราหาโร สยิ สตฺตเม ทิวเส มาคฺวิโก
อาคนฺตฺวา ชีตฺรํ อุปกสฺส ปุคฺคตี ปุจฺฉิ สา เอกทิวสเมว
อาคนฺตฺวา ปฺน นาคตปฺพุโพ ตี อาห มาคฺวิโก อาคตเวเสเนว
นํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิสฺสามีตี ตํขณฺเวยว คนฺตฺวา กิ ภูคฺคเต
อผาสฺกนฺ ตี ปาทะ ปรามสนฺโต ปุจฺฉิ อุปฺโก นิตฺถนฺนฺโต
ปรีวตฺตตีเยว โส วทถ ภูคฺคเต ยํ มยา สกฺกา กาคฺตุ
ตํ สพฺพิ กริสฺสามี ตี อาห อุปฺโก สเจ นาวํ ลภามิ ชีวามิ
๑. ม. หุเปยฺยปาวุโสติ ฯ ๒. ม. นาวํ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๓๑๕

โน เจ อิเชว มรณํ เสยโย ตี อห ชานาสิ ปน ภูนเต
กิลฺยจิ สิปฺปนฺตึ น ชานามิตึ น ภูนเต กิลฺยจิ สิปฺปํ
อชานนฺเตน สกฺกา ฆรราวาสํ อธิฏฺฐาตฺตุนฺตึ

โส อห นานํ กิลฺยจิ สิปฺปํ ชานามิ อปฺยิ ตุมฺหากํ
มํสหารโก ภวิสฺสามิ มํสญจ วิกุกฺกิตฺตฺสามิ ตี มาคฺวิโก
อมฺหากํปิ เอตเทว รุจฺจตี ตี อุตฺตรสาฏฺกํ ทตฺวา ฆริ อานตฺวา
ชิตฺริ อทาสิ เตสํ สํวสมนฺวาย ปฺตฺโต วิชายิ สุกฺกทฺโตตฺตฺส
นามํ อํกํสุ นาวา (๑) ตสฺส โรทนกาเล มํสหารกสฺส ปฺตฺต
มิลฺลทฺทกสฺส ปฺตฺต มา โรที ตีอาทีนึ วทมานา ปฺตฺตํ
โตสนกิตฺเตน อูปกํ อูปฺปณฺเฑสิ ภาทฺเต ตฺวํ มํ อนาโถติ
มณฺณสิ อตฺถิ เม อนนฺตฺชินฺติ นาม สหาโย ตสฺสาหํ
สนฺตํ (๒) คมฺิสฺสามิตึ อห นาวา เอวมยํ อญฺญิตฺตีติ ญตฺวา
ปฺนปฺนํ กเถติ โส เอกทิวสํ อนาโรเจตฺวาว มชฌิมเทสา-
ภิมฺุโข ปกฺกามิ

ภควา จ เตน สมเยน สาวตฺถึยฺ วิหฺรติ เขตฺวเน
มหาวิหฺเร อถโย ภควา ปฏิกฺกจฺเจว ภิกฺขุ อาณาเปสิ
โย ภิกฺขเว อนนฺตฺชินฺติ ปุจฺจมาโน อากฺขตฺติ ตสฺส มํ
ทสฺเสยฺยาถา ตี อูปโกปิ โข กุหึ อนนฺตฺชินฺติ ปุจฺจนฺโต
อนฺนปฺพเพน สาวตฺถึ อากฺนตฺวา วิหฺรณฺเฑ จตฺวา กุหึ
๑. ขุ. เถรี. ๒๖/๔๖๗/๔๘๑ ๑ ๒. ม. สนฺตฺเก ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๓๒๐

อนนตชิโนติ ปุจฉิ ตํ ภิกขุ ภควโต สนฺตีกํ อานยีสฺสุ (๑)
โส ภควนฺตํ ทิสฺวา สลฺยชานาถ มํ ภควา ติ อահ อาม
อุปก สลฺยชานามิ กุหิ ปน ตฺวํ วสิตฺถาติ วงฺกหารชนปเท
ภนฺเตติ อุปก มหุลลโกสิ ชาโต ปพฺพชิตฺตุ สกฺขิสฺสตีติ ฯ
ปพฺพชิสฺสามิ ภนฺเตติ ภควา ปพฺพชิตฺวา ตสฺส กมฺมฏฺฐานํ
อทาสี โส กมฺมฏฺฐานเณ กมฺมํ กโรนฺโต อนาคามีผลเณ ปตฺติฏฺจาย
กาลํ กตฺวา อวิหเสฺสุ นิพฺพตฺโต นิพฺพตฺตกฺขณเณว อรหตฺตํ
ปาปฺณิตฺติ อวิหเสฺสุ นิพฺพตฺตมตฺตา หิ สตฺต ชนา อรหตฺตํ
ปาปฺณิตฺตุ เตสํ โส อลฺยตโร

อวิหํ อุปปนฺนาเส วิมุตฺตา สตฺต ภิกฺขโว
ราคโทสปริกฺขิณา ตินฺนณา โลเก วิสฺตฺตีกํ
อุปก ปลคณฺโฑ (๒) จ ปุกฺกุสาติ จ เต ตโย
ภทฺทโย ขณฺฑเทโว จ พาทฺตฺติ (๓) จ ปิงฺกโย
เต หิตฺวา มานุสํ เทหํ ทิพฺพโยคํ อุปชฺฌกฺขฺนฺติ (๔) ฯ

สจฺจเปสฺสนฺติ กตฺตีกํ อํสฺสุ พาทฺตฺติโกติ จีวรพาทฺตฺลาทีนํ
อตุถาย ปฎิปนฺโน ปธานวิพฺภนฺโตติ ปธานโต วิพฺภนฺโต
ภฎฺโจ ปรีหิโน อวตฺโต พาทฺตฺลยาติ จีวรทีนํ พหุลภา-
วตุถาย อวตฺโต อปิจ โข อาสนํ จเปตพฺพนฺติ อปิจ
โย ปนสฺส อุจฺจกฺเล นิพฺพตฺตสฺส อาสนมตฺตํ จเปตพฺพนฺติ

๑. ม. นยีสฺสุ ฯ ๒. สี. ผลคณฺโฑ ฯ ๓. ม. พหุรฺกฺติ ฯ ๔. ส. ส. ๑๕/๑๕๒/๔๘ ฯ

*เล่มที่ ๘ ปาสราสีสุตตวณณา หน้า ๓๒๑

วทีสุ นาสกขีสุติ พุทธานุกาเวน พุทธเตเชน อภิกุตา
 อตฺตโน กตฺตกาย จาคฺคฺ นาสกขีสุ นามเนน จ อาวุโสวา
 เทน จ สมุทาจฺรณฺตฺติ โคตมาติ อาวุโสติ จ วทนฺติ
 อาวุโส โคตม มยฺ อรุเวลาย ปธานกาเล ตฺยหํ ปตฺตจิวริ
 คเหตุวา วิจฺริมหา มุโขทกทนฺตกฏจํ อทฺมหา วุตฺตปริเวณฺ
 สมมชฌิมหา ปจฺฉา โก เต วตฺตปฏฺธิปตฺตี อกาสิ กจฺจิ
 อเมหฺสุ ปกฺกนฺเตสุ (๑) น จินฺตยิตฺถาติ เอวรूपิ กถํ กเถนฺตฺติ
 อตฺโถ อิริยาติ ทฺกฺกรอิริยาติ ปฏฺธิปทาติ ทฺกฺกรปฏฺธิ-
 ปตฺติยา ทฺกฺกรการิกายาติ ปสฺตอชฺชปสฺตมฺกฺคฺยฺสาทฺธิอาหฺร-
 กรณาทฺธินา ทฺกฺกรกรเณน อภิชานาถ เม โนติ อภิชานาถ
 นฺ มม. เอวรूपิ ปภาวิตเมตฺนฺติ เอตํ เอวรूपิ วากฺยเกทฺนฺติ
 อตฺโถ อปี นฺ อหํ อรุเวลาย ปธานเ ตฺมฺหากํ สจฺกหนฺตฺถํ
 อนฺกฺคหนฺตฺถํ รตฺตี วา ทิวา วา อาคฺนฺตฺวา อาวุโส
 มา วิตฺกฺกยิตฺถ มยฺหํ โอภาโส วา นิมิตฺตํ วา ปญฺญาตฺติ
 เอวรूपิ กถฺจิ วจฺนเกทํ อกาสิณฺติ อธิปฺปาโย เต เอกปเทเนว
 สตี ลภิตฺวา อฺปฺปนฺนการวา หนฺท อทฺธา เอส พุทฺโธ
 ชาโต ติ สทฺทหิตฺวา โน เหตํ ภาณฺเตติ อหํสุ อสฺกขี โข
 อหํ ภิกฺขเว ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู สญฺญาเปตฺนฺติ อหํ ภิกฺขเว
 ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู พุทฺโธ อหนฺติ ชานาเปตฺตุ อสฺกขี ตทา
 # ๑. สี. อปฺกนฺเตสุ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๓๒๒

ปน ภควา อุโปสถทิวเสเยว อากฺขณิ อุตฺตโน พุทฺธภาว
ชานาเปตฺวา โภจนฺทญฺญตฺเถรํ กายสฺกฺขี กตฺวา ฐมฺมจกฺกปฺ-
ปวตฺตณฺสูตฺตํ กเถสิ สุตฺตปรีโยसानเณ เถโร อฏฺฐารสฺหิ
พฺรหฺมโกฏฺฐิหิ สทฺธิํ โสตาปตฺติมฺเล ปตฺติฏฺฐาสิ สฺริเย ฐรฺมานเยว
เทสฺนา นิฏฺฐาสิ ภควา ตตฺถเว วสฺสํ อุปคฺคณิ

เทวปี สุทฺถํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โอบทามิตฺถาถิ ปาฏฺฐิพททิวสโต
ปฏฺฐาย ปิณฺฑปาทตฺถายปี คามํ อปฺริสนทฺธิปนฺตถํ วุตฺตํ ฯ
เตสํ หิ ภิกฺขุณฺํ กมฺมฏฺฐาเนสุ อุปฺปนฺนมฺลวิโสธฺนตถํ ภควา
อนฺุตฺตวิหาเรเยว อโหสิ อุปฺปนฺเน อุปฺปนฺเน กมฺมฏฺฐานมฺเล
เตปี ภิกฺขุ ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา ปุจฺจนฺติ ภควาปี
เตสํ นิสินฺนฏฺฐานํ คนฺตฺวา มลฺลํ วิโนเทติ อถ เนลฺลํ
ภควตา เอวํ นีหฺนฺนฺกตฺเตน โอบทียมานานํ วปฺปตฺถเอโร
ปาฏฺฐิพททิวเส โสตาปนฺโน อโหสิ ภทฺทียตฺถเอโร ทฺติยาย
มหานามตฺถเอโร ตฺติยาย อสฺสชิตฺถเอโร จตฺตถิยํ ปกฺขสฺส
ปน ปญฺจมิยํ สพฺเพเว เต เอกโต สนฺนิปาเตตฺวา อนฺตฺต-
ลกฺขณฺสูตฺตํ กเถสิ สุตฺตปรีโยसानเณ สพฺเพปี อรหฺตฺตมฺเล
ปตฺติฏฺฐหีสุ เตนาห อถโข ภิกฺขเว ปญฺจวคฺคิยา ภิกฺขุ
มยา เอวํ โอบทียมานา เป อนฺตฺตรํ โยคฺคกฺเขมํ นิพฺพานํ
อชฺฉกมฺสฺส เป นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว ติ เอตฺตกํ กถามคฺคํ ภควา
ยํ ปุพฺเพ อวจ ตฺเมหปี มมํ เจว ปญฺจวคฺคิยานญฺจ มคฺคํ

*เล่มที่ ๘ ปาสราตีสุตตวณณา หน้า ๓๒๓

อารุพฺหา อริยปริเยสนา คุมฺหาคํ ปริเยสนา ตี อิมํ เอกเมว
อนุสนธิํ ทสฺเสนโต อหริ

อิทานิ ยสฺมา น อคาริยานํเยว ปญฺจกามคฺคณ-
ปริเยสนา โหติ อนคาริยานํปี จตฺตารो ปจฺจเย อปจฺจเวกฺขิตฺวา
ปริภุชฺชนุตานํ ปญฺจกามคฺคณวเสน อนริยปริเยสนา โหติ ตสฺมา
ตํ ทสฺเสตฺตํ ปญฺจิเม ภิกฺขเว กามคฺคณาตีอาทิมายห ตตฺถ
นวรตฺเตสฺส ปตฺตจิวราทีสฺส จกฺขุวิญญฺเอยยา รูปาตีอาทโย จตฺตารो
กามคฺคณา ลพฺภนฺติ รโส ปเนตฺถ ปรีโภกรโส โหติ ฯ
มนฺุญฺเเว ปิณฺฑปาเต เกสชฺเช จ ปญฺจปี ลพฺภนฺติ ฯ
เสนาสนฺมปี จิวเร วีย จตฺตารอ รโส ปน
เอตฺถาปี ปรีโภกรโสว เย หิ เกจิ ภิกฺขเวติ กสฺมา
อารภิ เอวํ ปญฺจกามคฺคณเ ทสฺเสตฺตวา อิทานิ เย เอวํ
วเทยฺยํ ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย อนริยปริเยสนา นาม กุโต
อริยปริเยสนาว ปพฺพชิตานนฺ ตี เตสํ ปฏฺิเสชนตฺถาย
ปพฺพชิตานํปี จตฺตสฺส ปจฺจเยสฺส อปจฺจเวกฺขณปรีโภโค อนริย-
ปริเยสนา เอวา ตี ทสฺเสตฺตํ อิมํ เทสนํ อารภิ ตตฺถ
คธิตาตี ตณฺหาเคเชน คธิตา มุจฺฉิตาตี ตณฺหามุจฺฉาย
มุจฺฉิตา อชฺโฆปนฺนาตี ตณฺหาย อชฺโฆคาพฺหา อนาทินว-
ทสฺสาวิโนตี อาทินวํ อปสฺสนตา อนิสฺสรณปฺปญฺญาตี นิสฺสรณํ
วุจฺจตี ปจฺจเวกฺขณณณํ เต เตน วิรหิตา ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๒๔

อิทานิ ตสฺส อตฺถสฺส สาธกํ อุปมํ ทสฺเสนฺโต เสยฺยถาปี
ภิกฺขเวตฺติอาทิมานฺห ตตฺเรวํ โอปมมสฺสนฺทนนํ เวทิตพฺพํ ฯ
อารญญกมฺมิโก วีย หิ สมณพฺรหฺมณฺณา ลุทฺทเกน อรญฺญเ
จปีตปาโส วีย จตฺตารโ ปจฺจยา ตสฺส ลุทฺทกสฺส ปาสราสี
อชฺโฆตฺถริตฺวา สยฺนกาโล วีย เตสํ จตฺตารโ ปจฺจเย
อปจฺจเวกฺขิตฺวา ปริโภกกาโล ลุทฺทเก อากจฺจนฺเต มิคฺสฺส เยน
กามํ อคมฺนกาโล วีย สมณพฺรหฺมณฺณํ มารสฺส ยถา-
กามกรณฺียกาโล มารวสํ อุปคตภาโวติ อตฺโถ มิคฺสฺส ปน
อปนฺชสฺส ปาสราสี อธิสยิตกาโล วีย สมณพฺรหฺมณฺณํ
จตฺตสฺส ปจฺจเยสฺส ปจฺจเวกฺขณปริโภโค ลุทฺทเก อากจฺจนฺเต มิคฺสฺส
เยน กามํ คมนํ วีย สมณพฺรหฺมณฺณํ มารวสํ อนุปกมนํ
เวทิตพฺพํ วิสฺสญฺโจติ นิพฺภโย นิราสจฺโก เตสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตानตฺถเมวาทิ ฯ

ปาสราสีสุตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฺฉํ ฯ

อริยปริเยสนาตีปี เอตฺสเสว นามํ

จุลลหตฺธิปโทปมสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ จุลลหตฺธิปโทปมสุตฺตํ ตตฺถ สพฺพเสเตน
วพฺวาภีรเถนาติ เสตา สฺทํ อสุสา ยุตฺตา โหนฺติ เสตาลงฺการา
เสโต รโถ เสตาลงฺกาโร เสตปรีวาโร เสตา รสฺมิโย เสตา
ปโตทลภฺจฺจิ เสตํ ฉตฺตํ เสตํ อุนฺหีสํ เสตานี วตฺถานี เสตา
อุปฺปาหนา เสตาย สฺทํ วาลวีชนียา วิชัยตีตี (๑) เอวํ วุตฺเตน
สกลเสเตน จตฺตฺติ วพฺวาหิ ยุตฺตรเถน

รโถ จ นามโส ทฺวิโธ โหติ โยชฺรโถ อลงฺการรโถติ ฯ
ตตฺถ โยชฺรโถ จตฺตรสฺสสณฺจฺจานโน โหติ นาทิมหา ทฺวินฺนํ ติณฺณํ
วา ชนํ กหณสมตฺโถ อลงฺการรโถ มหา โหติ ทิมฺโถ
ทิมฺ โปถุโล ตตฺถ ฉตฺตคฺคฺคาหโก วาลวีชนิกฺคาหโก
ตาลวณฺญคฺคฺคาหโกติ เอวํ อภฺจ วา ทส วา สฺวเขน จาคฺคฺ วา
นีสิตฺคฺคฺ วา นิปชฺชิตฺคฺคฺ วา สกฺโกนฺติ อยมฺปิ อลงฺการรโถเยว ฯ
โส สพฺโพ สจกฺกปฺลชฺรภฺพโร รชตปรีกฺขิตฺโต อโหสิ วพฺวา
ปกฺติยา เสตวณฺณาว ปสาชนมฺปิ ตาทิสํ รชตมยํ อโหสิ ฯ
รสฺมิโยปิ รชตปนาฬิสฺวปรีกฺขิตฺตา ปโตทลภฺจฺจิปิ รชตปรีกฺขิตฺตา
พฺราหฺมโณปิ เสตวตฺถํ นิวาเสตฺวา เสตฺเยว อุตฺตราสงฺคํ
อกาสี เสตวิเลปนํ วิลิมฺปิ เสตมาถํ ปิลนฺธิ ทสฺสุ องฺคฺลีสฺสุ
องฺคฺลิมฺพุทฺธิกา กณฺเณสุ กณฺพฺถานีติ เอวมาทิลงฺกาโรปิสฺส
๑. ส. มหา. ๑๕/๑๒/๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้ ๓๒๖

รชตมโยว อโหสิ ปริวารพุราหุณปัสส ทสทสสมตดา
ตถว เสตวตถวิลปนคณฐมทาลงการา อเหตุ เตน วุตต์
สพพเสเตน วพวกรเณนาติฯ

สวตถุติยา นียยตตีโต โส กิร ฉนุณ ฉนุณ มาสานัน
เอกวาริ นคริ ปทกขิณ กโรติ อิต อเหตุเกหิ ทิวเสหิ
นคริ ปทกขิณ กริสตตีติ ปุเรตรเมว โฆสนา กรียติ ต
สุตวา เย นครโต น ปกุกนตา เต น ปกุกมนติ ฯ
เย ปกุกนตา เตปี ปุณณวโต สิริสมปตตี ปสสิสสามาติ
อากจณนติ ยั ทิวสั พุราหุณโน นคริ อนุวิจจติ ตทา
ปาโตว นครวิธิโย สมมชชิตวา วาลิกั อิกิริตวา ลาชปลยจเมหิ
ปุปฺเพหิ อภิกิริตวา (๑) ปุณณฆเณ จเปตวา กทลโย จ ฐเช จ
อุสสาเปตวา สกณนกริ ฐูปคณฐวาลิตั (๒) กโรนติ พุราหุณโน
ปาโตว สีสั นุหายิตวา ปุเรกตติ กุณชิตวา วุตตนเยเนว
เสตวตถวาทิหิ อุตตานิ อลงกริตวา ปาสาทา โอรุยห รถั
อภिरุหติ อถ นั เต พุราหุณนา สพพเสตวตถวิลปน-
มทาลงการา เสตจจตตทานิ คเหตุวา ปริวาเรนติ ตโต
มหาชนสส สนนิปาตตนตถั ปจมเยว ตรณทารกานัน ผลาผลานิ
วิกิริตวา ตทนนตริ มาสกรูปานิ ตทนนตริ กหาปณ
วิกิรณติ มหาชนา สนนิปตณติ อุกกุฏจโย เจว เจลुकเขปา
๑. ม. อภิปุวิกิริตวา ฯ ๒. ม. ฐูปิตวาลิตั ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตติปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๒๗

จ ปวตตุนติ อถ พุราหุมนโณ มงฺคลิกโสวตฺติกาทีสุ มงฺกลานิ
เจว สุวตฺติโย จ กโรนฺเตสุ มหาสมปฺตติยา นครํ อนุวิจรติ ฯ
ปฺลยวณฺตา มนุสฺสา เอกภูมิกาทิปาสาเท อารุยุห สุกกปตฺต-
สทิสานิ วาตปานกวางฺฆานิ วิวริตฺวา โอลเณนฺติ พุราหุมนปิ
อตฺตโน ยสสิริสมปฺตติยา นครํ อชฺโณตฺถรณฺโต วिय ทกฺขิน-
ทวารากิมฺโข โหติ เตน วุตฺตํ สวตฺติยา นิยยาตีติ ฯ

ทิวา ทิวสฺสาติ ทิวสฺสปี ทิวา มขฺฉนฺนุหกาเลติ อตุโถ ฯ
ปิโลติกํ ปริพฺพาชกนฺติ ปิโลติกาติ เอวํ อิตฺถิลิงฺกโวหารวเสน
ลทฺธนามํ ปริพฺพาชกํ โส กิร ปริพฺพาชโก ททโร ปจฺมวเย
จิตฺ สุวณฺณวณฺโณ พุทฺธปฺภุจาทโก ปาโตว ตถาคตฺตสฺส เจว
มหาเถรानนฺจ อปฺภุจันํ กตฺวา ติทฺถทกฺกนฺทิกาทิปริกฺขาริ
อาทาย เขตฺตวนา นิกฺขมิตฺวา นครากิมฺโข ปายาสี ตํ
เอส ทูรโตว อากจฺฉนฺตํ อทฺทสฺส เอตทโวจาทิ อนุกฺกเมน
สนฺติกํ อากตฺ สยฺขานิตฺวา เอตํ หนฺนท กุโต นฺ กวํ
วจฺฉายโน อากจฺฉตี ตี โคตฺตํ กิตฺเตนฺโต วจฺฉํ อโวจ ฯ
ปณฺฑิตฺโต มนฺยเถตีติ (๑) กวํ วจฺฉายโน สมณฺณํ โคตมํ ปณฺฑิตฺโตติ
มณฺยเถติ อูทาทุ โนติ อยเมตถ อตุโถ

โก จาหํ โภติ โภ สมณฺณสฺส โคตมสฺส ปณฺญาเวยฺยตฺติย
ชานเน อหํ โภ นาม ฯ โภ จ สมณฺณสฺส โคตมสฺส

๑. ม. มณฺยเถติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้ ๓๒๘

ปณณเวยฺยตฺติยฺ ขานิสฺสามิตฺติ กุโธ จาหิ สมนฺสฺส โคตมฺสฺส
 ปณณเวยฺยตฺติยฺ ขานิสฺสามิ เกน การณฺน ขานิสฺสามิตฺติ เอว
 สพฺพถาปี อตฺตโน อชานนภาวํ ทีเปติ โสปี นฺนสฺส ตาทิสฺ
 วาติ โย สมนฺสฺส โคตมฺสฺส ปณณเวยฺยตฺติยฺ ขานเยย โสปี
 นฺน ทสปรามิโย ปฺเรตฺวา สพฺพญฺญตฺ ปตฺโต ตาทิสฺ พุทฺโธเยว
 ภเวยฺย สินฺรุ วา หิมวณฺตํ วา ปจวี วา อากาลํ วา
 ปเมตฺตกาเมน ตปฺปมาโณว ทณฺโท วา รชฺช วา ลทฺฐิ
 วญฺญตฺติ สมนฺสฺส โคตมฺสฺส ปณณํ ขานนฺเตนาปี ตสฺส
 ฌานสทิสเมว สพฺพญฺญตฺตณฺณํ ลทฺฐิ วญฺญตฺติที ทีเปติ ฯ
 อาทรวเสน ปเนตฺถ อามณฺชํกิ กตฺติ อุพารายาติ อุตฺตมาย
 เสฏฺฐาย โก จาหิ โภติ โภ อหิ สมนฺสฺส โคตมฺสฺส
 ปลฺลสเน โก นามฯ โก จ สมนฺณํ โคตมํ ปลฺลสฺสสามิตฺติ
 เกน การณฺน ปลฺลสฺสสามิ ปสฺสจฺจปฺสฺสจฺจโรติ สพฺพคฺุณฺณํ
 อุตฺตริตเรหิ สพฺพโลกปสฺสจฺเจหิ อตฺตโน คุณฺเฬว ปสฺสจฺจ น
 ตสฺส อณฺเฬหิ ปลฺลสนกิจฺจํ อตฺติ ยถา หิ จมฺปกปฺปฬิ วา
 นิลฺปปลฺล วา ปทุมํ วา โลหิตจฺจนฺทนํ วา อตฺตโน วณฺณ-
 คนฺธุสิริยาว ปาสาทิกญฺเจว สฺกนฺธุจฺจ น ตสฺส อากนฺธุเกหิ
 วณฺณคฺนฺเทหิ โถมนกิจฺจํ อตฺติ ยถา จ มณฺริตนํ วา
 จนฺทมณฺฑลํ วา อตฺตโน อาโลเกเนว โอบาสติ น ตสฺส
 อณฺเฬน โอบาสนกิจฺจํ อตฺติ เอว สมนฺโณ โคตโม สพฺพโลกปสฺสจฺเจหิ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตติปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๒๕

อตุตโน कुณเหว ปสภูโจ โถมิโต สพพโลกสุส

เสฏฺฐตํ ปาปีโต น ตสฺส อญฺเณน ปัสสนกัจจํ อตุติ

ปสภูเจหิ वा ปสภูโจติปี ปสภูจปฺปสภูโจ

เก ปสภูจฺจา นามฯ ราชา ปเสนทิโกสลโ

กาสิโกสลวาสิเกหิ ปสภูโจ พิมฺพิสโร องฺคมคฺชวาสีหิ เวสาลิกา

ติจฺฉวี วชฺซีรฺภูจฺวาสีหิ ปสภูจฺจา ปาเวยฺยกา มลฺลา โกสินารกา

มลฺลา อญฺเณปี เต เต ขตฺติยา เตหิ เตหิ ชานปฺเทหิ ปสภูจฺจา

จงฺกืออาทโย พุราหฺมณา พุราหฺมณคฺเณหิ อนาถปฺปิณฺฑิกาทโย

อุปาสกา อนกฺสเตหิ อุปาสกคฺเณหิ วิสาขาทโย อุปาสิกา อนกฺสตาหิ

อุปาสิกาหิ สกฺกุทายืออาทโย ปริพฺพาชกา อนเกหิ ปริพฺพาชก-

สเตหิ อุปลวณฺณาเถริยาทิกา มหาสาวิกา อนเกหิ ภิกฺขุณี-

สเตหิ สาริปฺพุตฺตฺเถราทโย มหาสาวกา อนกฺสเตหิ ภิกฺขุหิ

สกฺกาทโย เทวา อนกฺสทฺสฺเสหิ เทเวหิ มหาพฺรหฺมาทโย

พฺรหฺมานอฺ อนกฺสทฺสฺเสหิ พฺรหฺเมหิ ปสภูจฺจา เต สพฺเพปี

ทสพฺลํ โถเมนฺติ วณฺเณนฺติ ปัสสนฺตฺติ ภาควา ปสภูจปฺปสภูโจติ

วฺจฺจติ

อตุถวสนฺติ อตุถานิสฺสํ อถสุส ปริพฺพาชโก อตุตโน

ปสาทการณฺ อัจฺจฺขนฺโต เสยฺยถาปี โภ กุสโล นาควนิโกติ-

อาทิมหา ตตฺถ นาควนิโกติ นาควนวาสิโก อนุคฺคหิตฺสิปโป

ปุริโส ปฺรโต ปน อุคฺคหิตฺสิปโป ปุริโส นาควนิโกติ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคคณณนา หน้ ๓๓๐

อาคโต จตุตาริ ปทานีติ จตุตาริ ฌาณปทานิ ฌาณवलลชานิ
ฌาณน อกุกนตฎุจานานีติ อตุโถ

ขตุติยปณฺฑิตเตติอาทิสฺส ปณฺฑิตเตติ ปณฺฑิตฺจเจน สมนฺนาคเต
นิปฺเณติ สณฺเฬ สุขุมพุทธิโน สุขุมตถนตฺรปฏฺวิชฌน-
สมตฺถเถ กตปฺรปฺวาเทติ วิญญาตปฺรปฺวาเท เจว ปเรหิ
สทฺฐี กตวาทปฺริจฺเจเย จ วาลเวธิฐฺฐเปติ วาลเวธิชฺนุคฺคห-
สทฺธิเส เต ภินฺทนฺตา มณฺเณ จรณฺตีติ วาลเวธิ วิย วาลํ
สุขุมานิปิ ปเรลลํ ทิฏฺฐิกตานิ อตฺตโน ปณฺญาคเตน ภินฺทนฺตา
วิย จรณฺตีติ อตุโถ ปณฺหํ อภิสงฺขโรนฺตีติ ทฺพทมฺปิ ติปทมฺปิ
จตุปฺทมฺปิ ปณฺหํ กโรนฺติ วาทํ อโรเปสฺสามาติ โทลลํ
อโรเปสฺสาม. น เจว สมนฺณํ โคตมํ ปณฺหํ ปุจฺจนฺตีติ
กสฺมา น ปุจฺจนฺติ

ภควา กิร ปฺริสมชฺเฒ ฌมฺมํ เทเสนฺโต ปฺริสาย
อชฺฌาสยํ โอลเกติ ตโต ปสฺสติ อิมเ ขตุติยปณฺฑิตา กุพฺพํ
รหสฺลํ ปณฺหํ โอลกฺกิกสาร์ กตฺวา อาคตา ติ โส เตหิ
อปฺนฺุจเวย เอรูเป ปณฺเฬห ปุจฺจาย เอตฺตกา โทสา วิสชฺชเน
เอตฺตกา อตฺถเถ ปเท อกฺขเร เอตฺตกาติ อิมเ ปณฺเฬห
ปุจฺจนฺโต เอวํ ปุจฺเจยฺย วิสชฺชเชนฺโต เอวํ วิสชฺชเชยฺยติ อิติ
โอลกฺกิกสาร์ กตฺวา อานีเต ปณฺเฬห ฌมฺมกถาย อนฺตเร
ปกฺขิปิตฺวา วิทฺธิเสติ ขตุติยปณฺฑิตา เสยฺโย วต โน เย

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณนา หน้ ๓๓๑

มย อิม ปเลห น ปุจนิมหา สเจ หิ มย ปุจเจยยาม.
อปปฏิภูเจว โน กตวา สมโณ โคตโม จิเปยยา ติ อตุตมณา
ภานติ

อปิจ พุทธา นาม ฌมมึ เทเสนตา ปริสั เมตตตาย
ผรณติ เมตตผรณน ทสพเล มหาชนสุส จิตตึ ปสัทติ
พุทธา จ นาม รูปคคปุตตา โหนติ ทสสนสมปนุณา
มฐรสตรา มุทฐิวหา สุสสิตทนตาวรณา อมเตน ททยั
สิณจนตา วิย ฌมมึ กเถนติ ตตถ เสถั(๑) เมตตผรณน
ปสนนจิตตานิ เอวั โหติ เอวรूपึ อเทวชฌกถั อโมชฌกถั
นियยานิกถั กเถนเตน ภกวตา สทฐึ น สกขิสตาม
ปจันนิคคคาหิ กณ्हิตุนุ ติ อตุตโน ปสนนภาวเนว น
ปุจจณติ อลลทตถุติ(๒) เอกัเสน สาวกา สมปชชนตติ
สธณคมนวเสน สาวกา โหนติ ตทนุตตรนติ ตั อนุตตรั ๑
พุรหุมจริยปรีโยसानนติ มคคพุรหุมจริยสุส ปรีโยसानนุถั
อรหตุตผลั ตทตถาย หิ เต ปพพชนติ มนั วต โภ
อนสุสามาติ โภ สเจ มยั น ออุปสงกเมยยาม. อิมินา โถเกน
อนุปสงกมนมตเตน อปยิรูปาสนมตเตเนว นนุจจา ภเวยยาม
ออุปสงกมนมตเตน ปนมหา น นนุจจาติ อตุโถ ทุตติยปทั
ปริมสุเสว เวจัน อสุสมณาว สมานาติอาทิสู ปาปานั
๑. ม. ตตร เนถั ๑ ๒. ม. อลลทตถุ ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณฺณา หน้า ๓๓๒

อสมิตตฺตา อสฺสมณาว อวาทิตตฺตา จ ปน อพฺรหฺมณาว
กิลลสารีณํ อหตตฺตา อนรหนฺโตเยว สมนานติ อตุโถ

อุทานํ อุทานนฺตีติ อุทาหารํ อุทาหริ ยถา หิ ยนฺเต(๑)
สมานํ คเหตุํ น สกฺโกติ วิสฺสนฺหิตฺวา กจฺจติ ตํ อวเสโกติ
วฺจฺจติ ยลฺลจ ชลฺลํ คพํกํ คเหตุํ น สกฺโกติ อชฺโฆตฺถริตฺวา
กจฺจติ ตํ โอโฆติ วฺจฺจติ เอวเมว ยํ ปีติมยํ วจฺจํ ททยํ
คเหตุํ น สกฺโกติ อธิกํ หุตฺวา อนฺโต อสณฺจหิตฺวา พหิ
นิกฺขมฺติ ตํ อุทานนฺติ วฺจฺจติ เอวรูปํ ปีติมยํ วจฺ
นิจฺฉาเรสีติ อตุโถ หตฺถิปโทปโมติ หตฺถิปทํ อุปมา อสฺส
ธมฺมสฺสาติ หตฺถิปโทปโม. โส น เอตฺตาวตฺตา วิตฺถาเรน
ปริปุโร โหตีติ ทสฺเสติ นาควนิโกติ อุกฺกहितฺตฺถิสิปโป
หตฺถิวนจาริโก อถ กสฺมา อธิ กุสโลติ น วุตฺโตติ ฯ
ปรโต โย โหติ กุสโล ติ วิภาคทสฺสนโต(๒) ฯ โย หิ โกจิ
ปวิสฺติ โย ปน กุสโล โหติ โส เนว ตาว นิจฺฉํ
กจฺจติ ตสฺมา อธิ กุสโลติ อวตฺวา ปรโต วุตฺโตติ ฯ

วามนิกาทิ รสฺสา อายามโตปี น ทีฆา มหากฺจฺฉ-
หตฺถินิโย อุจฺจา จ นิสฺเวิตนฺติ สตฺตกฺกฺจฺจรตฺนุเพเช วฏฺฐกฺขาทีนํ
ขนฺธปฺปเทเส ฆมฺสิตฺถฺจฺจานํ อุจฺจา กาพาริกาทิ อุจฺจา จ
ยฺภูจิสฺทิสปาทา หุตฺวา กาพาริกา จ ทนฺदानํ กพารตฺาย ฯ
๑. ม. ยํ เตลฺลํ ฯ ๒. ม. วิภาคทสฺสนโต ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺถิปโทปมสฺสุตตวณฺณนา หน้า ๓๓๓

ตาลํ กิร เอโก ทนฺโต อุนฺนโต โหติ เอโก โอนโต อุโกปี
 จ วิรพา โหนฺติ น อาสนฺนา อุจฺจา จ ทนฺเตหิ
 อารณฺชิตานีติ สตฺตกฺกุชรตฺนุเพเช วฏฺฐุกฺขาทีนํ ขนฺธปฺปเทเส
 ผรฺสุนา ปหตฺถจฺจํ วิย ทาจาหิ ฉินฺนจฺจํ อุจฺจา กณฺเฐกา
 นามาติ อุจฺจา จ ยฺยจิสฺสทิสฺสทิมปาทา หุตฺวา กณฺเฐกา จ
 ทนฺตานํ กณฺเฐกาย ตา กิร มกฺกทาจา โหนฺติ ตสฺมา
 กณฺเฐกาติ วุจฺจติ โส นิฏฺฐํ กจฺจตีติ โส นาควนิโก
 ยสฺส ปนาหํ(๑) นาคสฺส อฺนุปทํ อากโต อยเมว โส น อญฺโณ
 ยํ หิ อหํ ปจฺมปทํ ทิสฺวา วามนิกานํ ปทํ [๒] ภวิสฺสตีติ
 นิฏฺฐํ น คโต ยํปี ตโต โอรภาเค ทิสฺวา กาพาริกานํ
 ภวิสฺสตีติ กณฺเฐกานํ ภวิสฺสตีติ นิฏฺฐํ น คโต สพฺพนฺตํ
 อิมสฺเสว มหาหตฺถิโน ปทฺนติ มหาหตฺถิ ทิสฺวาว นิฏฺฐํ
 กจฺจติ เอวเมว โขติ เอตฺถ อิทํ โอปมมสฺสสนฺทนํ ฯ

นาควนํ วิย หิ อาทิตโต ปฏฺจาย ยาว นีวรณฺปฺปหานา
 ฐมฺมเทสนา เวทิตพฺพา กุสโล นาควนิโก วิย โยคา-
 วจโร มหานาโค วิย สมฺมาสมฺพุทฺโธ มหฺนตฺ หตฺถิปทํ วิย
 ฌานาภิญฺญา นาควนิกสฺส ตตฺถ ตตฺถ หตฺถิปทํ ทิสฺวาปี
 วามนิกานํ ปทํ ภวิสฺสตีติ กาพาริกานํ กณฺเฐกานํ ปทํ
 ภวิสฺสตีติ อนิฏฺฐจฺจกตฺถาโว วิย โยคิโน อิมา ฌานาภิญฺญา
 # ๑. ม. วตาทํ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อิทนฺติ ทิสฺสตีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๓๔

นาม พาหิรกปริพพาชกานมปิ สนฺตฺติ อนิฏฺฐจฺงคตภาโว นาค-
วณิกสฺส ตตฺถ ตตฺถ มยา ทิฏฺฐปํ อิมสฺเสว มหาหตฺถิโน
น อณฺณสฺสาติ มหาหตฺถี ทิสฺวา นิฏฺฐจฺงคมนํ วย อริย-
สาวกสฺส อรหตฺตํ ปตฺตวาว นิฏฺฐจฺงคมนํ อิทฺถจ ปน
โอปมมถฺสนฺทนํ มตฺถเก จตฺวาปี กาคฺคฺ วฏฺฏติ อิมสฺมีปี
จानเ วฏฺฏติเยว อนุกฺกมากตมฺปน ปาติปํ กเหตุวา อิเชว
กตํ ฯ

ตตฺถ อิธาติ เทสาปเทเส นิปาโต สุวายํ กตฺถจิ โลกํ
อุปาทาย วุจฺจติ ยถาห อิธ ตถาคโต โลกเก อุปฺปชฺชตีติ (๑)
กตฺถจิ สาสนํ ยถาห อิเชว ภิกฺขเว ปจฺจโม สมโณ อิธ
ทฺถิโย สมโณติ (๒) กตฺถจิ โอกาถํ ยถาห

อิเชว ติฏฺฐจฺมานสฺส เทวภูตสฺส เม สโต

ปุเนวายุ (๓) ว เม ลทฺโธ เอวํ ชานาหิ มาริสฺสติ (๔) ฯ

กตฺถจิ ปทปฺปฺรณมตฺตเมว ยถาห อิธาหํ ภิกฺขเว
ภุคฺคตาเว อสฺสํ ปวาริโตติ(๕) อิธ ปน โลกํ อุปาทาย วุคฺคโตติ
เวทิตพฺโพ อิหํ วุคฺคตํ โหติ พุราหุมน อิมสฺมี โลกเก
ตถาคโต อุปฺปชฺชติ อรหํ เป พุทฺโธ ภควาติ ฯ

ตตฺถ ตถาคตสทฺโท มูลปฺริยาเย อรหฺนฺตฺติอาทโย วิสุทฺธิ-

๑. ที. ที. ๕/๒๕๕/๒๐๑ ฯ ๒. อัง. จตฺกุก. ๒๑/๒๔๑/๓๒๓ ฯ

๓. ม. ย. ปุณฺรยว ฯ ๔. ที. มหา. ๑๐/๒๖๔/๓๒๑ ฯ ๕. ม. ม. ๑๒/๒๒/๒๑ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตถิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๓๕

มคเค วิตุถาริตา โลเก อูปปชชตีติ เอตถ ปน โลโกติ
โอภาสโลโก สตตโลโก สงฺขารโลโกติ ติวโร อธิ ปน
สตตโลโก อธิปเปโต

สตตโลเก อูปปชชมาโนปี ตถาคโต น เทวโลเก น
พุทฺหมโลเก มนุสฺสโลเกเยว อูปปชชตี มนุสฺสโลเกปี น
อณฺณสฺมี จกฺกวาเพ อิมสฺมีเยว จกฺกวาเพ ตตฺถาปี น
สพฺพภูจฺจานเนสุ ปุรตฺถิมาย ทิสาย กชฺชงฺคฺลํ (๑) นาม นิกโม
ตสฺสาปเรน มหาสาธา(๒) ตโต ปรี (๓) ปจฺจนฺตฺติมา ชนปทา โอรโต
มชฺชเฒ ปุรตฺถิมทกฺขิณาย ทิสาย สลฺลวตี นาม นที ตโต
ปรี ปจฺจนฺตฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺชเฒ ทกฺขิณาย ทิสาย
เสตถณฺณิกํ นาม นิกโม. ตโต ปรี ปจฺจนฺตฺติมา ชนปทา
โอรโต มชฺชเฒ ปจฺจิมาย ทิสาย ฉฺฉนํ นาม พุราหฺมณคฺคาโม
ตโต ปรี ปจฺจนฺตฺติมา ชนปทา โอรโต มชฺชเฒ อุตฺตราย
ทิสาย อุสฺสิรทฺทฺช นาม ปพฺพโต ตโต ปรี ปจฺจนฺตฺติมา
ชนปทา โอรโต มชฺชเฒติ (๔) เอวํ ปรีจฺฉินฺเน อายามโต ติวโรชนสเท
วิตถารโต อพฺพตฺตยโยชนสเท ปรีกฺเขปโต นวโยชนสเท
มชฌิมปฺปเทเส อูปปชชตี น เกวลญจ ตถาคโตว ปจฺเจก-
พุทฺธา อคฺคสาวกา อสฺตีติมหาเถรา พุทฺธมาตา พุทฺธปีตา
๑. ม. กชฺชงฺคฺลํ ฯ ๒. ม. มหาสาโล ฯ ๓. ม. ปรา ฯ เอวมฺปรีปี ฯ
๔. วิ. มหา. ๕/๒๓/๓๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๓๖

จกฺกวตฺติราชา อญฺเณ จ สารปฺปตฺตา พุราหฺมณคหฺปติกา
เอตฺถเว อุปฺปชฺชติ ตตฺถ ตถาคโถ สุชาตาย ทินฺนมธฺ-
ปายาสโกชนโถ ปฏฺฐาย ยาว อรหฺตฺตมคฺโค ตาว อุปฺปชฺชติ
นามฯ อรหฺตฺตผล อุปฺปนฺโน นามฯ มหาภินิกฺขมฺนโถ วา ยาว
อรหฺตฺตมคฺโค ตฺสิตกฺวณโถ วา ยาว อรหฺตฺตมคฺโค ที่ปฺงกร-
ปาทมูลโถ วา ยาว อรหฺตฺตมคฺโค ตาว อุปฺปชฺชติ นาม
อรหฺตฺตผล อุปฺปนฺโน นามฯ อิธ สพฺพปจฺมํ อุปฺปนฺนภาวํ
สนฺธาย อุปฺปชฺชติ วุตฺตํ ตถาคโถ โลกํ อุปฺปนฺโน โหติตี
อัยํ หิ เอตฺถ อตฺถโถ

โส อิมํ โลกนฺติ โส ภควา อิมํ โลกํ อิทานิ
วตฺตพฺพิ ทสฺเสติ (๑)ฯ สเทวกนฺติ สห เทเวหิ สเทวกํ เอวํ
สห มาเรณ สมารกํ สห พุรหฺมูนา สพุรหฺมกํ สห
สมณฺพุราหฺมणेหิ สสฺสมณฺพุราหฺมณฺนิ ปชาตฺตตา ปชฺ(๒) สห
เทวมนฺุสฺเสหิ สเทวมนฺุสฺสํ ตตฺถ สเทวกฺวเณน ปญฺจกามา-
วจรเทวคฺคหฺณํ เวทิตพฺพิ สมารกฺวเณน ฉญฺจกามาจรเทวคฺคหฺณํ (๓)
สพุรหฺมกฺวเณน พุรหฺมกาธิกาธิพุรหฺมคฺคหฺณํ สสฺสมณฺพุราหฺมณฺนิ-
วเณน สาสนฺุสฺส ปญฺจตฺถิกปจฺจามิตฺตสมณฺพุราหฺมณคฺคหฺณํ
สมิตปาปพาหิตปาปสมณฺพุราหฺมณคฺคหฺณญจ ปชาวเณน สตฺตโลก-
คฺคหฺณํ สเทวมนฺุสฺสวเณน สมฺมตฺติเทวอเวสสมนฺุสฺสคฺคหฺณํ ฯ
๑. ม. นิตฺสฺเสติ ฯ ๒. ม. ปชา ตํ ฯ ๓. ม. ฉญฺจกามาจรเทวคฺคหฺณํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๓๗

เอวมตฺต ตีหิ ปเทหิ โอกาสโลเกน สทฺธิ สตฺตโลโก ทฺวีหิ
ปชาวเสน สตฺตโลโกว คหิโตติ เวทิตฺตพฺโพ

อปโร นโย สเทวกคฺคหณฺน อรูปาวจรเทวโลโก คหิโต
สมารกคฺคหณฺน ฉกามาวจรเทวโลโก สพฺรหฺมกคฺคหณฺน รูปี
พฺรหฺมโลโก สสฺสมณพฺรหฺมณาทิกคฺคหณฺน จตฺตปริสวเสน
สมมฺติเทเวหิ วา สห มนุสฺสโลโก อวเสสสพฺพสตฺตโลโก
วา ฯ

อปีเจตฺต สเทวกวจนฺน อุกฺกกุจฺจปริจฺเจทโต สพฺพสฺส
โลกสฺส สจฺฉิกตภาวมาห ตโต เยสํ อโหสิ มาโร
มหานุกาโว ฉกามาวจรสฺสโร วสวตฺติ กิ โสปี เอเตน
สจฺฉิกโต ติ เตสํ วิมตี วิธมนฺโต สมารกนฺติ อห เยสํ
ปน อโหสิ พฺรหฺมา มหานุกาโว เอกงฺคฺคฺคิยา เอกสฺมี
จกฺกวาพสฺสเส อโลกํ ผรติ ทฺวีหิ เป ทสฺหิ องฺคฺคฺคิหิ
ทสฺส จกฺกวาพสฺสเส อโลกํ ผรติ อนุตฺตรณฺจ ฉาน-
สมาปตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทติ กิ โสปี สจฺฉิกโต ติ เตสํ วิมตี
วิธมนฺโต สพฺรหฺมกนฺติ อห ตโต เย จินฺเตสฺสํ ปฺนุ
สมณพฺรหฺมณา สาสนสฺส ปจฺจตฺติกา กิณฺเตปี สจฺฉิกตา
ติ เตสํ วิมตี วิธมนฺโต สสฺสมณพฺรหฺมณฺณี ปชฺชนฺติ อห เอว
อุกฺกกุจฺจกุกฺกจฺฉานํ สจฺฉิกตภาวํ ปกาเสตฺวา อถ สมมฺติเทเว
อวเสสมนุสฺเส จ อูปาทาย อุกฺกกุจฺจปริจฺเจทวเสน เสสสตฺต-

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๓๓๘

โลกสุส สจฺฉิกตภาวํ ปกาเสนุโต สเทวมนุสฺสนฺติ อห ๑
อยเมตฺถ ภาวานุกฺกโม ๑ โปราณา ปนาหุ สเทวกนฺติ เทวตาหิ
สทฺฐี อวเสสโลกํ สมารกนฺติ มาเรณ สทฺฐี อวเสสโลกํ
สพฺพหุมกนฺติ พฺรหฺเมหิ สทฺฐี อวเสสโลกํ เอวํ สพฺเพปิ
ติภฺว ปเค สตฺเต ตีหการเหหิ ตีสุ ปเทสุ ปกฺขิปิตฺวา
ปฺน ทฺวีหิ ปฺริมปเทหิ (๑) ปฺริยาทียนุโต สสฺสมณพฺรหฺมณฺณี ปชฺ
สเทวมนุสฺสนฺติ อห เอวํ ปปลจฺหิ ปเทหิ เตน เตนากาเรน
เตธาตฺถกเมว ปฺริยาทินฺนฺนฺติ ๑

สยํ อภิลฺลว สจฺฉิกตฺวา ปเวเทตีติ สยนฺติ สามํ
อปรเนยฺโย หุตฺวา อภิลฺลวติ อภิลฺลวาย อธิเกณ ฉาณน
ณตฺวาติ อตฺถโธ สจฺฉิกตฺวาติ ปปลจฺกขํ กตฺวา ๑ เอเตน
อนฺุมานาทิปฺฏิกฺขเโป กโต โหติ ปเวเทตีติ โพเชติ ฉาเปติ (๒)
ปกาเสติ โส ฐมฺมํ เทเสติ อาทิมชฺฉปฺริโยสานกฺลฺยาณนฺติ
โส ภควา สตฺเตสุ การุณฺณตํ ปฺฏิจฺจ หิตฺวาปิ อนฺุตฺตรํ วิเวกสุขํ
ฐมฺมํ เทเสติ ตณฺจ โข อปฺปํ วา พหุํ วา เทเสนุโต
อาทิกฺลฺยาณาทิปฺปการเมว เทเสติ อาทิมฺหิปี กฺลฺยาณํ ภทฺทกํ
อนวชฺชเมว กตฺวา เทเสติ มชฺฉเมปี ปฺริโยसानปี กฺลฺยาณํ
ภทฺทกํ อนวชฺชเมว กตฺวา เทเสตีติ วุตฺตํ โหติ

ตตฺถ อตฺถิ เทสนาย อาทิมชฺฉปฺริโยสานํ อตฺถิ

๑. ม. ปเทหิ ๑ ๒. ม. วิญญาเปติ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺติปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๓๕

สาสนฺสฺส เทสนาย ตาว จตุปฺปทิกายปี คากาย ปจฺมปาโท
 อาทึ นามฯ ตโต เทว มชฺฌํ นามฯ อนฺเต เอโก ปรีโยสานํ
 นามฯ เอกานฺนฺสนฺธิกสฺส สฺตฺตสฺส นีทานํ อาทึ อิทฺมวโจติ
 ปรีโยสานํ อฺภินฺนมนฺตรา มชฺฌํ อนฺนํ เอกานฺนฺสนฺธิกสฺส สฺตฺตสฺส
 ปจฺมานฺนฺสนฺธิ อาทึ อนฺเต อนฺนฺสนฺธิ ปรีโยสานํ มชฺฌเม เอโก
 วา เทว วา พหุ วา มชฺฌเมว สาสนฺสฺส ปน
 สีลสมาธิวิปฺสฺสนา อาทึ นามฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ โภจาทึ
 กุสฺถานํ ฌมฺมานํ สีลญจ สุวิสุทฺธํ ทิฎฺฐิจิ จ อฺชฺฐกาติ (๑) อตฺถิ
 ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏฺิปปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธาติ (๒) เอวํ
 วุตฺโต ปน อริยมคฺโค มชฺฌํ นามฯ ผลญฺเจว นีพฺพานญจ
 ปรีโยสานํ นามฯ เอตตฺตถมิตํ พุราหุมน พุราหุจริยํ
 เอตํ สารํ เอตํ ปรีโยसानนฺติ (๓) ทิ เอตฺถ ผลํ ปรีโยसानนฺติ
 วุตฺตํ นีพฺพานนคฺธิ ทิ อาวุโส วิสาข พุราหุจริยํ วุสฺสตี
 นีพฺพานปรายนํ นีพฺพานปรีโยसानนฺติ (๔) เอตฺถ นีพฺพานํ
 ปรีโยसानนฺติ วุตฺตํ อธิ เทสนาย อาทิมชฺฌปรีโยสานํ
 อธิปเปตํ ภควา ทิ ฌมฺมํ เทสนฺโต อาทิมฺหิ สีลํ
 ทสฺเสตฺวา มชฺฌเม มคฺคํ ปรีโยसानเน นีพฺพานํ ทสฺเสตีฯ
 เตน วุตฺตํ โส ฌมฺมํ เทเสตี อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌเมกฺลฺยาณํ
 # ๑. สํ. มหา. ๑๕/๖๓๘/๑๕๒ฯ ๒. สํ. มหา. ๑๕/๑๖๖๔/๕๒๘ฯ
 # วิ. มหา. ๔/๑๓/๑๘ฯ ๓. ม. ม. ๑๒/๓๖๐/๓๘๔ฯ
 # ๕. ม. ม. ๑๒/๕๑๒/๕๕๕ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๓๔๐

ปรีโยสานกถยาณนุ ตี ตสฺมา อญโณปี ฐมมกถโก ฐมมํ
กถนุโต

อาทิมฺหิ สึลํ เทเสยฺย มชฺเฌ มคฺคํ วิภาวเย

ปรีโยसानเ จ (๑) นิพฺพานํ เอสา กถิกสณฺจตีตี

สาตุถํ สพฺยณฺชนนฺตี ยสฺส หิ ยาคฺกุตฺตอติถึปรีสาทิ-
วณฺณณานิสฺสิตา เทสฺนา โหติ น โส สาตุถํ เทเสตี
ภควา ปน ตถารูปี เทสํ ปหาย จตฺสตีปฏฺจานาทินิสฺสิตํ
เทสํ เทเสตี ตสฺมา สาตุถํ เทเสตี ตี วุจฺจติ ยสฺส ปน
เทสฺนา เอกพฺยณฺชนาทิยฺตุตา วา สพฺพนโรฏฺฐพฺยณฺชนา วา
สพฺพวิสณฺฐสพฺพนิคฺคหิตพฺยณฺชนา วา ตสฺส ทมิพฺกิราฐส-
วราทิมิลกฺุณฺ ภาสา วีย พฺยณฺชนปารีปฺริยา อภาวโต
อพฺยณฺชนา นาม เทสฺนา โหติ ภควา ปน ตถารูปี
เทสํ ปหาย

สึถิลํ ฐนิตถฺจ ทิฆมฺรสฺสํ ฐรฺกํ

ลหุภณฺเจว นิคฺคหิตํ

สมฺพนฺธิ ววตฺถิตํ วิมุตฺตํ

ทสฺธา พฺยณฺชนพฺุฑฺธิยา ปภเวโทติ

เอวํ วุตฺตํ ทสฺวิธํ พฺยณฺชนํ อมกฺุเขตฺวา ปรีปฺณณํ พฺยณฺชนเมว
กตฺวา ฐมมํ เทเสตี ตสฺมา สพฺยณฺชนํ ฐมมํ เทเสตี ตี วุจฺจติฯ
๑. ม. ปรีโยसानมฺหิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๔๑

เกวลปริญฺณณฺติ เอตฺถ เกวลนฺติ สกฺลาธิวจฺน์ ฯ
 ปริญฺณณฺติ อนุนาธิกวจฺน์ อิทํ วุตฺตํ โหติ สกฺลปริญ-
 ฺณณเมว เทเสติ เอกเทสนาปี อปริญฺณณา นตฺถิติ ฯ
 ปริสุทฺทณฺติ นิรุปกฺกิลลํ โย หิ อิมํ ฌมฺมเทสนํ นิสฺสาย
 ลาภํ วา สกฺกาเร วา ลภิสฺสามิติ เทเสติ ตสฺส อปริสุทฺธา
 เทสนา โหติ ภควา ปน โลกามิสฺนिरเปกฺโข ฌมฺมํ เทเสติ
 หิตผรณฺน เมตฺตาภาวนาย มุทฺทหโย อุลลุมฺปนสภาวสณฺจิตฺน
 จิตฺตฺน เทเสติ ตสฺมา ปริสุทฺธํ [๑] เทเสตีติ วุจฺจติ พุรฺหมจฺริยํ
 ปกาเสตีติ เอตฺถ พุรฺหมจฺริยณฺติ สิग्ขาตฺตยสงฺคหํ สกฺลสฺสณฺนํ
 ตสฺมา พุรฺหมจฺริยํ ปกาเสตีติ โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิ-
 กลฺยาณํ เป เอวํ ปริสุทฺธํ เอวํ เทเสนฺโต จ สิग्ขาตฺตย-
 สงฺคหิตํ สกฺลสฺสณฺนํ พุรฺหมจฺริยํ ปกาเสตีติ เอวเมตฺถ อตฺถโถ
 ทฏฺฐพฺโพ พุรฺหมจฺริยณฺติ เสฏฺฐญฺเฐน พุรฺหมญฺุตํ จฺริยํ พุรฺหม-
 ญฺุตานํ วา พุทฺธาทีนํ จฺริยณฺติ วุตฺตํ โหติ ตํ ฌมฺมณฺติ ตํ
 วุตฺตปฺปการสมฺปทํ ฌมฺมํ ฯ

สุณฺนาติ คหปฺติ วาติ กสฺมา ปจฺมํ คหปฺตี นิทฺทิสตีติ ฯ
 นีหตฺมานตฺตา อุสฺสนนฺตฺตา จ เขญฺเยน หิ ขตฺตियกฺลโต
 ปพฺพชิตา ชาตี นิสฺสาย มานํ กโรนฺติ พุราหฺมณฺกฺลา
 ปพฺพชิตฺวา มนฺเต นิสฺสาย มานํ กโรนฺติ หีนชจฺจกฺลา
 # ๑. กตฺถจฺจิ เอตฺถนฺตเร ฌมฺมณฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณณา หน้า ๓๔๒

ปพฺพชิตา อุตฺตโน วิชาติตาย ปติฏฺฐาตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ
คหปติทารกา ปน กจฺเจहि เสทฺถํ มุญฺจนฺเตहि ปิฏฺฐิยา โลณํ
ปฺปฺพมมานาย ภูมึ กสิตฺวา นีหตฺมานทปฺปา โหณฺติ เต
ปพฺพชิตฺวา(๑) มานํ วา ทปฺปํ วา อกฺตฺวา ยถาพลํ พุทฺทวจนํ
อฺกคฺคฺหิตฺวา วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตา สกฺโกนฺติ อรหฺตฺเต
ปติฏฺฐาตุํ อิตฺเรหิ จ กุเลหิ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตา นาม
น พหุกา คหปติกา จ พหุกา อิติ นีหตฺมานตฺตา จ
อฺสฺสนนฺตฺตา จ ปจฺมํ คหปตี นินฺทิตฺตีติ ฯ

อณฺตรสฺสํ วาติ อิตฺเรสํ วา กุลานํ อณฺตรสฺสํ ฯ
ปจฺจาชาโตติ ปฏฺิชาโต (๒) ตถาคเต สทฺธํ ปฏฺิภทฺตีติ ปรีสุทฺธํ
ธมฺมํ สุตฺวา ธมฺมสามิมฺหิ ตถาคเต สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต ภควาติ
สทฺธํ ปฏฺิภทฺติ อิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขตฺตีติ เอวํ ปจฺจเวกฺขติ ฯ
สมฺพาโธ อรราวาโสติ สเจปิ สทฺธฺจิทฺตฺเต อเร โยชนสตนฺตเรปิ
วา เทว ชายปติกา วสนฺติ ตถापि เนสํ สกฺิณฺจนสปลิโพธ-
ณฺฺเจน อรราวาโส สมฺพาโธว รโหปโลติ รากฺรชาทินํ อฺกฺุชฺา-
นณฺฺจานนฺติ มหาอณฺฺกถายํ วุตฺตํ อากมฺนปโลติปิ วณฺฺญติ ฯ
อลกฺคณณฺฺเจน อพฺุโกกาโส วิยาติ อพฺุโกกาโส ปพฺพชิตो
หิ กุณฺฺการรตนปาสาทเทววิมานาทีสุ ปิหิตทวารวาทปาเนสุ
ปฏฺิจฺจนฺเนสุ วสนฺโตปิ เนว ลกฺคฺคิ น สชฺชติ น พชฺฉติ ฯ
๑. ม. ปพฺพชิตา ฯ ๒. สී. ชาโต ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺถิปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๔๓

เตน วุตฺตํ อพฺุโภกาโส ปพฺุพฺุชชา ตี อปีจ สมฺพาโร
จฺมราราโส กุสฺลกิริยาย โโอกาสภาวโต โรชปโต อสฺวต-
สฺงการภูจจัน วิย รชานํ กิเลสฺรชานํ สนนฺนิปาตภูจจันโต
อพฺุโภกาโส ปพฺุพฺุชชา กุสฺลกิริยาย ยถาสฺขํ โโอกาสสพฺุภาวโต ฯ

นยิทํ สฺกฺริ เป ปพฺุพฺุชเชยฺยนฺติ เอตฺถ อยํ สฺงเขปกถา
ยเทตํ ลิกฺขาทตฺตยพฺุรหฺมจริยํ เอกมฺปิ ทิวสํ อจฺจทํ กตฺวา
จริมกจิตฺตํ ปาเปตพฺุพฺุตตาย เอกนฺตปริปฺุณฺณํ เอกทิวสํปี จ
กิเลสฺมเลน อมลัน กตฺวา จริมกจิตฺตํ ปาเปตพฺุพฺุตตาย เอกนฺต-
ปริสฺทุทฺธํ สฺงขลิตฺตํ ลิจิตสฺงขสทิสํ โชตสฺงขสปฺุฏิกาคํ
จริตพฺุพฺุ อิทํ น สฺกฺริ อการํ อชฺฉาวสตา อการํ
อชฺฉาวสนฺเตน เอกนฺตปริปฺุณฺณํ เป จริตฺตุ ยนฺนุนาหํ
เกเส จ มสฺสุณฺจ โอิหารเรตฺวา กาสาย รสปีตตตาย กาสายานี
พฺุรหฺมจริยํ จรฺนตฺวานํ อนฺุจจวิกานี วตฺถานี อจฺจาทตฺวา
ปริทฺทิตฺวา อการสฺมา นิกฺขมิตฺวา อนการิยํ ปพฺุพฺุชเชยฺย ฯ
เอตฺถ จ ยสฺมา อการสฺส หิตํ กสิวณฺิชชาทิกมฺมํ อการิยนฺติ
วฺุจฺจติ ตลฺยจ ปพฺุพฺุชชาย นตฺถิ ตสฺมา ปพฺุพฺุชชา อนการิยาติ
ถาตพฺุพฺุพา ตํ อนการิยํ ปพฺุพฺุชเชยฺยนฺติ ปฺุฏีปฺุชเชยฺยํ อปฺุปี
วาติ สหสฺสโต เหฏฺฐา โภคกฺขนฺุโร อปฺุโป นาม โหติ
สหสฺสโต ปฺุฏฺฐาย มหา อาพฺุนฺุชนฺุจฺเจน ถาติ เอว
ปฺุริวฺุฏฺฐุ ถาติปฺุริวฺุฏฺฐุ โส วิสฺตยา เหฏฺฐา อปฺุโป โหติ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๓๔๔

วิสตฺติยา ปฏฺจาย มหาฯ

ภิกฺขุณฺํ สิกฺขาสาชีวสฺมาปฺนโนติ ยา ภิกฺขุณฺํ อธิสฺสีล-
 สงฺฆาตา สิกฺขา ตณฺจ ยตฺถ เจเต สห ชีวนฺติ เอกชีวิกา
 สภาควตฺติโน โหหนฺติ ตํ ภควตา ปณฺณตฺตสิกฺขาปทสงฺฆาตํ
 สาชีวณฺจ ตตฺถ สิกฺขณภาวณ สฺมาปฺนโนติ ภิกฺขุณฺํ สิกฺขา-
 สาชีวสฺมาปฺนโน สฺมาปฺนโนติ สิกฺขํ ปรีปฺุเรนฺโต สาชีวณฺจ
 อวฺติกฺกมฺนฺโต หุตฺวา ตทฺภยํ อฺปคฺโตติ อตฺถโถ ปาณาติปาทํ
 ปหายาติอาทิสฺสุ ปาณาติปาทาทิกถา เหฏฺฐา วิตฺถาริตา เอว ฯ
 ปหายาติ อิมํ ปาณาติปาทเจตนาสงฺฆาตํ ทฺสฺสีลยํ ปชฺหิตฺวาฯ
 ปฏฺวิโรโต โหตฺติติ ปหีนกาลโต ปฏฺจาย ตโต ทฺสฺสีลยโต โอรโต
 วิโรโตว โหติ นินฺทิตทฺมฺโห นินฺทิตสฺตฺถโถติ ปฺรฺูปฆาตตฺถาย ทณฺฑํ
 วา สตฺถํ วา อาทาย อวตฺตณฺโต นิกฺขิตฺตทฺมฺโห เจว
 นิกฺขิตฺตสฺตฺถโถ จาติ อตฺถโถ เอตฺถ จ รเปตฺวา ทณฺฑํ
 สพฺพํปิ อวเสสํ อฺปกรณํ สตฺถานํ วิหีสณฺภาวโต สตฺถนฺติ
 เวทิตพฺพํ ยมฺปน ภิกฺขุ กตฺตรทณฺฑํ วา ทนฺตกฺกฺจฺวาสิ
 วา ปิปลลกํ วา คเหตุวา วิจรนฺติ น ตํ ปฺรฺูปฆาตตฺถาย
 ตสฺมา นินฺทิตทฺมฺโห นินฺทิตสฺตฺถโถเตวว สงฺขํ กจฺจติ ลชฺชิตฺติ
 ปาปชฺชิจฺจณนลกฺขณาย ลชฺชชาย สมนฺนาคโต ทยาปฺนโนติ ทยํ
 เมตฺตจิตฺตตํ อาปฺนโน สพฺพปาณญตฺตหิตานุกมฺปีติ สพฺเพ
 ปาณญเต หิตณ อนุกมฺโปโก ตาย ทยาย สมฺปนฺนตาย (๑)

๑. ม. ตา ทยาปฺนฺนตาย ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุถิปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๔๕

สพฺเพสํ ปาณภูตानํ หิตจิตฺตโกติ อตุโถ วิหริตฺติ อิริยติ
ปาเลติ ทินฺนเมว อาทียตฺติ ทินฺนาทายี จิตฺเตนปี ทินฺนเมว
ปฏิกงฺขตฺติ ทินฺนปาฏิกงฺขี เถเนตฺติ เถโน น เถเนน
อเถเนน อเถนคฺตาเยว สุจฺญิตฺเตน อตฺตนาติ อตฺตภาเวน
อเถนํ สุจฺญิตํ อตฺตภาวํ กตฺวา วิหริตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อพฺรหฺมจฺริยนฺติ อเสฏฺฐจฺริยํ พฺรหฺมํ เสฏฺฐํ อจฺจาริ
จฺรตฺติ พฺรหฺมจฺจาริ อาราจฺริตฺติ อพฺรหฺมจฺริยโต พฺรจฺจาริ (๑)
เมถฺนาคี รากปฺริยฎฺฐานวเสน สทิสตฺตา เมถฺนาคี ลทฺธ-
โวหารเหติ ปฏฺิเสวิตพฺพโต เมถฺนาคี สงฺขํ กตา อสทฺธมฺมา ฯ
คามชฺมมาติ คามวาสิํนํ ชฺมมา ฯ

สจฺจํ วทตฺติ สจฺจวาที สจฺจเณ สจฺจํ สนฺทหติ อมฺเฐตฺติ
สจฺจสนฺโห น อนฺตรนฺตฺรา มุสา วทตฺติ อตุโถ โย หิ
ปฺริโส กทาจิ มุสา วทติ กทาจิ สจฺจํ คสฺส มุสาวาเทน
อนฺตริตฺตฺตา สจฺจํ สจฺจเณ น อมฺภียติ คสฺมา น โส สจฺจเณ
สจฺจสนฺโห อยมฺปน น ตาทิโส จีวิตเหตุปี มุสาวาทํ
อวตฺวา สจฺจเณ สจฺจํ สนฺทหติเยวาติ สจฺจสนฺโห เถโตติ
ถิโร ถิรกโถติ อตุโถ เอโก หิ ปุคฺคโล หลิทฺทิตฺราโค วิย
ถุสฺราสิมฺหิ นิชาตฺตาณฺญ วิย อสฺสปีฎฺฐเจ จปิตกฺมภณฺฑมฺมิว จ
น ถิรกโถ โหติ เอโก ปาสาณเลขา วิย อินฺทชฺชีโล วิย
จ ถิรกโถ โหติ อสิณา สีเส ฉิชฺชนฺเตปี เทว กถา น
๑. ม. พฺรจฺจาริ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฤคณา หน้า ๓๔๖

กเถติ อัย วุจติ เถโต ปจฺยโกติ ปตฺติยาติพฺพโก
สทฺธาโยโกติ อตุโถ เอกจฺโจ หิ ปุคฺคโถ น ปจฺยโก โหติ
อิทํ เกน วุตฺตํ อสุเกนา ติ วุตฺเต มา ตสฺส วจฺนํ สทฺทฺหถาติ
วตฺตพฺพตํ อาปชฺชติ เอโก ปจฺยโก โหติ อิทํ เกน วุตฺตํ
อสุเกนา ติ วุตฺเต ยทิ เตน วุตฺตํ อิทมเว ปมาณํ อิทานิ
อุปปริกฺขิตพฺพ (๑) นตฺถิ เอวเมว อิทนุ ติ วตฺตพฺพตํ อาปชฺชติ
อัย วุจติ ปจฺยโก

อวิสฺสวาทโก โลกสฺสาติ ตาย สจฺจวาทิตาย โลกํ น
วิสฺส วาเทตฺติติ อตุโถ อิเมสํ เกทายาติ เยสํ อิโต สุตฺวาติ
วุตฺตानํ สนฺติเก สุตํ เตสํ เกทาย ภิณฺณานํ วา สนฺธาตาติ
ทฺวินฺนํปี มิตฺตานํ วา สมานุชฺฌายกาทีนํ วา เกนจิเทว
กรรมเยน (๒) ภิณฺณานํ เอกเมกํ อุปสงฺกमितฺวา ตุมหากํ อีทิสเ
กุล ชาตานํ เอวํ พหุสฺสุตานํ อิทํ น ยุตฺตฺนตฺติอาทีนํ
วตฺวา สนฺธานํ กตฺตา อนุปฺปาทาติ สนฺธานานุปฺปาทา
เทว ชเน สมกฺเค ทิสฺวาปี ตุมหากํ เอวรูปํ กุเล ชาตานํ
เอวรูปํหิ กุณฺหิ สมนฺนาคตานํ อนจฺจวิกเมตฺนุ ตฺติอาทีนํ วตฺวา
ทพฺพหิคมมํ กตฺตาติ อตุโถ สมกฺโค อาราโม อสฺสาติ
สมกฺคาราโม. ยตฺถ สมกฺโค (๓) นตฺถิ น ตตฺถ วสิตฺตํ อิจฺจตฺติ
อตุโถ สมกฺคาราโม ติปิ ปาลี อยเมเวตฺถ อตุโถ สมกฺครโตติ
๑. สี่. ปริกฺขิตพฺพ ฯ ม. ปฏฺิเวกฺขิตพฺพ ฯ ๒. ม. การณน ฯ ๓. ม. สมกฺคา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณา หน้า ๓๔๗

สมกุเคสุ รโต เต ปหาย อญตตถ คนตุ(๑) น อจุนตีติ
 อตุโธ สมกุเค ทิสวาปี สุตวาปี นนุทตีติ สมกุนนุที ฯ
 สมกุกกรณี วาจ ภาสิตาติ ยา วาจา สตุเต สมกุเคเยว
 กโรติ ตํ สามกคฺคิคุณปริทีปกเมว วาจ ภาสติ น อิตรนุติ ฯ
 เนลาติ เอลํ วุจจติ โทโส นาสสา เอลนุติ เนลา
 นิทุโทสาติ อตุโธ เนลจโก เสตปจณาโทติ (๒) เอตุถ วุตตเนถิ (๓)
 วีย กณณสุขาติ พุยลชนมชฺรตาย กณณานํ สุขา ฯ
 สฺวจิวิษณนํ วีย กณณสฺถลํ น ชเนติ อตุถมชฺรตาย สกกลสรีเร
 โกปี อชเนตฺวา เปมํ ชเนตีติ เปมนียา ททยํ กจฺจติ
 อปฺปฏิหุลลยมานา สฺวเขน จิตฺตํ ปวิสตีติ ททยงฺกมา ฯ
 คุณปริปฺนุณตฺตาย ปฺเร ภวาติ โปรี ปฺเร สฺวทฺฒนารี
 วีย สฺกุมาราทิปิ โปรี ปฺรสฺส เอสาคิปิ โปรี นกรวาสินํ
 กถาติ อตุโธ นกรวาสินอ [๔] ยุตตกถา โหนติ ปิติมตฺตํ
 ปิตาติ มาติมตฺตํ มาตาติ ภาติมตฺตํ ภาตาติ วทฺนุติ ฯ
 เอวรूपิ กถา พหุโน ชนสฺส กนฺดา โหตีติ พหุชนกนฺตา ฯ
 กนฺตภาเวเนว พหุโน ชนสฺส มนาปา จิตฺตวฺทฺธิกราทิ (๕)
 พหุชนมฺนาปา ฯ

กาเลน วทตีติ กาลวาที วุตตพฺพยุตตกาถิ สลฺลกฺขเขตฺวา
 # ๑. ม. อญตฺตร คนฺตุมปี ฯ ๒. พ. อ. ๒๕/๑๕๑/๒๐๑ ฯ ๓. สී. วุตตสีถิ ฯ
 # ๔. กตุถจิ เอตุถนุตเร หิสทฺโท ทิสฺสติ ฯ ๕. ม. จิตฺตวฺทฺธิกราทิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณณา หน้า ๓๔๘

วทตฺตี อตุโธ ภูตํ ตจฺจํ สภาวเมว วทตฺตี ภูตวาที ฯ
 ทิฏฺฐชรมฺมิกสมฺปรายิกตฺถสนฺนิสฺสิตเมว กตฺวา วทตฺตี
 อตฺถวาที นวโลกุตฺตรชรมฺมสนฺนิสฺสิตํ วาจํ กตฺวา วทตฺตี
 ชรมฺมวาที สํวรวินยปหานวินยสนฺนิสฺสิตํ กตฺวา วทตฺตี
 วินยวาที นิธานํ วุจฺจติ จปโนกาโส นิธานมสฺสา อตฺถิตฺติ
 นิธานวตี หทยे นิธาทพฺพยฺตฺตวาจํ ภาสิตาติ อตุโธ ฯ
 กาลေနาคิ เอวรूपิ ภาสมาโนปิ จ อหํ นิธานวตี วาจํ
 ภาสิตฺตสामी ติ น อกาลน ภาสติ ยุตฺตกาลมฺปน อเวกฺขิตฺวา
 ภาสตีติ อตุโธ สาปเทสนฺติ สอฺปมํ สการณฺนติ อตุโธ ฯ
 ปริยฺนตฺวตฺตินติ ปริจฺเฉทํ ทสฺเสตฺวา ยถาสฺสา ปริจฺเฉโท ปญฺญาชาติ
 เอวํ ภาสตีติ อตุโธ อตฺถสญฺหิตฺนติ อนนฺเกหิปี นยฺเห
 วิภชฺนเตน ปริยาทาตุํ อสกฺกุณฺเอยฺยตฺตา อตฺถสมฺปนฺนํ ยํ วา
 โส อตฺถวาที อตฺถํ วทติ เตนตฺถน สญฺหิตตฺตา อตฺถสญฺหิตฺวาจํ
 ภาสติ น อญฺฉํ นิกฺขิปิตฺวา อญฺฉํ ภาสตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ

พิชคามภูตคามสมารมฺภาติ มฺลพิชฺ ขนฺธพิชฺ ผลพิชฺ (๑) อกฺกพิชฺ
 พิชพิชฺนติ ปญฺจวิธสฺส พิชคามสฺส เจว ยสฺส กสฺสจฺจ นิลตฺธิณ-
 รุกฺขาทิกสฺส ภูตคามสฺส จ สมารมฺภา เจทนเจทนปจฺนาทิกาวน
 วิโกปนา ปฏฺวิโรตฺติ อตุโธ เอกภตฺติโกติ ปาตฺราสภตฺตํ
 สายมาสภตฺตฺนติ เทว ภตฺตานิ เตสฺส ปาตฺราสภตฺตํ อนฺโต-
 # ๑. ม. ผพิชฺ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตติปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๔๘

มขณนุติเคน ปริจฉินัน อิตริ มขณนุติกโต อุทริ อนโตอรุณน
 ตสฺมา อนโตมขณนุติเก ทสภขตฺตํ ภูณขมาโนปี เอกภตฺติโก
 โหติ ตํ สนุชราย วุตฺตํ เอกภตฺติโก ติ รตฺติยา โภชนํ รตฺติ
 ตโต อุปฺรโตติ รตฺตฺปรโต อติภกนฺเต มขณนุติเก ยาว
 สूरียตฺตงฺคมนา โภชนํ วิกาลโภชนํ นามฯ ตโต วิรตฺตตา
 วิรโต วิกาลโภชนา สาสนสฺส อนนฺโลมตฺตา วิสฺวํ ปฏาณิภฺตํ
 ทสฺสนนฺติ วิสฺวทสฺสนํ อตฺตนา นจฺจนนจฺจาปนาทิวเสน
 นจฺจา จ คีตา จ วาทีตา จ อนฺตมโส มยฺรณจฺจนาทิว
 เสนาปี ปวตฺตानํ นจฺจาทีนํ วิสฺวภฺตาทสฺสนา จาติ
 นจฺจจิตฺวาทิตฺวิสฺวทสฺสนา นจฺจาทีนํ หิ อตฺตนา ปโยเชตฺ
 วา ปเรหิ ปโยชาเปตฺวา ปยฺตฺตานิ ปสฺสิตฺ วา
 เนาว ภิกฺขุณฺ น ภิกฺขุณฺนํ วภฺตฺตนิ มาลาทีสุ มาลาติ
 ยงฺกิลฺลิจิ ปุปฺผิ คนฺธนฺติ ยงฺกิลฺลิจิ คนฺธชาตํ วิลปนฺนติ
 ฉวิราคกรณํ ตตฺถ ปีลนฺธนฺโต ฐาเรติ นามฯ อุนภฺจานํ
 ปุเรนฺโต มณฺเฑติ นามฯ คนฺธวเสน ฉวิราควเสน จ
 สาทิยนฺโต วิภฺเสติ นามฯ จานํ วุจฺจติ การณํ ตสฺมา
 ยาย ทสฺสึลฺลยเจตฺตนา ตานิ มาลาธารณาทีนํ มหาชโน กโรติ
 ตโต ปฏิวีรโตติ อตฺโต อจฺจาสยํ วุจฺจติ ปมาณาติภกนฺตํ ฯ
 มหาสยํ นาม อกปฺปิยตฺตรณํ ตโต ปฏิวีรโตติ อตฺโต ฯ
 ชาตฺรปฺนติ สุวณฺณํ รชตฺนติ กหาปโณ โลหมาสโก ชตฺมาสโก

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺถิปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๕๑

สาสนํ วา กเหตุวา ตตฺถ ตตฺถ คมนํ ปหิณฺคมนํ วุจฺจติ
จฺมรา จฺมริ เปสฺสิตฺตสฺส ขุทฺทกคมนํ อนุโยโค นาม ตทฺถย-
กธฺมํ ตสฺมา ทฺเวตฺถยฺยปหิณฺคมนานํ อนุโยโคติ (๑) เอวเมตฺถ อตฺถโก
ทฎฺฐพฺโพ ฯ (๒)

กยวิกฺกยาคิ กยา จ วิกฺกยา จ ตฺลาถฺฎาทีสุ ฎฺฎนฺติ
วณฺจันํ ตตฺถ ตฺลาถฺฎนฺตาว ฐปฺภูมฺมิ องฺกฏฺฐํ คหณฺภูมฺมิ
ปฏฺิจฺจนฺนญฺญนฺติ จตฺตพฺพิธํ โหติ ตตฺถ ฐปฺภูมฺมิ นาม เทว
ตฺลา สมฺฐปา (๑) กตฺวา คณฺหนฺโต มหตฺติยา คณฺหติ ททฺนฺโต
ขุทฺทิกาย เทติ องฺกฏฺฐํ นาม คณฺหนฺโต ปจฺจนาถาเก
หตฺถเณ ตฺถํ อกฺกมฺติ ททฺนฺโต ปุพฺพนาถาเก คหณฺภูมฺมิ นาม
คณฺหนฺโต มฺเเล รชฺชํ คณฺหาติ ททฺนฺโต อกฺเก ปฏฺิจฺจนฺนญฺญนฺติ
นาม ตฺถํ สฺสสิริ กตฺวา อนุโต อยฺจณฺณํ ปกฺขิปิตฺวา
คณฺหนฺโต ตํ ปจฺจนาถาเก กโรติ ททฺนฺโต อคฺคนาถาเก กํโส
วุจฺจติ สุวณฺณปาติ ตาย วณฺจันํ กํสฺสญฺญํ กถํ เอกํ
สุวณฺณปาตี กตฺวา อณฺณา เทว ติสฺโส โลหปาติโย
สุวณฺณวณฺณา กโรติ ตโต ชนฺปํทํ คณฺตฺวา กิณฺจิทฺเว
อทุตฺถกฺลํ ปวิสิตฺวา สุวณฺณนาชานานิ กิณฺธา ติ วตฺวา อคฺเค
ปุจฺจิตฺเต สมฺคฺฆตฺริ ทาตฺถกามา โหนฺติ ตโต เตหิ กถํ
อิเมสํ สุวณฺณภาโว ชานิตฺตพฺโพ ติ วุตฺเต วิมฺสิตฺวา คณฺหถาติ
๑. ม. อนุโยคาติ ฯ ๒. ม. เวทิตฺตพฺโพ ฯ ๓. ม. สฐปา ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณณา หน้า ๓๕๒

สฺวณฺณปาตี ปาสาณ ชมฺสิตฺวา สพฺพา ปาติโย ทตฺวา
 คจฺจติ มาณญฺญํ นาม หทยเกทสิขาเกทฺรชฺชฺเกทวเสน ติวริชํ
 โหติ ตตฺถ หทยเกโท สປฺปีเตลาทิมินนกาเล ลพฺภติ ตานิ
 หิ คณฺหนฺโต เหฏฺฐา ฉิทฺเทน มาเนน สนิกํ อาสิญฺจาติ
 วตฺวา อนฺโตภาชเน พหุํ ปคฺขรฺาเปตฺวา คณฺหติ ททฺนฺโต
 ฉิทฺทํ ปิชาย สิจํ ปฺุเรตฺวา เทติ สิขาเกโท ติลตณฺฑุลาทิ-
 มินนกาเล ลพฺภติ ตานิ หิ คณฺหนฺโต เหฏฺฐา (๑) สฉิกํ
 สิขํ อุตฺสาเปตฺวา คณฺหติ ททฺนฺโต เวเคน ปฺุเรตฺวา สิขํ
 ฉินฺทฺนฺโต เทติ รชฺชฺเกโท เขตฺตวตฺถุมินนกาเล ลพฺภติ ลยฺจํ (๒)
 อลภฺนฺตา หิ เขตฺตํ อมฺหนฺตํปี มหนฺตํ กตฺวา มินฺนติ ฯ

อุกฺโกณฺณาทิสฺสุ อุกฺโกณฺนฺติ สามิเก อุตฺสามิเก กาคฺตุ
 ลยฺจกฺกณฺณํ วยฺจนฺนฺติ เตหิ เตหิ อฺุปาเยหิ ปเรสํ
 วยฺจนํ ตตฺตริทเมกํ วตฺถุ เอโก กิร ลฺุทฺทโก มิคฺลยฺจ
 มิคฺโปตฺกยฺจ กเหตุวา อากจฺจติ ตเมโก ชฺุตฺโต ก็ มิโค
 อคฺขฺติ ก็ มิคโปตฺโก ติ อห มิโค เทว กหาปณฺเน มิคโปตฺโก
 เอกนฺ ติ จ วุตฺเต กหาปณฺณํ ทตฺวา มิคโปตฺกํ กเหตุวา โลกํ
 คนฺตฺวา นิวตฺโต น เม โภ มิคโปตฺเคน อตฺโต มิคํ เม
 เทหิ ติ อห เตน หิ เทว กหาปณฺเน เทหิ ติ โส อห
 นนฺ เต โภ มยา ปจฺมํ เอโก กหาปณฺเน ทินฺโน ติ อาม
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ลยฺจํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺติปโทปมฺสฺตตวณฺณา หน้า ๓๕๓

ทินฺโนติ อิมฺปิ มิคโปตํ คณฺห เอว โส จ กหาปโณ
 อัย จ กหาปณคฺชนโก มิคโปตโกติ เทว กหาปณา
 ภวิสฺสนฺติ ตี โส การณํ วทตีติ สลฺลทฺตฺตฺวา มิคโปตํ
 คเหตุวา มิค อทาสีติ นิกตีติ โยควเสน วา มายาวเสน
 วา อปามงฺคํ ปามงฺคนฺติ อมณฺี มณฺินฺติ อสุวณฺณํ สุวณฺณนฺติ
 กตฺวา ปฏฺฐิรูปเกน วณฺจณํ สาจโยโคติ กุญฺฉิลโยโค เอเตตฺตฺเยว
 อุกโกฏฺณาทินเมตํ นามํ ตสฺมา อุกโกฏฺณสาจโยโค วณฺจณสา-
 วิโยคาคี เอวเมตฺถ อตฺถิโต ทฏฺฐพฺโพ เกจิ อณฺณํ ทสฺเสตฺวา
 อณฺณสฺส ปรีวตฺตณํ สาจโยโคติ วทนฺติ ตมฺปน วณฺจเนเนว
 สงฺกหิตํ เจทนาทีสุ เจทนนฺติ หตฺถจฺเจทนาที วโรติ มารณํ ๑
 พนฺโรติ รชฺชพฺพนฺนาทีหิ พนฺรณํ วิปฺราโมโสติ หิมวิปฺราโมโส
 คุมฺพวิปฺราโมโสติ ทฺวิโร ยํ หิมปาทสมเย หิเมน
 ปฏฺฐิจฺจนฺนา หตฺวา มคฺคปฏฺฐิปนฺนํ ชนํ มุสนฺติ อัย หิม-
 วิปฺราโมโส ยํ คุมฺพาทีหิ ปฏฺฐิจฺจนฺนา มุสนฺติ อัย คุมฺพ-
 วิปฺราโมโส อาโลโป วุจฺจติ คามนิกมาทีนํ วิโลปกรณํ ๑
 สหสากาโรติ สาสฺสิกกริยา เคหํ ปวีสีตฺวา มนฺุสฺसानํ อฺเร
 สตฺถํ จเปตฺวา อิจฺฉิตกณฺฑกฺคหณฺณํ เอวเมตฺตฺสฺมา เจทน ๑ เป ๑
 สหสาการา ปฏฺฐิวิโรโต โหติ๑

โส สนฺตฺตฺตฺวิโร โหตีติ สุวายํ ภิกฺขุ เหฏฺฐา วุตฺเตน จตฺตฺส
 ปจฺจเยสฺส ทฺวาทสฺวิเชน อิตฺธีตรปจฺจยสนฺโตเสน สมฺนฺนาคโต

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๓๕๔

โหติ อิมินา ปน ทฺวาทสฺวิเชน อิตฺริตรปจฺจยสนฺโตะเสน
สมนฺนาคตฺสฺส ภิกฺขุโน อฏฺฐปรិหารา วฏฺฏนฺติ ตีณิ จีวรานิ
ปตฺโต ทนฺตกฏฺฐจฺเจทฺทวาตี เอกา สฺวจิ กายพฺนฺชนํ
ปริสฺสาวนฺนติ วุตฺตํปี เจตํ

ติจิวฺรณฺจ ปตฺโต จ วาตี สฺวจิ จ พฺนฺชนํ

ปริสฺสาวเนน อฏฺฐเจเต ยุตฺตโยคตฺสฺส ภิกฺขุโน ติ

เต สพฺเพ กายปริหาริยาปี (๑) โหณฺติ กุจฺฉิปริหาริยาปี ฯ

กถํ ติจิวฺริ ตาว นีวาเสตฺวา ปารุปีตฺวา จ วิจฺรณฺกाले
กายํ ปริหฺรติ โปเสตีติ กายปริหาริยํ (๑) โหติ จิวฺรณฺณเนน
อุทกํ ปริสฺสาวเวตฺวา ปิวฺนกาลे ขาทิตพฺพผลาผลคฺคณฺณกาลे จ
กุจฺฉิ ปริหฺรติ โปเสตีติ กุจฺฉิปริหาริยํ โหติ ปตฺโตปี เตน
อุทกํ อุทฺทริตฺวา นุหฺนกาลे กุจฺฉิปริภณฺฑทฺรณฺกาลे จ
กายปริหาริโย โหติ อหารํ กเหตฺุวา ภูณฺชนกาลे (๒) กุจฺฉิ-
ปริหาริโย (๓) โหติ วาตีปี ตาย ทนฺตกฏฺฐจฺเจทฺทกาลे มณฺจปีจํ
องฺคปาทจิวฺรกุจฺฉิทฺทกฺกุจฺเจทฺทกาลे (๔) จ กายปริหาริยา โหติ
อุจฺจฺจฺเจทฺทนาพิเกราทิตจฺฉนฺกาลे กุจฺฉิปริหาริยา สฺวจิปี
จิวฺรสิพฺพนกาลे กายปริหาริยา โหติ ปุวํ วา ผลํ วา
วิชฺฉิตฺวา ขาทนฺกาลे กุจฺฉิปริหาริยา กายพฺนฺชนํ พนฺธิตฺวา

๑. ม. กายปริหาริยาปี ฯ กายปริหาริกํ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒. สී. ม. วพฺณฺชนกาลे ฯ

๓. ม. กุจฺฉิปริหาริโก ฯ ๔. ม. องฺค... สชฺชนกาลे ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺติปโทปมสุตฺตวณฺณา หน้า ๓๕๕

วิจรณกาลเ กายปริหาริยฺ อูจฺจฺอาทีนึ พนฺธิตฺวา คหณกาลเ
กฺุจฺฉิปริหาริยฺ ปริสุสวานํ เตน อุกํ ปริสุสาเวตฺวา
นุหानกาลเ เสนาสนปริภณฺฑกรณกาลเ จ กายปริหาริยฺ
ปานียปริสุสวานกาลเ (๑) เตนเว ติลตณฺฑลปฺุกาทีนึ คเหตุวาว
ขาทนกาลเ จ กฺุจฺฉิปริหาริยฺ อยฺนฺตาว อญฺจปริกฺุขาริกสุส
ปริกฺุขารมตฺตา ฯ

นวปริกฺุขาริกสุส ปน เสยฺยํ ปวิสฺนตฺตสฺส ตตฺตรญฺจกํ
ปจฺจตฺตรณํ วา กฺุณฺจิกา วา วญฺญติ ทสปริกฺุขาริกสุส
นึสีทณํ วา จมฺมกฺุณฺจกํ วญฺญติ เอกาทสปริกฺุขาริกสุส กตฺตรยญฺจ
วา เตนนาฬิกา วา วญฺญติ ทฺวาทสปริกฺุขาริกสุส นตฺตํ
วา อฺุปาหนา วา วญฺญติ เอเตสุ ปน อญฺจปริกฺุขาริกอว
สนตฺตญฺโจ อิตเร อสนตฺตญฺจา มหิจฺฉา มหารากาติ (๒) น
วตฺตพฺพา เอเตปี หิ อปฺปิจฺฉาว สนตฺตญฺจาว สุภรา จ
สลลหฺกฺุคฺติโนว ภควา ปน นยิมํ สุตฺตํ เตสํ วเสน
กเถสิ อญฺจปริกฺุขาริกสุส วเสน กเถสิ โส หิ ขุทฺทกฺุวาสิญจ
สุจฺฉิยฺจ ปริสุสวานเ ปกฺุขิปิตฺวา ปตฺตสฺส อนฺโตะ จเปตฺวา ปตฺตํ
อํสญฺญเ ลกฺุเคตฺวา ติจีวรํ กายปฺฏิพฺพุทฺธํ กตฺวา เยนิจฺฉกํ สฺุขํ
ปกฺุกมฺติ ปฺฏินิวตฺเตตฺวา คเหตุพฺพิ นามสฺส น โหติ ฯ

อิติ อิมสฺส ภิกฺุขุโน สลลหฺกฺุคฺติตํ ทสฺเสนฺโตะ ภควา
๑. สึ. ปานียปานก... ฯ ๒. สึ. มหาเอชาติ ฯ ม. มหาภाराติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคคณณนา หน้า ๓๕๖

สนตุญโจ โหติ กายปริหาริเณ (๑) จีวเรนาติอาทิมาห ฯ

ตตถ กายปริหาริเณนาติ กายปริหระณมตตะเกณ กุจฺฉิ-
ปริหาริเณนาติ(๑) กุจฺฉิปริหระณมตตะเกณ สมหาทาเยว ปกุกมตีติ
ตํ อญฺฐปริกขารมตตะกํ สพฺพํ คเหตฺวา กายปฏฺิพฺพุธํ กตฺวา
คจฺฉติ มม วิหาโร ปริเวณฺํ อุปฺภุจฺจาโก ติสฺส สจฺโค วา
พฺนุโธ วา น โหติ โส ชิยามุตฺโต สโร วีย ยฺยูธา
อปฺกุกนฺโต มตฺตหตฺถิ วีย อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺติ สেনาสนฺํ วณฺสณฺํ
รูกฺขมฺมูลํ วณฺปพฺภาริ (๒) ปริกฺขณฺฺนโต เอโก(๓) ติจฺฉติ เอโกว นิสีหติ
สพฺพิริยาปเถสุ เอโกว อเหตุโย ฯ

จาทฺตุทฺติโส อปฺปฏิโฆ จ โหติ
สนตุสฺสสมาโน อิตฺริตเรณ
ปริสฺสขยานํ สหิตา อณฺมภิ
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปติ (๔) ฯ

เอวํ วณฺฉิตฺติ ขคฺควิสาณกปฺปติ อาปฺพชฺติ ฯ

อิทานิ ตมตฺถํ อุปฺมาย สาเชนฺฺนโต เสยฺยถาปีติอาทิมาห ฯ
ตตถ ปกฺขิ สกฺุณฺฉติ ปกฺขยฺยตฺโต สกฺุณฺฉ เทตฺติติ อุปฺปตฺติ ฯ
อัย ปเนตฺถล สจฺเขปฺตฺโต สกฺุณา นาม อสฺสกฺุสมิ ปเทเส
รูกฺโข ปริปฺกุกฝโล ติ ญตฺวา นานาทิสาหิ อากฺนตฺวา

๑. ม. กายปริหาริเณ ฯ กุจฺฉิปริหาริเณ ฯ เอวมุปริปี ฯ ๒. สී. วณฺ ปพฺภาริ ฯ
๓. ม. เอโก ฯ เอวมุปริปี ฯ ๔. พุ. สฺ. ๒๕/๒๕๖/๓๓๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺถิปโทปมสฺสุตตวณฺณนา หน้า ๓๕๗

นขปฺกขตฺตุนทาทิหิ ตสฺส ผลานิ วิชฺฌนฺตนา วิชฺชนฺตนา ขาทนฺตนิ
อิทํ อชฺชตฺตนาถ อิทํ สุวตฺตนาถ ภวิสฺสตี ติ เตสํ น โหติ
ผลเ ปน ปริกฺขิเณ (๑) เนว รุกฺขสฺส อารกฺขํ จเปนฺตนิ น
ตตฺถ ปตฺตํ วา นํภํ วา ตฺตุนทํ วา จเปนฺตนิ อถโข ตสฺมี
รุกฺখে อนเปกฺโข หุตฺวา โย ยํ ทิสากาคํ อิจฺฉติ โส เตน
สปฺตตฺถาโรว อูปฺตติตฺวา คจฺฉติ เอวเมว อยํ ภิกฺขุ นิสฺสงฺโก
นिरเปกฺโขเยว ปกฺกมฺติ [๒] สฺมาทาเยว ปกฺกมฺตี ติ อริเยนาติ
นิตฺุโทเสน อชฺฉตฺตฺตฺตนิ สเก อตฺตภาเว อนวชฺชสฺสขฺนฺตนิ
นิตฺุโทสฺสํ ๑

โส จกฺขฺนา รูปี ทิสฺวาติ โส อิมินา อริเยน สีสกฺขนฺนฺเชน
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จกฺขฺวิญญาเณน รูปี ปสฺสิตฺวาติ อตฺุโถ ๑
เสสฺสฺเทสฺสํ ยํ วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ สพฺพํ วิสฺสุทฺธิมกฺเค วุตฺตํ ๑
อพฺยาเสกฺสฺสขฺนฺตนิ กิเลเสหิ อนวสฺสิตฺตฺสํ อวิกิณฺณสฺสขฺนฺตนิปี
วุตฺตํ อินฺทฺริยสํวรสฺสขฺนฺตนิ ทิฏฺฐาทีสุ ทิฏฺฐจฺมตฺตาทิวเสน
ปวตฺตตฺตยา อวิกิณฺณํ โหติ โส อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเตติ
โส มนจฺฉนฺนํ อินฺทฺริยานํ สํวเรน สมนฺนาคโต ภิกฺขุ
อิมेषฺส อภิกฺกนฺตปฏิกฺกนฺตาทิสฺส สตฺตสฺส จาเนสฺส สติสมฺปชฺฌณ-
วเสน สมฺปชานการี โหติ ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ
สตีปฺภูจฺจเน วุตฺตเมว ๑

๑. ม. ขิเณ ๑ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร เตน วุตฺตฺตนิ ทิสฺสตี ๑

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณณา หน้า ๓๕๘

โส อิมินา จาติอาทินา ก็ ทสฺเสติ อรณฺณวาสสฺส
ปจฺจยสมฺปตฺตี ทสฺเสติ ยสฺส หิ อิเม จตฺตารโ ปจฺจยา
นตฺถิ ตสฺส อรณฺณวาโส น อิจฺฉติ ติริจฺฉานคเตหิ वा
วณฺจรเกหิ वा สทฺธี วตฺตพฺพตฺ อापชฺชติ อรณฺเณ อธิวตฺถา
เทวตา ก็ เอวรูปสฺส ปापภิกฺขุโน อรณฺณวาเสนา ति เกรวสทฺทํ
สาเวนฺติ หตฺถेन (๑) สีลํ ปหริตฺวา ปลายนาการิ กโรนฺติ ฯ
อสุโก ภิกฺขุ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา อิทฺถจิทฺถจ ปापกมฺมํ อกาสิตี
อยโส ปตฺถุรติ ยสฺส ปเนเต จตฺตารโ ปจฺจยา อตฺถิ ตสฺส
อรณฺณวาโส อิชฺฉติ โส หิ อตฺตโน สีลํ ปจฺจเวกฺขนฺโต
กิลฺยจิ กาทกํ वा ติลกํ वा อปสฺสนฺโต ปีตี อุปฺปาเทตฺวา
ตํ ขยโต วยโต สมฺมสนฺโต อริยภฺมี โอกกมฺติ อรณฺเณ
อธิวตฺถา เทวตา อตฺตมฺนา วณฺณํ ภาสนฺติ อิตฺติสฺส อุทเก
ปฏฺจิตฺตตฺลิตฺเตลพินฺนุ วิย ยโส วิตฺถาริโก โหติ ฯ

ตตฺถ วิวิตฺตฺนฺติ สฺลณฺณํ อปฺปสทฺทํ อปฺปนิคฺโขสนฺติ
อตฺถโถ เอตเทว หิ สฺนฺธาย วิภงฺเก วิวิตฺตฺนฺติ สฺนฺติเก
เจปี เสนาสนฺ โหติ ตถจ อนากิณฺณํ คหฺภูเจหิ ปพฺพชิตฺเทหิ
เตน ตํ วิวิตฺตฺนฺติ (๒) วุคฺตํ เสติ เจว อาสติ จ เอตฺถาติ
เสนาสนฺ มณฺยปีจาทินเมตฺ อธิวณฺณํ เตนาหฺ เสนาสนฺนฺติ
มณฺยโงปี เสนาสนฺ ปีจฺมฺปี ภิสฺปี พิมฺโพหนมฺปี (๓) วิหาโรปี
๑. ม. หตฺถेหิ ฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๖๑๓/๓๓๘ ฯ ๓. ม. นิพฺโพหนมฺปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตฺติปโทปมสฺตตวณฺณนา หน้า ๓๕๘

อหฺมโยโคปิ ปาสาโทปิ หมฺมิมฺปิ คฺหาปิ อญฺโญปิ มาโหปิ
เลณฺมฺปิ เวพฺพคฺมฺโหปิ รุกฺขมฺมฺลนฺปิ มณฺทปโปปิ เสนาสนํ ยตฺถ
วา ปน ภิกฺขุ ปฏิกฺกมฺนฺติ สพฺพเมตํ เสนาสนนฺ ติ อปฺิง
วิหาโร อหฺมโยโค ปาสาโท หมฺมิมฺ คฺหา ติ อิทํ วิหารเสนาสนํ
นามฯ มลฺโยจ ปิํจํ ภิสฺสิ พิมฺโหหนนฺ ติ อิทํ มลฺโยจเสนาสนํ
นามฯ จิมฺลิกา จมฺมกฺขณฺโฑติณฺสนฺธาโร ปณฺณสนฺธาโรติ
อิทํ สนฺตเสนาสนํ นามฯ ยตฺถ วา ปน ภิกฺขุ ปฏิกฺกมฺนฺตฺติ
อิทํ โอกาสเสนาสนํ นามาติ เอวํ จตฺตพฺพิธํ เสนาสนํ โหติ ฯ
ตํ สพฺพํปิ เสนาสนกฺคหณฺน กหิตเมว ฯ

อิมสฺส ปน สกฺกสฺสทิสฺส จาคฺคทฺทิสฺส (๑) ภิกฺขุโน
อนฺุจจวีกํ ทสฺเสนฺโต อรณฺญํ รุกฺขมฺมฺลนฺตฺติอาทิมฺมาห ตตฺถ
อรณฺญนฺติ นิภฺขมิตฺวา พหิ อินฺทชฺีลา สพฺพเมตํ อรณฺญนฺติ
อิทํ ภิกฺขุณฺิํ วเสน อาคตํ อรณฺญํ [๒] อารณฺญกํ นาม เสนาสนํ
ปปลยจฺนฺตฺติกํ ปจฺฉิมฺนฺติ (๓) อิทํ ปน อิมสฺส ภิกฺขุโน อนฺุรูปํ ฯ
ตสฺส ลกฺขณํ วิสฺสุทฺธิมฺคฺเค ชฺตงฺคนิทฺเทเส วุตฺตํ รุกฺขมฺมฺลนฺติ
ยงฺกิลฺยจฺิ สนฺตจฺฉายํ (๔) วิวิตฺตํ รุกฺขมฺมฺลํ ปพฺพตฺนฺติ เสถํ ฯ
ตตฺถ หิ อุกฺทโสณฺชฺีสุ อุกฺทกฺกิจฺจํ กตฺวา สิตาย รุกฺขจฺฉายาย
นินฺนฺนฺสฺส นานาทิสาสฺส ขายมฺมานาสฺส สิตฺเตน วาเตน วิชฺยมฺมานสฺส
๑. ม. จาคฺคทฺทิสฺส ฯ ๒. กตฺถจฺิ เอตฺถนฺตเร อรณฺญนฺติ ทิสฺสติ ฯ
๓. วิ. มหา. ๒/๑๖๖/๑๔๖ ฯ ๔. ม. สนฺตจฺฉายํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๓๖๐

จิตต์ เอกคัค โหติ กนุทรนุติ กัม วุจติ อุทกัม เตน ทาริตต์
 อุทเคน ภินัน ปพพตปเปเทสึ ยัม นทีตุมพนุติปี นทีกฤษนุติปี
 วทนุติ ตตถ หิ รัชตปฏฐสทิสา วาลิกา โหนติ มตถเก
 มณิวิตานัม วิย วนคหนัน มณิกฤษนุชทิสั อุทกัม สนุทติ เอวรूपี
 กนุทริ โอรุห ปานียัม ปิวิตวา คตตานิ สิตานี กตวา
 วาลิกัม อุตสาเปตวา ปัสสุกัจฉีวรี ปณณาเปตวา นิสินนุสส
 สมณชมมัม กโรโต จิตต์ เอกคัค โหติ กิริคุนุติ ทุนัน
 ปพพตทานัน อนุตตรา (๑) เอกสมิเยว วา อุมงคสทิสั มหาวีวรี ฯ
 สุตานลภขณัม วิสุทฐิมคเค วุตต์ วนปตถนุติ อติกมิตวา
 มนุสสานัน อุปจารภุจัน ยตถ น กสนุติ น วปนุติ ฯ
 เตเนวาท วนปตถนุติ ทูรานเมตัม เสนาสนานัน อธิวจนุติ-
 อาทิ (๒) อพโภกาสนุติ อจจนัน อากงขมาโน ปเนตถ จีวรภูฏี
 กตวา วสติ ปลาลปฺลชนุติ ปลาลราสี มหาปลาลปฺลชโต
 หิ ปลาลัน นิกกทฺฐิตวา ปพพารเลณสทิสเ อาลเย กโรนุติ
 คจจคฺคฺพาทินปี อุปริ ปลาลัน ปกขิปิตวา เหฏฐา นิสินนา
 สมณชมมัม กโรนุติ ตัม สนุชยาเขตัม วุตต์ ฯ

ปจฺจภคตฺตนุติ ภคตฺตสส ปจฺจโต ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนุโตติ
 ปิณฺฑปาตปริเยสนโต ปฏิกฺกนุโต ปลลงฺกนุติ สมนุตโต
 อูรพฺพฐาสนัน อากฺขิตฺวาติ พนฺธิตฺวา อุกฺขุ กายัน ปณฺธิชยาติ
 # ๑. ม. อนุตฺรํ ฯ ๒. อภิ. วิ. ๓๕/๖๑๘/๓๓๘ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณา หน้า ๓๖๑

อุปริมํ สริริ อชุกํ จเปตฺวา อฏฺจารส ปิฏฺจิกณฺฏเก โโกฏฺยา
 โโกฏฺี ปฏฺิปาทฺเตตฺวา เอวํ หิ นิสินฺนสฺส จมฺมมํสนหารุณี น
 ปณฺมนนฺติ อตฺสสฺ ยา เตสํ ปณฺมนปจฺจยา ขณฺเณ ขณฺเณ
 เวทนา อุปฺปชฺชเชยฺยํ ตา น อุปฺปชฺชนนฺติ ตาสฺ อนฺุปฺปชฺชमानาสฺ
 จิตฺตํ เอกกคฺคํ โหติ กมฺมฏฺจานํ น ปรีปตฺติ วุฑฺฒี ฬาคี
 อุปกจฺจตฺติ ปรีมุขํ สตี อุปฏฺจเปตฺวาติ กมฺมฏฺจานาภิมุขํ สตี
 จปยิตฺวา มุขสมิเป วา กตฺวาติ อตฺโถ เตเนว วิภงฺเก
 วุตฺตํ อยํ สติ อุปฏฺจิตฺตา โหติ สฺปฏฺจิตฺตา โหติ นาสิกฺกเก วา
 มุขนิมิตฺเต วา เตน วุจฺจติ ปรีมุขํ สตี อุปฏฺจเปตฺวาติ (๑) ฯ
 อถวา ปรีติ ปรีคฺคหตฺโถ มุขนฺติ นียฺยานตฺโถ สตีติ อุปฏฺจานตฺโถ
 เตน วุจฺจติ ปรีมุขํ สตินฺติ (๒) เอวํ ปฏฺิสมฺภิกายํ วุตฺตนเยเนเวตฺถ (๓)
 อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ตตฺตฺรายํ สงฺเขโป ปรีคฺคหิตนียฺยานํ สตี
 กตฺวาติ ฯ

อภิขณฺ्हํ โลเกติ เอตฺถ ลุชฺชนปฺลชฺชนฏฺเจเน ปญฺจุปาทานกฺ-
 ขนฺธา โลโก ตสฺมา ปญฺจสุ อุปาทานกฺขนฺเชสุ รากํ ปหาย
 กามจฺจนฺทํ วิภฺขมฺเกตฺวาติ อยเมตฺถ อตฺโถ วิคตฺาภิชฺฌเณนาติ
 วิภฺขมฺภนฺวเสน ปหีนฺตฺตา วิคตฺาภิชฺฌเณน น จกฺขุวิญฺญาณ-
 สทฺธิเสนาติ อตฺโถ อภิชฺฌาย จิตฺตํ ปรีโสเชตีติ อภิชฺฌาโต
 จิตฺตํ ปรีโมเจติ ยถา ตํ สฺวา มุญฺจติ เจว มุญฺจิตฺวา จ

๑. ม. อนุตรํ ฯ ๒. อภ. วิ. ๓๕/๖๑๘/๓๓๘ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคคณณนา หน้า ๓๖๒

น ปุณ คณหาคี เอว กโรตตี อตุโถ พุยาปาทปโทส
 ปหายาคีอาทิสูปี เอเสว นโย พุยาปชชติ อมินา จิตต
 ปุติกุมมาสาทโย วีย ปุริมปกตี ปชหตีติ พุยาปาโท วิการาปตติยา
 ปทุสสุติ ปรี วา ปทุเสติ วินาเสตีติ ปโทโส อุภยเมต
 โภชเสวาธิวงน ถีน จิตตเคลลณม มิตุห จेतสิกเคลลณม ฯ
 ถีนลจ มิตุชจ ถีนมิตุห อาโลกสณณตี รตตีปี ทิวาปี
 ทิฏฐาโลกสณณานนสมตถตตาย วิกตนีวรณาย ปรีสุทฐาย
 สณณาย สมมุนาคโต สโต สมปชาโนติ สติยา จ ฉาณน
 จ สมมุนาคโต อิห อุกย อาโลกสณณาย อุปการกตดา
 วุตต อุทชจจจจ กุกจจจจจ อุทชจจกุกจจจ ตินณ-
 วิกิจจโรติ วิกิจจจจ ตรีตวา อติกุกมิตวา จิต กถมิต
 กถมิตนุ ตี เอว นปปวตตตีติ อกถกถิ กุสเลสุ ฐมเมสุติ
 อนวชเชสุ ฐมเมสุ อิเม นุ โข กุสลา กถมิเม กุสลาติ
 เอว น วิกิจจจจจ น กงขตีติ อตุโถ อยเมตถ สขเขไปฯ
 อิเมสุ ปน นีวรณสุ วจนตถลภขณาภิเกทโต ยั วตตพพ
 สียา ตั สพพ วิสุทฐิมกเถ วุตต ฯ

ปณณาย ทุพพลักรณติ อิเม ปณจ นีวรณา อุปปชช-
 มานา อนุปปณนาย โลกียโลกุตตราย ปณณาย อุปปชชิตุ น
 เทนติ อุปปณนาปี อฏฐสมาปตติโย ปณจ วา อภินญา
 อัจฉินทิตวา (๑) ปาเตนติ ตสฺมา ปณณาย ทุพพลักรณาติ
 # ๑. ม. อุปัจฉินทิตวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณา หน้า ๓๖๓

ววจนุติ ตถาคตปทํ อิติปีติ อิทปี ตถาคตสุส ฌาณปทํ
ฌาณवलลขํ ฌาณน อกุกนตภูจจันนุติ ววจติ ตถาคต-
นิเสวิตนุติ ตถาคตสุส ฌาณฬาสุกาย นิมสิตภูจจัน ตถาคตา-
รลลขิตนุติ ตถาคตสุส ฌาณทาจาย อารลลขิตภูจจัน ฯ

ยถากุตํ ปชานาตีติ ยถาสภาวํ ปชานาติ น เตว
ดาว อริยสาวโก นิกุจํ คโต โหตีติ อีมา ฌานาภิลลญา
พาหิรเกหิปี สาธารณาติ น ดาว นิกุจาคโต โหติ ฯ
มกุกกขณเป อปปริโยสิตกัจจตาย น ดาว นิกุจาคโต โหติ ฯ
อปิจ โข นิกุจํ กจจนตีติ อปิจ โข ปน มกุกกขณ มหาหตุถิ
ปสฺสนุโต นากวนิโก วีย สมฺมาสมพุทฺโธ ภควาติ อิมินา
อากาเรน ตีสฺ รตนนุ นิกุจํ กจจนติ นิกุจํ คโต โหตีติ
เอวํ มกุกกขณ นิกุจํ กจจนุโต อรหตุตผลกุกขณ ปปริโยสิต-
สพุทฺทกัจจตาย สพุทฺทากาเรน ตีสฺ รตนนุ นิกุจํ คโต โหติ ฯ
เสถ สพุทฺทตถ(๑) อุตฺตทานตถเมวาติ ฯ

จุลลหตุธิปโทปมสุตตวณณา นิกุจิตา ฯ

สตุตมํ ฯ

๑. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ

มหาหตุถิปโทปมสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺตํ มหาหตุถิปโทปมสุตฺตํ ตตฺถ ชงฺกลานนฺติ
 ปจฺฉิตฺตวาสีนํ (๑) ปาณานนฺติ สปาทกปาณานํ ปทชาตานิตี
 ปทานิ สโมธานํ กจฺจนฺตีตี โอรานํ อุปกฺเขปํ (๒) กจฺจนฺติ ฯ
 อคฺคฺมกฺขายตีตี เสฏฺฐํ อกฺขายตี ยถิทํ มหนฺตตฺเตนาตี
 มหนฺตภาเวน อคฺคฺมกฺขายตี น กุณฺวเสนาตี อตุโถ เย
 เกจิ กุสลา ฆมฺมาตี เย เกจิ โลภียา วา โลภฺตฺตรา วา
 กุสลา ฆมฺมา สงฺกหํ กจฺจนฺตีตี เอตฺถ จตฺตฺพิโธ สงฺกโห
 สชาติสงฺกโห สญฺชาติสงฺกโห กิริยสงฺกโห คณฺนสงฺกโหตี ฯ
 ตตฺถ สพฺเพ ขตฺติยา อากจฺจนฺตุ สพฺเพ พุราหฺมณา ตี เอวํ
 สมานชาติวเสน สงฺกโห สชาติสงฺกโห นามฯ สพฺเพ โภสลกา
 สพฺเพ มากฺธกาตี(๓) เอวํ สญฺชาติเทสวเสน สงฺกโห สญฺชาติ-
 สงฺกโห นามฯ สพฺเพ ธรฺิกา สพฺเพ ฐนฺคฺคฺหา ตี เอวํ
 กิริยวเสน สงฺกโห กิริยสงฺกโห นามฯ จกฺขายตฺนํ กตฺมํ
 กุขนฺธคณฺนํ กจฺจนฺตีตี จกฺขายตฺนํ รูปกุขนฺธคณฺนํ กจฺจนฺตีตี หลฺลจฺ
 จกฺขายตฺนํ รูปกุขนฺธคณฺนํ กจฺจนฺตีตี เตน วต เร วตฺตพฺเพ
 จกฺขายตฺนํ รูปกุขนฺธเรน สงฺกหิตนฺติ (๔) อัย คณฺนสงฺกโห นามฯ
 อิมสฺมึปี จานเ อยเมว อธิปฺเปโต ฯ

นฺนุ จ จตฺตฺนํ อริยสจฺจจฺานํ กติ กุสลา กติ อกุสลา
 # ๑. ม. ปถวิตฺตจฺารินํ ฯ ๒. ม. ปกฺเขปํ ฯ ๓. ม. มากฺธกา ฯ
 # ๔. อภฺ. ก. ๓๓/๑๑๒๘/๓๖๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหหตุถิปโทปมสุตฺตวณฺณนา หน้ ๑๖๕

กตติ อพฺยาคตฺตติ ปญฺหสฺส วิสฺสชฺชเน สมฺมทฺยสจฺจํ อฏฺสถํ
 มคฺคสจฺจํ กุสฺสํ นึโรธสจฺจํ อพฺยาคตฺ ตุกฺขสจฺจํ สึยา กุสฺสํ
 สึยา อฏฺสถํ สึยา อพฺยาคตฺนฺตติ(๑) อากตฺตตฺตา จตฺตุมมิกมฺปิ กุสฺสํ
 ทึยฺยทฺตฺตเมว สจฺจํ ภชฺชติ อถ กสฺมา มหหเถโร จตฺตฺส อริย-
 สจฺเจสฺส สจฺคหํ (๒) กจฺจตฺตีติ อหหติ สจฺจจันฺ อนฺโตะคฺคตฺตตฺตา ๗
 ยถา หึ สหคิมิหํ ภิกฺขเว ทึยฺยทฺตฺตสิภฺขาปทสฺสํ อนฺนวทฺตมมาถํ
 อุกฺกเทสํ อากจฺจตติ ยตฺถ อตฺถกามา กุสฺสปฺตฺตตฺตา สึภฺขนฺตติ
 ติสฺสโส อิมา ภิกฺขเว สึภฺขา อธิสึลสึภฺขา อธิจิตฺตสึภฺขา
 อธิปฺลณฺณสึภฺขาทิ (๓) อตฺถ สหคิมิหํ ทึยฺยทฺตฺตสิภฺขาปทสฺสํ อเอกา
 อธิสึลสึภฺขาว โหติ ตํ สึภฺขนฺโตะปิ ติสฺสโส สึภฺขา สึภฺขตฺตีติ
 ทสฺสสิโต สึภฺขจันฺ อนฺโตะคฺคตฺตตฺตา ยถา อเอกสฺส หตุถิปทสฺส
 จตฺตฺส โภจฺจาสฺส อเอกสฺมี โภจฺจาสฺส อโถถณฺณานิปี ทฺวิสฺส ติสฺส
 จตฺตฺส โภจฺจาสฺส อโถถณฺณานิปี สึภฺกคาลสสฺมิกาทินํ ปาทานิ
 หตุถิปเท สโมธานํ คตฺตานเว โหนฺติ หตุถิ ปทโต อมฺจจิตฺวา
 ตสฺเสว อนฺโตะคฺคตฺตตฺตา อเวเมว อเอกสฺมีปิ ทฺวิสฺสปิ ติสฺสปิ จตฺตฺสปิ
 สจฺเจสฺส คณฺนํ คตฺตา ฐมฺมา จตฺตฺส สจฺเจสฺส คณฺนํ คตฺตว
 โหนฺติ สจฺจจันฺ อนฺโตะคฺคตฺตตฺตติ ทึยฺยทฺตฺตสจฺจคณฺนํ คเตปี
 กุสฺสคฺคธมฺเม สพฺเพ เต จตฺตฺส อริยสจฺเจสฺส สจฺคหํ กจฺจตฺตีติ
 อหห ทุกฺখে อริยสจฺเจ ตึอาทิสฺส อุกฺกเทสปทสฺส เจว ชาตึปี
 # ๑. อภ. วิ. ๓๕/๒๒๓-๔/๑๔๘ ๗ ๒. สึ. กหนฺ ๗ ม. คณฺนํ ๗
 # ๓. อจฺ. ตึก. ๒๐/๕๒๗/๒๕๕ ๗

*เล่มที่ ๘ โอบมวคคณณนา หน้ ๓๖๖

ทูกขาคีอาทิสู นิตุเทสปเทส จ ยี่ วตตพพิ ตั สพพิ (๑) วิสุทฐิ-
มคเค วตตเมว เกวลั ปเนตถ เทสนานุกกโม เวทิตพโพฯ

ยถา หิ เณโก วิลิตพพกาโร (๒) สุขาคั เวพพ ลกิตฺวา
จตุธา เณตฺวา ตโต ตโย โกกุจาสเส จเปตฺวา เอกั คณฺหิตฺวา
ปญจธา ภินฺนุเทยฺย (๓) ตโตปิ จตุตฺวาริ จเปตฺวา เอกั คณฺหิตฺวา
ผาเลนฺโต ปญจ เปลฺลียิ กเรยฺย ตโต จตฺตฺโส จเปตฺวา
เอกั คณฺหิตฺวา กุจฺฉิกาคั ปญฺจิกากนฺติ ทฺวิธา ผาเลตฺวา
ปญฺจิกาคั จเปตฺวา กุจฺฉิกาคั อาทาย ตโต สมฺกุกวิชนิตาล-
วณฺณาทินานปฺปการิ เวพฺวิกตฺติ กเรยฺย โส ปญฺจิกากณฺจ อิตฺธา
จ จตฺตฺโส เปลฺลียิ อิตฺเร จ จตุตฺวาริ โกกุจาสเส อิตฺเร จ ตโย
โกกุจาสเส กมฺมาย น อุปนฺนสฺสตีติ น วตตพพิ เอกปฺปหารเณ
ปน อุปนฺนํ น สกกา อนฺนปฺพเพน อุปนฺนสฺสตี เอมฺว
อัย มหาเถโรปิ วิลิตพพกาโร สุขาคั เวพพ ลกิตฺวา จตุตฺวาริ
โกกุจาสเส วิย อิมํ มหนฺตํ สุตฺตนฺตํ อารกิตฺวา
จตุอริยสจฺจวเสน มาคิกั จเปลฺลียิ วิลิตพพการสฺส ตโย โกกุจาสเส
จเปตฺวา เอกั คเหตุวา ตสฺส ปญจธา กรณฺณํ วิย เณรสฺส
ตีณิ อริยสจฺจจานิ จเปตฺวา เอกั ทูกขสจฺจํ คเหตุวา ภาเชนฺตสฺส (๔)
ขนฺนฺวเสน ปญจธา กรณฺณํ ตโต ยถา โส วิลิตพพกาโร

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. วิลิตฺวาริ ฯ เอมฺมปฺริปิ ฯ ๓. ม. ภินฺนุเทยฺย ฯ
๔. ม. กเถนฺตสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตฺถิปโทปมสฺสุตฺตวณฺณนา หน้า ๑๖๗

จตุตฺตารโ โกฎฺจาสฺส จเปตฺวา เอกํ ภาคํ คเหตุวฺวา ปฺลยจฺธา ผาสฺสตี เอวํ
 เถโร จตุตฺตารโ อรูปกฺขณฺเช จเปตฺวา รูปกฺขณฺธํ วิภชฺนุโต
 จตุตฺตาริ จ มหาภูตฺตานิ จตฺตุนฺนลฺย มหาภูตฺตานํ อุปาทาย
 รูปนฺตฺติ ปฺลยจฺธา อกาสิ ตโต ยถา โส วิลิพฺพกาโร จตฺสฺโส
 เปสฺสิโย จเปตฺวา เอกํ คเหตุวฺวา กุจฺฉิภาคํ ปิฏฺฐิจิภาคนฺตฺติ
 ทฺวิธา ผาสฺสตี เอวํ เถโร อุปาทาย รูปลฺยจฺ ติสฺโส จ ธาตฺตฺติโย
 จเปตฺวา เอกํ ปจฺจวีธาตฺตํ วิภชฺนุโต อชฺฉตฺตฺติกาหิรฺวเสน ทฺวิธา
 ทสฺเสสฺสิ ยถา โส วิลิพฺพกาโร ปิฏฺฐิจิภาคํ จเปตฺวา กุจฺฉิภาคํ
 อาทาย นานปฺปการิ วิลิพฺพวิกฺติ อกาสิ เอวํ เถโร พาหิร
 ปจฺจวีธาตฺตํ จเปตฺวา อชฺฉตฺตฺติกํ ปจฺจวีธาตฺตํ วิสฺตฺติยา อากาเรหิ
 วิภชฺชิตฺวา ทสฺเสตฺตํ กตฺมา จ อาวฺโส อชฺฉตฺตฺติกา ปจฺจวีธาตฺตฺติ-
 อาทิมาย ๑

ยถา ปน วิลิพฺพกาโร ปิฏฺฐิจิภาคลฺยจฺ อิตฺธา จ จตฺสฺโส
 เปสฺสิโย อิตฺเร จ จตุตฺตารโ โกฎฺจาสฺส อิตฺเร จ ตโย
 โกฎฺจาสฺส อนฺนปฺปพฺเพน กมฺมมาย อุปนฺนสฺสตี น หิ สกฺกา
 เอกปฺปหารนฺน อุปนฺนตฺตํ เอวํ เถโรปิ พาหิรลฺยจฺ ปจฺจวีธาตฺตํ
 อิตฺธา จ จตฺสฺโส (๑) ธาตฺตฺติโย อุปาทารูปลฺยจฺ อิตฺเร จ จตุตฺตารโ
 อรูปิโน ขนฺเช อิตฺธานิ จ ตีณิ อริยสจฺจฺจานิ อนฺนปฺปพฺเพน
 วิภชฺชิตฺวา ทสฺเสตฺสฺสตี น หิ สกฺกา เอกปฺปหารนฺน ทสฺเสตฺตํ
 # ๑. ม. ติสฺโส ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคคณณนา หน้ ๓๖๘

อปิจ ราชปุตตูปมายปี อัย กโม วิภาเวตพุโพ ๕

เอโก กิร มหาราชา ตสฺส ปโรสทสฺส ปุตตา ๕ โส
 เตสํ ปิลนฺชนปริกขารํ จตฺตฺส เปพาสุ จเปตฺวา เขฏฺฐปุตตสฺส
 อปฺเปสิ ตาต อิทนฺเต ภาติกานํ ปิลนฺชนภณฺฑํ ตถารูเป ฉณ
 สมฺปตฺเต ปิลนฺชนํ โน เทหิติ ยาจนฺตานํ ทเทยฺยาสี ติ โส
 สาธฺว เทวา ติ สารคพฺเภ ปฏิสამะสิ ตถารูเป ฉณทิวเส
 ราชปุตฺตา รลฺโล สนฺติกํ คนฺตฺวา ตาต ปิลนฺชนํ โน
 เทถ นกฺขตฺตํ กิพิสฺสามา ติ อหํสุ ตาต เขฏฺฐภาทิกสฺส โว
 หตฺเถ มยา ปิลนฺชนํ จปิตี ตํ อหฺราเปตฺวา ปิลนฺชนาติ ๕
 เต สาธฺวติ ปฏิสฺสณฺนิตฺวา ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ตุมฺหากํ
 กิร โน หตฺเถ ปิลนฺชนภณฺฑํ ตํ เทถา ติ อหํสุ โส เอวํ
 กริสฺสามิติ คพฺภํ วิวริตฺวา จตฺตฺส โส เปพาโย นีหริตฺวา
 ติสฺส โส จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา ตโต ปลฺยจ สมฺมุเค นีหริตฺวา
 จตฺตาโร จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา ตโต ปลฺยจสุ กรณฺเขสุ
 นีหริเตสุ จตฺตาโร จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา ปิธานํ ปสฺเส
 จเปตฺวา ตโต หตฺถูปคปาทูปคาทินิ นานปฺปการานิ ปิลนฺชนานิ
 นีหริตฺวา อทาสิ โส กิลฺยจาปี อิตเรหิ จตฺตฺหิ กรณฺเทหิ
 อิตเรหิ จตฺตฺหิ สมฺมุเคหิ อิตราหิ ตีหิ เปพาหิ น ตาว
 ภาเชตฺวา เทติ อนุปฺพุเพน ปน ทสฺสติ น หิ สกฺกา
 เอกปฺปหารเณ ทาคุ

*เล่มที่ ๘ มหาหตุถิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๑๖๕

ตตถ มหาราชา วีย ภควา ทฏฐพโพ วุตตมปี
เจต ราชาหสมุมิ เสลาติ ภควา ชมมราชา อนุตตโรติ (๑)
เชฏฐปุตโต วีย สาริปุตตตเถโร วุตตมปี เจต ย โข
ต กิกขเว สมมา วทมานโน วเทยย ภควโต ปุตโต โอรโส
มุขโต ชาโต ชมมโฆ ชมมนิมมิโต ชมมทายาโท
โน อามิสทายาโทติ สาริปุตตเมว ต สมมา วทมานโน วเทยย
ภควโต ปุตโต เป โน อามิสทายาโทติ (๒) ปโรสหัสส-
ราชปุตตา วีย กิกขุสโฆ ทฏฐพโพ วุตตปี เจต

ปโรสหัสส กิกขุณ สุกต ปยิริปาสติ

เทเสนต วิรัช ชมม นีพพาน อุกโตภยุนติ (๓) ๑

รณโณ เตส ปุตตาน ปิลนชน จตุส เปพาส ปกขิปิตวา
เชฏฐปุตตสส หตุเถ จปิตกาโล วีย ภควโต ชมมเสนาปติสส
หตุเถ จตุสจจุปปกาสนาย จปิตกาโล เตเนวาท สาริปุตโต
กิกขเว ปโหติ จตุตาริ อริยสจจანი วิตุถาเรน อาจิกขิตุ
[๔] ปณณาเปตุ ปฏฐเปตุ วิวริตุวิภขิตุอุตตานีกาตุนติ (๕)
ตถารูเป ฉณ เตส ราชปุตตาน ต ราชาน อุปสงกมิตวา
ปิลนชน ยาจนกาโล วีย กิกขสงฆสส วสุสอุปนายิกสมเย
อาคณตวา ชมมเทสนาย ยาจิตกาโล อุปกฏจาย กิร

- # ๑. พุ. ส. ๒๕/๓๗๗/๔๔๔ ๑ ๒. ม. อ. ๑๔/๑๖๔/๑๒๑ ๑
- # ๓. ส. ส. ๑๕/๗๔๕/๒๘๓ ๑ ๔. ม. เหตุณนตเร เทเสตุนติ ทิสุตติ ๑
- # ๕. ม. อ. ๑๔/๖๕๕/๔๕๐ ๑

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๓๓๐

วสุตูปนายิกาย อิทํ สุตตํ เทสิตํ รัญโธ ตาตา
เชฏฐภคตีสส โว หตฺเถ มยปิตนุชนํ จปีตํ ตํ
อาหระเปตฺวา ปิตนุชธา ตี วุตตกาโล วีย สมฺพุทฺเธนาปี
เสเวถ ภิกฺขเว สารีปุตฺตโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
ปุตฺตโมคฺคฺคฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล (๑) ปณฺฑิตา ภิกฺขเว สารีปุตฺตโมคฺคฺคฺลฺลฺล
อนุคฺคาหกา สพุรหฺมจารีนฺนฺติ (๒) เอวํ ฌมฺมเสนาปตีโน สนฺตํ
ภิกฺขุณํ เปสิตกาโล ฯ

ราชปุตฺเตหิ รัญโธ กถํ สุตฺวา เชฏฐภคตีสส สนฺตํ
คนฺตฺวา ปิตนุชนํ ยาจิตกาโล วีย ภิกฺขุหิ สตฺถุ กถํ สุตฺวา
ฌมฺมเสนาปตี อฺปสงฺกมิตฺวา (๒) ฌมฺมเทสนํ อายาจิตกาโล ฯ
เชฏฐภคตีสส คพฺภํ วิวริตฺวา จตฺสฺโส เปพาโย นีหริตฺวา
จปนํ วีย ฌมฺมเสนาปตีสส อิมํ สุตฺตฺนฺตํ อารภิตฺวา จตฺนฺนํ
อริยสจฺจํ วเสน มาติกาเย จปนํ ติสฺโส เปพาโย
จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา ตโต ปญฺจ สมฺมุเค นีหริณํ (๓) วีย
ตีณิ อริยสจฺจํ จเปตฺวา ทุกฺขํ อริยสจฺจํ วิภชนฺตฺสส
ปญฺจกฺขนฺทสฺสนํ จตฺตาริ สมฺมุเค จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา
ตโต ปญฺจ กรณฺเท นีหริณํ (๔) วีย จตฺตาริ อรูปกฺขนฺเช
จเปตฺวา เอกํ รูปกฺขนฺธํ วิภชนฺตฺสส จตฺมฺหาภูตอฺปาหารูปวเสน
๑. ม. ปณฺฑิตา ภิกฺขุ อนุคฺคาหกา สพุรหฺมจารีนฺนฺติ ฯ ๒. ม. อฺปสงฺกมม ฯ
๓. ม. ปญฺจสมฺมุคฺคนีหริณํ ฯ ๔. ม. ปญฺจกรณฺทนีหริณํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตฺถิปโทปมฺสฺตตวณฺณนา หน้า ๓๗๑

ปญฺจโกฏฺฐาตฺสสนํ ฯ

จตุตฺถาโร ทรณฺเห จเปตฺวา เอกํ วิวริตฺวา ปิธานํ
ปสฺเส จเปตฺวา หตฺถุปกฺปาหุปกฺคาทิปิถนฺชนทานํ วิย ตินฺนิ
มหาภูตานิ อุปาหารูปญฺจ จเปตฺวา เอกํ ปจฺวิธาตุํ วิภชฺนตฺสฺส
พาหิรฺนตฺตว ปิธานํ วิย จเปตฺวา อชฺฉตฺติกาย ปจฺวิธาตฺตยา
นानาสภาวโต วิสฺตียา อากาเรหิ ทสฺสนตฺถํ กตฺมา จาวุโส
อชฺฉตฺติกา ปจฺวิธาตฺตฺวา ติอาทิวจฺฉนํ ตสฺส ปน ราชปฺตฺตตสฺส
เตหิ จตฺตฺหิ ทรณฺเหหิ จตฺตฺหิ สมฺมุคฺเคหิ ตีหิ จ เปพาหิ
ปจฺฉา อนุปฺพุเพน นีหริตฺวา ปิถนฺชนทานํ วิย เถรสฺสาปี
อิตรเสตฺถจฺจ ตินฺณํ มหาภูตานิ อุปาหารูปานญฺจ จตฺตฺนํ
อรุปกฺขนฺธานญฺจ ตินฺณํ อริยสจฺจานญฺจ ปจฺฉา อนุปฺพุเพน
ภาเชตฺตวา ทสฺสนํ เวทิตฺพุทฺธิ ฯ

ยมฺปนฺเต กตฺมา จาวุโส อชฺฉตฺติกา ปจฺวิธาตฺตฺวา
วฺจฺจํ ตตฺถ อชฺฉตฺตํ ปจฺจตฺตฺนติ อุภยมฺเปตฺติ นียกาธิ-
วจนฺเมว(๑) ฯ กกฺขลนฺติ ฌทฺธิ ขริคตฺนติ ผรุสฺสํ อุปาทินฺนฺติ
น กมฺมสมฺมุจฺจานเมว อวิเสเสน ปน สรรีฏฺจกสฺเสตฺติ อธิวจฺฉนํ (๒)
สริฏฺจกสฺเสตฺติ อุปาทินฺนํ วา โหตฺถ อนุปาทินฺนํ วา อาทินฺน-
คหิตฺปฺรามญฺจวเสน สพุทฺธิ อุปาทินฺนเมว นาม ฯ เสยฺยถีทํ ฯ
เกสา โลมา เป อุทริยํ กรีสฺนติ อิทํ ธาตฺตกมฺมญฺจานิกสฺส
๑. นียตา... ตีปี ฯ ๒. ม. กหณํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺคณณนา หน้า ๓๗๒

กุลปุตฺตสฺส อชฺฉตฺติกปจฺจวิชาตฺวเสณ ววตฺถเปตฺวา วิภตฺตํ ฯ
 เอตฺถ ปน มนสิการิ อารภิตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺตเมตฺวา
 อรหตฺตํ คเหตุกาเมณ ยิ กตฺตพฺพํ ตํ สพฺพํ วิสุทฺธิมคฺเค
 วิตุถาริตเมว มตฺถลฺลํ ปน น อธิ ปาลี อารุพฺพํ ฯ
 ตมฺปิ อารหิตฺวา วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตนเยเนว วณฺณสมฺมจฺจนาทิ-
 วเสณ ววตฺถเปตฺวา อยมฺปิ อเจตนา อพฺยาคตา สฺสณฺญา
 ถทฺธา ปจฺจวิชาตฺวเอว ทิ มนสิกาตพฺพํ ยิ วา ปนณฺณมฺปิติ
 อิทํ อิตเรสุ ทิสฺส โกฎฺจาสฺส อนฺนคตฺยา ปจฺจวิชาตฺวา คหณตฺถํ
 วุตฺตํ ยา เจว โข ปน อชฺฉตฺติกา ปจฺจวิชาตฺติ ยา จ
 อยิ วุตฺตปฺปการา อชฺฉตฺติกา ปจฺจวิชาตฺติ ยา จ พาทิราติ
 ยา จ วิภงฺเก อโย โลหิ ติปฺป สีสฺสนํ ติอาทินา (๑) นเยน
 อากตา พาทิรา ปจฺจวิชาตฺติ ฯ

เอตฺตาวตา เถเรน อชฺฉตฺติกา ปจฺจวิชาตฺติ นานาสภาวโต
 วิสฺตียา อากาเรหิ วิตุถาเรน ทสฺสิตา พาทิรา สงฺเขเปน ฯ
 กสฺมา ยสฺมี หิ จาเน สตฺตํ อาลโย นิกนฺติ ปตฺถนา
 ปริยฺญจฺจัน คหณํ ปรามาโส พลวา โหติ ตตฺถ เตลฺลํ
 อาลยาทินิ อุตฺตรณตฺถํ พุทฺธา วา พุทฺธสาวกา วา วิตุถารกฺกํ
 กเถนฺติ ยตฺถ ปน น พลวา ตตฺถ กตฺตพฺพกิจฺจาทาโต
 สงฺเขเปน กเถนฺติ ยถา หิ กสฺสโก เขตฺตํ กสมานโน ยตฺถ
 # ๑. อภ. วิ. ๓๕/๑๑๕/๑๐๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตุถิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๗๓

มุลสนุดานกานัน พลวตย นงคัลล ลคคตติ ตตถ โคณ เจปเตวา
ปัสสู วิยหิตฺวา มุลสนุดานกานัน เจตฺวา (๑) อุทฺธรนฺโต พหุ
วายามัน กโรตติ ยตถ ตานัน นตฺถิ ตตถ พลวํ ปโยคํ
กตฺวา โคณ ปิฏฺจียํ ปหฺรมาโน กสฺตียเว เอวํ สมฺปทมิทํ
เวทิตพฺพํ ฯ

ปจฺจวิชาตฺเรเวสาคี ทฺวิชาเปสา ถทฺชฏฺเจน กกฺขลฏฺเจน
ผฺรุตฺฏฺเจน เอกกฺกขณฺนา ปจฺจวิชาตฺเรปเสฯ อชฺฌตฺติกพาหิเนหิ
สทฺฐี โยเชตฺวา ทสฺเสตติ ยสฺมา พาหิราย ปจฺจวิชาตฺยา
อเจตนาภาโว ปากโณ น อชฺฌตฺติกาย ตสฺมา सा พาหิราย
สทฺฐี เอกสทิสฺสา อเจตนาเยวาคี คณฺหนตฺตสฺส สฺขปฺริคฺคโ
โหติ ยถา กิ ยถา ทนฺเตน โคณน สทฺฐี โยเชตฺวา (๒)
อทฺนฺโต กตฺติปาหเมว วิสฺวกายตติ วิปฺพนฺทตติ อถ น จิรฺสฺเสว
ทมถํ อฺเปตติ เอวํ อชฺฌตฺติกายิ พาหิราย สทฺฐี เอกสทิสาคี
คณฺหนตฺตสฺส กตฺติปาหเมว อเจตนาภาโว น อฺปฏฺจาคี อถ น
จิเรเนวสฺสา อเจตนาภาโว ปากโณ โหติ ตํ เนตํ มมฺมาตติ
ตํ อุกฺขมฺปิ น เอตํ มม. น เอโสหมฺสฺมิ น เอโส เม
อตุตฺตาคี เอวํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปลยฺณาย ทฏฺจพฺพํ ยถาภูตฺนฺติ
ยถาสภาวํ ตณฺหิ อนิจฺจาทิสภาวํ ตสฺมา อนิจฺจํ ทฺกฺข-
มนตฺตาคี เอวํ ทฏฺจพฺพนฺติ อตุโถ ฯ

๑. ม. เจตฺวา เจตฺวา ฯ ๒. ม. โยชิตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๗๔

โหติ โข โส อวฺโสติ กสฺมา อารภิ พหิรอาโป-
ชาตฺวเสน พหิรราย ปจฺวีชาตฺยา วินาสํ ทสฺเสตฺวา ตโต-
เสตฺตเรน อุปาทีนฺนาย สรฺรภูจกปจฺวีชาตฺยา วินาสทสฺสนตฺถํฯ
ปกฺกุปฺตํติ อาโปสํวภูจกฺวเสน วฑฺฒมาณา กฺกุปฺติ อนฺตรหิตา
ตสฺมี สมเย พหิรรา ปจฺวีชาตฺ โหตีติ ตสฺมี สมเย
โกภฺภิสตฺสทสฺสจกฺกวาเพ ขาโรทเกณ วิลียมาณา อุทกานุกตา
หุตฺวา สพฺพา ปพฺพตาทิวเสน สณฺจिता ปจฺวีชาตฺ อนฺตรหิตา
โหติ วิลียิตฺวา อุทกเมว โหติ ตาว มหฺลลิกายาติ ตาว
มหนฺตาย (๑) ฯ

เทว จ สตฺสทสฺसानิ จตฺตาริ นหฺุตานิ จ
เอตฺตํกํ พหฺลตฺเตน สงฺขาตํยํ วสฺนุชฺรธาติ
เอวํ พหฺลตฺเตเนว มหนฺตาย วิตฺถารโต ปน โกภฺภิสตฺสทสฺส-
จกฺกวาพปฺปมาณาย อนิจฺจตาติ หุตฺวา อภาวตา ขยฺชมฺมตาติ
ขยฺคมฺนสภาวตา วยฺชมฺมตาติ วยฺคมฺนสภาวตา วิปริณาม-
ชมฺมตาติ ปกฺคิวิขหนสภาวตา อิติ สพฺเพหิปี ปเทหิ อนิจฺจ-
ลกฺขณเมว วุคฺตํ ยมฺปน อนิจฺจํ ตํ กุกฺขํ ยํ กุกฺขํ ตํ
อนตฺตาติ ตีณฺปี ลกฺขณานิ อากตาเนว โหนฺติ มตฺตภูจ-
กสฺสาติ ปรีตฺตภูจฺจิติกสฺส ตตฺถ ทฺวิหากาเรหิ อิมสฺส กายสฺส
ปรีตฺตภูจฺจิติตา เวทิตพฺพา จิตฺปรีตฺตตาย จ สรสฺปรีตฺตตาย
๑. สี่. มหนฺตียา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตุถิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๗๕

จ อัย หิ อตีเต จิตตกขณเ ชีวิตถ น ชีวติ น ชีวิสสติ
อนาคเต จิตตกขณเ ชีวิสสติ น ชีวติ น ชีวิตถ ปจจุปปนเน
จิตตกขณเ ชีวติ น ชีวิตถ น ชีวิสสตีติ วุจจติ ฯ

ชีวิตัง อตตภาโว จ สุขทุกขา จ เกวลา

เอกจิตตสมายุตตา ลหุโส วตตเต ขโณ ตี

อิทัง เอตสเสว ปริตตภูจิติทสสนตถัง วุตตัง เอวัง จิตติปริตตตาย
ปริตตภูจิติตา เวทิตพพา อสสาสปลสสาสูปนิพพฐาภิภาเวน
ปนสส สรสปริตตตวา เวทิตพพา สตตทานณหิ อสสาสูป-
นิพพฐัง ชีวิตัง ปลสสาสูปนิพพฐัง ชีวิตัง อสสาสปลสสาสูปนิพพฐัง
ชีวิตัง มหาภูตูปนิพพฐัง ชีวิตัง กวพิงการาหารูปนิพพฐัง ชีวิตัง
วิญญานูปนิพพฐัง ชีวิตนุติ วิสุทฺธิมกฺเค วิคฺคาริตัง

เอตัง ตณฺหุปาทีนฺนสฺสาตี ตณฺหาเย อาทีนฺนคหิตปฺรามภูจสฺส
อหนฺติ วา มมนฺติ วา อสฺมีตี วา อถขวสฺส โนเตเวตถ
โหตีตี อถโข อสฺส ภิกฺขุโน เอวัง คีณิ ลกฺขณานิ อาโรเปตฺวา
ปลสฺสนฺตสฺส เอตถ อชฺฉตฺติกาย ปจฺวีชาตฺตยา อัย อหนฺติ
วาทิอาที ตีวีโร ตณฺหามานทีภูจิกาโ โนเตว โหตี น
โหตีเยวตี อตฺถโย ยถา จ อาโปธาตฺตวเสน เอวัง เตโชธาตฺต-
วาโยธาตฺตวเสนปี พาทิราย ปจฺวีชาตฺตยา อนฺตรธานัง โหตี ฯ
อิธ ปน เอกํเยว อาคตัง อิตฺธานิปี อตฺถโต เวทิตพพานิ
ตณฺเจ อาวุโสตี อิธ ตสฺส ธาตฺตมฺมภูจานิกสฺส ภิกฺขุโน

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณฺณา หน้า ๓๗๖

โสตทวารเร ปริกฺคหํ ปฏฺฐเปนฺโต พลํ ทสฺเสติ อกฺโกสนฺตีติ
ทสฺสี อกฺโกสวตฺถุหิ อกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺตีติ ตยา อิทฺถจิทฺถจ
กตฺติ เอวฺจ เอวฺจ ตํ กริสฺสามาติ วาจาเย ปรีภาสนฺติฯ
โรเสนฺตีติ ฃฏฺฐเณติ วิเหเสนฺตีติ ทุกฺขาเปนฺติ สพุพฺพิ วาจาเย
ฃฏฺฐเณเมว วุตฺตํ โส เอวฺนฺติ โส ชาตฺตมฺมฏฺฐานิกิ เอวํ
สมฺปชานาติ อุปฺปนฺนา โข เม อยนฺติ สมฺปตฺติวตฺตมา-
นุปฺปนฺนภาเวน จ สมฺทาจารุปฺปนฺนภาเวน จ อุปฺปนฺนาฯ
โสตสมฺผลฺสชาติ อุปฺนิสฺสยวเสน โสตสมฺผลฺสโต ชาตา โสต-
ทวารชวณเวทนา ผลฺโส อนิจฺจิจฺติ โสตสมฺผลฺโส หุตฺวา
อภาวฏฺฐเณ อนิจฺจิจฺติ ปสฺสตี เวทนาทโยปี โสตสมฺผลฺส-
สมฺปยุตฺตาว เวทิตฺตพฺพา ชาตารมฺมณเมวาติ ชาตฺตสงฺขาตเมว
อารมฺมณํ ปกฺขนฺนทตีติ โอตฺตตี ปสฺสีทตีติ ตสฺมี อารมฺมณ
ปสฺสีทตี ภูมฺมวจนเมว วา เอตํ พุชฺชชฺชนสนฺธิวเสน ชาตา-
รมฺมณเมวา ตี วุตฺตํ ชาตารมฺมณเยวาติ อยเมตฺถ อตฺถโถฯ
อธิมฺจฺจตีติ ชาตฺตวเสน เอวฺนฺติ อธิโมกฺขํ ลภตี น รชฺชตี น
ทสฺสตี อยํ หิ โสตทวารมฺหิ อารมฺมณ อปาถคเต
มฺลปรีณฺณาอาคณฺตูกตาวกาถิกวเสน ปริกฺคหํ กโรตี ตสฺส
วิตฺถารกถา สติปฏฺฐาเน สติสมฺปชญฺญปฺพเพ วุตฺตาฯ ส
ปนฺน ตตฺถ จกฺขุทวารวเสน วุตฺตา อธิ โสตทวารวเสน
เวทิตฺตพฺพาฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตุถิปโทปมสุตตวณณา หน้า ๓๗๗

เอวํ กตปริคคหสฺส หิ ธาตุกมฺมฏฺจานิกสฺส พลว-
วิปฺสฺสกสฺส สเจปี จกฺขุทฺวาราทิสฺส อารมฺมเณ อาปาถคเต
อโยนิโส อวชฺชนํ อุปฺปชฺชติ (๑) โวฏฺฐพฺพนํ อุปฺปชฺชติ (๑) โวฏฺฐพฺพนํ
ปตฺวา เอกํ เทว วาเร อาเสวนํ ลภิตฺวา จิตฺตํ ภวํกเมว
โอตฺตรติ น รากาทิวเสน อุปฺปชฺชติ อัย โกฏฺฐิปฺปตฺโต ติกฺข-
วิปฺสฺสโก อปรสฺส รากาทิวเสน เอกวารํ ชวนํ ชวติ
ชวนปริโยसानเ ปน รากาทิวเสน เอวํ เม ชวนํ ชวิตนฺติ
อวชฺชโต อารมฺมณํ ปริคฺคหิตเมว โหติ ปฺน วารํ ตถา น
ชวติ อปรสฺส เอกวารํ เอวํ อวชฺชโต ปฺน ทฺติยวารํ รากา
ทิวเสน ชวนํ ชวติเยว ทฺติยวาราวसानเ จ (๒) เอวํ เม
ชวนํ ชวิตนฺติ อวชฺชโต อารมฺมณํ ปริคฺคหิตเมว โหติ ฯ
ตติยวาเร ตถา น อุปฺปชฺชติ เอตฺถ ปน ปจฺจโม อตฺติกฺโข
ตติโย อตฺติมฺนุโท ทฺติยสฺส ปน วเสน อิมสฺมี สุตฺเต ลกฺกุเกโกปเม
อินฺทฺริยภาวเน จ อยมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ

เอวํ โสตทฺวารे ปริคฺคหิตวเสน ธาตุกมฺมฏฺจานิกสฺส พลํ
ทสฺเสตฺวา อิทานิ กายทฺวารे ทิเปนฺโต ตณฺเจ อวฺโสติ-
อาทิมานอ นิฏฺฐารมฺมณํ หิ ปตฺวา ทฺวิสฺส ทฺวารสฺส กิลมฺติ
โสตทฺวารे จ กายทฺวารे จ ตสฺมา ยถา นาม เขตฺตสฺสามิ
ปฺริโส กุทฺทาลิ คเหตุวา เขตฺตํ อนฺุสณฺจรฺนฺโต ยตฺถ วา
๑. ม. อิม ปาจา นตุถิ ฯ ๒. ม. ปน ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคควณณา หน้า ๓๗๘

ตตถ วา มตฺตคคปปีณฺฑํ อทตฺวา ทุพฺพลภุจจนาเนสุเยว กุทฺทาเลน
ภุมิ ภูนทิตฺวา สติณมตฺตคคปปีณฺฑํ เทติ เอวเมว มหาเถโร
อนาคเต สิกฺขากามา ปธานกมฺมิกา กุลปฺตฺตา อิมสุ ทฺวีสุ
ทฺวารesu สํวรํ ปภุจเปตฺวา จิปปเมว ชาติชรามรณสุส อนนฺติ
กริสฺสนฺติตฺติ อิมสุเยว ทฺวีสุ ทฺวารesu คาพฺหํ กตฺวา สํวรํ
เทเสนฺโต อิมํ เทสนํ อารภิฯ

ตตถ สมฺทาจรณฺติตฺติ อูปกมฺนฺติ ปาณิสฺมฺพสุเสนาติ
ปาณิปฺปหารเณ อิตเรสุปี เอเสว นโย ตถาภูโตติ ตถา-
สภาโว ยถาภูตฺสฺมินฺติ ยถาสภาเว กมฺนฺติตฺติ ปวตฺตณฺติฯ
เอวํ พุทฺธํ อนุสฺสรโตติอาทิสฺส อิติปี โส ภควาติอาทินา นเยน
อนุสฺสรนฺโตปี พุทฺธํ อนุสฺสรติ วุตฺตํ โข ปเนตฺติ ภควตาติ
อนุสฺสรนฺโตปี อนุสฺสรติเยว สุวากฺขาโต ภควตา ฐมฺโมติ-
อาทินา นเยน อนุสฺสรนฺโตปี ฐมฺมํ อนุสฺสรติ กกฺกูปโมวาทํ
อนุสฺสรนฺโตปี อนุสฺสรติเยว สุปฺปฏิปนฺโนติอาทินา นเยน
อนุสฺสรนฺโตปี สงฺฆํ อนุสฺสรติ กกฺกโจกฺกนฺตํ (๑) อธิวาทฺสฺมานสุส
ภิกฺขุโน คุณฺณํ อนุสฺสรนฺโตปี (๒) อนุสฺสรติเยวฯ

อุเปกฺขา กุสลนฺิสฺสิตา น สณฺจาศิตฺติ อิทฺ วิปฺสฺสนฺนุเปกฺขา
อธิปฺเปตา อุเปกฺขา กุสลนฺิสฺสิตา สณฺจาศิตฺติ อิทฺ นพฺงฺกุเปกฺขาฯ
สา ปเนสา กิณฺจาปี จีณฺาสวสุส อิกฺกฺจฺจานิกฺกฺเจสุ อารมฺมณฺesu
๑. ม. กกฺกโจกฺกนฺตํฯ ๒. ม. อนุสฺสรมาโนปีฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตุถิปโทปมสุตตวณณนา หน้า ๓๗๕

อรชชุนาทิวเสน ปวตตติ อยมปน ภิกขุ วริยพลน ภาวนา-
สิทฐิยา อตตโน วิปสสนํ จีณาสวสส ฉพงกุเปกขากุจจาเน
จเปตีติ วิปสสนาว ฉพงกุเปกขา นาม ชาตา ฯ

อาโปธาคุนิทุเทเส อาโปคตุนติ สพพอาเปสุ คตํ
อลลยสภาวลภขณํ ปิตตํ เสมนุนติอาทิสุ ปน ยํ วตตพพํ
ตํ สพพํ สทฐี ภาวนานเยน วิสุทฐิมคเค วุตตํ ปกุปปตีติ
โอฆวเสน วฏฐติ สมุตทโต วา อุกกํ อุตตฺรติ อยมสส
ปากติโก ปโกโป อาโปสัวฏฐกาเล ปน โกฏิสตสทสส-
จกกวาพํ อุกกปุรเมว โหติ โอคคจจนฺตีติ เหฏฐา คจจนฺติ
อุกฺขเน อาโรปิตอุกกํ วิย ขยวินาสํ ปาปฺณนฺติ เสสํ
ปุริมเนเนว เวทิตพพํ ฯ

เตโชธาคุนิทุเทเส เตโชคตุนติ สพพเตเชสุ คตํ
อุนฺนหตุตลภขณํ เตโชเอว วา เตโชภาวํ คตุนติ เตโชคตํ ปุริเม
อาโปคเตปี ปจฺฉิเม วาโยคเตปี เอเสว นโย เยน จาติ
เยน เตโชคเตน ตสฺมี กุปปีเต อัย กายโย สนฺตปฺปติ
เอกาหิกขราทิภาเวน อฺสุมชาโต โหติ เยน จ ชีริยตีติ
เยน อัย กายโย ชีรติ อินฺทฺริยเวกฺลตฺตํ พลปฺริกฺขยํ วลิต-
ปฺลิตาทิภาวญจ (๑) ปาปฺณนฺติ เยน จ ปฺริทฺยหตีติ เยน
กุปปีเตน อัย กายโย ทฺยหติ โส จ ปุคฺคโล ทฺยหามิ ทฺยหามิติ
๑. ม. วลิตปฺลิตาทิภาวญจ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณฺณา หน้า ๓๘๐

กนฺทนฺโต สตฺโรตสฺปิโคสฺสจฺจนฺนาทิลปนฺนเจว ตาลวณฺณวา-
ตญฺจ ปจฺจาสฺสตี เยน จ อสฺสตี ปิตํ ขายิตํ สายิตํ
สมฺมา ปริณามํ กจฺจตฺติ เยนตํ อสฺสตี วา โอทนาทิตํ ปิตํ
วา ปานกาทิตํ ขายิตํ วา ปิฏฺฐขชฺชาทิตํ สายิตํ วา อมฺพ-
ปกฺกมชฺฐผาณิตาทิตํ (๑) สมฺมา ปรีปากํ กจฺจติ รสาทิตาเวณ
วิเวกํ กจฺจตฺติ อตุโธ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตุถารโต ปน
ยํ วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ สพฺพํ สทฺธิ ภาวนานเณน วิสุทฺธิ-
มกฺเค วุตฺตํ ฯ

หริตฺตนฺตฺติ หริตฺตเมว อลฺลตฺติณาทิ อากมฺม นิพฺพายตฺติ
อตุโธ ปนฺนตฺตฺติ มหามกฺคเมว เสถนฺตฺติ ปพฺพตํ ฯ
อฺทกนฺตฺติ อฺทกํ รมณฺยํ วา ภูมิกานฺตฺติ ติณคฺคฺคฺคาทิตฺติ
วิวิตฺตํ อชฺโฆกาสฺสํ ภูมิกาคํ (๒) อนาหาราติ นิราหารา (๓)
นินฺรุปาทานา อยฺปิ ปกตฺติยว เตโชวิกาโร วุตฺโต เตโช-
สํวณฺณกาเล ปน โกณฺฐิตสฺสทฺสจฺกกวาพฺ ฌาเปตฺวา ฉาริกา-
มตฺตํปี น ตฺติจฺจติ นฺหารุททฺทฺเลนาคิ(๔) จมฺมนิลฺเลขเนน ฯ
อคฺคฺสิ กเวสนฺตฺติ เอรูรูปํ สฺขุมํ อฺปาทานํ คเหตุวา อคฺคฺสิ
ปรีเยสนฺตฺติ ยํ อปฺปมตฺตกมฺปิ อฺสุมํ ลภิตฺวา ปชฺชลติ เสสมิธาปิ
ปฺริมนเณว เวทิตพฺพํ ฯ

๑. สฺ. อปฺกฺกมชฺฐผาณิตาทิตํ ฯ ๒. ม. อพฺโฆกาสฺสํ ฯ ๓. สฺ. อปฺปจฺจา ฯ
๔. สฺยา. นฺหารุททฺทฺเลน ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตฺถิปโทปมฺสฺตตวณฺณา หน้า ๓๘๑

วาโยธาตุนิทฺเตเส อุทฺทงฺคมา วาตาติ อุคฺคการหิกฺการาทิปฺ-
 ปวตฺตกา อุทฺธ อโรหฺนวาตา อโรคฺมา วาตาติ อุจฺจาร-
 ปสฺสวาทินิหรณฺกา อโร อโรหฺนวาตา กุจฺฉิสฺยา วาตาติ
 อนุตฺถัน พหิ นิกฺขมฺนวาตา (๑) โภจฺจาสฺยา วาตาติ อนุตฺถัน
 อนุโต วาตา องฺคมฺงฺคานุสฺสารินฺติ ฐมฺนิชาลาณุสฺสारेณ สกฺล-
 สฺรีเร องฺคมฺงฺคานิ อนุสฺฐา สมฺมิณฺขณปสฺสارณาทินิพฺพตฺตก-
 วาตา อสฺสาสฺติ อนุโตปวิสนฺนาสิกฺวาโต ปสฺสาสฺติ พหิ
 นิกฺขมฺนนาสิกฺวาโต อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถารโต ปน ยํ
 วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ สพฺพํ สทฺธิ ภาวนานเยน วิสฺสุทฺธิมฺคฺเค
 วุตฺตํ คามมฺปิ วหฺตฺติ สกฺลคามมฺปิ จุณฺณวิจฺจณฺ (๒) กุรฺมานา
 อาทาย คจฺฉติ นิกฺมาทิสฺสุปี เอเสว นโย อิทฺ วาโย-
 สํวณฺณกาเล โภจฺฉิตฺสทฺสจกฺกวาพฺวิทฺธฺสนวเสณ วาโยธาตฺ-
 วิกาโร ทสฺสโต วิรูปเนนาติ อคฺคิวิชนเกณ โอสฺสวเนติ
 ฉทฺนคฺเค เตนฺ หิ อุทฺถํ สวติ ตสฺมา ตํ โอสฺสวณฺนติ
 วุจฺจติ เสสมฺมิธาปี ปุริมฺนเยเนว โยเชตพฺพํ ฯ

เสยฺยถาปี อาวุโสติ อิทฺ กิ ทสฺเสติ เหฏฺฐา กถิตานํ
 มหาภูตानํ นิสฺสฺตตฺถาวํ กุจฺฉนฺติ ทพฺพสมฺภาริ วลฺลिनฺติ
 อาพฺนฺชนวลฺลึ ตินฺนติ ฉทฺนตฺถิณํ มตฺติกนฺติ อนุเลปมตฺติกํ ฯ
 อากาโส ปรีวาริโตติ เอตานิ กุจฺฉาทินิ อนุโต จ พหิ จ
 # ๑. ม. พหิวาตา ฯ ๒. ม. จุณฺณจฺจณฺ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคความณณา หน้า ๓๘๒

ปริวารเตวา จิโต อากาโสติ อตุโธ อकारีเตว्व สงขัม
คจฺจตีติ อकारนฺติ ปณฺณตฺติมตฺตํ โหติ กญฺจาทิสฺส ปน วิสฺสุ
วิสฺสุราสีกเตสฺส กญฺจราสีวฺลลิตฺราสีเตว्व วุจฺจติ เอวเมว
โขติ เอวเมว อญฺจिताทีนํ อนฺโต จ พหิ จ ปริวารเตวา
จิโต อากาโส ตาเนว อญฺจिताทีนํ ปญฺจิจ รุปเตว्व สงขัม
คจฺจติ ยถา กญฺจาทีนํ ปญฺจิจ เกहनฺติ สงขัม คตฺ อकार
ขตฺตियเกหํ พฺรหฺมณฺณเกहनฺติ วุจฺจติ เอวมิต्थปิ ขตฺตियสรีริ
พฺรหฺมณฺณสรีरฺรณฺติ วุจฺจติ น เหตุถ โกจि สตุโต वा ชิโว
वा विश्वति ฯ

อขฺมตฺติกถเจ อวฺโส จกฺขุติ อิทํ กสฺมา อารทฺธํ ฯ
เหญฺจา อฺปาทาธฺรูปํ จตฺตาโร จ อธฺรูปิโน ขนฺธา ตีณิ จ
อริยสจฺจานํ น กถิตานํ อิทานํ ตานํ กเถตุํ อัย เตสฺนา
อารทฺธาติ ตตฺถ จกฺขุอฺปรินฺนํนฺติ จกฺขุสฺสาเท นฺริทฺธเชปี
อฺปฺหเตปี ปิตฺตเสมฺหโลหิตฺเทหิ ปฺลิตฺทฺธเชปี จกฺขุ จกฺขุวิญฺญาณสฺส
ปจฺจโย ภวิตฺตุํ น สกฺโกติ ปฺรินฺนํเมว โหติ จกฺขุวิญฺญาณสฺส
ปน ปจฺจโย ภวิตฺตุํ สมตฺถํ อฺปรินฺนํ นามฯ พาทิรา จ
ธฺปาติ พาทิรา จตฺตสมฺมญฺจานิกธฺปา ตชฺโซ สมฺนฺนาหาโรติ
ตํ จกฺขุญฺจ ธฺเป จ ปญฺจิจ ภวํกํ อวฺชเชตฺวา (๑) อฺปฺปชฺชน-
มนสิกาโร ภวํกาวชฺชนสมตฺถํ (๒) จกฺขุทฺวาเร กิริยมนฺธาตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๑. ม. อวฺภูญฺเตวฯ ๒. ม. ภวํกาวญฺญน... ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาหตถิปโทปมสูตรตวณณา หน้า ๓๘๓

อตุโธ ตํ รูปานํ อนาปาถคตตตปิ อญญาวิทิตสุตปี น
 โหติ ตชชสฺสาติ ตทนุรูปสฺส วิญญาณภากสฺสาติ วิญญาณ-
 โภจฺจาตสฺส ยํ ตถาภูตสฺสาติอาทีสุ ทฺวาทสวเสน จตุตาริ สจฺจานิ
 เทเสติ ตตฺถ ตถาภูตสฺสาติ จกฺขุวิญญาณน สหภูตสฺส
 จกฺขุวิญญาณสมงฺคิโนติ อตุโธ รูปนฺติ จกฺขุวิญญาณสฺส
 น รูปชนกตฺตา จกฺขุวิญญาณกฺขณํ ติสมฺภูจฺจานรูปํ ตทนนฺตรํ
 จิตฺตกฺขณํ จตฺตสมฺภูจฺจานมฺปิ ลพฺภติ สจฺจํ กจฺจตีติ กณฺณ
 กจฺจตี เวทนนาทโย จกฺขุวิญญาณสมฺปยุตฺตาว วิญญาณํ
 จกฺขุวิญญาณเมว เอตฺถ จ สจฺจาราคิ เจตนาวิ วุตฺตาฯ
 สจฺจโหติ เอกโต สจฺจโห สนนฺิปาโตติ สมากโม. สมวาโย
 จาติ ราสิ โย ปฏิจฺจสมฺปปาท์ ปสฺสตีติ โย ปจฺจเย
 ปสฺสตี โส ฌมฺมํ ปสฺสตีติ โส ปฏิจฺจสมฺปปฺนฺนฌมฺเม
 ปสฺสตี ฉนฺุโทติอาทิ สพฺพิ ตณฺหาเววจฺจนเมว ตณฺหา หิ
 ฉนฺุทกรณฺวเสน ฉนฺุโท อาลยกรณฺวเสน อาลโย อนุญย-
 กรณฺวเสน อนุญโย อชฺโฆคาหิตฺวา คิลิตฺวา คหณฺวเสน
 อชฺโฆसानฺฺติ วุจฺจตี ฉนฺุทราควินโย ฉนฺุทราคปฺปหฺวานฺฺติ
 นิพฺพานสฺเสว อธิวจฺจํ (๑)ฯ อิติ ตีณิ สจฺจานิ ปาลิยํ อากตฺตานเว
 มกฺคสจฺจํ อahrtฺวา คเหตพฺพิ ยา อิมสฺสุ ตีสุ จาเนสฺสุ
 ทิฏฺฐิ สจฺจปฺโป วาจา กมฺมนฺุโต อาชีโว วายาโม สติ สมาริ
 # ๑. ม. เววจฺจํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคความณณา หน้า ๓๘๔

ภาวนาปฏิเวโร อัย มคโคติ พหุกตํ โหตีติ เอตดาวตปิ
พหุ ภควโต สาสนํ กตํ โหติ อชฌตฺติกํ เจ (๑) อาวุโส
โสตนฺตืออาทิวาเรสุปี เอเสว นโยฯ

มโนทวาร ปน อชฌตฺติโก มโน นาม ภวงฺคจิตฺตํ ตํ
นिरุทฺธิปี อวชฺชนจิตฺตสฺส ปจฺจโย ภวิตฺถ อสมตฺถํ มนุทตม-
คตเมว ปวตฺตมานปี ปริภินฺนํ นาม โหติ อวชฺชนสฺส ปน ปจฺจโย
ภวิตฺถ สมตฺถํ อปริภินฺนํ นามฯ พาทิรา จ ฐมฺมา ฯเปฯ
เนว ตาว ตชฺชสฺสชาติ อิทํ ภวงฺคสมเยเนว กถิตํ ทุติยวาระ
ปคฺคชฺฌมานปจฺจเวกฺขณเณ วา ปคฺคณมฺมุญฺจานมนสิกาเรน วา
ปคฺคณพฺพทฺทวจนสชฺฌายกรณาทินา วา อณฺณวิหิตกํ สนุชฺชาย
วฺจฺจโต อิมสฺมี วาเร รูปนฺตึ จตฺตสมฺมุญฺจานปี สพฺพกถิ มโน-
วิญฺญาณํ หิ รูปํ สมฺมุญฺจาเปติ เวทนาทโย มโนวิญฺญาณ-
สมฺปยุตฺตตา วิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณเมว สงฺขารรา ปเนตฺถ
ผสฺสเจตนาเวเนว กหิตา เสสํ วฺจฺจตฺตเนเนว เวทิตพฺพํ ฯ

อิติ มหาเถโร เหญฺจจา เอกเทสเมว สมฺมสนฺโต อากฺคนฺตวา
อิมสฺมี จาเน จตฺตวา เหญฺจจา ปริหีนเทสนํ สพฺพํ ตํตํทวารวเสน
ภาเชตฺตวา ทสฺเสสนฺโต ยถานุสนฺธินาว สุตฺตนฺตํ นิฏฺฐเปสฺสีติ ฯ

มหาหตฺถิปโทปมฺสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

อญฺจมํ ฯ

๑. ม. อชฌตฺติกญฺเจว ฯ

มหาสารโรรปมสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนฺติ มหาสารโรรปมสุตตํ ตตฺถ อจิริปกฺกนฺเตติ
 สจฺฆํ ภินฺทิตฺวา รุหิรฺรฺปฺปาทกกมฺมํ กตฺวา น จิริปกฺกนฺเต
 สลิจฺเณว ปาฏฺฐิเอกฺเก ชาเต อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ กุล-
 ปฺตฺโตติ กิลฺจาปี อสุกฺกุลปฺตฺโตติ น นียามิโต เทวทตฺตฺเยว
 ปน สนฺธาย อิทํ วุตฺตุนฺติ เวทิตพฺพํ โส หิ อสมฺภินฺนาย
 มหาสมฺมตฺตปเวณฺเีย โอกฺกาแก้วเส ชาตตฺตา ชาตฺกิลฺปฺตฺโต ฯ
 โอตฺติณฺโณติ ยสฺส ชาติ อนฺโต ปวิฏฺฐา โส ชาติยา โอตฺติณฺโณ
 นามฯ ชราทีสุปี เอเสว นโย ลากสฺกการาทีสุปี ลาโกติ
 จตฺตาโร ปจฺจยา สกฺกาโรติ เตสฺสฺเยว สุกตภาโว สิโลโกติ
 วณฺณณนํ อภินิพฺพตฺเตตีติ อุปฺปาเทติ อปฺลฺลาตฺตาติ ทฺวินนํ
 ชนानํ จิตฺทฺจฺจเน น ปฺลฺลาณนฺติ ฆาสจฺจาทนมตฺตฺปี น
 ลภนฺติ อปฺเปสฺกฺขาติ อปฺปปริวารา ปฺรโต วา ปจฺจโต
 วา กจฺจนฺตํ น ลภนฺติ สาเรน สารกรณฺเียนฺติ รุกฺข-
 สาเรน กตฺตพฺพํ อกฺขจกฺกยฺคนงฺคลาทิกํ ยงฺกิลฺลิจิ สาขาปฺลาลฺลํ
 อคฺคเหสี พฺรหฺมจฺริยสฺสาติ มคฺคผลสารสฺส (๑) สาสนพฺรหฺมจฺริยสฺส
 จตฺตาโร ปจฺจยา สาขาปฺลาลฺลํ นามฯ ตํ อคฺคเหสี เตน
 จ โวसानํ อาปาทีติ เตนว จ อลเมตฺตาวตา สารโรร เม
 ปฺตฺโตติ โวसानํ อาปฺนฺโน ฯ

๑. ม. อคฺคผลสารสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ โอปมวคฺควณณา หน้า ๓๘๖

ฅาณทสฺสนํ อาราเชตฺติ เทวทตฺโต ปญจาภิญโญ
ทิจฺพพจฺกขุ จ ปญจนฺนํ อภิญฺฅานํ มตฺถเก จิตฺ ตํ อิมสฺมึ
สฺสุดเต ฅาณทสฺสนนฺ ทิ วุตฺตํ อชานํ อปสฺสํ วิหรนฺตฺติ กิญฺจิ
สฺขุมํ รุปํ อชานนฺตา อนฺตมโส ปัสฺสปีสาจมฺปิ อปสฺสนฺตา
วิหรนฺติ ฯ

อสมยวิโมกฺข์ อาราเชตฺติ กตโม อสมยวิโมกฺโข จตฺตารโ
จ อริยมคฺคา จตฺตาริ จ สามณฺณผลานิ นิพฺพานณฺจ
อัย อสมยวิโมกฺโขติ (๑) เอวํ วุตฺเต นวโลกุตฺตรชฺรมฺเม อาราเชติ
สมฺปาเทติ ปฏฺิถกฺติ โลกิยสมฺปาตฺติโย หิ อปฺปิตฺปฺปิตกฺขณฺเนยว
ปจฺจนีกชฺรมฺเมหิ วิมฺุจฺจนฺติ ตสฺมา กตโม สมยวิโมกฺโข จตฺสฺโส (๒)
รฺูปาวจรสมฺปาตฺติโย (๒) จตฺสฺโส จ อรฺูปาวจรสมฺปาตฺติโย อัย
สมยวิโมกฺโขติ เอวํ สมยวิโมกฺโขติ วุตฺตา โลกุตฺตรชฺรมฺมา
ปน กาลน กาลํ วิมฺุจฺจนฺติ สกึ วิมฺุตฺตานิ หิ มคฺค-
ผลานิ วิมฺุตฺตานเวย โหนฺติ นิพฺพานํ สพฺพกิเลเสหิ อจฺจนฺตํ
วิมฺุตฺตเมวาทิ อิมเวย นว ชฺรมฺมา อสมยวิโมกฺโขติ วุตฺตา ฯ

อฺกฺุปฺปา เจโตวิมฺุตฺตฺติ อรฺหตฺตผลวิมฺุตฺติ อยมตฺโถ
เอตฺสฺสาติ เอตฺทตฺถํ อรฺหตฺตผลตฺถํ อิทํ พุรฺหุมจฺริยํ อัย เอตฺสฺส
อตฺโถติ วุตฺตํ โหติ เอตํ สารนฺติ เอตํ อรฺหตฺตมคฺคผลํ (๔)
พุรฺหุมจฺริยสฺส สารํ เอตํ ปรีโยसानนฺติ เอตํ อรฺหตฺตผลํ
๑. บ. ปฏฺิ. ๓๑/๔๗๘/๓๖๑ ฯ ๒. สฺยา. ม. จตฺตาริ ฅานานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตตวณณนา หน้า ๓๘๗

พุรหุมจริยสุส ปรีโยสานัน เอสา โกฎี น อีโต ปรี ปตตพพ
อตุถิติ ยถานุสนธิเนา เทสนัน นิฎฐเปสิติ ฯ

มหาสาโรปมสุตตวณณนา นิฎฐิตา ฯ

นามัน ฯ

จุลลสาโรปมสุตตวณณนา

เอวมเม สุตตนิ จุลลสาโรปมสุตตัม ตตถ ปิงกล-
โกจโฆติ โส พุราหุมโณ ปิงกลธาตุโก โกจโฆติ ปนสส
นามัน ตสฺมา ปิงกลโกจโฆ ตี วุจจติ สงฺฆิโนติอาทิสฺส ปพพชิต-
สมุหสงฺขาโต สัมโฆ เอเตสํ อตุถิติ สงฺฆิโน เสวว กโณ
เอเตสํ อตุถิติ คณิโน อาจารสิกฺขาปทวเสน ตสฺส คณสฺส
อาจริยาติ คณาจริยา ฌาตาติ ปญฺญาตา ปากฎา วา
อปฺปิจฺจนา สนตฺตฎฺฐา อปฺปิจฺจนตาย วตฺถํปี น นีวาเสนตฺติอาทินา
นเยน สมฺมุคฺคโต ยโส เอเตสํ อตุถิติ ยสฺสสิโน ติตถกราติ
ลทฺธิกรรา สาธุสมฺมตฺตาติ อิเม สาธุ สุนฺทรา สปฺปฺริสาติ
เอวํ สมฺมตฺตา พุทฺชนสฺสาติ อสฺสุตวโต อนฺธพาลปฺปฺนุชฺชนสฺส ฯ

อิทานิ เต ทสฺเสนโต เสยฺยถิทํ ปุโรโณติอาทิมหาฯ
ตตถ ปุโรโณติ ตสฺส สตถุปฺปฺญฺญลลสฺส นามัน กสฺสโปติ
โคตฺตัม โส กิร อญฺญตฺรสฺส กุลสฺส เอญฺจนทาสสตี ปุริยมาโน
ชาโต เตนสฺส ปุโรโณ ตี นามัน อํกิสฺส มงฺกलทาสตฺตา

*เล่มที่ ๘ โอปมมวคฺควณณา หน้า ๓๘๘

จสฺส กตฺ ทุกฺกตฺนฺติ (๑) วตฺตฺตา นตฺถิ อกตฺ ฺวา น กตฺนฺติ ฯ
 โส กิมหํ เอตฺถ วสฺสฺสํมิตฺติ (๒) ปรายิ อตฺตฺส จฺรฺรา วตฺถานิ
 อจฺฉินฺทิสฺสุ โส ปณฺเณน ฺวา ติเณน ฺวา ปฏฺิจฺฉาทฺนํ(๓)
 อชานนฺโต นคฺครูเปเนว (๔) เอกํ คามํ ปาวิตฺติ มนฺุสฺสา ตํ
 ทิสฺวา อํยํ สมฺโณ อรหา อปฺปิจฺโฆ ฯ นตฺถิ อิมินา สทฺธิโสติ
 ปฺวฏฺตฺตาทินิ กเหตุวฺวา อฺปฺสงฺกมฺนฺตา(๕) โส มยฺหํ สากฺกํ
 อนิวดตฺถาเวน อิทํ อฺปฺปนฺนํ ติ ตโต ปฏฺิจฺฉาย สากฺกํ
 ลภิตฺวาปี น นีวาเสสิ (๖) ตเทว ปพฺพชฺชมคฺคเหสิ ตสฺส
 สนฺติเก อณฺเณปี ปญฺจสฺตา มนฺุสฺสา ปพฺพชฺชีสุ ฯ
 ตํ สนฺชฺชาหา ปฺรูโณ กสฺสโปติ ฯ

มกฺขลิตฺติ ตสฺส นามํ โคสาลาย ชาตตฺตฺตา โคสาลอติ
 ทฺุติยํ นามํ ตํ กิร สกทฺทฺมาย ภูมียา เตลฆฺภูํ กเหตุวฺวา
 กจฺฉนฺตํ ตาต มา ขลิตฺติ สามีโก อาห ฯ โส ปมาเทน
 ขลิตฺวา ปตฺติตฺวา สามีกสฺส ภยเนน ปรายิตฺตุํ อารทฺุโร สามีโก
 อฺปฺชฺราวิตฺวา สากฺกกณฺเณ อคฺคเหสิ โสปี สากฺกํ ฉชฺชฺเตตฺวา
 อเจลกฺโก หุตฺวา ปรายิ เสสํ ปฺรูณสทฺทิสเมว ฯ

อชฺชิตฺติ ตสฺส นามํ เกสกมฺพลํ ชาเรตฺติติ เกสกมฺพโล
 อิติ นามทฺุยํ สฺสนฺเตตฺวา อชฺชิตฺติ เกสกมฺพโล ติ วุจฺจติ ตตฺถ
 # ๑. ม. ทุกฺกตฺนฺติ ฯ ๒. ม. วสฺสํมิตฺติ ฯ ๓. ม. ปฏฺิจฺฉาเทตฺมปี ฯ
 # ๔. ม. ชาตฺรฺรูเปเนว ฯ ๕. ม. อฺปฺสงฺกมฺนฺติ ฯ ๖. ม. นีวาเสสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตตวณณนา หน้ ๓๘๕

เกสกมพโล นาม มนุสเสเกเสหิ กตกมพโล ตโต ปฏิกิภูจตร
วตถํ นาม นตฺถิ ยถาห เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิ กานิจิ
ตนุตาวุตานํ วตฺถานํ(๑) เกสกมพโล เตสํ ปฏิกิภูจ อกฺขายติ
เกสกมพโล ภิกฺขเว สีเต สีโต อุณฺเห อุโณห ทุพฺพณฺโณ
ทุกฺคนฺโร ทุกฺขสมฺผลฺโส จาติ (๒) ฯ

ปกฺโรติ ตสฺส นามํ กจฺจายโนติ โคตฺตํ อิติ
นามโคตฺตํ สฺสนฺเทตฺวา ปกฺโร กจฺจายโน ติ วุจฺจติ สีตฺถก-
ปฏิกฺขิตฺตโก เอส วจฺจํ กตฺวาปี อุตฺถกจิจฺจํ น กโรติ ฯ
อุโณหทกํ วา กณฺชียํ วา ลภิตฺวา กโรติ นที วา
มคฺโคทกํ วา อติกฺกมฺมํ สีลํ เม ภินฺนํ ติ วาลิกํ อุปีกํ
กตฺวา สีลํ อธิกฺกจาย กจฺจติ เอวฺรูโป นิสฺสิริกลทฺธิโก เอส ฯ

สยฺชโยติ ตสฺส นามํ เวลภูจสฺส ปฺตฺโตติ เวลภูจ-
ปฺตฺโต อมฺหากํ คนฺถนภิเลโส ปลิพฺพชฺชนภิเลโส (๓) นตฺถิ(๔) กิเลส-
คนฺถรหิตา มยฺนติ เอวํ วาทิตาย ลทฺฐนามวเสน นิคฺคนฺโถ ฯ
นาภูสฺส ปฺตฺโตติ นาภูปฺตฺโต อพฺภณฺณีสฺสูติ ยถา เตสํ
ปฏฺธิณฺวา ตเถว ชานีสฺสู น ชานีสฺสูติ (๕) อิทํ วุตฺตํ โหติ
สเจ เนสํ สวา ปฏฺธิณฺวา นิชฺยานิกา สพฺเพ อพฺภณฺณีสฺสู
โน เจ นิชฺยานิกา น อพฺภณฺณีสฺสู ตสฺมา ภินฺนเตสํ ปฏฺธิณฺวา

๑. ม. ตนุตาวุตานํ วตฺถานํ ฯ ๒. อจฺ. ติก. ๒๐/๕๗๗/๓๖๕ ฯ

๓. ม. ปลิพฺพชฺชนภิเลโส ฯ ๔. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โอบมวคฺควณฺณา หน้า ๓๕๐

นียฺยานิกา อนียฺยานิกาติ อยเมตฺสฺส ปญฺหสฺส อตุโถ ๑

อถ ภควา เนสิ อนียฺยานิกภาวถเนน อตุถาภาวโต
อลนฺติ ปฏิกฺขิปปิตฺวา อุปมาย อตุถปํ เวเทนฺโต (๑) ฌมฺมเมว
เทเสตุ ฌมฺมนฺเต พุราหฺมณฺ เทเสตฺสํมิตฺติอาทิมาย ๑

ตตุถ สจฺฉิกิริยาชาติ สจฺฉิกถณฺตํ น จนฺทํ ชเนตฺติ
กตฺตุกมฺยตาจฺนํ น ชเนติ (๒) น วายมตฺติ วายมํ ปรกมฺมํ
น กโรติ โอลีนฺวตฺติโก จ โหตฺติ ลินฺชฺฆาตโย โหติ ๑
สาถิลิโกติ ลิลิตฺถกาหิ สาสนํ ลิลิตํ กตฺวา คณฺหาติ ทพฺหํ
น คณฺหาติ ๑

อิช พุราหฺมณฺ ภิกฺขุ วิวิจฺเจว กามเหตฺติ กถํ อิเม
ปจฺมชฺฆานาติชฺฆมา ฌาณตฺสฺสเนน อุตฺตริตฺรา ชาตาติ นิโรช-
ปาทกตฺตา เหฏฺฐา ปจฺมชฺฆานาติชฺฆมา หิ วิปฺตฺสนาปาทกา
อิช นิโรชปาทกา ตสฺมา อุตฺตริตฺราติ (๓) เวทิตฺพฺพา ๑ อิติ
ภควา อิทํปี สุตฺตํ ยถานุสนฺธินาว นิฏฺฐเปสิ เทสนาวสานเ
พุราหฺมโณ สรณฺสฺส ปตฺติฏฺฐิตฺติ ๑

จฺลลสาโรปมฺสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา

ทสมํ ๑

ตติยวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา

๑. ม. อตุถํ ปเวเทนฺโต ๑ ๒. ม. น ชนยติ ๑ ๓. ม. อุตฺตริตฺรา ชาตาติ ๑

มหายมกวกุคฺคตวณฺณา

จุลฺลโคสิํกฺคสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สุตฺตํ จุลฺลโคสิํกฺคสุตฺตํ(๑) ๑ ตตฺถ นาติเก (๒)

วิหฺรตีติ นาติกา นาม เอกํ ตพาคํ นิสฺสาย ทฺวินฺนํ
 จุลฺลปี ติมหาปิตฺตฺตํ เทว คามา เตสุ เอกสฺมี คามะ.
 คิลฺชกาตฺสเถติ อิกฺกุจกามเย อวตฺเถ เอกสฺมี กิร สมเย
 ภควา มหาลนฺสงฺกหํ กโรนฺโต วชฺชิริญฺเจ จาริกํ จรมาโน
 นาติกํ อนุปฺตฺโต นาติกวาสิโน มนุสฺสา ภควโต มหาทานํ
 ทตฺวา ฆมฺมิกถํ สุตฺวา ปสนฺนหทยา สตฺถ วสนฺนุจฺจัน
 กริสฺสามา ติ มนฺเตตฺวา อิกฺกุจกาเหว ภิตฺติโสปานถมฺเถ
 วาพฺรุปาทีนํ ทสฺเสนฺดา ปาสาถํ กตฺวา สุชาย ลิมฺปิตฺวา
 มาลากมฺมตฺตาคมฺมาทีนํ นิฏฺฐาเปตฺวา ภูมฺมตฺถรณฺมณฺจปีจาทินี
 ปญฺญาเปตฺวา สตฺถ นิชฺยาเทสิ อปฺราปรมฺปนฺตถ มนุสฺสา
 ภิกฺขสงฺฆสฺส รตฺติญฺจานทิวาญฺจานมณฺฑปจฺงกมาทีนํ การยีสฺสุ ๑
 อิติ โส วิหาโร มหา อโหสิ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ
 คิลฺชกาตฺสเถติ ๑

โคสิํกฺคสาตฺตวณฺเฑติ ตตฺถ เอกสฺส เซฏฺฐกรุกฺขสฺส ขนฺธโต
 โคสิํกฺคสณฺจัน หุตฺวา วิญฺปิ อุกฺกุจฺหิ ตํ รุกฺขํ อุปาทาย
 # ๑. สุยา. จุลฺลโคสิํกฺคสาตฺตตฺตํ ๑ ๒. ม. นาติเก ๑

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถา หน้าที่ ๓๕๒

สพฺพมปี ตํ วนํ โคสิํกสาถวณนฺติ สงฺขํ กตํ ทาโยติ
อวิเสเสน อรณฺณสุเสตํ นามํ ตสฺมา โคสิํกสาถวณทาเยติ
โคสิํกสาถวณอรณฺณเยติ อตุโถ วิหรนฺตีติ สามกฺคิรสี อนุ-
ภวามา วิหรนฺติ อิมสํ หิ กุลปฺตฺตานํ อุปฺริปณฺณาเสเก (๑)
ปฺลฺลชฺชนกาโล กถิตฺโต อธิ ชีณาสวกาโล ตทา หิ
เต ลทฺทสฺสาทา ลทฺทปฺปติญฺจา อธิคตปฺปฏิสมฺภิทา ชีณาสวา
หุตฺวา สามกฺคิรสี อนุภวามา ตตฺถ วิหรีสุ ตํ สนฺธาเยตํ
วตุตํ ฯ

เยน โคสิํกสาถวณทาโย เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ ชมฺมเสนาปติ-
มหาโมกฺกถานตฺถเรสุ วา อสีติมหาสาวเกสุ วา อนุตฺมโส
ชมฺมภณฺฑาคาริกํ อานนฺตฺถเรมปี กถฺจิจิ อนามนฺเตตฺวา
สยเมว ปตฺตจิวรี อาทาย อนิกนีสฺสโฏ หตฺถิจิ วिय ชฺฐา
นีสฺสโฏ เกสรสีโห วिय (๒) วาตจฺฉินฺโน วลาหโก วिय เอกโก
เอวํ อุปสงฺกมิตฺติ (๓) กสฺมา ปเนตฺถ ภควา สยํ อคฺมาสีติ ฯ
ตโย กุลปฺตฺตา สามกฺคิรสี อนุภวณฺติ (๔) เตสํ ปกฺคณฺหนโต
ปจฺฉิมิ ชนตํ อนุภวณฺโต ชมฺมครฺภาวโต จ เอวํ กิรฺสฺส
อโหสิ อหํ อิเม กุลปฺตฺเต ปกฺคณฺหิตฺวา อุกฺกัสมิตฺวา ปฏิสนฺถาริ
กตฺวา ชมฺมํ เนสํ เทสิสฺสามิ ติ เอวณฺตาว ปกฺคณฺหนโต
๑. ม. อ. ๑๔/๔๔๔/๒๕๘ ฯ ๒. ม. กาสีโห วिय ฯ ๓. ม. เอกโกว อุปสงฺกมิ ฯ
๔. ม. อนุภวณฺตา วิหรนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตตวณณนา หน้า ๓๕๓

อกมาลี อปรมปีสุส อโหสิ อนาคต กุลปุตตา สมมา-
สมพุทโธ สมคควาสี วสนุตานัน สนตักิ สยิ คนุตวา
ปฏิสนุถาริ กตุวา ฐมมึ กเถตุวา ตโย กุลปุตเต ปคคณหิ
โก นาม สมคควาสี น วเสยยาติ สมคควาสี วสิตพุพิ
มณณมานา จิปปเมว ทุกขสสนุตติ กริสสนุตติ ตี เอวิ ปจณิมิ
ชนต อนุกมปนโตปี อกมาลี พุทธา จ นาม ฐมมครุโน
โหนติ โส จ เนสิ ฐมมครุภาโว รตวินีเต อากโตว(๑) อิติ
อิมสุมมา ฐมมครุภาวโตปี ฐมมึ ปคคณหิสสามิติ อกมาลี ฯ

ทายปาโลติ อรณณปาโล โส ตั อรณณิ ยถา
อิจณิติจณิตปเทศ มนุสสา[๒] ตตถ ปุप्พิ วา ผลิ วา
นิยุยาสี วา ทพพสมุถาริ วา น หรณติ เอวิ วติยา
ปรักขิตตสส ตสส อรณณสส โยชิตเต ทวาเร นิสสิทิตวา[๑]
รกขติ ปาเลติ ตสุมมา ทายปาโล ตี วุตโต อตตคามรูปาติ
อตตโน หิติ กามยมานสภาวา หุตวา วิหรณติ โย หิ
อิมสมึ สาสเน ปพพชิตวาปี เวชชกมมทตกมมปหิณณนาทินัน
วเสน เอกวิสตติอเนสนาหิ จีวิทติ กปเปติ อยิ น อตตคามรูป
นาม ฯ โย ปน อิมสมึ สาสเน ปพพชิตวา เอกวิสตติอเนสนัน
ปหาย จตูปปาริสุทธิสิเล ปติฏฐาย พุททวจนัน อุกคณหิตวา
๑. ม. อาวิกโตว ฯ ๒. ม. เอตถนตเร ปวิสิตวาติ ทิสสติ ฯ
๓. ม. เอตถนตเร ตั อรณณนติ ทิสสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกุกกถา หน้า ๓๕๔

สปลยชฺตงคํ อธิกฺขาย อุกฺกตีสาย อารมมณฺเส จิตฺตฺรจฺย
กมฺมกฺขานํ คเหตุวา คามนฺตํ ปหาย อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
สมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา วิปสฺสนาย กมฺมํ กุรฺมาโน วิหฺรติ
อัย อตฺตกาโม นามฯ เตปี ตโย กุลปฺตฺตา เอวฺรฺปา
อเหตุ เตน วุตฺตํ อตฺตกามรฺปา วิหฺรณฺตีติ ฯ

มา เตสํ อผาสุกมกาสีติ ภควนฺตํ วาเรสี เอวํ กิรฺสฺส
อโหสี อิมํ กุลปฺตฺตา สมกฺคา วิหฺรณฺติ เอกจฺจสฺส จ
คตฺตฺกฺขานํ ภณฺฑนกลหวิวาทา วตฺตนฺติ ติจิณฺสีงฺโก จณฺฑ-
โกโณ วิย โอวิชฺฌนฺโต วิจฺรติ อถกมฺกฺเคน ทฺวินฺนํ คมนํ
น โหติ กทาจิ อยมฺปี เอวํ กโรนฺโต อิมสํ กุลปฺตฺตานํ
สมกฺควาสํ ภินฺทุเทยฺย ปาสาทิโก จ ปเนสฺ สุวณฺณวณฺโณ
รสฺสิทฺุโร มณฺเฑ คตฺกาลโต ปกฺกฺขาย ปณฺีตทายกานํ อตฺตโน
อุปฺกฺขากานณฺจ วณฺณกถนาทีหิ อิมสํ กุลปฺตฺตานํ อปฺปมาท-
วิหฺรํ ภินฺทุเทยฺย วสฺนกฺขานานปี(๑) เอเตสํ กุลปฺตฺตานํ นิพฺพฺธานี
ปริจฺฉินฺนนานิ ติสฺโส จ ปณฺณสาลา ตโย จงฺกมา ตีณิ
ทิวากฺขานานิ ตีณิ มณฺจปีจานิ อัย ปนฺ สมโณ มหากาโย
วฺจฺจตฺโร มณฺเฑ ภวิสฺสตี โส อกาเล อิมํ กุลปฺตฺเต
เสนาสนา วฺกฺกฺขาปฺสฺสตี เอวํ สพฺพตฺถาปี เอเตสํ อผาสฺ
ภวิสฺสตี ตี ตํ อนิจฺฉนฺโต มา เตสํ อผาสุกมกาสี ตี ภควนฺตํ
วาเรสี ฯ

๑. ม. วสฺนกฺขานานิ จาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตตวณณนา หน้า ๓๕๕

กิมปเนส ชานนุโต วาเรสิ อชานนุโต วาเรสิติ ฯ
 กัญจาปี หิ ตถาคตสุส ปฏิสนุชคฺคหณโต ปฏฺจาย ทสสทสฺส-
 จกฺกวาพกมฺปนาทีนึ ปาฏฺฐิหาริยานึ ปวตฺตีสฺสุ อรณฺณวาสิโน
 ปน ทุพฺพลมนุสฺสา สกมฺมปฺปสุตา ตานึ สลลฺกฺเขตฺตึ น
 สกฺโกนฺตึ สมฺมาสมฺพุทฺโธ จ นาม ยทา อนेกภิกฺขุสทสฺส-
 ปริวาริ พุยามปฺปภาย อสีตฺติอนุพฺยณฺชนเหหิ ทวตฺตีสฺสมหาปฺริส-
 ลกฺขณสิริยา จ พุทฺธานุภาวึ ทสฺเสนฺนุโต วิจฺรติ ตทา โโก
 เอโสติ อปฺจุฉิตฺตวาว ชานิตฺตพฺโพ โหติ ตทา ปน ภควา
 สพฺพมฺปิ ตํ พุทฺธานุภาวึ จีวรคพฺเภน ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา วลาห-
 กพฺเภน ปฏฺิจฺฉนฺโน ปุณฺณจฺนุโท วิย สยเมว ปตฺตจิวฺรมาทาย
 อณฺณาตกเวเสน อคฺมาสิ อิติ นํ อชานนุโตว ทายปาโล
 วาเรสิ ฯ

เอตทโวจาทิ เถโร กิร มา สมณฺาติ ทายปาลสุส กถึ
 สุตฺตวาว จินฺเตสิ มยฺ ตโย ชนา อิทฺ วิหฺราม. อณฺโณ
 ปพฺพชิตฺตา นาม นตฺถิ อยณฺจ ทายปาโล ปพฺพชิตฺเตน วิย
 สทฺฐี กเถติ โโก นฺ โข ภวิสฺสตี ตึ ทิวาฏฺฐจฺานโต วุฏฺฐาย
 ทฺวาเร จตฺวา มคฺคํ โอโลเกนฺนุโต ภควนฺตํ อทฺทส ภควาปี
 เถรสฺส สทฺ ทสฺสเนนฺว สรีโรภาสิ มฺณฺจึ อสีตฺติอนุพฺยณฺชน-
 วิราชิตฺตา พุยามปฺปภา ปสฺาริตฺตวณฺณปฺปญฺญ วิย วิโรจิตฺถ ฯ
 เถโร อยฺ ทายปาโล ผณกตอาสีวิสิ คีวายฺ คเหตฺ หตฺถึ
 ปสฺาเรนฺนุโต วิย โลเก อคฺคปฺคฺคเลน สทฺฐี กเถนฺนุโตว น

*เล่มที่ ๘ มหายนมกคฺควณณา หน้า ๓๕๖

ชานาติ อณฺณตริกฺขุณา วิย สทฺฐี กเถตฺติ นิวาเรนฺโต เอตฺ
มา อาวุโสพ ทายปาลา ตีอาทิวจัน อโวจ ๕

เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ กสฺมา ภควโต ปจฺจุคฺคมนํ อกตฺวาว
อุปสงฺกมิ เอวํ กิรสฺส อโหสิ มยํ ตโย ชนา สมคฺควาสํ
วสาม. สจําห์ เอกโกว ปจฺจุคฺคมนํ กิรสฺสามิ สมคฺควาโส
นาม น ภวิสฺสตี ตี ปิยमितฺเต กเหตุวาว ปจฺจุคฺคมนํ กิรสฺสามิ
ยดา จ ภควา มยํหํ ปิโย เอวํ สหายนมฺปิ เม ปิโยติ เตหิ
สทฺฐี ปจฺจุคฺคมนํ กาคฺคาโม สยํ อกตฺวาว อุปสงฺกมิ เกจิ
ปนฺ เตสํ เถรานํ ปณฺณสาลาทฺวาวเร จงฺกมนโกภฺภิยา ภควโต
อาคมนมคฺโค โหติ ตสฺมา เถโร เตสํ สยณํ ททมาโนว
กโตติ อภิกฺกมถาติ อิตฺ อาคจฺจถ ปาเท ปกฺขาลีสฺตี
วิกสิตฺปทุมสนฺนิภหิ ชาลหตฺถเอหิ มณฺวิณฺณอุทกํ กเหตุวา
สุวณฺณวณฺณเส ปุญฺจิปาเทสุ อุทกมภิสฺสิจิตฺวา ปาเทน ปาทํ
จํสนฺโต ปกฺขาลีสฺตี พุทฺธานํ กายเ รโชชลฺลํ นาม น อุปลิมฺปติ
กสฺมา ปกฺขาลีสฺตี สริรสฺส อุตุคฺคหณฺตถํ เตสยจ จิตฺต-
สมฺปหํสนฺตถํ อเมหหิ อภิหฺญเณ อุทเกน ภควา ปาเท
ปกฺขาลีสฺตี ปริโภกํ อกาสิตี เตสํ ภิกฺขุณํ พลวโสมนสฺสวเสน
จิตฺตํ ปิณฺตี โหติ ตสฺมา ปกฺขาลีสฺตี आयสฺมนฺตํ อนฺนุทฺธํ
ภควา เอตทโวจาทิ โส กริ เตสํ วุฑฺฒตโร ๕

ตสฺส สงฺกहे กเต เสสานํ กโตว โหตีติ เถรณฺเณว

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตตวณณนา หน้า ๓๕๗

เอตํ กจฺจि โว อนฺนรฺทฺธาติอาทิวจฺนํ อโวจ ตตฺถ กจฺจิดิ
 ปุจฺจนตฺเถ นิปาโต โวติ สามิวจฺนํ อิทํ วุตฺตํ โหติ
 กจฺจि อนฺนรฺทฺธา ตุมฺหากํ ขมนิยํ อิริยาปโถ โว ขมติ กจฺจิ
 ยาปนิยํ กจฺจิ โว ชีวิตํ ยาเปติ ฆญฺญิติ กจฺจิ ปิณฺฑเกน
 น กิลมถ กจฺจิ ตุมฺหากํ สุลภํ ปิณฺฑํ สมฺปตฺเต โว ทิสฺวา
 มนุสฺสา อพฺงกยาकुํ วา กญฺจฺญุกิขํ วา ทาทพฺพํ มลฺลณฺตีติ
 กิขฺขาจารวตฺตํ ปุจฺจติ กสฺมา ปจฺจเยน อกิลมนฺเตน हि สกฺกา
 สมณฺชโม กาคุํ วตฺตเมว วา เอตํ ปพฺพชิตานํ อถ เตน
 ปฏฺิวจเเน ทินฺเน อนฺนรฺทฺธา ตุมฺเห ราชปพฺพชิตา มหาปุณฺณา
 มนุสฺสา ตุมฺหากํ อรณฺเย วสนฺตานํ อทฺตฺวา กสฺส อณฺณสฺส
 ทาทพฺพํ มลฺลนิสฺสนฺติ ตุมฺเห ปน เอตํ ภูตฺชิตฺวา ก็ นุ
 โข มิคโปตกา วิย อณฺณมณฺณํ ฆญฺญเณตา (๑) วิหรถ อูทาหุ
 สามคฺคีภาโว โว อตฺถิ ติ สามคฺคีรํสํ ปุจฺจนฺโต กจฺจิ ปน โว
 อนฺนรฺทฺธา สมคฺคาติอาทิมหา ฯ

ตตฺถ ชีโรทกิภูตฺตาติ ยถา ชีรณฺจ อูทกณฺจ อณฺณมณฺณํ
 สํสนฺเทติ วิสฺสุ น โหติ เอกตฺตํ วิย อูเปติ กจฺจิ เอวํ
 สามคฺคีวเสน เอกตฺตฺวปกตฺตจิตฺตฺวปฺปาทา วิย วิหรถาติ ปุจฺจติ ฯ
 ปิยจกฺขุหิตี เมตฺตจิตฺตํ ปจฺจปฺภุจเปตฺวา โอลอกนจกฺขุนิ
 ปิยจกฺขุนิ นามฯ กจฺจิ ตถารูเปหิ จกฺขุหิ อณฺณมณฺณํ สมฺปสฺสนฺตา
 # ๑. ม. สงฆญฺญเณตา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกถา หน้าที่ ๓๕๘

วิหระธาติ ปุจฺจติ ตคฺขมาติ เอกํสตุเถ นิปาโต เอกํเสน มยฺ
ภนฺเตติ วุตฺตํ โหติ ยถา กถํ ปนาติ เอตถ ยถาติ นิปาต-
มตฺตํ กถนฺติ การณปุจฺจา กถํ ปน ตุมฺเห เอวํ วิหระ
เคน การเณน วิหระ ตํ เม การณํ พุรฺธาติ วุตฺตํ
โหติ เมตฺตํ กายกมฺมนฺติ เมตฺตจิตฺตวเสน ปวตฺตํ กายกมฺมํ ฯ
อาวิ เจว รโห จาติ สมฺมุขา เจว ปรมฺมุขา จ อิตเรสุปี
เอเสว นโย ฯ

ตตฺถ สมฺมุขา กายวิจิคมฺมานิ สหฺวาเส ลพฺภนฺติ อิตฺรานิ
วิปฺปวาเส มโนกมฺมํ สพฺพตฺถ ลพฺภติ ยลฺลหิ สหฺวสนฺเตสุ
เอเคน มลฺลจปีจํ วา ทารุภณฺทํ วา มตฺติกาภณฺทํ วา พหิ
ทฺพนฺนิกฺขิตฺตํ โหติ ตํ ทิสฺวา เกนิตํ วลฺลชิตฺตฺนฺติ อวฺลฺล
อกตฺวา อตฺตนา ทฺพนฺนิกฺขิตฺตํ วิย คเหตุวา ปฺภิสฺสามนฺตสฺส
ปฺภิชคฺคิตฺตพฺพตฺตํ วา ปน จานํ ปฺภิชคฺคณฺตสฺส สมฺมุขา เมตฺตํ
กายกมฺมํ นาม โหติ เอกสฺมี ปกฺกนฺเต เตน ทฺพนฺนิกฺขิตฺตํ
เสนาสนปริกฺขารํ คเถว นิกฺขิปนฺตสฺส ปฺภิชคฺคิตฺตพฺพตฺตจฺจฺจํ
วา ปน ปฺภิชคฺคณฺตสฺส ปรมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม
โหติ สห วสนฺตสฺส ปน เถเรหิ (๑) สทฺฐี มรฺฐํ สมฺโมทนียํ
กถํ ปฺภิสฺสนฺถารํ สารณียํ กถํ ฌมฺมกถํ สรภณฺณํ [๒]
ปฺลฺลหาปุจฺจนํ ปฺลฺลหาวิสุตฺตชฺชนนฺติ เอวมาทิกฺรเณ สมฺมุขา เมตฺตํ
๑. ม. เตหิ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร สากจฺจนฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสารโปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๓๕๕

วจิกมฺมํ นาม โหติ เถเรสุ ปน ปกฺกนฺเตสุ มยฺหํ
ปิยสหาโย นนฺทียตฺเตโร กิมฺพิลตฺเตโร (๑) เอวํ สีตสมฺปนฺโน เอวํ
อาจารย์สมฺปนฺโนติอาทิกุณฺถกํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ วจิกมฺมํ นาม
โหติ มยฺหํ ปิยมิตฺโต นนฺทียตฺเตโร กิมฺพิลตฺเตโร (๑) อเวโร (๒)
โหตุ อพฺยาปฺชฺโฆ (๓) สุขี โหตุติ เอวํ สมฺนฺนาหโรโต ปน
สมฺมุขาปี ปรมฺมุขาปี เมตฺตํ มโนกมฺมํ นาม โหติเยว ฯ

นानา หิ โข โน ฆนฺเต กายาติ กายณฺหิ ปิฏฺฐํ
วिय มตฺติกา วिय จ โอมทฺทิตฺวา เอกโต กาคฺคํ น สกฺกา ฯ
เอกณฺจ ปน มณฺเฒ จิตฺตฺนติ จิตฺตํ ปน โน สหิตฺตฺนฺเจน
นิรนฺตรณฺเจน อวิกฺกหณฺเจน สมกฺกณฺเจน เอกเมวาติ ทสฺเสติ ฯ
กถมฺปนฺเต สกํ จิตฺตํ นิกฺขิปีตฺวา อิตเรสํ จิตฺตวเสน วตฺตีสุติ ฯ
เอกสฺส ปตฺเต มลฺลํ อุกฺกฺหติ เอกสฺส จิวฺรํ กิลิฏฺฐํ โหติ
เอกสฺส ปรีกฺษณฺทกมฺมํ โหติ ตตฺถ ยสฺส ปตฺเต มลฺลํ อุกฺกฺจิตฺ
เตน มมาวุโส ปตฺเต มลฺลํ อุกฺกฺจิตฺํ ปจิจฺฉวณฺณตฺตีติ วตฺเต
อิตเร มยฺหํ จิวฺรํ กิลิฏฺฐํ โชวิตพฺพํ มยฺหํ ปรีกฺษณฺทํ กาทพฺพนฺติ
อวตฺวา อรณฺถํ ปวิสีตฺวา ทารุณิ อหริตฺวา จินฺทิตฺวา
ปตฺตกฺกฺกาเห ปรีกฺษณฺทํ กตฺวา (๔) ปตฺตํ ปจิจฺฉว (๔) ตโต ปรี จิวฺรํ
วา โชวณฺติ ปรีกฺษณฺทํ วา กโรนฺติ มมาวุโส จิวฺรํ กิลิฏฺฐํ
โชวิตุํ วณฺณตฺติ มม ปณฺณสาลา อุกฺลาปา ปรีกฺษณฺทํ กาคฺคํ
๑. ม. กิมิลตฺเตโร ฯ ๒. ม. อโรโค ฯ ๓. ม. อพฺยาปฺชฺโฆ ฯ
๔. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกถา หน้าที่ ๔๐๐

วฏฺฐิตีติ ปจฺมตฺร อโรจิตปี เอสฺว นโย ฯ

สาธุ สาธุ อนฺรุทฺธาติ ภควา เหฏฺฐา น จ มย
ภนฺเต ปิณฺฑทเกน กิลมิมฺหาติ วุตฺเต น สาธุการมทาสิ ฯ
กสฺมา อยณฺหิ กพฺพิงฺการาหาโร นาม อิมลฺลํ สตฺตฺตานํ
อปาโยโลกเปปี เทวมนุสฺสโลเกปี อัจฉินฺณสมาฉินฺโนว อยมฺปน
โลกสนฺนิวาโส เขภฺยุเยน วิวาทปกฺขนฺโท อปาโยโลกเปปี เทว-
มนุสฺสโลเกปี อิม สตฺตา ปฏฺวิริทฺธา เอว เอเตลฺลํ สามคฺคิ-
กาโล ทลฺลโก กทาจิเทว โหตีติ สมคฺคลฺลิวาสสฺส ทลฺลภตฺตา
อิธ ภควา สาธุการมทาสิ ฯ

อิทานิ เตลฺลํ อปฺปมาทลฺกฺขณฺม ปุจฺจนฺโต กจฺจิ ปน
โว อนฺรุทฺธาติอาทิมาท ตตฺถ โวติ นิปาตมตฺตํ ปจฺจตฺต-
วณฺณํ วา กจฺจิ ตฺมุเหติ อตฺถโธ อมฺหากนฺติ อเมหฺสฺสฺตีสุ
ชเนสฺสุ ปิณฺฑทาย ปฏฺิกกมตีติ คามะ ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจจกฺจฺจติ อวกฺการปาตฺตินฺติ อติเรกปิณฺฑทปาตํ อปเนตฺวา
จปนตฺถาย เอกํ สมคฺคปาตี โชวิทฺวา จเปตี ฯ

โย ปจฺจจาทิ เต กิร เถรา น เอกโตว ภิกฺขุขาจาร์
ปวิสนฺติ ผลสมาปตฺติรตา เหตุ ปาโตว สรริปฏฺิขคฺคณฺม กตฺวา
วตฺตปฺปฏฺิพตฺตี ปุเรตฺวา เสนาสนฺม ปวิสิตฺวา กาลปฺริจฺเจทฺถ กตฺวา
ผลสมาปตฺตี อปฺเปตฺวา นิสิตฺวา เตสฺสุ โย ปจฺมตฺร นิสินฺโน
อตฺตโน กาลปฺริจฺเจทฺทวเสน ปจฺมตฺร อฏฺฐจาทิ โส ปิณฺฑทาย

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมุตตวณณนา หน้า ๔๐๑

จริตฺวา ปฏินิวตฺโต ภตฺตกิจฺจภูจฺจัน อากนฺตฺวา ชานาติ
 เทว ภิกฺขุ ปจฺจนา อหิ ปจฺมตฺริ อากโต ติ อถ ปตฺตํ
 ปิทฺหิตฺวา อาสนปฺลฺลาปนาทีนึ กตฺวา ยถิ ปตฺเต ปฏี-
 วิสมตฺตเมว โหติ นิสีทิตฺวา ภูชฺชติ ยถิ อติเรกํ โหติ
 อวฺกการปาดิยํ ปกฺขิปีตฺวา ปาตี ปิชาย ภูชฺชติ กตภตฺต-
 กิจฺจโจ ปตฺตํ โชวิตฺวา นิโรทกํ (๑) กตฺวา ถวิกาย โอสายเปตฺวา
 (๒) อาสนานึ อุกฺขิปีตฺวา (๒) ปตฺตจิวริ คเหตุวา อตฺตโน วสนภูจฺจัน
 ปวิสติ ทฺติโยปี อากนฺตฺวา ชานาติ เอโก ปจฺมํ อากโต
 เอโก ปจฺจโต ติ โส สเจ ปตฺเต ภตฺตํ ปมาณเมว โหติ
 ภูชฺชติ สเจ มนฺทํ อวฺกการปาดิโต คเหตุวา ภูชฺชติ สเจ
 อติเรกํ โหติ อวฺกการปาดิยํ ปกฺขิปีตฺวา ปมาณเมว ภูชฺชิตฺวา
 ปุริมตฺเถโร วีย วสนภูจฺจัน ปวิสติ ตติโยปี อากนฺตฺวา
 ชานาติ เทว ปจฺมํ อากตา อหิ ปจฺจโต ติ โสปี ทฺติยตฺเถโร
 วีย ภูชฺชิตฺวา กตภตฺตกิจฺจโจ ปตฺตํ โชวิตฺวา นิโรทกํ กตฺวา
 ถวิกาย โอสายเปตฺวา อาสนานึ อุกฺขิปีตฺวา ปฏีสายเมติ
 ปานียฆเณ วา ปรีโกชนียฆเณ วา อวเสสอุทกํ ฆพฺพเหตุวา
 ฆเณ นิกฺขชฺชิตฺวา อวฺกการปาดิยํ สเจ อวเสสภตฺตํ โหติ ตํ
 วุตฺตนเยน หริตฺวา(๓) ปาตี โชวิตฺวา ปฏีสายเมติ ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺชติ
 ตโต กจฺวาริ ฆพฺพเหตุวา สมฺมชฺชนี อุกฺขิปีตฺวา อุปฺจิกาหิ
 # ๑. ม. โวทกํ ๑ เอวมฺปรีปี ๑ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ๑ ๓. ม. ชหิตฺวา ๑

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๐๒

มุตตภูจจเน จเปตวา ปตตจิวริ อาทาย วสนภูจจัน ปวิสติ ฯ
อิหิ เถรอัน พหิวินาเร อรณเณ ภตตทิจจกรณภูจจเน โภชน-
สาลาวตตติ อิหิ สนุชชาโย โย ปจจนา ตีอาทิ วุตติ ฯ

โย ปสฺสตีตีอาทิ ปน เนสิ อนฺโตวิหาเร วตฺตนฺติ
เวทิตพฺพิ ตตฺต วจฺจณฺณนฺติ อจมนนฺนํภี รัตตนฺติ รัตตํ ฯ
ตฺตจฺจนฺติ ตสฺเสว เววจัน อวิสยฺหนฺติ อุกฺขิปิตฺตอสกฺกณฺณยฺย
อติภาริยฺ หตฺตวิกาเรนาติ หตฺตสฺสณฺณาย เต กิริ ปานีย-
ณฺณทิสฺส ยงฺกิลฺลิจิ ตฺตจฺจกํ กเหตุวา โปกฺขรณฺณี คนฺตฺวา
อนฺโต จ พหิ จ ไรฺวิตฺวา อุกํ ปรีสฺสาวิตฺวา (๑) ตีเร จเปตวา
อณฺณํ ภิกฺขุ หตฺตวิกาเรณ อามนฺเตนฺติ โอนฺทิสฺส วา อโนฺทิสฺส
วา สทฺทํ น กโรนฺติ กสฺมา โอนฺทิสฺส สทฺทํ น กโรนฺติ ฯ
ตํ ภิกฺขุ สทฺโท พาเรยฺยาติ กสฺมา อโนฺทิสฺส สทฺทํ น
กโรนฺติ อโนฺทิสฺส สทฺเท ทินฺเน อหิ ปฺเร อหิ ปฺเรติ
เทวปี นิกฺขเมยฺยฺ ตโต ทฺวิหิ กตฺตพฺพกมฺเม ตตฺติยสฺส กมฺมจฺเจโท
ภเวยฺย สยฺตปทสฺสทฺโท ปน หุตฺวา อปฺรสฺส ภิกฺขุโน ทิวาภูจจัน-
สนฺตํ คนฺตฺวา เตน ทิฏฺฐภาวํ ญตฺวา หตฺตสฺสณฺณํ กโรติ
ตาย สณฺณาย อิตโร อากจฺจติ ตโต เทว ชนา หตฺเตน
หตฺถํ สฺสิพฺพนฺตา ทฺวิสฺส หตฺเตสฺส จเปตวา อฺปฺภูจฺเจนฺติ ตํ
สนุชชายาห หตฺตวิกาเรณ ทฺติยฺ อามนฺเตตฺวา หตฺตวิลฺงฺมิเกน
๑. ม. ปรีสฺสาเวตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสุตฺตวณฺณนา หน้า ๔๐๓

อุปฺปญฺจเปมาติ ฯ

ปฺลยจาทิกํ โข ปนาติ จาคฺคหฺตเส ปณฺณรเส อญฺจมิมฺนฺติ
อิทฺนฺตาว ปกฺติธมฺมสุสฺวานเมว ตํ อชฺณทํ กตฺวา ปฺลยจเม
ปฺลยจเม ทิวเส เทว เถรา นาติวิกาเล นฺนฺหายิตฺวา อนุ-
รฺทฺตฺเตรฺสฺส วสนญฺจานํ คจฺฉนฺติ ตตฺถ ตโยปี นิสิตฺติวา
ติณฺณํ ปิฏฺฎกานํ อลฺลตฺรสมิ อลฺลตฺมณฺณํ ปฺลยหํ ปุจฺฉนฺติ
อลฺลตฺมณฺณํ วิสฺสชฺเชนฺติ เตสํ เอวํ กโรนฺตฺวานเยว อรฺุณํ อุกฺคจฺฉนฺติ
ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ (๑) กจฺฉิ ปน โว อนุรฺทฺธา อปฺปมตฺตา
อาตาปีโน ปหิตตฺตา วิหฺรธาติ (๑) ฯ

เอตฺตาวตา เถเรน ภควตา อปฺปมาทลฺกฺขณํ ปุจฺฉนฺเตน
ปฺมาทญฺจ
ภิกฺขุณํ ภิกฺขาจารปวิสนกาโล นิกฺขมฺนกาโล นินฺวาสนปรีวตฺตณํ
จิวรปารุปนํ อนุโตคาเม ปิณฺฑทฺาย จรณํ ฐมฺมกถนํ อนุโมทนํ
คามโต นิกฺขมิตฺวา ภตฺตกิจฺจกรณํ ปตฺตโครวนํ ปตฺตโอสฺปาปนํ
ปตฺตจิวรปฏฺิสามนฺนฺติ ปปลยจกรณญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อมฺหากํ เอตฺตํ จานํ มุญฺจิตฺวา ปฺมาทกาโล นาม นตฺถิติ
ทสฺเสนฺโต ปฺมาทญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ วิสฺสชฺเชสิ ฯ

อดฺสฺส ภควา สาธุการิ ทตฺวา ปฺมชฺฉณานํ ปุจฺฉนฺโต
ปนฺ อตฺถิ ปน โวติอาทิมาห ตตฺถ อุตฺตริมฺนฺนฺสฺสฐมฺมาติ
๑. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวคควณณา หน้า ๔๐๔

มนุสฺสธมฺมโต อุตฺตริ อถมริยฅาณทสฺสนวิเสโสติ อริยภาว-
กรณสมตฺตโก(๑) ฅาณทสฺสนวิเสโส (๑) กิณฺหิ โน สียา ฆนฺเตติ
กสฺมา ฆนฺเต นาธิกโต ฆวิสฺสติ อธิกโตยฺเวติ ยาวเทวติ ยาว
เอว ฯ

เอว ปจฺมชฺฅานาธิกเม พุยาเกต ทฺติยชฺฅานาทีนึ
ปฺจจฺจนฺโต เอตสฺส ปน โวติอาทีมาห ตตฺถ สมตฺติกฺกมายาติ
สมตฺติกฺกมตฺถาย ปฺปฏิปฺสฺสทฺธิยาติ ปฺปฏิปฺสฺสทฺธตฺถาย เตสํ
สพฺพตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุํ ปจฺฉิมปฺลเฆห ปน โลกุตฺตร-
ฅาณทสฺสนวเสน อธิกคณฺโรรุสสมาปฺตตี ปฺจจฺจนฺโต อถมริยฅาณ-
ทสฺสนวิเสโสติ อาห เถโรปี ปฺจจฺจฺจฺนารูเปเนว พุยากาลิ ฯ
ตตฺถ ยสฺมา เวทยิตฺสฺซโต อเวทยิตฺสฺซํ สนฺตตฺรึ ปณฺธิตฺตรึ
โหติ ตสฺมา อญฺญํ ฅาสฺสูวิหารึ อุตฺตริตฺรึ วา ปณฺธิตฺตรึ น
สมนฺนปฺสฺสามาติ อาห ฯ

ธมฺมียา กถายาติ สามคฺคิรฺसानิสฺสปฺปฏิสฺสยฺตฺถาย กมฺม-
กถาย สพฺเพปี เต จจฺจฺจฺสฺส สจฺเจสฺส ปฺริณฺญจิตฺกิจฺจา เตน เตสํ
ปฺปฏิเวธตฺถาย กิณฺหิ กเถตฺพุํ นตฺถิ สามคฺคิรฺเสน (๒) ปน
อยญฺจ อยญฺจ อานิสฺสโตติ สามคฺคิรฺसानิสฺสเมว เตสํ ฆควา
กเถสิ ฆควนฺตํ อนฺนสฺสยิตฺวาติ อนฺนคฺนฺตฺวา เต กิร ฆควโต
ปตฺตจิวฺรึ คเหตฺวา โถกํ อคมฺสฺสู อถ ฆควา วิหารปฺริเวณ-
๑. ม. ...สมตฺตโก ฅาณวิเสโส ฯ ๒. สึ. สามคฺคิรฺวาเสน ฯ ม. สามคฺคิรฺเส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลสาโรปมสูตรวณณนา หน้า ๔๐๕

ปริยนต์ คตกาเล อหารถ เม ปตฺตจิวริ์ ตูเมห อธิ วสถาติ
 ปกุกามิ ตโต ปฏินิวตฺติตฺวาติ ตโต จิตฺกฺขานโต นิวตฺติตฺวา ฯ
 ก็ นุ โข มยฺ อายสฺมโตติ ภควนฺตํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชาทีนํ
 อธิคนฺตฺวาปี อตฺตโน คุณกถาย อฏฺฐิยมาณา อธิคมปฺปิจฺจตฺยา
 อาหํสุ อิมาสลฺย อิมาสลฺยจาทิ ปจฺมชฺฌานาทีนํ โลกิย-
 โลกุตฺตรานํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทีโตติ อชฺช เม
 อายสฺมนฺโต โลกิยสฺมาปตฺติยา วิดีนาเมสุ อชฺช โลกุตฺตรายาติ
 เอวํ จิตฺเตน จิตฺตํ ปริจฺฉินฺนิตฺวา วิทิตํ เทวตาปี เมติ
 ภนฺเต อนฺรทฺธ อชฺช อโยโย นนฺทียตฺเถโร อชฺช อโยโย
 กิมนฺพิตฺเถโร (๑) อิมาย จ สฺมาปตฺติยา วิดีนาเมสีติ เอวมาโรเจสฺสุนฺติ
 อตฺถโธ ปญฺหาภิปฺภูเจนาติ ตํปี มยา สยํ วิทิตฺนฺติ วา
 เทวตฺยา อาโรจิตฺนฺติ วา เอตฺตเกเนว มุขํ เม สชฺชนฺติ ฯ
 กถํ สมฺภูจฺจาเปตฺวา อปฺภูเจเนว เม น กถิตํ ภควตา ปน
 ปญฺหาภิปฺภูเจ ปญฺหํ อภิปฺจูจฺฉิตฺเตน สตา พุยาถกํ ฯ ตตฺร
 เม ก็ น โรจถาติ อาห ฯ

ทีโฆติ มณิ มานิจโร (๒) ทีโฆ อโธ เสรีสโก สหาคิ (๓)
 เอวํ อากตฺตานํ ปญฺหาภิปฺภูจฺจฺจํ อฏฺฐวิสฺตฺติยา ยกฺขเสนาปตีนํ
 อพฺภนฺตโร เอโก เทวราชา ปรัชโนติ ตสฺเสว ยกฺขสฺส
 นามํ เยน ภควา เตนฺอุปสฺงกมิตฺติ โส กิร เวสฺสวณฺเณน
 # ๑. ม. กิมนฺพิตฺเถโร ฯ ๒. ม. มานิวโร ฯ ๓. ที. ปา. ๑๑/๒๑๕/๒๑๘ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๐๖

เปลีโต เอตัง จานัง คจณนุโต ภควนุตัง สยัม ปตตจิวริ
 คเหตุวา คิณชกาวสโต โคสิงคสาถวณสสุ อนุตเร ทิสวา
 ภควา อตตนา ปตตจิวริ คเหตุวา โคสิงคสาถวเน ตินณัง
 กุลปุตตานัง สนตักัง คจณติ อชช มหตี ชมมเทสนา ภวิสสตี
 มยาปี ตสสา เทสนาย ภากินา ภวิตพพุนตี อทิสสมานน
 กายน สตถุ ปทานุปทิกโก คนตวา อวิทุเร จตวา ชมมัม
 สุตวา สตถุริ คจณนเตปี น คโต อิม เถรา ก็ กริสสนตตีติ
 ทสสนตถัม ปน ตตถเว จีโต อถ เต เทว เถเร อนุ-
 รุทตถเถริ ปลิโพชนเต (๑) ทิสวา อิม เถรา ภควนุตัง นิสสาช
 ปพพชชาทโย สพพกุณเ อธิคนตวาปี ภควโตว มจจรายนตี
 น สหนตี อติวีย นิลีนตี ปฏิจจนาเทนตี น อิทานิ เตสั
 ปฏิจจนาเทตัง ทสสามิ ปจวิโต ยาว พุรหุมโลกา เอเตสั กุณเ
 ปกาเสสสามิ ตี จินเตตวา เยน ภควา เตนุปลสงกมิฯ

ลาภา วต ภนเตติ เข ภนเต วชชิริภูจวาสิโน ภควนุตถจ
 อิม จ ตโย กุลปุตเต ปสสิตัง ลภนตี วนทิตัง ลภนตี
 เทยชชมมัม ทาทัง ลภนตี [๒] เตสั ลาภา ภนเต วชชินนตี
 อตุโถ สททัง สุตวาติ โส กิร อตตโน ยกขานุภาเวน
 มหนตัง สททัง กตวา สกถัง วชชิริภูจัง อชโณตถรนโต ตัง
 วาจัง นิจจนาเรสิ เตน จสส เตสु เตสु รุกขปพพตาทีสุ อธิวตถา
 # ๑. ม. ปลิเวเรนเต ฯ ม. ปลิเวเรนเต ฯ ๒. ม. เอตถนุตเร ชมมัม โสตุ ลภนตีติ
 # ทิสสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๐๗

ภุมมา เทวดา สทฺทํ อสฺโสสุํ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ สทฺทํ
สุตฺวา ตี อนุสฺสาเวสนฺติ มหนฺตํ สทฺทํ สุตฺวา สาเวสุํ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ยาว พุรหฺมโลกาติ ยาว อกฺนิภุจ-
พุรหฺมโลกา ตถเจปี กุลนฺติ อมฺหากํ กุลโต นิกฺขมิตฺวา
อิเม กุลปฺตฺตา ปพฺพชิตฺวา (๑) เอวํ สีลวณฺโโต कुณวณฺโโต อจาร-
สมฺปนฺนา กลฺยาณชฺรมา ตี เอวํ ตถเจปี กุลํ เอเต ตโย กุลปฺตฺเต
ปสนฺนจิตฺตํ อนุสฺสเรยยาติ เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถิโก ทภฺจฺพโพ ฯ
อิติ ภควา ยถานุสนฺชินาว เทสนํ นิภุจเปสีติ ฯ

จลลโคสิงคสุตตวณณา นิภุจิตา
ปจมํ ฯ

มหาโคสิงคสุตตวณณา

เอวมเม สุตฺนฺติ มหาโคสิงคสุตฺต(๑)ฯ ตตฺถ โคสิงคสา-
ลวณทาเยติ อิํทํ วสนฺภูจานทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ อญฺญเวสุํ หิ
สุตฺเตสุ สาเวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺสาราเมติ เอวํ
ปจมํ โคจฺรคามํ ทสฺเสตฺวา ปจฺจว วสนฺภูจานํ ทสฺเสสิ (๒)
อิมฺสฺมี ปน มหาโคสิงคสุตฺเต ภควโต โคจฺรคาโม อนิวทฺโธ
โกจฺจเทว โคจฺรคาโม ภวิสฺสติ ตสฺมา วสนฺภูจานเมว ปรีตีปีตํ
อรณฺณนิทานกํ นามตํ สุตฺตฺนฺติ สมฺพหฺลเหหิตี พหฺลเกหิ ฯ
๑. สฺยา. มหาโคสิงคสาลสุตฺตฺนฺติ ฯ ๒. ม. ทสฺเสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๐๘

อภิณณาเตหิ อภิณณาเตหิติ สพพตถ วิสสุตปากณฺเหหิ ฯ เตหิ
เถเรหิ สาวเกหิ สทฺธินฺตติ ปาติโมกฺขสํวราทีหิ ธิรการเกหิ
ธมฺเมหิ สมฺนุนาคตตฺตา เถเรหิ สวณฺนเต ชาตตฺตา สาวเกหิ
สทฺธิ เอกโตฯ

อิทานิ เต เถเร สรฺูปโต ทสฺเสนฺโต อายสมฺตา จ
สาริปฺตฺเตนาตีอาทิมายฯ ตตฺถายสมฺมา สาริปฺตฺโต อตฺตโน สีลาทีหิ
คฺุณฺเหหิ พุทฺธสาสเน อภิณฺณาโต จกฺขมฺนฺตานํ คคนมชฺเฌ
จิตฺ สุริโย วิย จนฺโท วิย สมฺมทฺตีเร จิตานํ สาคโร
วิย จ ปากโฏ ปณฺณาโต น เกวลณฺจสฺส อิมสฺมี สุตฺเต
อาคตคฺุณฺวเสเนว มหนฺตฺตา เวทิตพฺพา อิโต อณฺเณสํ
ธมฺมทายาทสฺสุดํ อนนฺจณฺสฺสุดํ สมฺมาทิฎฺฐิสฺสุดํ จุลลสีหนาทสฺสุดํ (๑)
มหาสีหนาทสฺสุดํ (๒) รถวินิตํ มหาหตฺถิปโทปมํ มหาเวทลลํ
วตฺถุปมสฺสุดํ ทิณฺนขํ อนฺุปทสฺสุดํ เสวิตพฺพาเสวิตพฺพสฺสุดํ
สจฺจวิภงฺกสฺสุดํ (๓) ปิณฺฑปาทปาริสฺสุทฺธิ สมฺปสาทนียํ สงฺคีตฺสฺสุดํ
ทสฺสุดฺรสฺสุดํ ปวารณาสฺสุดํ (๔) สฺุสิมสฺสุดํ เถรปณฺหสฺสุดํ มหา-
นิทฺเทโส ปฏฺิสมฺภิทามคฺุโค เถรสีหนาทสฺสุดํ อภินิภฺขมณํ
เอตทคฺุณฺตติ อิมสํปี สุตฺตานํ วเสน เถรสฺส มหนฺตฺตา
เวทิตพฺพา เอตทคฺุคฺุสมฺมี หิ เอตทคฺุคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
๑. ม. สีหนาทสฺสุดํ ฯ ๒. ม. สีหนาทสฺสุดํ ฯ ๓. ม. จาคุมสฺสุดํ ฯ
๔. ตี. ตี. ๑๕/๓๔๔/๒๘๐ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๐๕

ภิกขุณฺ มหาปณณานํ ยทิตฺ สารีปฺตฺโต ตี (๔) วุตฺตํ ฯ

มหาโมคคัลลานปี สีลาทิกุณฺเหหิ เจว อิมสฺมี สุตฺเต
อากตฺตคฺกุณฺเหหิ จ เถโร วีย อภิญญาโต ปากโฏ มหา ฯ
อปีจสฺส อณฺุมาณสฺสุตฺตํ จุลลตฺตณฺุหาสงฺขยสฺสุตฺตํ มารตฺตชฺชนียสฺสุตฺตํ
ปาสาทกมฺปนํ สกฺลํ อิทฺธิปาทสํยฺสุตฺตํ นนฺุโทปนนฺุทมนํ
ยมกปาฎีหารียกาเล เทวโลกกมฺนํ วิมานวตฺถุ เปตวตฺถุ
เถรสฺส อภินิฏฺขมฺนํ เอตทคฺคณฺุติ อิมสํปี วเสน มหนฺตภาโว
เวทิตฺพุโพ เอตทคฺคสฺมี หิ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกขุณฺ อิทฺธิมนฺุदानํ ยทิตฺ มหาโมคคัลลานตี (๑) วุตฺตํ ฯ

มหากสฺสโปปี สีลาทิกุณฺเหหิ เจว อิมสฺมี สุตฺเต
อากตฺตคฺกุณฺเหหิ จ เถโร วีย อภิญญาโต ปากโฏ
มหา อปีจสฺส จีวรปริตฺตณฺุสฺสุตฺตํ ชินฺณจีวรสฺสุตฺตํ จนฺุโทปมํ
สกฺลํ กสฺสปสํยฺสุตฺตํ มหาอริยวํสสฺสุตฺตํ เถรสฺส อภินิฏฺขมฺนํ
เอตทคฺคณฺุติ อิมสํปี วเสน มหนฺตภาโว เวทิตฺพุโพ เอต-
ทคฺคสฺมี หิ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกขุณฺ ฐตฺตงฺกานํ
ยทิตฺ มหากสฺสโปตี วุตฺตํ ฯ

อนฺุรทฺตเถโรปี สีลาทิกุณฺเหหิ เจว อิมสฺมี สุตฺเต อากต-
คฺกุณฺเหหิ จ เถโร วีย อภิญญาโต ปากโฏ มหา อปีจสฺส
จุลลโคสิงคสฺสุตฺตํ นพกปานสฺสุตฺตํ อนฺุตฺตตริยสฺสุตฺตํ อุปกฺกิเลสสฺสุตฺตํ

๑. อญ. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกวกฤคณณา หน้ํา ๔๑๐

อนรุทฺธสัฎฺฐตํ มหปรุสวิตกฤคณณตํ เถรสส อภินิถุขมณํ เอต-
ทฤคณนุติ อิมสัปปิ วเสน มหนตฺถาโว เวทิตพฺโพ เอตทฤคณณสุมิ
หิ เอตทฤคณณํ ฤคณนเว มม สวากานํ ฤคณนุณํ ทิพฺพจกฺขุคานํ
ยทิตํ อนรุทฺธโรติ (๑) วุคฺคตํ

อายุสมตฺตา จ เรวเตนาคิ เอตถ ปน เทว เรวตา
ขทิวณียเรวโต จ กงฺขารเรวโต จ ตตฺถ ขทิวณียเรวโต
ชมฺมุเสนาปตฺติคฺเธรสส กณิฎฺฐภาคิโก น โส อธิ อธิปฺเปโต ฯ
อกปฺปิโย คฺุโพ อกปฺปิยา มุคฺคาคิ (๒) เอวํ กงฺขापฺหุโล ปน
เถโร อธิ เรวโตติ อธิปฺเปโต โสปี สึลาคิคุณฺเหหิ เจว
อิมสุมิ สุตฺเต อากคฺคณฺเหหิ จ เถโร วีย อภินุณฺวาโต ปากโณ
มหา อปฺิจสฺส อภินิถุขมเนนปี เอตทฤคณนปี มหนตฺถาโว
เวทิตพฺโพ เอตทฤคณณสุมิ หิ เอตทฤคณณํ ฤคณนเว มม สวากานํ
ฤคณนุณํ ฉายินํ ยทิตํ กงฺขารเรวโตติ (๓) วุคฺคตํ ฯ

อานนฺทตฺเถโรปี สึลาคิคุณฺเหหิ เจว อิมสุมิ สุตฺเต
อากคฺคณฺเหหิ จ เถโร วีย อภินุณฺวาโต ปากโณ มหา ฯ
อปฺิจสฺส เสขสฺสุตฺตํ พาทิตฺยสฺสุตฺตํ อนนฺนชสฺสปายํ โคปกสฺสุตฺตํ
โมคฺคณฺณลนํ พหุชฺชาตฺถกํ จุลลสฺสณฺณตํ มหาสฺสณฺณตํ อจฺฉริยพฺภูต-
สฺสุตฺตํ ภาทเทกรตฺตํ มหานิทานํ มหปรินิพฺพานํ สฺสภสฺสุตฺตํ
จุลลนียโลกชฺชาตฺสฺสุตฺตํ อภินิถุขมณํ เอตทฤคณนุติ อิมสัปปิ วเสน

๑. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ ๒. วิ. มหา. ๕/๔๘/๕๘ ฯ

๓. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๗/๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๑๑

มหนฺตภาโว เวทิตฺตฺวา เอตทคฺคสุมี หิ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว
 มม สวากานํ ภิกฺขุณฺํ พหุสฺสุตฺตานํ ยทิตฺถํ อานนฺโทติ (๔) วุตฺตํ ฯ
 อญฺเณหิ จ อภิญฺญาเตหิ อภิญฺญาเตหิตฺติ น เกวลญจ
 เอเตเหว อญฺเณหิ จ มหาคฺคตฺตาย ปากฺกฺเขหิ อภิญฺญาเตหิ พหุหิ
 เถเรหิ สวากฺเขหิ สทฺฐี ภาควา โคสิงคสาถวณฺทาเย วิหริตฺติ
 อตุโถ อายสฺมา หิ สารีปฺตฺโต สยํ มหาปฺลโธ อญฺเณปี
 พหุ มหาปฺลญฺเณ ภิกฺขุ คเหตุวา ตทา ทสพลํ ปรีวาเรตฺวา
 วิหาสิ อายสฺมา มหาโมคคฺคฺลลาโน สยํ อิทฺธิมา อายสฺมา
 มหากสฺสโป สยํ ชุตฺวาโท อายสฺมา อนฺนุรทฺโธ สยํ ทิปฺพจกฺขุโก
 อายสฺมา เรวโต สยํ ฉานาภิริโต อายสฺมา อานนฺโท สยํ
 พหุสฺสุโต อญฺเณปี พหุ พหุสฺสุเต ภิกฺขุ คเหตุวา ตทา ทสพลํ
 ปรีวาเรตฺวา วิหาสิ เอวํ ตทา เอเต จ อญฺเณ จ อภิญฺญาตา
 มหาเถรา ตีสสฺหสฺสมตฺตา ภิกฺขุ ทสพลํ ปรีวาเรตฺวา วิหริสฺสูติ
 เวทิตฺตฺวา ฯ

ปฏฺิสฺสฺลลานา วุฏฺฐิตฺติ ผลสมฺมาปตฺติวิเวกโต วุฏฺฐิตฺติ ฯ
 เยนายสฺมา มหากสฺสโป เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ เถโร กิริ ปฏฺิสฺสฺลลานา
 วุฏฺฐิตฺติ ปจฺฉิมโลกธาตฺถุ โอลฺโลเกนฺโถ วณฺนเต กิพฺพนฺตสฺส มตฺต-
 ขตฺติยสฺส กณฺณโต ปตฺมานํ กุณฺทลํ วิย สํหริตฺวา สมฺมุเค
 ปกฺขิปฺมานํ รตฺตกมฺพลํ วิย มณฺนิคทนฺตโต ปตฺมานํ

๑. อจ. เอก. ๒๐/๑๔๕/๓๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกถา หน้าที่ ๔๑๒

สตสหัสศกษณิกิ สุวณฺณปาตี วีย จ อตุลฺลํ กจฺจนมานํ
ปริปฺปฺณฺณปณฺณาสโยชนํ สุริยมณฺฑลํ อทฺทส ตทนนฺตรํ
ปาจันโลกธาตุํ โอลเณนฺโต เนมียิ คเหตุวา ปรีวตฺตยมานํ
รชตจกฺกํ วีย รชตภูฏโต นิกฺขมฺนุตํ จีรชารามณฺฑลํ (๑) วีย
ปกฺเข ปปฺโปเจตฺวา คคนตเล ปกฺขนฺทมานํ เสตหํลํ วีย จ
เมฆวณฺณาย สมฺมททกฺขณฺโถ อุกฺคนฺตฺวา ปาจันจกฺกฺวาพปพฺพต-
มตฺตเก สลกฺขณปฏิมณฺฑิตํ เอณฺนปณฺณาสโยชนํ จนฺทมณฺฑลํ
อทฺทส ตโต สาลวนํ โอลเเกสิ ตสฺมี หิ สมเย สาล-
รฺกขมฺมฺลโต ปฏฺจาย ยาว อคฺคา สพฺพพาลิสมฺมฺลลา (๒) ทฺกฺกฺลปาวาร-
ปารฺตฺตา วีย มุตฺตาทกฺลาปวินฺทฺธา วีย จ วิโรจิสฺสุ ๑ ภูมิตลํ
ปฺปฺสสนฺนฺตรปฺุชาย ปฏิมณฺฑิตํ วีย ตตฺถ ตตฺถ นิปตฺนฺเตน
ปฺปฺสเรณฺณา ลาขารเสน สิญฺจมานํ วีย จ อโหสิ ๑ มชฺุกรคณา
กฺุสมเรณฺนมทฺตฺตา อุปคายนานา วีย วนนฺตเรสุ วิจฺรฺนฺติ ๑
ตทา จ อุปฺปสถทิวโสว โหติ อถ เถโร กาย นฺ โข
อชฺช รตฺติยา วิตฺตินาเมสฺสามิ ติ จินฺเตสิ อริยสาวกา จ นาม
ปฺยชฺมมฺสฺสวานา โหนฺติ อถสฺส เอตทโหสิ อชฺช มยฺหํ
เชฏฺฐภาทิกสฺส ชฺมมเสนาปตฺติเตรสฺส สนฺตํกํ คนฺตฺวา ชฺมม-
รตฺติยา วิตฺตินาเมสฺสามิ ติ คจฺจนฺโต ปน เอกโกว อคฺคนฺตฺวา มยฺหํ
ปฺยสหายิ มหากสฺสปตฺเตเรํ คเหตุวา คมิสฺสามิ ติ นิสินฺนญฺจานโต
๑. ม. จีรชารามณฺฑลํ ๑ ๒. ม. สพฺพพาลิสมฺมฺลลา ๑

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงฺกสุตฺตวณฺณนา หน้า๔๑๓

วฺภูจาย จมฺมกฺขณฺท์ ปปโปเจตฺวา เยนายสุมา มหาคฺคสโป
เตนปสงฺกมิ ฯ

เอวมาวุโสติ โข อายสุมา มหาคฺคสโปติ เถโรปี ยสุมา
ปियมฺมสฺสวโนว อริยสาวโก ตสฺมา ตสฺส วจันฺ สุตฺวา
คจฺฉาวุโส ตฺวํ มยฺหํ สีลํ วา รุชฺชติ ปิฏฺฐิ วาติ กิณฺณิ
เลสาปเทลล์ อกฺตฺวา ตฺถุจฺจทโยว เอวมาวุโสติอาทิมาห ฯ
ปฏฺฐิสฺสุตฺวา จ นิสินฺนุจฺฉานโต วฺภูจาย จมฺมกฺขณฺท์ ปปโปเจตฺวา
มหาโมคฺคัลลนํ อนุพนฺธิ ตสฺมี สมเย เทว มหาเถรา
ปฏฺฐิปาฏิยา จิตฺตานิ เทว จนฺทมนฺตฺตลานิ วिय เทว สุริย-
มณฺตลานิ วिय เทว ฉทฺทนฺตนาคราชาโน วिय เทว สีหา
วिय เทว พุยฺคฺฆา วिय จ วิโรจิสฺสุ อนุรฺรทฺตเถโรปี ตสฺมี
สมเย ทิวาจฺฉานน นิสินฺโน เทว มหาเถเร สาริปฺตฺตตฺเถรสฺส
สนฺติกํ คจฺฉนฺเต ทิสฺวา ปจฺฉิมโลกธาตฺถุ โอลเณนฺโต สุริย
วณฺนตฺถุ ปวิสฺนตฺถุ วिय ปาจฺฉินโลกธาตฺถุ โอลเณนฺโต จนฺท
วณฺนตฺถุ อุกฺคจฺฉนฺตฺถุ วिय สาลวณฺโณ โอลเณนฺโต สพฺพพาลิ-
มุลฺลํ สาลวณฺญจ ทิสฺวา อชฺช อุโปสถทิวโส อิเม จ เม
เชฏฺฐภาคิกา ฐมฺมเสนาปตฺติสฺส สนฺติกํ คจฺฉนฺติ มหฺนฺเตน
ฐมฺมสฺสวเนน ภวิตพฺพํ อหฺปี ฐมฺมสฺสวณฺสฺส ภาคี ภวิสฺสามิตี
นิสินฺนุจฺฉานโต วฺภูจาย จมฺมกฺขณฺท์ ปปโปเจตฺวา มหาเถรานํ
ปทานุปฺทิกอ หุตฺวา นิกฺขมิ เตน วุตฺตํ อถ โข อายสุมา

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคณาณณา หน้า ๔๑๔

มหาโมคคัลลานโ อายสุมมา มหากสฺสโป อายสุมมา จ อนฺรุทฺโธ
เขนายสุมมา สาริปฺตฺโต เตนฺอุปสงฺกมฺมึสู ตี อุปสงฺกมฺมึสูติ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา
จิตฺตา ตโย จนฺททา วีย สฺริยา วีย สีหา วีย จ วิโรจมานา
อุปสงฺกมฺมึสูติ ฯ

เอวฺ อุปสงฺกมนฺเต ปนฺ เต มหาเถเร อายสุมมา อานนฺโท
อตุตฺตโน ทิวาฏฺฐาเน นิสินฺโนเขว ทิสฺวา อชฺช มหนฺตํ
ชฺมมฺสฺสวณฺํ ภาวิสฺสตี มยาปี ตสฺส ภาคินา ภาวิตพฺพํ น
โฆ ปนฺ เอกโกว คมฺมึสฺสามิ มยฺหํ ปิยสหายํปี เรวตตฺเถรี
กเหตุวา คมฺมึสฺสามิ ตี สพฺพํ มหาโมคคัลลานสฺส มหากสฺสปสฺส
อนฺรุทฺธสฺส อุปสงฺกมฺเน วุตฺตฺนเขเนว วิตุถารโต เวทิตพฺพํ ฯ
อิตฺติ เต เทว ชนา ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จิตฺตา เทว จนฺททา วีย
สฺริยา วีย สีหา วีย จ วิโรจมานา อุปสงฺกมฺมึสู เตน
วุตฺตํ อทฺทสา โฆ อายสุมมา สาริปฺตฺโต ตีอาทิ ทิสฺวาน
อายสุมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจาทิ ทูรโตว ทิสฺวา อนฺนุกฺกเมน
กถาอุปจารสมฺปตฺตํ เอตฺ เอตุ โฆ อายสุมมา ตีอาทิวจณฺํ อโวจ ฯ
รมณฺิยํ อาวุโสติ เอตุถ ทฺวิธํ รัมณฺเยยฺกํ วนรัมณฺเยยฺกณฺจ
ปฺคฺคฺลรัมณฺเยยฺกณฺจ ฯ

ตตุถ วณฺํ นาม นาคสลพฺสาลจมฺปกาทีหิ สญฺจณฺณํ โหติ
พฺหลจฺญาຍํ ปฺปฺพผลฺลูปคฺวิวิชรุกฺขํ อุกทสมฺปนฺณํ คามโต นิสฺสํ
อิทํ วนรัมณฺเยยฺกํ นามฯ ยํ สนฺชาย วุตฺตํ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้ ๔๑๕

รณีนานี อรณณานี ยตถ น รมติ ชโน
ว้ตราคา รมติสนนติ น เต กามกเวสีโนติ (๑) ๑

วนั ปน สเจปี อุชชงคเต โหติ นีรทกั ีรลจฉายั
กณฏกสมากิณณั พุทฐาทโยเปตถ อรียา ีหรรนติ อิทั
ปุกคตรามณเยยกั นาม๑ ยั สนุชาย วุตตั

คามเว วา ยที วารณเเว นินุเน วา ยที วา ถเต
ยตถ อรหนุโต ีหรรนติ ตั ภูมิรามณเยยกนติ(๑) ๑

อิช ปน ตั ทูวัธิปี ลพุกติ ตทา ี โคสิงคสาลวนั
สพพผลลิตุลลั โหติ กุสมกนุชตุนุชั สเทเวเก เจตถ โลเก
อกุกปุกคโล สมมาสมพุทฐิ ตีสสทสมตเตหิ อภินณตภิกขุหิ
สทฐิ ีหรรนติ ตั สนุชาย วุตตั รมติยั อาวุโส อานนท
โคสิงคสาลวนนติ ๑

โทสีนา รตตีติ โทสาปคตา อพุกั มหิกา ชูโม
รโซ รานุติ อิมหิ ปลจหิ อุปกุกิเสเสหิ ีรหิตาติ วุตตั โหติ ๑
สพพผลลิตุลลาคติ สพพตถ ผลลิตุลลาคา มุลโต ปญุชาย ยาว
อกุกา อปุปพิตญุจันนั นาม นตถิ ทิพพา มณเเว คนุชธา
สมปวนตตีติ ทิพพา มนุทารปุปโโกวิพารปาริจจตตกจนุทน-
จณณคนุชธา ีว ย สมนุตา ปวายนติ สกุกสุยามสนุตตีต-
นิมมานรติปรมิมิตมมหาพุรหุมานั อิตินณญุจันนั ีว ยายนตตีติ

๑. พุ. ฐ. ๒๕/๑๗/๒๘ ๑

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๔๑๖

วุดตํ โหติ ฯ

กถฺรูเปณ อาวุโส อานนฺทาทิ อานนฺทเถโร เตสํ
ปปลยจฺจนฺนิ เถรานํ สงฺฆนฺนวโกว กสฺมา เถโร ตํเยว ปจฺม
ปปลยจฺตีติ มมายิตตฺตา ฯ

เต หิ เทว เถรา อณฺณมณฺณํ มมายีสฺสุ สารี-
ปปลยจฺตเถโร มยา กตฺตพฺพํ สตฺถุ อฺปฺภูจฺจานํ กโรตีติ
อานนฺทเถเร มมายิ อานนฺทเถโร ภควโต สาวกานํ
อฺกุโคติ สารีปปลยจฺตเถเร มมายิ กุลทารเก ปพฺพาเชตฺวา สารี-
ปปลยจฺตเถรสฺส สนฺติเก อฺปชฺฉมํ คณฺหาเปสิ สารีปปลยจฺตเถโรปี
ตเถว อกาสิ เอวํ เอกเมเกน อตฺตโน ปปลยจฺจิวรี ทตฺวา
ปพฺพาเชตฺวา อฺปชฺฉมํ คณฺหาปิตานิ ปปลยจฺภิกฺขุสฺตานิ อเหตุํ ฯ
อายสฺมา อานนฺโท ปณฺีตานิ จิวราทีนปิ ลภิตฺวา เถรสฺเสว
เทติ ฯ

เอโก กิร พุราหฺมโณ จินฺเตสิ พุทฺธรัตนสฺส สงฺฆรัตนสฺส
จ ปุชา ปปลยายติ กถํ นุ โข ฐมฺมรัตนํ ปฺปฺชิตํ นาม
โหติ ติ โส ภควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปฺปฺจฺฉิ ภควา
อาห สเจสิ พุราหฺมณ ฐมฺมรัตนํ ปฺปฺเชตฺกามา. เอกํ พหุสฺสุตํ
ปฺปฺเชหิ ติ พหุสฺสุตํ ภนฺเต อจฺฉิขฺธาติ ภิกฺขุสงฺฆํ ปฺปฺจฺฉาติ ฯ
โส ภิกฺขุสงฺฆํ อฺปสงฺกมิตฺวา พหุสฺสุตํ ภนฺเต อจฺฉิขฺธาติ
อาห อานนฺทเถโร พุราหฺมณาติ พุราหฺมโณ เถเร

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๑๗

สทฺสสุกฺขมฺนิเกน ตีจิวเรน (๑) ปุเชสิ เถโร ตํ คเหตุวา ภควโต
 สนฺตํ อคมาสิ ภควา กุโธ อานนฺท ลทฺธนฺ ตี อาห ฯ
 เอเกน ภนฺเต พุราหฺมณฺน ทินฺนํ อิทํ ปนาหํ อายสฺมโต
 สารีปฺตฺตสฺส ทาตุกาโมติ เทหิ อานนฺทาติ จาริกํ
 ปกฺกนฺโต ภนฺเตติ อาคตกาเถ เทหิติ สิฏฺขาปทํ ภนฺเต
 ปญฺจตฺตนฺติ กทา ปน สารีปฺตฺโต อากมฺิสฺสตีติ ทสาห-
 มตฺเตน ภนฺเตติ อนุชานามิ อานนฺท ทสาหปรมํ อติเรก-
 จิวริ นิกฺขิปปิตฺตฺติ (๒) สิฏฺขาปทํ ปญฺจเปสิ สารีปฺตฺตฺเถโรปี
 ตเถว ยงฺกิลฺลิจิ มนาปี ลภิตฺวา (๓) ตํ อานนฺทตฺเถรสฺส เทติ ฯ
 เอวณฺเต เถรา อญฺญมญฺฉํ มมายีสฺสู อิติ มมายิตฺตฺตา
 ปจฺมํ ปุจฺฉิ ฯ

อปิจ อนุมตีปุจฺฉา นามเสา ขุทฺทกโต ปญฺจาย
 ปุจฺฉิตฺตฺตฺวา โหติ ตสฺมา เถโร จินฺเตสิ อหํ ปจฺมํ อานนฺทํ
 ปุจฺฉิสฺสามิ อานนฺโท อตฺตโน ปฏฺิภาณํ พุยากริสฺสตีติ ตโต
 เรวตํ อนุรฺทฺธิ มหาภุสฺสํป มหาโมคฺคฺคฺลฺลานํ ปุจฺฉิสฺสามิ
 มหาโมคฺคฺคฺลฺลานอ อตฺตโน ปฏฺิภาณํ พุยากริสฺสตีติ ตโต ปญฺจปี
 เถรา มํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ อหํปี อตฺตโน ปฏฺิภาณํ พุยากริสฺสามิ
 ตี เอตฺตาวตฺตาปี อัย ฐมฺมเทสนา สิขาปฺปตฺตา เวปฺปุลปฺปตฺตา น
 ภวิสฺสตีติ อถ มยํ สพฺเพปี ทสพฺลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิสฺสาม.
 # ๑. ม. จิวเรน ฯ ๒. วิ. มหา. ๕/๑๕๑/๒๐๖ ฯ ๓. ม. ลภิตี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๑๕

น นสฺสติ อัยฺยํ สุตฺตโร นามฯ สุตฺตสนฺนิจโยติ สุตฺตส
 สสนฺนิจโยโต ยสฺส หิ สุตฺตํ หทยมณฺชฺสา ย สสนฺนิจิตฺตํ วย
 สิลายํ เลขา โข วย สฺวณฺณมฺเฏ (๑) ปกฺขิตฺตสึหฺวสา วย จ
 ติฏฺฐติ (๑) อัยฺยํ สุตฺตสนฺนิจโย นามฯ ฐตฺตติ จิตฺตา ฐตฺตา ปคฺคณาฯ
 เอกจฺจสฺส หิ อุกฺคหิตฺตํ พุทฺธวณฺณํ ฐตฺตํ ปคฺคณฺํ นิจฺจลิตฺตํ น โหติ
 อสฺสูกฺสฺสฺสฺสํ วา ฐตฺตํ วา กเถหิตฺติ วุตฺเต สชฺฉายิตฺตวา
 ตํสนฺนํทิตฺตวา สมนฺนํคฺคาหิตฺตวา ฐานิสฺสํมิตฺติ วทติ เอกจฺจสฺส ฐตฺตํ
 ปคฺคณฺํ ภวญฺจสฺสทฺสทิตฺตํ โหติ อสฺสูกฺสฺสฺสํ วา ฐตฺตํ วา กเถหิตฺติ
 วุตฺเต อุกฺกฐิตฺตวา ตเมว กเถติ ตํ สนฺนํชฺาย วุตฺตํ ฐตฺตติ ฯ

วจฺสา ปริจิตฺตติ สุตฺตทสทกฺกทสทกปณฺณาสทสทกานํ วเสน
 วาจาย สชฺฉายิตฺตา มนฺसानุเปกฺขิตฺตติ จิตฺเตน อนฺนุเปกฺขิตฺตาฯ
 ยสฺส วาจาย สชฺฉายิตฺตํ พุทฺธวณฺณํ มนฺสา จินฺนเตนฺนสฺส ตตฺถ
 ตตฺถ ปากฺกํ โหติ มหาทึปปี ฐาเลตฺตวา จิตฺตสฺส รุปคตฺตํ วย
 ปณฺณายติ ตํ สนฺนํชฺายิตฺตํ วุตฺตํ ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏิวิทฺธาติ
 อตฺถโต จ การณฺโต จ ปณฺณาย สุปฺปฏิวิทฺธา ปริมณฺฑเลหิ
 ปทพฺพณฺชเนหิตฺติ เอตฺถ ปทเมว อตฺถสฺส พฺพณฺชนโต ปท-
 พฺพณฺชนํ ตํ อกฺขรปาริปุรี กตฺตวา ทสฺวิธพฺพณฺชนพฺพทฺธิโย
 อปฺริหาเปตฺตวา วุตฺตํ ปริมณฺฑลํ นาม โหติ เอวรูปฺเปหิ ปท-
 พฺพณฺชเนหิตฺติ อตฺถโต อปฺิจ โย ภิกฺขุ ปริสฺติ (๑) ฐมมํ เทเสนฺโต
 # ๑. ม. ปกฺขิตฺตสึหฺวสา จ อชฺโฆสฺสา ย ติฏฺฐติ ฯ ๒. ส. ปริสฺตี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกควณณา หน้า ๔๒๐

สุตต์ วา ชาตกั วา นิกขิปิตวา อณณั อูปารมภกรั สุตต์
 อหารติ ตสฺส อูปมံ กเถติ ตทตถั โอหารติ เอวั อิท
 คเหตุวา เอตถ นิกขิปนุโต เอกปสฺเสเนว ปรีหรนุโต กาลั
 ฌตฺวา วุฏฺฐหติ นิกขิตตสฺสุตต์ ปน นิกขิตตมตฺตเมว โหติ
 ตสฺส กถา อปริมณฺฑลา นาม โหติ โย ปน สุตต์
 วา ชาตกั วา นิกขิปิตวา พหิ เอกั ปทํปี อคนตฺวา
 ปาลิยา อนุสนฺธิณฺจ ปุพฺพาปรณฺจ อมกฺเขนุโต อจาริเยหิ
 ทินฺนเนเย จตฺวา ตฺลิกาย ปรีจฺฉินฺทนุโต วिय คมฺภีรมาติกาย
 อุกกั เปสฺเสนุโต วिय ปทํ โกฏฺเณนุโต สินฺทวาชานีโย วिय
 กจฺฉติ ตสฺส กถา ปริมณฺฑลา นาม โหติ เอวรूपิ กถั
 สนฺธาย ปริมณฺฑเลหิ ปทพฺยณฺชเนหิ ทิ วุตฺตํฯ

อนุปฺปนฺนเชหิติ (๑) เอตถ โย ภิกฺขุ ฌมฺมํ กเถนุโต สุตต์
 วา ชาตกั วา อารภิตฺวา อารทฺชกาลโต ปฏฺฐาย ตฺริตฺตฺริโต
 อรณฺนิ มนฺเถนุโต วिय อุนฺหขาพนียั ขาทนุโต วिय ปาลิยา
 อนุสนฺธิปุพฺพาปเรสุ คหิตั คหิตเมว อคฺคหิตั อคฺคหิตเมว จ
 กตฺวา ปุราณปณฺณตเรสุ จรمانัน โคธั อฏฺฐเปนุโต วिय
 ตตฺถ ตตฺถ ปหรนุโต โอสาเปนุโต (๒) อฏฺฐาย (๓) กจฺฉติ โยปี
 ฌมฺมํ กเถนุโต กาลเณ สีนฺมํ กาลเณ ทนฺธั (๔) กาลเณ มหาสทฺทํ
 กาลเณ ขุทฺทกสทฺทํ กโรติ ยถา เปตคฺคิ กาลเณ ชลติ
 # ๑. สี. อปฺปพทฺเชหิติ ฯ ๒. สี. โอสาเปตฺวา ฯ ๓. ม. โอหาย ฯ ๔. สี. มนฺทํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโกสิํจกฺกุชฺคตฺตวณฺณา หน้า ๔๒๑

กาเลน นีพฺพายติ เอวเมว อีช เปตคฺคิธมฺมกถิโก (๑) นาม โหติ
ปริสาย อุกฺกุชฺคตฺตวณฺณา ปุณฺนปุณฺน อารกฺติ โยปี กถฺนุโต
ตตฺถ ตตฺถ วิตฺถายติ นิตฺตุนฺนุโต วีย กนฺทนฺนุโต วีย กเถติ อิมสํ
สพฺเพสํปี กถา อปฺปพฺพทฺธา (๒) นาม โหติ โย ปน สุตฺตํ
อารกฺติวา อาริเยหิ ทินฺนเย จิโต อจฺฉินฺนชาริ กถฺวา
นทีโสโต (๓) วีย ปวตฺเตติ อากาสกฺกโต ภสฺสมานํ อุทกํ วีย
นिरฺนตฺริ กถิ ปวตฺเตติ ตสฺส กถา อปฺปพฺพทฺธา โหติ ฯ
ตํ สนฺชาย วุตฺตํ อปฺปพฺพทฺเธหิ ติ อนฺุสยสมฺมุขมาตยาติ
สत्ตฺตนฺนํ อนฺุสยานํ สมฺมุขมาตฺตยาติ เอวฺรูเปนาติ เอวฺรูเปน
พหุสฺสุเตน กิขฺขนา ตถารูเปเนว กิขฺขสฺเตน กิขฺขสฺสทฺสเสน วา
สงฺฆาฏิกณฺเณน วา สงฺฆาฏิกณฺเณํ ปฺลลฺงฺเกน วา ปฺลลฺงฺกํ
อาหจฺจ นิสินฺเนน โกสิํจกฺกุชฺคสาลวณฺํ โสเกยฺย อิมินา นเยน
สพฺพวาเรสุ อตฺถ โถ เวทิตฺตฺตโป ฯ

ปฺปฏิสฺลฺลนํ อสฺส อาราโมติ ปฺปฏิสฺลฺลนารามิ.

ปฺปฏิสฺลฺลนเรโตติ ปฺปฏิสฺลฺลนเรโต ฯ

สทฺสสํ โลกานนฺุติ สทฺสสํ โลกชาตฺตุนํ เอตฺตํ หิ เถรสฺส
ฐฺวเสวณํ (๔) อวาชฺชนปฺปฏิพฺพทฺธํ อากงฺขมาโน ปน เถโร อนเกานิปี
จกฺกุชฺคตฺตวณฺณานิ (๕) โวลเเกติเยว อฺปฺริปาสาทวเรคฺคโตติ

๑. สี. เปตคฺคิธมฺมกถิโก อีช เปตคฺคิ...อิตฺติปี ฯ ๒. สี. อปฺปพฺพทฺธา ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ

๓. ม. นทีโสโต ฯ ๔. สี. ฐฺวเสวณํ ฯ ๕. ม. จกฺกุชฺคตฺตวณฺณานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกุกถา หน้า ๔๒๒

ตตตมิกสฺส วา นววมิกสฺส วา ปาสาทวรสฺส อูปริคโต ฯ
สหสฺสํ เนมิมณฑลानํ โวลเกยยาติ ปาสาทปริเวณฺเณ นากิยา
ปติฏฺฐิตานํ เนมิวภูฏิยา เนมิวภูฏิ อากุจฺจ จิตานํ เนมิ-
มณฑลानํ สหสฺสํ วาตปานํ วิวริตฺวา โอลเกยฺย ตสฺส
นากิโยปิ ปากฺกฺวา โหนฺติ อราปิ อรฺนฺตรานิปิ เนมิโยปิ ฯ
เอวมฺว โข อากุสฺสตี อากุสฺส เอวํ อัยปิ ทิพฺพจกฺขุโก ภิกฺขุ ทิพฺเพน
จกฺขุณา อติกฺกนฺตมานุสฺเสน สหสฺสํ โลกานํ โวลเกติ ตสฺส
ปาสาทฺเต จิตฺปริสฺสฺส จกฺกนากิโย วิย จกฺกฺวาพสหสฺเส สีนฺร-
สหสฺสํ ปากฺกฺมฺ โหติ อรา วิย ทิปา ปากฺกฺวา โหนฺติ ฯ
อรฺนฺตรานิ วิย ทิปฺภูจิตฺมนุสฺสา ปากฺกฺวา โหนฺติ เนมิโย
วีย จกฺกฺวาพพพฺพตา ปากฺกฺวา โหนฺติ ฯ

อารณฺณโกติ สฺมาทินฺนอรณฺณชฺตงฺโก เสสฺสพฺเทสุปิ เอเสว
นโย ฯ

โน จ สํสาเรณฺตีติ น ออสारेณฺติ (๑) สหฺตฺกณฺหิ สฺการณฺ
กตฺวา ปฺลนฺหํ ปุจฺฉิตฺตํ [๒]สฺกโกนฺโต สํสาเรติ นามฯ เอวํ
น กโรณฺตีติ อตฺถโถ ปวตฺตนิ โหตีติ นทิสฺตอฺทกํ วิย
ปวตฺตติ ฯ

ยาย วิหารสฺมาปตฺติยาติ ยาย โลกิยาย วา โลกุตฺตราย

๑. ม. โน จ สํสาเรณฺตีติ น ออสारेณฺติ ฯ เอวมฺปริปิ ฯ

๒. ม. เอตฺถนฺตเร วิสฺขุชิตฺมฺปีติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๒๓

วา วิหารสมาปติยา

สาธุ สาธุ สาริปุตฺตาคิ อัย สาธุกาโร อานนฺทตฺเถรสฺส
ทินฺโน สาริปุตฺตตฺเถเรน ปน สทฺธิ ภควา อาลปติ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ยถาคํ อานนฺโทติ ยถา อานนฺโท
จ สมฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเยยฺย เอวํ พฺยาगतํ อานนฺเทน
อตฺตโน อนุจฺฉวิกเมว อชฺฉาสนานฺรูปเมว พฺยาगतฺตฺติ อตฺโต ฯ

อานนฺทตฺเถโร หิ อตฺตนาปิ พหุสฺสุโต อชฺฉาสนโยปีสฺส เอวํ
โหติ อโห วต สาสเน สพฺรหฺมจารี พหุสฺสุตา ภเวยฺยุนฺติ ฯ
กสฺมา พหุสฺสุสฺส หิ กปฺปิยาภปฺปิยํ สาวชฺชานวชฺชํ ครุก-
ลหุํ สเทกฺกฺจมาเตกฺกฺจํ ปากฺกํ โหติ พหุสฺสุโต อุกฺกหิต-
พฺพุทฺทวณฺํ อวชฺชิตฺวา อิมสฺมี จาเน สิลํ กถิตํ อิมสฺมี
สมาธิ อิมสฺมี วิปฺสฺสนา อิมสฺมี มคฺคผลนิพฺพานานีติ สิลสฺส
อาคตฺตฺตฺจาเน สิลํ ปุเรตฺวา สมาธิสฺส อาคตฺตฺตฺจาเน สมาธิ
ปุเรตฺวา วิปฺสฺสนาญฺจาเน (๑) วิปฺสฺสนาคพฺภํ คณฺหาเปตฺวา มคฺค
ภาเวตฺวา ผลํ สจฺฉิกโรติ ตสฺมา เถรสฺส เอวํ อชฺฉาสนโย
โหติ อโห วต เม สพฺรหฺมจารี เอกํ วา เทวา วา ตโย
วา จตฺตาโร วา ปปลจ วา นิกายเย อุกฺกเหตฺวา อวชฺชเชนฺตา
สีลาทีนํ อาคตฺตฺตฺจาเน (๒) สีลาทีนํ ปรีปุเรตฺวา อนุกฺกเมเน มคฺค-
ผลนิพฺพานานิ(๓) สจฺฉิกเรยฺยุนฺติ เตสฺวาเรสุปี เอสฺว นโย ฯ
๑. ม. วิปฺสฺสนาย อาคตฺตฺตฺจาเน ฯ ๒. ม. อาคตฺตฺตฺจาเนสุ ฯ
๓. ม. ...นิพฺพานานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกถา หนา ๔๒๔

อายสุมมา หิ เรวโต ฌานชฺฉมาสโย ฌานาภิริโต ตสุมมา
ตสฺส เอวํ โหติ อโห วต สพฺรหฺมจารี เอกิกกา นิสฺสีทิตฺวา
กสิณปริกมมํ กตฺวา อฏฺฐสฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา ฌาน-
ปทญฺจานํ วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา โลกุตฺตรธมมํ สจฺฉิกเรยฺยุณฺติ
ตสุมมา เอวํ พุยาภาสิ ฯ

อายสุมมา อนฺรุทฺโธ ทิพฺพจกฺขุโก ตสฺส เอวํ โหติ อโห
วต สพฺรหฺมจารี อาโลกํ วฑฺฒเตตฺวา ทิพฺเพน จกฺขุณา อนเนเกสุ
จกฺกวาพสฺสเสสุ จวมานเน จ อุปฺปชฺชมานเน จ สตฺเต ทิสฺวาว
วฏฺฏภเยน จิตฺตํ สํเวชฺเตตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา โลกุตฺตรธมมํ
สจฺฉิกเรยฺยุณฺติ ตสุมมา เอวํ พุยาภาสิ ฯ

อายสุมมา มหาคสฺสโป ชฺชตฺวาโท ตสฺส เอวํ โหติ อโห
วต สพฺรหฺมจารี ชฺชตฺวาทา หุตฺวา ชฺชตฺงกานฺนุภาเวน สปลฺจย-
ตณฺหิ(๑) มิลาเปตฺวา อปเรปี นานปฺปกาเร กิเลเส ชฺชนิตฺวา
วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา โลกุตฺตรธมมํ สจฺฉิกเรยฺยุณฺติ ตสุมมา เอวํ
พุยาภาสิ ฯ

อายสุมมา มหาโมคฺคฺลลาโน สมาริปรามิยา มตฺถกํ ปตฺโต
สุขมํ ปน จิตฺตนฺตรํ ขนฺธนฺตรํ ชาติวณฺตรํ อายตฺนนฺตรํ
ฌานอกฺกนฺตํ อารมฺมโณกฺกนฺตํ อังควตฺถานํ อารมฺมณ-
วตฺถานํ (๒) อํกสฺงกนฺติ อารมฺมณสฺงกนฺติ(๒) เอกโต วฑฺฒนํ อุกฺโกโต
๑. ม. ปจฺจยตณฺหิ ฯ ๒. ม. ... สฺงกนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๒๕

วทุฒนนุติ อากิธมฺมิโกเสว ปากฺกั อนาภิธมฺมิโก หิ ธมฺมํ
กเถนุโต อัย สกวาโท อัย ปรวาทิ ตี น ชานาติ สกวาทำ
ทีเปสฺสามีติ ปรวาทิ ทีเปติ ปรวาทิ ทีเปสฺสามีติ สกวาทำ
ทีเปติ ธมฺมนุตรํ วิสฺวาเทติ อากิธมฺมิโก สกวาทำ สกวาทำ-
นินยาเมเนว ปรวาทิ ปรวาทินินยาเมเนว วา(๑) ทีเปติ ธมฺมนุตรํ
น วิสฺวาเทติ ตสฺมา เถรสฺส เอวั โหติ อโห วัต
สพฺรหฺมจารี อากิธมฺมิกา หุตฺวา สุขุเมสฺส จานิสฺส ฌาณํ
โธตาเรตฺวา วิปฺสฺสนํ วทุฒเตตฺวา โลกุตฺตรธมฺมํ สจฺฉิกเรยฺยุณฺติ
ตสฺมา เอวั พุยาภาสิฯ

อายุสฺมา สาริปฺพุโต ปญฺญาปารมฺมียา มคฺคกั ปตุโต
ปญฺญวาเยว จ จิตฺตํ อคฺคตโน วเส วัตเตตฺตํ สกโกติ น
ทุปฺปญฺโย ทุปฺปญฺโย หิ อฺปฺปนฺนสฺส จิตฺตสฺส วเส
วัตเตตฺวา อโโต จิตฺโต จ วิปฺสนฺนิตฺวาปี กติปาเนเนว กิหิภาวํ
ปตุวา อนนฺยพฺยสนํ ปาปฺณาติ ตสฺมา เถรสฺส เอวั โหติ
อโห วัต สพฺรหฺมจารี อจิตฺตวสิกา หุตฺวา จิตฺตํ อคฺคตโน วเส
วัตเตตฺวา สพฺพานสฺส วิเสวิตฺวิสุกฺกายิตฺวิปฺสนฺนิตฺวานิ ตจฺเจตฺวา (๒)
อีสํกัปี พหิ นิกฺขมิตฺตํ อเทนฺตา วิปฺสฺสนํ วทุฒเตตฺวา โลกุตฺตร-
ธมฺมํ สจฺฉิกเรยฺยุณฺติ ตสฺมา เอวั พุยาภาสิ ฯ

สพฺเพสํ โว สาริปฺพุตฺต สฺภาสิตํ ปริยาเยนาติ สาริปฺพุตฺต
๑. ม. อัย สกฺวาโท นคฺคิ ฯ ๒. ม. สพฺพานสฺส วิเสวิตฺวิปฺสนฺนิตฺวานิ ภาณฺชิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๒๗

ปีณทปาทปฏิกุกนดา จตฺรงควิริยํ อธิฎฺฐาย ทพฺพสมาทานา
หุตฺวา อรหตฺตํ อปฺปตฺวา อิมํ ปลฺลงฺกํ น ภินฺทิสฺสามาติ
สมณธมฺมํ กาทพฺพํ มณฺณิสฺสนฺติ เต เอวํ ปฏิปฺนฺนา
กติปาเหเนว ชาติชฺรามรณสฺส อนฺตํ กริสฺสนฺติ ติ อิมํ ปจฺฉิมํ
ชนฺตํ อนุกมฺปมาโน ปฏิปฺตติสาร์ ปุณฺชชนกถฺยาณกสฺส
ทสฺเสนฺโต เอวมาท เอวฺรูเปณ โข สารีปฺตฺต ภิกฺขุณา
โคสิงคสาลวณฺํ โสเภยยาติ สารีปฺตฺต เอวฺรูเปณ ภิกฺขุณา
นิปฺปริยาเยเนว โคสิงคสาลวณฺํ โสเภยยาติ ยถานุสนฺธิเนว
เทสนํ นิฎฺฐเปสีติ ฯ

มหาโคสิงคสุตตวณณา นิฎฺฐิตา ฯ

ทฺติยํ ฯ

มหาโคपालกสุตตวณณา

เอวมเม สฺตฺนฺติ มหาโคपालกสุตฺตํ ตตฺถ ติสฺโส กถา
เอกนาลิกา จตฺรสุสา นิสินฺนวตฺติกาติ ตตฺถ ปาลี วตฺวา
เอเกกปทสฺส อตฺถกถณฺํ เอกนาลิกา นามฯ อปฺณฺทิตํ โคपालกํ
ทสฺเสตฺวา อปฺณฺทิตํ ภิกฺขุํ ทสฺเสตฺวา ปณฺทิตํ โคपालกํ
ทสฺเสตฺวา ปณฺทิตํ ภิกฺขุํ ทสฺเสตฺวาติ ตํ จตฺกุกํ พนฺธิตฺวา กถณฺํ
จตฺรสุสา นามฯ อปฺณฺทิตํ โคपालกํ ทสฺเสตฺวา ปรีโยสานคมณฺํ
อปฺณฺทิตํ ภิกฺขุํ ทสฺเสตฺวา ปรีโยสานคมณฺํ ปณฺทิตํ โคपालกํ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถา หน้าที่ ๔๒๘

ทสฺเสตฺวา ปรีโยสานคฺคณํ ปณฺหิตํ ภิกฺขุํ ทสฺเสตฺวา ปรีโยสาน-
คฺคณนฺตํ อัยํ นิสินฺนวตฺติกา นามฯ อัยํ อิธ พุพฺพจฺริยานํ
อาจिณฺณา ฯ

เอกาทสฺหิ ภิกฺขเว อํกุเคหิตี เอกาทสฺหิ อคฺคณ-
โกกฺกฐาสฺหิ โคคณนฺตํ โคมณฺทลํ ปรีหริตฺตุนฺตํ คเหตุวา
วิจฺริตฺตํ ฆาตี กาคฺคณนฺตํ วุทฺถมฺมาปาเทตฺตํ(๑) อิธาตี อิมสฺมี โลเก ฯ
น รุปญฺญ โหตีตีคณนโต วา วณฺณโต วา รุปํ น
ชานาตี คณนโต น ชานาตี นาม อตฺตโน คฺคณนํ สตี
วา สหสฺสํ วาตี สงฺขยํ น ชานาตี โส คาวีสุ หตาสฺ
วา ปลาตาสฺ วา โคคณํ คณฺเตตฺวา อชฺช เอตฺตกา น
ทิสฺสนฺตตีตี เทว ตีณิ คามนฺตฺรานิ วา อญฺวี วา วิจฺรนฺโต
น ปรีเยสตี อญฺเฆสํ คาวีสุ อตฺตโน โคคณํ ปวีญฺจาสฺสุปี
โคคณํ คณฺเตตฺวา อิมา เอตฺตกา คาวัว น อมฺหากนฺตํ
ยญฺจียา โปเถตฺวา น นีหฺรตี ตสฺส นญฺจาว คาวีโย นญฺจาว
โหนฺตํ ปรีคาวีโย คเหตุวา วิจฺรนฺตํ โคสามิกา ทิสฺวา
อัยํ เอตฺตกํ กาลํ อมฺหากํ เชนน คณฺหาตี ตี ตชฺเชตฺวา อตฺตโน
คาวีโย คเหตุวา คจฺจนฺตํ ตสฺส โคคณนปี ปรีหายตี ฯ
ปญฺจโครสฺปรีโกคโตปี ปรีพาหิโร โหตี วณฺณโต น ชานาตี
นาม เอตฺตกา คาวัว เสตา เอตฺตกา รตฺตา เอตฺตกา
กาพา เอตฺตกา กพฺลา เอตฺตกา นีลา ตี น ชานาตี ฯ
๑. ม. วุทฺถมฺมาปาเทตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๔๓๐

เนว ยาวทตถั ตินานิ ขาทิตุเป ปรีพาหิโร โหติ ฯ

น ฐุมิ กตฺตา โหตีติ อนุโตวสุเส ทำสมกสาทินิ
อุสุสนนกาเล โคลณเ วรฺช ปวีญฺเจ ตตฺถ ตตฺถ ฐุมิ กาทพฺโพ
โหติ อปณฺชิตโต โคลปาลโก ตํ น กโรติ โคลโณ สพฺพรตฺตี
ทำสาทิหิ อุปทฺทฺโต นิทฺทํ อลภิตฺวา ปฺนทิวสํ (๑) อรณฺเณ ตตฺถ
ตตฺถ รุกฺขมฺลาคีสุ นิปฺชชิตฺวา นิทฺทายติ เนว ยาวทตถั
ตินานิ ขาทิตุเป ปณฺจโครสปรีโกลโตปี ปรีพาหิโร โหติ ฯ

น ติตถั ชานาตีติ ติตถั สมฺนฺติ วา วิสมฺนฺติ วา
สกาหฺนฺติ วา นิกฺคาหฺนฺติ วา น ชานาติ โส อติคฺเณ
กาวิโย โอตฺเรติ ตาสํ วิสมตฺติคฺเณ ปาสานาทีนิ อกฺกมฺนฺตินิ
ปาทา ภิชฺชนฺติ สกาหํ คมฺภีริ ติตถั โอตินฺณา กุมฺภีลาทโย
คาหา คณฺหฺนฺติ อชฺช เอตฺตกา กาโว นฏฺฐา อชฺช เอตฺตกาติ
วตฺตพฺพตฺติ อาปชฺชติ เอวมฺสุส โคลโณปี ปรีหายติ ปณฺจ-
โครสโตปี ปรีพาหิโร โหติ ฯ

น ปีตํ ชานาตีติ ปีตมฺปิ อปีตมฺปิ น ชานาติ โคลปาลเกน
หิ อิมาย กาวิยา ปีตํ อิมาย น ปีตํ อิมาย ปานียตฺติคฺเณ
โอกาโส ลทฺโธ อิมาย น ลทฺโธ ติ เอว ปีตาปีตํ ชานิตพฺพํ
โหติ อัย ปน ทิวสภากํ อรณฺเณ โคลณํ รุกฺขิตฺวา ปานีย
ปาเยสุสามิตฺติ นที วา ตพากํ วา กเหตุวา คจฺจติ ตตฺถ
๑. ม. ปฺนทิวเส ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงฺกสุตฺตวณฺณนา หน้า ๔๓๑

มหาอุสฺสา จ อนุอุสฺสา จ พฺลวคาวิโย จ ทุพฺพลาณี เจ
มหลฺลทกานี จ โครุปานี สิงฺเคหิ วา ผาสฺสกาหิ วา ปฺหริตฺวา
อตุตฺตโน โອกาสํ กตุวา อูรฺอุปฺมาณํ อุกํ ปฺวิสิตฺวา ยถากามํ
ปิวฺนฺติ อวเสฺสา โອกาสํ อลภฺมานา ตีเร จตุวา กฺลลมิสฺสํ
อุกํ ปิวฺนฺติ อปีตา เอว วา โหฺนฺติ อถ เน (๑) โคปาลโก
ปฺญฺจิชฺชํ ปฺหริตฺวา ปฺน อรณฺณํ ปเวเสฺติ ตตฺถ อปีตคาวิโย
ปิปาสาย สุกฺขฺมานา ยาวทตฺถํ ติณฺยานิ ขาทิตฺถํ น สกฺโกนฺติ
ตตฺถ คฺนฺนํ ชีริ นิชฺชติ โคณฺณํ (๒) ชโว หายติ ฯ เป ฯ
ปฺริพาหิโร โหติ ฯ

น วิถี ชานาตีติ อัยฺ มคฺโค สโม เขโม. อัยฺ วิสโม
สาสฺสโก สปฺปญฺญิโก ติ น ชานาติ โส สมํ เขมฺมคฺคํ
วชฺเชตฺวา โคณฺณํ อิตฺริ มคฺคํ ปฺญฺปาเทติ ตตฺถ คาโว
สีหพฺยคฺขมาทึนํ คฺนฺเชน โจรปฺริสฺสเยน วา อภิกฺกฺตา ฆนฺตฺมิก-
สปฺปญฺญิภาคา คีวํ อุกฺขิปิตฺวา ติณฺจฺนฺติ เนว ยาวทตฺถํ ติณฺยานิ
ขาทนฺติ น อุกํ (๓) ปิวฺนฺติ ตตฺถ คฺนฺนํ ชีริ นิชฺชติ ฯ เป ฯ
ปฺริพาหิโร โหติ ฯ

น โคจรกฺุสโล โหตีติ โคปาลเกน หิ โคจรกฺุสเลน
ภวิตพฺพํ ปฺยจาทิกฺวาโร วา สตฺตาทิกฺวาโร วา ชานิตฺตพฺโพ ฯ
เอกทิสาย โคคณฺณจเรตฺวา ปฺนทิวเส ตตฺถ น จเรตฺตพฺโพ ฯ
๑. สํ. โส ฯ ๒. ม. โคณฺณํ ฯ ๓. ม. ปานียํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถา หนา ๔๓๒

มหา หิ โคคณน จินณญจานัน เภริตล วิย สุทฺธิ โหติ
นิตฺตนิ อุกกปิ อาลพฺยติ ตสฺมา ปญฺจเม วา สตฺตเม
วา ทิวเส ปฺน ตตฺถ จาเรตุ วฏฺฏติ เอตฺตเกน หิ ตินฺปิ
ปฏฺวิรุหติ อุกกปิ ปสฺสตีติ อัย ปน อิมํ ปญฺจาหิก-
วาริ วา สตฺตาทิกวาริ วา น ชานาติ ทิวเส ทิวเส
รกฺขิตฺตญฺจานเนเวว รกฺขติ อตฺตสฺส โคคณน หริตฺตนิ น ลกฺขติ
สฺกฺขตฺตนิ ขาทนฺโต กลลมิสฺสํ อุกกํ ปิวติ ตตฺถ คฺนุนํ
จิริ นิชฺชติ เป ปริพาหโร โหติ ฯ

อนวเสสโทหิ จ โหตีติ ปณฺฑิตโคปาลเกน ยาว
วจนฺตสฺส มํสโลหิติ สณฺจชาติ ตาว เอกํ เทว ธเน จเปตฺวา
สาวเสสโทหิโน ภาวิตพฺพ อัย วจนฺตสฺส กิณฺจ อนวเสเสตฺวา
ทฺหติ จิรปโก (๑) วฺจโน จิรปิปาสาย สฺกฺขติ สณฺจาเปตุํ(๒)
อสกฺโกนฺโต กมฺปมาโน มาตฺตฺพรโต ปติตฺวา กาลิ กโรติ ฯ
มาตา ปฺตฺตํ ทิสฺวา มยฺหํ ปฺตฺตโก อตฺตโน มาตฺตฺจิริ
ปาตฺตมฺปิ น ลกฺขติ ติ ปฺตฺตโสเกน น ยาวทตฺถิ ตินานิ
ขาทิตฺตํ น ปานียํ ปาตฺตํ สกฺโกติ ธเนสฺส จิริ นิชฺชติ เอวมสฺส
โคคณนปิ ปริหายติ ปญฺจโครสโตปิ ปริพาหโร โหติ ฯ

คฺนุนํ ปิตฺตญฺจานัน กโรนฺตีติ โคปิตโร คาโว ปริเนนฺติ (๓)

๑. ม. จิรปโก ฯ ๒. ม. สณฺจาคู ฯ ๓. ม. ปริเนนฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงฺกสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๓๓

ยถารูจี คเหตุวา คจฺจนฺตํโคติ โคปริณายกา น อติเรกปฺุชฺชาติ
ปณฺฑิตโต หิ โคपालโก เอวรูเป อุตฺเท อติเรกปฺุชฺช ปุเชติ
ปณฺฑิตํ โคภตฺตํ เทติ คนฺธปณฺจํคฺคฺคิเกหิ มณฺเฑติ มาถิ
ปิลนฺเชติ สิงฺเก สุวณฺณรชตโกสเก จเปติ (๑) รตฺตี ปทีปํ ชาเลตฺวา
เจลวิตานสฺส เหฏฺฐา สยาเปติ อัย ปน ตโต เอกสฺกการิปิ
น กโรติ อุตฺทา อติเรกปฺุชฺช อลภมาณา โคคณฺ น รกฺขณฺติ
ปริสฺสขํ น วาเรนฺติ เอวมสฺส โคคณฺ ปริหายติ ปณฺจโครสโต
ปริพาหโร โหติ ฯ

อิธาติ อิมสฺมี สาสเน น รูปณฺญ โหติติ จตฺตารี
มหาภูตานิ เอวํ วุตฺตรูปํ ทฺวิหาคารเหหิ น ชานาติ
คณฺนโต วา สมฺภูจฺจานโต วา คณฺนโต น ชานาติ
นาม จกฺขายตฺนํ โสตฺถมานชิวฺหา กายายตฺนํ รูปสทฺทคฺคณฺรช-
โผฏฺฐพฺุพายตฺนํ อิตฺถินฺทฺริยํ ปฺุริสฺสินฺทฺริยํ ชีวิตินฺทฺริยํ กาย-
วิณฺญตฺตํ วจฺจวิณฺญตฺตํ อากาสธาตฺ อโปธาตฺ รูปสฺส ลหฺตฺตา
มฺุทฺตํ กมฺมณฺญตฺตา อฺุปฺจโย สนฺนตฺติ ชรตฺตา รูปสฺส อนฺิจจตฺตา
กาวพิงฺกาโร อาหาโร ติ เอวํ ปาลียํ อากตฺตา ปณฺจวิสฺติ
รูปโกฏฺฐาสาติ น ชานาติ เสยฺยถาปิ โส โคपालโก คณฺนโต
คฺคฺคฺนํ รูปํ น ชานาติ ตถูปโม อัย ภิกฺขุ โส คณฺนโต รูปํ
๑. ม. จ ฐาเรติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกถา หนา ๔๓๔

อชานนุโต รูปี ววตถเปตวา ปริกคเหตุวา ปจจยิ สลลทกเขตวา
ลทกขณิ อารโเปตวา อรูปี ววตถเปตวา อรูปี ปริกคเหตุวา
ปจจยิ สลลทกเขตวา ลทกขณิ อารโเปตวา กมมฏจันนั มตถกั
ปาเปตุน สกโกติ โส ยถา ตสส โคปาลตสส โคคโณ
น วทตติ เอวิ อิมสมี สาสเน สีลสมาธิวิปัสสนามคคผล-
นิพพานะหิ น วทตติ ยถา จ โส โคปาลโก ปญจหิ
โครสะหิ ปรีพาหิโร โหติ เอวิ อเสกขะเน สีลทกขนะเนน อเสกขะเน
สมาธิปญญาวิมุตติญาณทสสนทกขนะเนนาติ ปญจหิ ชมมทก-
ขนะเนหิ ปรีพาหิโร โหติ ฯ

สมฏจันนุโต น ชานาติ นาม เอตตกั รูปี เอกสมฏจันนั
เอตตกั ทวิสมฏจันนั เอตตกั ติสสมฏจันนั เอตตกั จตสมฏจันนั
เอตตกั น กุโถจิ สมฏจันนุติ ติ น ชานาติ เสยยะถาปี โส
โคปาลโก วณณโต กุนัน รูปี น ชานาติ ตถูปโม อัย
ภิกขุ โส สมฏจันนุโต รูปี อชานนุโต รูปี ปริกคเหตุวา
อรูปี ววตถเปตวา ปรีพาหิโร โหติ ฯ

น ลทกขณุกุสโล โหตีติ กมมลทกขโณ พาโล กมมลทกขโณ
ปญจทิโตติ เอวิ วุตตัง กุสลากุสลกมมัม ปญจทิทพาลทกขณนุติ
น ชานาติ โส เอวิ อชานนุโต พาเล วชเชตวา ปญจทิเต
น เสวติ พาเล วชเชตวา ปญจทิเต อเสวนุโต กปปียา-
กปปียิ กุสลากุสลัม สาวชชานวชชัม ครุกทหุกัม สเทกัจจนาเตกัจจัน

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงฺกสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๓๕

การณการณํ น ชานาติ ตํ อชานนุโต กมฺมภูจฺจํ คเหตุวา
วฑฺฒตฺตุนํ สกฺโกติ โส ยถา ตสฺส โคपालกสฺส โคคโณ
น วฑฺฒติ เอวํ อิมสฺมี สาสเน ยถาวุตฺเตหิ สีลาทีหิ น
วฑฺฒติ โคपालโก วีย จ ปญฺจหิ โครเสหิ ปญฺจหิ ฌมฺมกฺขนฺเธหิ
ปริพาหิโร โหติ ฯ

น อาสาฎฺกํ หารเตตา โหตีติ อุปฺปนฺนํ กามวิตกฺกนฺติ
เอวํ วุตฺตกามวิตกฺกาทโย (๑) น วินฺนเตติ โส อิมํ อกฺุสส-
วิตกฺกํ อาสาฎฺกํ อหारेตฺวา (๒) วิตกฺกวลีโก หุตฺวา วิจฺรณฺโต
กมฺมภูจฺจํ คเหตุวา วฑฺฒตฺตุนํ สกฺโกติ โส ยถา ตสฺส
โคपालกสฺส เป ปริพาหิโร โหติ ฯ

น วณฺํ ปญฺ्ञิฉฺชาเตตา โหตีติ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวา
นิमितฺตคฺคฺคาหิ โหตีติอาทินา นเยน สพฺพารมฺมณฺเสสุ นิमितฺตํ
คณฺหนฺโต ยถา โส โคपालโก วณฺํ น ปญฺ्ञิฉฺชาเตติ เอวํ
สํวรํ น สมฺปาเตติ โส วิวญฺญฺหาโร วิจฺรณฺโต กมฺมภูจฺจํ
คเหตุวา วฑฺฒตฺตุนํ สกฺโกติ เป ปริพาหิโร โหติ ฯ

น ฐมฺํ กตฺตา โหตีติ โส โคपालโก ฐมฺํ วีย
ฌมฺมเทสนาฐมฺํ น กโรติ ฌมฺมกถํ วา สรภณฺณํ วา
อุปฺนิสินฺนถถํ วา อนฺุโมทณฺํ วา น กโรติ ตโต นํ
มนุสฺสา พหุสฺสุโต คณฺวาติ น ชานนฺติ เต คณฺาคณฺํ
๑. ม. วุตฺเต กามวิตกฺกาทิกเก ฯ ๒. สี. อสาฎฺตฺวา ฯ อหारेตฺวาติปิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกวคควณณา หน้า ๔๓๖

อชานนุตาว (๑) จตุหิ ปจยเยหิ สงคหิ น กโรนุติ โส ปจยเยหิ
กิลมมาโน พุททวจนัน สชฌายัน กาคุ วตตปฏิปตตี ปุเรตุ
กมมฏจันัน คเหตุวา วทฒเตตุ น สกโกติ เป ปรีพาหิโร
โหติ ฯ

น ติตถัน ชานาตีติ ติตถญเต พหุสสุตภิกขุณ อุปสงกมตี
อุปสงกมุตโต อิท ภนเต พยลชนัน กถ โรเปตพพิ อิมสส
ภาสิตสส โก อตุโถ อิมสุมิ ปาลีฏจันเน ปาลี กิ วทตี
อิมสุมิ จันเน อตุโถ กิ ทีเปตี ตี เอวั น จ(๒) ปรีปจจติ
น ปรีคคณหาคี (๓) น ปรีปญหตี น ชานาเปตีติ อตุโถ ฯ
ตสส เต เอวั อปรีปจจตุโต อวิวญญเจว น วิวรนุติ ภาชชชวา
น ทสเสนุติ อนุตตทานีกตตจจ น อุตตทานีกโรนุติ อปากญัน น
ปากญัน กโรนุติ อนกวิหิตส จ กงขากจันันเยส ฐมเมสสุตี
อนกวิธาสุ กงขาสู เอกัน กงขปี น ปฏีวินนเทนุติ กงขาเอว
หิ กงขากจันันยา ฐมมา นามฯ ตตถ เอกัน กงขปี น
นีหรนุตีติ อตุโถ โส เอวั พหุสสุตติตถัน อนุปสงกมิตวา
สกงโข กมมฏจันัน คเหตุวา วทฒเตตุ น สกโกติ ยถา
จ โส โคปาลโก ติตถัน น ชานาติ เอวั อัยปี ภิกขุ
ฐมมติตถัน น ชานาติ อชานนุตโต อวิสเย ปญหิ ปจจติ
๑. ม. อชานนุตาว ฯ ๒. ม. จสทโท นตุติ ฯ ๓. ม. อัย ปาโธ นตุติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณณา หน้า ๔๓๗

อาภิมมิกิ ออุปสงกมิตวา กปปิยาภปปียิ ปุจฺจติ วินยธริ
ออุปสงกมิตวา รุปรารูปปริจฺเจทํ ปุจฺจติ เต อวิสเย ปุฏฺฐา
กเถตุํ น สกโกนฺติ โส อตฺตนา สกฺโข กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา
วฑฺฒเตตุํ สกโกติ เป ปริพาหโร โหติ ฯ

ปีติ น ชานาตีติ ยถา โส โคपालโก ปีตาปีติ น
ชานาติ เอวํ ฐมฺมุปสสฺสหิตํ ปาโมชฺชํ น ชานาติ น ลภติ
สวณมยํ ปุณฺณกิริยาตฺถุํนิสฺสา ย อานิสฺสํ น วินฺทติ
ฐมฺมสฺสวณคฺคํ คนฺตฺวา สกฺกจฺจํ น สฺสุณาติ นิสินฺโน
นิทฺทายติ กถิ กเถติ อณฺณวิหิตโก โหติ โส สกฺกจฺจํ ฐมฺมํ
อสุณฺนโต กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา วฑฺฒเตตุํ สกโกติ ฯ เป ฯ
ปริพาหโร โหติ ฯ

น วิถี ชานาตีติ โส โคपालโก มคฺคามคฺคํ วิย อยํ
โลกิโย อยํ โลกุตฺตรโร ติ อริยํ อฏฺฐจฺจกิกํ มคฺคํ ยถาภูตํ
นปฺปชานาติ อชานนฺโต โลกิยมคฺเค อภินิวิสิตฺวา โลกุตฺตรํ
นิพฺพตฺเตตุํ สกโกติ เป ปริพาหโร โหติ ฯ

น โคจรกฺสโล โหตีติ โส โคपालโก ปญฺจาหสฺตฺตาห-
วารเ วิย (๑) จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน อิม โลกิยา อิม โลกุตฺตรราติ
ยถาภูตํ นปฺปชานาติ อชานนฺโต สฺสุขมฏฺฐาเนสุ อตฺตโน
๑. ม. ปญฺจาหิกวารเ สตฺตาหิกวารเ วิย ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวคควณณา หน้า ๔๓๘

ณณ จราเปตวา โลกยสตีปฏจนาเส (๑) อภินวิตีตวา โลกุตตร
นิพพตเตตุน สกโกตี เป ปริพาหโร โหตี ฯ

อนวเสสโทหี จ โหตีตี ปฏิกุคหณ มตต อชานนุโต อนวเสส
ทหตี นิทเทสวเร ปนสส อภินญจ ปวเรนตีตี อภิริตวา
ปวเรนตี เตตถ เทว อภิหารา วาจาภิหารอ จ ปจยยาภิหารอ
จ วาจาภิหารอ นาม มนุสสา ภิกขุสส สนนิกั กนตวา
วทยยถ ฆนเต เชนตโถ ตี ปวเรนตี ปจยยาภิหารอ นาม
วตถาทีนึ วา เตลผณิตาทีนึ วา คเหตุวา ภิกขุสส สนนิกั
กนตวา กณหถ ฆนเต ยวตเคน อตโถ ตี วทนตี ตตร
ภิกขุ มตต น ชานาตีตี ภิกขุ เตสุ ปจยเยสุ ปมาณ
น ชานาตี ทายกสส วโส เวทิตพโพ เทยชมมสส วโส
เวทิตพโพ อตตโน ถาโม เวทิตพโพ ตี รตวินีเต วุตตนเชน
ปมาณยุตตี อคคเหตุวา ย อหารนตี ต สพพิ กณหาตีตี
อตโถ มนุสสา วิปปฏิสารโน น ปุน อภิริตวา ปวเรนตี
โส ปจยเยหิ กิลมนุโต กมมญจัน คเหตุวา วทเตตุน น
สกโกตี เป ปริพาหโร โหตี ฯ

เต น อติเรกปชาย ปุชิตา (๒) โหตีตี โส โคปาลโก
มหาอัสเถ วิย เต เถเร ภิกขุ อิมาย อาวิ เจว รโห

๑. ม. โลกยสตีปฏจนาเส ฯ ๒. ม. ปุชิตา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาโคสิงคสุตตวณฺณา หน้า ๔๓๕

จ เมตฺตาทายกมฺมาทิกาย อติเรกปุชฺชาย น ปุเชติ (๑) ตโต
 เถรา อิม อเมหฺสุ ครุจิตฺตีการิ น กโรนฺตี ติ นวเก ภิกฺขุ
 ทฺวิหิ สงฺกเหหิ น สงฺกณฺหนฺติ (๒) เนว ฐมฺมสงฺกเหน สงฺกณฺหนฺติ (๒)
 น อามิสฺสงฺกเหน จิวเรน วา ปตฺเตน วา ปตฺตปริยาปนฺเนน
 วา วสฺนญฺจानเนน วา กิลมฺนเต มิถายนฺเตปี นปฺปฏิชฺคฺคฺนฺติ ฯ
 ปาลี วา อญฺจกถิ วา ฐมฺมกถาพนฺธิ วา กุญฺหคฺคณฺถิ วา
 น สิग्ขาเปนฺติ นวกา เถรานํ สนฺติกา สพฺพโส อิม
 เทว สงฺกเห อลภฺมานา อิมสฺมี สาสเน ปตฺติจฺจํ น
 สกฺโกนฺติ ยถา ตสฺส โคपालกสฺส โคคโณ น วฑฺฒติ
 เอวํ สีลาทีนํ น วฑฺฒนฺติ ยถา จ โส โคपालโก ปญฺจหิ (๓)
 โครเสหิ เอวํ ปญฺจหิ ฐมฺมกฺขนฺเธหิ ปริพาหิรา โหติ(๓) ฯ
 สุกฺกปกฺโข กณฺหปกฺเข วุตฺตวิปลฺลาสวเสน โยเชตฺวา เวทิตฺตฺโพติ ฯ

มหาโคपालกสุตตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ม. ปุเชติ ฯ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๓. ม. ปญฺจหิ โครเสหิ ปริพาหิโร
 # โหติ เอวํ ปญฺจหิ ฐมฺมกฺขนฺเธหิ ปริพาหิรา โหนฺติ ฯ

จตุลโคपालกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ จตุลโคपालกสุตตํ ตตถ อุกกเจลาชนติ (๑)

เอวันามเก นกเร ตสุมิ กิร มาปยมานเ รตตี กงคาโสตโต
มจฺโณ ถลํ ปตฺโต มนุสฺสา เจลاني เตลปาทิยํ (๒) เตเมตฺวา
อุกกา กตฺวา มจฺนํ คณฺหิํสุ นกเร นิฏฺจิตฺเต ตสฺส นามํ
กโรนฺเต อเมหํ นกเรจฺจานสฺส คหิตทิวเส เจลุกกาหิ มจฺโณ คหิโตติ
กเจลาเตววสฺส นามํ อํสุ ภิภฺช อามนฺเตสิตี ยสุมิ จานเ
นินฺนสฺส สพฺพา กงคา ปากฺกา หุตฺวา ปลฺลยติ ตาทิเส
วาลิกุสฺสเท กงคาตฺตเถ สายณฺหสมเย มหาภิภฺชสงฺมปริวฺโต
นินฺนิตฺวา มหากงฺกํ ปริปฺลณฺณํ สนฺทมานํ โอลเณนฺโต อตฺถิ
นุ โข อิมํ กงฺกํ นิสฺสาย โกจิ ปุพฺเพ วุฑฺฒิปริหานิํ ปตฺโตติ
อวชฺชิตฺวา เอกํ พาลโคपालกํ นิสฺสาย อนเกสตสฺส(๓) โลกณา
อิมิสฺสา กงฺคาย อวฏฺเฐ ปตฺติว สมนฺทเมว ปวิฏฺจา อปฺริ
ปน ปณฺชิตโคपालกํ นิสฺสาย อนเกสตสฺสโลกณฺสฺส โสตฺถิ
ชาตา วุฑฺฒิ ชาตา อโรคฺย ชาตุนฺติ อทฺทส ทิสฺวา อิมํ
การณํ นิสฺสาย ภิภฺชนํ ฌมฺมํ เทเสสฺสามิตี จินฺเตตฺวา ภิภฺช
อามนฺเตสิ ๑

มาคชโกติ มคชรฐวาสี. ทุปฺปลยชาติโกติ นิปฺปลย-

- # ๑. อุกกเวลายนฺติ ปาลี ๑ อฺปฺริ ปาโจ ปน ฐีกาสเมโต ๑ ๒. สฺ. เตลจาทฺถิ ๑
- # ๓. ม. อนเกสตสฺส(๓) ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้ ๔๔๑

สกาโว อนุโธ มหาชน (๑) อสมเวกขิตฺวาติ อสฺลลกฺเขตฺวา
 อนุปฺชาเรตฺวา ปตาเรสฺสิติ ตาเรตฺถ อารภิ อุตฺตริ ตีริ
 สุวิทฺทานนฺติ กงฺกาย โอริเม ตีเร มคฺชรภฺจํ ปาริเม ตีเร
 วิเทหฺรภฺจํ คาโว มคฺชรภฺจโต วิเทหฺรภฺจํ เนตฺวา รกฺขิสฺสามิติ
 อุตฺตริ ตีริ ปตาเรสฺสิติ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ อุตฺตริ ตีริ
 สุวิทฺทานนฺ ติ อามณฺฑลิกํ กริตฺวาติ มณฺฑลิกํ กตฺวา ฯ
 อนยพฺยสนฺ อปฺชชฺชิสฺสูติ อวฺทฺธึ วินาสํ ปาปฺณิสฺสู มหาสมฺพุทฺธเมว
 ปวิสฺสู เตน หิ โคปาลเกณ คาโว โอตฺตาเรณฺเตน กงฺกาย
 โอริเม ตีเร สมตฺติตฺถยจ อสมตฺติตฺถยจ (๑) โอลเอกตพฺพิ อสฺส มชฺฌ
 กงฺกาย กุณฺนํ วิสมภฺจฺจานตฺถํ เทว ตีณิ วาลิกตฺถลานิ
 สลฺลกฺเขตฺพพานิ อสฺส ตถา ปาริมตีเร ตีณิ จตฺตาริ ติตฺถานิ
 อิมสฺมา ติตฺถา ภฺจฺจา อิมํ ติตฺถํ กณฺหิสฺสนฺติ อิมสฺมา ภฺจฺจา
 อิมนฺติ อัย ปน พาลโคปาลโก โอริมตีเร กุณฺนํ โอตฺตรณตฺติตฺถํ
 สมนํ วา วิสมํ วา อนโณโลเกตฺวาว มชฺฌ กงฺกาย กุณฺนํ
 วิสมภฺจฺจานตฺถํ เทว ตีณิ วาลิกตฺถลานิปิ อสฺลลกฺเขตฺวาว ปฺรตีเร
 จตฺตาริ ปลยจ อุตฺตรณตฺติตฺถานิ อสมเวกขิตฺวา อติตฺถเนว
 คาโว โอตฺตาเรสฺสิติ อสฺส มหาอุสฺสโก ชวสมฺปฺนฺนตฺตาย (๒) เจว
 ถามสมฺปฺนฺนตฺตาย จ ติริยิ กงฺกาย โสตํ เณตฺวา ปาริม
 ตีริ ปตฺวา ญินฺนตฺถยเจว กณฺฏกคฺคฺมพฺพคฺคฺคณฺยจ ทิสฺวา นํ
 # ๑. ม. วิสมตฺติตฺถยจ ฯ ๒. ม. ชวสมฺปฺนฺนตฺตาย ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลคปาลสุตตวณณา หน้ ๔๔๓

เรณุเปเก (๑) ตรุณวจจเก กิสพลเกติ (๒) อปุปมัสโลหิตะ มนุทธาเม.
ตาวเทว ชาตโกติ ตัมทิวเส ชาตโก (๓) มาตุโครวเกน วุยุหมานนติ
มาตา ปุโรโต ปุโรโต หหุณนุติ โครวั กตุวา สณณัม ททมานา [๔]
อุทกัม ฉินุทมานา คจจติ วจจโก ตาย โครวสณณาย เตเนว
คาวีขุเรน ฉินุโนทเกน คจจมาโน มาตุโครวเกน วุยุหมานนติ
วุจจติ ฯ

มารสสุ สโตตัม เณตุวาติ อรหตุตมคฺเคน มารสสุ ตณฺหา
สโตตัม เณตุวา ปารี คตาคิ มหาอุสสา นทีปารี วีย
สัสารปารี นิพฺพานัน คตา ปารี อคมัสสูติ มหาอุสสา
ปารี คตคฺขณเณ คจฺกาย สโตตสฺส ตโย โกฏฺจาเส อติคฺกมฺม
จิตา มหาอุสเส ปารปฺตเต ทิสฺวา เตสั คตมคฺคัม ปฏฺิปปชฺชิตฺวา
[๕] ปารี อคมัสสู ปารี คมิสฺสนุติติ จตุมคฺควชฺฌานัน กิเลสานัน ตโย
โกฏฺจาเส เขเปตุวา จิตา อิทานี อรหตุตมคฺเคน อวเสสั
ตณฺหาสโตตัม เณตุวา พลวคาโว วีย นทีปารี สัสารปารี นิพฺพานัน
คมิสฺสนุติติ อิมินา นเยน สพฺพวเรสุ อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ
ธมฺมานุสارين สทฺธานุสارين อิเม เทว ปจฺมมคฺคสมจฺจโน ฯ

ชานตาคิ สพฺพธมฺเม ชานนุเตน พุทฺเธน สุปกาสิโตติ
สุกฺกิติโต วิวญฺญนุติ วิวริตัม อมตทฺวารนุติ อริยมคฺโค

๑. ม. เรณุเปเก ฯ ๒. ม. กิสพลเกติ ฯ ๓. ส. ตัมทิวสั ชาตโก ฯ

๔. ม. เอตุถนุเตเร อุเรนาคิ ทิสฺสติ ฯ ๕. ม. เอตุถนุเตเร ปารี อคมัสสูติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกคฺควณณา หน้า ๔๔๔

นิพพานปตฺติยาติ ตทตฺถาย วิวญฺญิ (๑) วินพีกตฺนฺติ วิคตมาน-
นพี กตฺติ เขมฺมิ ปตฺเตถาติ กตฺตุมฺยตาจฺจนฺเตน อรหตฺตํ[๒]
ปตฺเตปฺตฺเตตฺตกา มา (๓)นิพพตฺเตตฺตกา มา โหถาติ อตฺถโถ ปตฺตตฺถาติปี
ปาโจ เอวรूपิ สตฺถาริ ลภิตฺวา ตุมฺเห ปตฺตาเยว นามาติ
อตฺถโถ เสสฺสิ สพฺพตฺถ อุตฺตानเมว ภควา ปนฺ ยถา-
นุสนฺธินาว เทสนฺนิ นิฏฺฐเปสฺสิติ ฯ

จตุลโลपालกสฺตฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตฺถิ ฯ

จตุลสจฺจกสฺตฺตวณณา

เอวมฺเม สฺตฺนฺติ จตุลสจฺจกสฺตฺตํ ตตฺถ มหาวเน
ญฺญาการสาลาขฺนฺติ มหาวนํ นาม สยฺฆาตํ อโรปีมํ สปริจฺเจทํ
มหนฺตํ วนํ กปิลวตฺถุสามนฺตา ปนฺ มหาวนํ หิมวณฺเตน
สทฺ เอกาพทฺธิ อปริจฺเจทํ หุตฺวา มหาสมฺมุทํ อาหจฺ
จิตฺติ อิทํ ตาทิสํ น โหติ สปริจฺเจทํ มหนฺตํ วนฺนฺติ
มหาวนํ ญฺญาการสาลา ปนฺ [๔] กเต อารามे ญฺญาการิ
อนฺโตกตฺวา หิสวญฺญุกจฺจนฺเนน กตา สพฺพาการสมฺปนฺนา
พฺพุทฺธสฺส ภควโต คณฺธกฺกุญฺจิ เวทิตพฺพาฯ

๑. สี่. นิพพานปตฺติอตฺถาย ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร ปตฺเตถาติ ทิสฺสิตฺติ ฯ

๓. ม. เอตฺถนฺตเร มหาวนํ นิสฺสาयाติ ทิสฺสิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้า ๔๔๕

สจจโก นิคณฺฐปฺตุโตติ ปุพฺเพ กิร เอโก นิคณฺโฆ
 จ นิคณฺฐี จ ปณฺจปณฺจวาทสทานิ อุกฺกเหตุวา วาทำ
 อาโรเปสฺสามาติ ชมฺพุทีเป วิจฺรนฺตา เวสาลิยฺ สมากตาฯ
 ลิจฺฉวิราชาโน ทิสฺวา ตฺवं โก เตวํ กา ตี ปุจฺฉิสฺสุ นิคณฺโฆ
 อหํ วาทำ อาโรเปสฺสามิตฺติ ชมฺพุทีเป วิจฺรามี ตี อาห นิคณฺฐีปิ
 ตถา อาห ลิจฺฉวิโน อิเชว อณฺณมณฺณํ วาทมาโรเปถาติ
 อาหํสฺสุ นิคณฺฐี อตฺตนา อุกฺกहितานิ ปณฺจ วาทสทานิ
 ปุจฺฉิ นิคณฺโฆ กเถสิ นิคณฺฐเณน ปุจฺฉิตฺติปิ นิคณฺฐี
 กเถสิเยว เอกสฺสปี น ชโย น ปราชโย อุโก สมสมาว
 อเหตุํ ลิจฺฉวิโน อาหํสฺสุ (๑) ตฺเมห อุโกปิ สมสมวา อาหิณฺฑิตฺวา
 ก็ กริสฺสถ อิเชว วสถา ตี เกหํ ทตฺวา พลี ปณฺจเปสฺสุ
 เตสํ สํวสมนฺวาย จตฺสฺโส ชิตโร ชาตา เอกา สจฺจา นาม
 เอกา โลลา นามฯ เอกา ปณฺญาจารา นามฯ เอกา สิลาวตกา (๒)
 นามฯ ตาปี ปณฺฑิตาว อเหตุํ มาตาปีตฺถิ อุกฺกहितานิ
 ปณฺจปณฺจวาทสทานิ อุกฺกเหตุํ ตา วยปฺปตฺตา มาตาปีตโร
 อโวจฺจ อมฺมา อมฺหากํ กุลทาริกา นาม หิรณฺณสฺวณฺณาทีนิ
 ทตฺวา กุลฆริ เปสฺติปฺพุพา นาม นตฺถิ โย ปน อาคาริโก
 ตาสํ วาทำ มทุทิตฺตุํ สกฺโกติ ตสฺส ปาทปริจฺจาริกา โหนฺติ
 โย ปพฺพชฺโช ตาสํ วาทำ มทุทิตฺตุํ สกฺโกติ ตสฺส สนฺตฺติเก
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๒. สී. สิวาวตกาฯ ม. อาจารย์วดีฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๔๖

ปพพชนฺติ ตุมฺเห ก็ กริสฺสธา ตี มยฺปิ เอวเมว กริสฺสามาติ
 จตฺสฺโสปี ปริพฺพาชิกเวสฺสิ คเหตุวา อยฺ ชมฺพุทฺธิโป นาม ชมฺพุยา
 ปณฺณายตี ตี ชมฺพุสาขํ คเหตุวา จาริกํ ปกฺกมฺมีสุ ยํ คามํ
 ปาปฺพนฺติ ตสฺส ทฺวารเ ปัสฺสุปฺนฺเช วา วาลิกปฺนฺเช วา
 ชมฺพุชฺช (๑) จเปตฺวา โย วาทํ อารโเปตฺุ สกฺโกติ โส อิมํ
 มทฺทตฺตฺว ตี วตฺวา คามํ ปวิสฺนฺติ เอวํ คามเณ คามํ
 วิจฺรณฺติโย สวตฺถึ ปาปฺณิตฺวา ตเถว คามทฺวารเ ชมฺพุชฺช
 จเปตฺวา สมฺปตฺตมฺนุสฺसानํ อารโเจตฺวา อนฺฺโตนฺครํ ปวิญฺจาย
 เตน จ สมเยน ภควา สวตฺถึ นิสฺสาย เชตวเน
 วิหฺรติ อถายสฺมา สวริปฺตฺโต คิลานเ ปุจฺจนฺโต อชฺคฺกิตฺตฺจฺจํ
 ชฺคฺคนฺโต อคฺคฺตโน กิจฺจมฺหนตฺตาย อณฺเณหิ ภิกฺขุหิ ทิวาตรํ คามํ
 ปิณฺฑาย ปวิสฺนฺโต คามทฺวารเ ชมฺพุชฺช ทิสฺวา ก็ อิทฺนฺติ
 ทารเก ปุจฺฉิ เต ตมตฺถํ อารโเจสุ เตนหิ มทฺทถาติ ฯ
 น สกฺโกม ฆนฺเต ภายามาติ กุมารา มา ภายาถาติ(๒) เณ อมฺหากํ (๑)
 ชมฺพุชฺช มทฺททาปีโตติ วุตฺเต พุทฺธสวเณ สวริปฺตฺตฺเถเรน
 มทฺททาปีโต วาทํ อารโเปตฺุกามา เชตวเน เณสฺส สนฺตํ
 คจฺจถาติ วเทยฺยาถา ตี อห เต เณสฺส วจฺนํ สุตฺวา ชมฺพุชฺช
 มทฺทิตฺวา จทฺทเทสุ เถโร ปิณฺฑาย จริตฺวา วิหารํ คโต ฯ
 ปริพฺพาชิกายี คามโต นิกฺขมิตฺวา อมฺหากํ ชฺช เณ
 # ๑. สี่. ชมฺพุสาขํ ฯ ๒. ม. กุมารา มา ภายถ ฯ ๓. ม. อมฺหากํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้า ๔๔๗

มททาปีโต ตี ปุจฉีสู ทารกา ตมตถ์ อารโจะสุ์ ปริพพาชกา
ปุน คาม์ ปวิสิตฺวา เอเกกั วีสึ คนฺตฺวา (๑) พุทฺธสาวโก
กิริ สาริปฺตฺโต นาม อเมหฺหิ สทฺธิ วาทํ กริสฺสตี โสตุ-
กามา นิกฺขมถา ตี อารโจะยีสู มหาชนโน นิกฺขมิ เตน
สทฺธิ ปริพพาชกา เขตฺวานํ อคมีสุฯ

เถโร อมฺหากั วสนภูจฺจาเน มาตฺตุคามสุส อากมนนฺนาม
อผาสฺกนฺ ตี วิหารมชฺฌเม นิสึทึ ปริพพาชกาโย คนฺตฺวา เถโร
ปุจฉีสู ตฺเมหฺหิ อมฺหากั ฐโฆ มททาปีโต ตี อาม มยา
มททาปีโตตี มยํ ตฺเมหฺหิ สทฺธิ วาทํ กริสฺสามาตี สาธุ
กโรถ กสฺส ปุจฺฉา กสฺส วิสฺสชฺชนํ โหตุตี ปุจฺฉา นาม
อมฺหากั ปตฺตา ตฺเมหฺ ปน มาตฺตุกามา นาม ปจฺฉม
ปุจฺฉถาตี ตา จตฺสฺโสปี จตฺสฺ ทิสาสฺ จตฺวา มาตาปิตฺนํ
สนฺติเก อุกฺกหิตํ วาทสฺหสฺสํ ปุจฉีสู เถโร ขกฺเคน
กฺมุทนาพี (๒) ฉินฺทนฺโต วิย ปุจฉิตํ ปุจฉิตํ นิชฺชํ นิกฺคณฺจึ กตฺวา
กเถสิ กเถตฺวา ปุน ปุจฺฉถาตี อากฺ เอตฺตกเมว ภูนฺเต
ชานามาตี เถโร อากฺ ตฺเมหฺหิ วาทสฺหสฺสํ ปุจฉิตํ มยา
กถิตํ อหํ ปน เอกเมว ปณฺหํ ปุจฉิสฺสามิ ตํ ตฺเมห
กเถถา ตี ตา เถรสฺส วิสยํ ทิสฺวา ปุจฺฉถ ภูนฺเต
พฺยากริสฺสามา ตี วตฺตํ นาสกฺขีสุ วท ภูนฺเต ชานมานา
๑. ม. กเหตุวา ฯ ๒. ม. กฺมุทนาพี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคฺควณณา หน้า ๔๔๘

พฺยากริสฺสามา ตี ปฺน อหํสุ ฯ

เถโร อัย ปน กฺลปฺตเต ปพฺพาเซตฺวา ปจฺมํ สิกฺขา-
เปตพฺพปฺโลหติ วตฺวา เอกนฺนาม กิณฺ ตี ปุจฺฉิ ตา เนว
อนฺตํ น โกฏี อทฺทสฺส
ปสฺสาม ฆนฺเตติ ตฺเมหฺหิ วาทสฺหสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มยฺหํ ตฺเมหฺ อเอกํ ปณฺหํปี กเถตฺตํ น สกฺโกถ เอวํ สนฺเต
กสฺส ชโย กสฺส ปราชโยติ ตฺมฺหากํ ฆนฺเต ชโย อมฺหากํ
ปราชโยติ อิทานิ กิ กริสฺสธฺวาติ ตา มาตาปิตฺตฺวา วุตฺต-
วณฺํ อโรเจตฺวา ตฺมฺหากํ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามาติ อหํสุ
ตฺเมห มาตฺคามานาม อมฺหากํ สนฺติเก ปพฺพชิตฺตํ น
วฏฺฐติ อมฺหากํ ปน สาสนํ คเหตุวา ภิกฺขุณฺสปสฺสยํ คนฺตฺวา
ปพฺพชธาติ ตา สาธฺตฺติ เถรสฺส สาสนํ คเหตุวา
ภิกฺขุณฺสิสงฺฆสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปพฺพชิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปน อปฺปมตฺตา อาตาปนีโย หุตฺวา น จิสฺสเสว อรหฺตฺตํ
ปาปฺถิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ฯ

อัย สจฺจโก ตาสํ จตฺนฺนํปี กนิฏฺฐธาติโก ตาหิ จตฺตฺติ
อฺตุตฺตริตฺรปฺลโย มาตาปิตฺตฺนํปี สนฺติกา วาทสฺหสฺสฺสฺสฺส
พาหิรสมยํ อุกฺคณฺหิตฺวา (๑) กตฺถจि อคนฺตฺวา ราชทารเก สิปฺปํ
สิกฺขาเปนฺโต ตตฺถเวว เวสาลิยํ วสฺติ ปณฺถาย อติปฺปฺริตฺตฺตา
๑. ม. อุกฺคเหตุวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้า ๔๔๕

กัจฉิ เม ภิชฺเชยยาติ ภีโต อยปฏฺเณน กัจฉิ ปริกฺขิปิตฺวา
จฺรติ อิมํ สนฺธาย วุคฺคํ สจฺจโก นิกณฺฐปฺตฺโตติ ฯ

ภสฺส
กเถตีติ ภสฺส
เอวฺวาโท สาธุสมฺมโต พหุชนสฺสชาติ ยํ ยํ นกฺขตฺตวาเรน (๑)
อาทิสฺสตี ตํ ตํ เขภฺยุเขน ตเถว โหติ ตสฺมา อยํ สาธุ
ลทฺฐิโก ภทฺทโกติ เอวํ สมฺมโต มหาชนสฺส วาเทน วาทํ
สมารทฺฐิตฺติ กถามคฺเคน โทสํ อาริปฺปีโต อายสฺมา อสฺสชฺชิตฺติ
สาริปฺตฺตตฺเตรสฺส อจฺจริโย อสฺสชฺชิตฺเตโร ชงฺฆมาวิหาริ อญฺ-
จงฺกมฺมาโนติ ตโต ตโต ลิจฺฉวิราชเคหโต ตํ ตํ เกหํ คมนตฺถาย
อญฺจงฺกมฺมาโน เขนายสฺมา อสฺสชฺชิตฺติ เตนฺอุปสงฺกมิตฺติ กสฺมา
อุปสงฺกมิ สมยฺชานนตฺถํ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อหํ สมณฺสฺส
โคตมสฺส วาทํ อโรเปสฺสสามิตฺติ อาหิณฺฑามิ สมยํ ปนสฺส น
ชานามิตฺติ น อโรเปสฺสิ ปฺรสฺส หิ สมยํ ฅตฺวา อโรปฺปีโต
วาโท สุวาริปฺปีโต นาม โหติ อยํ ปน สมณฺสฺส โคตมสฺส
สาวโก ปณฺณายติ อสฺสชฺชิตฺเตโร โส อตฺตโน สตฺถุ สมเย
โกวิโท เอตาทํ ปุจฺฉิตฺวา กถํ ปติฏฺฐเปตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส
วาทํ อโรเปสฺสสามิ ติ ตสฺมา อุปสงฺกมิ วินตฺตีติ กถํ วินตฺติ
กถํ สิग्ฆาเปตีติ ปุจฺฉติ ฯ

๑. ม. นกฺขตฺตจฺวารเณน ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกฺกวนณา หน้า ๔๕๐

เถโร ปน ยสฺมา ทุกฺขนฺติ วุคฺเต อุปารมฺภสฺส โອกาโส
 โหติ มคฺคผลานิปี ปรียาเยน ทุกฺขนฺติ อากตานิ อยญจ
 ทุกฺขนฺติ วุคฺเต เถโร ปฺจุเจยฺย โภ อสฺสชฺชํ กิมนฺตํ คฺคเมห
 ปพฺพชิตา ตี ตโต มคฺคผลตฺถายา ตี วุคฺเต โภ อสฺสชฺชํ นยิทํ
 ตุมหากํ สาสนํ นามฯ มหาอาฆาณนฺนาเมตํ นีรยฺสุตาโท
 นามส นตฺถิ ตุมหากํ สุฆาสา อญฺญาญฺญาย ทุกฺขเมว
 ชีราเปนฺตา อาหิณฺฑถา ตี โทสํ อาโรเปยฺย ตสฺมา ปรวาทิสฺส
 ปรียาเยกํ กาคฺคํ น วฏฺฏติ ยถา เอส อปฺปติฏฺโฐ โหติ
 เอวมสฺส นีปฺปรียาเยกํ กเถสฺสามีติ จินฺเตตฺวา รูปํ ภิกฺขเว
 อนิจฺจนฺ ตี อิมํ อนิจฺจานตฺตาวเสเนว กถํ กเถสิ ทฺสฺสฺสนฺติ
 โสคฺคํ อยฺยตฺตํ ฯ

สนฺจาคาเรติ (๑) ราชกฺูลานํ อตฺถานุสาสนสนฺจาคารสาลาเย ฯ
 เยน เต ลิจฺจวี เตนุสฺสงฺกมิตฺติ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อหํ
 ปฺพเพ สมยํ อชานนภาเวน สมณฺสฺส โคตมสฺส วาทํ อาโรเปมิ (๒)
 อิทานิ ปนฺสฺส มหาสาวเกน กถิตํ สมยํ ชานามิ อิมเว
 จ ปน มม อนฺเตวาลิกา ปญฺจสตา ลิจฺจวี สนนฺิปตฺติตา
 เอเตหิ สทฺธิ คฺคตฺวา สมณฺสฺส โคตมสฺส วาทํ อาโรเปสฺสามีติ
 ตสฺมา อุปฺสงฺกมิ ฌาตลฺยตเรนาติ ฌาเตสฺ อภิญฺญาเตสฺ ปญฺจ-
 วคฺคิยตฺถเรสฺ อลฺยตเรน ปตฺติฏฺฐิตนฺติ ยถา เตน ปตฺติฏฺฐิตํ
 # ๑. ม. สนฺจาคาเรติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒. ม. อาโรเปสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลคปาลสุตตวณณา หน้ ๔๕๑

สเจ เอวํ ปตฺถิจฺจิสฺสตี อถ ปน อณฺณทเว วกฺขตี ตตฺร มยา
 กิ สกฺกา กาคฺคฺนตี อิทานเว ปิฏฺฐี ปรีวตฺเตนฺโต อาห ๑
 อากทฺเฒยฺยาตี อตฺตโน อภิมุขํ อากทฺเฒยฺย (๑) ปรีกทฺเฒยฺยาตี
 ปฺรโต ปฏฺฐิพณามยฺย สมฺปรีกทฺเฒยฺยาตี กาลเณ อากทฺเฒยฺย
 กาลเณ ปรีกทฺเฒยฺย โสณฺฑิกากิลลฺชนตี สุรารมเร ปิฏฺฐ-
 กิลลฺชํ โสณฺฑิการุตฺโตตี สุรารุตฺโต ถาลิ (๒) กณฺเณ คเหตุวาทิ
 สุราปรีสฺสาวนตฺถวีกิ โชรวิคฺคาโม กสณฺณิชนนตฺถิ อฺโภสุ
 กณฺเณสุ คเหตุวา อฺโอรุเนยฺยาตี อฺโชรมุขํ กตฺวา ชฺเณยฺย
 นิตฺชฺเณยฺยาตี อฺุทฺธิ มุขํ กตฺวา ชฺเณยฺย นิปฺโปเจยฺยาตี (๓) ปฺนปฺปฺนํ
 ปปฺโปเจยฺย สาณฺโชรวิตฺติ นามาตี เอตฺถ มนฺุสฺสา สาณฺสาณฺก-
 กรณตฺถิ สาณฺวาเก คเหตุวา มฺุฏฺฐี มฺุฏฺฐี พนฺุชิตฺวา อฺุทเก
 ปกฺขิปนฺุตี เต ตตฺยทิวเส สฺุฏฺฐุ กิลินฺุนา โหนฺุตี อถ
 มนฺุสฺสา อมฺุพิลยาคฺุสุราทินิ อาทาย ตตฺถ คนฺุตฺวา สาณฺมฺุฏฺฐี
 คเหตุวา ทกฺขิณฺุโต วามโต สมฺมุขา จาตี ตีสุ ผลเกสุ สกฺิ
 ทกฺขิณฺุผลเก สกฺิ วามผลเก สกฺิ สมฺมุขผลเก ปฺหรนฺุตา
 อมฺุพิลยาคฺุสุราทินิ ภูณฺุชนฺุตา ปิวฺุตา ขาทนฺุตา โชรนฺุตี
 มหฺุตา กิพา โหตี รณฺุโย นาลอ ตํ กิพฺุ ทิสฺวา คมฺุภีริ
 อฺุทกํ อนฺุปวีสิตฺวา โสณฺุทาย อฺุทกํ คเหตุวา สกฺิ กุมฺุเก สกฺิ
 ปิฏฺฐิยํ สกฺิ อฺุโภสุ ปสฺุเสสุ สกฺิ อนฺุตรปิฏฺฐิยํ (๔) ปกฺขิปนฺุโต
 # ๑. ม. กทฺเฒยฺย ๑ ๒. ม. วาลิ ๑ ๓. ม. นิปฺโปเญยฺยาตี ๑
 # ๔. ม. อนฺุตรสฺตฺถิยํ ๑

*เล่มที่ ๘ มหามกวกคณาณนา หน้า ๔๕๒

กีพิตถ ตทูปาทาย ต่ กีพิตชาตํ สาณโรวิกํ นาม วุจติ ฯ

ตํ สนุชาย วุตตํ สาณโรวิกํ นาม กีพิตชาตํ กีพิตติ ฯ

กี โส ภวมาโน สจจโก นิคณฺสปุตุโต โย ภควโต
วาทํ อารโเปสฺสตีติ โย สจจโก นิคณฺสปุตุโต ภควโต วาทํ
อารโเปสฺสตีติ โส กี ภวมาโน กี ยกุโข ภวมาโน อุทาทุ
อินฺโท อุทาทุ พุรหฺมา ภวมาโน ภควโต วาทํ อารโเปสฺสตี
น หิ สกกา ปกติมนุสฺเสน ภควโต วาทํ อารโเปตฺนฺติ
อยเมตถ อธิปฺปาโย

เตน โข ปน สมเยนาติ ยสฺมี สมเย สจจโก อารามํ
ปาวีสิ ตสฺมี กิสฺมี ปน สมเย ปาวีสิติ มหามชฺฌนฺติก-
สมเย กสฺมา ปน ตสฺมี สมเย จงฺกมนฺตฺติ ปณฺตีโกชน-
ปจฺจยสฺส ถินมิทฺทสฺส วิโนทนฺตถํ ทิวา ปชานิกา วา
เต ตาทิสานญฺหิ ปจฺจนาภคฺตํ จงฺกมิตฺวา นฺหาตฺวา สรีริ
อุตฺถุ คณฺหาเปตฺวา นิสฺหุช สมณฺธมฺมํ กโรนฺตานํ จิตฺตํ เอกคฺคํ
โหติ เยน เต ภิกฺขุติ โส กิร กุหิ สมโณ โคตโมติ
ปริเวณโต ปริเวณํ คนฺตฺวา ปุจฺจิตฺวา ปวิสฺสสามิติ วิโลเกนฺโต
อรณฺญหตฺถิ วิย จงฺกเม จงฺกมมาเน ปัสฺสูกฺกิกภิกฺขุ ทิสฺวา
เตสํ สนฺตํ อคฺมาสิ ตํ สนุชาย เยน เต ภิกฺขุติอาทิ
วุตฺตํ กหํ นุ โข โภติ กตฺรสฺมี อวาเส วา เลณฺเน วา (๑)
มณฺฑาเป วาติ อตฺถิเ อส อคฺคิเวสฺสน ภควาติ ตทา กิร
๑. ม. วาสทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๕๓

ภควา ปจฺจุสกาเถ มหากรุณาสมาปตฺตี สมาปชฺชิตฺวา ทส-
สทสฺสจกฺกวาเพ สพฺพณฺณตฺตวณฺชาลํ ปตฺตริตฺวา โพรชนฺยสฺสตฺตํ
โอยฺลเกนฺโตะ อทฺทส เสว สจฺจโก นิคฺคณฺสปฺตฺโต มหตี ลิจฺฉวิ-
ปริสฺสํ คเหตุวา มม วาํ อโรเปตฺตกาโม อากมิสฺสตี ตี ตสฺมา
ปาโตว สรฺรปฏฺิขคฺคณฺ กตฺวา ภิกฺขสงฺฆปริวาริ เวสาลิย
ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปิณฺฑทปตฺตปฏฺิภกฺกนฺโตะ มหาปริสาย นิสฺสีทิตฺตุ
สุภฺภูจฺจเน นิสฺสีทิสฺสามิตี กนฺธกฺฎฺิ อปฺวิสิตฺวา มหาวเน
อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺมูเล ทิวาวิหาริ นิสฺสีทิตฺเต ภิกฺขุ ภควโต
วตฺตํ ทสฺเสตฺตวา อากตา สจฺจเกน ปุฏฺจจา ทูเร นิสฺสินฺ
ภควนฺตํ ทสฺเสนฺตวา เอส อคฺคิเวสฺสน ภควา ตี อ่าํสุ ฯ

มหติยา ลิจฺฉวิปริสาย สทฺธินฺติ เหฏฺจจา ปณฺจมตฺเตหิ
ลิจฺฉวิสเตหิ ปรีวฺโตะติ วตฺตํ เต เอตฺตสฺส อนฺเตวาลิกาเยว ฯ
อนฺโตเวสาลิย ปน สจฺจโก ปณฺจมตฺตานิ ลิจฺฉวิราชสฺตานิ
คเหตุวา วาทฺตลิกิ ภควนฺตํ อฺปสงฺกมฺนฺโตะ ตี สุตฺวา ทฺวินฺ
ปณฺฑิตานํ กถาสลฺลทฺปาปํ โสสฺสามาติ เขภฺยุเยน มนฺุสฺสา
นิกฺขนฺตวา เอวํ สว มหตี ปริสวา อปฺริจฺฉินฺนคณฺณา นาม
อโหสิ ตํ สนฺธาเยตํ วตฺตํ อณฺชลี ปณฺาเมตฺตวาติ เอเต
อฺกโตปฏฺิกิภา เต เอวํ จินฺเตสฺสุ สเจ โน มิจฺฉาทิฏฺฐิกิภา
โจทิสฺสนฺติ (๑) กสฺมา ตฺตเมห สมนํ โคตมํ วนฺทิตฺตภาติ เตสํ
กึ อณฺชลิมตฺตกรณฺณปี วนฺทิตํ โหตีติ วกฺขาม. สเจ โน
๑. ม. โจทิสฺสนฺติ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหามกกวคควณณา หน้า ๔๕๔

สมมาทิจูจิกา โจทิสฺสนฺติ กสฺมา ภควนฺตํ น วนฺทิตฺถาติ
 กิ สีสฺเสน ภูมึ ปหรนฺเตเนว วนฺทิตํ โหติ นนฺ อณฺชลิกมฺมปี
 วนฺทนาเอวาทิ วกฺขามา ติ นามโคตฺตุนฺติ โภ โคตม อหํ
 อสฺกสฺส ปฺตฺโต ทตฺโต นาม มิตฺโต นาม อธิ อากฺโตติ
 วนฺทตา นามํ สาเวนฺติ นามฯ โภ โคตม อหํ วาสฺสิฏฺโฐ
 นาม กจฺจายโน นาม อธิ อากฺโตติ วนฺทตา โคตฺตํ สาเวนฺติ
 นามฯ เอเต กิร ทลิตฺททา ชินฺณกฺลปฺตฺตา ปรีสมชฺเฌ
 นามโคตฺตวเสน ปากฺกฺวา ภวิสฺสามาติ เอวํ อํสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ตฺตฺถ กิรทฺทิกฺกา เอกํ เทว กถาสลฺลาเป กโรนฺโต วิสฺสาลิโก
 โหติ อถ วิสฺสาลเส สติ เอกํ เทว ภิกฺขวา อทาตุ
 น ยุตฺตนฺ ติ ตโต อตฺตานํ โมเจนฺตา ตฺตฺถ นิสฺสีทฺนฺติ
 อนฺธพาลา อณฺญาณตาเยว อวกฺขิตฺตมตฺตติกาปิณฺโฑ วิย ยตฺถ
 กตฺถจฺจ ตฺตฺถ นิสฺสีทฺนฺติ ฯ

กิลฺยจฺจ เทสนฺติ กณฺจฺจ โอกาสํ กิลฺยจฺจ การณํ ฯ
 อถสฺส ภควา ปญฺหาปฺจฺจนเน อสฺสสาหํ ชเนนฺโต อาห ปฺจฺจน
 อคฺคิเวสฺสน ยทา กงฺขสิตี ตสฺสตฺโต ปฺจฺจน ยถิ อากงฺขสิ
 น เม ปญฺหาวิสฺสชฺชเน ภาโร อตฺถิ อถวา ปฺจฺจน ยํ
 อากงฺขสิ สพฺพนฺเต วิสฺสชฺชเสสฺสามิ ติ สพฺพณฺญปฺปวารณํ ปวารตี
 อสฺสธารณํ ปจฺเจกพฺพุทฺธอคฺคสาวกมฺหาสาวเกหิ เต หิ ยทา

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๕๕

กฺขงสีตี น วทนฺติ สุตฺวา เวทิสฺสามาติ วทนฺติ พุทฺธา ปน
 ปุจฺฉวฺโส ยทา กฺขงสีตี (๑) วา ปุจฺฉ มหาราช ยทา กฺขงสีตี (๒) วา
 ปุจฺฉ วาสว มํ ปญฺหํ ยงฺกิญฺจิ มนฺสิจฺฉสิ
 ตสฺส ตสฺเสว ปญฺหสฺส อหํ อนฺตํ กโรมิ เต อิติ (๓) วา
 เตนฺหิ ภิกฺขุ สเก อาสเน นิสฺสิทิตฺวา ปุจฺฉฯ ยทา กฺขงสีตี (๔) วา
 พาวริสฺส จ ตฺยํหํ วา สพฺเพถํ สพฺพสฺสยํ
 กตาวกาสา ปุจฺฉวฺโห ยงฺกิญฺจิ มนฺสิจฺฉถาติ (๕) วา
 ปุจฺฉ มํ สภฺย ปญฺหํ ยงฺกิญฺจิ มนฺสิจฺฉสิ
 ตสฺส ตสฺเสว ปญฺหสฺส อหํ อนฺตํ กโรมิ เต อิติ (๖) วา
 เตถํ เตถํ ยกฺขนรินฺทเทวสมณฺพฺราหฺมณฺปริพฺพาชกาณํ สพฺพผล-
 .ญฺปุปฺวารณํ ปวาเรณฺติ อนจฺฉริยเมว ตํ (๗) ยํ ภควา พุทฺธญฺมี
 ปตฺวา เอตํ ปวารณํ ปวาเรยฺย โย โปธิสฺตตฺถญฺมียํ
 ปเทสณาณเป จิโต

โกณฺฑลฺล ปญฺหานิ วิทยาโรหิ
 ยาจฺนฺติ ตํ อิสฺโย สาธุรฺูปา
 โกณฺฑลฺล เอโส มนฺเชสฺสุ ธมฺโม
 ยํ วุฑฺฒมากจฺฉติ เอส ภาโรติ (๘) ฯ

- # ๑. ส. ส. ๑๕/๘๓๕/๓๑๕ ฯ ๒. ที. ส. ๕/๕๓/๖๖ ฯ
- # ๓. ที. มหา. ๑๐/๒๕๔/๓๑๐ ฯ ๔. ที. อ. ๑๔/๑๒๐/๑๐๑ ฯ
- # ๕. พ. ส. ๒๕/๔๒๔/๕๓๐ ฯ ๖. พ. ส. ๒๕/๓๖๕/๔๒๘ ฯ
- # ๗. ม. อนจฺฉริยญฺเจตํ ฯ ๘. พ. ขา. ๒๗/๒๔๕๕/๕๓๗ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหามกวกคควณณา หน้า ๔๕๖

เอวํ สกกาทีนํ อตุถาย อีสึหิ ยาจิตโต

กตาวกาสา ปุจฺจนฺตฺ โภณฺโต

ยงฺกิลฺลิจิ ปฺลหํ มนฺสาภิปตฺถิตํ

อหํ หิ ตํ ตํ โว วิทยากริสฺสํ

ลตฺวา สยํ โลกมิมํ ปรณฺจาทิ (๑)

เอวํ สรภงฺกกาเล สมภวชาตเก จ สกถชมฺพุทฺธิปํ ติกฺขชตฺตํ

วิจริตฺวา ปฺลหํ อนุตฺถํ อทิสฺวา สุจิริเกน (๒) พฺราหฺมณฺเณน

ปฺลหํ ปุณฺโณ โอกาเส การิตฺเต ชาตียา สตฺตวสฺโส รติกาเย

ปํสฺสึทฺทินฺโต ปฺลลนฺกํ อภฺชิตฺวา อนุตฺถวิธियํ นิสินฺโนว

ตคฺช เต อหฺมกฺขิสฺสํ ยถาปี กุสฺโล ตถา

ราชา จ โข ตํ ชานาติ ยทฺธิ กาทฺติ วา น วาติ(๓)

สพฺพณฺณปฺปวารณํ ปวาเรติ ฯ

เอวํ ภควตา สพฺพณฺณปฺปวารณาย ปวาริตาย อตุตฺตมโน

ปฺลหํ ปุจฺจนฺโต กถํ ปน โภ โคตฺมา ติอาทิมาท ฯ

อถสฺส ภควา ปสฺสถ โภ อณฺณํ สวเกน กถิตํ

อณฺณํ สตฺถา กเถติ นนฺ มยา ปฏฺทิกฺขเจว วุคฺตํ สเจ

ตถา ปตฺติภูจิสฺสติ ยถาสฺส สวเกน ปตฺติภูจิตํ เอวาทํ วาทํ

อาโรเปสฺสามีติ อยํ ปน อณฺณเมว กเถติ ตตฺถ กิ มยฺหํ

สกกา กาคฺชนฺ ติ เอวํ นิคณฺจสฺส วจโนกาโส มา โหตุติ

๑. พ. ช. ๒๗/๒๔๕๖/๕๓๗ ฯ ๒. ม. สุจิริเตน ฯ

๓. พ. ช. ๒๗/๒๓๖๘/๕๐๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๕๗

เหตุจฺหา อสฺสชิตฺตเถเรน กถิตนียาเมเนว กเถนฺโต เอวํ โข อหํ
อคฺคิเวสฺสนาติอาทิมหาห อูปมา มํ โภ โคตม ปฏฺิภาตฺติ โภ
โคตม มยฺหํ เอกา อูปมา อูปฺภูจฺาติ ออาหารมิ ตํ อูปมนฺติ
วทติ ปฏฺิภาตฺ ตํ อคฺคิเวสฺสนาติ อูปฺภูจฺาตฺ เต อคฺคิเวสฺสน
อาหาร ตํ อูปมํ วิสฺฐุจฺอติ ภควา อโวจ พลกรณฺียาติ พาหุ-
พเลน กตฺตพฺพา กสิวานฺิชฺชาทิกกา กมฺมนฺตา รูปตฺตายํ ปฺริส-
ปฺกคฺโลติ รูปํ อตฺตา อสฺสาติ รูปตฺตา รูปํ อตฺตาติ กเหตุวา
จิตฺปฺกคฺลํ ทีเปติ รูปํ ปตฺติจฺายาติ ตสฺมี อตฺตาติ กหิตฺรูป
ปตฺติจฺหิตฺวา ปฺลณฺ วา อปฺลณฺ วา ปสวตฺติ กุสลํ วา
อกุสลํ วา ปฏฺิภตฺติ เวทนตฺตาทีสุปี เอเสว นโยฯ

อิมินา กิ ทีเปติ อิมํ ปปลยจฺกฺขนฺธา อิมสฺ สจฺจตฺตานํ
ปจฺวี วิย ปตฺติจฺ(๑)เต อิมสฺ ปปลยจฺ ขนฺเชสฺ ปตฺติจฺาย
กุสลากุสलगมฺมํ นาม आयฺหนฺติ ตฺเมห เอวรूपํ วิชฺชมานเมว
อจฺจตฺตานํ ปฏฺิเสเชนฺตา ปปลยจฺกฺขนฺธา อนตฺตาติ ทีเปถาติ
อติวิย สการณฺํ กตฺวา อูปมํ อหาริ อิมินา จ นิคฺคฺเจน
อาหฺนฺโอบมฺมํ นียตฺเมว สพฺพพฺลณฺพฺทฺชโต อณฺโณ ตสฺส กถํ
ฉินฺทิตฺวา วาเท โทสฺ ทาตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ ทฺวิธา
หิ ปฺกคฺลา พฺทฺชเวเนยฺยา จ สวากเวเนยฺยา จ สวากเวเนยฺเย
สวากาปี วินฺนฺติ พฺทฺชาปี พฺทฺชเวเนยฺเย ปน สวากา วินฺนฺตุ
๑. ม. ปฏฺิยตฺตาฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๕๘

น สกุกอนุติ พุทฐาว วิเนนุติ อัยปี นิคณโจ พุทฐเวเนยโย
ตสุมมา เอตสุต วาทำ ฉินุทิตฺวา อญโล โทสั ทาคุ สมนตุโถ
นาม นตุติ เตนสุต ภควา สยเมว วาทะ โทสทสฺสนตุถั
นनु ตวั อคฺคิเวสฺสนาติอาทิมาน อถ นิคณโจ ฉินุเตสิ อติวีย
สมโณ โคตโม มม วาทำ ปติภูจเปติ สเจ อุปริ โกจิ โทโส
ภวิสฺสติ มม เอกกัเยว นิคฺคณหิสฺสติ หนุทาทำ อิมั วาทำ
มหาชนสฺสปี มตุถเก ปกฺขิปามี ติ ตสุมมา เอวมาน อหิ หิ
โก โคตม เอวั วาทมิ ฐูปิ เม อตุตา เป วิญญาณั
เม อตุตาติ อยญจ มหตี ชนตาติ ฯ

ภควา ปน นิคณจโต สตุคฺคณณปี สหสฺสคฺคณณปี
สตุสหสฺสคฺคณณปี วาทิวรตโร ตสุมมา ฉินุเตสิ อัย นิคณโจ
อตุตานิ โมเจตฺวา มหาชนสฺส มตุถเก วาทำ ปกฺขิปติ นาสฺส
อตุตานิ โมเจตุํ ทสฺสามิ มหาชนโต นีวตุเตตฺวา เอกกัเยว
นั นิคฺคณหิสฺสามิ ติ อถ นั กิ หิ เต อคฺคิเวสฺสนาติ-
อาทิมาน ตสฺสตุโถ นายิ ชนตา มม วาทำ อาโรเปตุํ
อาคตา ตวัเยว สกถั เวสาสิ สัวภูฏิตฺวา (๑) มม วาทำ
อาโรเปตุํ อาคโต ตสุมมา ตวั สกเมว วาทำ นิเวเจหิ กิ
มหาชนสฺส มตุถเก ปกฺขิปสิติ โส ปฏิจานนุโต อหญฺหิ โภ
โคตมาติอาทิมาน ฯ

๑. สี่. สัวิชเชตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้า ๓๕๕

อิติ ภควา นิคณฺจสุส วาทำ ปติฏฺฐเปตฺวา เตนหิ
อคุภิเวสฺสนาติ ปุจฺฉํ อารภิ ฯ

ตตฺถ เตนหิตี การณฺตฺถเ นปิโต ยสฺมา ตฺวํ
ปปลยจฺจนฺเช อตฺตโต ปฏฺิขานาสิ ตสฺมาติ อตฺโต สกสฺมี
วิชิตฺติ อตฺตโน รฎฺเฐ มาเตตํยํ วา มาเตตฺนฺติ มาตารหํ
มาเตตพฺพยฺตฺตํ มาเตตํ ชาเปตํยํ วา ชาเปตฺนฺติ ชนชานิรหํ
ชาเปตพฺพยฺตฺตํ ชาเปตํ ชินฺณชนํ (๑) กาคํ ปพฺพวาเชตํยํ วา
ปพฺพวาเชตฺนฺติ สกรฎฺฐโต ปพฺพวาชนารหํ ปพฺพวาเชตํ นีหริตํ
วตฺติตฺตฺถจ อรหตีติ วตฺตติ เจว วตฺติตฺตฺถจ อรหตี วตฺติตํ
ยฺตฺโตติ ทีเปติ อิติ นิคณฺโจ อตฺตโน วาทเกทนฺตํ อหาฏ-
การณเมว อตฺตโน มารณฺตฺถาย อารุชํ ติจิณฺํ กโรนฺโต วิย
วิเสเสตฺวา ทีเปติ ยถา ตํ พาลิ เอว เม รุปํ โหตฺติ
มม รุปํ เอววิชํ โหตฺติ ปาสาทิกํ อภिरูปํ อลงฺกตปฏฺิยตฺตํ
สุวณฺณโตรณฺํ วิย สฺสชฺชิตฺตฺตปโป วิย จ มนาปทสฺสนนฺติ ฯ
เอว เม รุปํ มา อโหสีติ มม รุปํ เอววิชํ มา โหตฺติ
ทพฺพณฺณํ ทฺสฺสณฺจิตํ วลิตฺปฺลิตํ ติลกสมากิณฺณนฺติ ฯ

ตฺถเห อโหสีติ นิคณฺโจ อิมสฺมี วาทเ (๒) วิรฺทฺฐภาวํ (๓)
ลตฺวา สมโณ โคตโม มม วาทำ ภินฺทนฺตฺถาย การณฺ
อาหริ อหํ พาลตฺถาย ตเมว วิเสเสตฺวา ทีเปสี อิทานิ
๑. สี. นิทฺฐนํ ฯ ๒. ม. จาเน ฯ ๓. ม. วิรฺทฺฐภาวํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๖๐

นฏโจมฺหิ สเจ วตฺตตีติ วกฺขามิ อิม ราชานอ อฏฺฐหิตฺวา
 อคฺคิเวสฺสน ตฺวํ มม รุเป วโส วตฺตตีติ วทสิ ยถิ เต
 รุเป วโส วตฺตติ กสฺมา ตฺวํ ยถา อิม ลิจฺฉวิราชานอ
 ตาวตีสทเวตาสทิสเหหิ อตฺตภาเวหิ วิโรจนฺติ อภิรูปา ปาสาทิกกา
 เอวํ น วิโรจสีติ สเจ น วตฺตตีติ วกฺขามิ สมโณ โคตโม
 อฏฺฐหิตฺวา อคฺคิเวสฺสน ตฺวํ ปุพฺเพ วตฺตติ เม รูปสฺมี วโสติ
 วตฺวา อิทานิ ปฏิกฺขิปสีติ วาํ อารอเปสฺสติ อิติ วตฺตตีติ
 วตฺเตปี เอโก โทโส น วตฺตตีติ วตฺเตปีเอโก โทโสติ
 ตฺฉนฺหิ อโหสิ ทฺติยปี ภควา ปุจฺฉนฺหิ อโหสิ ฯ
 ยสฺมา ปน ยาวตฺติยํ ภควตา ปุจฺฉนฺเต อพฺยากโรนตฺส
 สตฺตธา มุทฺธา ผลติ พุทฺธาจ นาม สตฺตทานฺเขว อตฺถาย
 กปฺปสฺตสทสฺสาธิกานิ จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ ปารมีนํ ปุริตฺตตา
 สตฺเตสฺส พลวอนุทฺทยา โหนฺติ ตสฺมา ยาวตฺติยํ อปุจฺฉนฺตฺวา อถโ
 ภควา สจฺจกํ นิคฺฉจฺปฺตํ เอตทโวจ เอตํ พฺยากโรหิทานีติอาทิ
 วจัน อโวจ ฯ

ตตฺถ สหขมฺมิกนฺติ สเหตุกํ สการณํ วชิริ ปาณิมฺหิ
 อสฺสาติ วชิรปาณิ ยกฺโขติ น โย วา โส วา ยกฺโข
 โส สกฺโก เทวราชาติ เวทิตพฺโพอาทิตฺตนฺติ อคฺคิวนฺณํ ฯ
 สมปฺชชฺลิตนฺติ สฺฐจฺจ ปฺชชฺลิตํ สชฺชิตฺตฺนฺติ สมนฺตโต ชฺชิตฺตฺนํ
 เอกคฺคิชาลนฺติ อตฺถโธ จิตฺโต โหตีติ มหนฺตํ สีสํ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตฺตวณฺณนา หน้ ๔๖๑

กทลิมกฺลสทิสสา (๑) ทาจา ภยานกานิ อกฺขินาสาทินิติ เอวรूपิ
มาเปตฺวา จิโต กสฺมา ปเนส อากโตติ ทิฏฺฐิจิวิสุตฺตชา-
ปนตฺถิ อปิจ อหฺลเจว โข ปน ฐมฺมํ เทเสยฺยํ ปเร
จ เม น อาชานเยยฺยุนฺติ เอวํ ฐมฺมเทสนาย อปโปสุตฺตกฺกาวํ
อาปนฺเนน ภควติ สกฺโก มหาพฺรหฺมณา สทฺธิ อากนฺตฺวา
ภควาฐมฺมํ เทเสถ ตฺมฺหากํ อาณาย อวตฺตมานเ มยฺหิ
วตฺตาเปสฺสาม. ตฺมฺหากํ ฐมฺมจกฺกํ โหตุ อมฺหากํ
อาณาจกฺกนฺติ ปฏฺิณฺณํ อกาสิ ตสฺมา อชฺช สจฺจกํ ตาเสตฺวา
ปณฺหิ วิสุตฺตชาเปสฺสามิ ติ อากโต ภควา เจว ปสฺสติ สจฺจโก
จ นิกฺคจฺปฺตฺโตติ ยทฺธิ ทิ ตํ อญฺเฬปิ ปสฺเสยฺยํ ตํ การณํ
อกรฺ อสฺส(๒)สมฺโณ โคตโม สจฺจกํ อตฺตโน วาเท อนฺตรนฺตํ
ณตฺวา ยกฺขํ อวาทฺตฺวา(๑)ทสฺเสสิ ตโต สจฺจโก ภเยน
กเถสิ ติ วเทยฺยํ ตสฺมา ภควา เจว ปสฺสติ สจฺจโก จ
ตสฺส ตํ ทิสฺวา สกฺลสฺริโรเสทา มุจฺจิสฺสุ อนฺโตกฺจฺฉิ
วิปริวตฺตมานา มหารวํ รวิ โส อญฺเฬปิ นฺ โข ปสฺสนฺตฺติ
โอโลเกนฺโต กสฺสจิลมฺหํสมตฺตํปี น อทฺทส ตโต อิทํ
ภยํ มเมว อฺปฺปนฺนํ สจฺจํ ยกฺโขติ วกฺขามิ ทิ ตฺยเมว
อกฺขินิ อตฺถิ ตฺวเมว ยกฺขํ ปสฺสสิ ปจฺมํ ยกฺขํ อทิสฺวา
สมณฺน โคตเมน วาทสงฺฆาญฺเ จิตฺโตว ยกฺขํ ปสฺสสิติ
๑. ม. กนฺทลมกฺลสทิสสา ฯ ๒. ม. อกรฺ อสฺสาคิ นตฺถิ ฯ ๓. สฺ. อวาทฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกุกกถา หน้า ๔๖๒

วทยยุณ จินเตตฺวา น ทานีเม อธิ อณฺณํ ปฏิสรรณํ
อตุถิ อณฺณตฺร สมณาโคตมา ติ มณฺณมาโน อถโข สจฺจโก
นิกณฺจปฺตฺโต เป ภควนฺตํ เอตทโวจ ตาณํ คเวสีติ ตาณนฺติ
คเวสมาโน เลณํ คเวสีติ เลณนฺติ คเวสมาโน สรรณํ คเวสีติ
สรณนฺติ คเวสมาโน เอตถ จ ตายติ รกฺขตีติ ตาณํ ฯ
นีสึยฺนติเอตฺถาติ เลณํ สรตีติ สรรณํ ภยํ หีสติ วิหฺรึเสตีติ
อตุโถ ฯ

มนสิกริตฺวาติ มนฺมฺหิ กตฺวา ปจฺจเวกฺขิตฺวา อุปฺชาเรตฺวา ฯ
เอวํ เม เวทนา โหตีติ กุสลา ว โหตุ สุขาว โหตุ เอวํ
เม สณฺณา โหตุติ กุสลา ว โหตุ สุขาว โหตุ โสมนสฺสส-
มฺปยุตฺตา ว โหตุติ สจฺจวารวิญฺญาณฺณสุปี เอเสว นโย มา
อโหสีติ เอตถ ปน วุตฺตวิปริยาเยน อตุโถ เวทิตฺพฺโพ ฯ
กถลฺลํ นฺติ ยุตฺตํ นฺ สมนฺปฺสฺสิตฺนฺติ เอตํ มม เอโสหฺมสมฺมิ
เอโส เม อตุตา ติ เอวํ ตณฺหามานทิกฺกฺขิวเสน ปสฺสิตฺตุ โน
หิทํ โภ โคตมาติ น ยุตฺตเมตํ โภ โคตม. ฯ

อติ ภควา ยถา นาม เจโก อหิตฺตฺตฺตฺติโก สปฺปทกฺกฺขวิสิ
เตเนว สปฺเปน ปุณฺ ํสาเปตฺวา อุพฺพาเตยฺย (๑) เอวํ ตสฺสึเยว
ปฺริสตี สจฺจกํ นิกณฺจปฺตฺตํ เตเนว มฺเขน ปญฺจกฺขนฺธา อนิจฺจา
ทฺกฺขา อนตุตาติ วทาเปสี ทฺกฺขํ อลฺลึโนติ อิมํ ปญฺจกฺขนฺธ-
๑. สึ. อุพฺพาเมยฺย ฯ ม. อุพฺพาเหยฺย ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสูตรตวณณา หน้า ๔๖๓

ทุกขํ ตณฺหาทิกฺขีหิ อลฺลีนโ อูปคโต อชฺโฆสฺสิตฺติ
ตณฺหาทิกฺขิวเสเนว เวทิตพฺโพ ทุกขํ เอตํ มมาตืออาทิสฺสุ
ปปลยจขนฺนทุกขํ ตณฺหามานทิกฺขิวเสน สมนุปลสฺสตีติ อตุโถ ฯ
ปริชานเยยฺยติ อนิจฺจํ ทุกขํ อนตฺตฺตฺติ ตีรณปริณฺญาเย ปริโต
ชานเยยฺย ปริกฺเขเปตฺวาติ ขยํ วยํ อนฺนุปลปาทํ อฺปนฺเนตฺวา ฯ

นฺวณฺตี ตฺรณํ อกฺกุกฺกชาตฺนฺตี ปุํปฺผคฺคหณฺกาทฺเล อนฺโต
องฺคฺกุจปฺปมาโณ เอโก ฉนฺนทณฺฑโก นิพฺพตฺตฺติ เตน วิรหิตนฺตี
อตุโถ ริดฺโตติ สฺลฺโล อนฺโตสฺสาร์วิรหิตฺติ ริดฺตตฺตฺตฺวา ตฺวจฺฉิ ฯ
อปรทฺโชติ ปฺราชีโต ภาสิตฺตา โข ปนฺ เตติ อิทํ ภควา
ตสฺส มุขรภาวํ ปกาเสตฺวา นิกฺคณฺหนฺโต อาห โส กิร
ปุํพฺเพ ปฺรณฺทาโย ฉ สตฺถาโร อฺปสฺงกมิตฺวา ปลฺลํ ปุํจฺฉติ ฯ
เต วิสฺสชฺเชตฺถํ น สกฺโกนฺตี อถ เนสํ ปริสฺมชฺฉเม มหนฺตํ
วิปฺปลการํ อารोเปตฺวา อฺกฺกฺชาย ขยํ ปเวทฺนฺโต กจฺฉติ โส
สฺมฺมาสมฺพุทฺธํปี ตเถว วิหฺเจสฺสํมิตฺติ สลฺลฺญาเย อฺปสฺงกมิตฺวา

อมฺโโก โโก นามยํ รุกฺโข ฉินฺนปฺตฺโต (๑) สกณฺฏโก
ยตฺถ เอกปฺปหารเณ อุตฺตมฺงกํ วิภิชฺชิตนฺตี(๒) ฯ

อัย ขทฺธิรํ อาหจฺจ อสฺสาร์รุกฺขปฺริจฺจิตฺโต มุทฺตฺตณฺฑทสฺกฺโณ
วีย สพฺพณฺณตฺตณฺฑณฺฑสาร์ อาหจฺจ ฌานตฺตณฺฑทเกทํ ปตฺโต
สพฺพณฺณตฺตณฺฑณฺฑส อทฺทภาวํ อณฺณาสี ฯ

๑. ม. สินฺนปฺตฺโต ฯ ๒. พ. ชา. ๒๗/๒๖๘/๗๗ ฯ วิสาฎิตฺ ฯ ส. วิสาร์ตฺ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกวกคณณนา หน้ ๔๖๔

ตทสฺส ปริมชฌเฒ ปกาเสนุโต ภควา ภาสิตา โข
 ปน เตตติอาทิมานตฺถิ เอตฺรหิตี อุปาทินฺนทสรีเร
 เสโท นาม นตฺถิตี น วตฺตพฺพํ เอตฺรหิ ปน นตฺถิตี วทตี ฯ
 สุวณฺณวณฺณํ กายํ วิวรีตี น สพฺพํ กายํ วิวรี พุทฺธา
 นาม คณฺจิกํ ปฏิมุณฺจิตฺวา ปฏิจฺจนฺนสรีรา ปรีสตี ชมฺมํ
 เทเสนฺตี อถ ภควา กลวาฏกสมฺมุขภูจฺจเน จีวรํ คเหตุวา
 จตฺรจฺกุลมตฺตํ โอตารเตสิ โอตาริตมตฺเต ปน ตสฺมี สุวณฺณ-
 วณฺณนา รสฺมีโย ปฺลชฺชปฺลชฺชา หุตฺวา สุวณฺณจฺฆฏโต รตฺต-
 สุวณฺณรชฺชารา วิย รตฺตวณฺณวลาหกโต วิชฺชุลตา วิย จ
 นิกฺขมิตฺวา สุวณฺณมฺรชฺชสทิสํ มหาขนฺธํ อุตฺตรจิวฺรณฺจ (๑)
 ปทกฺขิณฺณํ กุรฺมามา อากาเส ปกฺขนฺทีสุ กสฺมา ปน ภควา
 เอวมกาสีตี มหาชนสฺส กงฺขาวินฺทนตฺถํ มหาชนฺนํ หิ
 สมโณ โคตโม มยฺหํ เสโท นตฺถิตี วทตี สจฺจกสฺส ตาว
 นิกฺขจฺปฺตตฺสฺส ยนฺตารุพฺพหสฺส วิย เสทา ปกฺขมฺรณฺตี สมโณ
 ปน โคตโม จนนทฺปฏฺจิวฺรํ ปารุปีตฺวา นิสินฺโน อนฺโต เสทสฺส
 อตฺถิตา วา นตฺถิตา วา ถลํ สกฺกา ฌาตฺนฺตี กงฺขํ กรเยย
 ตสฺส กงฺขาวินฺทนตฺถํ เอวมกาสี มงฺกุฏโตตี นิตฺเตชฺญโต
 ปตฺตกฺขนฺโรตี ปตฺตกฺขนฺโร อปฺปฏฺภาโณตี อุตฺตรี อปฺสฺสนฺโต ฯ
 นิสีตีตี ปาทงฺคฺกุเจเน ภูมี กสฺมาโน นิสีตี
 # ๑. ม. อุตฺตมสรี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสตตวณณา หน้า ๓๖๕

ทุมมุโขติ น วิรูปมุโข อภิรุโป หิ โส ปาสาทิกโก
 นามํ ปนสฺส เวนฺนติ (๑) อภพฺโพ ตํ โปกฺขรณํ ปุณ โอตริตฺตุนฺติ
 สพฺเพสํ อพานํ ภคฺคตฺตา ปจฺฉินฺนคฺมโน โอตริตฺตํ อภพฺโพ
 ตตฺถเวว กากกฺลถาทีนํ ภตฺตํ โหตีติ ทสฺเสติ วิสฺฐายิกานีติ
 ทิฏฺฐิวิสฺฐากานี (๒) ๑ วิเสวิตานีติ ทิฏฺฐิสฺสจฺจริตฺตานี วิปฺพนฺทิตานีติ
 ทิฏฺฐิวิปฺพนฺทิตานี ยทิตํ วาทาธิปฺปาโยติ เอตฺถ ยทิตฺนฺติ
 นิปาตมตฺตํ วาทาธิปฺปาโย หุตฺวา วาทํ อารोเปสฺสสามีติ
 อชฺฉาตฺเตน (๓) อุปลสงฺกมิตฺตํ อภพฺโพ ชฺมมฺสฺสวณาย ปน
 อุปลสงฺกเมยฺยาติ ทสฺเสติ ทุมมุขํ ลิจฺฉวิปฺตฺตํ เอตทโวจาทิ
 กสฺมา อโวจ ทุมมุขสฺส กิรฺสฺส อุปมาหฺรณกาเล สฺเสตลิจฺฉวิ-
 กุมารายิ จินฺเตสฺสุ อิมินา นิคฺฉเจน อมฺหากํ สิปฺปฺกุกฺก-
 ญฺจฺจเนน จิรํ อวมาโน กโต อยฺนฺทานิ อมิตฺตสฺส ปิฏฺฐี
 ปลฺลสฺสิตฺตํ กาโล มยฺปิ เอตกํ อุปมํ อหฺริตฺวา ปาณิปฺปหาเรน
 ปตฺติตํ มุคฺคเรณ โปเถนฺโต วิย ตถา นํ กิรฺสฺสาม ยถา
 น ปุณฺ ปริสฺมชฺฉเม สีสํ อุกฺขิปิตฺตํ สกฺขิสฺสตีติ เต โอปมฺมานิ
 กิรฺตฺวา ทุมมุขสฺส กถาปริโยสานํ อากมฺยมาณา นิสฺสึทิสฺสุ ๑
 สจฺจโก เตสํ อธิปฺปายํ ญตฺวา อิมํ สพฺเพว ทิวํ อุกฺขิปิตฺวา
 โอฏฺฐเจหิ จลมาเนหิ จิตฺตา สเจ ปจฺเจกา อุปมา อหฺริตฺตํ
 ลภิสฺส
 ลภิสฺส
 # ๑. ม. เอตํ ๑ ๒. สี. ทิฏฺฐิวิสฺฐายิตานี ๑ ๓. ม. อชฺฉาตฺเตน ๑

*เล่มที่ ๘ มหายนกวกถาณณา หน้า ๓๖๖

ภวิสฺสตี หนุทาหํ ทุมมุขํ อปสาเทตฺวา ยถา อณฺณสฺส โอกาโส
น โหตี เอวํ กถาวารํ ปจฺฉินฺนิตฺวา สมณํ โคตมํ ปณฺหํ
ปฺจฺฉินฺนิตฺวา มิตฺตมา เอตทโวจ ตตฺถ อากเมหิตี ติฏฺฐ มา
ปฺน ภาณหิตี อตุโถ ๕

ติฏฺฐเตสา โภ โคตมาตี โภ โคตม เอสา อมฺหากํ
เจว อณฺณสณฺจ ปฺนุสสมณพฺราหฺมณานํ วาจา ติฏฺฐตุ วิลาปี
วิลปีตํ มณฺเณตี เอตํ หิ วจันํ วิลปีตํ วิย โหตี วิปฺปล-
ปีตมตฺตํ โหตีตี อตุโถ อถวา ติฏฺฐเตสาตี เอตฺถ กถาตี
อาหริตฺวา วตฺตพฺพา วาจาวิลลาปี วิลปีตํ มณฺเณตี เอตฺถ
ปฺน อิทํ วาจาณิฉารณํ วิลปีตมตฺตํ มณฺเณ โหตีตี อตุโถ๕

อิทานิ ปณฺหํ ปฺจฺฉนฺโต กิตฺตาวตาทิอาทิมานห ตตฺถ
เวสสารชฺชปฺปตฺโตตี ฌาณปฺปตฺโต อปรปฺปจฺโยตี อปรปฺ-
ปตฺติโย อถสฺส ภควา ปณฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต อิช อคฺค-
เวสฺสนาตีอาทิมานห ตํ อุตฺตานตฺถเมว ๕

ยสฺมา ปน ตตฺถ (๑) ปสฺสตีตี วุตฺตตฺตา เสกฺขญฺมิ ทสฺสีตา
ตสฺมา อุตฺตรี เสกฺขญฺมิ (๒) ปฺจฺฉนฺโต ทุตฺติย ปณฺหํ ปฺจฺฉิ ตํปีสฺส
ภควา พฺยาภาสี ตตฺถ ทสฺสนานุตฺตริเยนาตีอาทิสฺ ทสฺสนา-
นุตฺตริยนตี โลกียโลกุตฺตรา ปณฺณา ปฏฺิพทานุตฺตริยนตี โลกีย-
โลกุตฺตรา ปฏฺิพทา วิมุตฺตานุตฺตริยนตี โลกียโลกุตฺตรา วิมุตฺติ ๕
สุทฺธโลกุตฺตรเมว วา กเหตุวา ทสฺสนานุตฺตริยนตี อรหตฺต-
๑. ม. ปเนตฺถ ๕ ๒. ม. อเสกฺขญฺมิ ๕

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสูตรตวณณา หน้า ๔๖๗

มคฺคสมมาทิกฺขจฺจ ปฏฺฐิตานุตฺตรियฺนุตฺติ เสสมคฺคํคฺกานิ วิมุตฺตา-
 นุตฺตรियฺนุตฺติ มคฺคผลวิมุตฺติ (๑) ชีณาสวสฺส วา นิพฺพานทสฺสนํ
 ทสฺสนานุตฺตรियํ นามฯ อฏฺฐมคฺคํคฺกานิ (๒) ปฏฺฐิตานุตฺตรियํ ฯ
 อคฺคผลํ วิมุตฺตานุตฺตรियฺนุตฺติ เวทิตพฺพํ พุทฺโธ โส ภควาติ
 โส ภควา สยंपิ จตฺตาริ สจฺจานิ พุทฺโธ โพชฺชายาติ
 ปเรตํปิ จตฺตจฺจโพชฺชาย ฌมฺมํ เทเสติ ทนฺโตติอาทิสฺส ทนฺโตติ
 นิพฺพิเสวโน ทมถายาติ นิพฺพิเสวณตฺถาย สนฺโตติ สพฺพ-
 กิเลสฺวุปสมเมน สนฺโต สมถายาติ กิเลสฺวุปสมาย ตินฺนโณติ
 จตฺโรจฺจตฺตินฺนโณ ตรถายาติ จตฺโรจฺจตฺตรณาย ปรีนิพฺพุโตติ
 กิเลสฺปรีนิพฺพานเนน ปรีนิพฺพุโต ปรีนิพฺพานายาติ กิเลส-
 ปรีนิพฺพานตฺถาย ฌมฺมํ เทเสติ ฯ

ธัมมํคฺคิ คฺคณฺธสฺสกา ปคฺคพฺพาติ วาจาปาคพฺพิเยน (๓) สมนฺนา-
 กตา อาสาเทตพฺพนฺติ ฆญฺญุตพฺพํ อาสชฺชชาติ ฆญฺญุตฺวา ฯ
 นเตวว ภวานฺตํ โคตมฺนฺติ [๔] อาสชฺช กสฺสจฺจิ อคฺคตโน วาทำ
 อญฺฺปหฺมฺมํ สกฺกํ อาทาย ปกฺกมิตฺถํ ธาโม นคฺคฺคิตี ทสฺเสติ น
 หิ ภควา หตฺถิอาทโย วิย กสฺสจฺจิ ชีวิตฺนฺตฺรารํ กโรติ อัย
 ปน นิคฺคจฺจโ อีมา ติสฺสุโส อูปมา น ภควโต อุกฺกัสนตฺถเมว
 อหริ อตฺตูกฺกัสนตฺถเมว อหริ ยถา หิ ราชา กญฺจิ
 ปจฺจจฺจตฺถิกํ ฆมาเตตฺวา เอวํ นาม สฺสูโร เอวํ ถามสมฺปฺนโน

- # ๑. ม. อคฺคผลวิมุตฺติ ฯ ๒. ม. คมฺคํคฺกานิ ฯ
- # ๓. ม. ปคฺคพฺพาติ วาจาปาคพฺพิเยน ฯ
- # ๔. ม. เอตฺถนฺตเร ภควานฺตํ โคตมฺนฺติ ทิสฺสุตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหามกวกคณาณนา หน้า ๔๖๘

ปรีโส ภวิสตีติ ปจจตุถิกั โถเมนูโตปี อตุตตานเมว โถเมติ
เอวเมว เอโสปี สียา หิ โภ โคตม หตุถิ ปภินนุนติ-
อาทีหิ ภควนตุ์ อุกุกัเสนุโตปี มยเมว สุรา มยั ปณฐิตา
มยั พหุสุตยาเยว เอว ปภินนุนหตุถิ วีย ปชชติอคุคิกขนุ์ วีย
ผณกตอาสีวิสั วีย จ วาทตุถิกา สมมาสมพุทุ์ อุปสงกมิมหาติ
อตุตตานเยว อุกุกัเสติ ฯ

เอว อตุตตานั อุกุกัเสตวา ภควนตุ์ นิมนตยมาโน
อชิวาเสตุ เมติอาทิมาห ตตุถ อชิวาเสตตุติ สมปฏิจจุต ฯ
สุวตนาयाติ ยั เม ตุมะหสุ สกการั (๑) กโรโต เสว ภวิสตีติ
ปุลลณจ ปิติปามุชชจ ตตตุถาย อชิวาเสติ ภควา
ตุณ्हีภาเวนาติ ภควา กายงัก วา วาจงัก วา อโจเปตวา อพภนุตเรเยว
ขนุติ ชาเรนุโต ตุน्हีภาเวน อชิวาเสติ สจจกสส อนุคคห-
กรณตุถั มนสาว สมปฏิจจุติ วุตตุ์ โหติ ฯ

ยมสส ปฏิจรูปั มลลเยยยาถาติ เต กิร तिज्ज्वी तसस
ปญจ ถาลิกปากสทานิ นิจจกตุตติ์ อหรรนติ ตเทว สนุชาย
เอส เสว ตุมะห ยั อสส สมณสส โคตมสส ปฏิจรูปั กปปีขนุติ
มลลเยยยาถ ตั อหเรยยาถ สมณสส หิ โคตมสส ตุมะห ตั (๒)
ปริจารกา กปปียา กปปียั ยุตตุายุตตุ์ ชานาถาติ วทติ ฯ
ภตุตทาหารั อภีหรีสุติ อภีหริตพุพิ ภตุตติ์ อภีหรีสุ ปณ्हีเตนาติ
อตุตตเมน สหตุถาติ สหตุถเณ สนุตปเปตวาติ สฎุจ ตปเปตวา
๑. ม. การั ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลโคปาลสุตตวณณา หน้า ๔๖๕

ปริปฺลณฺ์ สฺหิตํ ยาวทตฺถํ กตฺวา สมฺปวาเรตฺวาติ สฺกฺขุ
 ปวาเรตฺวา อลํ อลนฺติ หตฺถสฺสณฺาย ปฏิกฺขิปาเปตฺวา ฯ
 ภูตฺตาวินฺติ ภูตฺตวณฺ์ โอนิตฺตปตฺตปาณินฺติ ปตฺตโต โอนิตฺตปาณินฺ
 อปฺนิตฺตหตฺถนฺติ วุตฺตํ โหติ โอนิตฺตปตฺตปาณินฺติปิ (๑) ปาโ จ ฯ
 ตสฺสโต โอนิตฺตํ นานาภูตํ ปตฺตํ ปาณินฺโต อสฺสาติ โอนิตฺต-
 ปตฺตปาณินฺ ตํ โอนิตฺตปตฺตปาณินฺ หตฺถจ ปตฺตตฺถจ โชวิทฺวา
 เอกมณฺเต ปตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา นิสินฺนนฺติ อตฺถโต เอกมณฺตํ
 นิสิตฺตีติ ภควนฺตํ เอวํ ภูตฺตํ (๒) ญตฺวา เอกสฺมี โอกาเส นิสิตฺตีติ
 อตฺถโต ปฺลฺลณฺญจาทิ ยํ อิมสฺมี ทาเน ปฺลฺลณฺ์ อายตี
 วิปากกฺขนฺธาติ อตฺถโต ปฺลฺลณฺมหิติ วิปากกฺขนฺธานฺเยว
 ปริวารो ตํ ทายกานํ สฺขาย โหตฺถติ ตํ อิมสํ ลิจฺฉวิน
 สฺขตฺถาย โหตฺถ อิทํ กิร โส อหํ ปพฺพชิตฺโต นามฯ ปพฺพชิตฺเตน
 ปน น ยุตฺตํ อตฺตโน ทานํ นียฺยาเตตฺถนฺติ เตสํ นียฺยาเตนฺโต
 เอวมาห อถ ภควา ยสฺมา ลิจฺฉวีหิ สจฺจกสฺส ทินฺนํ
 น ภควโต สจฺจเกน ปน ภควโต ทินฺนํ ตสฺมา ตมตฺถํ
 ทิเปนฺโต ยํ โข อคฺคิเวสฺสนาติอาทิมมาห อิติ ภควา
 นิคฺฉจฺส มนํ (๓) วินาเยว อตฺตโน ทินฺนทกฺขินฺ นิคฺฉจฺส
 นียฺยาเตสิ सा जसुस अनाकते वासना भविसुसत्ति ฯ

จุลลสจฺจกสฺตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจมํ ฯ

๑. ส. โอนิตตปตตปาณินฺติปิ ฯ ๒. ม. เอวํภูตํ ฯ ๓. ม. มเตน ฯ

มหาสจฺจกสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ มหาสจฺจกสุตฺตํ ตตฺถ เอกํ สมยฺนฺติ
จ เตน โข ปน สมยฺเนาติ จ ปุพฺพพฺพสมยฺนฺติ จ ตีหิ
ปเทหิ เอโกว สมโย วุตฺโต ภิกฺขุณฺโณ หิ อตฺตปฏฺธิปตฺตี (๑) กตฺวา
มฺหํ โชริตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย เจตฺยิ วฺนฺทิตฺวา กตฺรํ คามิ
ปวิสิสฺสามาติ วิตฺกุกฺกมาลเก จิตฺกาโล นาม โหติ ภควา
เอวฺรฺเปทฺ สมเย รตฺตํ ทฺวปฺภุํ นิวาเสตฺวา กายพฺนฺธํ พนฺธิตฺวา
ปฺสฺสฺกฺกจิวฺริ เอกํลํ ปารุปีตฺวา คฺนฺธกฺกุฏฺโต นิกฺขมฺม ภิกฺขสงฺฆ-
ปฺริวฺโต คฺนฺธกฺกุฏฺปมฺเฆ อฏฺฐาสิ ตํ สนฺธาย เอกํ สมยฺนฺติ
จ เตน โข ปน สมยฺเนาติ จ ปุพฺพพฺพสมยฺนฺติ จ วุตฺตํ ๑
ปวิสิสฺสามิติ ปิณฺฑทฺาย ปวิสิสฺสามิติ เอวํ กตฺสนฺนิฏฺฐาโน ๑
เตนฺอุปฺสงฺกมิติ กสฺมา อุปฺสงฺกมิติ วาทาโรปนชฺฆาตฺสเยน เอวํ
กิริสฺส อโหสิ ปุพฺพเพปาหิ อปฺนฺทิตฺตฺตฺตฺย สกฺลํ เวสาลิปริสฺ
คเหตฺวา สมณฺสฺส โคตฺมสฺส สนฺติกํ คฺนฺตฺวา ปฺริสมชฺเฌ
มงฺกุ ชาโต อิทานิ ตถา อกตฺวา เอกโกว คฺนฺตฺวา วาทํ
อาโรเปสฺสามิ ยทิ สมณฺโณ โคตฺมํ ปฺราเชตฺตุ สกฺขิสฺสามิ อตฺตโน
ลทฺฐิ ทิเปตฺวา ชยิ กิริสฺสามิ ยทิ สมณฺสฺส โคตฺมสฺส
ชโย ภวิสฺสตี อนฺธการเณ นจฺจํ วิย น โกจิ ชานิสฺสตีติ
นิทฺททาปฺลหํ (๒) นาม คเหตฺวา อิมินา วาทชฺฆาตฺสเยน อุปฺสงฺกมิ ๑
๑. สฺตี. วตฺตปฏฺธิวตฺตํ ๑ ม. วตฺตปฏฺธิปตฺตี ๑ ๒. นคฺคิปลฺลหํ อิติปิ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสจกสตุตตวณณา หน้า ๔๗๑

อนุกมปํ อุปาทายาติ สจกสตุส นิคณรปุตตสตุส อนุกมปํ
ปฏิจจ เณรสตุส กิร เอวํ อโหสิ ภควาติ มหุตตํ นิสินฺเน
พุทฺทสฺสนํ ชมฺมสฺสนํ จ ลภิสฺสตี ตทสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย
สุขาย สํวตฺตีสฺสตี ตี ตสฺมา ภควนฺตํ ยาจิตฺวา ปัสฺสูกฺจิวํ
จตุคฺคณํ ปณฺณเปตฺวา นิสิตฺตํ ภควาติ อาห การณํ
อานนฺโท วทตี ตี สลฺลภฺเขตฺวา นิสิตฺตี ภควา ปณฺณตฺเต
อาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจตี ยํ ปน ปณฺหํ โยวภูฏิกสาร์
กตฺวา อาทาย อาลโต ตํ จเปตฺวา ปสฺสเสน ตาว ปรีหรนฺโต
เอตํ สนฺติ โภ โคตมาติอาทิวจัน อโวจ ๑

มุสนฺติ หิ เต โภ โคตมาติ เต สมณพฺรหฺมณา สรีเร
อุปฺปนฺนํ สารีริกํ ทุกฺขํ เวทนํ มุสนฺติ ลภนฺติ อนุกวณฺติตี
อตุโถ อูรฺกขมฺโภติ ขมฺภกตอูรฺภาโว อูรฺททฺชตาติ อตุโถ ๑
วิมุหฺยตฺถวเสน ปเนตฺถ ภวิสฺสตีติ อนาคตวจัน กตํ กายนวํ
โหตีติ กายานุคตํ โหติ กายวสวตฺติ กายภาวนาติ ปน
วิปฺสฺสนา วุจฺจติ ตาย จิตฺตวิกฺเขปํ(๑) ปาปฺพนฺโต นาม นตฺถิ
อิตี นิคณฺโจ อสนฺตํ อฏฺถํ ยํ นตฺถิ ตเทวาท จิตฺตภาวนาติปี
สมโถ วุจฺจติ สมาริยฺตฺตสฺส จ ปุคฺคสฺส อูรฺกขมฺภาทโย
นาม นตฺถิ อิตี นิคณฺโจ อิทํ อฏฺถเมว อาห อฏฺจกถาย
ปน วุตฺตํ ยเถว ภูตปฺพุพฺพนฺติ วตฺวา อูรฺกขมฺโภปี นาม
๑. ม. ตาย จิตฺตวิกฺเขปํ ๑

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกคุณณา หน้า ๔๗๒

ภวิสฺสตีติอาทีนิ วทโต อนาคตวณฺ (๑) น สเมติ ตถา อตุโถปี
น สเมติ อสนุตฺ อฏฺฏํ ยํ นตฺถิ ตํ กเถตีติ ฯ

โน กายภาวนฺตฺติ ปญฺจาทปกรณาทิอตุตฺถกิตฺมถานูโยคํ (๒)
สนฺธายาห อยฺยฺหิ เตสํ กายภาวนา นามฯ กิ ปเนโส
ทิสฺวา เอวมานฺ โส กิร ทิวา ทิวสํ (๒) วิหาริ อากฺจฺฉติ
ตสฺมี โข ปน สมเย ภิกฺขุ ปตฺตจิวริ ปฏฺฐิตาเมตฺวา อตุตฺโน
อตุตฺโน รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานเนสฺส ปฏฺฐิตถลนํ อุปกจฺฉนฺตฺติ โส
เต ปฏฺฐิตลฺลิเน ทิสฺวา จิตฺตภาวนามตฺตํ เอเต อนฺนุยุตฺชนฺตฺติ
กายภาวนา ปเนเตสํ นตฺถิตี มลฺลณฺมาโน เอวมานฺ ฯ

อถ นํ ภควา อนฺนุยุตฺชนฺโต กิณฺติ ปน เต อคฺคิเวสฺสน
กายภาวนา สุตฺตาทิ อาห โส ตํ วิตุถาเรนฺโต เสยฺยถิํ
นนฺโท วฺจฺฉิตฺติอาทิมานฺ ทตฺถ นนฺโทติ ตสฺส นามํ วฺจฺฉิตฺติ
โคตฺตํ กิโสติ นามํ สงฺกิจฺจฺจติ โคตฺตํ มกฺขลฺลิโกสาลิตฺติ
เหฏฺฐา อากฺโตว เอเตติ เอเต ตโย ชนา เต กิร
กิลิฏฺฐตฺปานํ มตฺถกํ ปตฺตา อเหตุ อฺพารานีติ(๔) ปณฺีตานิ
ปณฺีตานิ คาหนฺตฺติ นามาทิ พลํ คณฺหาปณฺีติ นามฯ
พฺรุเหณฺตีติ วฺจฺฉณฺตฺติ เมเทณฺตีติ ชาตเมทํ กโรนฺตฺติ ปุริมํ
ปหายติ ปุริมํ ทุกฺกรการ์ ปหาย ปจฺฉา อุปจฺฉินฺตฺติ ปจฺฉา
๑. ม. อนาคตรูปํ ฯ ๒. ม. ปญฺจาทปตฺปนาที ฯ ๓. ม. ทิวาทิวสฺส ฯ
๔. ม. อฺพารานี อฺพารานีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจจกสตุตตวณณา หน้า ๔๗๓

อุพารขาทนียาทีหิ สนุตปเปนุติ วฑุฒเนนุติ อัจยาปจโย
โหตีติ วุฑุฒิ จ อวุฑุฒิ จ โหติ อิติ อิมสฺส กายสฺส
กาเลน วุฑุฒิ กาเลน ปรีหานีติ วุฑุฒิปรีหานิมตฺตเมว
ปญฺญาติ กายภาวณา ปน น ปญฺญาตีติ ทีเปตฺวา
จิตฺตภาวนํ ปุจฺจนุโต กิณฺติ ปน โข (๑) อคฺคิเวสฺสน จิตฺต-
ภาวณา สฺတာ ตี อาห น สมุปายาสีตี สมุปาเทตฺวา กเถตุ
นาสกฺขิ ยถา ตํ พาลปฺถุชฺชโน ๑

กุโต ปน ตฺวนุติ โย ตฺวํ เอวํ โอปาริกํ ทฺพพฺล-
กายภาวนํ น ชานาสี โส ตฺวํ กุโต สณฺหํ สุขุมํ จิตฺตภาวนํ
ชานิสฺสตีติ อิมสฺมี ปน จาเน โจทฺนาลยตฺเถโร (๒) อพฺุทฺช-
วณฺํ นามเถ ปทฺนุ ตี วิชฺนี จเปตฺวา ปกฺกามิ (๓) อถ นํ
มหาสิวตฺเถโร อาห ทิสฺสตี หิ ภิกฺขเว อิมสฺส จาตฺมมฺมหาภูติกสฺส
กายสฺส อจโยปิ อปจโยปิ อาทานฺปิ นิกฺเขปนฺปีติ(๔) ตํ
สฺตุวา สลฺลกฺเขสี โอปาริกํ กายํ ปรีคฺคณฺหนตฺสฺส อฺุปฺปนฺน-
วิปฺสฺสนา โอปาริกาติ วตฺตํวภูตตีติ ๑

สุขสาราตีติ สุขสาราเคน สมฺนฺนาคโต สุขาย เวทนาย
นิโรธา อฺุปฺปชฺชติ ทฺกฺขา เวทนาติ น อนนฺตราจ(๕) อฺุปฺปชฺชติ
สุขทฺกฺขานํ หิ อนนฺตรปจฺจยตา ปญฺจาเน ปฏฺฐิตฺทฺธา ยสฺมา
๑. ม. เต ๑ ๒. สී. โคณฺรวียตฺเถโร ๑ ๓. ม. ปกฺกมิตฺตุ อารภิ ๑
๔. สฺยา. ทิสฺสตี หิ ภิกฺขเว... ๑ สฺ. นี. ๑๖/๒๓๐/๑๑๔ ๑
๕. ม. น อนนฺตราว ๑

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกคณณนา หน้ ๔๗๔

ปน สุเข อนรุทุเช ทุกข์ นุปรชชติ ตสุมา อธิ เอว วุตตํ ๑
ปรียาทาย ตัญจตีติ เขเปตวา คณหิตวา ตัญจติ อุกโตปกุนนติ
สุข์ เอกํ ปกข์ ทุกข์ เอกํ ปกุนนติ เอว อุกโตปกข์
หุตว๑

อุปนุนาปี สุขา เวทนา จิตตํ น ปริยาทาย ตัญจติ
ภาวิตตตา กายสุส อุปนุนาปี ทุกขา เวทนา จิตตํ น
ปรียาทาย ตัญจติ ภาวิตตตา จิตตสุสชาติ เอตถ กายภาวนา
วิปสุสนา จิตตภาวนา สมาริ วิปสุสนา จ สุขสุส
ปจจนีกา ทุกขสุส อาสนุนา สมาริ ทุกขสุส ปจจนีโก
สุขสุส อาสนุน โถ ถ วิปสุสนํ ปญจเปตวา นิสินนสุส
หิ อทธานเ คจจนเต คจจนเต(๑) ตตถ ตตถ อคคิอุจจัน วิย โหติ
กจเจหิ เสทา มจจนติ มตถกโต อสมวญญิอุจจัน วิย
โหติ (๒) จิตตํ หลยติ วิหลยติ วิปสนุหติ เอตตาวตา(๓) วิปสุสนา
สุขสุส ปจจนีกา ทุกขสุส อาสนุนา อุปนุนเน ปน
กายิเก วา เจตสิเก วา ทุกเข ตํ ทุกข์ วิกขมภิตวา สmapตตี
สmapนุนสุส สmapตติกขณเ ทุกข์ ทุราปคตํ โหติ อนปปรกํ
สุข์ โอกกมติ เอว สมาริ ทุกขสุส ปจจนีโก
๑. ม. คจจนเต คจจนเต ๑ ๒. ม. โหตีติ ๑ ๓. ม. เอว ตาว ๑

*เล่มที่ ๘ มหาสจจกสุตตวณณา หน้า ๔๗๕

สุขสฺส อาสนุโน น จ ยถา วิปสฺสนาติ ฯ เตน วุตฺตํ
อุปฺปนฺนาปี สุขา เวทนา จิตฺตํ น ปริยาทาย ติฏฺฐติ
ภาวิตตฺตา กายสฺส อุปฺปนฺนาปี ทุกฺขา เวทนา จิตฺตํ น
ปริยาทาย ติฏฺฐติ ภาวิตตฺตา จิตฺตสฺสาติ ฯ

อาสซชฺช อุปนียาติ กุณฺณ ฆฏฺฏเวตฺวา เจว อุปนฺเนตฺวา
จ ตํ วต เมติ ตํ วต มม จิตฺตํ ฯ

กี หิ โน สฺยา อคฺคิเวสฺสนาติ อคฺคิเวสฺสน กิ น
ภวิสฺสติ ภวิสฺสเทว มา เอวํสณฺณี โหติ อุปฺปชฺชติเมว (๑)
เม สุขาปี ทุกฺขาปี เวทนา อุปฺปนฺนาย ปนฺสฺสา อหํ
จิตฺตํ ปริยาทาย จาตุํ น เทมิ ฯ

อิทานิสฺส ตมตฺถํ ปกาเสตฺถํ อุปริปฺสาทาวหํ ชมฺมเทสนํ
เทเสตฺถกาโม มฺลโต ปฏฺฐจาย มหาภินิกฺขมฺนํ อารภิ ตตฺถ
อิชฺ เม(๒) อคฺคิเวสฺสน ปุพฺพเว สมนฺโพธา เป ตตฺถเวว นิสฺสีทึ
อลมิตํ ปชานายาติ อิทํ สพฺพํ เหฏฺฐจา ปาสฺราสีสุตฺเต
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ อัย ปน วิเสโส ตตฺถ โพธิปฺลลฺงเก
นิสชฺชา อิชฺ ทุกฺกรการิกา ฯ

อลฺลกฺกฺจนฺติ อลฺลํ อุทุมฺพรกฺกฺจํ สเสนหนฺติ สจฺจิริ ฯ
กามเหตี วตฺถกามเหติ อุวฺปกฺกฺจาทิ อนปคฺตา กามจฺจนฺโทติ-
อาทิสฺส กิเลสกาโมว จนนฺทกรณฺวเสน จนนฺโท สีนฺทกรณฺวเสน
๑. ม. อุปฺปชฺชชฺเยว ฯ ๒. ม. อิชฺ เม ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคฺควณฺณา หน้า ๔๗๖

เสฺนโห โส(๑) มุจฺฉาภรณฺวเสฺน มุจฺฉา ปิปาสาภรณฺวเสฺน
ปิปาสา อนุทหนฺวเสฺน ปริพาโหติ เวทิตฺพุโพ โอปกุกฺกิกาคิ
อุปกุกฺกนิพฺพตฺตา ฅาณาย ทสฺสนาย(๒) อนุตฺตราย สมฺโพชฺชายาคิ
สพฺพํ โลกุตฺตรมคฺคเววจนฺเมว ฯ

อิทํ ปเนตฺถ โอปมฺมสฺสฺสนฺทํ อลฺลํ สจฺจํ อุทฺมฺพรกฺกุจฺจํ
วีย หิ กิเลสกาเมน วตฺตุกามโต อนิสฺสญฺญุคฺคโล(๓) อุทเก
ปกฺกิชฺตฺตภาโว วีย กิเลสกาเมน ตินฺนตฺตา มถเนนาปี จ
อคฺคิโน อนภินิพฺพตฺตํ วีย กิเลสกาเมหิ(๔) วตฺตุกามโต
อนิสฺสญฺญานํ โอปกุกฺกิกาคิ เวทนาหิ โลกุตฺตรมคฺคสฺส อนธิคโม
อมถเนนาปี อคฺคิโน อนภินิพฺพตฺตํ วีย เตสฺสํ ปุคฺคลานํ
วินาปี โอปกุกฺกิกาคิ เวทนาหิ โลกุตฺตรมคฺคสฺส อนธิคโมติ ฯ
ทฺติยอุปมาปี อิมินาว นเยน เวทิตฺพุพา อัยํ ปน วิเสโส
ปุริมา สปุตฺตกรียปฺพพฺพชฺชาย อุปมา ปจฺฉิมมา พฺราหฺมณ-
ธมฺมิกปฺพพฺพชฺชาย ฯ

ตฺติยอุปมา ย โกลาปนฺติ ฉินฺนฺสเนหํ นิวาปี (๕) ฅเล
นิกฺกิชฺตฺตนฺติ ปฺพพตฺถเล วา ญฺมิตฺถเล วา นิกฺกิชฺตํ ฅตฺถาปี
อิทํ โอปมฺมสฺสฺสนฺทํ สฺกฺขโกพาปกฺกุจฺจํ วีย หิ กิเลสกาเมน
วตฺตุกามโต นิสฺสญฺญุคฺคลา อารกา อุทกา ฅเล นิกฺกิชฺตฺตภาโว

๑. ม. อัยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ป. สฺ. ฅาณทสฺสนาย ฯ ๓. ม. อนิสฺสญฺญุคฺคลา ฯ
๔. ม. กิเลสกาเมน ฯ ฅวามฺปฺริปี ฯ ๕. ม. นิราปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจฺจกสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๗๗

วีย กิเลสกาเมน อติเนตฺตา มถเนนาปี อคฺคิโน อภินิพฺพตฺตํ
วีย กิเลสกาเมน วตฺถุกามโต นิสฺสญฺญํ อพฺุโภกาสิก-
เนสชฺชิกาทิวเสน โอปกฺกมิกากาหิปี เวทนาหิ โลกุตฺตรมคฺคสฺส
อธิคโม. อณฺฺยสฺส รุกฺขสฺส สุกฺขสาขาย(๑) สทฺธิ ฌมฺสนมตฺเตเนว
อคฺคิโน อภินิพฺพตฺตํ วีย วินาปี โอปกฺกมิกากาหิ เวทนาหิ
สุขาเยว ปฏฺิปปทาย โลกุตฺตรมคฺคสฺส อธิคโมติ อัย อฺุปมา
ภควตา อตฺตโน อตฺถาย อาหฺญา ฯ

อิทานิ อตฺตโน ทฺกกรการิกิ ทสฺเสนฺโต ตสฺส มยฺหนฺติ-
อาทิมายท กิ ปน ภควา ทฺกกริ อกฺตฺวา พุทฺโธ ภวิตุ
น สมตฺโถติ กตฺวาปี อกฺตฺวาปี สมตฺโถว อถ กสฺมา
อกาสิติ สทฺเวกสฺส โลกสฺส อตฺตโน ปฺรกฺกมํ ทสฺเสสฺสามิ
โส จ มํ วิริยนิมฺมถนฺคฺุโณ หาสฺสฺสตีติ ปาสาเท นิสฺสินฺโนเยว
หิ ปเวณฺิอาคตฺ รชฺชํ ลภิตฺวาปี ขตฺติโย น ตถา ปมฺุทฺโต
โหติ ยถา พลกายํ คเหตุวา สงฺคามเม เทว ตโย ปหาเร(๒)
ทตฺวา อมิตฺตมถนํ กตฺวา ปตฺตรชฺชโ เอวํ ปตฺตรชฺชสฺส สิริ(๓)
อนฺุภวณฺุตฺสส ปฺริสํ โอลเอกฺตฺวา อตฺตโน ปฺรกฺกมํ อนฺุสฺสริตฺวา
อสุกฺกฺจฺจเน อสุกฺกมมํ กตฺวา อสุกฺกญจ อสุกฺกญจ อมิตฺตํ เอวํ
วิชฺฌิตฺวา เอวํ ปหฺริตฺวา อิมํ รชฺชสิริํ ปตฺโตสฺมิ ติ จินฺตยโต
พลวโสมนสฺสํ อฺุปฺปชฺชติ เอวเมวํ ภควาปี สทฺเวกสฺส โลกสฺส
๑. ม. สุกฺขสาขาย ฯ ๒. ม. สมปฺหาเร ฯ ๓. ม. หิ รชฺชสิริํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกวคควณณา หน้า ๔๗๘

ปรกุกมံ ทสเสสสุสามิ โส หิ มं ปรกุกโม อติวिय หาสเสสสติ
โสมนสฺสํ อุปฺปาเทสฺสตีติ ทุกฺกริ อกาสิ ฯ

อปิจ ปจฺฉิมํ ชนตํ อนุกมฺปนฺโตปิ (๑) อกาสิเยว ปจฺฉิมมา
หิ ชนตา สมฺมาสมฺพุทฺโธ กปฺปสฺตสฺสหฺสฺสาธิกานิ จตฺตาริ
อสงฺเขยฺยานิ ปารมิโย ปฺรูเตวปิ ปธานํ ปทหิตฺตวาว
สพฺพญฺญตฺตวณฺณํ ปตฺโต กิมฺงคํ ปน มยฺนติ ปธานวิริยิ
กตฺตพฺพิ มลฺลิสฺสตีติ เอวํ สนฺเต จิปปเมว ชาติชฺรามรณสฺส
อนุตํ กริสฺสตีติ ปจฺฉิมํ ชนตํ อนุกมฺปนฺโต (๑) อกาสิเยว ฯ

ทนฺเตภิกทนฺตมาชยาติ เหนฺจาทนฺเต(๒) อุปรินฺตํ
จเปตฺวา เจตฺสา จิตฺตฺนฺติ กุสฺลจิตฺเตน อกุสฺลจิตฺตํ อภิ-
นิกฺคณฺเฑหฺยฺนฺติ นิกฺคณฺเฑหฺยํ อภินิปปิเพยฺยฺนฺติ นิปปิเพยฺยํ ฯ
อภิสนฺตาเปยฺยฺนฺติ ตาเปตฺวา วิริยนิมฺมถนํ กรเยยฺยํ สารทฺโธติ
สทฺโรถ ปธานาภิกฺคฺนฺนฺสฺสาติ ปธานน อภิกฺคฺนฺนฺสฺส วิทฺธสฺส
สโตติ อตฺถโถ ฯ

อปฺปาณกนฺติ นิรฺสฺสาสกํ กมฺมารคคฺคฺริยาติ กมฺมารสฺส
คคฺคฺรนาพิยา สีสเวทนา โหนฺตีติ กุโตจิ นิกฺขมิตฺตุ อลภฺมานเห
วาทฺหิ สมฺภูจฺปิตา พฺลวติโย สีสเวทนา โหนฺติ สีสเปพ(๓)
ทเทยฺยาติ สีสเวรณํ ทเทยฺย เทวตาติ โพธิสฺตตฺตสฺส จงฺกมฺน-
โกภฺยิ ปณฺณสาลปฺริเวณฺสามนฺตา จ อธิวตฺถา เทวตา ฯ

๑. อนุกมฺปมาโนปิ ฯ ๒. ม. เหนฺจาทนฺเต ฯ ๓. ม. สีสเวจํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจกสุตตวณณา หน้า ๔๗๕

ตทา กิร โพรตตตส อธิมตเต กายทาเห อุปปนเน
มจจฉา อุทปาที โส จงกเมว นิสินโน หุตฺวา ปปติ ฯ
ตํ ทิสฺวา เทวตา(๑) กาลกโตติ (๒) อาหิสฺว ตา คนฺตฺวา
สุทฺโชนมหาราชสฺส อาโรเจสฺสุ ตุมหากํ ปฺตฺโต กาลกโตติ ฯ
มม ปฺตฺโต พุทฺโธ หุตฺวา กาลกโต โน อหุตฺวาติ พุทฺโธ
ภวิตฺถึ นาสกฺขิ ปชานญมียเยว ปตฺติวฺวา กาลกโตติ นานํ
สทฺทหามิ มม ปฺตฺตสฺส โพรตี อปฺตฺวา กาลกิริยา นาม
นตฺถิตี ฯ

อปรภาเค สมมาสมพุทฺธสฺส ฐมฺมจกํ ปวตฺเตตฺวา
อนฺุพฺพเพน ราชกํ คนฺตฺวา กปิลวตฺถึ อนฺุปฺปตฺตสฺส สุทฺโชน-
มหาราชา ปตฺตํ คเหตุวฺวา ปาสาถิ อาโรเปตฺวา ยาคฺขชฺชกํ
ทตฺวา อนฺตรรกตฺตสมเย เอตมตฺถึ อาโรเจสิ ภควา ตุมหากํ
ปชานกรณกาลे เทวตา อากนฺตฺวา ปฺตฺโต เต มหาราช
กาลกโต ตี อาหิสฺวตี กิ สทฺทหิ(๑) มหาราชาตี น ภควา
สทฺทหินฺติ อิทานิ มหาราช สฺปิณฺปฏิคฺคหนฺโต ปญฺจาย
อจฺจริยานิ ปสฺสนฺโต กิ สทฺทหิสฺสตี อหิปี พุทฺโธ ชาโต
ตฺวปี พุทฺธปีตา ชาโต ปฺพเพ ปน มยฺหิ อปริปฺกเก

- # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร เทวตา เอวมาหิสฺว วิหาโรเตวฺว โส อรหฺโตติ อรหฺนฺโต นาม
- # เอวรูปา โหนฺติ มตฺกสทิสฺสตี ลทฺธิยา วทฺนฺติ ฯ ตตฺถ ยา เทวตาตี ทิสฺสตี ฯ
- # ๒. ม. กาลงฺกโต ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๓. ม. สทฺทหสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวคฺควณณา หน้า ๔๘๐

ฉาณ โภชิจริย จรุตสฺส ฌมฺมปาลกฺุมารกาเลปี สิปฺปี
อุคฺคเหตุ คตสฺส ตุมฺหากํ ปุตุโต ฌมฺมปาลกฺุมารโ กาลกโต
อิทฺมสฺส อฏฺฐี ตี เอฟกฏฺฐี(๑) อหริตฺวา ทสฺเสสุ ตทาปี ตุมฺเห
มม ปุตุตสฺส อนฺตรามรณํ นาม นตฺถิ นานํ สทฺทหามิตี
อโวจฺจตุ มหาราชาคี อิมิสฺสา อตฺถุปฺปตฺติยา ภควา มหา-
ฌมฺมปาลชาตกํ กเถสิ ฯ

มา โข ตฺวํ มาริสาคี สมฺปิยายมานา อหํสุ ฯ
เทวตานํ กิร(๒) ปิยมนापโวหาโร ยทิทํ มาริสาคี อชฺชชิตฺนฺติ (๓)
อโกชนํ หลนฺติ วทามิตี อลนฺติ วทามิ อลํ อิมินา(๔) มา
เอวํ กริตฺถ น(๕) ยาเปตฺสามนฺติ เอวํ ปฏฺฐิเสเชมิตี อตฺถโธ ฯ

อมงฺคุรจฺจนฺตี มงฺคุรมจฺจนฺตี(๖) ฯ เอตาวปรมนฺติ ตาลํปี เวทนานํ
เอตํเยว ปรมํ อุตฺตมํ ปมาณํ ปิตุ สกฺกสฺส กมฺมนฺเต ฯ เป ฯ
ปจฺมํ ฉานํ อุปสมฺปชฺช วิหริตาคี รณฺโณ กิร วปฺปมงฺกล-
ทิวโส นาม โหตี ตทา อนฺกปฺปการํ ขาทนียํ โภชนียํ
ปฏฺฐิยาเทนฺติ นครวีถิโย โสธาเปตฺวา ปุณฺณฆเณ จปาเปตฺวา(๗)
ชชปฏฺฐากาทโย อุตฺสาเปตฺวา สกฺลนฺครํ เทววิมานํ วีย

- # ๑. ม. เอฟกฏฺฐี ฯ ๒. ม. กิรายํ ฯ ๓. โปราณฺสุ กุชฺชจฺจนฺตี ปญฺญาติ ฯ
- # ปาลิยํ ปน ชทฺธกฺนฺติ ฯ กตฺถจิ อชฺทฺธกฺนฺติปี ฯ โส อฺปริ ปาโจ อชฺชชิตฺนฺติ เอวํ
- # อชฺชชิตํ ภการสฺส ชการาเทสํ กตฺวาตี ภูทิกานฺวตฺตเนน โสธิตฺติ เวทิตฺพุโป ฯ
- # ๔. ม. อลํ อิมินา ฯ ๕. ม. นสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๖. ม. มงฺคุรจฺจนฺตี มงฺคุรมจฺจนฺตี ฯ
- # ๗. ม. จปาเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหสจกสุตตวณณน หน้ ๔๘๑

อลงกโรนุติ สพเพ ทสทมมกรทโย อหตวตถนิตถถ คนฐ-
มทลทปฏิมณทิตถ รชกเถ สนนิตตตติ รลโย กมมมต
นงคตตสทสทสี่ โยชียติ (๑) ตสมี ปน ทิวเส เอเกน โอน์(๒) อฏจ-
สตี โยเชนติ สพพนงคทลนนิ สทฐี พลิตทททรสุมิโยตเตหิ
ชณสโตณิสส รโถ วิย รชตปริกขิตตณิ(๓) โหนติ รลโย
ออลมพนงคคี่ รตตสวณณปริกขิตตติ โหติ พลิตทททน
สิงคณิปิ รสุมิปโตททปปี สวณณปริกขิตตถ โหนติ รช
มหสปริวเรณ นิกขมมโต ปุตตี คเหตุว อคมทสี่ ๑

กมมมตฏจณเน เอโก ชมพुरुโก โพหลปตตปทลทโส
สณทจณโย (๔) อโหสิ ตสส เทฐจ กุมารสส สยน์
ปณณเปตว อูปริ สวณณตารจจิติ วิตณน พนชทเปตว
สณิปคกรณ ปริกขิปทเปตว อารกขั จเปตว รช
สพพอลงกกรี่ อลงกริตว อมจกคณปรีวโต นงคทกรณจณน
อคมทสี่ ตตถ รช สวณณนงคคี่ คณหทติ อมจจ
เอเกนูนอฏจสตรชตทนงคทลนนิ (๕)กสสทก เทสนงคทลนนิเต ตณิ(๕)
คเหตุว อโถ จิโต จ กสนุติ รช ปน โอรโต ว
ปารี คจจติ ปารโต ว โอรี่ คจจติ เอตสมี จณ
มหสสมปตติ โหติ โพชิสตตติ ปรีวเรตว นิสินนท ชทติโย
๑. ม. นงคตตสทสทสี่ โยชียติ ๑ ๒. ม. อุน์ ๑ ๓. ม. รชตปริกขิตตณิ ๑
เอวมุปรีปี ๑ ๔. ม. สนทจณโย ๑ ๕. ม. อัย ปทโจ นตถิ ๑

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๔๘๒

รณโณ สมฺปตฺตี ปสฺสิสฺสามาติ อนฺโตสทาณิโต พหิ นิกฺขนฺตา ฯ
 โโพธิสฺสโต อิติ จิตฺ จ โอลิเกณฺโต กณฺจ(๑) อทิสฺวา เวเคน
 อฏฺฐาย ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา อานาปานํ ปริกฺคเหตฺวา
 ปจฺมชฺฌานํ นิพฺพตฺเตสึ ชาติโย ชชฺชโกชฺชนฺตเร วิจฺรมาณา
 โลกํ จิรายีสุ เสสรุกฺขานํ ฉายา นีวตฺตา ตสฺส ปน
 รุกฺขสฺส ปริมณฺฑลา หุตฺวา อฏฺฐาสิ ชาติโย อยฺยปฺตฺโต
 เอกโกติ เวเคน สามี อุกฺขิปิตฺวา อนฺโต ปวิสฺมาณา โโพธิสฺสโต
 สยเน ปลฺลงฺเกน นิสินฺนํ ตลฺจ ปาฎิหาริยํ ทิสฺวา คนฺตฺวา
 รณโณ อาโรจยีสุ เทว กุมารโ อเวิ นิสินฺโน อณฺเณสํ
 รุกฺขานํ ฉายา นีวตฺตา ชมฺพุรฺกฺขสฺส ปริมณฺฑลา จิตฺติ ฯ
 ราชา เวเคนาคนฺตฺวา ปาฎิหาริยํ ทิสฺวา อิทํ เต ตาต
 ทฺติยํ วนฺทนนฺ ติ ปฺตฺตํ วนฺทิ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ
 ปิตฺ สกฺกสฺส กมฺมณฺเต เป ปจฺมํ ฌานํ อฺปสมฺปชฺช
 วิหริตา ติ สียา นฺ โข เอโส มคฺโค โโพธายาติ ภเวยฺย
 นฺ โข เอตํ อานาปานสฺติปจฺมชฺฌานํ พุชฺฌนฺตฺถาย มคฺโคติ ฯ
 สตานุสาริวิญฺญาณนฺติ น ยิทํ ทฺกกรฺ (๒) โโพธาย มคฺโค ภวิสฺสตี
 อานาปานสฺติปจฺมชฺฌานํ ปน ภวิสฺสตีติ อเวิ เอกํ เทว วาเร
 อฺปฺปนฺนสฺติยา อนนฺตรํ อฺปฺปนฺนํ วิญฺญาณํ สตานุสาริ-
 วิญฺญาณํ นาม ฯ ยํ ตํ สุขนฺติ ยนฺตํ อานาปานสฺติ-
 # ๑. ม. กณฺจ ฯ ๒. ม. อยฺ ปาโธ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจฺจกสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๘๓

ปจฺมชฺฌานสุขํ ฯ

ปจฺจุปฺภูจฺจิตฺตา โหนฺตึตฺติ ปณฺณสาลปฺริเวณสมฺมชฺชนาทิวตฺต-
กรณฺณ อุปฺภูจฺจิตฺตา โหนฺตึ พาทฺตุลฺลิกอฺติ ปจฺจุยพาทฺตุลฺลิกอฺ
อวตฺตอฺ พาทฺตุลฺลาชาติ รสคฺคิทุโร หุตฺวา ปณฺธิตปฺปิณฺฑปาตาทึนํ
อตุถาย อวตฺตอฺ นิพฺพิชฺช ปกฺกมึสูตฺติ อุกฺกณฺจิตฺวา ชมฺม-
นินฺยาเมเนว ปกฺกนฺตา โพธิสฺตตฺตสฺส สมฺโพธิปฺปตฺตกาเล (๑) กาย-
วิเวกสฺส โอกาสทานตฺถํ ชมฺมตาย กตา กจฺจนฺตา จ อณฺณตฺถ (๒)
อคนฺตฺวา พาราณสีเมว อคมํสุ โพธิสฺตอฺโต เตสุ กเตสุ
อชฺชตฺตมาสี กายวิเวกํ ลภิตฺวา โพธิมณฺฑาเล (๓) อปฺราชิตปฺปลงฺเกน (๔)
นินฺสีทิตฺวา สพฺพณฺณตฺถวณฺณํ ปฏฺวิวิชฺฌิ ฯ

วิวิจฺเจว กามะหิตฺตอาทิ ภยเกรเว วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตพฺพิ ฯ

อภิขานามิ โข ปนาหนฺตึ อัยํ ปาฏฺฐิเยกฺโก อนฺุสนฺธิ ฯ
นิกฺคณฺโจ กิร จินฺเตสิ อหํ สมณฺโณ โคตมํ เอกํ ปณฺหํ ปุจฺฉิ
สมณฺโณ โคตโม อปฺราปี มํ อคฺคิเวสฺสน อปฺราปี มํ
อคฺคิเวสฺสนาติ ปฺริโยสานํ อทฺตฺเสนฺโต กเถติเยว(๕) กุปฺปีโต
นุ โข ตี อถ ภควา อคฺคิเวสฺสน ตถาคเต อนเกสฺตตาย
ปฺริสาย ชมฺมํ เทเสนฺเต กุปฺปีโต สมณฺโณ โคตโมติ เอโกปฺปี
วตฺตวา นตฺถ(๖) ปเรสี โพชนตฺถาย ปฏฺวิวิชฺฌนตฺถาย จ(๗) ตถาคโต
๑. ม. สมฺโพธิสฺตตฺตกาเล ฯ ๒. ม. อณฺณตฺถวณฺณํ ฯ ๓. ม. โพธิมณฺฑาเล ฯ
๔. ม. ...ปฺปลงฺเก ฯ ๕. ม. กเถติเยว ฯ ๖. ม. อิตฺตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๗. ม. เอว ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๘๔

ฌมมึ เทเสตีติ ทสเสนุโต อิมึ ฌมมเตสนัน อารภิ ตตถ
 อารพุกาติ สนุชาย ยาวเทวาติ ปโยชนวิธิปริจเจทนิยมนัน(๑) ฯ
 อิทั วุตตัง โหติ ปเรสั วิญญาปนเมว ตถาคตสส ฌมมเตสนาย
 ปโยชนัน ตสฺมา น เอกสเสว เทเสตี ยตตกา วิญญาตาโร
 อตถิ สพเพสั เทเสตีติ ตสฺมีเยว ปุริมสฺมินฺติ อิมินา ก็
 ทสเสตีติ(๒) สจจโก กิร จินฺเตสิ สมโณ โคตโม อภิรุโป
 ปาสาทิกโก สฺมุสฺสิตัง ทนฺตาวรณัง ชิวหา มุทฺทา มชฺฐั วากุกรณัง
 ปริสั รัชชนุโต (๓) มณฺเณ วิจฺรติ อตฺตโต(๔) ปนสฺส จิตฺเตกคฺคตา
 นตฺถิ ติ อถ ภควา อคฺคิเวสฺสน น ตถาคโต(๕) ปริสั รัชชนุโต
 วิจฺรติ จกฺกวาพริยนฺตายปิ ปริสาย ตถาคโต ฌมมึ เทเสตี
 อสฺลฺลีนฺ อุนฺปฺลิตฺโต เอตฺตํ เอกวิหารีสุณฺณตผลสฺมาปตฺตี(๖)
 อุนฺยตฺโตติ ทสฺเสตฺตุ เอวมาห ฯ

อชฺชตฺตเมวาติ โคจรัชชตฺตเมว สนฺนีสาทมิมิตฺติ (๗) สนฺนีสี-
 ทาเปมิ ตถาคโต หิ ยสฺมี ขณฺเณ ปริสตา สาธุการี เทติ
 ตสฺมี ขณฺเณ ปุพฺพภาเคน (๘) ปริจฺฉินฺนิตฺตฺวา ผลสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชติ
 สาธุการสทฺทสฺส นิกฺโขเส อปริจฺฉินฺนเนเยว (๙) สฺมาปตฺติโต
 วุฏฺฐาย จิตฺตฺจฺจานโต ปฏฺฐาย ฌมมึ เทเสตี พุทฺธานัน หิ
 # ๑. สี. ปโยชนาวธิ... ฯ ๒. ม. ทสฺเสตีติ ฯ ๓. ม. รณฺเชนุโต ฯ เอวมุปริปี ฯ
 # ๔. ม. น ตถาคโต ฯ ๕. ม. เอกวิหารี... ฯ ๖. สฺยา. สนฺนีสีทามิมิตฺติ ฯ
 # ๘. ม. ปุพฺพาทิกเคน ฯ ๙. สี. อุนฺปฺจฉินฺนเนเยว ฯ ม. อวิจฺฉินฺนเนเยว ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกวกฤคณา หน้า ๔๘๕

ภวงคปริวาโส ลหุโก โหตีต(๑) อสุสาสวาเร ปสุสาสวาเร
ผลสมาปตฺตี (๒) สมาปชฺชนฺติ เยน สฺกํ นิจฺจกปฺปนฺติ เยน
สุณฺเณน ผลสมาธินา นิจฺจกาลี วิหรามิ ตสฺมี สมาธินิมิตฺเต
จิตฺตํ สณฺนเปมิ สมากทามิตฺติ ทสฺเสติ ฯ

โอกปฺปนิยเมตฺนฺติ สทฺทหนิยเมตฺ เอวํ ภควโต เอกคฺค-
จิตฺตํ สมปฺปฏิจฺฉิตฺวา อิทานิ อตฺตนา (๓) โไอวฏฺฐิกสาร์ กตฺวา
อานิตฺตํ ปญฺหํ ปุจฺฉนฺโต อภิขานาติ โข ปน ภวํ โคตโม ทิวา
สุปีตาติ อาห ขถา หิ สุนฺโข นาม อสมฺภินฺนชิริปฺก-
ปายาสํ สปฺปิณา โยเชตฺวา อุทฺรปฺริ โภชิตฺปิ คฺคํ ทิสฺวา
อขาทิตฺวา คนฺตุํ น สกฺกา(๔) อขาทมาโน ฌายิตฺวาปี
กจฺฉติ อฌายิตฺวาว คตฺสฺส กิรฺสฺส สีลํ รุชฺชติ เอวเมว
อิมสฺสปี สตฺถา อสมฺภินฺนชิริปฺกปายาสสทิสํ อภินิภฺขมนโต
ปฏฺฐาย ยาว อาสวภฺขยา ปสาทนฺิยชฺมฺมเทสนํ เทเสติ ฯ
เอตฺสฺส ปน เอวรूपํ ชฺมฺมเทสนํ สุตฺวา สตฺถริ ปสาทมตฺตํปี
น อุปฺปนฺนํ ตสฺมา โไอวฏฺฐิกสาร์ กตฺวา อานิตฺตํ ปญฺหํ
อปุจฺฉิตฺวา คนฺตุํ อสฺกโกนฺโต เอวมาห อถ (๕) ยสฺมา ถินมิทฺธํ
สพฺพชฺีณาสวานํ อรหตฺตมคฺเคเนว ปหิยติ กายทรโล ปน
อุปาทินฺนเกปี โหติ อฺนุปาทินฺนเกปี ตถา หิ กมลฺุปฺปลาทีนิ
เอกสฺมี กาเล วิกสนฺติ เอกสฺมี มกฺลानी โหนฺติ สายํ เกสณฺจิ
๑. ม. โหตีติ ฯ ๒. ม. สมาปตฺตี ฯ ๓. ม. อตฺตโน ฯ ๔. ม.สกฺกา ฯ
๕. ม. ตตฺถ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถุคณณนา หน้า ๔๘๖

รุกขานํ (๑)ปตฺตานิ ปฏิสันฺนติ ปาโต วิปฺพาริกานิ โหนฺติ ฯ
เอวํ อุปาทินฺนํ กสฺส กายสฺส ทโรเยว ทรวเสณ ภวฺงฺคโสตถุจ
อิธ นิทฺทาติ อธิปฺเปตํ ตํ ชีณาสวานํปิ โหติ ตํ สนฺธาย
อภิขานามหนฺ ตีอาทิมหา สมฺโมหวิหารสฺมี วทนฺตฺติ สมฺโมห-
วิหาโรติ วทนฺติ ฯ

อาสชฺช อาสชฺชชาติ ฆญฺเฐตฺวา ฆญฺเฐตฺวา อุปฺนึเตหีติ
อุปฺเนตฺวา กถิตฺติ วจนฺเปเถหีติ วจนฺเห อภินนฺทิตฺวา
อนฺุโมทิตฺวาติ อตฺนฺติ จิตฺเตน(๒) สมฺปฏฺิจฺจนฺโต อภินนฺทิตฺวา วาจา(๓)
ปัสฺสนฺโต อนฺุโมทิตฺวา ภควตา อิมสฺส นิกณฺจสฺส เทว
สฺตฺตานิ กถิตานิ ปฺริมฺสฺสฺตํ เอโก ภานฺวาโร อิํ ทิยฺขุโธ
อิติ อขฺตฺเตยฺ ภานฺวาเร สฺตฺวาปิ อัย นิกณฺจโ นว
อภิสมยฺปฺตฺโต(๔) น ปพฺพชฺชิตฺโต น สรณฺสฺส ปตฺติฏฺจิตฺโต กสฺมา
เอตสฺส ภควา ฆมฺมํ เทเสสฺสีติ อนาคเต วาสนตฺถาย ฯ
ปสฺสตี หิ ภควา อิมสฺส อิทานิ อุปฺนึสฺสโย นตฺถิ มยฺหํ
ปนฺ ปรีนิพฺพานโต สมชฺชีกานํ ทฺวินฺนํ วสฺสสฺตานํ อจฺจเยน
ตมฺพปณฺณิทีเป สาสนํ ปตฺติฏฺจหิสฺสตี ตตฺรารํ กุลฆเร
นิพฺพตฺติตฺวา สมฺปตฺเต กาลे ปพฺพชฺชิตฺวา ตีณิ ปิฏฺกานิ
อุคฺคเหตฺวา วิปสฺสนํ วทฺเฒตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ
ปตฺวา กภาพฺพุทฺธรฺกฺขิตฺโต(๕) นาม มหาชีณาสโว ภวิสฺสตีติ อิํ
๑. ม. รุกขานมฺปิ ฯ ๒. ม. อตฺนฺติ จิตฺเตน ฯ ๓. ม. วาจาปิ ฯ
๔. ม. อภิสมยฺปฺตฺโต ฯ ๕. ม. กภาพฺพุทฺธรฺกฺขิตฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจจกสูตตวณณา หน้า ๔๘๗

ทิสฺวา อนาคเต วาสนตุถาย ฐมมํ เทเสถิ ฯ

โสปิ ตเถว (๑) ตมฺพปณฺณิทีปมฺหิ สาสเน ปติฏฺฐิตเ เทว-
 โลกโต จิตฺวา ทกฺขิณาภิวิหารสฺส ภิกฺขจาจรคามเ เอกสฺมี
 อมจฺจกุลเ นิพฺพตฺโต ปพฺพชฺชาสมตฺถโยพฺพเน (๒) ปพฺพชิตฺวา เตปิฏฺกํ
 พุทฺธวณฺํ อุกฺกเหตุวา คณฺํ ปรีหรนฺโต มหาภิกฺขสงฺฆปริวฺโต
 อุปฺชฌายํ ปสฺสตีคฺคํ อคมาตี อตฺสส อุปฺชฌายเ สทฺธิวิหาริํ
 โจเทสฺสามีตี เตปิฏฺกํ พุทฺธวณฺํ อุกฺกเหตุวา อากเตน เตน
 สทฺธิ มุขํ ทตฺวา กถามตฺตํปี น อกาตี โส ปจฺจสฺสมเย
 วุฏฺฐาย เทรสฺส สนฺตีกํ กนฺตฺวา ฆนฺเต ตฺเมห มยิ
 กนฺตมฺมํ กตฺวา ตฺมฺหากํ สนฺตีกํ (๓) อากเต มุขํ
 ทตฺวา กถามตฺตํปี น กริตฺถ โก มยฺหํ โทโส ติ ปฺจฺจนิ ฯ
 เถโร อาห อวฺโส พุทฺธรกฺขิต เอตฺตเกเนว ปพฺพชฺชาภิจฺจํ
 เม มตฺถกํ ปตฺตคฺคณฺตี สลฺยณฺํ กโรตี ติ ก็ กโรมิ ฆนฺเตติ ฯ
 คณฺํ วิโนเทตฺวา ตฺวํ ปปฺพจํ ฉินฺทิตฺวา เจตฺยปพฺพตฺวิหาริํ (๔)
 กนฺตฺวา สมณฐมฺมํ กโรหีตี โส อุปฺชฌายสฺส โอวาเท ฐตฺวา
 ตถา กตฺวา(๕) สห ปฏฺฐิสฺมุทฺทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา ปุณฺณวา
 ราชปฺปฺชิตฺโต หุตฺวา มหาภิกฺขสงฺฆปริวารเ เจตฺยปพฺพตฺวิหารเ
 วลี ฯ

ตฺสฺมี จ (๖) กาลเ ติสฺสสมหาราชา อุโปสฺถกมฺมํ กโรนฺโต
 # ๑. ม. ตตฺเถว ฯ ๒. สี. ปพฺพชฺชาสมตฺถเย ฯ ๓. ม. สนฺตีกเ ฯ
 # ๔. สี. วาตกสิตฺตปพฺพตฺวิหาริํ ฯ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๖. ม. หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกคควณณา หน้า ๔๘๘

เจตียปพพเต ราชเลณ เวสติ โส เณรสส อฎจากภิกขุโน
 สณณ อทาสี ยทา มยห อโยโย ปณห วิสซชเชสิ ฌมม
 วา กเถติ ตทา เม สณณ ทเพยยาธา ตี เถโรปี เอกสมมี
 ฌมมสสวนทิวเส ภิกขสงฆปริวัโต (๑) กณฎกเจตียงคณ(๒) อารุห
 เจตีย วนทิตวา กาลทุมพริรฎขมูเล (๓) อฎจาสี อถ น อเอโก
 ปิณทปาดิกคเถโร กาทการามสตุตตนะเต(๔) ปณห ปุจณิ เถโร นน
 อาวุโส อชช ฌมมสสวนทิวโสติ อาห อาม ฆนเต
 ฌมมสสวนทิวโสติ เตนห ปิจก อานถ อีเชว นิสินนา
 ฌมมสสวนน กริสสามาติ อถสส รฎขมูเล อาสนน ปณณเปตวา
 อทสุ เถโร ปุพพคาธา วตวา กาทการามสตุต อารภี โสปีสส
 อฎจากทหโร รณโย สณณมทาสี (๕) ราชา ปุพพคาธาสุ
 อนิฎจิตาสูเยว ปาปุณิ ปตวา จ อณณตทเวเสเนว ปริสนเต
 จตวา ตियามรตตี จิตโกว ฌมม สุตวา เณรสส อิทมโวจ
 ภควาติ วจนกาเล สาธุการิ อทาสี เถโร ฌตวา กทา
 อากโตสิ มหาราชาคี ปุจณิ ปุพพคาธาโอสารณกาเลเยว
 ฆนเตติ มหาราช ทุกกกรนเต กตนติ นยิท ฆนเต ทุกกกริ
 ยที ปน เม อยยสส ฌมมกถ อารทชกาลโต ปฎจาย
 เอกปเทปี อณณาวีหิตภาโว อโหสิ ตมพปณณิทีปสส ปโตทยฎจ
 # ๑. ม. ภิกขสงฆปริวาโร ฯ ๒. ม. กณฎกเจตียงคณ ฯ
 # ๓. ม. กาทติมพฎขมูเล ฯ ๔. ม. กาทการามสตุตตนะเต ฯ เอวมปริปี ฯ
 # ๕. ม. สณณ ทาเปสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาสจจกสุตตวณณา หน้า ๔๘๕

นิตฺถนมตฺเตปี จาเน สามิภาโว นาม เม มา โหตุติ สปลั
อกาสิ ฯ

ตสฺมี ปน สุตฺเต พุทฺธคฺคา ปรีตีปีตา ตสฺมา ราชา
ปฺจจฺฉิ เอตฺตกาเว ฆนฺเต พุทฺธคฺคา อุททาหุ อญฺเณปี อตฺถิติ ฯ
มยา กถิตโต มหาราช อกถิตเมว พหุ อปฺปมาณฺนติ อุปฺม
ฆนฺเต กโรธาติ ยถา มหาราช กรีสฺสทสฺสมตฺเต สาลิกฺเขตฺเต
เอกสาลิสฺสโต อวเสสสาลีเยว พหุ เอวํ มยา กถิตคฺคา
อปฺปา อวเสสา พหุติ อปฺรีปี ฆนฺเต อุปฺม กโรธาติ ฯ
ยถา มหาราช มหาคฺจกาย โอมฺพณฺณาย สฺวจิปาสิ สมฺมุขํ
กเรยฺย สฺวจิปาเสน คตฺติ อุทกํ อปฺปี เสสิ พหุ เอว (๑)
มยา กถิตคฺคา อปฺปา อวเสสา พหุติ อปฺรีปี ฆนฺเต
อุปฺม กโรธาติ อิธ มหาราช วาตกสฺกฺคา (๒) นาม อากาเส
กิปฺนฺตา วิจฺรณฺติ ชุทฺทกา(๓) สกฺกฺชาติ กิ นฺ โข ตสฺส
สกฺกฺสฺส อากาเส ปกฺขปฺปสฺสาร์ณฺจฺจัน พหุ อวเสโส
อากาโสติ(๔) ฯ กิ ฆนฺเต วทถ อปฺโป ตสฺส ปกฺขปฺปสฺสาร์ณฺกาโส
อวเสโสว พหุติ เอวเมว มหาราช อปฺปกา มยา พุทฺธ-
คฺคา กถิตา อวเสสา พหุ อนฺนฺตา อปฺปเมยฺยาติ สฺกถิตํ
ฆนฺเต อนฺนฺตา พุทฺธคฺคา อนฺนฺเตเนว อากาเสน อุปฺมิตา
ปฺสนฺนา มยฺย อยฺยสฺส อนฺจฺจวิกิ ปน กาคฺคิ น สกฺโกม
๑. ม. เอวเมว ฯ ๒. ม. จาตกสฺกฺคา ฯ ๓. ม. ชุทฺทกา ส ฯ
๔. ม. อากาโส อปฺโปติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๕๐

อัย เม ทุกคตปณณาการอ อิมสมี่ ตมพปณณทึเป อิม
โยชนสตัก (๑) รชช อัยยสส เทมาติ ตูเมหหิ มหาราช
อตุตโน ปสนนากาโร กโต มัย ปน อมหากั ทินนั
รชช ตุมหากัเยว เทม. ฐมเมเน สเมเน รชช การเห
มหาราชาคี ฯ

มหาสจกสตุตตวณณา นิฏจिता

ณฏจึ ฯ

จุลตตมหาสงขยสตุตตวณณา(๒)

เอวมเม สุตนติ จุลตตมหาสงขยสตุตตี ตตถ ปุพพาราม
มิการมาตุ ปาสาเทติ ปุพพารามสงขาเต วิหารเ มิการมาตุยา
ปาสาเท ตตฺรายั อนุปุพพิกถา ฯ

อตีเต สตสหัสสกปมตถเก เอกา อุปาสิกา ปทุมุตตรั
ภควนติ นิมนเตตฺวา พุทฺธปมฺขสฺส ภิกขสงฆสฺส สตสหัสสั
ทานั ทตฺวา ภควโต ปาทุมูเล นิปชชิตฺวา อนาคเต
ตุมหากัทิสสฺส พุทฺธสฺส อคฺคฺปุฏฺจายิกา โหมี ตี ปตถนั อกาสิ ฯ
สา กปฺปสตสหัสสั เทเวสุ เจว มนฺุเสสฺส จ สัสริตฺวา อมหากั
ภควโต กालเ ภทฺทียนคเร เมณฺทกเสฏฺจิปุตฺตสฺส(๓) เสฏฺจโน เกเห
๑. ม. ตีโยชนสตัก ฯ ๒. ม. จุพตตมหา... ฯ เอวมุปรึปี ฯ
๓. ม. เมณฺทกเสฏฺจิปุตฺตสฺส ฐนณชยสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลตตณหาสขยสุตตวณณา หน้า ๔๕๑

สุมนเทวียา กุจฉิมมี ปฏิสนธิ คณหิ ชาตกาเล จสุสา
วิสาชาติ นามํ อํกุสุ สทา ยทา ภควา ภทฺทियนครํ
อคมาสิ ตทา ปลจทาริกาเสเทหิ สทฺธิ ภควโต ปจจुकุมนํ
กตฺวา ปจสมทสฺสนมฺหิเยว โสตาปนฺนา อโหสิ อปรภาเค
สาวตฺถิยํ มิคารเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ปุณฺณวฑฺฒนกุมารสฺส (๑) เกหํ คตา
ตตฺถ นํ มิคารเสฏฺฐิ มาตฺตฺถฺจฺจเนน จเปติ ตสฺมา มิคาร
มาตาคี วุจฺจติ ฯ

ปติกฺลํ กจฺฉนฺตฺติยา จสุสา ปิตา มหาลดาปิลนฺธนํ นาม
การาเปติ ตสฺมี ปิลนฺธเนน จตฺสฺโส วชรนาพิโย อุปโยคํ
อคมํสุ มุตฺตานํ เอกาทส นาพิโย ปวาพานํ ทฺวาวิสติ
นาพิโย มณินํ เตตฺถีส (๒) นาพิโย อิติ เอเตหิ จ อญฺเณหิ
จ สตฺตวณฺเณหิ รตฺเนหิ นิฏฺจฺจณํ อคมาสิ ตํ สีเส
ปฏิมุกกํ ยาว ปาทปฏฺจฺจยา ภสฺสติ ปญฺจนฺนํ หตฺถินํ พลํ
ธารยมานาว ปน(๓) อิตฺถิ ธารตฺถุ สกฺโกติ สทา อปรภาเค
ทสพลสฺส อคฺคฺคฺจฺจยาภิกา หุตฺวา ตํ ปสาธนํ วิสฺสชฺเชตฺวา(๔)
นวหิ โกฏฺฐิหิ ภควโต วิหารํ การยมานา กรีสฺมตฺเต ฐุมิภาเค
ปาสาทํ (๕) การสิ ตสฺส อุปริมภูมฺยํ ปญฺจกพฺภสฺตานิ โหนฺติ
เหฏฺฐิมภูมฺยํ(๖)ปญฺจจติ คพฺภสฺสทสฺสปฏิมณฺฑลิตอ อโหสิ สทา
๑. ม. ปุณฺณ... ฯ ๒. ม. เตตฺถีส ฯ ๓. ม. นํ ฯ ๔. ม. วิสฺสชฺเชตฺวา ฯ เอวมฺปิรปํ ฯ
๕. สී. วิหารํ ฯ ๖. ม. เหฏฺฐิมภูมฺยํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถา หนา ๔๕๒

สุทฺธปาสาโทว น โสภตี ตี ตํ ปรีวาเรตฺวา ปลฺย ทฺวิญฺญ-
เลหสตานี ปลฺย จุลลปาสาทสตานี ปลฺย ทิปฺภสาลสตานี (๑)
การาเปสี วิหารมโห จตุหิ มาเสหิ นิฏฺฐานัน อคมาสี

มาตุคามตฺตภาเว จิตาย วิสาขาย วีย อลฺยลฺยสุสา
พุทฺธสาสเน ธนปรีจจาโค นาม นตฺถิ ปุริสตฺตภาเว จิตฺต
จ อนาถปิ่นฺทิกสุส วีย อลฺยลฺยสุส พุทฺธสาสเน ธนปรีจจาโค
นาม นตฺถิ โส หิ จตฺตปฺลยาสโกฏฺเฑโย วิสฺสชฺเชตฺวา สาวตฺถิยา
ทกฺขิณภาเค อนุราชปฺรสุส มหาวิหารสทิสเส จานเน เขตฺวาน-
มหาวิหารัน นาม การะสี วิสาขา สาวตฺถิยา ปาจिनภาเค
อตุตฺตมเทวีวิมานสทิสเส (๒) จานเน ปุพฺพพารามัน นาม การะสี ฯ
ภควา อิมะสํ ทฺวินฺนํ กุลานัน อนุกมฺปาย สาวตฺถิ นิสฺสาย
วิหรนฺโต อิมะสุ ทฺวีสุ ปาสาทะสุ(๑) นิพฺพุทฺธวาลัน วสิ เอกัน
อนฺโตวสุสํ เขตฺวานเน วสตี เอกัน ปุพฺพพารามเน เอตฺสุมิ ปน
สมเย ภควา ปุพฺพพารามเน วิหรตี เตเน วุตฺตํ ปุพฺพพาราม
มิการมาตุ ปาสาทะตี ฯ

กิตฺตาวตา นฺุ โข ภนฺเตติ กิตฺตเกเน นฺุ โข ภนฺเต ฯ
สงฺขิตฺเตเน ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต โหตีติ ตณฺหาสงฺขเย นิพฺพาน
ตํ อารมฺมณัน กตฺวา วิมุตฺตจิตฺตตาย ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺโต นาม
สงฺขิตฺเตเน กิตฺตาวตา โหตี ยาย ปฏฺิปปตฺติยา ตณฺหาสงฺขย-
๑. ม. ทิปฺภสาลสตานี จ ฯ ๒. ม. ...วิหารสทิสเส ฯ ๓. ม. วิหาระสุ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณฺหาสงฺขยสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๕๓

วิมุตโต โหติ คเมว(๑) ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ปุพฺพภาคปฺปฏิปทํ
สงฺขิตฺเตน เทเสถาติ ปุจฺจติ อจฺจนฺตนิฏฺฐโจติ ขยวยสงฺขาตํ
อนุตํ อตีตา(๒) อจฺจนฺตา อจฺจนฺตา นิฏฺฐา อสฺสาติ อจฺจนฺต-
นิฏฺฐโจ เอกนฺตนิฏฺฐโจ สตตนิฏฺฐโจติ อตฺโถ(๓) อจฺจนฺตโยคกฺกเขมีติ
สตตอจฺโยคกฺกเขมีติ(๔) อตฺโถ(๕) อจฺจนฺตฺพฺรหฺมจารีติ นิจฺจ-
พฺรหฺมจารีติ อตฺโถ อจฺจนฺตํ ปรีโยसानมสฺสาติ ปุริมฺนเยเนว
อจฺจนฺตปรีโยसानิ เสฏฺฐโจ เทวมนุสฺसानนฺติ เทวานญจ
มนุสฺसानญจ เสฏฺฐโจ อุตฺตโม. เอวรฺูโป ภิกฺขุ กิตฺตาวตา
โหติ ชิปฺปเมตฺสฺส สงฺเขเปเนว ปฺปฏิปตฺตี กเถถาติ ภควนฺตํ
યાจติ กสฺมา ปเนส เอว เวคยตีติ กิพฺ อญฺญวิตฺ-
กามตาฯ

อัย กิร อญฺญานกิพฺ อาณาเปตฺวา จตฺตฺหิ มหाराเชหิ (๖)
จตฺตฺส ทิสาสฺ อารกฺขํ คาหาเปตฺวา ทฺวีสุ เทวโลเกสุ เทวสงฺฆเณ
ปรีวฺโต อจฺจตฺเตยฺยาหิ นาฏโกฏฺฐีหิ สทฺธี เอราวณฺ์ อารุญฺห
อญฺญานทฺวารเ จิโต อิเม ปญฺเห (๗) สลฺลกฺกเขสิ กิตฺตเกน นฺ (๘)
ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺตสฺส ชีณาสวสฺส สงฺเขปโต อากมฺนียปุพฺพ-
ภาคปฺปฏิปทา โหตี ติ อถสฺส เอตทโหสิ อัย ปโยห อติวีย

- # ๑. ม. ตํ เมฯ ๒. ม. อตีตาติฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร อจฺจนฺตํ โยคกฺกเขมีตีติ
- # ทิสฺสตีฯ ๔. ม. อจฺจนฺตโยคกฺกเขมีฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร อจฺจนฺตํ พฺรหฺมจารีตีติ
- # ทิสฺสตีฯ ๖. ม. มหाराชฺหิฯ ๗. ม. ปญฺหํฯ ๘. ม. นฺ โขฯ

*เล่มที่ ๘ มหามกกวคควณณา หน้า ๔๕๔

สสุสิริโก สจَاه อิมํ ปลหํ อนุคคณหิตวาว อูยยานํ
 ปวิสิสสามิ จทวาริเกหิ อารมมณหิ นิम्मถิตो น ปุณ
 อิมํ ปลหํ สลลทขเสสามิ ติฏฐตฺ ตาว อูยยานกัิพา สตุถ
 สนฺตักํ คนฺตวาท อิมํ ปลหํ ปุจฺฉิตฺวาท อुकคหิตปโทยห อูยยาน
 กัิพิสสามิ ติ หตฺถิกขนฺเช อนุตฺรหิตो ภควโต สนฺติก
 ปาตุโรหิติ เตปิ จตฺตารो มหาราชาโน อารกขํ คเหตุวาท
 จิตฺตฺจानเนยว จิตา ปริจาริกเทวสงฆापิ นาฏกานปิ เอรಾವโณปิ
 นาคราชา ตตฺถเว อูยยานทวาทเร อฏฺฐาติ เอวมเส กัิพํ
 อนุภวิตุกามตาย เวคายนฺโต เอวมาท ฯ

สพฺเพ ชมฺมา นาลํ อภินเวสาชาติ เอตฺถ สพฺเพ ชมฺมา
 นาม ปลยจกขนฺธา ทวาทสายตนาณิ อฏฺฐารส ธาตุโย เต
 สพฺเพปิ ตณฺหาทิกฺขจิวเสณ อภินเวสายนาลํ น ปริยตฺตา
 น สมตฺถา น ยุตฺตา กสฺมา คหิตากาเรน อติฏฺฐหนฺโต (๑)
 เต หิ นิจฺจาคิ คหิตापิ อนิจฺจาว สมฺปชฺชนฺติ สุชาติ
 คหิตापิ ทุกฺขาว สมฺปชฺชนฺติ อตฺตาคิ คหิตापิ อนตฺตาว
 สมฺปชฺชนฺติ ตสฺมา นาลํ อภินเวสายน อภิชานาตีติ อนิจฺจํ
 ทุกฺขํ อนตฺตาคิ ฌาตปฺริยญาย อภิชานาติ ปฺริชานาตีติ ตเถว
 ตีรณปฺริยญาย ปฺริชานาติ ยงฺกิลฺลิจิ เวทนฺนฺติ อนุตฺมโส
 ปลยจวิญญานสมฺปยุตฺตํปิ ยงฺกิลฺลิจิ อปฺปมตฺตกํปิ เวทนํ อนุภวาติ
 # ๑. ม. อติฏฺฐหนฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณหาสงขยสุตตวณณนา หน้า ๔๕๕

อิมินา ภควา สกุกสฺส เทวานมินุทสฺส เวทनावเสน นิพพตเตตฺวา
อรูปรคฺคหํ ทสฺเสตฺติ สเจ ปน เวทนาภมฺมภูจฺจันํ เหฏฺฐา
น กถิตํ ภเวยฺย อิมสฺมี จาเน กเถตพฺพํ สียา เหฏฺฐา
ปน กถิตํ ตสฺมา สติปฺภูจฺจानเน วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ
อนิจฺจานุปลสฺสีตฺติ เอตฺถ อนิจฺจํ เวทิตพฺพํ อนิจฺจานุปลสฺสนา
เวทิตพฺพา อนิจฺจานุปลสฺสี เวทิตพฺโพ ตตฺถ อนิจฺจนฺตฺติ
ปฺลยจฺกขนฺธา เต หิ อุปฺปาทวยฺภูเจเน อนิจฺจา อนิจฺจา-
นุปลสฺสนาติ ปฺลยจฺกขนฺธานํ ขยโต วยโต ทสฺสนํ ฅาณํ ฯ
อนิจฺจานุปลสฺสีตฺติ เตน ฅาณเนน สมฺนฺนาคโต ปุคฺคโล ตสฺมา
อนิจฺจานุปลสฺสี วิหฺรตี ติ อนิจฺจโต อนุปลสฺสนโต วิหฺรตีตฺติ อยเมตฺถ
อตุโถฯ

วิรคานุปลสฺสีตฺติ เอตฺถ เทว วิรคาคา ขยวิรคโค จ
อจฺจนฺตวิรคโค จ ตตฺถ สงฺขารานํ ขยวยโต ทสฺสนปีวปฺลสฺสนา(๑)
ขยวิรคโค (๒) อจฺจนฺตวิรคํ นิพฺพานํ วิรคโคโต ทสฺสนํ มคฺค-
ฅาณํปี วิรคานุปลสฺสนา นามฯ ตทฺถภยสมฺมกฺคิปุคฺคโล วิรคาคา-
นุปลสฺสี นามฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ วิรคานุปลสฺสีตฺติ วิรคโคโต
อนุปลสฺสนโตติ อตุโถ นิโรธานุปลสฺสิมฺหิปี เอเสว นโย ฯ
นิโรธปี หิ ขยนิโรธ จ อจฺจนฺตนิโรธ จาติ ทฺวิโรธเยว ฯ
ปฺฐนีสฺสคฺคานุปลสฺสีตฺติ เอตฺถ ปฺฐนีสฺสคฺคโค วุจฺจติ โวสฺสคฺคโค ฯ
๑. ม. อนุปลสฺสนาปี ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวคควณณา หน้า ๔๕๖

โส จ ปริจจาคโอสสุคโค ปกขนุทนโอสสุคโคติ ทูวิโร โหติ ฯ
 ตตถ ปริจจาคโอสสุคโคติ วิปสุสนา ตา หิ ตทงควเสน
 กิเลส จ ขนุเช จ โอสสุชชติ ปกขนุทนโอสสุคโคติ มคโค
 โส หิ นิพพานํ อารมมณโต ปกขนุทติ ทูวิหิปี वा
 การณหิ โอสสุคโคเยว สมุจเจทวเสน ขนุชานํ กิเลสานญจ
 โอสสุชชนโต นิพพาน(๑) จ ปกขนุทนโต ตสุมา กิเลส จ
 ขนุเช จ ปริจจชตีติ ปริจจาคโอสสุคโค นิโรโร(๒) นิพพาน-
 ชาติยา จิตตํ ปกขนุทตีติ ปกขนุทนโอสสุคโคติ อุกยเปตํ
 มคเค สมเอติ ตทุกยสมงกีปुकโคโล อิมาย ปฏินิสสคคานู-
 ปสุสนาย สมนุนาคตตดา ปฏินิสสคคานูปสุตี นาม โหติ ฯ
 ตํ สนุชาย วุตตํ ปฏินิสสคคานูปสุตี ตि น กิณจि โลก
 อูปาทียตีติ กิณจि เอกंपि สงุขารคตํ ตณฺหาวเสน น อูปาทียติ
 น คณฺหาติ น ปรามสติ อนุปาथิยํ น ปรีตสุสตีติ
 อคฺคณฺหนโต ตณฺหาหิ ปรีตสุสนาย น ปรีตสุสติ ปจฺจคฺคตณฺเยว
 ปรีนินุพพายตีติ สยเมว กิเลสปรีนินุพพานน ปรีนินุพพายติ ฯ
 จีณา ชาติตีอาทินา ปนสฺส ปจฺจเวกฺขณาว ทสฺสีตา อิติ
 ภควา สกฺกสฺส เทวานมินุทสฺส สงุชิตฺเตน จีณาสวสฺส
 ปุพฺพภากปฏิปทํ ปุจฺจติโต สลฺลหุํ กตฺวา สงุชิตฺเตเนว จิปปํ
 กเถติ (๓)

๑. ม. นิพพานญจ ฯ ๒. ม. นิโรโร ฯ ๓. ม. กเถติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณหาสงขยสุตตวณณา หน้า ๔๕๗

อวิทุเร นิสินโน โหตีติ อนนุตเร ฎฎาการะ นิสินโน
 โหตี อภิสเมจชาติ ณาณน อภิสมาคนตุวา ชานิตวาตี
 อตุโถ อิทํ วุตตํ โหตี กิ นุ โข เอส ชานิตวา
 อนุโมทิต อูทาหุ (๑)อชานิตวา วาตี กสุมมา ปนสส
 เอวมโหสี เถโร กิร น ภควโต ปณหาวิสุตชชนสททํ อสุโสสี
 สกุกสส ปน เทวรณโถ เอวมมตํ ภควา เอวมมตํ สุกดาตี
 อนุโมทนสททมสโสสี สกุกโก กิร เทวราชา มหตา สทเทน
 อนุโมทิต อถ กสุมมา น ภควโต สททํ อสุโสสีตีติ ยถา
 ปริสวิญญาปกตดา พุทธานํ ทิ ชมมํ กถนตทานํ เอกาพนุชาย
 จกกวาพปริยุนตาย(๒) ปริสาย สทโท สุกยติ ปริสนตํ (๓) ปน
 มุญจิตวา องกุลิมตตํปี พหิทุชา น นิจจรติ กสุมมา เอวรูปา
 มชूरกถา มา นีรตถกถา อกมาสีตีติ ตทา ภควา มิคารมาตุ
 ปาสาเท สตตรตนมเย ฎฎาการะ สิริคพุมุหิ นิสินโน โหตี
 ตสส ทกขิมปสเส สาริปุตตตเถรสส วสนฎฎากาโร วามปสเส
 มหาโมคคัลลนสส อนนุตเร จิตุทวิวโรกาโส นตถิ ตสุมมา
 เถโร น ภควโต สททํ อสุโสสี สกุกสเสว อสุโสสีตีติ ฯ

ปณจหิ ตุริยสเทหิตี ปณจกิกกานํ ตุริยานํ ปณจหิ
 สเทหิ ปณจกิกกตริยุนนาม อาตตํ วิตตํ อาตตวิตตํ สุตสิริ
 มนุนตี อิมหิ ปณจหุงเกหิ สมนุนนาคตํ ตตถ อาตตุนนาม
 # ๑. ม. อชานิตวา วาตี ฯ ๒. ม. ...ปริยุนตายปี ฯ ๓. ม. ปริยุนตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๔๕๘

จम्मปรโยนทุเชสุ(๑) เกร้อาทีสุ เอกตลครีย์ วิตตุนนาม
 อุกยตล อตตวิตตุนนาม ตนตติพทฐปณวาที สุตีรี วัสาทิ ฯ
 ฌนั สมุมมาที สมปปีโตติ อุปคโต สมงคีภูโตติ ตสเสว
 เววจนั ปรีจารเตตีติ สมปตตี(๒) อนุกวนโต ตโต ตโต อินุทริยานิ
 จารเตตี อิทั วุตตัง โหตี ปรีจารเตวา (๓) วชชมานะที ปลจหิ
 ตุริยสเทหิ สมนุนาคโต หุตวา ทิพพสมปตตี อนุกวตีติ ฯ
 ปฎีปณามเตวาตี อปเนตวา นิสสททานิ การเตวาตี อตโต ฯ
 ยถเว หิ อิทานิ สทฐา ราชานอ ครุภาวนียภิกขุ ทิสวา
 อสุโก นาม อโยโย อากจจติ ตาตา มา คายถ มา วาเทถ
 มา นจจถาตี นาฏกานิ วินนติ(๔) สกโกปี เถรี ทิสวา
 เอวมกาสี ฯ

จิสสุลั โข มาริส โมคคคถาน [๕] ปรียายมกาสีตี เอวรूप
 โลเก ปกคิยา ปียสมุทาจารวจนั โหตี โลกียา หิ จิสสุลั
 อากตปี อนาคตปพพิ(๖) ปียมนาปชาตिय อากต ทิสวา กุโต
 ภาว อากโต จิสสุลั ภาว อากโต กถนเต อีชากมนมคโค
 ณาโต กิ(๗) มคคมุโพหสิ ตีอาทีนิ วทนติ อัย ปน อากต-
 ปพพตดา(๘) เอวมาท ฯ เถโร หิ กาลน กาลิ เทวจาริก
 # ๑. ม. จम्मปรโยนทุเชสุ ฯ ๒. ม. ตั สมปตตี ฯ ๓. ม. ปรีวารเตวา ฯ
 # ๔. ม. ปฎีวินนติ ฯ ๕. ม. เอตถนตเร อิมนติ ทิสสติ ฯ
 # ๖. ม. อากตปี อนาคตปพพิ ฯ ๗. ม. อัย ปาโจ นตติ ฯ
 # ๘. ม. ...ปพพตดาเยว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณฺหาสงฺขยสุตฺตวณฺณา หน้า ๔๕๕

คจฺฉติเยว ตตฺถ ปรียามกาสิตี วาริ อกาสิ ยทิทํ
อิธาคมนายาติ โย อโย อิธาคมนาย วาโร ตํ [๑] จิรสฺสมกาสิตี
วุตฺตํ โหติ อิทมาสนํ ปญฺจตฺตุนฺติ โยชนิกํ มณิปลฺลงฺกํ
ปญฺจเปตฺวา เอวมาห ฯ

พหุกิจฺจา พหุกรณียาติ เอตฺถ เยสิ พหุณี กิจฺจานิ เต
พหุกิจฺจา พหุกรณียาติ ตสฺเสว เววจนํ อปฺเปว สเคน
กรณียเณนาติ สกรณียเมว อปฺปํ มนุทฺ(๒) น พหุ เทวานํ
กรณียํ ปน พหุ ปจฺวิโต ปญฺจาย ทิ กปฺปรุกฺขมาตุคามาทินํ
อตฺถาย อญฺญา สกฺกสฺส สนฺติเก นิชฺชนฺติ ตสฺมา นียเมนุโต
อาห อปิจ เทวานํเยว ตาวตีสานํ กรณียเณนาติ เทวานญฺหิ
ธีตา จ ปุตฺตา จ องฺเก นิพฺพตฺตุนฺติ ปาทปริจาริกา
อิตฺถิโย สยเน นิพฺพตฺตุนฺติ ตาสํ มณฺฑนปฺสาธนการิกา
เทวธีตา สยนํ ปรีวารेतฺวา นิพฺพตฺตุนฺติ เวยฺยาวจฺจกรา
อนุโตวิมานे นิพฺพตฺตุนฺติ เอเตสิ อตฺถาย อญฺญกรณํ นตฺถิ
เย ปน สิมฺนตฺเร นิพฺพตฺตุนฺติ เต มม สนฺตกา ตว
สนฺตกา ติ นิจฺเจตฺตุ อสฺกโกนฺตา อญฺญํ กโรนฺติ สกฺกํ เทว-
ราชานํ ปุจฺจนฺติ โส ยสฺส วิมานํ อาสนนฺตรํ ตสฺส
สนฺตโกติ วทติ สเจ เทวปี สมญฺจानเ โหณฺติ ยสฺส
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ฆนฺเตติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. สกรณียเมว อปฺปํ มนุทฺ ฯ
๓. ม. มณฺฑนปฺสาธนการิกา เทวธีตา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกฺควณฺณา หน้า ๕๐๐

วิมานํ อุลโลเกนุโต (๑) จิโต ตสฺส สนฺตโกติ วทติ สเจ เอกํปี
น โอลิเกติ ตํ อุกฺกนฺนํ กลหุปฺจฺเจทนตฺถํ อตฺตโน สนฺตกํ
กโรติ ตํ สนฺชาย เทวานํเยว ตาวตีสานํ กรณฺเณนาติ
อาห อปฺยสฺส เอวรูปํ กิพากิจฺจปี กรณฺเณเมว ฯ

ยฺนโน จิปปเมว อนฺตรชยตฺติติ ยํ อมฺหากํ สีมฺเมว
อนฺชกาเร รูปคตํ วิย น ทิสฺสติ อิมินา อหํ ฆนฺเต ตํ
ปฺลหาวิสฺสชฺชนํ น สลฺลภฺเขมี ติ ทีเปติ เถโร กสฺมา นุ โข
อຍ สกฺโก(๒) อสฺลฺลภฺชณฺภาวํ ทีเปติ ปสฺเสน ปฺริหฺรตฺติ
อวชฺชนฺโต เทวา นาม มหามฺพฺหา โหนฺติ จทฺวาริเกหิ
อารมฺมณฺเหหิ นิมฺมถิยมานา อตฺตโน ภูตฺตาทฺตภาวํปี น
ชานนฺติ(๓) ปีตํปีตภาวํปี น ชานนฺติ อิช กตํ เอตฺถ
ปมฺสฺสนฺตี ติ อณฺณาสิ เกจิ ปนาหุ เถโร เอตฺสฺส คุ
ภาวนิโย ตสฺมา อิทาเนว โลเก อคฺคปฺคฺคสฺส สนฺติเก
ปฺลหํ อคฺคเหตุวา อากโต อิทาเนว นาฏฺกานํ อนฺตรํ
ปฺริฏฺฐิจฺติ เอวํ มํ เถโร ตชฺเชยฺยชาติ ฆเยน เอวมาห(๔) ฯ เอว(๕)
ปน โภหณฺณํ นาม โหติ อริยสาวกสฺส เอวรูปํ โภหณฺณํ
นาม น โหติ ตสฺมา มฺพฺหาภาเวเนว น สลฺลภฺเขสีติ
เวทิตพฺพํ อฺปฺริ กสฺมา สลฺลภฺเขสีติ เถโร ตสฺส โสมนสฺส-
๑. ม. โอลิเกนุโต ฯ ๒. ม. ยกฺโข ฯ ๓. ม. น ชานนฺตฺติ นตฺถิ ฯ
๔. ม. เอวมาหติ ฯ ๕. ม. เอตํ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณหาสงขยสุตตวณณนา หน้ ๕๐๑

ล้เวค้ ชเนตววา ตม้ นีหริ ตสุมมา สลลทกขเสตี ๑

อิทานิ สกโก ปุพเพ อตตโน เอกิ กุหการณิ (๑) เทรสส
 อาริเจตุ กุตปุพพนติอาทิมหา ตตถ สumpulยุโพหติ สนุปีติโต
 ราสิภูโต อสุรา ปราชินีสูติ อสุรา ปราชย์ ปาปุณีสุ ๑
 กทา ปเนเต ปราชิตาติ สกทสส นีพพตตกาเล ๑ สกโก
 กิร อนนตเร อตตภาเว มคชรภูเจ มจลคามเม มโฆ(๒) นาม
 มาณโว อโหสิ ปณชิตโต พยตโต โพธิสตตจริยา วิยสส
 จริยา อโหสิ โส เตตตีส ปุริเส คเหตุวา กลยามมกาสิ ๑
 เอกทิวลล อตตโนว ปณณาย อุปปริกขิตวา คามมชฌเม มหา-
 ชนสส สนุปีติตฏจानเน กจวริ อุกยโต ปพยุเหตุวา (๓) ติ จานั
 รมณียั(๔) อกาสิ ปุณ ตตถเวว มณทปปี การสิ ปุณ คจจนุเต
 กาเล สาลัน การสิ คามโตว(๕) นิกขमितวา คาวุตั(๖) อพทโยชนปี
 ตికาวุตัปี โยชนปี วิจริตวา เตหิ สหาเยหิ สทฐี วิสมั
 สมั อกาสิ เต สพเพปี เอกจจนุทา (๗) ตตถ เสตุ กาคู
 ยุตตฏจानเน เสตุ(๘) มณทปสาลาโปกขรณิมาลาจจจโรปนาทินิ
 ยุตตฏจानเน มณทปาทินิ กโรนุตา พหุปุลลณมกัสุ ๑ มโฆ
 สตตวตตปทานิ (๘) ปุเรตวา กายสส เกทา สทฐี สหาเยหิ
 # ๑. ม. เอวั กุตการณิ ๑ ๒. ม. มจลคามเม มโฆ ๑ เอวมุปริปี ๑
 # ๓. ม. อปพพหิตวา ๑ ๔. ม. อติรมณียั ๑ ๕. ม. คามโต จ ๑
 # ๖. ม. คาวุตัปี ๑ ๗. ม. ตตถ ตตถ เสตุยุตตฏจानเน สตุ ๑
 # ๘. ม. สตตวตตปทานิ ๑

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถา หน้าที่ ๕๐๒

ดาวตีสภวเน นีพพตติ ฯ

ตสมึ กาลเ อสุรคณา ดาวตีสเทวโลก ปฏิวสนติ ฯ
สพเพ เต เทวานํ สمانายุกา สมานวณณา จ (๑) โหนติ ฯ
เต สกุกํ สปริสํ ทิสฺวา อธฺนา นีพพตฺตา นวกเทวปฺตฺตา
อากตติ มหาปานํ สชชยีสฺส สกโก เทวปฺตฺตานํ สลณฺํ
อทาสี อเมหฺหิ กุสํ กโรนฺเตหิ น ปเรหิ สทฺธิ สาธารณฺํ
กตํ ตฺเมห คณฺทปานํ มา ปิวิตฺต ปิตมตฺตเมว กโรธาติ ฯ
เต ตถา อํกุสฺ พาลอสุรา คณฺทปานํ ปิวิตฺวา มตฺตา
นิทฺทํ โอกกมึสฺ สกโก เทวานํ สลณฺํ ทตฺวา เต ปาทสฺ
กเหตุวา(๒) สิเนรฺปาเท จิปาเปสิ สิเนรฺสฺส หิ เภฏจิมตเต
อสุรภวณฺํ นาม อตฺถิ ดาวตีสเทวโลกปฺปมาณเมว ตตฺถ อสุรา
วสนติ เตสํ(๓) จิตฺตปาฏฺติ นาม รุกฺโข อตฺถิ เต ตสฺส
ปฺปฺสนกาลเ ชานนฺติ นายํ ดาวตีสา สกฺเกน วญฺจิตา
มยฺนฺ ติ เต คณฺท นนฺติ วตฺวา สิเนรฺํ ปริจฺรมาณา (๔) เทเว
วฏฺฐเ วมฺมิกปาทโต วมฺมิกมกฺขิกา วิย อภฺริหึสฺ ตตฺถ
กาลเณ เทวา ชินนฺติ กาลเณ อสุรา ยทา เทวานํ
ชโย โหติ อสุเร ยาว สมฺมุตฺตปิฏฺจา อฺนฺพนฺธนฺติ ยทา
อสุรานํ ชโย โหติ เทเว ยาว เวทฺยปาทา (๕) อฺนฺพนฺธนฺติ ฯ
๑. สีม. สมานวณณาว ฯ ๒. ม. กาทาเปตฺวา ฯ ๓. ม. เตสํปิ ฯ
๔. ม. ปริหฺรมาณา ฯ ๕. ม. เวทิกปาทา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณฺหาสงฺขยฺสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๐๓

ตสฺมี ปน สงฺคาม เทวานํ ชโย อโหสิ เทวา อสุเร
ยาว สมฺมทฺทปฺปญฺจา อนฺุพนฺธิสฺส สกฺโก สพฺเพ (๑) อสุเร
ปลาเปตฺวา ปปลยฺสุ จาเนสฺส อารกฺขํ จเปสิ เอวํ อารกฺขํ
ทตฺวา เวทียปาเท วชิรฺหตฺถา อินฺทปฺปฎิมาโย จเปสิ อสุรา
กาเลน กาลํ อญฺุจฺหิตฺวา ตา ปฎิมาโย ทิสฺวา สกฺโก
อปฺปมตฺโต ติจฺจุจฺตี ตี ตโตว นีวตฺตนฺติ ตโต ปฎินีวตฺติตฺวาติ
วิชิตฺกฺุจฺจานโต นีวตฺติตฺวา ปริจาริกายิตฺติ มาลาคนฺธาที-
กมฺมการิกายี ฯ

เวสฺสวโณ จ มหาราชาคี โส กิร สกฺกสฺส วลฺลโก
พลววิสฺสาสิโก ตสฺมา สกฺเกน สทฺธิ อคฺมาสิ ปฺรกฺขตฺวาติ
ปฺรูโต กตฺวา ปวิสิสฺสูติ ปวิสิตฺวา ปน อฺุพฺทตฺตปิหิตานี ทวารานี
กตฺวา โอลอกฺยมาณา อญฺุจฺสู อิทมฺปิ มาริส โมคฺคฺลฺลาน
ปสฺส เวชยนฺตปาสาทสฺส รามณฺยยกฺนฺติ มาริส โมคฺคฺลฺลาน
อิทมฺปิ เวชยนฺตสฺส รามณฺยยกํ ปสฺส สุวณฺณตฺถมฺภ ปสฺส
รชตฺถตฺถมฺภ มณฺนิตฺถมฺภ ปพาพตฺถมฺภ โลหิตฺถตฺถมฺภ มสาร-
คฺลฺลตฺถมฺภ มุตฺตตฺถมฺภ สตฺตรตฺถนตฺถมฺภ เตสฺสเยว สุวณฺณาที-
มยฆมฺภเก วาลรูปกานี จ ปสฺสาติ เอวํ ถมฺภปฺนฺติโย(๒) อาทิ กตฺวา
รามณฺยยกํ ทสฺเสนฺโต เอวมาห ยถา ตํ ปุพฺเพ กตฺปฺลฺลยฺสฺสาติ
ยถา ปุพฺเพ กตฺปฺลฺลยฺสฺส อฺุปโกกฺกุจฺจานนฺน โสภิตพฺพิ เอวเมว
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ถมฺภปฺนฺติโย ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๕๐๔

โสกตติ อตุโถ อติพาพหิ โข อัย ยกุโจ ปมตุโต วิหริตติ
อตุตโน ปาสาเทน(๑) นาฏกปริวารเณ สมปตติยาว เวเสน(๒) อติวีย
มตุโต ฯ

อิทฐาภิสงขาริ อภิสงขาสีติ อิทธิ อกาสิ อาโปกสิณิ
สมาปชชิตวา ปาสาเท ปติฏฐิตอกาสิ อุกกั โหตุติ อิทธิ อธิฏฐาย(๓)
ปาสาทกณณิกเ ปาทงกุฏฐเคน ปหริ โส ปาสาทิ ยถา
นาม อุกกปิฏฐเจ จปีติ ปตติ มุขวภูฏิยิ อังคูลิยา ปหณิ อปราปรี
กมุปติ จลติ น สนติฏฐติ เอวมเว สงกมุปี สมปกมุปี สมปเวติ
ถมกปิฏฐิสงฆาฏกณณิกโคปานสิอาทีนิ กรกรธาติ-
สททมิ มุณจนุทานิ ปติตุ วีย อารทธานิ เตน วุตติ
สงกมุเปสิ สมปกมุเปสิ สมปเวเชสิ ติ อจฺจริยพฺภุตจิตตชาตาคิ
อโห อจฺจริยิ อโห อพฺภุตตฺติ เอว สลฺลชาตอจฺจริยพฺภุตตา เจว
สลฺลชาตตฺตฺตฺติโน จ อเหตุสิ อฺปฺปนฺนพลวโสมนสฺสา สํวิคฺคตฺติ
อฺพฺพิคฺคํ จลิตํ โลมหญฺจชาตตฺติ ชาตโลมหํสํ กณจณภิตฺติยิ
จปีตมณินาคทนฺเตหิ วีย อฺทฺทคฺเคหิ โลมเมหิ อากิณฺณสริรฺรตฺติ
อตุโถ โลมหํโส จ นามส โสมนสฺเสนปี โหติ โทมนสฺเสนปี ฯ
อิธ ปน โสมนสฺเสน ชาโต เตโร หิ สกฺกสฺส โสมนสฺส-
เวเคน(๔) สํเวเชตุํ ตํ ปาฏิหาริยมกาสิ ตสฺมา โสมนสฺสเวเคน
๑. ม. ปาสาท ฯ ๒. ม. เวเสน ฯ ๓. ม. อิทธิ อธิฏฐาย ฯ
๔. ม. โสมนสฺสเวเคน ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลตณหาสงขยสุตตวณณนา หน้า ๕๐๕

ถัวิกคโลมหญจ้ วิทิตวาทิ อตโต ๑

อิธาห้ มาริสาทิ อิทานิสส ยสุมมา เถเรน โสมนสฺสถัเวค้
ชนยิตฺวา ตม้ วิโนทิต้ ตสุมมา สลลทฺเขตฺวา เอวมมาห๑
เอโส นุ เต มาริส โส ภควา สตฺถาติ มาริส ตุวั กุหิ
คโตสิตี วุตเต มยห้ สตฺถุ สนฺติกนฺติ วเทสิ อิมสุมิ เทวโลเก
เอกปาทเคน วิย ตินฺนุสสิ ยั ตุวั เอวั วเทสิ เอโส นุ
เต มาริส โส ภควา สตฺถาติ ปุจฺฉิสฺส สพฺรหฺมจาริ เม
เอโสติ เอตฺถ กิณฺจาปี เถโร อนคาริโย(๑) อภินิหารสมฺปนฺโน
อคฺคสาวโก สกฺโก อคาริโย(๒) มคฺคพฺรหฺมจริยวเสน ปเนเต
สพฺรหฺมจาริโน(๓)โหนฺติ ตสุมมา เอวมมาห อโห นฺน เต
โส ภควา สตฺถาติ สพฺรหฺมจาริ ตาว เต เอวั มหิทฺธิโก ๑
โส ปน เต ภควา สตฺถา อโห นฺน มหิทฺธิโกติ สตฺถุ
อิทฺธิปาฏิหารยทสฺสเน ชาตาทิลาปา หุตฺวา เอวมมาห้สุ ๑

ถาตถยตฺตรสฺสาติ (๔) ปถยถาตถยตฺตรสฺส สกฺโก หิ ปถยถา-
ตานัน อถยตโร เสถิ สพฺพตฺถ ปากถฺเมว เทสนัน ปน
ภควา ยถานุสนฺธิโตว (๕) นิฏฺฐเปสิตี ๑

จุลลตณหาสงขยสุตตวณณนา นิฏฺฐิตา ๑
สตฺตม้ ๑

- # ๑. ม. อนคาริโย ๑ ๒. ม. อคาริโย ๑ ๓. ม. สพฺรหฺมจริโน ๑
- # ๔. ส. อถยถาตถยตฺตรสฺสาติ ๑ ๕. ม. ยถานุสนฺธินาว ๑

มหาตณหาสงขยสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนติ มหาตณหาสงขยสุตตํ ตตถ ติฏฐิกตุนติ
 อลคทพมสุตเต(๑) ลทฐิมตตํ ติฏฐิกตุนติ วุตตํ อธิ สสสททิฏฐิ ๗
 โส จ ภิกขุ พหุสสุโต อัย อปปสสุโต ชาตกภาณโก
 ภควนตํ ชาตกํ(๒) กเถตวา อหิ ภิกขเว เตน สมเยน
 เวสสนุตโร อโหสี มโหสโธ วิฐรปณฺฑิโต (๓) เสนกปณฺฑิโต
 มหาชนโก ราชา อโหสิญฺ ติ สโมธานนตํ สุนาติ อถสส
 เอตทโหสี อิเม รูปเวทนา สญฺญา สงฺขารา ตตถ ตตฺถเว
 นิรุชฌนฺติ วิญฺญาณํ ปน อธิโลกโต ปรโลกํ ปรโลกโต อิมํ
 โลกํ สนฺชาวติ สฺสรติ ติ สสสททสฺสนํ อุปฺปนํ ๗ เตนาห
 ตเทวิทํ วิญฺญาณํ สนฺชาวติ สฺสรติ อนนฺยณฺติ ๗

สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปน วิญฺญาณสมฺภโว (๔) สติ ปจฺจเย
 อุปฺปชฺชติ วินา ปจฺจยํ นตฺถิ วิญฺญาณสฺส สมฺภโวติ
 วุตตํ ตสฺมา อัย ภิกขุ พุทฺเธน อถถิตํ กเถติ ชินจกฺเก
 ปหาริ เทติ เวสารชฺชญาณํ ปฏฺิพาหติ โสตุกามชนํ วิสฺวาเทติ
 อริยปเถ ติริยํ นิปตฺติจฺวา มหาชนสฺส อหิตาย ทุกฺขาย
 ปฏฺิปนฺโน ยถา นาม รลฺโย รชฺเช มหาโจโร อุปฺปชฺชมาโน
 มหาชนสฺส อหิตาย ทุกฺขาย อุปฺปชฺชติ เอวํ ชินสาสเน
 โจโร [๕] หุตฺวา มหาชนสฺส อหิตาย ทุกฺขาย อุปฺปนฺโนติ เวทิตพฺโพ ๗
 # ๑. ม. อลคทพมสุตเต ๗ ๒. ม. ชาตกํ ๗ ๓. ม. มโหสโร วิฐรปณฺฑิโต ๗
 # ๔. ม. วิญฺญาณํ ปจฺจยสมฺภโว ๗ ๕. ม. เอตถนฺตเร หุตฺวาติ ทิสฺสติ ๗

*เล่มที่ ๘ มหายนภุจกถา หน้า ๕๐๘

มคคผลทานิ สจจนิกริสสามิตี (๑) อถสฺส ภควา ฉินฺนปจฺจโย
อัย สาสเน อวิรุพฺพหรมฺโมติ ทสฺเสนฺโต ภิกฺขุ อามนฺเตสิฯ
อุสฺมิกโตติอาทิ เหฏฺฐา วุตฺตาทิปฺปายเมว ฯ

อถโข ภควาติ อัยปิ ปาภฺยเยโก อนฺุสนฺธิ สาทิสฺส
กิริ เอตทโหสิ ภควา มยฺหํ มคคผลทานํ อุปนฺิสฺสโย นตฺถิติ
วทติ ก็ สกกา อุปนฺิสฺสเย อสฺติ อุปนฺิสฺสโย ปฏฺิกาทู (๒) น
หิ ตถาคตา สอุปนฺิสฺสยสฺเสว ฆมฺมํ เทเสนฺติ ยสฺส กสฺสจ
เทเสนฺติเยว อหํ พุทฺธสฺส สนฺติกา สุกโตวาทํ ลภิตฺวา
สคคสมฺปตฺติยา (๓) กุสลํ กริสฺสามิ ติ อถสฺส ภควา นาทํ
โมฆปฺริส คุยฺหํ โอวาทํ วา อนฺุสาสนี วา เทมิ ติ สุกโตวาทํ
ปฏฺิปลฺสสมฺเภนฺโต(๔) อิมํ เทสนํ อารภิ ตสฺสตุโถ เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว
เวทิตฺพุโพ อิทานิ ปฺริสาย ลทฺธิ์ สาทฺเชนฺโต (๕) อิทาหํ ภิกฺขุ
ปฏฺิปฺจฺฉิสฺสามิ ติอาทิมาท ตํ สพฺพิปี เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว
เวทิตฺพุพิ์ ฯ สาทิกณฺุฑํ นิฏฺุจิตฺ(๖) ฯ

อิทานิ วิญฺญาณสฺส สปฺปจฺจยภาวํ ทสฺเสตุํ ยํ ยเทว
ภิกฺขเวติอาทิมาท ตตฺถ มนฺญจ ปฏฺิจฺจ ฆมฺเม จาติ สหาวชฺชเนน
ภวฺงคมนฺญจ เตฏฺุมิกฆมฺเม จ ปฏฺิจฺจ กฏฺุจญจ ปฏฺิจฺจจาติอาทิ
โอปมฺมนิทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ เตน ก็ ทีเปติ ทฺวารสงฺกนฺติยา
อภาวํ ยถา หิ กฏฺุจํ ปฏฺิจฺจ ชลมาโน อคฺคิ อุปาทานปฺจฺจเย
๑. ม. นิพฺพตฺเตสฺสามิตี ฯ ๒. ม. อุปนฺิสฺสเย อสฺติ กาทู ฯ
๓. ม. สคคสมฺปตฺตูปคํ ฯ ๔. ม. ปฏฺิปลฺสสมฺเภนฺโต ฯ ๕. ม. โสเชนฺโต ฯ
๖. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาตณหาสงขยสุตตวณณา หน้า ๕๐๕

สตติเยว ชลติ ตสฺมี อสติ ปจฺจยเวกฺขเลน ตตฺเถว วุปลสมฺมตติ(๑)
น สกฺกิทาทีนํ สงฺกมิตฺวา สกฺกิกคฺคิตีอาทิสงฺขมฺ คจฺฉตติ เอวเมว
จกฺขุณฺจ ปฏฺิจฺจ รุเป จ อุปลนฺนํ วิญฺญาณํ ตสฺมี ทฺวาร
จกฺขุรูปอาโลกมนสฺสิการสงฺขาเต ปจฺจยมฺหิ สตติเยว อุปลชฺชตติ
ตสฺมี อสติ ปจฺจยเวกฺขเลน ตตฺเถว นิร์ชฺฉตติ น โสตาทีนํ
สงฺกมิตฺวา โสตวิญฺญาณนฺตีอาทิสงฺขมฺ คจฺฉตติ เอเสว นโย
สพฺพวาระสุ อิติ ภควา นานํ วิญฺญาณปฺปวตฺเต ทฺวาร-
สงฺกนฺติมตฺตปิ วทามิ อมฺ ปน สาทิ โมฆปฺริโส ภวสงฺกนฺตี
วทตีติ สาทิ นิคฺกเหสิ ฯ

เอวํ วิญฺญาณสฺส สปลจฺจยภาวํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ปน
ปฺลจฺจนฺนํปิ ขนฺธานํ สปลจฺจยภาวํ ทสฺเสนฺโต ภูตมิทฺนตติ-
อาทิมาท ตตฺถ ภูตมิทฺนตติ อิทํ ขนฺธปฺลจฺจกํ ชาตํ ภูตํ
นิพฺพตฺตํ ตฺเมหํปิ ตํ ภูตมิทฺนตติ ภิกฺขเว ปสฺสเถตติ ฯ
ตทาทารสมฺภวณฺตติ ตํ ปเนตํ ขนฺธปฺลจฺจกํ อาหารสมฺภวํ
ปจฺจยสมฺภวํ สติ ปจฺจเย อุปลชฺชตติ(๒) เอวํ ปสฺสเถตติ ปุจฺฉตติ ฯ
ตทาทารนิโรธาติ ตสฺส ปจฺจยสฺส นิโรธา ภูตมิทํ โนสฺสุตติ(๓)
ภูตํ นฺุ โข อิทํ นฺุ โข ภูตณฺุติ ตทาทารสมฺภวํ โนสฺสุตติ
ตํ ปเนตํ (๔) ภูตํ ขนฺธปฺลจฺจกํ ปจฺจยสมฺภวํ นฺุ โข นฺุ โขติ ฯ
ตทาทารนิโรธาติ ตสฺส ปจฺจยสฺส นิโรธา นิโรธมฺมํ โนสฺสุตติ
๑. ม. วุปลสมฺมตติ ฯ ๒. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. โนสฺสุตติ ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ
๔. ม. อมฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนกคควณณา หน้า ๕๑๐

นิโรธมมํ นุ โจ น นุ โจติ สมมปปลณาย ปสสโตติ
อิทํ ขนุชปลจกํ ชาตํ ภูตํ นิพพตุนติ ยถาวสรสกขณโต
วิปสสนาปลณาย สมมา ปสสนตสส ปลณาย สุกฺกัจฉนติ
วุตตนเยเนว วิปสสนาปลณาย สุกฺกัจฉ ทิกฺกัจฉ เอวํ เย เย
ตํ ปุจฺฉํ สลลกขेषุ เตสํ เตสํ ปฏิลลํ คณนุโต ปลจณนํ
ขนุชานํ สปลจจยภาวํ ทสเสตีติ(๑) ฯ

อิทานิ ยาย ปลณาย เตหิ ตํ สปลจจยํ สนิโรธํ
ขนุชปลจกํ สุกฺกัจฉ ทิกฺกัจฉ (๒) ตตถ นิตตณนุททวํ ปุจฺฉนุโต อิมํ
เจ ตุมฺเหตฺติอาทิมาท ตตถ ทิกฺกัจฉนติ วิปสสนาสมมาทิกฺกัจฉิ ฯ
สภาวทสสเนน ปสิสุทฺธิํ ปจจยทสสเนน ปสิโยทาทิ อลลียเถถาติ
ตณฺหาทิกฺกัจฉิหิ อลลียิตฺวา วิหเรยฺยถ เกพายเถถาติ ตณฺหาทิกฺกัจฉิหิ
กิมมานา วิหเรยฺยถ ฐนาเยถาติ(๓) ฐนํ วิย อิจฺฉนฺตฺตา เกธํ
อาปชฺเชยฺยถ มมาเยถาติ ตณฺหาทิกฺกัจฉิมมตฺตํ (๔) อูปฺปาเทยฺยถฯ
นิตฺถรณฺตฺถาย โน คหณฺตฺถายาติ สโต โย มยา จตุโรฆ-
นิตฺถรณฺตฺถาย กุลลูปโม ฐมฺโม เทลิตโต โน นิกนฺตฺติวเสน
คหณฺตฺถาย อปี นุ ตํ ตุมฺเห อาชานเยยฺยถาติ วิปฺริยาเยน
สูกฺกปฺกฺโข เวทิตฺพุโป ฯ

อิทานิ เตสํ ขนุชานํ ปจจยํ ทสเสนุโต จตฺตาโรเม
๑. ม. อิตฺติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. สุกฺกัจฉิ ฯ ๓. ม. ฐนาเยถาติ ฯ
๔. ม. ตณฺหาทิกฺกัจฉิหิ มมตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาตณฺหาสขยสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๑๑

ภิกฺขเว อหाराติอาทิมหา ตมฺปิ วุตฺตตฺตเมว ยถา ปน
เอโก อิมํ ชานาสีติ วุตฺโต น เกวลํ อิมํ มาตฺรปีสุส
ชานามิ มาตุ มาตฺรปี ติ เอวํ ปเวณฺวิเสน ชานนฺโต สฺกุจฺ
ชานาติ นามฯ เอวเมว ภควา น เกวลํ ขนฺธมตฺตเมว
ชานาติ ขนฺธานํ ปจฺจยํปี เตลํปี ปจฺจยानํ ปจฺจยนฺติ
เอวํ สพฺพปจฺจยปรมฺปริ ชานาติ โส ตํ พุทฺธพลํ ที่เปนฺโต
อิทานิ ปจฺจยปรมฺปริ ทสฺเสตฺถุ (๑) อิมเ จ ภิกฺขเว จตฺตารโ
อหाराติอาทิมหา ตํปี วุตฺตตฺตเมว อิติ โข ภิกฺขเว
อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา(๒) ฯ เป ฯ ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหตีติ
เอตฺถ ปน ปฏฺิจจสมุปฺปาทกถา วิตุถาเรตฺตพฺพา ภเวยฺย สา
วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตาว ฯ

อิมสฺมี สติ อิทํ โหตีติ อิมสฺมี อวิชฺชาทิกเก ปจฺจเย
สติ อิทํ สงฺขาราทิกํ ผลํ โหติ อิมสฺสุปฺปาทา อิทํ
อฺปฺปชฺชตีติ อิมสฺส อวิชฺชาทิกสฺส ปจฺจยสฺส อฺปฺปปาทา อิทํ
สงฺขาราทิกํ ผลํ อฺปฺปชฺชติ เตเนวาทิ ยทิตํ อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขารา เป สมฺทโย โหตีติ ติ เอวํ วณฺณํ ทสฺเสตฺวา
อิทานิ วิวณฺณํ ทสฺเสนฺโต อวิชฺชาย เตวว อเสสฺวิราคฺนิโรธาติ-
อาทิมหา ตตฺถ อวิชฺชาย เตววาติ อวิชฺชาย เอว ตฺว อเสส-
วิราคฺนิโรธาติ วิราคฺสงฺขาเตน มคฺเคน อเสสฺนิโรธา สงฺขารานํ
๑. ม. นิตานปรมฺปริ ทสฺเสนฺโต ฯ ๒. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๕๑๒

อนุปปาทนิโรโธ โหตีติ(๑) เอวํ นิรุทธานํ ปน สงฺขารานํ นิโรธา
วิญญานํ(๒)วิญญานาทีนํ จ นิโรธา นามรูปาทีนํ นิรุทธานิเยว
โหนตีติ ทสฺเสตํ สงฺขารนิโรธา วิญญานนิโรโธติอาที วตฺวา
เอวมตฺสสฺส เกวลสฺสสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหตีติ วุตฺติ ฯ
ตตฺถ เกวลสฺสสฺสสฺส สกถสฺสสฺส สฺทฺทฺสสฺส วา สตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อตุโถ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสสฺสสฺส ทุกฺขราสีสฺส นิโรโธ โหตีติ
อนุปปาทโ ทฺหิตีฯ

อิมสฺมี อสตีติอาที วุตฺตปฏฺฐิปกฺขนเยน เวทิตพฺพํฯ

เอวํ วญฺญวญฺญํ กเถตฺวา อิทานิ อิมํ ทฺวาทสงฺค-
ปจฺจยวญฺญํ สห วิปฺสฺสนายมคฺเคน(๓) ชานนฺตสฺส ย
ปฏฺฐิชาวนา ปหิยฺยติ ตสฺสสา อภาวํ ปุจฺจนฺโต อปี นฺ ตุมฺห
ภิกฺขเวตีอาทีมาห ตตฺถ เอวํ ชานนฺตสฺส เอวํ สห วิปฺสฺสนา-
มคฺเคน ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตสฺส ตสฺสเสว เววจนํ ฯ
ปุพฺพนฺต
ปุริมโกฏฺฐาสิ อตีตฺกฺขนฺธธาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฏฺฐิชาเวยฺยธาติ ตณฺหาทีฏฺฐิจิวเสน ปฏฺฐิชาเวยฺยธา เสสิ
สพฺพาสวสฺสฺสฺส วิตฺถาริตเมว ฯ

อิทานิ เนสิ ตตฺถ นิจฺจลภาวํ ปุจฺจนฺโต อปี นฺ ตุมฺห
ภิกฺขเว เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา เอวํ วเทยฺยธา
สฺตฺถา โน ครฺตฺติอาทีมาห ตตฺถ ครฺตฺติ ภาริโก อกามา
๑. ม. อิตฺตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. วิญญานนิโรโธ โหตี ฯ
๓. ม. สห วิปฺสฺสนาย มคฺเคน ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาตณฺหาสงฺขยสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๑๓

อนฺวตฺติตฺตพฺโพ สมฺโนติ พุทฺธสมฺโน อณฺณํ สตฺถารํ
 อุทฺทิสฺเสยฺยาถาติ อยํ สตฺถา อมฺหากํ กิจฺจํ สาเรตฺถํ น สกฺโกตฺตีติ
 อปี นฺุ เอวํ สลฺยณฺโน หุตฺวา อณฺณํ พาหิรํ สตฺถารํ
 อุทฺทิสฺเสยฺยาถ ปุณฺณสมณฺพฺราหฺมณฺณานนฺติ [๑] ปุณฺณํ ติตฺถิสฺสมณฺณํ
 เจว พฺราหฺมณฺณนฺจ วตฺโกตฺถลมฺงฺกลานฺตี(๒) วตฺสมาทานานิ จ
 ทิฏฺฐิจฺจุตฺถลานิ จ ทิฏฺฐิสฺสุมฺตมฺงฺกลานิ จ ตานิ สารโต
 ปจฺจาคฺจฺเจยฺยาถาติ เอตานิ สารนฺติ เอวํสลฺยณฺโน หุตฺวา
 ปฏฺฐิอาคฺจฺเจยฺยาถ เอวํ นิสฺสฏฺฐจฺจานิ(๔) จ ปฺน คณฺเฑหฺยฺยาถาติ
 อตฺถโธ สามํ ฅาตฺนฺติ สยํ ฅาณฺน ฅาตํ ฯ สามํ
 ทิฏฺฐจฺจนฺติ สยํ ปณฺณวฺจาจฺจฺจนา ทิฏฺฐจฺจ สามํ วิทิตฺนฺติ สยํ
 วิภาวิทํ ปากฺกํ กตฺถํ อฺุปฺนิตา โข เม ตฺตฺเมหฺติ มยา
 ภิกฺขเว ตฺตฺเมห อิมิณา สนฺทฺทิฏฺฐิจฺจาทิสฺภาเวณ ฅมฺเมณ นินฺพฺพานํ
 อฺุปฺนิตา ปาปิตาติ อตฺถโธ สนฺทฺทิฏฺฐิจฺจโกตฺถิอาทินมตฺถโธ วิสุทฺธ-
 มคฺเค วิตฺถาริตฺถ อิทฺเมตฺถํ ปฏฺฐิจฺจ วุตฺตฺนฺติ เอตํ วจฺนํ
 อิทํ ตฺตฺเมหฺติ สามํ ฅาตาทิภาวํ ปฏฺฐิจฺจ วุตฺตํ ฯ

ติณฺณํ โข ปน ภิกฺขเวติ กสฺมา อารภิ นฺนุ เหนฺฐจฺา
 วณฺณวฺิวณฺณวเสณ เทสฺนา มตฺถกํ ปาปิตาติ อาม ปาปิตา ฯ
 อยํ ปน ปาฏฺฐิเอกฺโก อนฺุสนฺธิ อยฺยหิ โลกสนฺนิวาโส

๑. ม. เอตฺถนฺตเร เอวํ สลฺยณฺโน หุตฺวาติ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. วตฺโกตฺถลมฺงฺกลานฺตี ฯ
 # ๓. ม. นิสฺสฏฺฐจฺจานิ จ ฯ ๔. ม. เอตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวคควณณา หน้ ๕๑๔

ปฏิสนุธิสมมุโพห ตทส(๑) สมโหมญจัน วิทฐเสตวา ปากฏ
กริสสามิ ตี อิม เทสน อารภิ อปิจ วฏฏมุล อวิชชา
วิฏฏมุล พุทฐปปาโท อิติ วฏฏมุล อวิชช วิฏฏมุล จ
พุทฐปปาทำ ทสเสตวาปี ปุน เอกวาริ วฏฏวิฏฏวเสน
เทสน มตถก(๒) ปาเปสสามิ ตี อิม เทสน อารภิ ตตถ สนนิปาตาคี
สโมชานเนน ปินุชทภาเวน คพภสสาตี คพภะ นินุพตตตน-
สตตตส อวภกนุติ โหตีตี นินุพตติ โหตี กตถจि หิ
คพภโภตี มาตุภจันิ วุตตา (๓) ๑ ยถาห

ยเมกรตตี ปจมံ คพภะ วสตี มาณโว
อพภุจิจิโตว สยตี(๔) ส ภจันิ น นินุคตตีตี(๕) ๑

กตถจि คพภะ นินุพตตสโตย ยถาห ยถา โข
ปนानนุท อถญา อิตถิโย (๖) นว วา ทส วา มาเส คพภ
ภจันิ ปรริตวา วิชายนุตีตี(๗) อธิ สตุโต อธิปเปโต ๑
ตี สนุชชาย วุตตี คพภสส อวภกนุติ โหตีตี ๑

อิชาคี อิมสมิ สตตโลเก มาตา จ อุคฺฉินิ โหตีตี
อิทำ อุตสมย สนุชชาย วุตตี มาตุคามสส กิร ยสมิ โอิกาส
ทารโก นินุพตตติ ตตถ มหตี โลहितปีพกา สณจหิตวา
ภิชชิตวา ปคภมรติ วตถุ สุทฐิ โหตี สุทฐะ วตถุมหิ

๑. ม. ตสส ๑ ๒. ม. เทสน มตถก ๑ ๓. ม. วุตโต ๑ ๔. สฺยา. ม. โส ยาคี ๑
๕. พุ. ชา. ๒๗/๒๒๖๑/๔๖๕ ๑ ๖. สฺยา. ม. อิตถิกา ๑
๗. ม. อ. ๑๔/๓๓๑/๒๕๑ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาตณฺหาสงฺขยสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๑๕

มาตาปิตุสฺส เอกวาริ สนนฺิปตฺเตสฺส ยาว สตฺตทิวสฺสานิ เขตฺตเมว
 โหติ ตสฺมี สมเย หตฺถกฺคาหเวณิกฺคาหาทินา อญฺคปฺรามสเนนปิ
 ทารโก นิพฺพตฺตติเยว คณฺฐพฺุโพติ ตตฺรฐฺปกสฺสโต ปจฺจุปฺภูจฺิโต
 โหติตี น มาตาปิตุํ สนนฺิปาตํ โอลอกฺยมาโน สมิเป จิโต [๑]
 นาม โหติ กมฺมยฺนตฺยนฺติโต ปน เอโก สตฺโต ตสฺมี โอกาส
 นิพฺพตฺตนโก โหติตี อยเมตฺถ อธิปฺปาโย สฺสเยนาติ อโรโค
 นฺุ โข ภวิสฺสามิ อหิ วา ปฺตุโต วา เม ติ เอวํ มหนฺเตน
 ชีวิตสฺสเยน โลหิตญฺเหดฺ์ ภิกฺขเวติ ตทา กิร มาตุโลหิตํ
 ตํ จานํ สมปฺตตํ(๒)ปฺตุตฺตสิเนเหน ปณฺฑริ โหติ ตสฺมา
 เอวมาห วฏฺกนฺติ(๓)คามทารกานํ กิพฺกานํ(๔) ชุทฺทกนฺจฺลํ ๑
 ฃฎฺฐิกา วุจฺจติ ทิมทณฺเฑน รสฺสทณฺฑกํ ปหฺรณฺกิพา ๑
 โมกฺขจิกนฺติ สมปฺริวตฺตกฺกิพา อากาส วา ทณฺฑกํ คเหตุวา
 ญฺมิยํ วา สีสํ จเปตฺวา เภฏฺฐปฺปฺริยภาเวน ปฺริวตฺตนฺกิพนฺติ
 วุจฺจติ โหติ ปิํจฺลิกํ(๕) วุจฺจติ ตาลปณฺณาทีหิ กตํ วาตปฺปหาเรน
 ปฺริพฺภมฺนจฺกํ ปตฺตาพฺุหํ วุจฺจติ ปณฺณาพิกา ตาย
 วาลิกาทีนํ มินฺนฺตา กิพฺนฺติ รกนฺติ ชุทฺทกรธํ(๖) ๑ ธนฺุํปี
 ชุทฺทกธฺนฺเมว(๗) ๑

สารชฺชตีติ รากํ อุปฺปาเทติ พฺยาปชฺชตีติ พฺยาปาทำ

- # ๑. ม. เอตฺถนฺตเร ปจฺจุปฺภูจฺิโตติ ทิสฺสตี ๑ ๒. ม. สมปฺตตํ ๑
- # ๓. ม. วฏฺกนฺติ ๑ ๔. ม. กิพฺกํ ๑ ๕. ม. จิํจฺลิกํ ๑ ๖. ม. ชุทฺทกรธํ ๑
- # ๗. ม. ชุทฺทกธฺนฺเมว ๑

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกถาณณา หน้า ๕๑๖

อุปฺปาเทติ อนุปฺภูจิตกยสตีติ กายส ตติ กายสตี ตํ อนุ-
 ปฺภูสเปตฺวาติ อตุโถ ปรีตฺตเจตโสติ อกฺุสลจิตฺโต ชตฺถสฺส
 เต ปาปกาคี ชสฺสํ ผลสฺมาปตฺติยํ เอเต นีรชฺฌนฺติ ตํ น
 ชานาคี นาคิจฺฉตีติ อตุโถ อนุโรชฺวีโรชนฺติ รากฺญเจว
 โทสณฺจ อภินนฺทตีติ ตณฺหาวเสน อภินนฺทตี ตณฺหาวเสนว
 อโห สฺขนฺตีอาทีนํ วทนฺโต อภิวทตี อชฺโฆสาย ติจฺฉตีติ
 ตณฺหาชฺโฆसानน(๑) กิตฺติวา ปรีนิจฺฉเปตฺวา กณฺหาตี สฺขํ
 ตาว(๒) อทุกฺขมสฺขํ วา อภินนฺทตฺตุ ทุกฺขํ กถํ อภินนฺทตีติฯ
 อหํ ทุกฺขีโต มม ทุกฺขนฺ ตี กณฺหนฺโต อภินนฺทตี นามฯ
 อุปฺปชฺชตี นนฺตีติ ตณฺหา อุปฺปชฺชตี ตทฺปาทานนฺติ สว
 ตณฺหา กถณฺญเจน อุปฺปาทานํ นามฯ ตสฺส อุปฺปาทานปจฺจยา
 ภโว เป สฺมทโย โหตีติ อิทํ หิ ภควตา ปุณฺ เอกวารํ
 ติสฺนฺชิตฺตฺสฺงเขปํ (๓) ปจฺจยาการวณฺณํ ทสฺสตีติฯ

อิทานํ วิวณฺณํ ทสฺสเสตฺตุ อิชฺ ภิกฺขเว ตถาคโต โลเก
 อุปฺปชฺชตีติอาทิมานห ตตฺถ อุปฺปมาณเจตโสติ อุปฺปมาณํ
 โลกุตฺตรํ เจโต อสฺสาตี อุปฺปมาณเจตโส มกฺคจิตฺตสมงฺคีติ
 อตุโถ อิมํ โข เม ตฺเมห ภิกฺขเว สงฺขิตฺเตน ตณฺหาสงฺขย-
 วิมุตฺตี ชาเรถาคี ภิกฺขเว อิมํ สงฺขิตฺเตน เทสตี มยฺหํ
 ตณฺหาสงฺขยวิมุตฺติเทสนํ ตฺเมห นิจฺจกาลี ชาเรยยาถ มา
 # ๑. ม. ตณฺหาชฺโฆसानนคหณน ฯ ๒. ม. วา ฯ ๓. ม. ทฺวิสนฺชิตฺตฺสฺงเขปํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุสปรสุตตวณณา หน้า ๕๑๗

ปมชเชยยาถ เทสนา หิ เอตถ วิมุตติปฏิลาภเหตุโต วิมุตตีติ
วุตตมา มหาตณหาชาลตณหาสงฆาฏปฏิมุกกนติ ตณหา
ลัทธิพิตภูเจณ มหาตณหาชาลั สงฆปฏิตภูเจณ สงฆาฏนติ
วุจติ อิติ เอตสมี มหาตณหาชาเล ตณหาสงฆาฏ จ อิมิ
สาตี ภิกขุ เกวณฺณปุตตัม ปฏิมุกกัม ชาเรถ อานุปฏิวิโจ อโนโตคโรติ
นั ชาเรยยาถาติ (๑) อตุโถ เสถ สัพพตถ อุตตทานตถเมวาติ(๒) ฯ

มหาตณหาสงฆยสุตตวณณา นิฏฐิตา ฯ

อภฺจมี ฯ

มหาอสุสปรสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ มหาอสุสปรสุตตัม ตตถ องฺเกสูติ องฺกา
นาม ชานปทีโน ราชกุมารา เตลลั นีวาโส เอโกปี ชนปโท
รพฺหีสทฺเทณ องฺกา ตี วุจติ ตสมี องฺเกสุ ชนปเท ฯ
อสุสปรึ นาม องฺกานัน นิคโมติ อสุสปรนฺติ นครนาเมน
ลทฺชโวหาโร องฺกานัน ชนปทสฺส เอโก นิคโม. ตัม โคจรรคามัน
กตฺวา วิหรัตีติ อตุโถ ภควา เอตทโวจาติ เอตัม สมณนา
สมณนาติ โว ภิกขเว ชโน สยฺชานาตี ตีอาทิวจนมโวจ ฯ

กสฺมา ปน เอวํ อโวจาติ ตสมี กิร นิคเม มนุสฺสา
สทฺธา ปสนฺนา พุทฺทมามาگا ชมฺมามาگا สงฺฆามากา
๑. ม. ชาเรถาติ ฯ ๒. ม. อุตตทานตถเมวาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกฺควณฺณา หน้า ๕๑๘

ตทหุปฺพุพฺพชิตสามเณรมฺปิ วสุสฺสติกตฺเถรสฺสทิสฺส กตฺวา ปัสฺสนฺติ ฯ
 ปุพฺพพฺพหสมเย(๑) ภิกฺขุสงฺฆํ ปิณฺฑาทาย ปวิสนฺตํ ทิสฺวา พิช-
 นฺกุลาทินิ คเหตฺวา เขตฺตํ คจฺจนฺตฺวาปี ผรฺสุอาทินิ คเหตฺวา
 อรณฺณํ ปวิสนฺตฺวาปี ตานิ อุปรกรณานิ นิกฺขิปปิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺส
 นิสิตฺทญฺจํ อาสนสาถํ วา มณฺฑปํ วา รุกฺขมฺมูลํ วา
 สมฺมชฺชิตฺวา อาสนานิ ปณฺณเปตฺวา (๒) อวารเก จ ปานีโย
 ปจฺจุปฺภฺจาเปตฺวา (๒) ภิกฺขุสงฺฆํ นิสิตฺทาเปตฺวา ยาคฺชชฺชกาทินิ ทตฺวา
 กตฺถกตฺถกิจฺจํ ภิกฺขุสงฺฆํ อโยเชตฺวา ตโต ตานิ อุปรกรณานิ
 อาทาย เขตฺตํ วา อรณฺณํ วา คนฺตฺวา อตฺตโน กมฺมานิ
 กโรนฺติ กมฺมนฺตญฺจํเนปี เนสิ อณฺณา กถา(๓) นตฺถิ ฯ
 จตฺตาโร มกฺกญฺจา จตฺตาโร ผลญฺจาทิ อญฺจ ปุคฺคตา
 อริยสํโฆ นาม ฯ เต เอวรฺูเปน สีเลน เอวรฺูเปน อจาเรน
 เอวรฺูเปน ปฏฺิปรตฺติยา สมฺนฺนาคตา ลชฺชิโน เปสฺตา อฺุพาร-
 กุณฺธาติ ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺสเสว วณฺณํ กเถนฺติ กมฺมนฺตญฺจํเนโตเยว
 อาคนฺตฺวา กุตฺตสายนฺตฺวา ฆรฺทฺวาเร นิสินฺนาปี สยนฺนํ
 ปวิสิตฺวา นิสินฺนาปี ภิกฺขุสงฺฆมฺสฺสเสว วณฺณํ กเถนฺติ ภควา
 เตสํ มนุสฺसानํ นิปฺจจการํ ทิสฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ ปิณฺฑปาตา-
 ปจายเน นิโยชิตฺวา เอตทโวจ ฯ

เย ฐมา สมณฺกรณฺา จ พุราหฺมณฺกรณฺา จาติ เย
 # ๑. ม. ปุพฺพพฺพหสมยฺ ฯ ๒. สี. อวารเก จ ปานีโย จ ฯ ม. อรชฺปานีโย
 # ปจฺจุปฺภฺจาเปตฺวา ฯ ๓. ม. กถา นาม ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปุรสุตตวณณา หน้า ๕๑๕

ฐมา สมาทาย ปริปุริตา สมิตปาปสมณั จ พาทิตปาป-
 พุราหุณั จ กโรนุตีติ อตุโถ ตีณิmani ภิกขเว สมณสุส(๑)
 สมณิยานิ สมณกรณิยานิ กตmani ตีณิ อธิสึลสิทกขาสมาทานั อธิจิตต-
 สิทกขาสมาทานั อธิปญญาสิทกขาสมาทานนุติ (๒) เอตุถ ปน สมณเณ
 กตตพพฐมา วุตตา เตปี จ สมณกรณา โหนติเยว ฯ
 อิธ ปน หิโรตตปปาทิวเสน เทสนา วิตุถาริตา เอวั โน
 อัย อมหากนุติ เอตุถ โนติ นิปาตมตต เอวั อัย อมหากนุติ
 อตุโถ มหปผลา มหานิสัสาติ อุกยปี อตุถโต เอกเมว ฯ
 อวณณาติ อโฆมา สผลาติ อัย ตสเสวตุโถ ยตุสา หิ
 ผลั นตุติ สาวณณา(๓) นาม โหติ สอุทุรยาติ สวาทุติ
 อิห สผลตาย เววจนั เอวณหิ โว ภิกขเว สิทธิตพพนุติ
 ภิกขเว เอวั ตุมะหหิ สิทธิตพพั อิติ ภควา อิมินา
 เอตุตเคน จาเนน หิโรตตปปาทีนั ฐมานัน วณณั กเถสิ ฯ
 กสุมา วจนปถปจฉินุทนตุถ สเจ หิ โกจิ อจิรปพพชิตโต
 พาลภิกขุ เอวั วเทยย ภควา หิโรตตปปาทีฐมเม สมาทาย
 วตุตถาติ วทติ โก นุ โข เตสั สมาทาย วตุตเน อานิสัสโต
 อิเม (๔) ฐมา สมาทาย ปริปุริตา สมิตปาปสมณันาม พาทิต-
 ปापพุราหุณั นาม กโรนุติ จตุปปจจยลาภั อุปปาเทนุติ
 # ๑. ม. สมณสุส สมณิยานิ ฯ ๒. อจ. ติก. ๒๐/๘๒/๒๕๔ ฯ
 # ๓. ม. ส่า วณณา ฯ ๔. ม. อิเม หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกคุณณา หน้า ๕๒๐

ปจยทายกานํ มหปผลตํ สมปาเทนุติ ปพพชฺชํ อวณฺณํ
สผลํ สอทุรยํ กโรนุตีติ วณฺณํ อภาสี อยเมตถ สงฺเขโป ฯ
วิตุถารโต ปน วณฺณนากถา (๑) สติปฏฺฐาเน วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺพา ฯ

หิโรตฺตปฺเปนาติ ยํ หิริยติ หิริยิตพฺเพเน โอตฺตปฺปติ
โอตฺตปฺปิตพฺเพนาติ(๒) เอวํ วิตุถาริตาย หิริยา เจว โอตฺตปฺเปน
จ อปีเจตฺถ อชฺฉตฺตสมฺภูจฺจานา หิริ พหิทฺธาสมฺภูจฺจานํ
โอตฺตปฺปํ อตฺตาริปปเตยฺยา หิริ โลกาธิปปเตยฺยํ โอตฺตปฺปํ ฯ
ลชฺชิสภาวสณฺจิตา หิริ ภยสภาวสณฺจิตํ โอตฺตปฺปํ วิตุถารกถา
ปเนตฺถ สพฺพากาเรน วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตา อปีจ อิม เทว
ชฺมมา โลกํ ปาลนโต โลกปาลนชฺมมา นามาติ กถิตา ฯ
ยถาห เทวเม ภิกฺขเว สุกฺกา ชฺมมา โลกํ ปาเลนฺติ กตเม
เทว หิริ จ โอตฺตปฺปํ จ อิม โข ภิกฺขเว เทว
สุกฺกา ชฺมมา โลกํ ปาเลนฺติ อิม เจ ภิกฺขเว เทว
สุกฺกา ชฺมมา โลกํ น ปาเลยฺยํ นยิธ ปญฺญาเยถ มาตาคี
วา มาตจฺจนาติ วา มาตฺถานีติ วา อัจริยภริยาติ วา
ครุณํ ทาราติ วา สมภทํ โลโก อคมิสฺส ยถา อเชพฺกา
กุกฺกุฏฺฐูกรว โสณฺสีจฺกาลาติ (๓) อิมเยว ชาตเก เทวชฺมมาติ
กถิตา ยถาห

๑. ม. วณฺณนากถา ฯ ๒. อภี. ศง. ๓๔/๘๕๑/๓๓๐ ฯ

๓. อจ. ทุก. ๒๐/๒๕๕/๖๖ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฐตตวณณา หน้า ๕๒๑

หิริโอดตปฐตปฐนนา สุกกธมมสมาหิตา
สนุโต สปฐฐฐฐ โลเก เทวธมมาติ วุจเจติ(๑) ฯ

มหาจุนทตเถรสฐ ปน กิลลสสเลขณปฐฐฐฐ(๒) กตวา
ทสฐฐฐฐ ยถาห ปเร อหิริกา ภวิสสนุติ มยเมตถ หิริมนา
ภวิสฐฐฐฐ สลลลลลล โกรณียโย ปเร อนนตตปฐฐฐ(๓) ภวิสสนุติ
มยเมตถ โอดตปฐฐ (๔) ภวิสฐฐฐฐ สลลลลลล โกรณียโยติ (๕) อิม
จ (๖) มหาอสุตปฐตเถรสฐ โอดวาทฐฐฐฐฐฐ กตวา ทสฐฐฐฐ ฯ
วุตตญญหติ ตสฐฐฐฐ ห เต กสฐฐฐฐ เอว สิกขิตพพพิ ตพพิ
เม หิโรตตปฐฐ ปจจฐฐฐฐฐฐ ภวิสฐฐฐฐ เถรสฐ นเวสฐ มขุณิมเมสฐฐฐ
เอว หิ เต กสฐฐฐฐ สิกขิตพพพพพิ (๗) อธิ ปน เต สมณธมมา
นามาติ ทสฐฐฐฐ ฯ

ยสฐฐฐ ปน เอดตตวตตา สามณญญตโต มตถกั ปตโต น(๘)
โหติ ตสฐฐฐ อปเรปฐ(๙) สมณกรณธมเม ทสเสตฐ สฐฐ
โฆ ปน ภิกขเว ตุมหากนุติอาทิมาท ตตถ สามณญญตโตติ
สัยุตตเก ตาว กตมญจ ภิกขเว สามณญญ อยเมว อริโย
อญจจกโก มกโก เสยยถิถิ สมฐฐฐฐฐฐ ปเป สมฐฐฐฐฐฐ
อิถิ วุจเจติ ภิกขเว สามณญญ กตโม จ ภิกขเว สามณญญตโต

- # ๑. ขุ. ขา. ๒๗/๖/๓ ฯ ๒. ม. กิลลสสเลขณปฐฐฐฐ ฯ ๓. ส. อนนตตปฐฐ ฯ
- # ม. ย. อนนตตปฐฐ ฯ ๔. ม. โอดตปฐฐ ฯ ๕. ม. ม. ๑๒/๑๐๔/๗๗ ฯ
- # ๖. ม. อิมเว ฯ ๗. ส. น. ๑๖/๕๒๔/๒๖๐ ฯ ๘. ม. นาม ฯ
- # ๙. ม. อธิ ปาโจ นตถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหยมกวกคฺควณณา หน้า ๕๒๒

โย [๑] โข ภิกฺขเว รากฺขโย โทสฺสโย โมหกฺขโย อัย วุจฺจติ
ภิกฺขเว สามณฺณตฺโตติ (๒)มคฺโค สามณฺณนฺติ ผลนฺิพพานานิ
สามณฺณตฺโตติ วุจฺจตานิ อิมสฺมี ปน จานเน มคฺคปิ ผลปิ
เอกโต กตฺวา สามณฺณตฺโตติ กถิตฺติ เวทิตฺตฺวา อารอฺจยามิตฺติ
กเถมิ ปฏฺิเวทยามิตฺติ ชานาเปมิ ฯ

ปริสฺสุทฺโธ โน กายสมาจาโรติ เอตฺถ กายสมาจาโร
ปริสฺสุทฺโธ อปริสฺสุทฺโธติ ทฺวิโธ โย หิ ภิกฺขุ ปาณิ นนฺติ
อทินฺนํ อาทียติ กามสฺสุ มิจฺฉา จรติ ตสฺส กายสมาจาโร
อปริสฺสุทฺโธ นามฯ อัย ปน กมฺมปถวเสเนว วาริตฺโต โย
ปน ปาณินา วา เลทฺตฺตฺวา วา ทณฺเฑน วา สตุเถน
วา ปรี โปเถติ (๓) วิหเจติ ตสฺส กายสมาจาโร อปริสฺสุทฺโธ
นามฯ อัยปิ สิกฺขาปทพฺนฺเชเนว (๔) ปฏฺิกฺขิตฺโต อิมสฺมี สุตฺเต
อุภยเมตฺติ อกเถตฺวา ปรมสฺสเถโย นาม กถิตฺโต โย หิ ภิกฺขุ
ปานิชฺชเฏ วา ปานิชฺชิ ปิวนฺตานิ ปตฺเต วา ภตฺตํ ภูณฺชนฺตานิ
กากานํ นิวารณฺวเสน หตฺถํ วา ทณฺฑํ วา (๕) อุคฺคิรติ ตสฺส
กายสมาจาโร อปริสฺสุทฺโธ วิปรีโต ปริสฺสุทฺโธ นามฯ อุตฺตานิ
อุคฺคโต ปากโฏ วิวโฏติ อนาวโฏ อสณฺณโน อุภเยนาปี
ปริสฺสุทฺธตฺเตว ทีเปติ น จ ฉิทฺทวาทิ สทา เอกสฺทิสฺโส

๑. ม. เอตฺถนฺตเร โขติ ทิสฺสติ ฯ ๒. สฺ. มหา. ๑๕/๑๐๓-๔/๓๐ ฯ
๓. สฺ. เหเจติ ฯ ๔. สฺ. สิกฺขาปทพฺนฺเชเนว ฯ
๕. ม. หตฺถํ วา ทณฺฑํ วา เลทฺตฺตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฺรสุตตวณฺณนา หน้า ๕๒๓

อนฺตรนฺตรเร ฉิทฺทหิโต สํวฺโตติ กิเลสํ ทวาริ (๑) ปีทหนน
ปีทหิโต น วชฺชปฏฺิจฺฉาทนฺตถาย ฯ

วชิสมจาเรปี โย กิฏฺขุ มุสา วทติ ปีสุณฺ กเถติ
ผรุสํ ภาสติ สมฺมํ ปลปติ ตสฺส วชิสมจาโร อปฺริสุทฺโธ
นามฯ อัย ปน กมฺมปลวเสน วาริโต โย ปน คหปติกาติ
วา ทาสาติ วา เปสฺสาติ วา อาทีหิ ขบเสนฺโต วทติ ตสฺส
วชิสมจาโร อปฺริสุทฺโธ นามฯ อัย ปน สิกฺขาปทพฺนฺเชเนว
ปฏฺิจฺฉิตฺโต อิมสฺมี สุตฺเต อุกฺขมฺเปตํ อกเถตฺวา ปรมสฺสเลโฆ
นาม กถิโต โย หิ กิฏฺขุ ทหเรน วา สามณฺเรน วา
กจฺจิ ฆนฺเต อมฺหากํ อฺปชฺฌายํ ปสฺสธา ติ วุตฺเต อาวฺโส
สมฺพหฺลลา กิฏฺขุณีโย (๒) เอตสฺมี ปเทเส วสิสฺสุ (๓) อฺปชฺฌาโย เต
วิกฺกายิกสากภณฺฑิกํ อุกฺขิปิตฺวา คโต ภวิสฺสตี ติอาทีนา นเยน
หสาธปฺปาโยปี เอวฺรूपํ กถํ กเถติ ตสฺส วชิสมจาโร
อปฺริสุทฺโธ วิปฺริโต ปฺริสุทฺโธ นามฯ

มโนสมจาเร โย กิฏฺขุ อภิชฺฉาลุ พฺยาปฺนฺนจิตฺโต
มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ ตสฺส มโนสมจาโร อปฺริสุทฺโธ นามฯ
อัย ปน กมฺมปลวเสนเนว วาริโต โย ปน อฺปนิกจิตฺตํ
ชาตฺรปฺรชตํ สาทิยติ ตสฺส มโนสมจาโร อปฺริสุทฺโธ
นามฯ อัยปี สิกฺขาปทพฺนฺเชเนว ปฏฺิจฺฉิตฺโต อิมสฺมี สุตฺเต
๑. ม. ทวาริ ฯ ๒. ม. กิฏฺขุ กิฏฺขุณีโย ฯ ๓. ม. วิวทิสฺสุ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกฺควณฺณา หน้า ๕๒๔

อุภยมฺเปตฺติ อกเถตฺวา ปรมสฺสเลโข นาม กถิตฺโต โย(๑) ปน กิกฺขุ
กามวิตฺตํ ภา พฺยาปาทวิตฺตํ ภา วิหีสาวิตฺตํ ภา
วิตฺตเกติ ตสฺส มโนสมาจาโร อปฺริสฺสุทฺโธ วิปฺริโต ปฺริสฺสุทฺโธ
นามฯ

อาชีวสฺมี โย กิกฺขุ อาชีวเหตุ เวชฺชกมฺมํ ปหิณฺณมณฺ
กณฺฑพาลนํ (๒) กโรติ อรุมกฺขณฺ เตติ เตลฺลํ ปจฺตีติ เอกวิสฺตี-
อนสฺนาวเสน ชีวิตฺตํ (๓) กปฺเปติ โย ภา ปน วิญฺญาเปตฺวา
ภฺยฺยชฺติ ตสฺส อาชีโว อปฺริสฺสุทฺโธ นามฯ อัยฺ ปน
สิกฺขาปทพฺนฺเชเนว ปฏิกฺขิตฺโต อิมสฺมี สฺสฺสฺเต อุภยมฺเปตฺติ(๔)
อกเถตฺวา ปรมสฺสเลโข นาม กถิตฺโต โย หิ กิกฺขุ
สปฺปิโนวณฺิตเตลมฺรฺฐาณิตาทีนํ ลภิตฺวา เสว ภา ปฺนทิวเส
ภา ภวิสฺสตี ติ สฺนฺนฺธิการํ ปฺริภฺยฺยชฺติ โย ภา ปน
นิมฺพฺงฺกูราทีนํ ทิสฺสุวา สามเณเร วทติ อาวุโส (๕) องฺกูเร
ขาทถา ติ สามเณราเถโร ขาทิตฺตกาโมติ กปฺปิยํ กตฺวา
เทนฺติ ทฺหเร ปน สามเณเร ภา ปานียํ ปิวถ อาวุโสติ
วทติ เต เถโร ปานียํ ปิวิตฺตกาโมติ ปานียํ สฺสุโรวิตฺวา (๖)
เทนฺติ ตํปี ปฺริภฺยฺยชฺนฺตสฺส อาชีโว อปฺริสฺสุทฺโธ นาม โหติฯ
วิปฺริโต ปฺริสฺสุทฺโธ นามฯ

๑. ม. โย ปน ฯ ๒. ส. ภณฺฑพาลนํ ฯ ๓. ม. ชีวิกํ ฯ ๔. ม. อุภยมฺเปตฺติ ฯ
๕. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๖. ม. ปานียสงฺขํ โธวิตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฐุตตวณณา หน้า ๕๒๕

มตตณญติ ปรีเยสนปฏิกุคหณปรีโกเกสุ มตตณญย ยุตตณญย
ปมาณณญย ฯ

ชาครियมนุยุตตาทิ รตติณทิว จ โกฎจาเส กตวา
เอกสมิ โกฎจาเส นิททาย โอกาสิ กตวา ปณจ โกฎจาเส
ชาครियมฺหิ ยุตตปยุตตทา สีหเสยฺยนฺติ เอตถ กามโกคิเสยฺยา
เปตเสยฺยา สีหเสยฺยา ตถาคตเสยฺยาติ จตฺสโส เสยฺยา ตตถ
เยภฺยฺเยน ภิกฺขเว กามโกคิ สตฺตา วาเมน ปสฺเสน เสนตฺติติ (๑)
อัย กามโกคิเสยฺยา เตสุ หิ เยภฺยฺเยน(๒) ทกฺขิณฺน ปสฺเสน
เสยฺยา นาม นตฺถิ เยภฺยฺเยน ภิกฺขเว เปตา อุตฺตानา
เสนตฺติติ (๑) อัย เปตเสยฺยา เปตา หิ อปฺปมฺสโลหิตตฺตา
อฏฺฐิสงฺฆาตฺตมฺหิตา (๓) เอเกน ปสฺเสน สยฺยํ น สกฺโกนฺติ
อุตฺตानาว เสนตฺติติ เยภฺยฺเยน ภิกฺขเว สีโห มิคฺราชา
นงฺกฺกฺจํ อนุตฺตสฺตฺถิมฺหิ ปกฺขิปิตฺวา ทกฺขิณฺน ปสฺเสน สยฺยํ
อัย สีหเสยฺยา เตชฺชฺสฺสทตฺตา หิ สีโห มิคฺราชา เทว
ปฺุริมปาเท เอกสมิ จานฺน ปจฺฉิมปาเท เอกสมิ จเปตฺวา
นงฺกฺกฺจํ อนุตฺตสฺตฺถิมฺหิ ปกฺขิปิตฺวา ปฺุริมปาทปจฺฉิมปาทนงฺกฺกฺจํ
จโธกาสิ สลลทฺเทตฺวา ทฺวินนํ ปฺุริมปาทานํ มตฺถเก สีสิ
จเปตฺวา สยฺยํ ทิวสมฺปิ สยฺยํ ปพฺพชฺชมาโน น อุตฺตรา-
สนฺโต ปพฺพชฺชตฺติ สีสิ ปน อุกฺขิปิตฺวา ปฺุริมปาทานํ จโธกาสิ
๑. อ.จ. จตฺตูก. ๒๑/๒๔๖/๓๓๑ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๓. สี. อฏฺฐิสงฺฆาตฺตมฺหิตา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปุรสุตตวณณา หน้า ๕๒๗

ตโตนิทานนุติ อานณยนิทานัง โส หิ อนโณมหิติ อวชชุนโต
พลวาปาโมชชั[๑] ลภติ พลวาโสมนสฺสมชฺชิจจติ เตน วุตฺตํ ลภถ
ปาโมชชั อชฺชิจเจยฺย โสมนสฺสนุติ ฯ

วิสภาคเวทนุปฺปตฺติยา กกเจเนว จตุอิริยาปลั ฉินฺนทนฺโต
อาพาธตฺติ อาพาโธ สุวาสุส อตฺถิตฺติ อาพาธโก ฯ
ตฺสมภูจฺจานทุกฺเขน ทุกฺขิจฺโต อชฺมตฺตคฺคิลาโนติ พาฬุหคฺคิลาโน ฯ
นจฺฉาเทยฺยติ อชฺมตฺตพฺยาธิปเรตตาย น รุจเจยฺย พลมตฺตาคฺติ
พลเมว พลญจสุส กายเณ น ภเวยฺยติ อตฺถโถ ตโตนิทานนุติ
อาโรคฺยนิทานัง ตสฺส หิ อโรโคมฺหิติ อวชชยฺโต ตทุกฺขํ
โหติ เตน วุตฺตํ ลภถ ปาโมชชั อชฺชิจเจยฺย โสมนสฺสนุติ ฯ
น จสุส กิณฺจิจ โภคานํ วโยติ กากณฺณิกมตฺตมฺปิ โภคานํ
วโย น ภเวยฺย ตโตนิทานนุติ พนฺรชนโมกฺขนิทานัง เสถํ
วุตฺตนเยเนว สพฺพปเทสุ โยเชตพฺพํ อนตฺตาริโนติ น อตฺตนิ
อธีโน(๒) อตฺตโน รุจฺจยา กิณฺจิจ กาคฺคํ น ลภติ ปราธิโนติ
ปเรสุ อธีโน ปเรสุเสว รุจฺจยา ปวตฺตติ น เยน กามํ
คโมติ เยน ทิสภาเคนสุส กามो โหติ อิจฺฉา อุปฺปชฺชติ
คมนาย เตน คนฺตุํ น ลภติ ทาสพฺยติ ทาสภาวา ฯ
ภูชิสฺสโตติ อตฺตโน สนฺตโก ตโตนิทานนุติ ภูชิสฺสนิทานํ ฯ
กนฺตารทฺธานมคฺคณฺติ กนฺตาริ อทฺธานมคฺคํ นีรुทกํ ทิมมคฺคณฺติ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร ลภตฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. อธีโน ฯ เอวมฺปฺริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกฺกณณนา หน้า ๕๒๘

อตุโถ ตโตนิทานนฺติ เขมนฺตภูมินิกานํ ฯ

อิมํ ปปลฺยํ นีวรณํ อปฺปหีนฺติ เอตฺถ ภควา อปฺปหีนํ
กามจฺจนฺตนิวรณํ อิลลสทิสํ เสสานิ โรคาทิสทิสานิ กตฺวา
ทสฺเสติ ตตฺตฺราຍํ สทิสตา โย หิ ปเรถํ อิลฺลํ กเหตุวา
วินาสฺเสติ โส เตหิ อิลฺลํ เทหิติ วุจฺจมาโนปิ ผรุสํ วุจฺจมาโนปิ
พชฺฉมาโนปิ ปหริยมาโนปิ กิลฺลจฺจิ ปฏฺธิปฺผริตฺตํ (๑) น สกฺโกติ
สพฺพํ ติตฺติกฺขติ ติตฺติกฺขาการณณฺหิ(๒) ตํ อิลฺลํ โหติ เอวมฺว
โย ยมฺหิ กามจฺจนฺตเนน รชชติ ตณฺหาภหณฺเนน ตํ วตฺถุ
คณฺหาติ โส เตน ผรุสํ วุจฺจมาโนปิ พชฺฉมาโนปิ ปหริย-
มาโนปิ สพฺพํ ติตฺติกฺขติ ติตฺติกฺขาการณณฺหิสฺส โส กามจฺจนฺตโ
โหติ ฆรสามิเกหิ วชฺชยมานานํ อิตฺถินํ วิทยาติ เอวํ อิลฺลํ
วีย กามจฺจนฺตโ ทฏฺฐพฺโพติ ฯ

ยถา ปน ปิตฺตโรคาตฺโร มรฺตฺสภฺขราทิสฺสปี ทินฺเนสุ
ปิตฺตโรคาตฺรตฺตาย เตถํ รลฺลํ น วินฺนทติ ติตฺตํ ติตฺตกนฺติ
อุกฺคิรติยฺเว เอวมฺว พฺยาปฺนฺนจฺจิตฺโต หิตกามฺเห อจฺริยฺ-
ปชฺฉมาเยหิ อปฺปมตฺตกํปี โววทียมาโน โววาทํ น คณฺหาติ
อติวีย เม ตฺตฺเมห อฺปฺททเวถา ติอาทินิ วตฺวา วิพฺภมฺติ
ปิตฺตโรคาตฺรตฺตาย(๓) โส ปฺริโส มรฺตฺสภฺขราทิสฺสํ วีย โกธาตฺรตฺตาย
ฉานฺตฺสขาทีเกทํ สาสนฺรลฺลํ น วินฺนทิตฺติ เอวํ โรโค วีย
๑. ปฏฺธิพาหิตฺตํ ฯ ๒. ม. ติตฺติกฺขาการณณฺหิสฺส ฯ ๓. ม. ปิตฺตโรคาตฺรตฺตาย ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฺรสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๒๕

พฺยาปาโท ทฺกุชฺพฺโป ฯ

ยถา ปน นกฺขตฺตทิวเส พนฺชนาการ พนฺโธ ปฺริโส
นกฺขตฺตสฺส เนว อาที น มชฺฉํ น ปฺริโยสานํ ปสฺสตี
โส ทฺตยทิวเส มฺคฺโต อโห หียโย นกฺขตฺตํ มนาปี
อโหสี(๑) อโห นจฺจํ อโห กิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
น เทตี กิการณา นกฺขตฺตสฺส อนนฺนฺกฺตฺตฺตฺตา เอวเมว
ถีนมิทฺฐาภิกฺกฺโต ภิกฺขุ วิจิตฺตฺนเยปี ชมฺมสฺสวเน วตฺตมาเน เนว
ตสฺส อาที น มชฺฉํ น ปฺริโยสานํ ชานาตี โส อุปฺกฺกฺชิตฺเต (๒)
ชมฺมสฺสวเน อโห ชมฺมสฺสวณํ อโห การณํ อโห อุปฺมาตี
ชมฺมสฺสวณสฺส วณฺณํ ฆณฺมานานํ สฺตฺวาปี ปฺกฺกฺวจนํ น เทตี
กิการณา ถีนมิทฺฐวเสน ชมฺมกถาย อนนฺนฺกฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
พนฺชนาการํ วิย ถีนมิทฺฐํ ทฺกุชฺพฺพิ ฯ

ยถา ปน นกฺขตฺตํ กิพนฺโตปี ทาโส อิทํ นาม
อจฺจายิกิ กรณฺมียิ อตฺถิ สีนํ ตตฺถ คจฺจฯ โน เจ คจฺจสิ
หตฺถปาทํ วา เต(๑) ถีนฺทามิ กณฺณนาสํ วา ติ วฺคฺโต สีนํ
คจฺจตีเยว นกฺขตฺตสฺส อาทิมชฺฉปฺริโยสานํ อนฺนฺกฺกฺวิคฺคํ น
ลภตี กสฺมา ปฺราธินตฺาย เอวเมว วินเย อปฺกตฺถณฺนา
วิเวกฺตฺถาย(๔) อรณฺณิ(๕) ปวิญฺเจนาปี กิสมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. อุฏฺฐิตฺเต ฯ ๓. ม. วา เต ฯ

๔. ม. วิเวกฺตฺถาย ฯ ๕. ม. อรณฺณิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกุกกถา หน้า ๕๓๐

กปป์ยัมเสปี อกปป์ยัมสสณฺณาย(๑) อุปลฺปนฺนายน วิเวกํ ปหาย สีส-
ปรีโสชนตฺถํ(๒)วินยชฺรตฺส สนฺตฺเทก คนฺตพฺพํ โหตีติ(๓) วิเวกสฺสํ
อนุกฺกิตฺตํ น ลภตี กสฺมา อุทฺทจฺจกุกกจฺจํ กุกกตฺตยาติ ฯ
เอวํ ทาโส(๔) วีย อุทฺทจฺจกุกกจฺจํ ทฺทจฺจพฺพํ ฯ

ยถา ปน กนฺตารทฺธานมกุกกปฺปโน ปฺปรีโส โจเรหิ
มนฺุสฺสานํ วิลฺลตฺโตกาสํ ทิสฺวา(๕) ทณฺทกสทฺเทนปี สากฺกณิก-
สทฺเทนปี โจรา อากตฺตาติ อุตฺตสฺงกิตฺตปรีสฺงกิตฺโตโหตี กจฺจตฺตี
ติกฺกจฺจตีปี นีวตฺตตีปี คตฺทจฺจานโต อากตฺทจฺจานเมว พหุตรํ โหตี
โส กิจฺเจเน กสิเรน เขมนฺตญฺมึ ปาปฺปณาติ วา น วา
ปาปฺปณาติ เอวเมว ยสฺส อฏฺฐสฺ จาเนสฺ วิจิกฺกจฺจา อุปลฺปนฺนา
โหตี โส พุทฺโธ นฺ โข น นฺ โข พุทฺโธติอาทินา นเยน
วิจิกฺกจฺจนโต อธิมฺจฺจิตฺวา สทฺธาย คณฺหิตฺตํ น สกโกติ
อสกโกนฺโต มกฺกํ วา ผลํ วา น ปาปฺปณาตีติ อิติ ยถา
กนฺตารทฺธานมกฺเค โจรา อตฺถิ นตฺถิ ตี ปฺนปฺปฺนํ อาสปฺปน-
ปรีสปฺปนํ อปรีโยคาหนํ คมฺภิตตฺตํ จิตฺตสฺส อุปลฺปาเทนฺโต
เขมปฺปตฺตียา (๖) อนฺตรายํ กโรตี เอวํ วิจิกฺกจฺจาป พุทฺโธ(๗)ติ-
อาทินา นเยน ปฺนปฺปฺนํ อาสปฺปนปรีสปฺปนํ อปรีโยคาหนํ

- # ๑. ม. อกปป์ยัมสสณฺณาย ฯ ๒. ม. สีสวิโสชนตฺถํ ฯ ๓. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ
- # ๔. ม. ทาสพฺยํ ฯ ๕. ม. วิลฺลตฺโตกาสํ ปหโตกาสณฺจ ทิสฺวา ฯ
- # ๖. ม. เขมนฺตปฺตฺตียา ฯ ๗. ม. พุทฺโธ นฺ โข น พุทฺโธติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฺรสุตฺตวณฺณนา หน้า ๕๓๑

ณฺมกิตฺตํ จิตฺตสฺส อุปฺปาทยมาณา อริยมคฺคปฺปตฺติยา (๑) อนฺตรายํ
กโรตฺติ กนฺตารทฺธานมคฺโค วีย ทฺภุจพฺพา ฯ

อิทานิ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อานณฺยนฺติ เอตฺถ ภควา
ปหีนกามจฺจนฺทนีวณฺณํ อานณฺยสทิสํ เสสานิ อาโรคฺยาทิสทิสานิ
กตฺวา ทสฺเสติ ตตฺรารํ สทิสตา ยถา หิ ปฺริโส อธิํ
อาทาย กมฺมมฺนฺเต ปโยเชตฺวา สมิทฺธกมฺมมฺนฺโต อิํ (๒) นาม
ปฺลิโพทฺมฺลนฺ ติ จินฺเตตฺวา ปวทฺธมฺกํ(๓) อธิํ นียฺยาเตตฺวา ปณฺณํ
ผาลาเปยฺย อตฺตสฺส ตโต ปฺภุจาย เนว โกจิ ทฺถํ เปเสสิ
น ปณฺณํ โส อธิณฺสามิเก ทิสฺวาปี สเจ อิจฺฉติ อาสนา
อุภฺจหติ โน เจ น อุภฺจหติ กสฺมา เตหิ สทฺธี
นิลฺเลปฺตาย อตฺตคฺคตฺย เอวเมว ภิกฺขุ อัยํ กามจฺจนฺโท นาม
ปฺลิโพทฺมฺลนฺ ติ สติปฺภุจानเน วุตฺตนเยเนว จ ฐมฺเม ภาเวตฺวา
กามจฺจนฺทนีวณฺณํ ปชฺหติ ตสฺเสวํ ปหีนกามจฺจนฺทสฺส ยถา
อิณฺมุตฺตสฺส ปฺริสสฺส อธิณฺสามิเก ทิสฺวา เนว ภยํ น
ณฺมกิตฺตํ โหติ เอวเมว ปฺราวตฺถมฺหิ เนว สจฺจโค น พนฺโธ (๔)
โหติ ทิพฺพานิปี รุปานิ ปสฺสโต กิเลโส น สมฺมทาจฺรติ ฯ
ตสฺมา ภควา อานณฺยมิว กามจฺจนฺทปฺปหานํ อาห ฯ

ยถา ปน โส ปิตฺตโรคาตุโร ปฺริโส เกสชฺชกิริยาย
ตํ โรคํ วุปฺสเมตฺวา ตโต ปฺภุจาย มรฺฐสฺกฺขราทินํ รสํ
๑. ม. อริยมคฺคปฺปตฺติยา ฯ ๒. ม. อิํ อธิํ ฯ ๓. ม. สวทฺธมฺกํ ฯ
๔. ม. เกโธ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวกฺกถา หน้า ๕๓๒

วินฺทติ เอวเมว ภิกฺขุ อัย พฺยาปาโท นาม อนตฺถกโรติ
จ ชมฺเม ภาเวตฺวา พฺยาปาทนีวรณฺ ปชหติ โส เอว
ปหีนพฺยาปาโท ยถา ปิตฺตโรควิมุตฺโต ปุริโส มชฺศกฺขราทินิ
มชฺชรานิ สมฺปิยาชมาโน ปฏฺิเสวติ เอวเมว อจฺจารปณฺณตฺติ-
อาทินิ สิกฺขาปิยมาโน สิริสา สมฺปฏฺิจฺจิตฺวา สมฺปิยาชมาโน
สิกฺขติ ตสฺมา ภควา อารกฺขมิว พฺยาปาทปฺปหानฺ อห๑

ยถา โส นกฺขตฺตทิวเส พนฺธนาการ์ ปเวสิตฺปุริโส
อปรสฺมี นกฺขตฺตทิวเส ปุพฺเพปิ อหํ ปมาทโทเสน พนฺโธ
เตน(๑) นกฺขตฺตํ นานุกวี (๒) อิทานิ อปฺปมตฺโต ภวิสฺสามิติ ยถาสฺส
ปจฺจตฺติกา โอกาสํ น ลภนฺติ เอวํ อปฺปมตฺโต หุตฺวา
นกฺขตฺตํ อนุกฺวิตฺวา อโห นกฺขตฺตนฺติ(๓) อุตานํ อุตานีสฺ(๔) ๑
เอวเมว ภิกฺขุ อิทํ ถีนมิทฺธํ นาม มหาอนตฺถกรนฺติ จ ชมฺเม
ภาเวตฺวา ถีนมิทฺธนีวรณฺ ปชหติ โส เอวํ ปหีนถีนมิทฺธโร
ยถา พนฺธนา มุตฺตปุริโส สตฺตทาหํปี นกฺขตฺตสฺส อาทิมชฺฉ-
ปริโยสานํ อนุกฺวาติ เอวเมว(๕) ชมฺมนกฺขตฺตสฺส อาทิมชฺฉ-
ปริโยสานํ อนุกฺวานฺโต สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณาติ ๑
ตสฺมา ภควา พนฺธนา โมกฺขมิว ถีนมิทฺธปฺปหानฺ อห๑

ยถา ปน ทาโส กถฺยจฺเทว มิตฺตํ อุปนีสฺสาช สามิกานํ ๑
๑. ม. ตํ ๑ ๒. ม. นานุกวามิ ๑ ๓. ม. อโห นกฺขตฺตํ อโห นกฺขตฺตนฺติ ๑
๔. ม. อุตานีสฺ ๑ ๕. ม. เอวเมว ภิกฺขุ ๑ เอวมุปริปี ๑

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฐตตวณณา หน้า ๕๓๓

ชนั ทตฺวา อตฺตานั ภูชิสฺสั กตฺวา ตโต ปฏฺจาย ยั
อิจฺฉติ ตั กเรยฺย เอวเมว ภิกฺขุ อิทํ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ
นาม มหาอนตฺถกรณฺ ติ น ชมฺเม ภาเวตฺวา อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ
ปชฺหติ โส เอวํ ปหีนฺนุทฺทจฺจกุกฺกจฺจโ จ ยถา ภูชิสฺโส ปฺริโส
ยั อิจฺฉติ ตั กโรติ น นั โภจิ พลกฺกาเรณ ตโต
นิวตฺเตติ เอวเมว ภิกฺขุ ยถาสุขํ เนกขมฺมปฏฺธิปทํ ปฏฺธิปชฺชติ น
นั อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ พลกฺกาเรณ ตโต นิวตฺเตติ ตสฺมา
ภควา ภูชิสฺสั วिय อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจปฺปหานั อาท ฯ

ยถา จ พลวา ปฺริโส หตฺถสาร์ คเหตุวา สชฺชาวูโ
สปริวาโร กนฺตาริ ปฏฺธิปชฺเชยฺย ตั โจรา ทูโรโต(๑) ทิสฺวา
ปลาเยยฺยุ โส โสตฺถินา ตั กนฺตาริ นิตฺถริตฺวา เขมนฺตํ
ปตฺโต หฏฺฐตฺถุโ อสฺส เอวเมว ภิกฺขุ อัย วิจิจฺจนา
นาม อนตฺถกรธาติ น ชมฺเม ภาเวตฺวา วิจิจฺจนั ปชฺหติ ฯ
โส เอวํ ปหีนฺนวิจิจฺจโน ยถา พลวา สชฺชาวูโ สปริวาโร
ปฺริโส โจเร ทิสฺวา นิพฺภโย โจเร ตินฺปิ(๒) อคฺเณตฺวา โสตฺถินา
นิกฺขมิตฺวา เขมนฺตฺถุมิ ปาปฺณาติ เอวเมว ทฺวจฺจริตกนฺตาริ
นิตฺถริตฺวา ปรมเขมนฺตฺถุมิ อมตํ นิพฺพานั ปาปฺณาติ ตสฺมา
ภควา เขมนฺตฺถุมิ วिय วิจิจฺจนาปฺปหานมาท ฯ

อิมเมว กายนฺติ อิมั กรชกาຍ อภิสนฺเทตฺตี เตเมติ
๑. ม. ทูโรโตว ฯ ๒. ม. ตินฺปิ วिय ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๕๓๔

สีนะเหติ สพพุตถ ปวตตปีตีสุง กโรติ ปริสนเทตตีติ สมมุตโต
 สนนเทติ ปริปุเรตตีติ วายูนา ภสตุ วิย ปุเรติ ปริปุพรตตีติ
 สมมุตโต ผุสตี สพพาวโต กายสสชาติ อสส ภิกขุโน สพพ-
 โภจาสวโต กายสส ยงภิกขุ อูปาทินนกสนตติปวตติภูจกถาเน
 ฉวิมสโลहितานุกต อณุมตตปี(๑) จานัน ปจมชฌานสุเขน อมุจจนาม (๒)
 น โหติ ทกโขติ ฉเอโก ปฎิพโล นหานิยจจณณานิ กาคู
 เจว โยเชตฺตจ สนนตฺตจ กัสถาเลติ เขน เกนจ โลเหน
 กตภาชเน มตตติภาชน ปน ถิร น โหติ มททนตสส (๓)
 ภิกขุชติ ตสฺมา ต น ทสเสติ (๔) ปริปุโผสก ปริปุโผสกนติ
 สิญจิตวา สิญจิตวา สนนนยยาติ วามหตฺเถน กัสถาลิ
 กเหตุวา ทกขิณเนน หตฺเถน ปมาณยตฺต อุกก สิญจิตวา
 สิญจิตวา ปริมททนโต ปิณฺฑก กเรยฺย สีนะหานุกตติ
 อุกกสีนะเหน อนุกตติ สีนะหปเรตติ อุกกสีนะเหน ปรีคตา ฯ
 สนนตฺรพาทิราติ สทฺธิ อนฺโตปเทเสน เจว พหิปเทเสน จ
 สพพุตถกเมว อุกกสีนะเหน ผุจฺจติ (๕) อตฺโถ น จ ปคฺขมรตตีติ
 น วินฺทฺ วิณฺทฺ(๖) อุกก ปคฺขมรติ สกฺกา โหติ หตฺเถนปี
 ทฺวิหิปี (๗) อองฺคุลฺลิตฺติ คเหตุโหวฏฺฏิกปี กาคฺคฺนติ อตฺโถ
 # ๑. ม. อณุมตตปี ฯ ๒. ม. อมุจฺจ นาม ฯ ๓. ส. สนนนตสส ฯ ม. สนนนตสส ฯ
 # ๔. ม. น เทสฺสติ ฯ ๕. ม. ผุจฺจติ ฯ ๖. ม. พินฺทฺ พินฺทฺ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ
 # ๗. ม. ทฺวิหิปี ตีหิปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปฐตตวณณา หน้า ๕๓๕

ทุดิยชฎานสุชูปมัย อุกุทโททโกติ อุกุทนินอุทโก น(๑)
 เหฏฐา อุกุทชิตฺวา อุกุทจจนอุทโก อนฺโตเยว ปน อุกุทชชน-
 อุทโกติ(๒) อตุโถ อายมุขนฺติ อากมนนคฺโค เทโวติ เมโฆฯ
 กาลน กาลนฺติ (๓) กาลน กาลน อนฺวทตฺตมาลํ วา อนฺวทสาหํ วาติ อตุโถ ฯ
 ธารนฺติ วุฏฺฐิ อฺนฺปเวจฺเจยฺยาติ(๔) น ปเวเสยฺย น วสฺเสยฺยาติ
 อตุโถ สีตา วาริธารา อุกุทชิตฺวา(๕) สีตํ วาริตํ อุทกรทํ
 ปฺรยมานํ อุกุทชิตฺวา(๖) ฯ เหฏฐา อุกุทจจนตํ อุทกณฺหิ
 อุกุทนฺตฺวา(๗) กุทชชนตํ อุทกํ โขเกติ จตุหิ ทิสาหิ ปวิสฺนอุทกํ
 ปฺราณปณฺณตฺตณฺทกาทิหิ อุทกํ โขเกติ วุฏฺฐิอุทก-
 ธารานิปาตปฺพุทฺเพเกหิ อุทกํ โขเกติ สนฺนินฺนินฺนเมว ปน
 หุตฺวา อิทฺธินิมฺมิตฺมิว อฺปฺปชฺชมานํ อุทกํ อิมํ ปเทสํ ฝรติ
 อิมํ (๘) น ฝรตีติ นตฺถิ เตน อคฺคฺกุโจกาโส นาม น โหติ (๙)
 ตตฺถ รหโท วิย กรชกาโย อุทกํ วิย ทุดิยชฎานสุชํ ฯ
 เสลํ ปฺริมนเยเนว เวทิตพฺพิฯ

ตุดิยชฎานสุชูปมัย อฺปฺปปลานิ เอตฺถ สนฺตีติ อฺปฺปปลินิ ฯ
 เสสปททฺเวยฺปิ เอเสว นโย เอตฺถ จ เสตรตฺตนิลฺลฺลฺล
 ยงฺกิลฺลจ อฺปฺปปลํ อฺปฺปปลเมว อฺนฺกสตปตฺตํ (๑๐) ปฺนฺทริกํ สตปตฺตํ

- # ๑. ม. นสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. อุกุทชชนอุทโกติ ฯ
- # ๓. ม. กาลน กาลนฺติ กาลน กาลน ฯ ๔. ม. อฺนฺปเวจฺเจยฺยาติ ฯ ๕. ม. อิตฺตทฺโท
- # นตฺถิ ฯ ๖. ม. อุกุทชิตฺวา ฯ ๗. ม. อุกุทนฺตฺวา อุกุทนฺตฺวา ฯ
- # ๘. ม. อิมํ ปเทสํ ฯ ๙. ม. น โหตีติ ฯ ๑๐. ม. อฺนฺกสตปตฺตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหายนมกวคควณณา หน้า ๕๓๖

ปทุมํ ปตตนิยมิ วา วินาปี เสตํ ปทุมํ รตตํ ปุณฺทริกนฺติ
อยเมตถ วิริจฺจโย อุตทานุคฺคตานิติ อุตกโถ น อุกฺคตานิ ฯ
อนฺโตนิมฺคฺคโปสีนิตฺติ อุตกตลสฺส อนฺโตนิมฺคฺคานิเยว หุตฺวา หุสนฺติ
วาทฺธีนิตฺติ(๑) อตฺโถ เสถิ ปุริมฺนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ

จตุตถชฺฆมานสุขุปรมายิ ปฺริสฺสุทฺเชน เจตสา ปฺริโยทาเตนาคิ
เอตถ นิรุปกฺกิเลตฺตฺตฺเชน ปฺริสฺสุทฺธิ ปภสฺสรฏฺเฐน ปฺริโยทาคิ
เวทิตพฺพิ โอทาทเณน วตฺถเณนาคิ อิทธิ อุตฺตรณตฺถิ วุตฺติ ฯ
กิลิฏฺจวตฺถเณน หิ อุตฺตรณํ น โหติ ตํขณิ โชตปฺริสฺสุทฺเชน
อุตฺตรณํ พลวํ โหติ อิมิสฺสา หิ อุปฺมาย วตฺถิ วีย กรชกาโย
อุตฺตรณํ วีย จตุตถชฺฆมานสุขิ ตสฺมา ยถา สุนหาตลสฺส
ปฺริสฺสส ปฺริสฺสุทฺธิ วตฺถิ สลีสํ ปารุปีตฺวา นิสินฺนสฺส สรริโต
อุตฺ สพฺพเมว วตฺถิ ฝรติ น โกจิ วตฺถลสฺส อปฺสุโฏกาโส
โหติ เอวํ จตุตถชฺฆมานสุขเณน ภิกฺขุโน กรชกาเยสฺส น โกจิ
โอกาโส อปฺสุโฏ โหตีติ เอวเมตถ อตฺโถ ทฏฺจพฺโพ ฯ
จตุตถชฺฆมานจิตฺตเมว วา ปารุตวตฺถิ วีย (๒) ตํสมฺภูจฺจานรูปิ
อุตฺตรณํ วีย ยถา หิ กตฺถจิ โอทาทวตฺถเณน กายิ อปฺสุสนฺเตปิ
ตํสมฺภูจฺจานเนน อุตฺตนา สพฺพตฺถกเมว กายิ สฺสุจฺโจ โหติ เอวํ
จตุตถชฺฆมานสมฺภูจฺจาปีเตน สุขุมรูปเณน สพฺพตฺถกเมว ภิกฺขุโน
กายิ สฺสุจฺโจ(๓) โหตีติ เอวเมตถ อตฺโถ ทฏฺจพฺโพ ฯ

ปุพฺพเพนิวาสถาณุปฺมายิ ตํทิวสํ กตฺถกิริยา ปากฺกฺวา โหตีติ
๑. ม. โปสีนิตฺติ วาทฺธีนิตฺติ ฯ ๒. ม. วตฺถิ วีย ฯ ๓. ม. กรชกาโย สฺสุจฺโจ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาอสุตปุรสุตตวณฺณา หน้า ๕๓๗

ตํ ทิวสํ คตคามตฺตยเมว(๑) คหิตํ ตตฺถ คามตฺตยคตปุริโส วย
ปฺพเพนิวาสนลาภี ทฺฐพฺโพ ตโย คามา วย ตโย
ภวา ทฺฐพฺพา ตสฺส ปุริสสฺส ตีสฺส คามสฺส ตํ ทิวสํ
กตกริยาย อาวิภาโว วย ปฺพเพนิवासาย จิตฺตํ อภินิหริตฺวา
นินฺนสฺส ภิกฺขุโน ตีสฺส ภวสฺส กตกริยาย อาวิภาโว
ทฺฐพฺโพฯ

ทิพฺพจกฺขุปรมาຍံ เทว อคาราติ เทว ฆฺรา สทฺวาราติ
สมฺมุขทฺวารา อนุจกฺกมนฺเตติ อปราปริ จกฺกมนฺเต (๒)ฯ
อนุวิจฺรณฺเตติ อิตฺ อจิตฺ จ วิจฺรณฺเต อิตฺ ปน เกหา
นิกฺขมิตฺวา เอตํ เกหํ เอตสฺมา วา นิกฺขมิตฺวา อิมํ เกหํ
ปวิสนวเสน ทฺฐพฺพา ตตฺถ เทว อคารา สทฺวารา วย
จฺติปฺฐิสฺนุริโย จกฺขุมา ปุริโส วย ทิพฺพจกฺขุณฺลาภี
จกฺขุมโต ปุริสสฺส ทฺวินฺนํ เกหานํ อนุตเร จตฺวา ปสฺสโต
เทว อคาเร ปวิสนกนิกฺขมนกปุริสํ ปากฺกกาโล วย
ทิพฺพจกฺขุลาภีโน อาโลกํ วทฺเมตฺวา โอลิเกนฺตสฺส จวนก-
อุปฺปชฺชนกสฺตฺตานํ ปากฺกกาโล ก็ ปน เต ฅาณสฺส
ปากฺกา ปุคฺคสฺสชาติ ฅาณสฺส ตสฺส ปากฺกคฺตา ปน
ปุคฺคสฺส ปากฺกยาเววาติ ฯ

อาสวกฺขยณฺณปรมาຍံ ปพฺพตสงฺเขเปติ ปพฺพตมตฺถเกฯ
อนาวิโลติ นิกฺกทฺทโม. สิปฺปิโย จ สมฺพุกา จ สิปฺปิสมฺพุกํ ฯ

๑. ม. คตคามตฺตยเมว ฯ ๒. ม. สณฺจรณฺเต ฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวกคุณณา หน้า ๕๓๘

สกุขรา จ กถา(๑)จ สกุขรกถลั มจุนานั กุมพา
 ฃญาติ มจุนคุมพ์ (๒) ตัญจนตปี จรนต์ปีติ เอตุถ สกุขรกถลั
 ตัญจติเยว อิตรานิ จรนต์ปี ตัญจนตปี ยถา ปน
 อนุตรนตรา จิตาสูปี นิสินนาสุปี นิปชชมานาสูปี (๓) เอตา
 คาโว จรนต์ ติ จรนต์โย อุปาทาย อิตรา(๔) จรนต์ติ
 วุจจติ ฯ เอว ตัญจนตเมว สกุขรกถลั อุปาทาย อิตรปี
 ทวย ตัญจนตติ วุตต อิตรณจ ทวย จรนต์ อุปาทาย
 สกุขรกถลัปี จรนต์ติ วุตต ตตุถ จกขุมโต ปุริสสุส ติเร
 จตุวา ปสสุโต สิปปีสมพุกาทีนั วิภูตกาโล วिय อาสวานั
 ขยาย จิตต นีหริตวา นิสินนสสุ ภิกขุโน จตุนัน สจจัน
 วิภูตกาโล ทญุจพุโพ ฯ

อิทานิ สตุตทากาเรหิ สลิ่งคโต สกุนโต ชินาสาสุส
 นามั คณฺหนโต อัย วุจจติ ภิกขเว ภิกขุ สมโณ อิติปีติ-
 อาทิมหา ตตุถ เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สมโณ โหตีติ-
 อาทีสุ ภิกขเว เอว ภิกขุ สมิตปาปตฺตา สมโณ โหติ
 พาหิตปาปตฺตา พุราหุมน โหติ นหาคกิเลสตฺตา นหาคโก
 โหติ ไรตกิเลสตฺตาติ อตุโถ จตุมกคณณสงฺขาเตหิ เวเทหิ
 อกุสลธมฺมานั กตตฺตา เวทญุ โหติ วิทิตตฺตาติ(๖) อตุโถ ฯ
 เตเนว วิทิตาสุส โหนตตีอาทิมหา กิเลสานั สุตตฺตา โสตุติโย
 # ๑. ม. กถา ฯ ๒. ม. มจุนคุมพ์ ฯ ๓. ม. วิชชมานาสูปี ฯ
 # ๔. ม. อิตราปี ฯ ๕. ม. อิตรณจ ฯ ๖. ม. วิทิตาสุส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลอสฺสปฺรสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๓๕

โหติ นิสฺสุตฺตฺตา อาหตฺตฺตาติ (๑) อตุโถ กิเลสํ อารกฺตฺตา
อริโย โหติ หตฺตฺตาติ อตุโถ เตหิ อารกฺตฺตา อรหํ โหติ ทูริ-
กฺตฺตฺตาติ อตุโถ เสสิ สพฺพตฺถ ปากฺกฺกฺเมวาทิฯ

มหาอสฺสปฺรสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตาฯ

นวมํฯ

จุลลอสฺสปฺรสุตฺตวณฺณา

เอวมเม สฺตฺนฺติ จุลลอสฺสปฺรสุตฺตํ ตสฺส เทสฺนาการณํ
ปฺริมสฺทิสเมว สมณฺสามิจิปฏิปทาติ สมณานํ อนุจฺฉวิกา
สมณานํ อนุโลมปฏิปทาฯ

สมณฺมลาณนฺติอาทิสฺส เอเต ฐมฺมา อุปฺปชฺชมาณา สมณเ
มลิเน กโรนฺติ มลฺกฺกฺหิตเต ตสฺมา สมณฺมลา ติ วุจฺจฺนฺติ
เอเตหิ สมณา ทฺสฺสนฺติ ปทฺสฺสนฺติ ตสฺมา สมณโทสาติ
วุจฺจฺนฺติ เอเต หิ (๒) อุปฺปชฺชิตฺวา สมณเ กสฺสฺญ นิโรเช กโรนฺติ
มิลาเปนฺติ ตสฺมา สมณกสฺสาติ วุจฺจฺนฺติ อาปาโยกานํ
จฺานานนฺติ อปาเย นิพฺพตฺตาปนฺกานํ การณานํ ทฺกฺคฺติ-
เวทนียานนฺติ ทฺกฺคฺติโย วิปากเวทนาย ปจฺจฺยานํ มตฺชนามาติ
มนุสฺสา ติจิณฺ อโย อเยน สฺมุํสฺสิตฺวา(๓) ตํ อโยจฺฉณฺณํ มํเสน
สทฺฐี มทฺฐิตฺวา โกณฺยจฺสฺกุณฺ ขาทาเปนฺติ เต อฺจฺจฺาริ กาคฺม-
สฺกฺโกณฺดา มรฺนฺติ โน เจ มรฺนฺติ ปหฺริตฺวา มาเรนฺติ อถ
๑. ม. อปฺहतฺตฺตาติฯ ๒. ม. หิสฺสทฺโท นตฺถิฯ ๓. ม. สฺมุํสฺสิตฺวาฯ

*เล่มที่ ๘ มหાયมกวคฺควณณา หน้า ๕๔๐

เตสํ กุจฺฉี ฆาเลตฺวา ตานิ อุทเกน โชวิตฺวา จุณฺณกํ คเหตฺวา
มํเสน สทฺธิ มทฺทิตฺวา ปฺน ขาทาเปนฺตฺติ เอวํ สตุตฺ วาเร
ขาทาเปตฺวา คหิเตน อยฺจุณฺเณน อาวูธํ กโรนฺติ สฺตฺติกฺขิตาว (๑)
นํ อยการา พฺหุหตุถกมฺมมฺมฺลํ ลภิตฺวา กโรนฺติ ตํ มตฺสกุณฺโต
ชาตตุตา มตฺชนฺ ติ วุจฺจติ อตฺติขิณฺโณ โหติ ปิตฺนฺสฺตฺตฺนฺติ
อุทกปีตํ เจว สฺลิตาย จ สฺนฺนิมฺสฺสํ สงฺฆาภฺยชาติ โกสิยา ฯ
สมฺปารุตฺนฺติ ปรีโยนทฺธํ สมฺปฺลิวะจิตฺนฺติ สมฺนตฺโต เวจิตํ ฯ

โรชฺชลลฺลิตฺสฺสาติ โรชฺชลลฺลธาริโน อุทโกโรหคฺสฺสาติ ทิวสฺสส
ติกฺขตฺตฺอุทกํ โอโรหนตฺสฺส รุกฺขมฺมุติคฺสฺสาติ รุกฺขมฺมูลวาสิโน ฯ
อพฺโปกาสิกคฺสฺสาติ อพฺโปกาสวาสิโน ฯ อุพฺภกฺกคฺสฺสาติ
อุทฺธํ จิตกคฺสฺส ปรียายภคฺตฺติคฺสฺสาติ มาสวาเรน วา อพฺตฺตมาส-
วาเรน วา ภูยฺชนตฺสฺส สพฺพเมตฺตํ พาทิรสมเยเนว กถิตํ ฯ
อิมสฺมิณฺหิ สาสเน จีวรธโร ภิกฺขุ สงฺฆาภฺยโกติ น วุจฺจติ ฯ
โรชฺชลลฺลธารณาทิวตานิ จ (๒) อิมสฺมี สาสเน นตฺถิเยว พุทฺธ-
วจนฺสฺส พุทฺธวจนฺเมว นามิ น มนฺตาติ รุกฺขมฺมุติโก
อพฺโปกาสิโกติ เอตฺตกํเยว ปน ลพฺภติ ตํปี พาทิรสมเยเนว
กถิตํ ชาตฺเมว นนฺติ ตํ ทิวสฺ(๓) ชาตมตฺตฺเยว นํ สงฺฆาภฺยิกํ
กเรยฺยฺนฺติ สงฺฆาภฺยิกวตฺถํ นิวาเสตฺวา จ ปารุเปตฺวา (๔) จ
สงฺฆาภฺยิกํ กเรยฺยํ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

๑. ม. สฺตฺติกฺขิตา จ ฯ ๒. ม. โรชฺชลลฺลธารณาทีนิจ กานิจิ ฯ
๓. ม. ตํทิวเส ฯ ๔. ม. ปารุปีตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลอสฺสปรสฺสตวณฺณา หน้า ๕๔๑

วิสุทฺทมตฺตานํ สมฺนุปลสฺสตีติ อตฺตานํ วิสุทฺตมฺนฺติ(๑) ปลสฺสตี ฯ
 วิสุทฺโธติ ปน น ตาว วตฺตพฺโพ ปาโมชฺชํ ชายตีติ
 ตฺฐจฺจาโร ชายติ ปมฺพิตสฺส ปิติตฺฐจฺสส สกถสรีริ
 โขภยมาณา ปิตี ชายติ ปิติมนสฺส กาโยติ ปิติสมฺปยุตฺตสฺส
 ปุคฺคสฺส นามกาโย ปลสฺสมภตีติ วิคตฺทโร โหติ สฺขํ
 เวเทตีติ กายิกํปี เจตสิกํปี สฺขํ เวทียติ จิตฺตํ สมာชียตีติ
 อิมิณา เนกขมฺมสุเขน สฺขจิตฺตสฺส จิตฺตํ สมာชียติ อปฺปนาปฺปตฺตํ
 วีย โหติ โส เมตฺตาสหคเตน เจตฺตาสติ เหฏฺฐา กิเลสวเสน
 อารทฺธา เทสณา ปพฺพเต วุฏฺฐวฺวุจฺจ (๒) วีย นที ยถานุสนฺธิณา
 พุรฺหมวิหารภาวนํ โอตินฺณา ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพิ ลียา ตํ
 สพฺพิ วิสุทฺติมฺคฺเค วุตฺตเมว เสยฺยถาปี ภิกฺขเว โปกฺขรณฺตีติ
 (๓)มหาสีหนาทสฺสุตเต มคฺโค โปกฺขรณฺธิยา อุปฺมิโต(๓) อิท
 สาสนํ อุปฺมิตฺตํ เวทิตพฺพิ อาสวานํ ขยา สมโณ โหตีติ
 สพฺพิกิเลสานํ สมิตตฺตา ปฺรตฺถสมโณ โหติ(๔) เสถํ สพฺพตฺถ
 อุตฺตานเมวาทิ ฯ

จุลลอสฺสปรสฺสตวณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

ทสมํ ฯ

จตฺตถวคฺควณฺณา นิฎฺฐิตา ฯ

- # ๑. ม. วิสุทฺตมฺนฺติ ฯ ๒. สී. วุฏฺฐวฺวุจฺจ ฯ ๓. ม. มหาสีหนาทสฺสุตเต มคฺโค โปกฺขรณฺธิยา
- # อุปฺมิโต ฯ ๔. ม. โหตีติ ฯ

จุลลยมกวคควณณา

สาเลยยกสุตตวณณา

เอวมเม สุตนติ สาเลยยกสุตติ ตตถ โกสเลสุติ โกสลา
นาม ชนปทวาสิโน (๑) ราชกุมารา วา(๒) เตสิ นีวาโส เอโกปี
ชนปโท รุพหีสทเทน โกสลาติ วุจติ ตสมี โกสเลสุ
ชนปเท ปปราณา ปนาหุ ยสุมา ปุพเพ มหาปนาทำ
ราชกุมาริ นานานาฏกานิ ทิสวา สิตมตติปี อกโรนติ สุตวา
ราชา อาห โย มม ปุตติ หสาเปติ สพพาลงกาเรน
นั อลงกรโรมิ ติ ตโต นงกลานิปี ฉทเทตวา สหาชนกาเย(๓)
สนนิปติเต มนุสสา อติเรกานิ (๔) สตต วสฺสานิ นานากิพิกาโย
ทสเสตวา นั หสาเปตุ นาสกขีสุ ตโต สกโก เทวนภู
เปเสสิ โส ทิพพนาฏกั ทสเสตวา หสาเปสิ อถ เต
มนุสสา อตตโน อตตโน วสโนกาสาภิมุขา ปกุกมีสุฯ เต
ปฏิปเถ มิตตสุหซุชาทโย ทิสวา ปฏิสนถาริ กโรนตา กจจิ
กุสลนติ (๕) อาหฺสุ ตสฺมา ตั กุสลนติ (๖) วจัน อูปาทาย
โส ปเทโส โกสลาติ วุจติตีฯ

จาริกญจรมาโนติ อตฺริตจาริกิ จรมาโน มหา

๑. ม. ชานปทีโนฯ ๒. ม. วาสทโท นตฺติฯ ๓. ม. สหาชนกาเยฯ

๔. ม. สาดิเรกานิฯ ๕. ม. กจจิ โภ กุสสิ กจจิโภ กุสลนติฯ

๖. ม. กุสสิ กสลนติฯ

*เล่มที่ ๘ สาลยยกสุตฺตวณฺณา หน้ ๕๔๓

ภิกฺขสงฺฆเณ สทฺธินฺตํ สํ วา สหสฺสํ วา สตสหสฺสํ
 วาติ เอวํ อปฺริจฺฉินฺเนน มหตา ภิกฺขสงฺฆเณ สทฺธิ ๑
 พุราหุณฺณคาโมติ พุราหุณฺณํ สโมสฺรณคาโม (๑) พุราหุณฺณคาโมติ
 วุจฺจติ พุราหุณฺณํ โภคคาโมปี อีธ สโมสฺรณคาโม น (๒)
 พุราหุณฺณํ วสนคาโม (๒) อธิปฺเปโต ตทวสฺริตี ตตฺร (๓) อวสฺริ
 สมฺปตฺโตติ อตฺโถ วิหาโร ปเนตฺถ อนิยามิโต ตสฺมา ตสฺส
 อวิหฺเร พุทฺธานํ อนฺจฺฉวิโก เอโก วนสนฺโห ภาวิสฺสตี ๑
 สตฺถา ตํ วนสนฺโหํ กโตติ เวทิตฺพุโ พ อสฺโสสนฺตํ สฺฉินฺตํ
 อฺปลภีสิ สฺสทวารสมฺปตฺตวณฺนิกุโฆसानุสारेณ ชานีสิ โขติ
 อวชารณฺตเถ ปทปฺปุณฺณมตฺเต วา นิปาโต ตตฺถ อวชารณฺตเถณ
 อสฺโสสสเยว น เตสํ โภจํ สวณฺนตฺราโย อโหสิตี อยเมตฺถ
 อตฺโถ เวทิตฺพุโ ปทปฺปุณฺเนน พุยฺยชนฺสิทฺธิฏฺฐตามตฺตเมว ๑

อิทานิ ยมตฺถํ อสฺโสสิ ตํ ปกาเสตฺถ สมนฺเณ ขลฺ
 โภ โคตโมติอาทิ วุจฺจติ ตตฺถ สมิตปาปตฺตา สมนฺเณติ
 เวทิตฺพุโ ขลฺลติ อนฺุสฺสวณฺตเถ นิปาโต โภติ เตสํ
 อญฺญมญฺญํ อาลปณฺมตฺตํ โคตโมติ ภควโต โคตฺตวเสน
 ปรีตีปนํ ตสฺมา สมนฺเณ ขลฺ โภ โคตโมติ เอตฺถ สมนฺเณ
 กิร โภ โคตมโคตฺโตติ เอวเมตฺถ ทฺฐพุโ ๑ สกฺยปฺตฺโตติ
 อิทํ ปน ภควโต อฺจฺจกฺลปรีตีปนํ สกฺยกุลลา ปพฺพชิตฺติ
 # ๑. ม. สโมสฺรณคาโมปี ๑ ๒. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ๑ ๓. ม. ตํ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกถกถณนา หน้า ๕๔๔

สทฺฐาปพฺพชิตถาวทีปํ เคนจิ ปาริชฺชณฺเณน อนภิกฺขุโธ
 อปฺริกฺขีณฺเวย ตํ กุลํ ปหาย สทฺฐาปพฺพชิตฺตํ วุฑฺฒํ โหติ ฯ
 ตโต ปรี วุฑฺฒตฺตถเมว ตํ โข ปนาติ อิตฺถมฺภุตตาชฺชยานตฺถ
 อปฺโยควจฺนํ ตสฺส โข ปน โภโต โคตมสฺสาติ อตฺถโถ ฯ
 กลฺยาณฺตติ กลฺยาณคฺคณฺเณน สมนฺนาคโต เสฏฺโฐจฺติ วุฑฺฒํ โหติ ฯ
 กิตฺติสทฺโหติ กิตฺติเยว กฺคฺติโฆโส วา อพฺภุคฺคโตติ สทฺเวกํ โลกํ
 อชฺโฆตฺถจริตฺวา อุกฺคโต กิณฺติ อิติปิ โส ภควา ฯ เป ฯ
 พุทฺโธ ภควา ติ ตตฺถรายํ ปทสมฺพนฺโธ โส ภควา อิติปิ
 อรหํ อิติปิ สมนฺมาสมฺพนฺโธ เป อิติปิ ภควาติ อิมินา
 จ อิมินา จ การณฺนาติ วุฑฺฒํ โหติ ตตฺถ อารกตฺตา
 อรินฺ อรานํ จ หตฺตฺตา ปจฺจยาทีนํ อรหตฺตา ปาปกรณฺ
 รหาถาวาติ อิมฺหิ ตาว การณฺเหติ โส ภควา อรหฺนฺติ
 เวทิตฺพฺโพติอาทีนา นเยน มาตํกํ นิกฺขิปิตฺวา สพฺพาเนว เอตานิ
 ทานี วิสุทฺธิมคฺเค พุทฺธานุสฺสคฺคินิพฺเพเส วิตฺถาริตานีติ ตโต
 เตสํ วิตฺถาโร คเหตุพฺโพ ฯ

สาธุ โข ปนาติ สุนฺทรํ โข ปน อตฺถาวหํ
 สุขาวหฺนฺติ วุฑฺฒํ โหติ ตถารูปานํ อรหตฺนฺติ ยถารูป
 โส ภวํ โคตโม. เอวรูปานํ อนเเกหิปี กปฺปโกฏิสตฺสทฺสเสหิ
 ทฺลลทฺทสฺสนานํ พุยามปฺปภาปฺริกฺขิตฺเตหิ อสฺตีอนุพฺพยชฺชนรตฺน-
 ปฏฺมิณฺฑลิตฺเตหิ ทฺวตฺตํสมหาปฺริสทฺกฺขณฺวเรหิ(๑) สมากิณฺณมโนรม-
 # ๑. ม. ... ลกฺขณฺวเรหิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สาเลยยกสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๔๕

สรีรานํ อตฺตปฺปกทสฺสนานํ อติมชฺชรชฺมมฺนิกุโฆสถานํ ยถาภูต-
คฺุณนาริคมฺเณ โลเก อรหฺนุโธติ ลทฺทสทฺทธานํ อรหฺตํ ทสฺสนํ
โหติติ ปสาทโสมนฺมานิ อุกฺขิณี อุมฺมิเลตฺวา ทสฺสนมตฺตํปี สาชฺ
โหติ สเจ ปน อฏฺฐจฺงคสมนฺนาคเตน พุรหฺมสฺสเรณ ชมฺมํ
เทเสนตฺตสฺส เอกปทํปี โสตุํ ลภิสฺสาม. สาชฺชตฺริเยว ภวิสฺสตีติ
เอวํ อชฺฉมาสยํ กตฺวา ฯ

เยน ภควา เตนุสฺสงมฺมีสูติ สพฺพภิกฺขุจฺจานิ ปหาย
ตฺถกฺขมาณสา อากมฺมีสุ เอตทโวจฺจนฺติ ทฺวิธา หิ ปุจฺฉา
อคาริกปุจฺฉา(๑)จ อนคาริกปุจฺฉา จ ตตฺถ กิ ฆนฺเต
กฺุสลํ กิ อุกฺุสสนุ ติ อิมินา นเยน อคาริกปุจฺฉา อากตาฯ
อิมิ นุ(๒)โฆ ฆนฺเต ปณฺจปาทานกฺุขนฺธา ติ อิมินา นเยน
อนคาริกปุจฺฉา อิมิ ปน อตฺตโน อนฺรูปี อคาริกปุจฺฉํ
ปุจฺฉนฺตา เอตํ โโก นุ โฆ โภ โคตโม เหตุ โภ ปจฺจโยติ-
อาทิวจฺฉนํ อโวจฺฉํ เตสํ ภควา ยถา น สกฺุโกนฺติ สลฺลกฺุเขตฺตุ
เอวํ สจฺฉิตฺเตเนว ตาว ปณฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต อชฺฉมฺมจฺริยา
วิสมจฺริยาเหตุ โฆ คหปตโยติอาทิมาย หสฺสมา ปน ภควา
ยถา น สลฺลกฺุเขนฺติ เอวํ วิสฺสชฺเชสฺสีติ ปณฺทิตมานิกา
หิ เต อาทิตฺว มาตีกํ จเปตฺวา(๓) ยถา สลฺลกฺุเขนฺติ เอวํ
อตฺถเถ วิตฺถาริเต เทสนํ อุตฺตานิกาติ มณฺญนฺตา อวชานนฺติ
มยฺปี กเถนฺตา เอวเมว กเถยยามาติ วตฺตาโร ภวนฺติ เตน
๑. ม. อนคาริกปุจฺฉา ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๒. ม. นสทฺโท นตฺถิ ฯ
๓. ม. อฏฺฐจเปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ สาเลยยกสุตตวณณา หน้า ๕๔๗

คามคตํ วาติ อนุโตคาเม วา จปีตํ อรณฺณคตํ วาติ อรณฺณเ
วา รุกฺขคฺคปพฺพตมตฺถกาทีสุ วา จปีตํ อทินฺนุนฺติ เตหิ
ปเรหิ กาเยน วา วาจา ย วา อทินฺนํ เถยฺยสงฺขาตฺตุนฺติ
เอตฺถ เถโนติ โจโร เณสฺส ภาโว เถยฺยํ อวหรณฺณจิตฺตเสตํ
อริวจันํ สงฺขา (๑)สงฺขาตฺตุนฺติ อตฺถโต เอกโกฏฺฐาสฺสเสตํ(๑) อริวจันํ
สญฺญานิทานา หิ ปปลยจสงฺขา(๒)ติอาทีสุ วย เถยฺยญจ ตํ
สงฺขาทตฺตจาทิ เถยฺยสงฺขาคํ เถยฺยจิตฺตสงฺขาโต เอโก จิตฺต-
โกฏฺฐาสฺสตี อตฺถโต กรณฺตฺถ เจตํ ปจฺจตฺตวจันํ ตสฺมา
เถยฺยสงฺขาเตนาคิ อตฺถโต ทฏฺฐพฺพ(๓) ฯ

มาตฺรภุจิตาติอาทีสุ ยํ ปีตริ นฏฺฐเจ วา มเต วา
ฆาตฺตจฺฆาตนาทีหิ ปฏฺฐคฺคยมานา (๔) วยปฺปคตํ กุลฆเร เนสฺสามีติ (๕)
มาตา รุกฺขติ อยํ มาตฺรภุจิตา นามฯ เอเตนฺนุปาเยน
ปีตฺรภุจิตาทโยปี เวทิตพฺพา สภาคกุลานิ ปน กุจฺฉิกเตสฺสุปี
คพฺเภสฺส กตฺตํ กโรนฺติ สเจ มยฺหํ ปฺปคโต โหติ ตฺยฺหํ
ธีตา อญฺญตฺถ กนฺตํ น ลภิสฺสตี มยฺหํ ปฺปคตฺตเสว
โหตฺถ ติ เอวํ คพฺเภปี ปรีคฺคหิตา สสฺสามิกา นามฯ โย
อิตฺถนฺนามํ อิตฺถี คจฺฉติ เอตฺตโก(๖) ทณฺโหติ เอวํ นามํ (๗)

๑. ม. สงฺขา สงฺขาตฺตุนฺติ อตฺถโต เอกโกฏฺฐาสฺสเสตํ ฯ ๒. ข. ส. ๒๕/๔๑๘/๕๐๔ ฯ
ข. มหา. ๒๕/๕๐๕/๓๓๗ ฯ ๓. ม. ทฏฺฐพฺพ ฯ ๔. ม. ปฏฺฐคฺคยมาเน ฯ
๕. ม. ทสฺสามีติ ฯ ๖. ม. ตสฺส เอตฺตโก ฯ ๗. ม. คามิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๕๔๘

วา เคหฺ ฺวา วีถึ ฺวา อุทฺทิสฺส จปีตทณฺหา ปน(๑) สปริทณฺหา
นามฯ อนฺตมโส มาลาคุพปริกฺขิตฺตาปีติ ยา สพฺพนฺตฺติเมน
ปริจฺเจเทน เอสา เม ภริยา ภวิสฺสตี ติ สลฺยถาย ตสฺสา อุปริ
เกนจิ มาลาคุพฺ ฺจิปนฺเตน มาลาคุพฺมตฺเตนาปี ปริกฺขิตฺตา
โหติ ตถารูปาสุ จาริตฺตํ อापชฺชิตา โหตีติ เอวรูปาสุ
อิตฺถิสฺส สมฺมาทิกฺกิสฺสุตฺเต วุตฺตมิจฺฉาจารลฺกขณฺวเสน วีตฺติกมฺ
กตฺตา โหตีฯ

สภาคโตติ สภายฺ จิโต ปริสาคโตติ ปริสายฺ จิโต ฯ
ฅาติมชฺฉคโตติ ทายาทานํ มชฺเฌ จิโต ปุคฺคมชฺฉคโตติ
เสนินํ มชฺเฌ จิโต ราชกฺคฺคมชฺฉคโตติ ราชกฺคฺคตฺส มชฺเฌ
มหาวิญฺญเย จิโต อภินิโตติ ปุจฺจนตฺถาย นิโต สกฺขิปุญฺโจติ
สกฺขี กตฺวา ปุจฺจิติโต เอหฺมฺโภ ปุริสาคิ อาลปนเมตํ ฯ
อตุตฺเหตุ ฺวา ปรเหตุ ฺวาติ อตุตโน ฺวา ปรสฺส ฺวา
หตุตฺปาทาติเหตุ ฺวา ฐนเหตุ ฺวา อามิสฺกิลฺกขเหตุ ฺวาติ
เอตุต อามิสฺนฺติ ลาโภ อธิปฺเปโตติ กิลฺกขณฺติ ยํ ฺวา
ตํ ฺวา อปฺปมตฺตํ อนฺตมโส ติตฺตฺติรวฏฺฏกสฺปปีปฺปญฺหวนนิต-
ปฺปญฺหาทิมตฺตคฺคสฺสปี ลยฺยจฺสฺส (๒) เหตุติ อตุโถ สมฺปชานมฺสา
ภาสิตา โหตีติ ชานนฺโตเยว มฺสาวาทํ กตฺตา โหตี ฯ

อิมสํ เกทายาติ เยสํ อิตฺติ วุตฺตานํ สนฺติเก สุตฺ

๑. ม. สฯ ๑ ๒. ม. ลยฺยจฺสฺส ๑

*เล่มที่ ๘ สาเลยกสุตตวณณา หน้า ๕๔๕

โหติ เตสํ เกทาย อมุตํ เกทายาติ เยสํ อมุตราติ
วุตฺตานิ สนฺติเก สุตํ โหติ เตสํ เกทาย อิติ สมคฺคานํ
วา เกตฺตาทิ (๑) เอวํ สมคฺคานํ วา ทฺวินฺนํ สหายกานํ
เกทกโร (๒) กิณฺนํ วา อนุปฺปทาตาทิ สฺกุจฺจ กตํ ตยา ตํ
ปชฺชนฺเตน กติปาเหเนว เต มหนฺตํ อนตฺถํ กรียยาติ เอวํ
กิณฺนํ ปฺน อสนฺชานาย (๓) อนุปฺปทาตา อุปตฺตมฺเกตา การณํ
ทสฺเสตาทิ อตฺถโถ วคฺโค อาราโม อภิรติจฺ्ञานมสฺสชาติ
วคฺคาราโม วคฺครโตติ วคฺเคสุ รโต(๔) วคฺเค ทิสฺวา วา
สุตฺตวา วา นนฺทตีติ วคฺคณฺนํ วคฺคกรณํ วาจนฺติ ยา
วาจา สมคฺเคปี สตฺเต วคฺเค กโรติ กิณฺนํ ตํ กลหการณ-
วาจํ ภาสิตา โหติ ฯ

อณฺทกาติ (๕) ขลา สโทเส รุกฺเข อณฺทกานิ อฺฏฺจหนฺติ
เอวํ สโทสตาย ขชสนวมฺภนาทิวจเนหิ อณฺทกา ชาตา ฯ
กกฺกสชาติ ปฺุตติกา ขลา นาม ปฺุตติกรุกฺโข กกฺกโส โหติ
ปคฺจฺริตจฺจฺจโณ เอวํ กกฺกสา โหติ โสตํ ฆมฺมานา
วีย ปวิสฺติ เตน วุตฺตํ กกฺกสา ติ ปรกฺกกาติ ปเรสํ
กฏฺกกา อมฺนาปา โทสชฺชนิ ปฺราภิสชฺชนิ กุฏฺลิตกณฺฏกสาขา
วีย มมฺเมสุ วิชฺฉิตฺตวา ปเรสํ อภิสชฺชนิ คนฺตฺกามานมฺปี คนฺตํ
๑. ม. เกทกาติ ฯ ปาลิยมฺปน เกเทตาทิ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. เกทํ กตฺตา ฯ
๓. ม. อสฺสนฺชานาย ฯ ๔. ม. วคฺครโตติ วคฺเคสุ รโต ฯ
๕. ม. อณฺทกาติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกคฺควณฺณา หน้า ๕๕๐

อทตฺวา ลคฺคณการี โภชสามนฺตาคี โภชสฺส อาสนฺนา ฯ
 อสมาริสํวตฺตนิกาติ อปฺปนาสมาริสฺส วา อุปจารสมาริสฺส วา
 อสํวตฺตนิกา อิติ สพฺพพานเวตานิ สโทสวาจาย เวจฺจนานิ ฯ
 อกาลวาทิตี อกาลน วตฺตา อฏฺฐวาทิตี ยํ นตฺถิ
 ตสฺส วตฺตา อนตฺถวาทิตี อการณนิสฺสิตํ วตฺตา อธมฺมวาทิตี
 อสภาวํ วตฺตา อวินยวาทิตี อสํวารวินยปฺปฏิสํยุตฺตสฺส(๑) วตฺตา ฯ
 อนิธานวตี วาจนฺติ (๒) ทพฺพมณฺชฺสา ย นิเชตุํยุตฺตวาจํ ภาสิตา โหติ ฯ
 อกาลนาคี วตฺตพฺพกาลสฺส ปุพฺเพ วา ปจฺฉา วา ยุตฺตกาเล
 วตฺตา โหติ อนปฺเทศนฺติ สุตฺตาปฺเทศวิริหิตํ อปริยฺนตฺวตฺตนิ
 อปริจฺเจทํ สุตฺตํ วา ชาตกํ วา นิกฺขิปีตฺวา ตสฺส อุปลพฺภํ
 วา อุปมํ วา วตฺถุํวา อหริตฺวา พานิรกถํยเว กเถติ ฯ
 นิกฺขิตฺตํ นิกฺขิตฺตมตฺตเมว (๓) โหติ สุตฺตํ นุ โข กเถติ ชาตกํ
 นุ โข นาสฺส อนตฺตํ วา โภจฺจํ วา ปสฺสามา ตี วตฺตพฺพตํ
 อปชฺชติ ยถา วฏฺฐกฺขสาขานํ คตคตฺตญฺจานเน ปาโรหา
 โอตฺตรนฺติ โอตฺตนิมฺโถตฺตนิมฺโถญฺจานเน สมฺปชฺชติวา ปฺน วทฺตมฺนฺติยเว
 เอรํ อทฺตมฺโยชนมฺปิ โยชนมฺปิ คจฺจนฺติยเว คจฺจนฺเต คจฺจนฺเต
 ปน มฺูลรฺกฺโข วินสฺสติ ปเวณิชาตกา ว ติฏฺฐนฺติ เอวมยฺปิ
 นิโครชฺชมฺมกฺกโก นาม โหติ นิกฺขิตฺตํ นิกฺขิตฺตมตฺตเมว กตฺวา
 ปสฺเสเนว ปฺริหรนฺโต คจฺจติ (๒) โย ปน พหฺหปี ภาณนฺโต
 # ๑. ม. อสํวารวินยปฺปฏิสํยุตฺตสฺส ฯ ๒. ม. อนิธานวตี วาจนฺติ ฯ ๓. ม. นิกฺขิตฺตเมว ฯ

*เล่มที่ ๘ สาเลยยกฐกถา หน้า ๕๕๑

เอตทตถมัท วุตตุนติ อหริตฺวา ชานาเปตฺ สกโกติ
ตสฺส กเถตฺวภูฏติ อนตฺตสยหิตนฺติ น อตฺตนิสฺสิตํ ฯ
อภิขฺมาตา โหตีติ อภิขฺมาย โอลเกตา โหติ อโ
วตาคิ ปตฺตณตฺเถ นิปาโต อภิขฺมายปี (๑) โอลกิตมตฺตเคน
เจตฺถ กมฺมปถเกโท น โหติ ยทา ปน อโ วัตฺถิ
มม สนฺตํ อสฺส อหิ เอตฺถ วสฺสิ วตฺเตยฺยนฺติ อตฺตโน
ปริณามตฺติ ตทา กมฺมปถเกโท โหติ อยมฺริ อธิปฺเปโต ฯ

พฺยาปนฺนจิตฺโตติ วิปนฺนจิตฺโต ปฺติภูตจิตฺโต(๒)ปฺทภูจฺมณ-
สงฺกปฺโปติ โทเสน ทฺภูจฺจิตฺตสงฺกปฺโป หณฺณตฺตติ ฆาฏฺยณฺตฺติ ฯ
วชฺฉณตฺตติ วสฺสิ ปาปฺณตฺต มา วา อหฺสนฺตติ กิณฺจิปิ มา
อหฺสิ อธิปฺโป โภปมตฺตเคน กมฺมปถเกโท น โหติ
หณฺณตฺตติอาทิจินฺตเนเนว โหติ ตสฺมา เอว วุตฺตํ ฯ

มิจฺฉาทิภูจฺโกติ อกฺสฺลทสฺสโน วิปริตทสฺสโนติ วิปลฺลตฺต-
ทสฺสโน นตฺถิ ทินฺนนฺติ ทินฺนสฺส ผลาภาวํ สนฺชาย
วทติ ยฺภูจฺ วิภูจฺติ มหายาโค หุตฺนฺติ ปโหนกสฺกกาโร(๓)
อธิปฺเปโต ตํปี อุกฺขํ ผลาภาวเมว สนฺชาย ปฺฏิกฺขิปฺติ ฯ
สฺกฏทฺกฏานฺนฺติ สฺกฏทฺกฏานํ (๔) กฺสฺลากฺสฺลานฺนฺติ อตฺถโถ ฯ
ผลํ วิปาโกติ ยํ ผลนฺติ วา วิปาโกติ วา วิภูจฺติ ตํ
นตฺถิ วทติ นตฺถิ อยํ โลโกติ ปฺรโลเก จิตฺตสฺส อยํ

๑. ม. ปิสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. ปฺติภูตจิตฺโต ฯ ๓. ม. ปฺเพณก... ฯ
๔. สฺ. สฺกตทฺกฏานํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๕๕๒

โลโก นตฺถิ นตฺถิ ปโร โลโกติ อธิ โลเก จิตฺตสาปี
ปรโลโก นตฺถิ สพฺเพ ตตฺถ ตตฺถเว อจฺฉิชนฺตฺติ ทสฺเสติ ฯ
นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปีตาติ เตสุ สมฺมาปฺปฏิปตฺติมิจฺฉาปฺปฏิปตฺตินํ
ผลาภาวเสน วทติ นตฺถิ สตฺตา โอปปาทิกาทิ จวิตฺวา
อุปฺปชฺชนกสฺตฺตา นาม นตฺถิตฺติ วทติ สยํ อภิลฺลหา สจฺฉนิกตฺวา
ปเวทนฺตฺติติ เย อิมลฺลจ โลกํ ปฺรลฺลจ โลกํ อภิวิสฺสุจาย ปฺลลฺลย
สยํ ปจฺจกขํ กตฺวา ปเวทนฺติ เต นตฺถิตฺติ สพฺพลลฺลพฺพทฺธานํ
อภาวํ ทีเปติ เอตฺตาวตฺตา ทสฺวตฺตฺถกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ กถิตา
โหติ ฯ

ปาณาติปาตํ ปหาชาติอาทโย สตฺต กมฺมปถา จุลลหตฺถิปเท
วิตฺถาริตา อนภิชฺฉาทโย อุตฺตทานตฺถาเยว ฯ

สหพฺยตํ อุปฺปชฺเชยฺยนตฺติ สหภาวํ อุปคฺจฺเจยฺยํ ฯ
พฺรหฺมกายิกานํ เทวานนตฺติ ปจฺมชฺฉมานภฺมิตฺวานํ อากานํ
เทวานนตฺติ อากา นาม วิสฺสุ นตฺถิ ปฺริตฺตาทกอปฺปมาณาภา
สฺสรานํ เอตํ อธิวจฺนํ ปฺริตฺตาทกานนตฺติอาทิ ปน เอกโต
อกเหตุวา เตสํเยว เกทโต คหณํ สฺถานํ (๑) ปฺริตฺตสฺถานนตฺติ-
อาทิสฺสุปี เอเสว นโย อิติ ภควา อาสวกขฺยํ ทสฺเสตฺวา
อรหตฺตนิฏฺเฏน เทสนํ นิฏฺฐเปสึ ฯ

อิธิ จตฺวา ปน เทวโลกา สมานตฺตพฺพา ติสฺสนนํ
ดาว ฆานภฺมิตํ วเสน นว พฺรหฺมโลกา ปฺลลฺลจ สฺสุทฺธาวาสา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ สาลยยกสุตตวณณา หน้า ๕๕๑

จตุหิ อารุเปหิ (๑) สทฺธิ นวติ อฏฺฐารส เวหฺปฺผลหิ
สทฺธิ เอณฺวีสติ เตสฺ อสณฺณํ ปกฺขิปิตฺวา วิสติ พุรฺหมโลกา
โหนติ เอวํ จหิ กามาวจเรหิ สทฺธิ นพฺพีสติ เทวโลกา
นามฯ เตสํ สพฺเพสํปี ภควตา ทสฺหิ กุสลกมฺมปเถหิ
นิพฺพตฺติ ทสฺสิตาฯ

ตตฺถ ฉสุ ตาว กามาวจเรสุ ตินฺณํ สุจฺริตานิ
วิปาเกเนว นิพฺพตฺติ โหติ อุปริเทวโลกานิ ปน อิม
กมฺมปถา อุปนิสฺสยวเสน กถิตา ทสฺกุสลกมฺมปถา หิ สील
สีลวโตว (๒) กสิณฺปริกมฺมํ อิชฺฌตฺติตี สีเล ปตฺติฏฺฐาย กสิณ-
ปริกมฺมํ กตฺวา ปจฺมชฺฌานํ นิพฺพตฺเตตฺตฺวา ปจฺมชฺฌานญฺมีย
นิพฺพตฺตติ ทฺติยาทีนํ ภาเวตฺตฺวา ทฺติยชฺฌานญฺมียอาทิสฺสุ นิพฺพตฺตติ
รูปาวจฺรชฺฌานํ ปาทกํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺเทตฺตฺวา อนาคามิผล
ปตฺติฏฺฐิตो ปปลยฺสุ สทฺธาธาเสสุ นิพฺพตฺตติ รูปาวจฺรชฺฌานํ
ปาทกํ กตฺวา อรูปาวจฺรสมาปตฺตี นิพฺพตฺเตตฺตฺวา จตุสฺ
อารุเปสฺสุ นิพฺพตฺตติ รูปารุชฺฌานํ ปาทกํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ
วทฺเทตฺตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณาติ อสณฺณภโว ปน พาหิรกาณํ
ตาปสฺปริพฺพาชกาณํ อจฺฉินฺโณติ อิท น นินฺทิตฺตฺวาโจ เสสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิฯ

สาลยยกสุตตวณณา นิฏฺฐิตาฯ

ปจฺมํฯ

๑. ม. อรูปเปหิฯ ๒. ม. สีลวโต จฯ

เวรลชกสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนติ เวรลชกสุตติ ตตถ เวรลชกาติ
เวรลชวาสิโน เกณจิเทว กรณียเณนาติ เกณจิเทว อนิยมิต-
กัจเจน เสถ สพพิ ปริมสุตเต วุตตนเยเนว เวทิตพพิ ฯ
เกวลั หิ อิช อชมมจารี วิสมจารีติ เอว ปุคคลาธิภูจนา
เทสนา กตา ปริมสุตเต ชมมาธิภูจนาติ อัย วิเสโส เสถ
ตาทิสเมวาติ ฯ

เวรลชกสุตตวณณนา นิภูจिता ฯ

ทุตยิ ฯ

มหาเวทลลสุตตวณณนา

เอวมเม สุตนติ มหาเวทลลสุตติ ตตถ อายสมมาติ
สการวสปปติสวจนเมตัม มหาโกภูจิตติ ตสส เณรส
นามัม ปฐิสลลانا วุภูจิตติ ผลสมมาปตติโต วุภูจิตติ
ทูปปลโยติ(๑) เอตถ ปญญา ทุภูจัน นาม นตถิ อปปปลโย
นิปปปลโยติ อตถโถ กิตตาวตา นุ โขติ การณปริจเจท-
ปฺจญา กิตตเกน นุ โข เอว วุจจตีติ อตถโถ ปฺจญา จ
นามเสสา อธิภูจโชตนาปฺจญา ทิภูจัสสนทนาปฺจญา วิมตฺติเจทนา-
ปฺจญา อนุมตฺติปฺจญา กเถตุกามยตาปฺจญาติ ปญจวิธา โหติ ฯ
ตาสั อิทํ นานากรณี กตมา อธิภูจโชตนาปฺจญา ปกตฺติยา
๑. ม. ทูปปลโย ทูปปลโยติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตตวณฺณา หน้า ๕๕๕

ลกฺขณํ อณฺเฑาติ โหติ อทิฏฺจํ อตุลิตํ อตีริตํ อวิฏฺฐํ
อวิภาวิตํ ตสฺส ฉาณาย ทสฺสนาย ตฺถนาย ตีรณาย วิฏฺฐาย
วิภาวนตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺจติ อัย อทิฏฺฐโชตนาปุจฺจนา ฯ

กตมา ทิฏฺฐสํสฺนทฺถนาปุจฺจนา ปกฺคิยา ลกฺขณํ ฉาติ
โหติ ทิฏฺฐํ ตฺถิตํ ตีริตํ (๑) วิฏฺฐํ วิภาวิตํ อณฺเฑหิ
ปณฺฑิตฺเทหิ สทฺธิํ สํสฺนทฺถนตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺจติ อัย
ทิฏฺฐสํสฺนทฺถนาปุจฺจนา ฯ

กตมา วิมฺติจฺเจทฺถนาปุจฺจนา ปกฺคิยา สํสยปฺกฺขนฺโน โหติ
วิมฺติปฺกฺขนฺโน(๒) เทวพฺุหฺกชาโต เอวํ นฺุ โข น นฺุ โข
กิณฺุโข กถํ นฺุ โข ติ โส วิมฺติจฺเจทฺถนตฺถาย ปญฺหํ ปุจฺจติ
อัย วิมฺติจฺเจทฺถนาปุจฺจนา (๓) ฯ

ตํ ก็ มลฺลณฺณ ภิกฺขเว รุปี นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ
อนิจฺจํ ฆนฺุเตติ (๔) เอวรูปา อนฺุมติ กเหตุวา ฆมฺมเทสฺนากาเล
ปุจฺจนา อนฺุมติปุจฺจนา นาม ฯ

จตฺตาโรเม ภิกฺขเว สติปฺญฺจานา กตเม จตฺตาโรติ (๕)
เอวรูปา ภิกฺขสงฺฆํ สยเมว ปุจฺจติวา สยเมว วิสฺสชฺเชตฺถกามสฺส
ปุจฺจนา กเถตฺถกามยตฺถาปุจฺจนา [๖] ฯ ตาสฺ อธิ ทิฏฺฐสํสฺนทฺถนา-
ปุจฺจนา อธิปฺเปตา ฯ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สํสยปฺกฺขนฺโท ฯ เอวมฺปริปี ฯ

๓. ขุ. มหา. ๒๕/๓๐๐/๔๐๕ ฯ ขุ. จุฬ. ๓๐/๑๒๒/๔๓-๘ ฯ

๔. วิ. มหา. ๔/๒๑/๒๖ ฯ ๕. สํ. มหา. ๑๕/๖๓๕/๑๕๐ ฯ

๖. ม. เอตฺถนฺุตเร นามาทิ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกถาณนา หน้า ๕๕๖

เถโร หิ อตุตโน ทิวาญจाने นิสีทิตฺวา สยเมว ปญฺหิ
 สมฺมูจฺจาเปตฺวา(๑) สยฺ วิญฺจณินฺนุโต อิทํ สุตฺตํ อาทิตฺวา ปญฺจาย
 มตฺถกํ ปาเปสฺสิ เอกจฺโจ หิ ปญฺหิ สมฺมูจฺจาเปตฺตเยว สกฺโกติ
 น นิจฺเจตฺตุํ เอกจฺโจ นิจฺเจตฺตเยว (๒) สกฺโกติ น สมฺมูจฺจาเปตฺตุํ
 เอกจฺโจ อุภยฺปิ น สกฺโกติ เอกจฺโจ อุภยฺปิ สกฺโกติ
 เตสุ เถโร อุภยฺปิ สกฺโกติเยว กสฺมา มหาปญฺญตฺตาย ฯ
 มหาปญฺญํ นิสฺสาย หิ อิมสฺมี สาสเน สาริปฺพุตฺตเถโร มหา-
 กจฺจายนฺตเถโร ปุณฺณตฺเถโร กุมารกสฺสปตฺเถโร อานนฺตเถโร
 อยเมว आयสฺมาติ สมฺพหฺลลา เถรา วิเสสฺมูจฺจानํ อธิคฺตา ฯ
 น หิ สกฺกา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย ปญฺญา
 สมฺนฺนาคเตน ภิกฺขุณา สวากปารมีฅาณสฺส มตฺถกํ ปาปฺณิตฺตุํ
 มหาปญฺญา ปน สกฺกาติ มหาปญฺญตฺตาย สาริปฺพุตฺตเถโร
 ตํ จานํ อธิคฺโต ปญฺญา หิ เถเรน สทฺธิโส นตฺถิ
 ตเนว นํ ภควา เอตทฺทฺเค จเปสฺสิ เอตทฺทฺกํ ภิกฺขเว
 มม สวากานํ ภิกฺขุณํ มหาปญฺญานํ ยทฺธิํ สาริปฺพุตฺโตติ (๓)

ตถา น สกฺกา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย
 ปญฺญา สมฺนฺนาคเตน ภิกฺขุณา ภควตา สจฺจิตฺเตน ภาสิตสฺส
 สพฺพญฺญตฺตาณเณ สทฺธี สัสนฺเตตฺวา สมานेतฺวา วิตฺถาเรน
 อตฺถํ วิชฺเชตฺตุํ มหาปญฺญเณ ปน สกฺกาติ มหาปญฺญตฺตาย
 มหากจฺจายนฺตเถโร ตตฺถ ปฏฺิพฺโล ชาโต เตเนว นํ ภควา

๑. ม. สมฺมูจฺจาเปตฺวา ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๒. ม. นิจฺเจตฺตุํ ฯ

๓. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตตวณฺณา หน้า ๕๕๗

เอตทกฺเค จเปสิ เอตทกฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ
สงฺขิตฺเตน ภาสิตฺตสฺส วิตุถาเรน อตฺถํ วิภชนฺตानํ ยทิตฺถํ
มหากจฺจายโนติ (๑) ฯ

ตถา น สกฺกา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย
ปฺลยฺวาย สมนฺนาคเตน ภิกฺขุณา ฌมฺมกถํ กเถนฺเตน ทส กถา-
วตฺถุณิ อารภิตฺวา (๒) สตฺต วิสุทฺธิโย วิภชนฺเตน ฌมฺมกถํ กเถตุํ
มหาปฺลยฺเวน ปน สกฺกาติ มหาปฺลยฺตตาย ปุณฺณตฺเถโร
จตุปริสมชฺเฒ อลงฺกตฌมฺมาสเน จิตฺตวิชนี คเหตุวา นิสินฺโน
ลีลาณฺโต ปุณฺณจฺนฺโท วिय ฌมฺมกถํ กเถติ (๓) เตเนว นํ
ภควา เอกทกฺเค จเปสิ เอตทกฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกฺขุณํ ฌมฺมกถิกานํ ยทิตฺถํ ปุณฺโณ มนฺตาณิปุตฺโตติ (๔)

ตถา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย ปฺลยฺวาย
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ฌมฺมกถํ (๕) กเถนฺโต อิทฺวา เอตฺโต วา
อนุกฺกมิตฺวา ยญฺจิกโกฏฺฐิ คเหตุวา อนฺโธ วिय เอกปทิกํ
ทณฺฑทเสตฺตุ อารุโฬห วिय จ จจฺจติ มหาปฺลยฺโย ปน
จตุปฺปาทิกํปี (๖)คาคํ นิกฺขิปิตฺวา อุปมา จ การณานิ จ
โอสารेतฺวา (๗) เตปฺปิฏกํ พุทฺธวจฺนํ [๘] เหฏฺฐุปฺปริยํ กโรนฺโต กเถติ (๘)
มหาปฺลยฺตตาย ปน กุมารกสฺสปตฺเถโร จตุปฺปทิกคาคํปี

- # ๑. ม. อจฺ.เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ ๒. ม. อหริตฺวา ฯ ๓. ม. ฌมฺมํ กเถสิ ฯ
- # ๔. อจฺ.เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ ฯ ๕. ม. ฌมฺมํ ฯ ๖. ม. ปีสทฺโท นตฺถิ ฯ
- # ๗. ม. อหริตฺวา ฯ ๘. ม.เอตฺถนฺตเร คเหตุวาติ ทิสฺสติ ฯ ๙. ม. กเถสิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๕๕๘

นิกขิปิตฺวา อุปมา จ การณานิ จ อหริตฺวา เตหิ สทฺธิ
โยเชนฺโต ชาตสฺสเร ปณฺจวณฺณานิ กุสฺมานิ พุลฺลาเปนฺโต วีย
สิเนรุมตฺถเก วฏฺฐิสหสฺสํ เตลปฺปทีปํ ชาเลนฺโต วีย เตปฺปิฏกํ
พฺพุทฺทวณฺํ เหฏฺฐุปรียํ กโรนฺโต กเถติ เตเนว นํ ภควา
เอตทฺทเค จเปสิ เอตทฺทคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณฺํ
จิตฺตกถิกานํ ยทิตฺถํ กุมารกสฺสโปติ (๑)

ตถา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย ปณฺญา
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จตฺถิ มาเสหิ จตฺตปฺปทิกํปี คาคํ กเหตุ
น สกโกติ มหาปณฺโณ ปน เอกปเท จตฺตวา ปทสคฺคิ
ปทสสฺสคฺคิ คณฺหาติ อานนฺตฺถโร ปน มหาปณฺณตฺต
เอกปทฺทธารเ จตฺตวา สกียเวย สุตฺตวา ปฺน อปฺจจฺจนฺโต
สฏฺฐิจปทสสฺसानิ ปณฺณรส คากาสสฺसानิ วลฺลียา ปุปฺพานิ
อากทฺตฺติตฺตวา คณฺहनฺโต วีย เอกปฺปหารเนว คณฺหาติ กหิตฺทหิตฺ
ปาสาณเ เลขิตฺเตขา (๒) วีย สุวณฺณมฺเฏ ปกฺขิตฺตฺตสิหฺวสา วีย
จ คหิตากาเรเนว คิฏฺฐจติ เตเนว นํ ภควา เอตทฺทเค
จเปสิ เอตทฺทคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณฺํ คคิมฺนฺตฺตานํ
ยทิตฺถํ อานนฺโท สคิมฺนฺตฺตานํ ฐิติ มนฺตฺตานํ พหุสฺสฺตฺตานํ
อุปฺภูจกานํ ยทิตฺถํ อานนฺโท ติ (๓)

น หิ สกฺกา ยาย วา ตาย วา อปฺปมตฺติกาย
๑. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๘/๓๒ ๑ ๒. ม. ขตฺเตขา ๑
๓. อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๙/๓๒ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตตวณณา หน้า ๕๕๕

ปณณาย สมณุนาคเตน ภิกขุณา จตฺปฏิสมภิทาปฺปเกทสฺส
มตฺถกํ ปาปฺณิตฺตํ มหาปณฺเณน ปน สกฺกาติ มหาปณฺเณตาย
มหาโกฏฺจิตฺตเถโร อธิคมปริจฺจณาสนนฺปุพฺพโยคานํ วเสน
อนนฺตณยฺสสทํ ปฏิสมภิทาปฺปเกทํ ปตฺโต เตเนว นํ ภควา
เอตทกฺเค จเปสิ เอตทกฺกํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ
ปฏิสมภิทาปฺปตฺตานํ ยทิทํ มหาโกฏฺจิตฺติ (๑) ฯ

อิตฺติ เถโร มหาปณฺเณตาย ปณฺหํ สมฺภูจฺจาเปตตปี นิจฺเจตตปี (๒)
อูภยฺปี สกฺโกติ โส ทิวาภูจฺจาเน นิสฺสีทิตฺวา สยเมว สพฺพปณฺเห
สมฺภูจฺจาเปตฺวา สยํ วินิจฺฉินฺนฺโต อิทํ สุตฺตํ อาทิตฺโต ปฏฺจาย
มตฺถกํ ปาเปตฺวา โสภนา วต อยํ ธรรมเทสนา เขฏฺฐภฺทิตฺเกน
ธรรมเสนาปติเน สทฺธี สันนุเทสฺสามิ ตโต อยํ ทฺวินฺนํปี
อมฺหากํ เอกมฺติยา เอกชฺฌาสเยน (๓) จปีตา อติกรฺกา ภวิสฺสติ
ปาสาณจฺจตฺตสทิสฺสา จตฺโรฆนิตฺตฺถรณฺตฺถิกานํ ติตฺถเถ จปีตนาวา
วีย สกฺคกมฺนตฺถิกานํ (๔) สหสฺสยฺยตฺตอาชฺณฺวโร วีย พหุปรการา
ภวิสฺสตีติ ทิฏฺฐสฺสันฺทนฺตถํ ปณฺหํ ปุจฺฉิ เตน วุตฺตํ ตาสฺ
อิธ ทิฏฺฐสฺสันฺทนาปฺจฺจนา อธิปฺเปตฺวาติ ฯ

นปฺปชานาตีติ เอตฺถ ยสฺมา นปฺปชานาติ ตสฺมา
ทฺฐปฺปณฺโณติ วุจฺจตีติ อยมตฺถโร เอส นโย สพฺพตฺถ

๑. อญ. เอก. ๒๐/๑๔๘/๓๒ ฯ ๒. ม. นิจฺเจตฺตมฺปีติ ฯ ๓. ม. เอกชฺฌาสเยน จ ฯ
๔. ม. มกฺคกมฺนตฺถิกานํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคควณณา หน้า ๕๖๐

อิทํ ทุกขนฺติ นปฺปชานาตีติ อิทํ ทุกฺขํ เอตฺตํ ทุกฺขํ
 อิโต อุทฺธํ ทุกฺขํ (๑)นตฺถิติ ทุกฺขสจฺจํ ยถาวสสรสทกฺขณโต
 นปฺปชานาติ อัยํ ทุกฺขสมฺภโยติ อิโต ทุกฺขํ (๒)สมฺมุเตตีติ ปวตฺติ-
 ทุกฺขปฺปภาวิกา ตณฺหา สมฺมทยสจฺจนฺติ ยถาวสสรสทกฺขณโต
 นปฺปชานาติ อัยํ ทุกฺขนิโรธฺติ อิทํ ทุกฺขํ อัยํ ทุกฺขสมฺภโย
 จ อิทํ นาม จานํ ปตฺวา นีรฺุชฺชตีติ อุภินฺนํ อปฺปวตฺติ-
 นิพฺพานํ นิโรธสจฺจนฺติ ยถาวสสรสทกฺขณโต นปฺปชานาติ ฯ
 อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทาติ อัยํ ปฏฺิปปทา ทุกฺขนิโรธํ กจฺจตีติ
 มกฺกสจฺจํ ยถาวสสรสทกฺขณโต นปฺปชานาตีติ อนนฺตรวารีปี
 อิมินาว นยฺน อตฺถโธ เวทิตพฺโพ สงฺเขปโต ปเนตฺถ จตฺสจฺจ-
 กมฺมฎฺจจานิกอ ปุคฺคโธ กถิตฺติ เวทิตพฺโพ ฯ

อัยํ หิ อจาริยสนฺติเก จตฺตารี สจฺจจานี สวณฺโต
 อุคฺคณฺหาติ จเปตฺวา ตณฺหํ เตฎฺฐมิกา ฐมฺมา ทุกฺขสจฺจํ ตณฺหา
 สมฺมทยสจฺจํ อุภินฺนํ อปฺปวตฺติ นิพฺพานํ นิโรธสจฺจํ ทุกฺขสจฺจํ
 ปรีชานนฺโต สมฺมทยสจฺจํ ปชหนฺโต นิโรธปาปโน มคฺโค
 มกฺกสจฺจนฺติ เอวํ อุคฺคหิตฺวา (๑) อภินิวิสตี ตตฺถ ปุริมานิ
 เทว สจฺจจานี วฎฺฐํ ปจฺฉิมานี วิวฎฺฐํ วฎฺฐเณ อภินิเวโส
 โหตี โน วิวฎฺฐเณ ตสฺมา อัยํ อภินิวิสมาโน ทุกฺขสจฺเจ
 อภินิวิสตี ฯ

๑. ม. อัยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ส. สมฺมุเตติ ปวตฺเตตีติ ทุกฺขปฺปภาวิกา ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๖๑

ทุกฺขสจฺจํ นาม รุปาทโย ปปลยกฺขนฺธา(๑) ววตฺถเปตฺวา(๒)
จตฺฐาคฺคกมฺมกฺุจฺจานวเสน (๓) โอตฺริตฺวา จตฺตาริ มหากฺุฏฺตานิ
จตฺนฺนญจ มหากฺุฏฺตานํ อฺุปาทายรูปํ รูปนฺ ติ ววตฺถเปติ ฯ
ตทารมฺมณา เวทนา สลฺยณา สงฺขารรา วิญฺญาณํ นามนฺติ
เอวํ ยมกตาลกฺขนฺธํ ฉินฺทนฺโต วิย เทวเยว (๔) อิม (๕) ฐมมา
นามรูปนฺ ติ ววตฺถเปติ ตํ ปเนตฺ น อเหตุกํ สเหตุกํ
สปฺปจฺจยํ โก จตฺส ปจฺจโย อวิชฺชาทโย ฐมมาติ เอวํ ปจฺจย(๖)
เจว ปจฺจยฺุปฺนฺนฐมฺเม จ ววตฺถเปตฺวา สพฺเพปิ(๗) อิม(๘) ฐมมา
หฺตฺวา อภาวกฺุเณ อนิจฺจา ติ อนิจฺจลกฺขนฺธํ อารोเปติ ตโต
อฺุทฺทวยปฺปฏิปฺปนากาเรน ทุกฺขาติ (๙) วเส อวตฺตนากาเรน (๑๐) อนตฺตาทิ
ติลลกฺขนฺธํ อารोเปตฺวา วิปฺสฺสนาปฺปฏิปาฏิยา สมฺมสนฺโต โลกฺุคฺคฺร
มคฺคํ ปาปฺณาติ ฯ

มคฺคกฺุณฺเณ จตฺตาริ สจฺจจฺานิ เอกปฺปฏิเวเรน ปฺปฏิวิชฺชติ ฯ
เอกาภิสมเยน อภิสเมติ ทุกฺขํ ปริลฺยณาปฺปฏิเวเรน ปฺปฏิวิชฺชติ ฯ
สมฺุทฺทํ ปหานปฺปฏิเวเรน นิโรธํ สจฺฉิกิริยาปฺปฏิเวเรน มคฺคํ
ภาวนาปฺปฏิเวเรน ปฺปฏิวิชฺชติ ทุกฺขํ ปริลฺยณาภิสมเยน อภิสเมติ ฯ
สมฺุทฺทํ ปหานาภิสมเยน นิโรธํ สจฺฉิกิริยาภิสมเยน มคฺคํ
๑. ม. อิตฺตฺทโท ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. ววตฺถเปตฺวา ฯ ๓. ม. ฐาคฺคกมฺมกฺุจฺจานวเสน ฯ
๔. ม. เอวสฺทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๖. ม. ปจฺจเย ฯ
๗. ม. สพฺเพปิ ฯ ๘. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๙. ม. อิตฺตฺทโท นตฺถิ ฯ
๑๐. ม. อวตฺตนากาเรน ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกคฺควณณา หน้า ๕๖๒

ภวานาภิสมเยน อภิสเมติ โส ตีณิ สจฺจานิ กิจฺจโต
ปฏฺวิชฺชติ นิโรธํ อารมฺมณโต ตสฺมี จสฺส ผลกฺขณ(๑) อหํ
ทุกฺขํ ปริชานามิ สมุทฺยํ ปชฺชามิ นิโรธํ สจฺฉิกโรมิ
มคฺคํ ภาวเมตี อาโภคสมนฺนาหารมนสิการปจฺจเวกฺขณา นตฺถิ ฯ
เอตสฺส (๒) ปรีกฺขณฺหนตฺสเสว มคฺโค ตีสุ
สจฺเจสุ ปริณฺญาทิกิจฺจํ สาธเนโตว นิโรธํ อารมฺมณโต
ปฏฺวิชฺชติตี ฯ

ตสฺมา ปญฺจวาติ วุจฺจตีติ เอตฺถ เหนฺจิมโกฎฺฐิยา
โสตาปนโน อุปริมโกฎฺฐิยา จีณาสโว ปญฺจวาติ นินฺทิตฺวา โจ ฯ
โย ปน เตปฺปิกํ พุทฺธวณฺโณ ปาลีโต จ อฏฺฐกเถรโต (๓) จ
อนุสนฺธิโต จ ปุพฺพปฺรโต จ อุกฺคณฺหิตฺวา เหนฺจฺจุปฺปริยํ
กโรนฺโต วิจฺรติ อนิจฺจทุกฺขอนตฺตาวเสน ปรีกฺขณฺมตฺตํปี นตฺถิ
อโย ปญฺจวา นาม น โหติ(๔) ทฺวปฺปญฺโย นามาติ ฯ
วิญฺญาณจฺริโต นามสฺ ปญฺจวาติ น วตฺตพฺโพ อถ โย
ติลกฺขณํ อาโรเปตฺวา วิปสฺสนาปฏฺิปาฎฺฐิยา สมฺมสนฺโต อชฺช
อชฺเชว อรหตฺตนฺติ วิจฺรติ (๕) อโย ปญฺจวา นามฯ ทฺวปฺปญฺโย
นามาติ ภาชปฺยมาโน ปญฺจวาปฺกขํ ภาชติ สุตฺเต ปน
ปฏฺเวโรว กเถรโต ฯ

๑. ม. ขณ ฯ ๒. ม. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. อตฺถโต ฯ ๔. ม. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๕. ม. จรติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตตวณณา หน้า ๕๖๓

วิญญาณั วิญญาณนุติ อธิ กี่ ปุจจติ เยน วิญญาณน
สงขาระ สมมสิตฺวา เอส ปญฺจวา นาม ชาโต (๑) ตทสุต
อากมนวิปฺสุสนา วิญญาณั กมฺมการกจิตฺตํ (๑) ปุจจามิติ ปุจจติ ฯ
สุขํปี(๒) วิชานาตีติ สุขเวทนีปี วิชานาติ อูปริปททวยปี
เอเสว นโย อิมินา เถโร สุขํ เวทนี เวทยมาโน(๓) สุขํ
เวทนี เวทยามิติ ปชานาตีติอาทินา(๔) นเยน อากตเวทนาวเสน
อรูปกมฺมฎจจัน กเถสิ ตสุตฺโต สติปฎจจเน วุตตนเยเนว
เวทิตพฺโพ ฯ

ลัสมฎจจติ เอกุปฺปาทาทิลกฺขณน ลัโยคฎจจเน (๕) ลัสมฎจจ
อุทาหุ วิลัสมฎจจติ ปุจจติ เอตถ จ เถโร มคฺคปญฺจญจ
วิปฺสุสนาวิญญาณญจจติ อิมะ เทว โลกียโลกุตฺตเร ฐมฺเม
มิสฺเสตฺวา ฎมฺมุนฺตรํ ภันฺทิตฺวา สมยํ อชานนฺโต วิย ปุจจตีติ
น เวทิตพฺโพ มคฺคปญฺจาย ปน มคฺควิญญาณน วิปฺสุสนา-
ปญฺจาย จ วิปฺสุสนาวิญญาณเนว สทฺธิ ลัสมฎจจภาว
ปุจจตีติ เวทิตพฺโพ เถโรปีสุต ตเมวตถํ วิสฺสชฺเชนฺโต อิมะ
ฐมฺมา ลัสมฎจจติอาทิมาท ตตถ น จ ลพฺภา อิมลั
ฐมฺมานนฺติ อิมลั โลกียมคฺคกฺขณปี โลกุตฺตรมคฺคกฺขณปี เอกโต
อุปฺปนฺนानํ ทฺวินฺนํ ฐมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวาติ

- # ๑. ลี. ตทสุต อากมนียวิปฺสุสนาวิญญาณกมฺมการกจิตฺตํ ฯ
- # ๒. ม. สุขนฺุติปี ฯ ๓. ม. เวทยมาโน ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๔. ม. ม. ๑๒/๑๓๕/๑๐๕ ฯ
- # ๕. ลี. ลัสมคฺเคน ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกคควณณา หน้ ๔๖๔

วิสุ วิสุ กตุวา จ(๑) วินิวตเตตฺวา (๒) อารมมณโต วา วตฺถโต
วา อุปฺปาทโต วา นิโรธโต วา นานากรรมํ ทสฺเสตฺถ น
สกุภาติ อตฺถโต เตสฺส เตสฺส ปน ฐมฺมานํ วิสโย นาม
อตฺถติ โลกียธมฺมํ ปตฺวา หิ จิตฺตํ ฆเรจฺจกํ โหติ ปุพฺพกมฺ
โลกุตฺตรํ ปตฺวา ปญฺญาฯ

สมฺมาสมฺพุทฺโธปิ หิ โลกียธมฺมํ ปุจฺจนฺโต ภิกฺขุ ตฺวํ
กตมํ ปญฺญํ อธิคโต ก็ ปจฺจมคฺคปญฺญํ อุทาทุ ทฺติยตฺติย-
จตุตฺถมคฺคปญฺญนุ ติ น เอวํ ปุจฺจติ ก็สฺสโต ตฺวํ ภิกฺขุ
ก็เวทโน ก็สฺสโย ก็เจตฺโนติ น จ ปุจฺจติ จิตฺตวเสน
ปน ก็จิตฺโต ตฺวํ ภิกฺขุติ (๓) ปุจฺจติ กุสลากุสลํ ปญฺญาเปนฺโตปิ
มโนปุพฺพกมา ฐมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยาติ (๔) จ กตเม
ฐมฺมา กุสลา ยสฺมี สมเย กามาวจรํ กุสลํ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ
โหติติ(๕) จ เอวํ จิตฺตวเสนว ปญฺญาเปติ โลกุตฺตรํ ปุจฺจนฺโต
ปน ก็สฺสโต ตฺวํ ภิกฺขุ ก็เวทโน ก็สฺสโย ก็เจตฺโนติ
น ปุจฺจติ กตมา เต ภิกฺขุ ปญฺญา อธิคตา ก็
ปจฺจมคฺคปญฺญา อุทาทุ ทฺติยตฺติยจตุตฺถมคฺคปญฺญาติ เอวํ
ปญฺญาวเสนว ปุจฺจติ ฯ

อินฺทริยสํยุตฺเตปิ ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺทริยานิ กตมานิ

๑. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. วินิวฏฺฏตฺวา ฯ

๓. วิ. มหา. ๑/๑๔๕/๑๑๒, ๑๕๒/๑๑๖, ๑๖๗/๑๒๒ ฯ ๔. พุ. ฐ. ๒๕/๑๑/๑๕ ฯ

๕. อภิ. สงฺ. ๓๔/๑๖/๕ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๖๕

ปญจ สทฺธินุทฺธิยํ วิริยinuทฺธิยํ สติनुทฺธิยํ สมาธิनुทฺธิยํ
 ปญฺฉินุทฺธิยํ กตฺถ จ ภิกฺขเว สทฺธินุทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ จตุสฺส
 โสตาปตฺตยงฺเกสฺส เอตฺถ สทฺธินุทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ กตฺถ จ
 ภิกฺขเว วิริยinuทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ จตุสฺส สมฺมปฺปชานนฺสฺส เอตฺถ
 วิริยinuทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ กตฺถ จ ภิกฺขเว สติनुทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ
 จตุสฺส สติปญฺจानนฺสฺส เอตฺถ สติनुทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ กตฺถ จ
 ภิกฺขเว สมาธิनुทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ จตุสฺส ฉานนฺสฺส เอตฺถ
 สมาธิनुทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ กตฺถ จ ภิกฺขเว ปญฺฉินุทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพํ
 จตุสฺส อริยสจฺเจสฺส เอตฺถ ปญฺฉินุทฺธิยํ ทฎฺฐพฺพนฺตฺติ(๑) เอวํ
 สวิสยสฺสมีเยว โลกียโลกุตฺตรธา ฐมฺมา กถิตา ฯ

ยถา หิ จตฺตารโ สญฺญชิปฺตฺตธา ราชธาติ ราชปญฺจเมสฺส
 สหาเยสฺส นกฺขตฺตํ กิฬิสฺสามาติ วิถิ โอตินฺนฺณนฺสฺส เอกสฺส
 สญฺญชิปฺตฺตสฺส เคนฺหํ กตฺถาเล อิตเร จตฺตารโ ตฺถนฺหิ
 นิสิตฺนฺตฺติ เคนฺหสามิโกว อิมสฺส ขาทนฺนํ โภชนนฺนํ เทถ
 คนฺฐมาลาการาทีนํ เทถา ติ เคนฺห วิจาทเรติ ทฺถุติยสฺส ตฺติยสฺส
 จตฺตฺถสฺส เคนฺหํ กตฺถาเล อิตเร จตฺตารโ ตฺถนฺหิ นิสิตฺนฺตฺติ ฯ
 เคนฺหสามิโกว อิมสฺส ขาทนฺนํ โภชนนฺนํ เทถ คนฺฐมาลา-
 ลงฺการาทีนํ เทถา ติ เคนฺห วิจาทเรติ อถ สพฺพปจฺจนา รณฺโณ เคนฺหํ
 กตฺถาเล กิณฺจาปี ราชธา สพฺพตฺถ อิสฺสโรว อิมสฺสมี ปน
 # ๑. ส. มหา. ๑๕/๘๕๒-๓/๒๕๕-๖๐ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกถกถณา หน้า ๕๖๖

กาเล อตฺตโน เคะเหเยว อิมสํ ขาทนียํ โภชนียํ เทถ
คณฺฐมาลาตฺถการาทินี เทถา ตี วิจาเรติ เอวเมว [๑] สทฺธา-
ปญฺจมเกสฺส อินฺทฺริเยสฺส เตสฺส สหาเยสฺส เอกโต วีถี โอตฺรณฺเตสฺส
วีย เอการมฺมเณ อุปฺปชฺชมาเนสฺสปี ยถา ปจฺมสฺส เคะเห อิตฺเร
จตฺตารโ ตฺถุหี นิสีทฺนฺติ เคะสามิโกว วิจาเรติ เอว
โสตาปตฺตียฺกานี ปตฺวา อธิโมกฺขลกฺขณํ สทฺธินฺทฺริยเมว
เชฏฺฐกํ โหติ ปุพฺพกมํ เสสานิ ตทฺนฺวยานิ โหนฺติ ยถา
ทฺถุคฺคสฺส เคะเห อิตฺเร จตฺตารโ ตฺถุหี นิสีทฺนฺติ เคะสามิโกว
วิจาเรติ เอว สมฺมปฺปชานานี ปตฺวา ปกฺคหณฺลกฺขณํ
วิริยินฺทฺริยเมว เชฏฺฐกํ โหติ ปุพฺพกมํ เสสานิ ตทฺนฺวยานิ
โหนฺติ ยถา ตฺถุคฺคสฺส เคะเห อิตฺเร จตฺตารโ ตฺถุหี นิสีทฺนฺติ
เคะสามิโกว วิจาเรติ เอว สติปฺญฺจานานี ปตฺวา อุปฺญฺจาน-
ลกฺขณํ สตินฺทฺริยเมว เชฏฺฐกํ โหติ ปุพฺพกมํ เสสานิ
ตทฺนฺวยานิ โหนฺติ ยถา จตฺตฺถสฺส เคะเห อิตฺเร จตฺตารโ
ตฺถุหี นิสีทฺนฺติ เคะสามิโกว วิจาเรติ เอว ฌานวิโมกฺเข
ปตฺวา อวิกฺเขปฺลกฺขณํ สมาริณฺทฺริยเมว เชฏฺฐกํ โหติ ปุพฺพกมํ
เสสานิ ตทฺนฺวยานิ โหนฺติ สพฺพปจฺจา รมฺโถ เคะหิ
คตฺตกาเล ปน ยถา อิตฺเร จตฺตารโ ตฺถุหี นิสีทฺนฺติ ราชาว
เคะเห วิจาเรติ เอวเมว อริยสจฺจานี ปตฺวา ปชานนลกฺขณํ
๑. ม. เอตฺถนฺตเร โขติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้ ๕๖๘

ปุจณิสสามิติ ปุจณติ เอว สนุเตปี เตฎุมิกสมมสนวิจารเวทนาว (๑)
 อธิปเปตาคติ สลลคเขตพพา สุขุมปี เวเทตีติ สุขัม อารมมณั
 เวเทติ อนุทวติ ปรัต ปททวเยปี เอเสว นโย รุปลยจ
 หิทั มหาติ เอกนุตทุกุขั อภวิสส ทุกุขั (๒) ทุกขานุปตติตั
 ทุกขาวกนตั อนุวกนตั สุขเนน นยิทั สตตทา รุปสุมิ
 สาราชเชยยั ยสุมา จ โข มหาติ รุปิ สุขัม สุขานุปตติตั
 สุขาวกนตั อนุวกนตั ทุกขเนน ตสุมา สตตทา รุปสุมิ
 สาราชชนติ สาราคา สยชชนติ สโยคา สงกิลิสสนติ เวทนา
 จ หิทั เป สลลญา เป สงขารรา เป วิญญาณณจ
 หิทั มหาติ เอกนุตทุกุขั อภวิสส เป สงกิลิสสนตติติ (๓) อิมินา
 หิ (๔) มหาติสตุตปரியายเนน อธิ อารมมณั สุขัม ทุกขมทุกขม-
 สุขนติ กถิตั อปิจ ปุริมสุขัม เวทนั อารมมณั กตวา อปรา
 สุขา เวทนา เวเทติ ปุริมั ทุกุขั เวทนั อารมมณั กตวา
 อปรา ทุกขา เวทนา เวเทติ ปุริมั อทุกขมสุขัม เวทนั
 อารมมณั กตวา อปรา อทุกขมสุขา เวทนา เวเทตีติ เอว
 เจตถ (๕) อตุโถ ทฎุจพโพ เวทนาเยว หิ เวเทติ น อญโธ
 โกจิ เวทิตา นาม อตุถิติ วุตตเมตั ฯ

สลลญา สลลญาติ อธิ ก็ ปุจณติ สลลญา (๖) ลกขณั ก็
 สพพตถกสลลญาตติ สลลญา (๖) ลกขณนติปี สพพตถกสลลญา
 # ๑. สี่. เตฎุมกสมมสนวาเร เวทนา ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ
 # ๓. สี่. ข. ๑๓/๑๓๑/๘๕-๓ ฯ ๔. สี่. ย. อิมินาปี ฯ ๕. ม. เอวมตถุ ฯ
 # ๖. ม. สพพสลลญา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลขมกวคควณณา หน้า ๕๖๐

ขณจาวุโส (๑) เวเทตตี ย อารมมณั เวทนา เวเทติ สณณาปี
ตเทว สณณานาติ ย สณณานาตีติ ย อารมมณั สณณา
สณณานาติ วิณณณปี ตเทว วิชานาตีติ อตุโถ ฯ

อิทานิ สณณานาติ วิชานาติ ปชานาตีติ เอตุถ
วิเสสาวิเสโส (๒) เวทิตพุโพ ตตุถ อุปสคคตตเมว วิเสโส ฯ
ชานาตีติ ปท ปน อวิเสโส ตตุสทาปี ชานนตเต วิเสโส
เวทิตพุโพ สณณา หิ นีลาทิวเสน อารมมณั สณณานน-
มตตเมว อนิจจํ ทุกขมมตตาคี ลกขณปฏิวธัง ปาเปตุ
น สกโกติ วิณณณ นีลาทิวเสน อารมมณั เจว
วิชานาติ (๓) อนิจจาทิลกขณปฏิวธณจ ปาเปติ อุตฺสกกิตฺวา
ปน มคคปาคูภาวํ (๔) ปาเปตุ น สกโกติ ปณณ นีลาทิวเสน
อารมมณัปี สณณานาติ อนิจจาทิวเสน ลกขณปฏิวธังปี
ปาเปติ อุตฺสกกิตฺวา มคคปาคูภาวํ ปาเปตตปี สกโกติ ฯ

ยถา หิ เหรณณิกผลเก กหาปณราสีมฺหิ กเต อชาต-
พุทฺธิตารโก คามิกปุริโส มหาหรณณิกโกติ ตีสุ ชเนสุ
โอโลเกตฺวา จิตฺสุ อชาตพุทฺธิตารโก กหาปณานํ จิตฺตวิจิตฺต-
จตุรสสมณฺทลภทเมว (๕) ชานาติ อิทํ มนุสฺसानํ อุปโกค-
ปริโกคํ รตนสมมตฺนุติ น ชานาติ คามิกปุริโส วิจิตฺตาทิภาวํ จ (๖)

๑. ม. ย หาวุโส ฯ ๒. ม. วิเสโส ฯ ๓. ม. สณณานาติ ฯ
๔. ม. ปน มคคปาคูภาวํ ฯ ๕. ม. ...มณฺทลภทเมว ฯ ๖. ม. จิตฺตาทิภาวํ เจว ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตฺตวณฺณา หน้า ๕๗๑

ชานาติ มนุสฺसानํ อุโปกปริโกครตฺนสมฺมตภาวํ จ อัย
 ปน(๑) ภูโฏ อัย(๒) อจฺเจโก อัย ฆรฺุโส (๔) อัย สโณหติ น(๓)
 ชานาติ มหาหฺเรณฺณโก จิตฺตาทิภาวํปี รตฺนสมฺมตภาวํปี
 กุฏฺฐาทิภาวํปี ชานาติ ชานนฺุโต จ ปน นํ รุปี ทิสฺวาปี [๔]
 สทฺทํ สุตฺวาปี คนฺุชํ ฆายิตฺวาปี รลํ สายิตฺวาปี หตฺเถน
 ครุทฺหุภาวํ อุปรชาเรตฺวาปี อสุกคามเม กโตติปี ชานาติ อสุก-
 นิกเม อสุกนกร อสุกชาตฺสฺเร(๕) อสุกปพฺพตฺจฉายาย อสุก-
 นทีตีเร กโตติปี อสุกาจฺริเยน กโตติปี ชานาติ เอวเมว
 สลฺยณา อชาตพฺพุทฺธิทารกฺสฺส กหาปณทฺสฺสนํ วย นีลาทิ-
 วเสน อารมฺมณตฺตเมว สลฺยชานาติ วยณฺณํ คามิกปริสฺสฺส
 กหาปณทฺสฺสนํ วย นีลาทิวเสน อารมฺมณํปี สลฺยชานาติ
 อนิจฺจาทิวเสน ลกฺขณปฺภิวเรชฺปี ปาเปติ ปลฺยณา มหาหฺเรณฺณ-
 กฺสฺส กหาปณทฺสฺสนํ วย นีลาทิวเสน อารมฺมณํปี สลฺยชานาติ
 อนิจฺจาทิวเสน ลกฺขณปฺภิวเรชฺปี ปาเปติ อฺุสฺสกฺกิตฺวา มคฺค-
 ปาตฺุภาวํปี ปาเปติ โส ปน เนลํ วิเสโส ทฺุปฺปฺภิวิชฺุโณ ๑

เตนาห อายสฺมา นาคเสโน ทฺุกฺกรํ มหาราช ภควตา
 กตฺนฺติ ก็ ภนฺุเต นาคเสน ภควตา ทฺุกฺกรํ กตฺนฺติ ๑
 ทฺุกฺกรํ มหาราช ภควตา กตฺ อิมลํ ย (๖) อรุปีนํ จิตฺตเจตฺตีสิกานํ
 # ๑. ม. อัย สทฺุโท นตฺถิ ๑ ๒. ม. อัย เจโก อัย กรโต ๑ ๓. ม. ปน น ๑
 # ๔. ม. เอตฺถนฺุเตเร ชานาติ อาโกภูตฺสฺสาติ ทิสฺสตี ๑ ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑
 # ๖. ม. อิมลํ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกุกถา หน้า ๕๗๒

ฌมมานัน อเอการมมณเ ปวตฺตมานานัน ววตฺถานัน อุกฺขาตํ อัย
 ผสฺสโส อัย เวทนา อัย สลฺลยา อัย เจตนา อิทํ
 จิตฺตฺนุ ตี (๑) ยถา หิ ติลเตลํ สาสฺปเตลํ มชฺชุกเตลํ เอรณฺฑกเตลํ
 วสาเตลนฺตฺติ อิมานี ปปลย เตลานี อเอจากฺกัยฺยํ ปกฺกขิปิตฺวา ทิวลํ
 ยมกมฺนเถหิ มนฺเถตฺวา ตโต อิทํ ติลเตลํ อิทํ สาสฺปเตลนฺตฺติ
 อเอกสฺส ปาฏฺฐิเยกํ อุกฺกชฺรณฺณํ นาม ทุกฺกัรํ อิทํ ตโต
 ทุกฺกัรตฺรํ ภควา ปน สพฺพพลฺลยตฺตวณฺณสฺส สฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ฌมฺมิสฺสโร ฌมฺมราชา อิมลํ อรุปีนํ ฌมฺมานัน อเอการมมณเ
 วตฺตมานานัน ววตฺถานัน อุกฺขาลี ปปลยจฺจนํ มหานทฺทินํ สมฺมทํ
 ปวิญฺจญฺจฺจฺจเน อิทํ กงฺคาย อุกฺกํ อิทํ ยมฺนายนํ ตี เอวํ
 ปาฏฺฐิเยกํ อุกฺกอกฺกชฺรณฺณนาปี อยมตฺโต เวทิตฺตฺตํ ๑

นิสฺสญฺเจนาติ นิสฺสญฺเณน ปฺริจฺจตฺเตน วา ตตฺถ
 นิสฺสญฺเณนาติ อตฺถ สติ ปปลยหิ อินฺทฺริเยหิตี นิสฺสกฺกวจนํ ๑
 ปฺริจฺจตฺเตนาติ อตฺถ สติ กรณฺวจนํ เวทิตฺตฺตํ อิทํ วุตฺตํ โหติ
 ปปลยหิ อินฺทฺริเยหิ นิสฺสริตฺวา มโนทฺวารเ ปวตฺเตน ปปลยหิ วา
 อินฺทฺริเยหิ ตสฺส วตฺถุภาวํ อนฺุปกมฺนตฺตาย ปฺริจฺจตฺเตนาติ ๑
 ปฺริสฺสฺสฺสฺสฺสฺส นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส มโนวิญฺญาณฺเณนาติ รุปาจฺจ-
 จตฺตฺถชฺชฺชานจิตฺเตน กิ นเยยฺยนฺติ กิ ชานิตฺตฺตํ ยงฺกิลฺลจ
 เนยฺยํ นาม อตฺถิ ฌมฺมณฺ ตีอาทิสฺสฺ (๑) หิ ชานิตฺตฺตํ เนยฺยนฺติ

๑. ขุ. มหา. ๒๕/๓๒๐/๒๑๗ ๑

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๗๓

วฺตุตฺติ อากาसानญายตฺนํ เนยฺยนฺตฺติ กถํ ฐปาวจร-
 จตฺตถชฺฌมานจิตฺเตน อฐปาวจรสมาปฺตฺติ เนยฺยยติ ฐปาวจร-
 จตฺตถชฺฌมานเน จิตฺเตน อฐปาวจรสมาปฺตฺตี นิพฺพตฺเตตฺถํ สกฺกา
 โหติ เอตฺถ จิตฺตสฺส หิ สฺวา อิชฺฌติ ตสฺมา อากาसानญายตฺนํ
 กสฺมา น วฺตุตฺตฺนฺตฺติ ปาฏฺฐิเยกฺกํ อภินิเวสากาวโถ ตตฺถ(๑)
 หิ กลาปโถ นยโถ สมฺมสนํ ลภติ (๒) ชฺมฺมเสนาปติสทิสฺสสาปี (๓)
 ภิกฺขุโน ปาฏฺฐิเยกฺกํ (๔) อภินิเวโส น ชายติ ตสฺมา เถโรปี เอวํ
 กิริเม (๕) ชฺมฺมา อหุตฺวา สมฺโภนฺตฺติ หุตฺวา ปฏฺฐิเวณฺตีติ (๖) กลาปโถ
 นยโถ สมฺมสิตฺวา วิสฺสชฺเชสีติ ภควา ปน สพฺพญฺญตฺ-
 ฌานสฺส หตฺถกตฺตฺตา เนวสญฺญานาสญฺญายตฺนสมาปฺตฺติยฺปิ
 ปโรปญฺญาสชฺม เม ปาฏฺฐิเยกฺกํ อญฺจทฺธาเรเนว อุตฺถริตฺวา ยาวตา
 สญฺญาสมาปฺตฺติ(๗) ตาวตา อญฺญาปฏฺฐิเวโธ ติ อหา ฯ

ปญฺญาจกฺขุณา ปชานาตีติ ทสฺสนปรินายกฺกฺกฺเจน จกฺขุ-
 กฺกฺตาย ปญฺญา ย ปชานาติ(๘) ตตฺถ เทว ปญฺญา สมาริ-
 ปญฺญา วิปฺสฺสนาปญฺญา จ สมาริปญฺญา ย กิจฺจโถ
 อสมฺโหมโถ จ ปชานาติ วิปฺสฺสนาปญฺญา ย ลกฺขณฺปฏฺฐิเวเรน
 อารมฺมณโถ ชานนํ กถิตํ กิมนฺตฺติยาติ โภ เอตฺตฺสสา อตฺถโถ ฯ
 # ๑. ม. ตตฺถ หิ ฯ ๒. ม. ลพฺภติ ฯ ๓. ม. ...สทิสฺสสาปี หิ ฯ
 # ๔. ม. ปาฏฺฐิเยกฺกํ ฯ ๕. ม. กิริเม ฯ ๖. ม. อ. ๑๔/๑๕๕/๑๑๗ ฯ
 # ๗. ม. สญฺญาสมาปฺตฺติโย ฯ ๘. ม. ปชานาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคควณณา หน้า ๕๗๔

อภิณฺณตถาติอาทิสฺ อภิณฺณเยยฺยธมฺเม อภิขานาตีติ อภิณฺณตถา
ปริณฺณเยยฺย ธมฺเม ปริขานาตีติ ปริณฺณตถา ปหาตพฺเพ ธมฺเม
ปชหตีติ ปหานตถา สา ปเนสา โลกียาปี อภิณฺณตถา
จ ปริณฺณตถา จ วิกขมฺภนโต ปหานตถา โลกุตฺตราปี
อภิณฺณตถา จ ปริณฺณตถา จ สมฺจุเจทโต ปหานตถาฯ
ตตฺถโลกียา กิจฺจโต จ อสมฺโมหโต จ ปชานาติ โลกุตฺตรา
อสมฺโมหโต ฯ

สมฺมาทิฎฺฐิยา อุปาทายาติ วิปสฺสนาสมฺมาทิฎฺฐิยา จ
มคฺคสมฺมาทิฎฺฐิยา จ ปฺรโต จ โฆโสติ สปฺปายธมฺมสฺสวณฺ์ ฯ
โยนิโส จ มนสิกาโรติ(๑) อตฺตโน อุปายมนสิกาโร ตตฺถ สาวเกสุปี
ธมฺมเสนาปติโน เทว ปจฺจยา ลทฺฐุ ฏฺฐณฺฺติเยว เถโร หิ
กปฺปตตสทสฺสสาริกั [๒] อสงฺเขยฺยึ ปารมิโย ปฺุเรตฺวาปี อตฺตโน
ธมฺมตาย อณฺฺมตฺตมฺปี กิเลสํ ปชหิตฺฺนาสภฺจึ เย ธมฺมา
เหตุปฺปภาวติ(๓) อสฺสชิตฺฺเถรโต อิมํ คาลํ สุตฺวาวสฺส ปฺฐิเวโร
ชาโต ปจฺเจกพฺพุทฺธานมฺปน สพฺพณฺฺญพฺพุทฺธานญจ ปฺรโต
โฆสกมฺมํ นตฺถิ โยนิโสมนสิการสฺมีเยว จตฺวา ปจฺเจกโพธิญจ
สพฺพณฺฺญคฺเณ(๔) จ นิพฺพตฺเตนฺฺติ ฯ

- อนฺฺคคหิตาติ ลทฺฐุปการา สมฺมาทิฎฺฐีติ อรหตฺตมคฺค-
๑. ม. โยนิโส จ มนสิกาโรติ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺฺตเร เอกนฺฺติ ทิสฺสติ ฯ
๓. วิ. มหา. ๔/๖๕/๗๔ ฯ ๔. ม. สพฺพณฺฺญตฺถาณญิจิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๖๕

สมฺมาทิฎฺฐิ ผลกฺขณํ นิพฺพตฺตา เจโตวิมฺุตติผลํ อสฺสชาติ เจโต-
 วิมฺุตติผลา ตเทว เจโตวิมฺุตติสงฺขาตํ ผลํ อานิสฺโส อสฺสชาติ
 เจโตวิมฺุตติผลานิสฺสา ทฺต
 จตฺต
 (๑) ปญฺจวิมฺุตติ นาม อวเสสา ฐมฺมา เจโตวิมฺุตติตี
 เวทิตฺต
 สฺต
 สปฺปายฐมฺมสฺสวณฺํ สากจฺฉาติ กมฺมฎฺฐาเน ขลนฺปกฺขล-
 นจฺฉกเถธา สมฺโถติ วิปฺสฺสนาปาทกา อฏฺฐสฺมาปตฺตฺตฺตฺตฺต
 วิปฺสฺสนาติ สตฺต
 ปุเรนฺต
 สปฺปายฐมฺมสฺสวณฺํ สฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กมนฺม
 กโรนฺต
 อฺปฺปชฺชิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อฺปฺปชฺชิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

ยถา หิ มรฺุ อมฺพปภกํ ปริญฺญชฺชิตฺตฺตฺตฺตฺต
 สมฺนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อฺทกโกฏฺฐกํ อธิ กตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺตฺตฺตฺต
 กเถตฺตฺต
 กเถต
 กเถ

๑. ม. จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๒. ม. ขณฺตี ๓. ม. ปริขณฺตี

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคฺควณณา หน้า ๕๗๖

ผลํ เทติ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ รุกฺขสฺส สมฺนุตโต
โกฏฺฐกพฺพนุชฺฌํ วิย หิ จตฺตปฺปาริสฺสทฺธิสึลํ (๑) ทฏฺฐพฺพํ กาลเณ
กาลํ อุตฺทกสิณฺจณํ วิย ฐมฺมุสฺสวณฺํ มรียาทาย ติรภาวกรณฺํ
วิย สมโถ สมิเป วลฺลิตอาทินฺนฺหฺรณฺํ(๒) วิย กมฺมุฏฺฐาเน ขลน-
ปฺกฺขลนจฺเจทณฺํ กาลเณ กาลํ ขณฺิตฺตํ คเหตฺวา มฺลขณฺนํ (๓)
วิย สตฺตณฺนํ อนุปฺสฺสนานํ ภาวนา เตหิ ปฺลยฺจหิ การเณหิ
อนุคฺคหิตสฺส อมฺพฺรุกฺขสฺส มฐฺรพฺลทานกาโล วิย อิมสฺส
ภิกฺขุโน อิมหิ ปฺลยฺจหิ ฐมฺเมหิ อนุคฺคหิตาย สมฺมาทิฏฺฐิยา
อรหตฺตผลทานํ เวทิตพฺพํ ฯ

กติ ปนาวุโส ภวติ อิชฺ ก็ ปุจฺจติ มฺลเมว คโต
อนุสนฺธิ ทฺตฺตปฺลยโล เยหิ ภเวหิ น อฏฺฐาติ เต ปุจฺจิสฺสามีติ
ปุจฺจติ ตตฺถ กามภโวติ กามภวูปคํ กมฺมํปิ กมฺมาภินิพฺพตฺตา
อฺปาทินฺนฺกฺขนฺธาปีติ อุกฺขเมกโต กตฺวา กามภโวติ อาห ฯ
รฺูปารฺฐปฺกเวสฺสปี เอสฺว นโย อายตินฺนฺติ อนาคเต ปฺนพฺภวาย (๔)
อภินิพฺพตฺตีติ ปฺนพฺภวภินิพฺพตฺติ อิชฺ วฏฺฏํ ปุจฺจติ(๕) ตตฺร
ตตฺรภินฺนฺทนาติ สทฺทาภินฺนฺทนา(๖) เอวํ ตหิ
ตหิ อภินฺนฺทนา กรณฺวเณเวตฺ(๗) ปุจฺจตฺตํ ตตฺร ตตฺร-
ภินฺนฺทนาย ปฺนพฺภวภินิพฺพตฺติ โหตีติ อตฺถโถ เอตฺตาวตฺตา
๑. ม. สึลํ ฯ ๒. ม. วลฺลิตอาทินฺนฺ หฺรณฺํ วิย ฯ ๓. ม. มฺลขณฺนํ ฯ
๔. ม. ปฺนพฺภวสฺส ฯ ๕. ม. ปุจฺจิสฺสามีติ ปุจฺจติ ฯ ๖. ม. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๗. ม. กรณฺวเณ เจตฺ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตตวณฺณา หน้า ๕๗๗

หิ คมนํ โหติ อากมนํ โหติ คมฺนาคมนํ โหติ วฏฺฐํ
 วตฺตตีติ วฏฺฐํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสฺเสสฺสี อิทานิ วิวฏฺฐํ
 ปุจฺจนฺโต กถํ ปนาวุโส ตีอาทิมานฺห ตสฺส วิสฺสชฺชเน
 อวิชฺชาวิราคาติ อวิชฺชชย ขยนิโรเคน(๑) วิชฺชูปฺปาทาติ อรหตฺต-
 มคฺควิชฺชชย อุปฺปาเทน ก็ อวิชฺชา ปุพฺเพ นีรุตฺธา อถ วิชฺชา (๒)
 ปุพฺเพ อุปฺปนฺนาติ อุกฺขเมตํ น วตฺตพฺพํ ที่ปฺชชฺลเนน
 อนุชฺการวิกโม วิย วิชฺชูปฺปาเทน อวิชฺชา นีรุตฺทาว โหติ ฯ
 ตณฺหานิโรธาติ ตณฺหาหย ขยนิโรเชน ปฺนพฺภวาภินิพฺพตฺติ น
 โหตีติ เอวํ อายตี ปฺนพฺภวสฺส อภินิพฺพตฺติ น โหติ คมนํ
 อากมนํ คมฺนาคมนํ น โหติ(๓) วฏฺฐํ น วตฺตตีติ วิวฏฺฐํ (๔)
 มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสฺเสสฺสี ฯ

กตมํ ปนาวุโสติ อิท ก็ ปุจฺจติ อุกฺโขภาควิมุตฺโต
 ภิกฺขุ กาลเณ กาลํ นิโรธํ สฺมาปชฺชติ ตสฺส นิโรธปาทกํ
 ปจฺมชฺชณํ ปุจฺฉิสฺสามีติ ปุจฺจติ ปจฺมํ ฌานนฺติ(๕)
 อิท ก็ ปุจฺจติ นิโรธสฺมาปชฺชนเกน ภิกฺขุณา อํงคววตฺถาน-
 โภจฺจาสปริจฺเจโท นาม ชานิตฺพุโป อิทํ(๖) ฌานํ ปลยฺจจฺจกํ
 จตฺตฺรจฺจกํ ติวจฺจกํ ทฺวจฺจกนฺติ อํงคววตฺถานํ
 โภจฺจาสปริจฺเจทํ ปุจฺฉิสฺสามีติ ปุจฺจติ วิตฺกฺโกติ(๗)อาทิสฺสุ

๑. ม. ขยนิโรเชน ฯ ๒. ม. อถ วิชฺชา ฯ ๓. ม. อุปฺปจฺฉิชฺชติ ฯ ๔. ม. วิวฏฺฐํ ฯ
 # ๕. ม. ปจฺมํ ฌานนฺติ ฯ ๖. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๗. ม. ... อาทิสฺสุ ปน ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุคณณา หน้า ๕๗๘

อภินิโรปนลกขโณ วิตกุโก อนุมชฺชนลกขโณ วิจาโร ผรณ-
ลกขณา ปิตี สาทลกขณํ สุขํ อวิกเขปลลกขณา จิตฺเตกคฺคตาติ
อิเม ปญจ ฐมฺมา วตฺตุนฺติ กตฺตฺวิปฺปหีนฺนติ อิธ ปน
กึ ปุจฺจติ นิโรธสมาปชฺชนเกน ภิกฺขุณา อุปการานุปการานิ
องฺคานิ ชานิตฺตพฺพานิ ตานิ ปุจฺจิสฺสามิตี ปุจฺจติ วิสฺสชฺชนํ
ปนเนตฺต ปากฺกเมว อิติ เหฏฺฐา นิโรธปาทกํ ปจฺมชฺฌานํ
คหิตํ อุปริ ตสฺส อนนฺตรปจฺจยํ เนวสณฺณานาสณฺณายตน-
สมาปตฺตี ปุจฺจิสฺสตี ตสฺส (๑) อนนฺตรา ปน ฉ สมาปตฺติโย
สงฺจิตฺตา นยฺม ภา ทสฺเสตฺวา วิสฺสภูจฺจาติ เวทิตฺตพฺพา ฯ

อิทานิ วิญฺญาณนิสฺสเย ปญฺจปฺปสาเท ปุจฺจนฺโต
ปญฺจิมานิ อาวุโสติอาทิมายห ตตฺถ โคจรวิสยฺนติ โคจรภูตํ
วิสยํ อณฺณมณฺณสฺสาติ จกฺขุโสตสฺส สอตํ ภา จกฺขุสฺสาติ
เอวํ เอเกกสฺส โคจรวิสยํ น ปจฺจนฺโกติ สเจ(๒) นีลาทิเกทํ
รูปารมฺมณํ สโมธานตฺวา สโตคินฺทุริยสฺส อุปเนยฺย อิงฺฆ
ตาว นํ ววตฺถเปหิ วิภาเวหิ กึ นามตํ อารมฺมณฺนติ
จกฺขุวิญฺญาณมฺปิ (๓) วินา มุขเน อตฺตโน ฐมฺมตฺตาย เอวํ วเทยฺย
อเร อนฺธพาล วสฺสสทฺมฺปิ วสฺสสทฺสทฺมฺปิ ปรีชาวมาโน
อณฺณตฺร มยา กุหิ เอตสฺส ชานนํ ลภิสฺสตี อายห
นํ จกฺขุปฺปสาเท อุปเนหิ อหเมตํ อารมฺมณํ ชานิสฺสามิ
๑. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สเจ หิ ฯ ๓. ม. จกฺขุวิญฺญาณํ หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตตวณณา หน้า ๕๗๕

ยทิ वा नीलं यति वा पीतकं न हि ऐसो अणुसुस
विशो मयुहमेवो विशोति सेतुवारेसुपी ऐसेव नो
ऐवमेतानि अणुमणुसुस कोजरविश्यं न पञ्जनुगोनुति नाम
की पञ्चिस्त्रन्नुति ऐतेसं की पञ्चिस्त्रन्नु की ऐतानि पञ्चिस्त्रन्नुति
पञ्जुति मโนपञ्चिस्त्रन्नुति चवनमनोपञ्चिस्त्रन्नु मโน ज नेसनुति
मनोतुवारिकचवनमनो वा पञ्जुतुवारिकचवनमनो वा ऐतेसं
कोजरविश्यं रश्चनानि वसेन अनुगोति जगुविद्युणानि हि
रूपतसुसनमतुमेव ऐतुठ रश्चन्नु वा तुसुसन्नु वा मयुहन्नु
वा ननुति ऐतसुमी पन तुवारे चवन रश्चन्नु वा तुसुसन्नु
वा मयुहन्नु वा सोत्तुविद्युणानि सुपी ऐसेव नो

त्तरायं उपमा पञ्ज गिर तुपुफलโกชกา राชानं
सेवितुवा गिज्जेन กสิเรน ऐกसुमी पञ्जกุกิกे कामे ปริตุตกं
อ้าย ลกีสู เตสั ตตุถ มจุนภาโค มंसภาโค (๑) โยตุตกหาปโณ
อนุทุกหาปโณ มาสกกหาปโณ (๒) อญุจกหาปโณ वा सोप्त-
กหาปโณ वा तुตตุตีสกหาปโณ वा จตุสญุจิกหาปโณ वा
ทญุโชาติ ऐตตุตกमतुमेव ปาปुณานิ สตุตวตุตุกั ปณุจสตุตตุกั
สหัสสวตุตุกั महात्ती राชव कणुहाति ตตุถ ปณुจกुकิกคามो
วिय ปณุจ ปสาทา ทญุจพुพา ปณุจ तुपुफलโกชกา विय
पणुज विद्युणानि राचा विय चवनं तुपुफलโกชकानं प्रतिตุतकं
๑. ม. มโน จ ฯ

๒. ม. ยุตติกหาปโณ वा पनुชกหาปโณ वा महापहारकहाปโณ वा ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุคควณณา หน้า ๕๘๐

อาย์ ปาปฺณัน วิย (๒) จกฺขุวิญญาณาทีนํ รูปทสฺสนาติมตฺตํ
รชฺชนาทีนํ ปน เอเตสุ นตฺถิ รณฺโณ มหาพลิกฺคหณฺณํ วิย
เตสุ ทฺวาเรสุ ชวนสฺส รชฺชานาทีนํ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปลฺลจิมานิ อวฺวโสติ อิทฺทํ กิํ ปุจฺจติ อนฺโตนิโรธสฺมี
ปลฺลจปฺปสาเท กิริยมยปฺปวตฺตสฺมี หิ วตฺตมานเ อรูปชฺรมา
ปสาทานํ พลวปฺจยา โหนติ โย ปน ตํ ปวตฺตํ
นิโรธเตวา นิโรธสมาปตฺตี สฺมาปนฺโน ตสฺส อนฺโต นิโรธ
ปลฺลจปฺปสาทา กิํ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐนฺตฺติ อิทํ ปุจฺจิสฺสามิติ
ปุจฺจติ อายฺมํ ปฺภิจฺจาติ ชีวิตินฺทฺริยํ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐนฺติ อุตฺมํ
ปฺภิจฺจาติ ชีวิตินฺทฺริยํ กมฺมชเตชํ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐติ ยสฺมา
ปน กมฺมชเตโชปิ ชีวิตินฺทฺริเยน วินา น ติฏฺฐติ ตสฺมา
อุตฺมา อายฺมํ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐติ ติ อหา ฉายโตติ ชลโต อจฺจิ
ปฺภิจฺจาติ ชาลสิขํ ปฺภิจฺจ อภา ปญฺญาตฺติ อาโลโก นาม
ปญฺญาตฺติ อากํ ปฺภิจฺจ อจฺจิติ ตํ อาโลกํ ปฺภิจฺจ ชาลสิขา
ปญฺญาตฺติ ฯ

เอวเมว โข อวฺวโส อายฺมํ อุตฺมํ ปฺภิจฺจ ติฏฺฐติ
เอตฺถ ชาลสิขา วิย กมฺมชเตโช อาโลโก วิย ชีวิตินฺทฺริยํ
ชาลสิขา หิ อูปฺปชฺชมานา อาโลกํ คเหตุวาว อูปฺปชฺชติ ฯ
สา เตน อตฺตนา ชนิตอาโลเกเนว สยมฺปิ อณฺณถฺถา
ทีฆรสฺสาติ ปากฺกา โหติ ตตฺถ ชาลปฺปวตฺติยา ชนิตอาโลเกน

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๕๘๒

อุทกปฺปหารเณ ชาลํ อปฺปวตฺตํ กตฺวา ฉาริกาย องฺคาเร
 ปิธาย ตฺถหิภูตสฺส นิสชฺชา วีย ภิกฺขุโน อรูปปฺปวตฺเต
 อุกฺกณฺจิตฺวา สลฺลนฺจ เวทนฺจ นโรเรตฺวา นโรธสมาปชฺชนํ
 ฉาริกาย ปิหิตองฺการา วีย (๑)รูปชีวิตฺนุทฺริยํ กมฺมชเตโฆธาทู
 วตฺตติ (๑) ปฺริสสฺส ปน(๒) ชาลา ย อตฺเถ สติ ฉาริกาปนยนาทีนํ
 วีย ภิกฺขุโน ยถาปฺริจฺฉินฺนกาลากมฺนํ อคฺคิชาลา ย ปวตฺติ วีย
 ปฺน อรูปชฺมเมสฺส อฺปนเนสฺส รูปารูปปฺปวตฺติ เวทิตพฺพา ฯ
 อายุ อสุมา จ วิญฺญาณนฺติ รูปชีวิตฺนุทฺริยํ จ(๓)กมฺมชเตโฆธาทู
 จิตฺตนฺติ อิมे ตโย ชฺมมา ยทา อิมํ รูปกాయํ ชฺหนนฺติ อถายํ
 อเจตณํ กณฺฐํ วีย ปจฺวิยํ นทฺทํโต เสตีติ อตฺโถ วตฺตํ เจตํ
 อายุ อสุมา จ วิญฺญาณํ ยทา กายํ ชฺหนนฺติมํ
 อปวิทฺโธ ตทา เสตี ปฺรภตฺตํ อเจตนนฺติ (๔) ฯ
 กายสงฺขาราคิ อสฺสาสปฺสฺสาสา วจิสฺสงฺขาราคิ วิตฺกุก-
 วิจारा จิตฺตสงฺขาราคิ สลฺลนาเวทนา อายุตฺติ รูปชีวิตฺนุทฺริยํ ฯ
 ปฺริกฺขินฺนानीติ อฺปหตฺตานิ วินญฺจानी(๕) ฯ ตตฺถ เกจฺจ นโรธ-
 สมาปนฺนสฺส จิตฺตสงฺขาราว นโรทฺธา ติ วจนโต จิตฺตํ อนโรทฺธํ
 โหติ ตสฺมา สจฺจิตฺตกายํ(๖) สมาปตฺตีติ วทฺนฺติ เต วตฺตพฺพา
 วจิสฺสงฺขารापฺสฺส นโรทฺธาติ วจนโต วจา อนโรทฺธา โหติ
 # ๑. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒. ม. ปฺน ฯ ๓. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ
 # ๔. ตํ. ขํ. ๑๗/๒๔๗/๑๗๔ ฯ ๕. ม. วินญฺจानीติ อตฺโถ ฯ
 # ๖. ม. สจฺจิตฺตกา อยํ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลุตตวณฺณา หน้า ๕๘๓

ตสฺมา นิโรธสมาปนฺเนน ฐมฺมปี กถเนเตน สชฌายฺปี กโรนฺเตน
นีสํหิตพฺพํ สียา โย จายฺ มโต กาลกโตปี (๑) ตสฺสาปี จิตฺต-
สงฺขารา นินฺรุทฺธา ตี วจนฺโต จิตฺตํ อนินฺรุทฺธํ ภาเวยฺย ตสฺมา
กาลกเต มาตาปีโตร วา อรหนฺเต วา ฉาปยฺนฺเต(๒) อนนฺตรिय-
กมฺมํ กตํ ภาเวยฺย อิติ พุชฺชเน อภินิเวสํ อกฺควา อัจจฺยานํ
นเย จตฺวา อตุโถ อุปฺปริกฺขิตพฺโพ อตุโถ หิ ปฏฺฐิสรณฺํ น
พุชฺชนํ ฯ

อินฺทุรียานิ วิปฺปสฺนฺนानิ ติรียมยปฺวตฺตสฺมี หิ
วตฺตมานे พหิทฺธา อารมฺมณฺเส ปสาเท ฆณฺเณเตสุ อินฺทุรียานิ
กิลมฺนฺติ(๓) อุปฺหตานิ มกฺขิตานิ วิย โหนฺติ วาตาทิหิ อุกฺกฺจิตเน
รเชน จตฺมฺหาปเถ จปีตอาทาโส วิย ยถา ปน ถวิกายํ
ปฺกฺขิปิตฺวา มลฺลชฺฐาทีสุ จปีโต อาทาโส อนฺโตเยว วิโรจติ
เอวํ นิโรธสมาปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อนฺโตนิโรเธ ปญฺจ ปสาทา
อติวिय วิโรจนฺติ เตน วุคฺตํ อินฺทุรียานิ วิปฺปสฺนฺนानิ ฯ

กติ ปนาวุโส ปจฺจยาติ อธิ กิ ปุจฺจติ นิโรธสฺส
อนนฺตรปจฺจยํ เนวสถฺวานาสถฺวานยตฺนํ ปุจฺจิสฺสามิติ ปุจฺจติ ฯ
วิสฺสชฺชเน ปนฺสฺส สฺขสฺส จ ปหานาติ จตฺตาโร อปฺคมนฺปจฺจยา
กถิตา อนิมิตฺตยาติ อธิ กิ ปุจฺจติ นิโรธโต วุจฺจฺจานก-
ผลสมาปฺตตี ปุจฺจิสฺสามิติ ปุจฺจติ อวเสสสมาปฺตติวุจฺจฺจานํ หิ
๑. ม. กาลงฺกโต ฯ ๒. ม. ฉาปยฺนฺเตน ฯ ๓. ม. กิลมฺนฺตานิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกคฤคณณา หน้า ๕๘๔

ภวงเคน โหติ นิโรธวุจฺจัน ปน วิปสฺสนานิสฺสนุทาย
ผลสมาปตฺติยาติ ตเมว ปุจฺจติ สพฺพนิมิตฺตानนฺติ รูปาทีนํ
สพฺพารมฺมณํ อนิมิตฺตาย จ ธาตุยา มนสิกาโรติ
สพฺพนิมิตฺตูปคตฺตาย นิพฺพานธาทูยา มนสิกาโร ผลสมาปตฺติ-
สหชาติมนสิกาโร สนุชทายาห อิติ เหฏฺฐา นิโรธปาทกํ
ปจฺมชฺฌานํ กหิตํ นิโรธสฺส อนนฺตรปจฺจยํ เนวสญฺญานา-
สญฺญายตฺนํ กหิตํ อิธ นิโรธโต วุจฺจันกผลสมาปตฺติ
กหิตาติ ฯ

อิมสฺมี จานเณ นิโรธกถา กถตพฺพา โหติ สา ทฺวีหิ
ผลเทหิ สมฺนุณาคตตฺตา ตินฺณณฺจ(๑) สงฺขารานํ ปฏฺธิปฺปสฺสทฺธิยา
โสพฺสหิ ฌานจฺริยาหิ นวหิ สมฺมจฺริยาหิ วสีภาวนา(๒) ปญฺญา
นิโรธสมาปตฺติยา ฌานนฺติ(๓) เอวํ ปฏฺธิสมฺภิทามคฺเค อาคตา ฯ
วิสุทฺธิมคฺเค ปนสฺสา สพฺพากาเรน วินิจฺฉยกถา กถิตา ฯ

อิทานิ วลฺลชนสมาปตฺตี ปุจฺจนฺโต กติ ปนาวุโส
ปจฺจยาติอาทิมายา นิโรธโต หิ วุจฺจันกผลสมาปตฺติจิติ นาม
น โหติ เอกเทวจิตฺตวารเมว (๔) ปวตฺติตฺวา ภวํกํ โอตฺตติ ฯ
อยลฺลหิ ภิกฺขุ สตฺตทิวเส อรูปปฺปวตฺตํ นิโรธเตว นิสินฺโน
นิโรธา วุจฺจันกผลสมาปตฺติยํ น จิริ ตินฺนจติ วลฺลชน-

๑. สฺยา. ม. ตโย จ ฯ ๒. ม. วสีภาวตาปญฺญา ฯ
๓. ขุ. ปฏฺธิ. ๓๑/๒๑๗/๑๔๓ ฯ ๔. ม. เอกํ เทว จิตฺตวารเมว ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตตวณณา หน้ ๕๘๕

สมอปตติย ปน อทธานปริญเโทว ปมาณ คสุมา ส
จิตา นาม โหติ เตนาห อนิมิตตตาย เจโตวิมุตติยา(๑)
จิตติยา ตี คสุสา จิรภูจิตตถิ กติ ปจยยาติ อตุโถ วิสสชชเน
ปนสสุ(๒) ปุพเพ จ อภิสงขาริทธิ อทธานปริญเโท[๓]
วุตโต วุฏจานายาติ อธิ ภวงควูฏจัน ปุจจติ วิสสชชเนปิสสุ(๔) สพพ-
นิมิตตทานลจ มนสิกาโรติ รูปาทินิมิตตวเสน ภวงคสหชชต-
มนสิกาโร วุตโต ฯ

ยา จาย อวูโสติ อธิ กิ ปุจจติ อธิ อลลณ อภินว
นาม นตติ เหฏจา กถิตทมเมเยว เอกโต สโมชานตวา
ปุจจามีติ ปุจจติ กตถ ปเนเต กถิตา นิลปี สลชชานาติ
ปีตถปี โลหิตถปี โอทาทปี สลชชานาตีติ (๕) เอตสมี หิ จาเน
อปปมามา เจโตวิมุตติ กถิตา นตติ กิลจิติ อากิลจณณายตณ
เนยยนุติ เอตถ อากิลจณณล ปณณาจกชชนา ปชชานาตีติ (๖) เอตถ
สุลลตวา กถิตา กติ ปนาวูโส ปจยยา อนิมิตตตาย
เจโตวิมุตติยา จิตติยา วุฏจานายา ตี เอตถ อนิมิตตวา เอว
เหฏจา กถิตเว(๗) อิมสมี จาเน เอกโต สโมชานตวา ปุจจติฯ
ต ปน ปฏิกขิปิตวา เอตา ตสมี ตสมี จาเน นินทิกชช
๑. ม. อนิมิตตตาย เจโตวิมุตติยา ฯ ๒. ม. ปนสสุ ฯ
๓. ม. เอตถนตเร วุตโตติ ทิสสุติ ฯ ๔. ม. วิสสชชเนปิสสุ ฯ
๕. ม. ม. ๑๒/๔๕๕/๕๓๘ ฯ ๖. ม. ม. ๑๒/๔๕๖/๕๓๘ ฯ
๗. ม. กถิตาว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆมกวกุณณนา หน้า ๕๘๖

วาติ วตุวา อญฺเณ จตุตาโร ชมฺมา เอกนามกา อตุถิ ฯ
เอโก ชมฺโม จตุนามโก อตุถิ เอกํ (๑) ปากฺกั กตุวา กถาเปตุ
อิธ ปุจฺจตีติ อญฺจกถายั สนฺนิฏฺจันนํ กตฺตํ ตสฺส (๒) วิสฺสชฺชเน อัย
วฺจจตาวิโส อปฺปมาณา เจโตวิมุตฺตีติ อัย ฆรณอปฺปมาณาตย
อปฺปมาณา นามฯ อยฺยหิ อปฺปมาณา วา สตฺเต ฆรติ
เอกสฺมีปี วา สตฺเต อเสเสตุวา ฆรติฯ

อัย วฺจจตาวิโส อากิณฺจณฺวาติ อารมฺมณฺกิณฺจณฺสฺส
อภาวโต อากิณฺจณฺวา อตุเคน วาติ อตุตภาวโปสฺสปุคฺคลาที-
สงฺขาเตน อตุตนิยามเนน สฺยลฺลํ อตุตนิเยน วาติ จีวราทิปริกฺขาร-
สงฺขาเตน อตุตนิเยน สฺยลฺลํ อนิมิตฺตาติ รากนนิมิตฺตาทีนํ
อภาเว(๓) อนิมิตฺตา อรหตุตผลสฺมาปฺตตี สนฺชายาห นานตุตา
เจว นานาพฺยลฺลชฺนา จาติ พฺยลฺลชฺนํปี เนสํ นานา อตุโลปี ฯ
ตตุถ พฺยลฺลชฺนสฺส นานตา ปากฺกาว อตุโล ปน อปฺปมาณา
เจโตวิมุตฺติ ฆุมฺมนฺตรโต (๔)มหกฺคตา(๕) โหติ รูปาจรา อารมฺมณโต
สตุตปฺนฺนตฺติอารมฺมณา อากิณฺจณฺวา ฆุมฺมนฺตรโต มหกฺคตา อรูปา-
จรา อารมฺมณโต น วตฺตพฺพารมฺมณา สฺยลฺลตา
ฆุมฺมนฺตรโต กามาจรา อารมฺมณโต สงฺขารารมฺมณา ฯ
วิปฺสฺสนา หิ เอตุถ สฺยลฺลตาติ อธิปฺเปตา อนิมิตฺตา
๑. ม. เอตํ ฯ ๒. ม. ตสฺสา ฯ ๓. ม. อภาเวเนว ฯ ๔. ม. ฆุมฺมนฺตรโต ฯ
๕. ม. มหกฺคตาเอว ฯ ๖. ม. มหกฺคตา อรูปาจรา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกคควณณา หน้า ๕๘๘

ราโค อุปฺปชฺชิตฺวาปี ปุคฺคํ กิณฺจติ มทุทติ ปฺลิตฺพุทฺธิ (๑) ตสฺมา
 กิณฺจโน(๒) วุตฺโต มนุสฺสา กิร โคณฺเหหิ ขลํ มทุทาเปนฺตา
 กิณฺจเหหิ กปฺลิตฺกิณฺจเหหิ กาพกาติ วทนฺติ เอวํ มทุทนต์โธ
 กิณฺจนต์โธติ เวทิตฺพุโพ โทสโมหฺสุปี เอเสว นโย ฯ
 อากิณฺจณฺญา เจโตวิมุตฺติโย นาม นว ธมฺมา อากิณฺจณฺญาตฺนณฺจ
 มคฺคผลานิ จ ตตฺถ อากิณฺจณฺญาตฺนํ กิณฺจนํ อารมฺมณํ
 อสฺส นตฺถิติ อากิณฺจณฺณํ มคฺคผลานิ กิณฺจนาจนํ มทุทนต์ปฺลิตฺ-
 พุทฺธนฺทิลฺลสฺสํ นตฺถิตาย อากิณฺจณฺณานิ นิพฺพานํปี
 อากิณฺจณฺณํ เจโตวิมุตฺติ ปน น โหติ ตสฺมา น คหิตํ ฯ

ราโค โข อวฺวโส นิमितฺตกรโณตฺถิอาทิสฺส ยถา นาม
 ทฺวินฺนํ กุลานํ สทิสฺสา เทว วจฺจกา โหนฺติ ยาว เตสํ
 ลกฺขณํ น กตํ โหติ ตาว อยํ อสฺสกฺกฺลสฺส วจฺจโก
 อยํ อสฺสกฺกฺลสฺสา ติ น สกฺกา โหนฺติ ชานิตฺตุํ ยทา ปน
 เตสํ สตฺตฺติสฺสลาทิสฺส อณฺณตฺรํ ลกฺขณํ กตํ โหติ ตทา
 สกฺกา โหนฺติ ชานิตฺตุํ เอวเมว ยาว ปุคฺคฺลสฺส ราโค
 นฺอุปฺปชฺชติ ตาว น สกฺกา โหติ ชานิตฺตุํริโย วา
 ปุณฺชชฺชโน วาติ ราโค ปนสฺส อุปฺปชฺชมาโนว สฺราโค
 นาม อยํ ปุคฺคฺโลติ สลฺยชานนนิमितฺตํ กโรนฺโต วีย อุปฺปชฺชติ
 ตสฺมา นิमितฺตกรโณ ติ วุตฺโต โทสโมหฺสุปี เอเสว นโย ฯ

๑. ม. ปฺลิตฺพุทฺธิ ฯ ๒. ม. กิณฺจโนติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๕๘๕

อนิมิตฺตา เจโตวิมุตฺติโย นาม เตรส ธมฺมา วิปสฺสนา
 จตฺตารโ อารุปรุปา จตฺตารโ มคฺคา จตฺตาริ จ ผลานีติ ฯ
 ตตฺถ วิปสฺสนา นิจฺจนิมิตฺตํ สุขนิมิตฺตํ อตฺตนิมิตฺตํ อุกฺขมาญฺเฐตีติ
 อนิมิตฺตา นามฯ จตฺตารโ อารุปรุปา รูปนิมิตฺตสฺส อภาเวน
 อนิมิตฺตา นามฯ มคฺคผลานิ นิมิตฺตกรณานํ กิเลสานํ อภาเวน
 อนิมิตฺตานิ นิพฺพานปี อนิมิตฺตเมว ตํ ปน เจโตวิมุตฺติ
 น โหติ ตสฺมา น กหิตํ อถ กสฺมา สุกฺขลตา เจโตวิมุตฺติ
 น กหิตาติ สา สุกฺขลา ราเคนา ติอาทิวจฺจนโต สพฺพตฺถ
 อนุปริกฺขจาว ตสฺมา วิสฺสุ น กหิตา เอกตฺถาติ อารมฺมณ-
 วเสน จ(๑) เอกตฺถา อปรฺมาณํ อากิณฺจณฺณํ สุกฺขลตํ
 อนิมิตฺตนฺติ หิ สพฺพานเนตานิ นิพฺพานสฺเสว นามานิ อิติ
 อิมินา ปริยาเยน เอกตฺถา อณฺณสฺมี ปนฺนุจฺจเน อปรฺมาณา
 โหนฺติ อณฺณสฺมี(๒) อากิณฺจณฺณา อณฺณสฺมี อนิมิตฺตาติ(๒) อิมินา
 ปริยาเยน นานาพฺยณฺชนา อิติ เถโร ยถานุสฺสนฺธินาว เทสนํ
 นิฏฺฐเปสีติ ฯ

มหาเวทลลสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตติยํ ฯ

๑. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. อากิณฺจณฺณา อณฺณสฺมี สุกฺขลตา อณฺณสฺมี
 # อนิมิตฺตาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุณณา หน้า ๕๕๒

นุ เต พหิทฺธา ปตฺถนา อตฺถิติ นตฺถิ ฌมฺมทินฺเนติ ฯ
 อญฺโฆ โกจิ ปริเภทโก อตฺถิติ อัยปิ นตฺถิติ เอวํ สนฺเต
 มยฺหเมว โกจิ โทโส ภวิสฺสตีติ ตฺยํหํปี โทโส นตฺถิติ ฯ
 อถ กสฺมา มยา สทฺธี ยถาปกตฺติยา อตฺถาปสฺสลาปมตฺตํปี
 น กโรธาติ โส จินฺเตสิ อัย โลกุตฺตรฌมฺโม นาม ฌรฺุการิโย
 น ปกาเสตพฺโพ สเจ โข ปนาหํ น กเถสฺสามิ อัย ททํ
 ฆาเลตฺวา เอตฺถเอว กาลํ กรยฺยา ติ ตสฺสา อญฺจกหนตฺถาย
 กเถสิ ฌมฺมทินฺเน อหํ สตฺถุ ฌมฺมเทสนํ สฺตฺวา โลกุตฺตรฌมฺมํ
 นาม อธิคโต ตํ อธิคตสฺส เอวรูปา โลกิยกิริยา น วตฺตติ(๑)
 ยทิ ตฺวํ อิจฺฉสิ ตว จตฺตาฬิสโกฏฺเฐ มม จตฺตาฬิสโกฏฺเฐติ
 อสฺตีติโกฏฺฐนํ อตฺถิ เอตฺถ อิสฺสรฺวา หุตฺวา มม มาติฏฺฐาเน
 วา ภคินิฏฺฐาเน วา จตฺวา วส ตยา ทินฺเนน ภตฺต-
 ปิณฺฑมตฺตเคน อหํ ยาเปสฺสามิ อเถวํ น กโรสิ อิเม
 โภเค กเหตุวา กุลเคหํ กจฺฉฯ อถาปี เต พหิทฺธา ปตฺถนา
 อตฺถิ(๒) อหํ ตํ ภคินิฏฺฐาเน วา ธีตฺถฺจาเน วา จเปตฺวา
 โปสิสฺสามิติ ฯ

สวา จินฺเตสิ ปกตฺติปริโส เอวํ วตฺตา นาม นตฺถิ
 อทฺธา เอเตน โลกุตฺตรฌมฺโม (๓) ปฏฺวิทฺโธ โส ปน ฌมฺโม
 ก็ ปฺริเสหฺเวว ปฏฺวิชฺฌิตพฺโพ (๔) อฺทาหุ มาตฺคาโมปี ปฏฺวิชฺฌิตุ
 # ๑. ม. วฏฺฐติ ฯ ๒. ม. นตฺถิ ฯ ๓. ม. โลกุตฺตรวรฌมฺโม ฯ
 # ๔. ม. ปฏฺวิชฺฌิตพฺโพ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกถาณนา หน้า ๕๕๔

โทโส สทฺชชย ปพฺพชิตฺติ (๑) อถกา พฺยตฺตา เถรี ตจปญฺจก-
กมฺมกฺุจัน อัจจชิตฺวา เกเส โหหารตฺวา ปพฺพาเชตี วิสาโข
อภิรมฺเย สุวากฺุขาโต ชฺมโม ตี วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ

ตสฺสา ปพฺพชิตฺทิวสโต ปญฺจาย ตากสฺกกาโร อุปฺปชฺช
เตน (๒) ปถิปุทฺธา สมณชฺมมํ กาคฺ์ โอกาสํ น ลภติ ฯ
อถาจรียฺุชฺชฌายเถรีโย คเหตุวา ชนปทํ คนฺตฺวา อญฺจตฺตีสาย
อารมฺมณฺเส จิตฺตรุจิกํ(๓) กมฺมกฺุจัน กถาเปตฺวา สมณชฺมมํ กาคฺ์
อารทฺธา อภินิหารสมฺปนฺนตฺตา ปน นาคิจิรี กิลมิตฺถ ฯ

อิโต ปญฺจาย หิ สตสฺสทฺสทกปฺมตฺถเก ปทฺมุตฺตโร นาม
สตุถา โลเก อุทปาที ตทา เอสา เอกสฺมี กุเล ทาสี
หฺตุวา อตฺตโน เกเส วิกุกฺกิตฺวา สุชาตฺตเถรสฺส นาม
อคุคสาวกสฺส ทานํ ทตฺวา ปตฺถนํ อกาสิ สา ตาย
ปตฺถนาภินิหารสมฺปตฺติยา นาคิจิรี กิลมิตฺถ กติปาเหเนว
อรหตฺตํ ปตฺวา จินฺเตสิ อหํ เยนตฺถเนน สาสเน ปพฺพชิตา
โส มตฺถกํ ปตฺโต กิ เม ชนปทฺวาเสน มยฺหํ ฌาตกาต(๔)
ปฺญญานํ กริสฺสนฺติ ภิกฺุขุณิสํโฆปี(๕) ปจฺเจยหิ น กิลมิตฺตติ
ราชคหํ กจฺฉามิ ตี ภิกฺุขุณิสงฺฆํ คเหตุวา ราชคหเมว อคฺมาสิ
วิสาโข ชฺมมทินฺนา กิร อากตา ตี สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา

๑. ม. ปพฺพชิตฺติ ฯ ๒. ม. เตเนว ฯ ๓. ส. จิตฺตรุจิกํ ฯ ๔. ม. ฌาตกาปี ฯ
๕. ม. ปีสทฺุโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลเวทลลลุตตวณฺณา หน้า ๕๕๕

นจิสฺเสว ชนปํทํ คตา [๑] คนฺตุวาปี น จิสฺเสว ปจฺจาคตา กิ นุ
โฆ ภวิสฺสตี คนฺตุวา ชานิสฺสามิ ตี ทุตฺติยคฺมเนน ภิกฺขุญฺญปฺสฺสขิ
อคฺมาสี เตน วุตฺตํ อถโฆ วิสาโฆ อุปาโสโก เยน
ธมฺมทินฺนา ภิกฺขุณี เตนฺอุปสงฺกมิตี ฯ

เอตทโวจาทิ เอตํ สกฺกาโยติอาทิวจัน อโวจ กสฺมา
อโวจาทิ เอวํ กิรฺสฺส อโหสี อยฺเย อภิรมฺสี นาภิรมฺสีตี
เอวํ ปุจฺฉนํ นาม น ปณฺฑิตกิจฺจํ ปณฺฑิตปาทานกฺขนฺธ
อุปเนตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสามิ ปณฺฑิตพฺยากรณฺเนนตฺสสา (๒) อภิรฺตี
วา อนภิรฺตี วา ชานิสฺสามิตี ตสฺมา อโวจ ตํ สุตฺตวาว
ธมฺมทินฺนา อวฺโส วิสาข อหํ อจิริปฺพพฺชิตา สกฺกายํ(๓) วา
ปรกายํ วา กุโธ ชานิสฺสามิตี วา อณฺณา เถริโย อุปสงฺกมิตฺวา
ปุจฺฉาติ วา อวตฺวา อุปนิกฺขิตฺตํ สมฺปฺภิจฺฉมานา วิย
เอกปาสกคณฺฐี โมเจนฺตี วิย คหฺนญฺจानเ หตฺถิมคฺคํ นีหฺรมานา
วिय ขคฺคมฺเขน สมฺคคฺคํ วิหฺรมานา วิย ปฺภิสฺสมภิทาวิสเย จตฺวา
ปญฺหํ วิสฺสชฺชมานา ปณฺจ โฆ อิมเ อวฺโส วิสาข อุปาทา-
นกฺขนฺธาติอาทิมหาห ตตฺถ ปณฺจาทิ คณฺนปฺริจฺเจโท อุปาทา-
นกฺขนฺธาติ อุปาทานานํ ปจฺจยฺภูตา ขนฺธาติ เอวมาทินา นเยเนตฺถ
อุปาทานกฺขนฺธตฺถกฺกา (๔) วิตฺถาเรตฺวา กเถตฺพพา สียา(๕) ฯ ส
๑. ม. เอตฺถนฺตเร คนฺตุวาปีตี ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. ปณฺฑิตพฺยากรณฺเนน ตสฺสา ฯ
๓. ม. สกฺกายํ ฯ ๔. ม. อุปาทานกฺขนฺธตฺถกฺกา ฯ ๕. ม. อัย ปาโฆ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๕๕๖

ปเนสา วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตา เอวาติ ตตฺถ วิตุถาริตนเยเนว
เวทิตพฺพา สกฺกายสมฺมทฺยาทีสุปี ยํ วตฺตพฺพํ ตํ เหฏฺฐา
ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตเมว ฯ

อิทํ ปน จตุสจฺจพฺยากรณํ สุตฺวา วิสาโข เถรียา
อภิตถาวํ อณฺเณสาสิ โย หิ พุทฺธสฺสเน อุกฺกณฺจิตโต โหติ
อนภิตโต โส เอวํ ปุจฺฉิตปุจฺฉิตปฺลหํ สณฺฑทาเสน เอเกกํ ปฺลิตํ
คณฺหนโต วิย สินฺรฺปาทโต วาลุกํ อุตฺตรนฺโต วิย วิสฺสชฺเชตฺตํ
น สกฺโกติ ยสฺมา ปน อิมานิ จตฺตาริ สจฺจานิ โลก
จนฺทิมสุริยา วิย พุทฺธสฺสเน ปากฺกานิ ปฺริสมชฺเฒ กโต
หิ ภควาปี มหาเถราปี สจฺจาเนว ปกาเสนฺติ ภิกฺขุสงฺโฆ(๑)
ปพฺพชิตทิวสโต ปญฺจาย กุลปฺตเต จตฺตาริ นาม กิ จตฺตาริ
อริยสจฺจานีติ ปฺลหํ อุกฺกณฺหาเปติ อยฺยจ ฆมฺมทินฺนา
อูปายโกสฺสเล จิตา ปณฺฑิตา พฺยตฺตา นยํ กเหตุวา สุเตนาปี
กเถตฺตสมฺตธา ตสฺมา น สกฺกา เอติสฺสา เอตฺตาวตา
สจฺจานํ ปฏฺฐิวิทฺธภาโว ฌาคฺ์ สจฺจวินิพฺโปกปฺลหพฺยากรณน
ปน(๒) สกฺกา ฌาคฺ์นุ ติ จินฺเตตฺวา เหฏฺฐา กถิตานิ เทว
สจฺจานิ ปฏฺฐินิวตฺเตตฺวา กุพฺพํ กตฺวา คณฺจิปฺลหํ ปุจฺฉิสฺสามิติ
ปุจฺฉนฺโต ตํเยว นฺ โข อยฺเยติอาทิมาย ฯ

ตสฺส วิสฺสชฺชเน น โข อาวุโส วิสาช ตํเยว อูปาทานนฺติ
๑. ม. ภิกฺขุสงฺโฆปี ฯ ๒. ม. อัย สทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณฺณา หน้า ๕๕๘

สมนุปลสฺสตี ยํ รูปํ โส อหํ โย อหํ ตํ รูปนฺติ รูปญจ
 อตฺตทานญจ (๑) อทฺวํยํ สมนุปลสฺสตี เสยฺยถาปี นาม เตลปฺปทีปสฺส
 ฉายโต ยา อจฺจ โส วณฺโณ โย วณฺโณ สา อจฺจตี
 อจฺจญจ วณฺณญจ อทฺวํยํ สมนุปลสฺสตี เอวเมว อีเชกจฺโจ
 รูปํ อตฺตโต เป อทฺวํยํ สมนุปลสฺสตีติ (๒) เอวํ รูปํ อตฺตตี
 ทิกฺขจิวิปสฺสนาย ปสฺสตี รูปวณฺตํ วา อตฺตทานนฺติ รูปํ
 อตฺตตี กเหตุวา ฉายาวณฺตํ รุกฺขํ วีย (๓) รูปวณฺตํ อตฺตนิ
 สมนุปลสฺสตี(๓) ๑ อตฺตนิ วา รูปนฺติ อรูปเมว อตฺตตี กเหตุวา
 ปฺปฬสฺมี กนฺธํ วีย อตฺตนิ รูปํ สมนุปลสฺสตี รูปสฺมี วา
 อตฺตทานนฺติ อรูปเมว อตฺตตี กเหตุวา กรณฺฑาย มณฺี วีย
 ตํ อตฺตทานํ รูปสฺมี สมนุปลสฺสตี เวทนํ อตฺตโตติอาทิสฺสุปี
 เอเสว นโย ๑

ตตฺถ รูปํ อตฺตโต สมนุปลสฺสตีติ สุตฺตรูปเมว อตฺตตี
 กถิตํ รูปวณฺตํ วา อตฺตทานํ อตฺตนิ วา รูปํ รูปสฺมี
 วา อตฺตทานํ เวทนํ อตฺตโต สยฺยํ สงฺขารे วิญฺญาณํ อตฺตโต
 สมนุปลสฺสตีติ อิมेषฺ สตฺตสฺ จานेषฺ อรูปํ อตฺตตี กถิตํ ๑
 เวทनावณฺตํ วา อตฺตทานํ อตฺตนิ วา เวทนํ เวทนาย วา
 อตฺตทานนฺติ เอวํ จตฺตสฺ ขนฺธेषฺ ตินฺณํ(๔) วเสน ทฺวาทสฺส
 # ๑. ม. อตฺตญจ ๑ ๒. ข. ปฏฺิ. ๓๑/๓๑๓/๒๐๗ ๑ ๓. ม. ตํ อตฺตทานํ รูปวณฺตํ
 # สมนุปลสฺสตี ๑ ๔. ม. ตินฺณํ ตินฺณํ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลเวทลลสุตตวณฺณา หน้า ๕๕๕

จําเนตฺส รุปรารุปมิตฺสโก อตฺตา กถิตฺโต ตตฺถ รุปรํ อตฺตโต
สมนุปรสฺสตี เวทนี สณฺณํ สงฺขารํ วิญฺญาณํ อตฺตโต
สมนุปรสฺสตีตี อิมํสุ ปญฺจสุ(๑) จําเนตฺส อฺจุเจททิกฺกฺขิ กถิตา อวเสเสตฺส
สฺสสฺสทิกฺกฺขิตี(๒) ฯ เอวมตฺถ ปณฺณรตฺส ภวทิกฺกฺขิโย ปญฺจ วิภว-
ทิกฺกฺขิโย โหณฺตี น รุปรํ อตฺตโตตี เอตฺถ รุปรํ อตฺตตี
น สมนุปรสฺสตี อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตตี (๓) สมนุปรสฺสตี น
รุปรวนฺตํ อตฺตานิ เป น วิญฺญาณสฺมี อตฺตานิ นตี อิม
ปญฺจกฺขนฺเช เกณฺจิ ปริยาเยน อตฺตโต น สมนุปรสฺสตี(๔)
สพฺพากาเรน อนิจฺจา(๕) ทุกฺขา อนตฺตตี สมนุปรสฺสตี ฯ

เอตฺตาวตา เถรียา เอวํ โข อวฺโส วิสาข สกฺกายทิกฺกฺขิ
โหตี ตี เอวํ ปุริมปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺตียา เอตฺตเกน กมนํ โหตี
อากมนํ โหตี กมนากมนํ โหตี วฏฺฏํ วตฺตตีตี วฏฺฏํ มตฺถกํ
ปาเปตฺวา ทสฺสีตํ เอวํ โข อวฺโส วิสาข สกฺกายทิกฺกฺขิ
น โหตีตี ปจฺฉิมปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺตียา เอตฺตเกน กมนํ น
โหตี อากมนํ น โหตี กมนากมนํ น โหตี วฏฺฏํ น
วตฺตตีตี วิวฏฺฏํ มตฺถกํ ปาเปตฺวา ทสฺสีตํ ฯ

กตโม ปนฺยเย อริโย อฏฺฐจฺงคิกโก มคฺโคตี อัย ปโยห
เถรียา ปฏฺฐิจฺฉิตฺวา วิสฺสชฺเชตฺตพฺโพ ภเวยฺย อฺปาสก ตยา
๑. ม. อิมํสุ ปญฺจสุ ฯ ๒. ม. สฺสสฺสทิกฺกฺขิตี ฯ ๓. ม. อนตฺตตี ปน ฯ
๔. ม. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. ปน อนิจฺจา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกาวคฺควณณา หน้า ๖๐๐

เหฏฺฐา มคฺโค ปุจฺฉิตฺโต อธิ กสฺมา มคฺคเมว ปุจฺฉิตฺตี ๑
 สทา ปน อตฺตโน พุยตฺตตาย ปณฺทิจฺเจน ตสฺส อธิปฺปายํ
 สลฺลภฺเขตี อิมินา อุปาสเกน เหฏฺฐา ปฏฺิพฺตฺติวเสน มคฺโค
 ปุจฺฉิตฺโต ภวิสฺสตี อธิ ปน ตํ สงฺขตาสงฺขตโลกิยโลกุตฺตร-
 สงฺกหิตาสงฺกहितวเสน ปุจฺฉิตฺตุกาโม ภวิสฺสตี ตี ตสฺมา อปฏฺิ-
 ปุจฺฉิตฺตวาว ยํ ยํ ปุจฺฉิตฺติ ตํ ตํ วิสฺสขฺเขตี ตตฺถ สงฺขโตติ
 เจตฺติโต กปฺปิโต ปกปฺปิโต आयุหิตฺโต(๑) นิพฺพตฺติโต สฺมาปชฺชนฺเตน
 สฺมาปชฺชิตฺตพฺโพ(๒) ตีหิ จ โข อาวุโส วิสาข ขนฺเชหิ อริโย
 อฏฺฐงฺกโก มคฺโค สงฺกหิตฺโตติ เอตฺถ ยสฺมา มคฺโค สปฺปะเทโส
 ตโย ขนฺธา นิปฺปะเทสทา ตสฺมา อยํ อปฺปะเทสตฺตา นครํ
 วีย รชฺเชน นิปฺปะเทเสหิ ตีหิ ขนฺเชหิ สงฺกหิตฺโต ตตฺถ
 สฺมมวาทาโย ตโย สีสฺเมว ตสฺมา เต สฺชาติโต
 สีสฺลขฺขนฺเชน สงฺกหิตา (๓) กิณฺจาปี หิ ปาลิยํ สีสฺลขฺขนฺเชตี
 กุมฺเมน วีย นิพฺปะเทโส กโต อตฺถโถ ปน กรณฺวเสน
 เวทิตฺตพฺโพ สฺมมวาทายามาทิสฺส ปน ตีสฺส สฺมาธิ อตฺตโน
 ฐมฺมตาย อารมฺมณฺเ เอกคฺคภาเวน อปฺเปตฺตํ น สกฺโกติ ๑
 วิริเย ปน ปคฺคหิกิจฺจํ สฺาเชนฺเต สฺติยา(๔) จ อปฺปลาปนิกิจฺจํ
 สฺาเชนฺติยา ลทฺฐูปกาโร หุตฺวา สกฺโกติ๑

ตตฺตรายํ อุปมา ยถา หิ นกฺขตฺตํ กิพฺพิสฺสามาติ

๑. ม. आयुหิตฺโต กโต ๑ ๒. ม. อิตฺตฺสทฺโท นตฺถิ ๑ ๓. ม. สงฺกหิตฺตาตี ๑
 # ๔. ม. สฺติยา จ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๐๒

(๑)อนิจฺจํ ทุกฺขา(๑) อนตฺตาทิ อารมฺมณํ นิจฺเจตฺตํ น สกฺโกติ ฯ
 วิตฺกเก ปน อาโกกฺเขตฺวา อาโกกฺเขตฺวา เทนฺเต สกฺโกติ ฯ
 กถํ ยถา หิ เหรณฺณโก กหาปณํ หตฺเต จเปตฺวา
 สพฺพภาเคสุ (๒) โอลฺลเกตฺกามิ สมานปี น จกฺขุทเลเนว(๓)
 ปริวตฺเตตฺตํ สกฺโกติ องฺคฺลิตฺตํเพหิ ปน ปริวตฺเตตฺวา อิตฺ
 จิตฺ จ โอลฺลเกตฺตํสกฺโกติ เอวเมว ปน (๔)ปณฺณา อตฺตโน
 ฌมฺมตาย อนิจฺจาทิวเสน อารมฺมณํ นิจฺเจตฺตํ น สกฺโกติ
 อภินิโรปนลกฺขณน ปน อาหนนปฺริยาหนนรเสน วิตฺกเกน
 อาโกกฺเขนฺเตน วีย ปริวตฺเตนฺเตน วีย จ อาทาย อาทาย
 ทินฺนเมว วินิจฺเจตฺตํ(๕) สกฺโกติ ตสฺมา อิทาปี สมฺมาทิกฺกฺเขย
 สชาติโต ปณฺณากฺขนฺเรน สงฺกหิตา สมฺมาสงฺกปโป ปน
 กิริยโต สงฺกหิตโต โหติ อิติ อิเมหิ ตีหิ ขนฺเธหิ มคฺโค
 สงฺกหํ กจฺจติ เตน วุตฺตํ ตีหิ จ โข อาวุโส วิสาข
 ขนฺเธหิ อริโย อฏฺฐจฺจกฺโก มคฺโค สงฺกหิตโตติ ฯ

อิทานิ เอกจิตฺตกฺขณิกํ มคฺคสมาริ สนิมิตฺตํ(๖) สปริกฺขาริ
 ปุจฺจนฺโต กตโม ปนยฺเยติอาทิมาย ตสฺส วิสฺสชฺชเน จตฺตาริ
 สติปฏฺจานา มคฺคกฺขณน จตฺตกิจฺจสาธนฺวเสน อุปฺปนฺนา
 สมฺมาสติ (๗) สตา สมฺมาสมาริสฺส (๘) ปจฺจยฺญฺเจเน นิมิตฺตํ จตฺตาริ
 # ๑. ม. อนิจฺจํ ทุกฺขํ ฯ ๒. ส. สพฺพภาเค ฯ ๓. ม. จกฺขุทเลเนว ฯ
 # ๔. ม. น ฯ ๕. ม. วินิจฺเจตฺตํ ฯ ๖. ส. อนิมิตฺตํ ฯ ๗. ม. สติ ฯ
 # ๘. ม. สมาริสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลเวทลลสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๐๓

สมฺมปฺปชานา จตุกิจฺจสาธนวเสน (๑) อุปฺปนฺนํ วิริยํ ตํ
ปรีวารกฺกุเจณ ปรีกฺขารโ โหติ เตสํเยว ฌมฺมานนฺติ เตสํ
มกฺกสมฺปยุตฺตฌมฺมานํ อาเสวนาติอาทิสฺสุ เอกจิตฺตกฺขณิกาว
อาเสวนา(๒) วุตฺตาคี

วิตฺตทฺวาที ปน เอกจิตฺตกฺขณิกโ นาม มคฺโค นตฺถิ
เอวํ ภาวะยฺย สตฺต วสุสานีติ หิ วจนฺโต สตฺต วสุสานี (๓)
มกฺกภาวนา โหติ กิเลสา ปน ลหุํ นิชฺชนฺตา สตฺตหิ
ฉาณหิ นิชฺชนฺตี ติ วทตี โส สุตฺตํ อหฺรา ติ วตฺตพฺโพ ๑
อทฺธา อณฺณํ อปฺสฺสนฺโต ยา เตสํเยว ฌมฺมานํ อาเสวนา
ภาวนา พหุสฺสิกมฺมฺนํ ติ อิทฺเมว (๔) อหฺริตฺวา อณฺเณน จิตฺเตน
อาเสวตี อณฺเณน ภาวตี อณฺเณน พหุสฺสิกโรตี ติ วกฺขตี ๑
ตโต วตฺตพฺโพ กิ ปนฺนํ สุตฺตํ เนยฺยตฺถํ นีตฺตถฺนฺติ ๑
ตโต วกฺขตี นีตฺตถฺนํ ยถาสุตฺตํ ตเถว อตฺถโธ ติ ตสฺส
อิทํ อุตฺตรํ เอวํ สนฺเต เอกํ จิตฺตํ อาเสวมาณํ อุปฺปนฺนํ
อปฺริปี อาเสวมาณํ อปฺริปี อาเสวมาณนฺติ เอวํ ทิวสฺมิปี
อาเสวนาว ภวิสฺสตี กุโต ภาวนา กุโต พหุสฺสิกมฺมํ ๑
เอกํ วา ภาวยมาณํ อุปฺปนฺนํปี อปฺริปี ภาวยมาณํ อปฺริปี
ภาวยมาณนฺติ เอวํ ทิวสฺ (๕) ภาวนาว ภวิสฺสตี กุโต อาเสวนา

๑. ม. จตุกิจฺจสาธนวเสนาว ๑ ๒. ม. เอกจิตฺตกฺขณิกายาว อาเสวนาทโย ๑
๓. ม. สตฺตปี วสุสานี ๑ ๔. ม. อิทฺเมว สุตฺตํ ๑ ๕. ม. ทิวสมฺปิ ๑ เอวมฺปฺริปี ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกถกถณา หน้า ๖๐๔

กุโธ พหุสีกมมัม เอกัม วา พหุสีกโรนุตตัม อูปปนัน อปริปปี
พหุสีกโรนุตตัม อปริปปี พหุสีกโรนุตตุนุตติ เอวํ ทิวสํ พหุสีกมมเมว
ภวิสฺสตี กุโธ อาเสวนา กุโธ ภาวนาติ ฯ

อถวา เอวํ วทเยย เอเกน จิตฺเตน อาเสวตี ทวีหิ
ภาวเตตีหิ พหุสีกโรตี ทวีหิ วา อาเสวตี ตีหิ ภาวเตตี
เอเกน พหุสีกโรตี ตีหิ วา อาเสวตี เอเกน ภาวเตตี
ทวีหิ พหุสีกโรตี ตี โส วตฺตพฺโพ มาสฺสตุตฺตัม เม ลทฺธนฺตึ
ยํ วา ตํ วา อวจ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺเตน นาม
อาจริยสฺส สนฺตึเก วสิตฺวา พุทฺธวณฺณํ อุกฺคณฺหิตฺวา อตฺถรสี
วิทฺตฺวา วตฺตพฺพํ โหตี เอกจิตฺตกฺขณิกาว จ(๑)อัยํ อาเสวนา
เอกจิตฺตกฺขณิกา จ(๒) ภาวนา เอกจิตฺตกฺขณิกํ จ(๒) พหุสี-
กมมัม ขยคามิโลกุตฺตรมคฺโค พหุจิตฺตกฺขณิกโก นาม นตฺถิ
เอกจิตฺตกฺขณิกโกยเววตี(๓) สลฺยณาเปตพฺโพ สเจ สลฺยชานาติ
สลฺยชานาตุ โน เจ สลฺยชานาติ กจฺจ ปาโถว วิหารํ
ปวิสิตฺวา ยากุํ ปิวาหิตึ อญฺโฆเชตพฺโพ ฯ

กตฺติ ปนฺยเย สงฺขาราคี อธิ กึ ปุจฺจติ เย สงฺขาร
นิโรธเตวํ นิโรธํ สมาเป็นชชติ เต ปุจฺจติสฺสามิตึ ปุจฺจติ ฯ
เตเนวสฺส อธิปฺปายํ ญตฺวา เถรี ปุญฺญาภิสงฺขาราทีสุ อนเนเกสุ
สงฺขารेषु วิชฺชมานेषุปี กายสงฺขาราทโยว อาจิกฺขณฺตี
๑. ม. ว ฯ ๒. ม. อัยํ สทฺโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. นามสทฺโท นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลเวทลลสุตตวณฺณา หน้า ๖๐๕

ตโยเม อวฺโสติอาทิมหา ตตฺถ กายปฺปฏิพทฺชตฺตา กาเยน
 สงฺขริยติ(๑) กรียติ นิพฺพตฺเตตฺตีติ กายสงฺขาโร (๒)วจิปฺปฏิพทฺชตฺตา วจिนา
 สงฺขโรติ กโรติ นิพฺพตฺเตตฺตีติ วจิสฺงฺขาโร (๒) จิตฺตปฺปฏิพทฺชตฺตา จิตฺเตน
 สงฺขริยติ กรียติ นิพฺพตฺเตตฺตีติ จิตฺตสงฺขาโร กตโม ปนฺยเยติ อีช
 กิ ปุจฺจติ อีเม สงฺขารา อณฺณมณฺณมิสฺสา อาลฺลิตา อวิภูตา
 ทฺทฺทฺทีปนา ตถาหิ กายทฺวาเร อาทานคหณฺมจฺจนโจบฺนานิ(๓)
 ปาเปตฺวา อฺปฺปนฺนา อฏฺฐ กามาวจรกฺุสฺลเจตนา ทฺวาทส
 อกฺุสฺลเจตนาติ เอวํ กฺุสฺลาคฺุสฺลา วิสฺติ เจตนาปี อสฺสาส-
 ปสฺสาสาปี กายสงฺขาโรเตว วุจฺจติ วจิทฺวาเร หนฺสฺโจบฺนํ(๔)
 วจิเกทฺ ปาเปตฺวา อฺปฺปนฺนา(๕) วุจฺตปฺปการาว วิสฺติ เจตนาปี
 วิตกฺุทฺวิจาราปี วจิสฺงฺขาโรเตว วุจฺจติ กายวจิทฺวาเรสุ
 โจบฺนํ อปฺปตฺวา รโห นิสฺนฺนสฺส จินฺตยโต อฺปฺปนฺนา
 กฺุสฺลาคฺุสฺลา เอกฺุณฺตีสฺ เจตนาปี สลฺญา จ เจตนา(๖) จาติ
 อีเม เทว ฐมฺมาปี จิตฺตสงฺขาโรเตว วุจฺจติ เอวํ อีเม
 สงฺขารา อณฺณมณฺณมิสฺสา อาลฺลิตา อวิภูตา ทฺทฺทฺทีปนา
 เต ปากฺเฏ วิภูเต กตฺวา กถาเปสฺสามิตี ปุจฺจติ ฯ

กสฺมา ปนฺยเยติ อีช กายสงฺขาราทินามสฺส ปทตฺถํ
 ปุจฺจติ ตสฺส วิสฺสชฺชเน กายปฺปฏิพทฺชตฺตาติ กายนิสฺสิตา กาเย
 # ๑. ม. สงฺขริยติ กรียติ ฯ ๒. ม. วาจํ สงฺขโรติ กโรติ นิพฺพตฺเตตฺตีติ วจิสฺงฺขาโร ฯ
 # ๓. ม. อาทานคหณฺมจฺจนโจบฺนานิ ฯ ๔. ม. หนฺสฺโจบฺนํ ฯ ๕. ม. อปฺปตฺตา ฯ
 # ๖. ม. เวทนา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๐๖

สตติ โหฺนติ อสติ น โหฺนติ จิตฺตปฺปฏิพทฺฐาติ จิตฺตนิสฺสิตา
จิตฺเต สตติ โหฺนติ อสติ น โหฺนติ ฯ

อิทานิ กิํ นุ โข เอสา สลฺลยาเวทยิตฺตนิโรธํ วลฺลยเชติ
น วลฺลยเชติ จิณฺณวสี วา ตตฺถ โน จิณฺณวสีติ ชานนตฺถํ
ปฺจจฺจนฺโต กถํ ปนยฺเย สลฺลยาเวทยิตฺตนิโรธสฺมาปตฺติ โหตีติ-
อาทิมาย ทสฺส วิสฺสชฺชเน สฺมาปชฺชิสฺสนฺติ วา สฺมาปชฺชามีติ
วา ปททฺวเยน เนวสลฺลยานาสลฺลยาตฺนสฺมาปตฺติกาโล กถิตฺโต ฯ
สฺมาปนฺโนติ ปเทน อนฺโตนิโรธํ ตถา ปฺริเมหิ ทฺวิหิ
ปเทหิ สจฺจิตฺตกาโล กถิตฺโต ปจฺฉิมเนน อจฺจิตฺตกาโล ฯ
ปฺพุเพว ตถา จิตฺตํ ภาวิตํ โหตีติ นิโรธสฺมาปตฺติโต ปฺพุเพ
อทฺธานปริจฺเจทกาเลเยว เอตฺตํ กาลํ อจฺจิตฺตโก ภาวิสฺสามิติ
อทฺธานปริจฺเจทจิตฺตํ ภาวิตํ โหติ ยํ ตํ ตถตฺตตาย อฺปนเนตีติ
ยํ เอวํ ภาวิตํ จิตฺตํ ตํ ปฺกุกถํ ตถตฺตตาย อจฺจิตฺตกาเวย
อฺปนเนติ ฯ

ปจฺฉมํ นิรุชฺชติ วจิสฺสงฺขาโรติ เสสฺสงฺขารเอหิ ปจฺฉมํ
ทฺหิตยชฺชมาเนเยว นิรุชฺชติ ตโต กายสงฺขาโรติ ตโต ปฺริ
กายสงฺขาโร จตฺตชฺชมาเน นิรุชฺชติ ตโต จิตฺตสงฺขาโรติ
ตโต ปฺริ จิตฺตสงฺขาโร อนฺโตนิโรธํ นิรุชฺชติ วฺภูจฺหิสฺสนฺติ
วา วฺภูจฺหามีติ วา ปททฺวเยน อนฺโตนิโรธกาโล กถิตฺโต ฯ
วฺภูจฺจิตฺติ ปเทน ผลสฺมาปตฺติกาโล ตถา ปฺริเมหิ ทฺวิหิ ปเทหิ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณา หน้า ๖๐๘

เวทนญจ สนุชย ปจมี อุปฺปชฺชติ จิตฺตสงฺขารโ ตี อหฯ
 ตโต กายสงฺขารโ ตโต ปรี ภาวฺกสมเย กายสงฺขารโ
 อุปฺปชฺชติ ก็ ปน ผลสฺมาปฺตติ อสฺสาสปฺสฺสาเส น
 สมฺภูจฺจาเปตีติ สมฺภูจฺจาเปติ อิมสฺส ปน จตฺตชฺชณานิกา
 ผลสฺมาปฺตติ สา น สมฺภูจฺจาเปตีติ ก็ วา เอเตน ผลสฺมา-
 ปฺตติ ปจฺมชฺชณานิกา วา โหตุ ทฺวยตฺตยจตฺตชฺชณานิกา วา
 สนุชย สฺมาปฺตติยา วุจฺจิสฺส ภิกฺขุโน อสฺสาสปฺสฺสาสา
 อพฺโพหาริกา โหนฺติ เตลฺลํ อพฺโพหาริกภาโว สลฺยชีวตฺเตร-
 วตฺตฺตนา เวทิตพฺโพ สลฺยชีวตฺเตรสฺส หิ สฺมาปฺตติโต วุจฺจาย
 ก็สฺกปฺปฺสฺสทิสฺเส วิตฺตจฺฉิตฺตฺตการเ (๑) มทฺทมานสฺส คจฺฉโต จีวเร
 อํสฺมตฺตมฺปิ น ฉายี อํสฺมาการมตฺตํปี นาโหสิ สฺมาปฺตติผลํ (๒)
 นามตฺตนฺติ วทฺนฺติ เอวเมว สนุชย สฺมาปฺตติยา วุจฺจิสฺส
 ภิกฺขุโน อสฺสาสปฺสฺสาสา อพฺโพหาริกา โหนฺตีติ (๓) ภาวฺก-
 สมเยเนเวตํ กถิตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ตโต วจิสฺสงฺขารโ ตโต ปรี กิริยมยปฺปวตฺตวลฺลชฺชนกาเล
 วจิสฺสงฺขารโ อุปฺปชฺชติ(๔) ก็ ภาวฺกํ วิตฺตกฺกวิจฺจาเร น
 สมฺภูจฺจาเปตีติ สมฺภูจฺจาเปติ ตํสมฺภูจฺจานา ปน วิตฺตกฺกวิจฺจารา
 วาจํ อภิสฺสงฺขาตฺตุน สกฺโกนฺตฺตีติ กิริยมยปฺปวตฺตวลฺลชฺชนกาเลเนว(๕)

๑. ม. วิตฺตจฺฉิตฺตฺตการเ ฯ ๒. สී. สฺมาปฺตติผลํ ฯ ๓. สී. โหนฺติ ฯ ๔. ม. วจิสฺสงฺขารโ
 # อุปฺปชฺชติ ฯ ๕. ม. ...วลฺลชฺชนกาเลเนเวตํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณฺณา หน้า ๖๑๐

อปฺปณฺหิตฺ วา ผสฺโสติ วิกปฺปี (๑) อาปชฺชชยฺย ตสฺมา สกฺเขน
เจว อารมฺมณฺน จ กเถตพฺพา เอวฺ หิ ตโย ผสฺสา
ผุสฺนฺตฺติ สเมติ วิเวกนินฺนฺนฺตฺติอาทิสฺสู นินฺพฺพานํ วิเวโก นาม
ตสฺมี วิเวเก นินฺนํ โอนตฺนฺตฺติ วิเวกนินฺนํ ฯ วิเวกโปลนฺตฺติ(๒)
อณฺณโต อาคนฺตฺวา เยน วิเวโก เตน วฏฺกํ วีย หุตฺวา
จิตฺนฺตฺติ วิเวกโปลณฺณํ เยน วิเวโก เตน ปตฺมานํ วีย จิตฺนฺตฺติ
วิเวกปพฺภาริ ฯ

อิทานิ ยา เวทนา นิโรชฺเตตฺวา นิโรชฺสมปฺตฺตี
สมาปชฺชติ ตา ปุจฺฉิสฺสํมิตฺติ ปุจฺฉนฺโต กติ ปนยฺเย เวทนาติ-
อาทิมหา กายิกํ วาติอาทิสฺสู ปณฺจทวาริกํ สฺขํ กายิกํ
นามฯ มโนทวาริกํ เจตสิกํ นามาคิ เวทิตพฺพิ ตตฺถ สฺขนฺตฺติ
สภวานิทฺเทโส สาทนฺตฺติ ตสฺเสว มชฺชรภาวทีปิกํ เวจฺจํ ฯ
เวทิตนฺตฺติ เวทิตภาวทีปิกํ สพฺพเวทนานํ สาธารณฺวจฺจํ ฯ
เสสฺสฺสฺสปี เอสฺส นโย จิตฺติสฺสา วิปริณามทฺกฺขชาติอาทิสฺสู
สฺขาย เวทนาย อตฺถิภาโว สฺขํ นตฺถิภาโว ทฺกฺขํ ทฺกฺขาย
เวทนาย อตฺถิภาโว ทฺกฺขํ นตฺถิภาโว สฺขํ อทฺกฺขมฺสฺขาย
เวทนาย ชานนภาโว สฺขํ อชานนภาโว ทฺกฺขนฺตฺติ อตฺถิโถ ฯ

กึ อนฺสโย อนฺเสตฺติ กตฺโม อนฺสโย อนฺเสติ อปฺป-
หีนญฺเจน สยฺโต วีย โหตฺติ อนฺสยฺ(๓) ปุจฺฉติ น โข อาวฺโส
๑. ม. วิกปฺโป ฯ ๒. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. อนฺสยฺปุจฺฉํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆวคฺควณฺณา หน้า ๖๑๒

อิทํ ปน เสวิตพฺพํ โทมนสฺสํ วฏฺฏคฺคิตฺติ วทนฺติ โยคิโน
 หิ เตมาสีกํ ฉมาสีกํ นวมาสีกํ วา ปฏิปทํ คณฺหนฺติ เตสุ
 โย ตนฺตุํ ปฏิปทํ คเหตุวา อนฺโตกาลปริจฺเจเทเวว อรหตฺตํ
 ปาปฺปณฺิสสามิตฺติ ฉณฺเณโต วายมนฺโต น สกฺโกติ ยถา-
 ปริจฺจินฺนกาล (๑) ปาปฺปณฺิตุํ ตสฺส พลวโทมนสฺสํ อุปฺปชฺชติ
 อาพินฺนทวาทิมหาปฺปสฺสตฺเถรสฺส (๒) วีย อสฺสุชารว ปวตฺตนฺติ ฯ
 เถโร กิร เอญฺญวิสฺติวสฺसानิ คตฺตปจฺจจากตวตฺตํ ปฺุเรติ ฯ
 ตสฺส อิมสฺมี วาเร อรหตฺตํ คณฺหิสฺสามิตฺติ(๓) อิมสฺมี วาเร
 วิสุทฺธิปฺปวารณฺํ ปวารเสฺสามิํ ติ มานสิํ พนฺธิตฺวา สมณฺชมฺมํ
 กโรนฺตสฺเสว เอญฺญวิสฺติวสฺसानิ อติกฺกนฺตานิ ปวารณาทิวเส
 อากเต เถรสฺส อสฺสุปาเตน มุตฺตทิวโส นาม นาโหสิ วิสฺติเม
 ปน วสฺเส อรหตฺตํ ปาปฺปณฺิ ฯ

ปฏฺิฉฺฉเตน ปชฺหตฺติติ เอตฺถ น โทมนสฺเสน(๔) ปฏฺิฉฺฉํ
 ปชฺหติ นาปี (๕) ปฏฺิฉฺฉเนว ปฏฺิฉฺฉปฺปหานํ น โทมนสฺเสน วา
 โทมนสฺสปฺปหานํ นาม อตฺถิ อัยํ ปน ภิกฺขุ เตมาสีกาทิสฺสุ
 อญฺญตฺรํ ปฏิปทํ คเหตุวา อิติ ปฏฺิสถฺยจิกฺขติ ปสฺส ภิกฺขุ
 ก็ ตฺยหํ สีเลน หินฺนญฺจานํ อตฺถิ อุทาทุ วิริเยน อุทาทุ
 ปญฺญา นนฺ เต สีลํ สฺปริสฺสุทฺธํ วิริยํ สฺปกคฺคหิตํ ปญฺญา
 # ๑. ม. ยถาปริจฺจินฺนกาเลน ฯ ๒. ม. ...มหาปฺปสฺสทวตฺตเถรสฺส ฯ
 # ๓. ม. อติสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔. ม. โทมนสฺเสเนว ฯ ๕. ม. น หิ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกคฺคณณนา หน้า ๖๑๔

เอตฺถ (๑) วิสภาคปฏิภาโค กถิตฺ อวิชฺชาย โข อาวุโสติ
 เอตฺถ อุโภเปเต ฆมฺมา อนาสวา โลกุตฺตรชาติ สภาคปฏิภาโค
 จ(๒) กถิตฺ วิมุตฺตติยา โข อาวุโสติ เอตฺถ อนาสวญฺเณ
 โลกุตฺตรญฺเณ อพฺยาคตฺตญฺเณ จ สภาคปฏิภาโคว กถิตฺ ฯ
 อจฺจยาสีติ เอตฺถ ปณฺหํ อติกกมิตฺวา คโตสีติ อตฺโถ ฯ
 นาสกฺขิ ปณฺหานํ ปริยฺนตํ คเหตฺุนตฺติ ปณฺหานํ ปริจฺเฉทป-
 ปมาณํ คเหตุํ นาสกฺขิ อปฺปฏิภาคฆมฺมสฺส ปฏิภาคํ ปุจฺฉิ
 นิพฺพานํนามตฺ (๓) อปฺปฏิภาคํ น สกฺกา นิลํ วา ปิตกํ วาติ
 เกนจิ ฆมฺเมน สทฺธิ ปฏิภาคํ กตฺวา ทสฺเสตฺถึ ตลฺลจฺ ตฺวํ
 อิมินา อธิปฺปาเยน ปุจฺฉสีติ อตฺโถ ฯ

เอตฺตาวตา จายํ อุปาสโก ยถา นาม สตฺตมฆเร
 สลาภกตฺถึ ลกิตฺวา คโต ภิกฺขุ สตฺตฆรานิ อติกกมิตฺวา (๔)
 อญฺจมสฺส ทฺวาเร จิตฺ สพฺพานิปี(๕) สตฺตเกหานิ วิรทฺโธว น
 อณฺณาสิ เอวเมว อปฺปฏิภาคฆมฺมสฺส ปฏิภาคํ ปุจฺฉนฺโต
 สพฺพาสฺปิ(๖) สปฺปฏิภาคปุจฺฉาสฺ วิรทฺโธว โหตีติ เวทิตฺโพ ฯ
 นิพฺพานนฺครนฺติ นิพฺพานพฺภนฺตรํ นิพฺพานํ อนฺุปวิญฺจํ ฯ
 นิพฺพานปรายนฺนฺติ นิพฺพานํ ปรี อยฺนมสฺส ปรา คติ น
 ตโต ปรี กจฺฉตีติ อตฺโถ นิพฺพานํ ปรีโยสานํ อวสานํ อสฺสาติ
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ว ฯ ๓. ม. นิพฺพานํ นามตฺ ฯ
 # ๔. ม. อติกกมมํ ฯ ๕. ม. ปิสทฺโธ อตฺถิ ฯ ๖. ม. สพฺพาสฺปิ สตฺตสฺ ฯ
 # ๗. ม. อยฺนมสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลเวทลลสุตตวณณา หน้า ๖๑๕

นิพพานปริโยสานํ ปณฺหิตาติ ปณฺหิจฺเจน สมฺนาคตา
ชาตฺกฺุสลา อายตฺนฺกฺุสลา ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาตฺกฺุสลา จานาจान-
กฺุสลาติ อตฺโถ มหาปณฺญาติ มหฺนฺเต อตฺเถ มหฺนฺเต
ชฺมฺเม มหฺนฺตา (๑) นฺิรฺรุตฺติโย มหฺนฺตานี ปฏฺิจฺจภาณานี ปฺริคฺคหณ-
สมตฺถาย ปณฺญาय สมฺนาคตา ยถา ตํ ชฺมฺมทฺินฺนํยาติ
ยถา ชฺมฺมทฺินฺนํยา ภิกฺขุณฺิยา พฺุยาถํ อหฺปี(๒) ตํ เอวเมว
พฺุยาถเรยฺยนฺติ ฯ

เอตฺตวาทา จ ปน อยฺ สุตฺตฺนฺโต ชฺินภาสิโต นาม
ชาโต น สวาทภาสิโต ยถา หิ ราชยฺุตฺเตหิ ลฺิขิตํ ปณฺณํ
ยาว ราชมฺุทฺิกาย น ลณฺณิตํ(๓) โหติ น ตาว ราชปณฺณนฺติ
สงฺขยฺ คจฺฉติ ลณฺณิตมตฺตํ ปณฺณํ(๔) ราชปณฺณํ นาม โหติ ฯ
ตถापฺิ อหฺ(๕) เอวเมว พฺุยาถเรยฺยนฺติ อิมาย ชฺินวจนมฺุทฺิกาย
ลณฺณิตตฺตวาทา อยฺ สุตฺตฺนฺโต อาหจฺจวจนน ชฺินภาสิโต นาม ชาโต เสสฺ
สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานเมวาทิ

จุลลเวทลลสุตตวณณา นิฏฺฐิตา

จตฺตํ ฯ

- # ๑. สฺ. มหฺนฺตี ฯ ๒. ม. อหฺปี ตํ ฯ ๓. ม. ลณฺณิตํ ฯ เอวมฺุปฺริปี ฯ
- # ๔. ม. ปน ฯ ๕. ม. ตถา อหฺปี ตํ ฯ

จตุลธมมสมาทานสุตตวณณา

เอวมเม สุตุนฺติ จตุลธมมสมาทานสุตฺตํ ตตฺถ ธมฺม-
สมาทานานีติ ธมฺโมติ คหิตคหณานิ ปจฺจุปฺปนฺนสุขนฺติ
ปจฺจุปฺปนฺเน สฺขํ อายฺหนฺกฺขณฺเ สฺขํ สฺกัรํ สฺวเนน สกฺกา
ปฺุเรตฺถํ อายตี ทฺวฺกฺขวิปាកนฺติ อนาคเต วิปាកกาลเ ทฺวฺกฺข-
วิปākํ อิมินา อุปาเยน สพฺพปเทสุ อตุโถ เวทิตพฺโพ ฯ

นตฺถิ กามเมสุ โทโสติ วตฺตุกามเมสุปี กิเลสกามเมสุปี โทโส
นตฺถิ ปาตพฺยตํ อापชฺชนตฺตีติ เต วตฺตุกามเมสุ กิเลสกามเม
ปาตพฺยตํ ปิวิตพฺยตํ(๑) ยถารุจิปริภฺวชิตพฺยตํ อापชฺชนตฺตีติ อตุโถ ฯ
โมพิพทฺฐาหีติ(๒) โมพี กตฺวา (๓) พทฺฐเกสาหิ ตापสปริพฺพาชิกาหิ (๔)
เอวมาหฺสูติ เอวํ วทนฺติ ปริณฺณํ ปณฺณเปนตฺตีติ ปหานํ
สมตฺกกมํ ปณฺณเปนตฺติ มาลฺวาสิปาฏิกาคิ ทิมฺสนฺจฺฉานํ มาลฺวา-
ปกุกํ ผลยฺยาติ อาตเปน สฺสฺสฺสิตฺวา ภิชฺเชยฺย สาลมฺมุเตติ
สาลรฺกฺขสฺส สมิเป สนฺตาสํ อापชฺเชยฺยาติ กสฺมา อापชฺชติ
ภวนวินาสภยา รฺกฺขมฺมุเต ปตฺติตมาลฺวาพีชโต หิ ลตา
อุปฺปชฺชิตฺวา รฺกฺขํ อภिरุหติ สว มหาปตฺตา เจว โหติ
พหุปตฺตา จ โกวิปารปตฺตสทิสฺเสหิ ปตฺเตหิ สมนฺนาคตา
อถ ตํ รฺกฺขํ มฺลโต ปญฺจาย วินทฺฐมานา (๕) สพฺพวิญฺญานิ
สญฺญาเทตฺวา มหนตฺตํ ภาริ ชเนตฺวา ติฏฺฐติ สว วาเต
๑. ม. ปิวิตพฺยตํ ฯ ๒. ม. โมพิพทฺฐาหีติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ
๓. ส. โมพี วิย กตฺวา ฯ ๔. ม. ปริพฺพาชิกาหิ ตापสปริพฺพาชิกาหิ ฯ
๕. ม. วินทฺฐมานา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลธมมสมาทานสุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๑๗

วา วายนฺเต เทเว วา วสุสนฺเต โอมฺนํ ชเนตฺวา ตสฺส
รูกฺขสฺส สพฺพา สาขापสาขา ภณฺชนฺติ ภูมียิ นิปาเตติ
ตโต ตสฺมี รูกฺเข (๑)ปติเต วิมานํ(๑) ภิชฺชติ วินสฺสติ อิติ สา
กวนวินาสภยา สนฺตาสํ อापฺชชติ ฯ

อารามเทวตาคิ ตตฺถ ตตฺถ ปุปฺฟารามผลารามสฺส อชิวิตฺถา
เทวตา วนเทวตาคิ อนฺธวณฺสูกวนาที่สุ วเนสฺส อชิวิตฺถา
เทวตา รูกฺขเทวตาคิ อภิริกฺขิตฺสฺส นเพรฺรูปฺจิมฺนทาที่สุ รูกฺขสฺ
อชิวิตฺถา เทวตา โอสธิตฺถวณฺปตีสุตฺติ หริตฺถิอามลกีอาที่สุ
โอสธิสฺส ตาลนาพิเกราที่สุ ติณฺเนสฺส วนเชฏฺจเกสฺส จ วณฺปติ-
รูกฺเขสฺส อชิวิตฺถา เทวตา วนกมฺมิกาติ วเน กสนฺลาชน-
ทารุอาหฺรณฺโครกฺษาที่สุ เกนจิเทว กมฺเมน วา วิจฺรณกมฺนุสฺสา ฯ
อุฏฺฐเหยยฺยฺนฺติ (๒) ขาเทยฺยํ วิลมฺพินิตี วาเตน ปหตฺปหตฺฏฺจาเนสฺส เกลึ
กโรนฺตี วิย วิลมฺพนฺตี สุโข อิมิสฺสาติ อิมิสฺสา (๑) เอวรฺูปาย
มาลฺลวาลตาย สมฺผลฺสฺโสปี สุโข ทสฺสนํปี สฺขํ อัย เม
ทารกานํ อापฺนมนฺนํทลํ ภวิสฺสติ กิพากฺภูมิ ภวิสฺสติ ทฺุคฺยิ
เม วิมานํ ปฏฺฐิตฺทฺชนฺติ ลตาย ทสฺสเนปี สมฺผลฺสฺเสปี
โสมนฺสฺสชชตา เอวมาห ฯ

วิภูทึ (๔) กเรยฺยาคิ สาขานํ อุปฺริ ฉตฺตกาเรน ติฏฺฐเจยฺย
โอมฺนํ ชเนยฺยาคิ เหฏฺฐา โอมฺนํ ชเนยฺย อุปฺริ อารฺุยฺห
๑. ม. ปติฏฺฐิตฺวิมานํ ฯ ๒. ม. อุทฺฐเรยฺยฺนฺติ ฯ ๓. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๔. ส. วิภูทึ ฯ ม. วิภูทึ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๖๑๘

สกลรุกข์ ปลิวเจตวา ปุณ เหาจฺจา ภสฺสมานา ภูมี คณฺเหยฺยาติ
 อตุโถ ปทาเลยฺยาติ เอว โอมฺนํ กตฺวา ปุณ ตโต ปฏฺจาย
 ยาว มฺลลา อุตฺตนิณฺสาขาหิ อภิรฺหมานา(๑) สพฺพสาขาสู
 ปวิเลเจนฺตี มตฺถกํ ปตฺวา เตเนว นิยาเมน ปุณ โอรฺหิตฺวา
 จ อภิรฺหิตฺวา จ สกฺลํ รุกข์ํ สํสิพฺพิตฺวา(๒) สพฺพสาขา เหาจฺจา
 กตฺวา สยํ อุปฺริ จตฺวา วาเต วา วายนฺเต เทเว วา
 วสฺสนฺเต ปทาเลยฺย ภิณฺเทยฺยาติ อตุโถ ขาณฺมตฺตเมว
 ติกฺกุเจยฺย ตตฺถ ยํ สาขกฺกุจกํ วิมานํ โหติ ตํ สาขาสู
 ภิขฺชมานาสู ตตฺถ ตตฺถเว ภิขฺชิตฺวา สพฺพสาขาสู ภิณฺนาสุ
 สพฺพํ ภิขฺชติ รุกฺขกฺกุจกวิมานํ ปน ยาว รุกฺขมฺลมตฺตปี ติกฺกุจติ
 ตาว น นสฺสติ อิทํ ปน วิมานํ สาขกฺกุจกํ ตสฺมา
 สพฺพสาขา ภิณฺนาสุ (๓) ภิขฺชิตฺถ เทวตา ปุตฺตเก กเหตฺวา
 ขาณฺเก จิตา ปรีเทวิตฺตุ อารทฺธาฯ

ติพฺพปราชาติโกติ พหลปราศภาโว ราคํ ทุกฺข-
 โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทตฺติ ติพฺพปราชาติกตฺตา ทิกฺกุจทิกฺกุเจ อารมฺมณ
 นิमितฺตํ คณฺหาติ อถสฺส อัจริยฺอุปฺชฌายา ทณฺฑกมฺมํ
 อาณาเปนฺติ โส อภินฺหํ (๔) ทณฺฑกมฺมํ กโรนฺโต ทุกฺข์ โทมนสฺสํ
 ปฏฺฐิสฺสเวเทติ น เตว วีตฺถกมฺมํ กโรติ ติพฺพโทสชาติโกปี(๕)

๑. ม. อภิรฺหมานา ฯ ๒. ม. สํสิพฺพิตฺวา อชฺโฆตฺถรฺนฺตี ฯ ๓. ม. สมฺภิขฺชมานาสู ฯ
 # ๔. ม. อภิกฺขณฺณํ ฯ ๕. ม. ...ชาติโกติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลธมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๑๕

อปฺปมตฺตเคนว กุปฺปติ ทฺหฺรสามณฺเระหิ สทฺธิ หตฺถปฺรามา
สาทีนํ กโรนฺโต จ(๑) กเถติ โสปี ทนฺนทกมฺมปจฺจยา ทุกฺขํ
โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺวหฺติ โมหชาตโก ปน อิทฺ กตฺ วา
กตฺโต อกตฺ วา อกตฺโต น สลฺลทกฺเขตฺติ ตานํ ตานํ
กิจฺจานํ วิราเชติ โสปี ทนฺนทกมฺมปจฺจยา ทุกฺขํ โทมนสฺสํ
ปฏฺฐิสฺวหฺเตติ ฯ

น ติพฺพพฺราคะชาติโกตฺถิอาทีนํ วุตฺตปฺปฏฺฐิปกฺขนเยน เวทิต-
ตพฺพานํ กสฺมา ปเนตฺถ โกจํ ติพฺพพฺราคะชาติโก โหติ โกจํ
น ติพฺพพฺราคะชาติโก กมฺมณฺยเมน ยสฺส หิ กมฺมายูห-
น กฺขณฺเ โลโก พลฺวา โหติ อโลโก มนฺโท อโทสาโมหา
พลฺวนฺโต โทสโมหา มนฺทา ตสฺส มนฺโท อโลโก โลกํ
ปฺริยาทาตุํ น สกฺโกตฺติ อโทสาโมหา ปน พลฺวนฺโต โทส-
โมเห ปฺริยาทาตุํ สกฺโกนฺตฺติ ตสฺมา โส เตน กมฺเมน
ทินฺนปฏฺฐิสฺนฺธิวเสน นิตฺตพฺตฺโต ลทฺโธ โหติ สุขฺสีโล อกฺโกชฺโณ
ปญฺญววา วชิรฺูปมณาโณ ฯ

ยสฺส ปน กมฺมายูหน กฺขณฺเ โลโกโทสา พลฺวนฺโต โหนฺติ
อโลกาโทสา มนฺทา อโมโห พลฺวา โมโห มนฺโท โส
ปฺริมนเยเนว ลทฺโธ เจว โหติ ทุกฺกุโธ จ ปญฺญววา ปน
โหติ วชิรฺูปมณาโณ ทตฺตาทกฺยตฺถโร วีย ฯ

๑. ม. ว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลขมกวกฺกถา หน้า ๖๒๐

ยสฺส ปน กมฺมายูหนกฺขณฺเ โลกาทิสโมหา(๑) พลวฺนุโต โหนฺติ
อิตเร มนฺทา โส ปุริมฺนเยเนว ลุทฺโธ เจว โหติ ทนฺโธ
จ สุขสีลโก ปน โหติ อุกฺโกธโน ฯ

ตถา ยสฺส กมฺมายูหนกฺขณฺเ ตโยปี โลกาทิสโมหา
พลวฺนุโต โหนฺติ อโลกาทโย มนฺทา โส ปุริมฺนเยเนว
ลุทฺโธ เจว โหติ ทฺฐโธ จ มุโฬห จ ฯ

ยสฺส ปน กมฺมายูหนกฺขณฺเ อโลกาทิสโมหา พลวฺนุโต
โหนฺติ อิตเร มนฺทา โส ปุริมฺนเยเนว อปฺปกิเลโส โหติ
ทิพฺพารมฺมณฺปี ทิสฺวา นิจฺจโล ทฺฐโธ จ(๒) ปน โหติ
ทนฺธปฺลโย จาติ(๓) ฯ

ยสฺส ปน กมฺมายูหนกฺขณฺเ อโลกาทิสโมหา พลวฺนุโต โหนฺติ
อิตเร มนฺทา โส ปุริมฺนเยเนว อลุทฺโธ เจว โหติ สุขสีลโก
จ (๕)อุกฺโกธโน จ ทนฺโธ ปน โหติ (๕) ฯ

ตถา ยสฺส กมฺมายูหนกฺขณฺเ อโลกาทิสโมหา พลวฺนุโต
โหนฺติ อิตเร มนฺทา โส ปุริมฺนเยเนว อลุทฺโธ เจว โหติ
ปฺลยวา จ ทฺฐโธ ปน โหติ โกธโน ฯ

ยสฺส ปน กมฺมายูหนกฺขณฺเ ตโย(๖) อโลกาทโย พลวฺนุโต
โหนฺติ โลกาทโย มนฺทา โส มหาสงฺฆรฺกฺขิตฺตเตโร วีย
๑. ม. โลกาทิสโมหา ฯ ๒. ม. จสฺสทโท นตฺถิ ฯ ๓. ม. อิตฺสทฺโท ฯ
๔. ม. ยสฺส ปน ฯ ๕. ม. มุโฬห ปน โหติ ฯ ๖. ม. ตโยปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มหาชมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๒๑

อลฺลทฺโร อทฺฐโจ ปณฺณวา จ โหติ เสสฺส สพฺพตฺถ
อฺุตฺตานเมวาทิ ฯ

จฺลลชมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปปลยมฺ ฯ

มหาชมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณา

เอวมฺเม สฺตฺตฺตฺติ มหาชมฺมสมาทานสุตฺตํ ตตฺถ เอวํ
กามาติ เอวํอิจฺฉา เอวํฉนฺนทาติ เอวํอชฺฉมาสยา เอวํ
อธิปฺปายาติ เอวํลทฺธิกา ตตฺตราติ ตสฺมี อนิฏฺฐจวทฺธเน เจว
อิฏฺฐปริหานเ จ ภควํมฺลกาติ ภควา มฺถํ เอเตสฺนฺติ
ภควํมฺลกา อิทํ วุตฺติ โหติ อิมเ ภนฺเต อมฺหากํ ชมฺมา
ปฺพเพ กสฺสปสมฺมาสมฺพทฺธเรน อฺุปฺปาทิตา ตสฺมี ปรีนิพฺพเต
อํกํ พุทฺธชฺนตฺรํ อญฺโฆ สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา อิมเ
ชฺมฺมา อฺุปฺปาเทตฺถ สมฺตฺถิเ นาม นาโหสิ ภควตา ปน โน
อิมเ ชฺมฺมา อฺุปฺปาทิตา ภควนฺตํ หิ นิสฺสาช มยฺ อิมเ
ชฺมฺมา อาชานาม ปฏฺวิชานามาติ (๑) เอวํ ภควํมฺลกา โน ภนฺเต
ชฺมฺมาติ ภควํเนตฺตฺติกาติ ภควา หิ ชฺมฺมานํ เนตา วิเนตา
อนฺุเนตาติ ยถาสภาวโต ปาฏฺวิเอกํ ปาฏฺวิเอกํ นามํ คเหตุวา
ทสฺสีตา ชฺมฺมา ภควํเนตฺตฺติกา นาม โหนฺติ ภควํปฏฺวิสรณาติ
๑. ม. ปฏฺวิชานามาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลขมกวกคฺควณณา หน้า ๖๒๒

จตุกฺกมิกชฺชมา สพฺพณฺตณฺตณฺตณฺต อปาถํ อากจฺจนานา
ภควติ ปฏฺฐิสรนฺตติ โอสฺรนฺตติ สโมสรนฺตติ(๑) ฯ อปีจ มหาโพธิ-
มณฺเฑ นิสฺสินฺตณฺต ภควโต ปฏฺฐิเวชฺชเสน ผสฺโส อากจฺจนติ
อหํ ภควา กิณฺนามติ ตฺวํผุสฺสนฺนฺนฺเจน ผสฺโส นาม ฯ เวทนา
สงฺขารา วิญฺญาณํ อากจฺจนติ อหํ ภควา กิณฺนามนฺตติ
ตฺวํ วิชานนฺนฺนฺเจน วิญฺญาณํ นามติ เอวํ จตุกฺกมิกชฺชมานํ
ยถาสภาวโต ปาฏฺฐิเอกํ ปาฏฺฐิเอกํ นามํ คณฺหนฺโต ภควา
ชฺชเม ปฏฺฐิสฺตติปี ภควํปฏฺฐิสฺรณา ภควนฺตฺเตยว ปฏฺฐิภาตฺตติ
ภควโตว เอตฺตสฺส ภาสิตฺตสฺส อตฺถโถ อฺปฺนฺนฺจาทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กเถตฺตฺวา เทถาติ อตฺถโถ ฯ

เสวิตฺต
ยถาคํ อวิทฺต
ยถาคํ วิทฺต
อตฺถติ ภิกฺขเว ชฺชมฺมสมาทานนฺตติ ปุริมฺสฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อากาเรน มาติกา จปีตา อิธ ปน ยถาชฺชมฺมรเสเนว สตฺถา
มาติกํ จเปสิ ตตฺถ ชฺชมฺมสมาทานนฺตติ ปาณฺตติปาตาทีนํ
ชฺชมฺมานํ คหณํ ฯ

อวิชฺชากโตติ อวิชฺชาย สมนฺนาคโต ฯ

๑. ม. ปฏฺฐิสรนฺตติ นามติ ภควํปฏฺฐิสฺรณา ฯ ปฏฺฐิสรนฺตฺตติ โอสฺรนฺตติ สโมสรนฺตติ ฯ

๒. ม. วิทฺต

*เล่มที่ ๘ มหาชมฺมสมาทานสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๒๓

วิชฺชาคโถติ วิชฺชาย สมฺนาคโถ ปญฺญา ฯ

สหาปี ทุกฺเขนาติ เอตฺถ มิจฺฉาจาโร อภิชฺฉา มิจฺฉา-
ทิกฺกิสฺสีติ อิม ตาว ตโย ปุพฺพเจตฺตนา ย จ อปรเจตฺตนา จาติ
ทฺวินฺนํ เจตฺตนาํ วเสน ทุกฺขเวทนา โหนฺติ สฺนฺนิฏฺฐาปก-
เจตฺตนา ปน สุขสมฺปยุตฺตา วา อูเปกฺขาสมฺปยุตฺตา วา โหติ
เสสา ปาณาติปาทาทโย สตฺต ติสฺสนฺนํปี เจตฺตนาํ วเสน
ทุกฺขเวทนา โหนฺติ อิทํ สฺนฺชาย วุตฺตํ สหาปี ทุกฺเขน
สหาปี โทมฺนสฺเสนา ตี โทมฺนสฺสเมว เจตฺถ ทุกฺขนฺติ
เวทิตพฺพํ ปริยญฺจิกํ (๑) อาปชฺชนตฺตสฺส ปุพฺพภาคาปรภาเคสุ
กายิกํ ทุกฺขํปี วญฺญติเยว ฯ

สหาปี สุขเณปปีติ เอตฺถ ปาณาติปาทอ ผรุสฺวาจา
ทฺยาปาโทติ อิม ตาว ตโย ปุพฺพเจตฺตนา ย จ อปรเจตฺตนา
จาติ ทฺวินฺนํ เจตฺตนาํ วเสน สุขเวทนา โหนฺติ สฺนฺนิฏฺฐาปก-
เจตฺตนา ปน ทุกฺขสมฺปยุตฺตาว โหติ เสสา สตฺต ติสฺสนฺนํปี
เจตฺตนาํ วเสน สุขเวทนา โหนฺติเยว โสมฺนสฺสเมว (๒) เจตฺถ
สุขนฺติ เวทิตพฺพํ อญฺจโผฏฺฐพฺพสมฺมจฺฉิโน วา ปุพฺพภาคา-
ปรภาเคสุ กายิกสุขํปี วญฺญติเยว ฯ

ตติเยว ชมฺมสมาทานเ อีเชกฺจโจ มจฺฉพฺนุโร วา โหติ
มาควิโก วา ปาณฺุปฆาตฺเตว นิสฺสาย ชีวิทํ กปฺเปติ ตฺตสฺส
๑. ม. ปริเยญฺจิจฺจ วา ฯ ๒. ม. สหาปี โสมฺนสฺเสนาติ โสมฺนสฺสเมว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกคฺควณณา หน้า ๖๒๔

ครุฎจานินโย ภิกฺขุ อกามกสฺเสว ปาณาติปาเต อาทิโนว
ปาณาติปาตวิรติยา จ อานิสฺสํ กเถตฺวา สิฏฺขาปทํ เทติ ฯ
โส คณฺหนฺโตปี ทฺภุชิตฺโต โทมนสฺส
อปรภาเค กติปาหํ วิดีนาเมตฺวา รกฺขิตฺตุ อสฺสโกนฺโตปี ทฺภุชิตฺโต
โหติ ตสฺส ปุพฺพปาปรเจตนา ทฺภุชสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปอกเจตนา ปน สฺส
สพฺพตฺต อตฺถิ เวทิตฺตฺตฺต อิติ ปุพฺพภาคาปรภาคเจตนา
สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ สหาปี ทฺภุชเณ สหาปี โทมนสฺสฺสฺสฺสฺส
โทมนสฺส

จตุตฺถธมฺมสมาทาน ทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปรภาคสนฺนิฎฺฐาปกเจตนา สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ สหาปี สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
โสมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

ติตฺตกาลาปฺปติ (๒) ติตฺตโก อลาพุ (๓) วิเสน สฺสฺสฺสฺส
หลาหลวิเสน (๔) สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
น รุจฺจิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อปฺปฎฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

อาปานียกํโสติ อาปานียสฺส มชฺชรปานกสฺส ภริตกํโส
๑. ม. วาติ เอวํ ฯ ๒. สฺ. ติตฺตกาลาปฺปติ ฯ ๓. ม. ติตฺตกรสฺสลาพุ ฯ
๔. ม. สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

*เล่มที่ ๘ มหาขมมสมาทานสุตตวณณา หน้า ๖๒๕

วณณสมุปนุโนติ ปานกวางณาทีหิ (๑)สมุปนุนวณโณ กัมเส ปกขิตตูปจาเรน
ปานกัมโสติ(๑) เอวั วุตโต ฉาเทสสตตีติ ตณฺหิ หลาหลวิสิ
ยตถ ยตถ ปกขิตตัม โหติ ตสฺส ตสฺเสว รสํ เทติ เตน
วุตตัม ฉาเทสสตตีติ ฯ

ปุตฺติมุตฺตุนฺติ มุตฺตเมว(๒) ฯ ยถา หิ มนุสฺสกาโว(๓)
สุวณณวณโณปี ปุตฺติกาโยเตวว ตทหุชาตาปี จ(๔) ตรุณา จ
ลตา(๔) ปุตฺติลตาเตวว วุจฺจติ เอวั ตัมณํ กหิตํ ตรุณํปี มุตฺตัม
ปุตฺติมุตฺตเมว ฯ นานาเกสขฺเขหีติ หริตคามลกาทีหิ นาโนสฺเซหิ ฯ
สุจี(๕) อสฺสาติ อโรโค สุวณณวณโณ สุจีโต ภเวยฺย ฯ

ทหิ จ มชฺ จาติ สุปริสุทฺธิ ทหิ จ (๖)สมุชฺฐริ จ(๖) มชฺ เอกขณฺ
สํสฺส
ตสฺส ตํ จตฺมชฺฐรเกสขฺขํ ปิวโต รุจฺเจยฺย อิทํ จ ยํ
ภกนฺทรรสํสฺส
ถมฺเกตฺวา มกฺกํ วลฺยชฺนํ (๘) กโรติ ยํ ปน ปิตฺตสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ตสฺเสตํ เกสขฺขํ สีสฺลกิริยา ย ปริยตฺตภูตํ ฯ

วิทฺเตติ อุพฺพิทฺเต เมฆวิกเมน ทูริฏฺเตติ อตุโถ วิกต-
วลาหเกติ อปคตเมฆ เทเวติ อากาเส อากาสคตฺตมคตฺนฺติ

- # ๑. ม. สมุปนุนวณโณ กัมเส ปกขิตตูปานกวเสน ปานกัมโสปี ฯ
- # ๒. ม. มุตฺตเมว ฯ ๓. ม. มนุสฺสกาโว ฯ ๔. ม. คโลจิลตา ฯ
- # ๕. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๖. ม. สมุชฺฐริ มชฺ จ ฯ ๗. ม. ภกนฺทรรสํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
- # ๘. ม. อวลยฺชํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๒๖

อากาศคตฺ ตมฺ ปุณฺณสมณพฺรหฺมณปรปฺปวาเทติ ปุณฺณสมณพฺรหฺมณ-
สงฺฆาตานิ ปเรสฺส วาเท อภิวิจฺจจาติ อภินนฺตวา ภาสเต
จ ตปเต จ วิโรจเต จาติ สรทกาเล มชฺฉนฺตคิกสมเย อาทิจุจฺจว
โอภาสํ มุญฺจติ ตปติ วิชฺโชตตีติ ฯ

อิทํ ปน สุตฺตํ เทวตานิ อติวिय ปิยํ มนํปํ ตตฺริทํ
วตฺถุ ฯ

ทกฺขิมทิสายํ กิร หตฺถิโกคชนปเท มงฺกฺรวิหาโร (๑) นาม
อตุถิ ตสฺส โภชนสาเลทฺวาเร มงฺกฺรรกฺเข(๒) อชิวตฺถา เทวตา
รตฺถิกาเล เอกสฺส ทหฺรสฺส สรภณฺณวเสน(๓) อิทํ สุตฺตํ
โอสาเรนตสฺส สุตฺวา สารุการํ อทาสิ ทหฺโร โก เอโสติ
อาห อหํ ภนฺเต อิมสฺมี รุกฺเข อชิวตฺถา เทวตาคิ เทวเต
กิสฺมี ปสนฺนํสสิ กิ สทฺเท อุตฺทาหุ สุตฺเตติ สทฺโท นาม
ภนฺเต ยสฺส กสฺสจจิ โหติเยว สุตฺเต ปสนฺนํมहि สตุถารา
เชตวเน นิสิตฺตฺวา กถิตทิวเส จ อชฺช จ เอกพฺยณฺชเนปี
ลนํ นตฺถิติ อสฺโสสิ ตฺวํ เทวเต สตุถารา กถิตทิวเสติ ฯ

อาม ภนฺเตติ กตฺถ จิตฺตา อสฺโสสิตี ภนฺเต เชตวณํ
คตํมहि มหฺสทฺทสาสุ ปน เทวตาสู อากจฺฉนฺตีสู ตตฺถ โอภาสํ
อลภิตฺวา อิชฺว จตฺวา อสฺโสสินฺติ เอตฺถ จิตฺตํ สกฺกา
สตุถ สทฺโท โสตุณฺติ ตฺวํ ปน ภนฺเต มยฺหํ สทฺทํ

๑. สี. ปงฺกฺรวิหาโร ฯ ม. สงฺกฺรวิหาโร ฯ ๒. ม. สงฺกฺรรกฺเข ฯ

๓. ม. สรภณฺณวเสน ฯ

*เล่มที่ ๘ วิกิสมฺมุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๒๗

สุณฺสีติ อาม เทวเตติ ทกฺขิณกณฺณปฺสฺเส นิสฺสีทิตฺวา
กถนกาโล วิย ฆนฺเต โหตีติ กิ ปน เทวเต สตุฏฺฐ รูปี
ปฺสฺสสีติ สตุฏฺฐา มํเยว โอลเกตีติ มณฺณมานา สณฺจาคู
น สกฺโกมิ ฆนฺเตติ วิเสสํ ปน นินฺพพฺตเตตฺถุ อสฺกฺขิ (๑)
เทวเตติ เทวตา ตตฺถฺเวว อนฺตรธาเย ตํ ทิวสํ กิเรส
เทวปฺตุโต โสตาปฺตุตีผล ปตีฏฺฐิตโต เอวมิตํ สุตฺตํ เทวตานํ
ปิยํ มนาปี เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ(๒)

มหาชฺชมสมาทานสุตฺตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฺฉจฺจ ฯ

วิกิสมฺมุตฺตวณฺณนา

เอวมเม สฺตฺตฺนติ วิกิสมฺมุตฺตํ ตตฺถ วิกิสมเณนาติ ตโย
วิกิสมกา อตฺถวิกิสมโก สงฺขารวิกิสมโก สตุฏฺฐวิกิสมโกติ เตสุ
ปณฺฑิตา หาวุโส มนุสฺสา วิกิสมกาติ (๓) เอตฺถ อตฺถวิกิสมโก
อาคโต ยโต โข อานนฺท ภิกฺขุ ธาตุกฺสโล จ โหติ
อายตฺนกฺสโล จ โหติ ปฏฺิจฺจสมุปฺปาทกฺสโล จ โหติ
จนาจนาทฺนกฺสโล จ โหติ เอตฺตวตา โข อานนฺท ปณฺฑิตโต
ภิกฺขุ วิกิสมโกติ อลํ วจนาชาติ (๔) เอตฺถ สงฺขารวิกิสมโก อาคโต
๑. ม. อสฺกฺขิตฺถุ ฯ ๒. ม. อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ ๓. สฺ. ข. ๑๓/๘/๘-๕ ฯ
๔. ม. อ. ๑๔/๒๓๖/๑๖๗ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกถกถา หน้า ๖๒๘

อิมสมิ ปน สุตเต สตุถวิมสโก อธิปเปโต เจโตปริยายนติ
จิตตวารี จิตตปริจเจท์ สมมุเนสนาติ เอสนา ปรีเยสนา
อุปปริกษา อิติ วิญญาณาชาติ เอว วิชานนตถาย ฯ

ทวิสุ รมเมสุ ตถาคโต สมมุเนสิตพุโพติ อธิ กลุยาม-
मितตูปนิสสย มหา หิ เอส กลุยามमितตูปนิสสโย
นาม ฯ ตสส มหนตภาโว เอว เวทิตพุโพ ฯ

เอกสมิ(๑) สมเย อายสฺมา อานนุโท อุปฺพตฺติ อตฺตโน
อานุกาเวน โหติ อุปฺพตฺติ กลุยามमितตานุภาเวนติ จินฺเตตฺวา
อตฺตโน รมมตาย นิจฺเจตฺตุ อสโกโกนุโต ภควนฺตฺ อุปสงกมิตฺวา
ปฺจฺฉิ อุปฺพตฺตมิตฺ ภนฺเต พุรหฺมจฺริยสฺส ยทิตฺถิ กลุยามमितตฺตา
กลุยามสหายตฺตา กลุยามสมฺปวงฺกตฺตา ติ ภควา อหา มา
เหว อานนฺท อวจ(๒) มา เหว อานนฺท อวจ(๒) สกฺลเมวิทฺ(๓)
อานนฺท พุรหฺมจฺริยิ ยทิตฺถิ กลุยามमितตฺตา กลุยามสหายตฺตา
กลุยามสมฺปวงฺกตฺตา กลุยามमितตฺตสฺเสตฺ อานนฺท ภิกฺขุโน
ปาฏิกงฺขิ กลุยามสหายสฺส กลุยามสมฺปวงฺกสฺส อริยิ อญฺจงฺกิกิ (๔)
ภาเวสฺสติ อริยิ อญฺจงฺกิกิ มคฺคิ พหุสฺสีกฺริสฺสติ กถญฺจ อานนฺท
ภิกฺขุ กลุยามमितฺโต เป อริยิ อญฺจงฺกิกิ มคฺคิ ภาเวติ
อริยิ อญฺจงฺกิกิ มคฺคิ พหุสฺสีกโรติ อิทานนฺท ภิกฺขุ สมฺมาทิฏฺฐิ
ภาเวติ เป สมฺมาสมาริ ภาเวติ วิเวกนิสฺสิตฺ เอว โข

๑. ม. เอกสมิ หิ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. สกฺลเมวิทฺ ฯ

๔. ม. อญฺจงฺกิกิ มคฺคิ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิจารณ์สุตตวณณา หน้า ๖๒๘

อานนุท ภิกขุ กุลยามมิตโต เป พหุสิกโรติ ตทิมินา เจต
อานนุท ปรียาเยน เวทิตพฺพิ ยถา สกถเมวิทํ พุรหุมจริย
ยทิตํ กุลยามมิตตตา กุลยามสหายตา กุลยามสมปวงกตา จ(๑)
มมํ หิ อานนุท กุลยามมิตตํ อากมม ชาติธมมา สตฺตา
ชาติยา ปรีมฺจฺจนฺตติ ชรารมมา เป โสภปริเทวทฺกฺขโท-
มนสฺสุปายาสธมมา สตฺตา โสภปริเทวทฺกฺขโทมนสฺสุปายาสเหหิ
ปรีมฺจฺจนฺตติ (๒) ๑

ภิกขุณฺํ พาทิรฺงคสมปฺตตี กเถนฺโตปี อาท พาทิรฺ ภิกฺขเว
องฺคนฺติ กตฺวา นาณณํ เอกํคํปี สมนฺปฺสฺสามิ ยํ เอวํ
มหโต อตฺถาย สํวตฺตติ ยถิทํ ภิกฺขเว กุลยามมิตตตา
กุลยามมิตตตา ภิกฺขเว มหโต อตฺถาย สํวตฺตตีติ (๓) มหจฺจนฺทสฺส
กิลเสสฺสเลขปฏฺธิปํ กเถนฺโตปี ปเร ปาปมิตฺตา ภวิสฺสนฺติ
มยเมตฺถ กุลยามมิตฺตา ภวิสฺสามาติ สลฺเลโข กรณฺโทยติ (๔) อาท ๑
เมฆิมฺยเถรสฺส วิมฺตฺติปรีปาจนียธมฺเม กเถนฺโตปี อปรีปกฺกาย
เมฆิมฺย เจโตวิมฺตฺติยา ปญจ ธมฺมา ปรีปากาย สํวตฺตฺนฺติ กตฺเม
ปญจ อธิ เมฆิมฺย ภิกฺขุ กุลยามมิตฺโต โหตีติ (๕) กุลยามมิตฺตฺตฺ-
นีสฺสยเมว วิเสสฺติ (๖) ปียปฺตฺตฺสฺส ราทฺลฺลฺเถรสฺส อภินฺเฬวาทํ
เทนฺโตปี ๑

- # ๑. ม. จสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒. สํ. มหา. ๑๕/๕-๗/๒-๓ ๑
- # ๓. อจฺ.เอก. ๒๐/๑๑๒/๒๒ ๑ ๔. ม. มฺ. ๑๒/๑๐๔/๗๗ ๑
- # ๕. ม. พุ. อ. ๒๕/๘๘/๑๒๖ ๑ ๖. ม. วิเสสฺตี ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๓๐

มิตฺเต ภาชฺชสฺส กฺลฺยาณ ปนฺตณฺจ สยนาสนํ
วิวิตฺตํ อปฺปนิกุโฆสิ มตฺตณฺญ โหหิ โภชเน
จิวเร ปิณฺฑปาเต จ ปจฺจเย สยนาสเน
เอเตสุ ตณฺหํ มากาสิ มา โลกํ ปุณฺรามีติ (๑) ฯ

กฺลฺยาณมิตฺตูปนฺิสสยเมว สพุพปจฺมํ กเถสิ เอวํ มหา เอส
กฺลฺยาณมิตฺตูปนฺิสสโย นาม ฯ

อิทาปี ตํ ทสฺเสนฺโต ภควา ทฺวีสุ ฌมฺเมสุ ตถาคโธ
สมนฺเนสิตพุโพติ เทสนํ อารภิ ปณฺฑิโต ภิกฺขุ ทฺวีสุ
ฌมฺเมสุ ตถาคตํ เอสตุ กเวสฺตฺติ อตฺถิ เอเตน ภควา
อํ มหาจฺจโจิติ วา ลกฺขณสมฺปนฺโนติ วา อภิรัฐโป ทสฺสนิโยติ
วา อภิณฺญาโต อภิถกฺขิโตติ วา อิมํ นิสฺสายาหํ จิวราทโย
ปจฺจเย ลภิสฺสามิติ วา เอวํ จินฺเตตฺวา มํ นิสฺสาย วสนภิกฺจํ
นตฺถิ โย ปน เอวํ สาเชตฺนุ ติ โส มํ ภาชฺชตฺติ สีหนาทํ
นทติ พุทฺธสีหนาโท กิร นามสฺ สุตฺตณฺโตติ ฯ

อิทานิ เต เทว ฌมฺเม ทสฺเสนฺโต จกฺขุโสตฺวิญญฺเยยฺยสุติ
อาห ตตฺถ สตฺถุ กายิโก สมาจาโร วิมฺสกสฺส จกฺขุวิญญฺเยยฺโย
ฌมฺโม นาม ฯ วาจสิโก สมาจาโร โสตฺวิญญฺเยยฺโย ฌมฺโม
นาม ฯ อิทานิ เตสุ สมนฺเนสิตพุพาการิ ทสฺเสนฺโต เย

๑. พุ. ส. ๒๕/๓๒๘/๓๕๐ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิมฺสกสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๓๑

สงฺกิลิฏฺฐาติอาทิมหาห ตตฺถ สงฺกิลิฏฺฐาติ กิลีสสมฺปยุตฺตา เต
 จ น จกฺขุโสตฺวิญญเยยฺยา ยถา ปน อุทเท จลนฺเต วา
 ปุพฺพุทฺเท (๑) วา มุญฺจนฺเต อนฺโต มจฺโณ อตฺถิติ วิญญายติ
 เอวํ (๒) ปาณาติปาตาทินิ กโรนฺตสฺส มุสวาทาทินิ(๒) วา
 ภนฺตสฺส กายวจีสมจาเร ทิสฺวา จ สุตฺวา จ คํสมฺภูจฺจา-
 ปกจิจฺจํ สงฺกิลิฏฺฐนฺติ วิญญายติ ตสฺมา เอวมหา สงฺกิลิฏฺฐ-
 จิตฺตสฺส หิ กายวจีสมจาราปี สงฺกิลิฏฺฐายเว นามฯ น
 เต ตถาคตสฺส ตํวิชฺชนฺตํ น เต ตถาคตสฺส อตฺถิ น
 อุปฺลพฺภนฺตํ เอวํ ชานาตีติ อตฺโถ นตฺถิตายเว หิ เต
 น อุปฺลพฺภนฺติ น ปฏิจฺจนฺนตฺยา ตถาหิ ภควา เอกทิวสํ
 อิมสฺส ฐมฺเมสฺส ภิกฺขสงฺฆํ ปวาเรนฺโต อาห นนฺท ทานิ
 ภิกฺขเว ปวารยามิ(๓) โว น จ เม กิลฺยจิ ครหถ กายิกํ
 วา วาจสิกํ วา ติ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สาริปฺตุโต
 อุกฺกชายาสนา เอกํสํ อุตฺตตราสงฺกํ กริตฺวา เยน ภควา
 เตนฺนชฺลี ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ น โข มยํ
 ภนฺเต ภควโต กิลฺยจิ ครหาม กายิกํ วา วาจสิกํ วา ภควา
 หิ ภนฺเต อนฺอุปฺนฺนสฺส มคฺคสฺส อุปฺปาเทตา อสฺนฺชาตสฺส
 มคฺคสฺส สลฺยชานตา อนฺกฺชาตสฺส มคฺคสฺส อฺกฺชาตา มคฺคณฺณ
 # ๑. สී. พุพฺพุทฺเทฯ ม. ปุพฺพุทฺเทฯ ๒. ม. ปาณาติปาตาทินิ วา กโรนฺตสฺส
 # มุสวาทาทินิ วาฯ ๓. ม. ปวาเรมิฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุควณณนา หน้ทึ ๖๓๒

มคฺควิทฺ มคฺคโกวิทฺ มคฺคานุคฺา จ ฆนฺเต เอตฺรหึ
สวากา วิหรนฺติ ปจฺจมา สมนฺนาคตาคิ (๑) ๑ เอวํ ปฺริสฺสุทฺธา
ตถาคตสฺส กายวจิสมาจารา ๑

อตุตฺตโรปี สฺสทํ มาณโว ตถาคตสฺส กายวจิทฺวเร
อนาราคนึยํ กิณฺจึ ปสฺสึสฺสามีตึ สตฺต มาเส อนฺุพนฺธิตฺวา
ติขามตฺตปี (๒) น อทฺทส มนฺุสฺสภูโต วา เอส พุทฺธภูตสฺส
กายวจิทฺวเร ก็ อนาราคนึยํ ปสฺสึสฺสตี มารปี เทวปฺตุโต
โพธิสฺตตสฺส สโต มหาภินิภฺขมนโต ปฏฺจาย ฉพฺุพฺุสฺสานิ
คเวสมานิ กิณฺจึ อนาราคนึยํ นาทฺทส อนฺุตฺมโส เจโต-
ปฺริวิตกฺกมตฺตปี มาร (๓) กิร จินฺเตสิ สจฺสฺส วิตกฺกิตมตฺตปี อฺกุสฺสํ
ปสฺสึสฺสามี ตตฺเถว นํ มุทฺธนึ ปฺหริตฺวา ปกฺกมิสฺสามีตึ ๑
โส ฉพฺุพฺุสฺสานิ อทิสฺวา พุทฺธภูตฺปี เอกํ วสฺสํ อนฺุพนฺธิตฺวา
กิณฺจึ วขฺุ อปสฺสนฺุโต คมนสมเย วนฺุทึ(๔)

มหาวิร มหาปญฺญ อิทฺธิยา ยสฺสา ชล
สพฺุพฺุเวรภยาคีต ปาทะ วนฺุทามิ โคตมาตึ(๕)

คาคํ วตฺวา คโต ๑

วึตฺมิสฺสาคิ กาละ (๖) กณฺุหา กาละ สุกฺกาคิ เอวํ
โวมิสฺสกา โวทาคาคิ ปฺริสฺสุทฺธา นิภฺกิละสา สํวิขฺุชนฺุตีตึ
๑. ส. ส. ๑๕/๗๔๕/๒๘๐ ๑ ๒. ม. ลิกฺขามตฺตมปี ๑ ๓. ม. มาร กิร ๑
๔. ม. วนฺุทิตฺวา ๑ ๕. สฺยา. จกฺขุม ๑ ส. ส. ๑๕/๔๕๐/๑๗๗ ๑
๖. ม. กณฺุหา กาละ สุกฺกาคิ ๑

*เล่มที่ ๘ วิมัสกสูตรตวณณา หน้า ๖๓๑

โวทาตา ชมฺมา อตฺถิ อุปฺลพฺภนฺติ ตถาคตฺตสฺส หิ ปฺริสฺสุทฺธา
กายสฺมาจาราทโย เตนาห จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว ตถาคตฺตสฺส
อรกฺขเยยฺยานิ กตฺมานิ จตฺตาริ ปฺริสฺสุทฺธกายสฺมาจโร ภิกฺขเว
ตถาคโต นตฺถิ ตถาคตฺตสฺส กายทฺวจฺจริตฺติ ยํ ตถาคโต รกฺขเยย
มา เม อิทํ ปโร อญฺญาสึตฺติ ปฺริสฺสุทฺทวจีสมฺมาจโร ปฺริสฺสุทฺธ-
มโนสมฺมาจโร ปฺริสฺสุทฺธาชีโว ภิกฺขเว ตถาคโต นตฺถิ
ตถาคตฺตสฺส มิจฺฉาชีโว ยํ ตถาคโต รกฺขเยย มา เม อิทํ
ปโร อญฺญาสึตฺติ (๑) ฯ

อิมํ กุสลํ ชมฺมนฺตฺติ อิมํ [๒] อาชีวญฺจุมกสิลํ อยฺมายสฺมา
สตุถา ที นฺุ โข ทีฆรตฺตํ สฺมาปฺนฺโน อติจิริกาลโต ปญฺจาย
อิมินา สมนฺนาคโต อูทาหุ อิตฺตฺรสมฺมาปฺนฺโน หิโย(๓) วา ปเร
วา ปฺรสฺสุเว (๔) วา ทิวเส สฺมาปฺนฺโน ติ เอวํ กเวสตุตฺติ อตฺถโถ ฯ
เอกจฺเจเน หิ เอกสฺมี จาเน วสนฺเตน พหุํมิจฺฉาชีวกมฺมํ กตฺ
ตํ ตตฺถ กาลาติกฺกเม ปฺลยฺวายติ ปากฺกั โหติ โส
อญฺญตฺริ ปจฺจนฺตคามิ วา สฺมุตฺทตฺริ วา คนฺตฺวา
ปฺณฺณสาถิ การตฺวา อารญฺญโก วิย หุตฺวา วิหฺรติ ฯ
มนฺุสฺสา สฺมภาวนํ อุปฺปาเทตฺวา ตสฺส ปณฺิเต ปจฺเจย เทนฺติ
ชนปฺทวาสิโน ภิกฺขู ตสฺส ปฺริหารํ ทิสฺวา อติทปฺปีโต (๑) วตฺาย
๑. อญฺ. สตฺตคก. ๒๓/๕๕/๘๔ ฯ ๒. ม. เอตฺถนฺตเร อนวชฺชนฺติ ทิสฺสตี ฯ
๓. ม. หิโย ฯ ๔. สึ. ปฺรตฺเร ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๖๓๔

อายสุมา โก นุ โข เอโส ตี ปริกคณหนตา อสุกฏจาเนสุ
อสุกั นาม มิจจาชีวั กตวา ปกุกนตภิกขุ ตี ฌตวา น
สกุกา อิมินา สทุธี อุโปสโถ วา ปวารณา วา กาทุนติ
สนุนิปติตวา ฌมเมณ สเมณ อุกเขปนียาทีสุ อณฺณตริ กมมัม
กโรนติ เอวรูปาย ปฏิจจนฺนปฏิปตฺติยา อตฺติภาวั วา
นตฺติภาวั วา วิมฺสาเปตฺตูเอวมาห ฯ

เอวั ชานาตีติ ทีฆมรตฺตํ สมาเป็นโน น อิตฺตรสมาเป็นโนติ
ชานาติ อนจฺจริยํ เจตํ ยํ ตถาคตฺตสฺส เอตฺรหิ สพฺพณฺณตฺตํ
ปตฺตตฺตสฺส ทีฆมรตฺตํ อาชีวัภุจมกสีลํ ปรีสุทฺธิํ ภเวยฺย ตสฺส (๑)
โพธิสตฺตกาเลปี (๒) เอวั อโหสิ ฯ

อตีเต กิร คนฺธารราชา จ เวเทหฺรราชา จ เทวปี
สหายกา หุตฺวา กามสฺส อาทินวั ทิสฺวา รชฺชชานี ปฺตฺตทานํ
นียฺยาเทนฺโต(๓) อีสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา เอกสฺมี อรณฺณคคามเก
ปีณฺฑทาย จรฺนติ ปจฺจนฺโต จ (๔) นาม ทุลลภโลโณ โหติ
เต(๕) อโลณฺณํ ยากุํ ลภิตฺวา เอกิสฺสาย สาลาย นิสีทิตฺวา
ปีวนฺติ อนฺตรนฺตเร มนฺุสฺสา โลณฺณจฺณณฺณํ อหริตฺวา เทนฺติฯ
เอกทิวสํ เอโก เวเทหิสฺสสฺส ปณฺณเณ ปกฺขิปิตฺวา โลณฺณจฺณณฺณํ
อทาสี เวเทโห อีสี (๖) คเหตฺวา อุปฺทตฺมํ คนฺธาริสฺสสฺส สนฺติเก

๑. ยสฺส ฯ ๒. สี. โพธิจฺริยกาเลปี ฯ ๓. ม. นียฺยาเตตฺวา ฯ ๔. ม. จสทฺโท นตฺติ ฯ
๕. ม. ตโต ฯ ๖. ม. เวเทหิสฺส ฯ เอวมฺปรีปี ฯ

*เล่มที่ ๘ วิจารณ์สกุตตวณณา หน้า ๖๓๕

จเปตฺวา อุปจฺหฺมฺ อตฺตโน สนฺตฺติเก จเปตี ตโต โถกํ
ปริภุตฺตาวเสถํ ทิสฺวา มา อิทํ นสฺสึ ตี ปณฺเณน เวเจตฺวา
ติณฺคหเน จเปตี ปฺน เอกสฺมี ทิวเส ยาคฺุปานกาเล สตี
กตฺวา โอลฺเกนฺโต ตํ ทิสฺวา คนฺธารีสี อุปสงฺกมิตฺวา อิตโต
โถกํ คณฺหถ อจฺริยา ตี อห กฺุโต เต ลทฺธํ เวเทหีสีตี ฯ
ตสฺมี ทิวเส ปริภุตฺตาวเสถํ มา นสฺสึ ตี มยา จปีตฺนติ ฯ
คนฺธารีสี คเหตฺุน อิจฺฉติ อโลณกํเยว ยาคฺุ ปวีตฺวา
เวเทหํ อีสี อโวจ

หิตฺวา ความสหาสนานี ปริปฺณณานี โสฬส

โกฏฺจาการานี สีตานิ สนฺนิธิ ทานี กุพฺพลีตี (๑) ฯ

เวเทหีสี อโวจ ตฺเมห รชฺชํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา(๒) อิทานี
กสฺมา โลณจฺฉณกมตฺตํ สนฺนิธิการณา ปพฺพชฺชาย อนฺจฺฉวิกํ
น กโรธา ตี กิ มยา กตฺติ เวเทหีสีตี อถ นํ อห

หิตฺวา คนฺธารวิสัย ปฺนุตฺชนธารีสี(๑)

ปสาสนโต(๔) นิกฺขนฺโต อีธ ทานี ปสาสสีตี(๑) ฯ

คนฺธาโร อห

ธมฺมํ ภณามิ ภทฺทนฺเต(๕) อธมฺโม เม น รุจฺจติ

ธมฺมํ เม ภณมานสฺส น ปาปมฺปลิมปตีตี(๑) ฯ

๑. ขุ. ชา. ๒๗/๑๐๔๓-๔๕/๒๒๔ ฯ ๒. ม. ปพฺพชิตา ฯ ๓. สී. ย. ปฺนุตฺชนธารีสี ฯ

ม. ปฺนุตฺชนธารีสี ฯ ๔. สฺยา. ปสาสนโต ฯ ๕. สฺยา. ม. เวเทห ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๓๖

เวเทโห อห

เยน เกนจิ วณฺเณน ปโร ลภติ รูปฺปนํ
มหตฺถึยฺปิ เจ วาจํ น ตํ ภาเสยฺย ปณฺทิตฺตํ(๑)ฯ

คณฺธาโร อห

กามํ รูปฺปตฺตํ วา มา วา ภูถึว วิกิริยตฺตํ
ชมฺมํ เม ภณฺมานสฺส น ปาปมฺอุปฺปติตฺติ(๑) ฯ

ตโต เวเทหิสิ ยสฺส สกาปี พุทฺธิ นตฺถิ อจฺริย-
สนฺตฺติเก วินยํ น สิग्งฺขติ โส อนฺธมฺหึโส(๒) วิย วเน จรตฺติ

จินฺเตตฺตวา อห

โน เจ อสฺส สกา พุทฺธิ วินโย วา สฺสสิग्งฺขิตฺโต
วเน อนฺธมฺหึโสว จเรยฺย พหุโก ชโน(๑)
ยสฺมา จ ปนฺิเชกฺจเจ อจฺเรมฺหิ(๓) สฺสสิग्งฺขิตฺตา
ตสฺมา วินิตฺวินยา(๔) ธีรา จรณฺติ สฺสสมาหิตฺตาติ(๒) ฯ

เอวณฺจ ปน วตฺตวา เวเทหิสิ อชานิตฺตวา มยา กตฺนฺติ
คณฺธาริสิ ขมาเปสิ เต อุโภปี(๕) ตปฺ จริตฺตวา พุรฺหมโลกํ
อคมึสฺส เอวํ ตถาคตฺสฺส โปธิสฺตตฺตกาเลปี ทิฆรตฺตํ
อาชีวณฺจวมกสิลํ ปริสฺพุทฺธํ อโหสิ ฯ

ถตฺตชฺชมาปฺโน อยมายสฺมา ภิกฺขุ ยสฺปตฺตโตติ อยมา-

๑. ขุ. ชา. ๒๓/๑๐๔๖-๔๘/๒๒๔ ฯ ๒. สฺยา. ม. อนฺธมฺหึโส ฯ เอวมฺุปฺริปี ฯ

๓. สී. ยฺ. อจฺเรมฺหิ ฯ ๔. สฺยา. วินิตฺวินยา ธีรา ฯ ๕. ม. เต อุโภปี ฯ

*เล่มที่ ๘ วิมัสกสูตรตวณณา หน้า ๖๓๗

ยสุมา อมหากั สตุถา ภิกขุ ฌตฺติ ปณฺณตภาวํ ปากฎภาวํ
 อชฺฌาปนุโน นุ โข สยญจ ปริวารสมฺปตฺตี ปตฺโต นุ โข
 โนติ เตน จสฺส (๑)ปณฺณตชฺฌาปนฺนภาเวน จ(๑) ยสนิสฺสิตภาเวน จ
 กิ เอจฺเจ อาทิณฺวา สนฺทิสฺสนฺติ อุทาทุ โนติ เอวํ
 สมฺนฺนสนฺตฺติ ทสฺเสติ น ตาว ภิกขเวติ ภิกขเว ยาว ภิกขุ น
 ราชราชมหามตฺตาทิสฺส อภินฺณตภาวํ วา ปริวารสมฺปตฺตี วา
 อาปนุโน โหติ ตาว เอจฺเจ มานาติมานาทโย อาทิณฺวา
 น สฺวิขฺชนฺติ อุปสนฺตฺตฺตฺตฺต วิย (๒) โสตาปนุโน วิย สกทาคามี
 วิย จ วิหฺรติ อริโย นุ โขติ(๓) ปณฺณเปตฺตฺ(๔)
 น สกกา โหนฺติ ฯ

ยโต จ โข ภิกขเวติ ยทา ปน อีเรจฺจโจ ภิกขุ
 ฌาโต โหติ ปริวารสมฺปนุโน วา ตทา ติเณหน สิงฺเคน
 โคคณฺ วิขฺฉนฺโต ทฺฏฺจโคโณ วิย มิคสงฺฆํ อภิมทฺทมาโน
 ทิปิ วิย จ อณฺเณ ภิกขุ ตตฺถ ตตฺถ วิขฺฉนฺโต อการโว
 อสภากวตฺติ อคฺคปาเทน ภูมึ สฺสนฺโต วิย จรติ เอจฺจโจ
 ปน กุลปฺตฺโต ยถา ยถา ฌาโต โหติ ยสฺสสี. ตถา
 ตถา ผลการภริโต วิย สาลี สฺฏฺจจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
 มหามตฺตาทิสฺส อุปสงฺกมฺนฺเตสฺส อภินฺณตภาวํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา
 # ๑. ม. จสฺส ปณฺณตชฺฌาปนฺนภาเวน ฯ ๒. สී. วิยสทฺโท นตฺถิ ฯ
 # ๓. ม. โขติปิ ฯ ๔. ม. ฌาตุํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคควณณา หน้า ๖๓๘

สมณสณณํ อุฏฐเปตฺวา จินฺนวิสาณอุสโก วย จณฺทาลทารโก
วย จ โสรโต นีวาโต นิจจิตฺโต หุตฺวา ภิกฺขสงฺฆสฺส เจว
สเทวกสฺส จ โลกสฺส หิตาย สุขาย ปฏิปชฺชติ (๑) เอวรูปํ ปฏิปตฺตี
สนฺธาย นาสฺส อิเชกฺจเจ อาทิโนวา ตี อาห ฯ

ตถาคโต ปน อฏฺฐสฺส โลกธมฺเมสฺส ตาที โส หิ ลาภปี
ตาที อลาภปี ตาที ยเสปี ตาที อยเสปี ตาที นินฺทายปี
ตาที ปัสสายปี ตาที สุขेषี ตาที ทุกฺขेषี ตาที (๒) ตสฺมา
สพฺพากาเรเนว (๓) นาสฺส อิเชกฺจเจ อาทิโนวา สํวิชฺชนฺติ ฯ
อภฺยปรโตติ อภโย หุตฺวา อุปรโต อจฺจนฺตฺปรโต สตฺตฺปรโตติ
อตุโถ น วา ภเยน อุปรโตติปี อภฺยปรโต จตฺตารี
หิ ภยานิ กิเลสภยํ ฆฏฺฐภยํ ทฺกคฺคิภยํ อุปฺวาทภยนฺติ ฯ
ปฺลฺลชฺชโน จตฺตฺหิ(๔) ภเยหิ ภายติ เสกฺขา ตีหิ เตสํ หิ ทฺกคฺคิภยํ
ปหีนํ อิติ สตฺต เสกฺขา ภฺยปรตา ชีณาสโว อภฺยปรโต
นาม ฯ ตสฺส หิ เอกภยํ(๕) นตฺถิ (๖) ปรฺวาทภยํ นตฺถิติ ปรานฺนุทฺทํ
ปน ปฏิจฺจ มาทิสํ ชีณาสโว ปฏิจฺจ สตฺตมา มา นสฺสนฺตฺตติ
อุปฺวาทํ รกฺขติ มฺลฺลปฺปลวาปีวิหารวาสี เตโร วย (๗)

เตโร กิร มฺลฺลปฺปลวาปีคามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ อถสฺส
อุปฺฐากกฺกุลทฺวารํ ปตฺตสฺส ปตฺตํ กเหตุวา ถณฺทิลปีจกํ นิสฺสาย
๑. ม. ปฏิปชฺชติ ฯ ๒. บ. มหา. ๒๕/๑๘๐/๑๓๘ ฯ ๓. ม. สพฺพากาเรน ฯ
๔. ม. ปฺลฺลชฺชโน จตฺตฺหิปี ฯ ๕. ม. เอกมฺปิ ภยํ ฯ ๖. ม. กิ ปรฺวาทภยํ นตฺถิติ
นตฺถิ ฯ ๗. ม. ยสฺตเตโร วย ฯ

*เล่มที่ ๘ วิมฺสกกสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๓๘

อาสนํ ปณฺญาเปสฺสุ อมจฺจธิตาปี คัมเบว ปีจกํ นิสฺสาย ปฺรโต
 ภาเถ นิจฺจธฺรอาสนํ(๑) ปณฺญาเปตฺวา นิสฺสีทึ เอโก เนวาสึโก ภิกฺขุ
 ปจฺจฉา ปิณฺฑทาย ปวิภฺูโจ ทฺวารเร จตฺตวาว โอลฺโลเกนฺโต เถโร
 อมจฺจธิตฺรา สทฺฐี เอกมณฺเจะ นิสฺสินฺโนติ สลลทฺกเขตฺวา อัย
 ปัสฺสูกฺกิลโก วิหาร(๒) อฺปสฺสนฺตฺตฺปสฺสนฺโต วิย วิหฺรติ อนฺโตคาเม
 ปน อฺปฏฺฐายิกาทึ สทฺฐี เอกมณฺเจะ นิสฺสีทิตฺติ(๓) จินฺเตตฺตฺวา กึ
 นฺ ไซ มยา ทฺททึภฺจฺจนฺติ ปฺนปฺปฺนํ โอลฺโลเกตฺตฺวา ตถาสลฺยวิ(๔)
 หุตฺวา ปกฺกามึ เถโรปี ภตฺตทิกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา
 วสนฺภูจฺฉานํ ปวิสิตฺตฺวา ทฺวารํ ปีชาย นิสฺสีทึ เนวาสึโกปี
 กตฺภตฺตทิกิจฺจํ วิหารํ คนฺตฺวา ตํ นิกฺคณฺหิตฺตฺวา วิหารา ปัสฺสูกฺกิลกึ
 นิกฺกทฺทฺทิสฺสามิตฺติ อสลฺยลตฺตนิหารเณ(๕) เถรสฺส วสนฺภูจฺฉานํ
 คนฺตฺวา ปฺริโภกขมฺภูโต อฺพฺงฺเกน อฺทกํ กเหตฺุวา มหาสทฺทึ
 กโรนฺโต ปาเท ไซวิ เถโร โกล นฺ ไซ อัย อสลฺยลต-
 จาริโก ตึ อวาชฺเชนฺโต สทฺทํ ฌตฺวา อัย มยึ มนํ ปโทเสตฺตฺวา
 อปายฺยปโค มา อโหสิ ตึ เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา กณฺณิกามณฺฑล-
 สมิเป ปลลฺงฺเกน นิสฺสีทึ เนวาสึโก ทฺฏฺฐากาเรน ฌกฺกึ
 อฺกฺขิปิตฺตฺวา ทฺวารํ วิวริตฺตฺวา อนฺโต ปวิภฺูโจ เถโร อปฺสฺสนฺโต
 เภฏฺฐามณฺจํ ปวิภฺูโจ ภวิสฺสตี ตึ โอลฺโลเกตฺตฺวา ตตฺถปี อปฺสฺสนฺโต
 # ๑. ม. นิจฺจธฺร อาสนํ ๑ ๒. ม. วิหารเวว ๑ ๓. ม. นิสฺสีทิตฺติ ๑ ๔. ม. ตถาสลฺยวิ ๑
 # ๕. ม. อสลฺยลตฺตนิหารเณ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺวณฺณา หน้า ๖๔๐

นิกฺขมิตุ อารภิ เถโร อุกกาสิ อิตโร อุทฺธึ โอลเณนุโต
ทิสฺวา อธิวาเสตุ อสกุโกนุโต เอวมมาห อาวุโส ปัสฺสูลิก
ปฏฺฐึรูปึ เต เอว อานุกาวสมปฺนฺนสฺส อุปฺภูจายิกาย สทฺธิ
เอกมณฺเจ นิสฺสึทฺตฺนุ ติ ฆนฺเต ปพฺพชิตา นาม มาตุคามน
สทฺธิ น เอกมณฺเจ นิสฺสึทฺตฺนุ ตฺเมหฺหิ ปน ทฺทฺทฺธิจฺจึ เอตฺตฺนุติ ฯ
เอวํ จินฺนสฺวา ปฺรานุทฺทหาย อุปฺวาทํ รกฺขณฺตุ ฯ

ขยา รากสฺสาติ รากสฺส ขเยเนว วิตรากตฺตา กาม
น ปฏฺฐึเสวติ น ปฏฺฐึสฺงฺขาย วาเรตฺวาติ ตลฺยเจติ เอวํ
ตถาคตฺสฺส กิเลสฺปฺปหานํ ฌตฺวา ตตฺถ ตตฺถ จิตฺตฺนินฺน-
กาลาทีสุปี จตฺตฺปฺริสมชฺเฒ อตฺตฺกตฺตมฺมาสเน นิสฺสึทฺตฺวาปี อิตฺตี
สฺสฺสฺสา วิตรากโก วิตฺโทโส วิตฺโมโห วนฺตฺกิลฺโส ปหฺนฺมโล
อพฺภา มุตฺตปฺปณฺณจฺนุโท วีย สฺสฺปฺริสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กิเลสฺปฺปหานเน วณฺณํ กถยมาณํ ตํ วิมฺสฺสฺกภิกฺกํ ปเร เอวํ ปุจฺเจยฺย
เจติ อตฺตฺโต ฯ

อาการาติ การณานิ(๑) ฯ อนฺวยาติ อนฺนพฺพุทฺธิโย สฺสฺเม วา
วิหรนฺุโตติ อปฺเปกทา อปฺริจฺฉินฺนคณฺนสฺส ภิกฺขสฺงฺฆสฺส มชฺเฒ
วิหรนฺุโต เอโก วา วิหรนฺุโตติ อิจฺฉามหฺ ภิกฺขเว อทฺตมมาสิ
ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส (๒) เอวํ ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปาลีเลยฺยกวนสฺสฺสฺส (๓) จ เอกโก วิหรนฺุโต สฺสฺสฺสฺสฺสฺส
๑. ม. การณานิ ฯ ๒. ม. ปฏฺฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
๓. ม. ปาลีเลยฺยก...

*เล่มที่ ๘ วิมฺสกสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๔๑

คตา สุปฺปฏิปนฺนา การณยฺตฺตปฺปยฺตฺตา(๑) เอวฺรฺปาณี หิ เอกจฺเจ
ภิกฺขุ อตฺถิ ทฺถคฺคตาติ ทฺถจฺจ คตา ทฺถปฺปฏิปนฺนา กาย-
ทพฺพหิพฺพลา วิสฺสจฺจกมฺมจฺจนา เอวฺรฺปาปี เอกจฺเจ อตฺถิ ฯ
คณฺมนุสฺสาสนฺตฺติ คณฺพนฺเชน พนฺธา คณฺรามา คณฺพหฺลิกา
หฺตฺวา คณฺํ ปฺริหรนฺติ เอวฺรฺปาปี เอกจฺเจ อตฺถิ เตสํ
ปฺฏิปกฺขจฺจตา คณฺโถ นิสฺสจฺจา วิสฺสจฺจา วิปฺปยฺตฺตา วิหาริโนปี (๒)
อตฺถิ ฯ

อามิสฺเสสฺ สนฺทิสฺสนฺตฺติ อามิสฺคิทฺธา อามิสฺจกฺขุกา จตฺ-
ปฺจยอามิสฺตฺถเมว อาหิณฺทมาณา อามิสฺเสสฺ สนฺทิสฺสฺมานกภิกฺขุปี
อตฺถิ อามิสฺเสน อนุปฺลิตฺตา จตฺถิ ปฺจยเยหิ วิวฺจฺจมานสา (๓)
อพฺภา มุตฺตจฺจนฺทิสฺสา หฺตฺวา วิหฺรมาณาปี อตฺถิ นาย-
มายสฺมา ตํ เตน อวชานาตฺติ อยฺมายสฺมา สตฺถา ตาย
ตาย ปฺฏิปฺตฺติยา ตํ ตํ ปุคฺคํ นาวชานาติ อยฺ สุปฺปฏิปนฺโน
การโก อยฺ คณฺโถ นิสฺสจฺจ วิสฺสจฺจ อยฺ อามิสฺเสน อนุปฺลิตฺโต (๔)
ปฺจยเยหิ วิวฺจฺจมานโส (๕) อพฺภา มุตฺตจฺจนฺโท วิทยาติ เอวมสฺส
เคหฺสฺติวเสน อุสฺสาทนาปี นตฺถิ อยฺ ทฺถปฺปฏิปนฺโน อการโก
กายทพฺพหิพฺพโล วิสฺสจฺจกมฺมจฺจนาโน อยฺ คณฺพนฺชนฺพนฺโร อยฺ
อามิสฺคิทฺโธ โลโล อามิสฺจกฺขุโกติ เอวมสฺส เคหฺสฺติวเสน
๑. ม. การกา ยฺตฺตปฺปยฺตฺตา ฯ ๒. ม. วิปฺปมฺตฺตวิหาริโนปี ฯ ๓. ม. วินิวตฺตมานสา ฯ
๔. ม. ปฺฏิปนฺโน ฯ ๕. ม. วินิวตฺตมานโส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้ ๖๔๒

อปสทหนปี นตถิตี อตุโถ อิมินา กิ กถิต์ โหติ ฯ
 ตถาคตสฺส สตฺเตสฺส ตาทิภาโว กถิตโ หติ อัย หิ
 วชกสฺส เทวทตฺตสฺส โจรสฺส องฺคฺลิมาลิโน
 ชนปาลเ รหุเล จ สพฺเพสฺส สมโก มฺนิ (๑)
 ตตร ภิกฺขเวติ เตสฺส ทฺวิสฺส วิมฺสเกสฺส โย จายํ (๑) เก
 ปนายสมฺโต อาการา ติ ปุจฺฉายํ อากโต คณฺจวิมฺสโก จ โย
 อภฺยปรโต อยมายสมฺมา ติ อากโต มฺลวิมฺสโก จ เตสฺ
 มฺลวิมฺสเกน ตถาคโตว อุตฺตริ ปฺฏิปฺจฺฉิตฺตพฺโพ โสปี (๒) ปุพฺเพ
 ปรสฺเสว กถาย นิภฺจจฺกโต ปโร จ นาม ชานิตฺวาปี
 กถेषฺช อชานิตฺวาปี เอวมสฺส กถา ภูตปิ โหติ อภูตปิ
 ตสมฺมา ปรสฺเสว กถานิภฺจํ อคนฺตฺวา ตโต อุตฺตริ ตถาคโตว
 ปฺฏิปฺจฺฉิตฺตพฺโพติ(๓) อตุโถ ฯ

พฺยากรมาโนติ เอตฺถ ยสมฺมา ตถาคตสฺส มิจฺฉาพฺยา-
 กรณํ นาม นตฺถิ ตสมฺมา สมฺมา มิจฺฉาติ อวตฺวา
 พฺยากรมาโนเตว วุตฺตํ เอตฺปโถหมสมฺมิ เอตฺโคจโรติ (๔)มยฺหํ
 อาชีวภฺจมกสิลํ สฺปริสฺสทฺธ(๔) เอส มยฺหํ ปโถ เอส โคจโรติ
 อตุโถ เอตปาโถ ติปี ปาโธตสฺสตุโถ มยฺหํ อาชีวภฺจมก-
 สิลํ ปฺริสฺสทฺธ สฺวหํ ตสฺส ปฺริสฺสทฺธภาเวน วิมฺสกสฺส ภิกฺขุโน
 # ๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. โส หิ ฯ ๓. ม.ปฺฏิปฺจฺฉิตฺตพฺโพติ ฯ
 # ๔. ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ วิมฺสกกสุตฺตวณฺณา หน้า ๖๔๑

ณามฺมุเข เอตาปาโถ เอวํ อาปาถํ อากฺขณามิตฺติ วุตฺตํ (๑)
โหติ โน จ เตน ตมฺมุโยติ เตนปี จาหํ ปริสุทฺเธน
สีเถน น ตมฺมุโย น สตโณห ปริสุทฺธสีตตฺตาว นิตฺตโณห-
หฺมสมฺมิตฺติ ทิปฺเปติ ฯ

อฺตุตฺตรุตฺตรํ ปณฺธิตปณฺธิตฺตํ อฺตุตฺตรุตฺตรวิญฺเจว ปณฺธิตป-
ปณฺธิตฺตจ (๒) กตฺวา เทเสติ กณฺหสฺสูกกสฺปปฏิภาคนฺติ กณฺหญฺเจว
สฺสูกกญฺจ ตฺตจ โข สฺปปฏิภาถํ สฺวิปฺกขํ(๓) กตฺวา กณฺหํ
ปฺปฏิพาหิตฺตวา สฺสูกกนฺติ สฺสูกกํ จ (๔) สฺสูกกํ ปฺปฏิพาหิตฺตวา กณฺहनฺติ เอวํ
สฺปปฏิภาถํ กตฺวา กณฺหสฺสูกกํ เทเสติ กณฺหํ เทเสนฺโตปี
จ(๕) สฺสอฺสฺสาหํ สฺวิปฺกํ เทเสติ สฺสูกกํ เทเสนฺโตปี (๖) สฺสอฺสฺสาหํ
สฺวิปฺกํ เทเสติ อภิณฺญาช อิชฺเชกจํ ชฺมมํ ชฺมเมสฺสุ นิฏฺฐํ
กจฺจตฺตติ ตสฺมึ เทสิตชฺมเม เอกจํ ปฺปฏิเวชชฺมมํ อภิณฺญาช
เตน อภิณฺญาเตน (๗) ปฺปฏิเวชชฺมเมน เทสนาชฺมเม นิฏฺฐํ กจฺจตฺติ ฯ
สฺตฺถริ ปฺปสีทตฺติ เอวํ ชฺมเม นิฏฺฐํ กนฺตฺตวา กิยฺโยโส มตฺตตาย
สฺมฺมาสมฺพุทฺโธ โส ภควาติ(๘) สฺตฺถริ ปฺปสีทติ เตน ปน ภควตา
โย ชฺมโม อุกฺขาโต โสปี สฺวาอุกาโต ภควตา ชฺมโม
นินฺยฺยานิกตฺตา ยฺวาสฺส ตํ ชฺมมํ ปฺปฏิปฺนฺโน [๙] โสปี สฺปฺปฏิปฺนฺโน
๑. ม. กจฺจณามิตฺติ ฯ ๒. ม. ปณฺธิตตฺตจ ฯ ๓. ม. สฺวิปฺกขํ ฯ ๔. อิตฺติ ฯ
๕. ม. จสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๖. ม. เทเสนฺโตปี ฯ ๗. ม. อยฺ ปาโธ นตฺถิ ฯ
๘. ม. โส ภควาติ ฯ ๙. ม. เอตฺถนฺตฺเร สฺงฺฆมฺมิตฺติ ทิสฺสตี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๔๔

วงฺกาหิโทสวิริหิตํ ปฏิปทํ ปฏิปนฺนตฺตาติ เอวํ ชมฺเม

สํเขปี ปสฺสีทติ ตลฺยเจติ ตํ เอวํ ปสนฺนํ ตตฺถ ตตฺถ

ติณฺณํ รตนานํ วณฺณํ กถนฺตํ ภิกฺขุํ ฯ

อิมหิ อากาเรหิติ อิมหิ สตุถุวิมฺสนการณหิ อิมหิ
ปเทหิติ อิมหิ อกฺขรสฺมปิณฺทนปเทหิ อิมหิ พุยฺยชเนหิติ
อิมหิ อิธ วุตฺเตหิ อกฺขเรหิ สทฺธา นิวิญฺจาทิ โอกปฺปนา
ปติญฺจिता มุลชาตาทิ โสตาปตฺติมกฺควเสน สลฺยชาตมฺมุลา
โสตาปตฺติมกฺโค หิ สทฺธาย มฺลํ นามฯ อาการวตฺติ การณํ
ปริเยสสิตฺวา คหิตตฺตา สการณา ทสฺสนมฺมุติกาติ โสตาปตฺติ-
มกฺควมฺมุติกา โส หิ ทสฺสนนฺติ วุจฺจติ ทพฺพหติ ติธา ฯ
อสํหาริยาติ หริตฺตํ น สกฺกา สมณฺเนน วาติ สมิตปาปสมณฺเนน
วา พุราหฺมณฺเนน วาติ พาหิตปาปพุราหฺมณฺเนน วา เทเวน
วาติ อุปฺปตฺติเทเวน วา มาเรณ วาติ วสวตฺติมาเรณ วา ฯ
โสตาปนฺนสฺส หิ เทเวน(๑) วสวตฺติมาเรนาปี สทฺธา อสํหาริยา
โหติ สฺวรมฺพญฺจสฺส วิย ฯ

โส กิร สตุถุ ชมฺมเทสนํ (๒) สุตฺวา โสตาปนฺโน หุตฺวา
เลหํ อคฺมาสิ (๓) อถ มาโร ทวตฺตีสวรสกฺขณปฺปฏิมณฺฑิตํ
พุทฺธรูปํ มาเปตฺวา ตสฺส ชฺรทฺวารเร จตฺวา สตุถา อากโตติ
สาสนํ ปหิณฺสิ สฺวโร จินฺเตสิ อหํ อิทานฺนเว สตุถุ สนฺติกา
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ชมฺมเทสนํ ฯ ๓. ม. อากโต ฯ

*เล่มที่ ๘ วิมฺสกสฺสุตตวณฺณา หน้า ๖๔๕

ฌมมํ สุตฺวา อากโต กิ นฺ โข ภวิสฺสตี ติ อุปฺสงฺกมิตฺวา
 สตุตฺตสณฺณาย วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ มาโร อาท สุรมฺพฏฺฐ
 ยํ เต มยา รุปํ อนิจฺจํ เป วิญฺญาณํ อนิจฺจนฺตํ กถิตํ
 ทุกฺกถิตํ (๑) อนฺุปรชาเรตฺวาว หิ(๒) มยา เอวํ วุตฺตํ ตสฺมา ตฺวํ
 รูปํ นิจฺจํ เป วิญฺญาณํ นิจฺจนฺตํ คณฺหาหิ ติ สฺวโร จินฺเตสิ
 อฏฺฐานเมตํ ยํ พุทฺธา อนฺุปรชาเรตฺวา อปฺจจฺกขํ กตฺวา กิณฺจ
 กเถยฺยํ อทฺธา อยํ มยฺหํ วิพาชนตฺถํ(๓) มาโร อากโตติ ฯ
 ตโต นํ ตฺวํ มาโรติ (๔)อาท โส มฺุสวาทํ กาคฺคํ
 นาสกฺขิ อาม มาโรสฺมิติ ปฏฺิขานิตฺวา(๕) กสฺมา อากโตสิตี
 วุตฺเต(๖) ตว สทฺธาจาลนตฺถนฺติ อาท กณฺห ปาปิม ตฺวํ
 ตาว เอกโก ติฏฺฐ ตาทิสานํ มารานํ สตฺปิ สหสฺสํปี
 มม สทฺธํ จาเลตฺถํ อสมตฺถ(๗) มกฺเคน อากตสทฺธา นาม
 สิลาปจวิยํ ปตฺติฏฺฐิตฺติเนรฺว วิย อจลา โหติ กิ ตฺวํ เอตฺถาติ
 อจฺจรํ ปหริ โส จาคฺคํ อสฺกโกนฺุโต ตตฺถเววนฺุตรธาณิ ฯ

พุรฺหมฺนา วาติ พุรฺหมฺกายิกาทิสฺส อณฺุตรพุรฺหมฺนา
 วา เกนจิ วา โลกสฺมินฺุติ เอเต สมณฺาทโย จเปตฺวา
 อณฺุณเณปี เกนจิ วา โลกสฺมี หริตฺถํ สกฺกา ฌมฺม-
 สมนฺุเนสนาติ สภาวสมนฺุเนสนา ฌมฺมตาสุสมนฺุณฺุจฺจติ ฌมฺมตายน
 # ๑. ม. ตํ ฯ ๒. ม. สหสา ฯ ๓. ม. วิพาชนตฺถํ ฯ ๔. ส. นนฺุ ตฺวํ มาโรติ ฯ
 # ๕. ม. ปฏฺิขานิ ฯ ๖. ม. วุตฺเต ฯ ๗. ม. อสมตฺถํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆกคฺคณณา หน้า ๖๔๖

สุสมนฺนิฏฺโจ สภาเวเนว สุฏฺฐุ สมฺนเนสิโต โหตีติ อตุโถ ฯ
เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาทิ ฯ

วิมฺสกกสุตฺตวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตุตฺตมํ ฯ

โกสมฺพิตฺตวณฺณา

เอวมเม สฺตฺตฺติ โกสมฺพิตฺตฺตํ (๑) ตตฺถ โกสมฺพิตฺตฺติ
เอวํนามเก นฺนเร ตสฺส กิร นฺนเรตฺส อารามปฺกขรณฺนิอาทิสฺ
เตสุ เตสุ จานเนสุ โกสมฺพฺรฺกฺขา(๒) อุตฺตสนฺนา อเหตุํ ตสฺมา
โกสมฺพิตฺติ สงฺขํ อคฺมาสิ กุสมฺพสฺส นาม อิติโน อสฺสมโต
อวิหฺเร มาปิตฺตฺตาทิปิ(๓) เอเก โฆสิตารามเต โฆสิตเสฏฺฐิณา
การิตฺเต อารามे.

ปฺพุเพ กิร อทิลรฺกฺขํ นาม อโหสิ ตโต โกตฺตฺทลิกโก (๔)
ทลิตฺทโท ฉาตกฺกเยน สปฺตฺตทาโร เกทาร์ปฺริจฺฉินฺนํ สุภิกฺขํ รฺกฺขํ(๕)
คจฺฉนฺโต ปฺตฺตํ วหิตฺตํ อสฺสโกนฺโต ฉทฺเตตฺตวา อคฺมาสิ ฯ
มาตา นีวตฺติตฺตวา ตํ คเหตุวา คตา เต เอกํ โคปาลกคฺคามกํ
ปวิสิสฺส โคปาลกานญจ ตทา พหุปายาส (๖) ปฺภิตฺตโต โหติ ฯ
ตโต ปายาสํ ลภิตฺตวา ภุชฺชิสฺส อถ โส ปฺริโส พหุปายาสํ (๗)

๑. ม. โกสมฺพิตฺตฺตํ ฯ ๒. ม. โกสมฺพฺรฺกฺขา ฯ ๓. ม. มาปิตฺตฺตาทิปิ ฯ

๔. ม. โกตฺตฺทลิกโก ฯ ๕. ม. สุภิกฺขํ รฺกฺขํ ฯ ๖. ม. ปหฺตฺตปายาส ฯ

๗. ส. พลวปายาส ฯ

*เล่มที่ ๘ โภสมพิกสุตตวณณนา หน้ ๖๔๗

ภุจชิตฺวา(๑) ชีราเปตุ อสกุโกนุโต รตติภาคะ กาลิ กตฺวา
ตตฺเถว สุนชียา กุจฉิสฺมี ปภิสฺนุธี คเหตฺวา กุกฺกุโร ชาโต ฯ
โส โคปาลกสฺส ปิโย อโหสิ มนาโป โคปาลโก จ
ปจฺเจกพฺพุทฺธํ อุปฺภุจาสี ปจฺเจกพฺพุทฺธโรปิ ภตฺตกิจฺจาวสานเ
กุกฺกุรฺสฺส เอกํ ปิณฺฑํ เทติ โส ปจฺเจกพฺพุทฺธเ สีนหํ
อุปฺปาเทตฺวา โคปาลเกน สทฺธี ปณฺณสาลมฺปิ กจฺฉติ ฯ

โส โคปาลเก อสนฺนิหิตเ ภตฺตเวลายิ สยเมว คนฺตฺวา
กาลาโรจนตฺถิ ปณฺณสาลทฺวารเ ภุสฺสติ อนฺตรามคฺเคปี
จณฺฆมิเค ทิสฺวา ภุสฺสิตฺวา ปลาเปติ โส ปจฺเจกพฺพุทฺธเ
มฺพุทฺธเกน จิตฺเตน กาลิ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ ตตฺตราสฺส
โฆสกเทวปฺตุโตเตว นามิ อโหสิ โส เทวโลกโต จวิตฺวา
โภสมพฺพิยิ เอกสฺมี กุลฆเร นิพฺพตฺติ ตํ อุปฺตฺตโก เสภฺจึ
ตสฺส มาตาปีตฺถุนิ ฐนํ ทตฺวา ปฺตุตฺติ กตฺวา อคฺคเหสิ ฯ
อถโข(๒) อตฺตโน ปฺตุเต ชาเต สตฺตกฺขตฺตุ ฆาภฺษเปตุ(๓) อุปฺกมฺมิ
โส ปฺญวณฺตคฺตาย สตฺตสฺสปี จานฺนสฺ มรณฺนิ อปฺตฺวา อวสานเ
เอกาย เสภฺจึชิตฺตาย เวยฺยตฺติเยน ลทฺฐชิวิตฺโต อปรภาคเ
ปีตฺตอจฺเจเยน เสภฺจึภฺจฺจันนิ ปฺตุโต(๔) โฆสิตฺเสภฺจึ นาม ชาโต ฯ
อถเปี โภสมพฺพิยิ กุกฺกุภฺเสภฺจึปาวาริกเสภฺจึติ เทว เสภฺจึโน
อตฺถิ อิมินา สทฺธี ตโย อเหตุ ฯ

๑. ม. ภุจชิตฺวา ฯ ๒. ม. โส ฯ ๓. ม. มาราเปตุ ฯ ๔. ม. ปตฺวา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๖๔๘

เตน จ สมเยน เตลล สหายกานัน เสฏฺฐจันนํ กุฎุปกา
 ปปลยจสตา อีสโย ปพพตปาเท วลีสสุ เต กาเลน กาลัน
 โลณมพิลเสวณตถาย มนุสฺสปลถัน อากจฺจนฺตติ อเถสฺมี วาเร
 คิมุหสมเย มนุสฺสปลถัน อากจฺจนฺตติ นีรุทกมหากนฺตารัน อภิกุ-
 กมิตฺวา กนฺตารปรีโยसानเน มหนฺตํ นีโคธรรุทกํ ทิสฺวา จินฺตลฺลํ
 ยาทิสฺโส อัย รุกฺโข อทฺธา เอตฺถ มหเสทกฺขาย เทวตฺยา
 ภวิตพฺพํ สาธุ วตฺสสฺส สเจ โน ปานีโย วา โภชนีโย วา
 ทเทยฺยา ตี เทวตา อีสันนํ อชฺฉมาสยํ วิทิตฺวา อิมลฺลํ สจฺจกํ
 กริสฺสามิตฺติ อตฺตโน อานุกาเวณ วิญฺญปฺนฺตโรตฺต นจฺจลลีสฺสมตฺตํ
 อุตฺถการัน ปวตฺเตลลิตฺติ อีสิกโณ รชตกฺขนฺตสทิสฺสํ อุตฺถกวมฺมํ
 ทิสฺวา อตฺตโน ภาชนนฺทิตฺติ อุตฺถกํ กเหตุวา ปรีโลกํ กตฺวา
 จินฺตลลิตฺติ เทวตฺยา อมฺหากํ ปรีโลกอฺตฺถกํ ทินฺนํ อิทํ ปน
 อคามกํ มหาอรณฺณํ สาธุ วตฺสสฺส สเจ โน ออาหารมฺปิ
 ทเทยฺยา ตี เทวตา อีสันนํ ออุปสงฺกปฺปนวเสน ทิปฺพยาคุชฺชกาทินิ
 ทตฺวา สนฺตปฺเปลลิตฺติ อีสโย จินฺตยีสฺสํ เทวตฺยา อมฺหากํ
 ปรีโลกอฺตฺถกํปรี โภชนปฺปิ สพฺพํ ทินฺนํ สาธุ วตฺสสฺส สเจ โน
 อตฺตทานัน ทสฺเสยฺยาตี ๑

เทวตา เตลล อชฺฉมาสยํ วิทิตฺวา ออุปทฺตมกฺกํ ทสฺเสลลิตฺติ ๑
 เต อาหํสฺสํ เทวเต มหตี เต สมฺปตฺตติ กิ กมฺมํ กตฺวา
 อิมํ สมฺปตฺตติ อธิคตาสี ตี ภนฺเต นาคิมหนฺตํ ปรีตฺตํ กมฺมํ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิกสุตตวณณนา หน้า ๑๔๕

กตุวาติ อุปทตฺตอุโปสถกมมัม นิสฺสาย หิ เทวตฺตย สฺวา
สมฺปตฺติ ลทฺธา ฯ

อด(๑) อนาถปิตฺตกฺกสฺส กิรฺ เคเห อัยฺ เทวปฺตฺโต กมฺมกาโร
อโหสิ เสฏฺฐิยฺส หิ เคเห อุโปสถทิวเสสฺส อนฺตมโส ทาส-
กมฺมกาเร อุปาทาย สพฺโพ ชโน อุโปสถิกโก โหติ เอกทิวสํ
อัยฺ กมฺมกาโร เอกโกว ปาโต อุกฺกชาย กมฺมนฺตํ คโต ฯ
มหาเสฏฺฐิ นีวาปี ลภนมนฺตฺเสสฺส สลฺลทฺตฺเชนฺโต เอตฺตฺเสเวกฺสฺส
อรณฺณํ คตภาวํ ฅตฺวา อสฺส สยามาสตฺถาย นีวาปี อทาสี ฯ
ภตฺตกาโร ทาสี เอกสฺเสว ภตฺตํ ปจฺจตฺวา อรณฺณโต
อากตฺสฺส ภตฺตํ วทฺตฺตฺตฺวา อทาสี กมฺมกาโร อห อณฺเณสฺ
ทิวเสสฺส อิมสฺมี กาลเ เคหํ เอกสทฺทํ อโหสิ อชฺช อติวีย
สนฺนิสินฺนํ ก็ นฺ โข เอตฺนฺ ติ ตสฺส สฺวา อจฺจิกฺขิ ฯ
อชฺช อิมสฺมี เคเห สพฺเพ มนฺตฺสฺวา อุโปสถิกา มหาเสฏฺฐิ
ตฺตฺยหํ เอกสฺส (๒) นีวาปี อทาสี ติ เอวํ อมฺมาติ อาม
สํมิติ อิมสฺมี กาลเ อุโปสถิ สฺมาทินฺนฺตฺสฺส อุโปสถกมฺมัม
โหติ น โหติติ มหาเสฏฺฐิ ปุจฺจ อมฺมาติ ตาย คนฺตฺวา
ปุจฺจติ มหาเสฏฺฐิ อห สกฺลอุโปสถกมฺมัม น โหติ อุปทตฺต-
อุโปสถกมฺมัม (๓) ปน โหติ อุโปสถิกโก โหตุ ติ กมฺมกาโร ภตฺตํ
อภฺตฺตฺตฺวา มุขํ วิทฺธาเลตฺตฺวา อุโปสถิกโก หุตฺวา วสนฺนฺจฺจํ
๑. ม. อัยฺ ปาโจ นตฺติ ฯ ๒. ม. ตฺตฺยเหเวกฺสฺส ฯ ๓. ม. อุปทตฺตกมฺมัม ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺวณฺณา หน้า ๖๕๐

คณฺตุวา นิปชฺชิตฺตสฺส อหฺหารปริกฺขิณกฺายสฺส รตฺตํ วาโต
กุปฺปี [๑] โส ปจฺจสฺสมเย กาลํ กตฺวา อุปฺพทฺตอุโปสถกมฺมนิสฺสนฺเทน
มหาวฏฺฏนีอฏฺฐวียํ นิโครธรฺกฺษเทวปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ โส
ตํ ปวตฺตํ อีสึนํ อารโจะสิฯ

อิสโย ตฺเมหฺหิ มยฺมํ พุทฺโธ ฐมฺโม สํโฆติ อสฺสุตฺตปฺพุทฺโธ
สวิตฺตํ (๒) อุปฺปนฺโน นฺ โข โลกํ พุทฺโธติ อาม ฆนฺเต
อุปฺปนฺโนติ อิทานิ กุหิ วัสตีติ สวตฺถิ นิสฺสาย เชตวเน
ฆนฺเตติ อีสโย ตฺภูจฺจ ตาว ตฺเมห มยฺมํ สตฺถารํ ปสฺสิสฺสามาติ
หฏฺฐตฺตฺฐา นิภฺษมิตฺวา อนฺนฺพฺพเพน โกสมฺพิณฺครํ ปาปฺปณฺีสุ (๓)
มหาเสฏฺฐจฺฉิโน อีสโย อากตา ติ ปจฺจกฺกมฺนํ กตฺวา เสว อมฺหากํ
ภิกฺขํ ฆนฺหนํ ฆนฺเต ติ นิมนฺเตตฺวา ปฺนทิวเส อีสฺสคณฺสฺส
มหาทานํ อทฺสฺ อีสโย ภูทฺชิตฺวาว กจฺฉามาติ ปุจฺฉีสุ (๔)
ฆนฺเต ตฺเมห อณฺณสฺมี กาลํ เอกํปี มาสํ เทวปี ตโยปี
จตฺตารปี มาเส วัสตีวาว(๕) กจฺฉล อิมสฺมี ปน วาเร หิโย
อากณฺตุวา อชฺเชว กจฺฉามาติ วทล กิ อิทนฺติ อาม
คหฺปตโย พุทฺโธ โลกํ อุปฺปนฺโน น โข ปน สกฺกา
ชีวิตนฺตฺราโย ชานิตฺุ (๖) เตน มยฺมํ ตฺริตา(๗) กจฺฉามาติ เตนหิ
ฆนฺเต มยฺมปี กจฺฉาม. อเมหฺหิ สทฺธิเยว กจฺฉถาติ ตฺเมห
๑. ม. เอตฺถนฺเตเร โสติ ทิสฺสติฯ ๒. ม. สวิตฺตาฯ ๓. ม. สมฺปาปฺปณฺีสุฯ
๔. ม. อาปฺปณฺีสุฯ ๕. ม. วนฺทฺโท นตฺถิฯ ๖. ม. วิทิตฺุฯ ๗. ม. ตฺริยาฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิกสุตตวณณา หน้า ๖๕๑

อคาริยา นาม มหาชนา (๑) ตักฺขณฺณ ตุมฺเห มยฺ ปุเรตฺรํ คมิตฺตํ สามาติ
นิกฺขมิตฺวา เอกกฺขณฺเน เทวปี ทิวสานิ อวสิตฺวา ตฺริตคฺคเมนฺเนว
สาวตฺถิ ปตฺวา เขตฺวานวิหาเร สตฺถุ สนนฺติกเมว อคฺคํสุ ฯ
สตฺถุ (๒)มฺรฺชฺชมฺมกถิ สุตฺวา สพฺเพว ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺณิสุ ฯ

เตปี ตโย เสฏฺฐิโน ปลฺลจฺหิ ปลฺลจฺหิ สกฺกฺสเตหิ
สปฺปิมนฺชฺชวณฺณิตาทีนิ เจว ปญฺญทฺถุลาทีนิ (๓) จ อาทาย โกสมพิโต
นิกฺขมิตฺวา อนฺนปพฺเพน สาวตฺถิ ปตฺวา เขตฺวาน สามนฺเต
ขนฺธาวาริ พนฺชิตฺวา สตฺถุ สนนฺติกิ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
ปฏฺธิสฺนฺธาริ กตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺตํ สุตฺถา ตินฺณํปี
สหายกานํ มฺรฺชฺชมฺมกถิ กเถสิ เต พลฺวโสมนฺสฺสชาตา
สตฺถาริ นิมนฺเตตฺวา ปฺนทิวเส มหาทานํ อทฺตํ ปฺนทิวเส
ทตฺวา (๔) ปฺนทิวเสติ เอว อพฺพตฺมาลํ ทตฺวา (๕) อมฺหากํ ชนปทํ
อากมนาย ปฏฺธิยฺฉิ เทธา ติ ปาทมฺมุเล นิปชฺชิสฺสุ ภควา
สุยฺยวาคาเร โข คหปตโย ตถาคตา อภिरมนฺตี ติ อาห ฯ
เอตฺตาวตา ปฏฺธิยฺฉา ทินฺนา นาม โหตีติ คหปตโย
สลลฺกฺขेतฺวา ทินฺนา โน ภควตา ปฏฺธิยฺฉาติ ทสพลํ
วนฺทิตฺวา นิกฺขมิตฺวา อนฺตรามคฺเค โยชเน โยชเน [๖] วิหาริ
๑. ม. มหาชญา ฯ ๒. ม. สตฺถุ ฯ ๓. ม. ปญฺญทฺถุลาทีนินิ ฯ
๔. ม. ปฺน นิมนฺเตตฺวา ฯ ๕. ม. ทตฺวา ฯ ๖. ม. เอตฺถนฺตเร จานตฺติ ทิสฺสตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุคณณา หน้า ๖๕๔

น เกพาธิปฺปาเยน อถโข อตฺถกามตฺยา หิตกามตฺยา ฯ
สามคฺคิการโก กิเรส ภิกฺขุ ตสฺมา(๑) เอตทโหสิ ยถา อิเม
ภิกฺขุ ภูทฺทณวิวาทฺ (๒) อารทฺธา น สกฺกา มยาปี อญฺเณนปี
ภิกฺขุณา สมคฺคา กาทฺ อปฺเปว นาม สเทวเก โลเก
อปฺปปฏิปฺคฺคโล ภควา สยฺ วา คนฺตฺวา อตฺตโน วา สนฺตํ
ปโกโกสาเปตฺวา เอเตสํ ภิกฺขุณฺํ ขนฺติเมตฺตาปฺปิตฺตํ สารณียํ
ชฺมมฺเทศนํ กเถตฺวา สามคฺคิ กเรยฺยา ติ อตฺถกามตฺยา
हितกามตฺยา คนฺตฺวา อโวจ ฯ

นยิเม ภิกฺขเว ชฺมมา สारณียาติ เหฏฺฐา กลลภณฺทณ-
วเสน เทสนา อารทฺธา อิมสฺมี จาเน น สारณียชฺมมา
อาคตาติ เอวมิทํ โกสมฺพิยสฺสุดํ ยถานุสนฺธินาว คตฺ โหติ ฯ
ตตฺถ สारณียาติ สริตฺตพฺพตฺตา อทฺธาเน อติกกนฺเตปี น
ปมฺสฺสิตพฺพา โย เต ชฺมเม ปฺุเรติ ตํ สพฺรหฺมจารินํ ปิยํ
กโรนฺตีติ ปิยกรณา ครุํ กโรนฺตีติ ครุกรณา สงฺกหาयाติ
สงฺกหณฺตฺถาย อวิวาทายาติ อวิวาทนฺตฺถาย สามคฺคิยาติ
สมคฺคภาวตฺถาย เอกีกาวายาติ เอกีกาวตฺถาย นินฺนानา-
กรณาย สํวตฺตนฺตีติ ภวานฺติ ฯ

เมตฺตํ ภายกมฺมนฺติ เมตฺตจิตฺเตน กตฺตพฺพํ ภายกมฺมํ ฯ
วจีกมฺมมโนกมฺเมสุปี เอเสว นโย อิมานิ ภิกฺขุณฺํ วเสน
๑. ม. ตสฺมาสุส ฯ ๒. ม. วิวาทํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โภสมพิทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๕๕

อาคตานิ คิหีสฺวปี ลพฺภนฺติ(๑) ภิกฺขุณฺโฬ หิ เมตฺตจิตฺเตน
อาภิสมาจาริกธมฺมานํ ปุรณํ เมตฺตํ กายกมฺมํ นามฯ คิหีนํ
เจตियวฺนฺทนฺตฺถาย โภชิวฺนฺทนฺตฺถาย สงฺฆนิมนฺตฺถาย กมฺนํ
โภจฺรคามํ (๒) ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐเจ ภิกฺขุ ทิสฺวา ปจฺจุคฺคมนํ
ปตฺตปฏิกฺคหณฺมํ อาสนปฺลยวปฺนํ อนุคฺคมนนฺติ เอวมาทิกํ
เมตฺตํ กายกมฺมํ นามฯ

ภิกฺขุณฺโฬ เมตฺตจิตฺเตน อาจารปฺลยตฺตสิทฺธิขาปทํ กมฺมภูจฺจาน
กถนํ ธมฺมเทศนา เตปฺปิฏกํ (๓) พุทฺธวจนฺติ(๔) เมตฺตํ วจิกมฺมํ
นามฯ คิหีนฺถจฺเจตियวฺนฺทนฺตฺถาย คจฺฉาม โภชิวฺนฺทนฺตฺถาย
คจฺฉาม. ธมฺมสฺสวณฺํ กริสฺสวณฺํ ทีปมาลาปฺปฺพฺพฺฐํ กริสฺสวณฺํ
ตีณฺนิ สฺจฺริตฺตานิ สฺมาทาย การสฺสวณฺํ(๕) สฺลาภคฺคตฺตาทีนํ ทสฺสวณฺํ
วสฺสวณฺํ ทสฺสวณฺํ อชฺช สงฺฆสฺสวณฺํ จตฺตาโร ปจฺจุเย ทสฺสวณฺํ.
สงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา ขาทนฺิยโกชฺชนิยาทีนํ(๖) สํวิทฺถ อาสนานิ
ปฺลยวเปถ ปานียํ อุปฏฺฐเปถ สยฺม(๗) ปจฺจุคฺคนฺตฺวา อาเนถ (๘)
ปฺลยวตฺตาสเน นิสฺสิทาเปตฺวา ฉนฺทชาตา อุสฺสาหชาตา(๘)
เวยฺยาวจฺจํ กโรธา ติอาทิกถนกาเล เมตฺตํ วจิกมฺมํ นามฯ

ภิกฺขุณฺโฬ ปาโต(๙) อุฏฺฐาย สรฺริรปฏฺธิขคฺคณํ เจตियงฺคณ-
๑. ม. ลพฺภนฺติเยว ฯ ๒. ม. คามํ ฯ ๓. ม. เตปฺปิฏกมฺปิ ฯ ๔. ม. อิตฺตทฺโท นตฺถิ ฯ
๕. ม. กริสฺสวณฺํ ฯ ๖. ม. ขาทนฺิยาทีนํ ฯ ๗. ม. สงฺฆํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา อาเนถ ฯ
๘. ม. อุสฺสาหชาตา ฯ ๙. ม. ปาโตว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุคควณณา หน้า ๖๕๖

วตฺตาทินี กตฺวา(๑) วิวิตฺตาสเน นิสีทิตฺวา อิมสุมี วิหารเ
ภิกฺขุ สุจี โหนฺตุ อเวรา อพฺยาปชฺฌา ติ จินฺตณํ เมตฺตํ
มโนกมฺมํ นามฯ คิหิณํ อยฺยา สุจี โหนฺตุ อเวรา
อพฺยาปชฺฌา ติ จินฺตณํ เมตฺตํ มโนกมฺมํ นามฯ

อาวิ เจว รโห จาติ สมฺมุขา จ ปรมฺมุขา จ ฯ
ตตฺถ นวกาณํ จีวรกมฺมาทิสฺสุ สหายภาวูปคมนํ(๒) สมฺมุขา เมตฺตํ
กายกมฺมํ นามฯ เถรานํ ปน ปาทโรวณฺวทฺทวิชนทานาทิเกทํปี(๓)
สพฺพิ สามิจิกมฺมํ สมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นามฯ อุกฺเขหิปี
ทฺุณฺนิกฺขิตฺตानํ ทารุณฺณทาทินํ เตสุ อวมณฺณํ อกตฺวา อตฺตโน(๔)
ทฺุณฺนิกฺขิตฺตानํ วิย ปฺฏิสามนํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ
นามฯ เทวตฺเถโร ติสฺสฺตฺเถโรติ เอวํ ปคฺคยฺห วจันํ สมฺมุขา
เมตฺตํ วจิกมฺมํ นามฯ วิหารเ อสนฺตํ ปน ปฺฏิปฺุจฺจนฺตฺสฺส(๕)
กฺุหิ(๖) อมฺหากํ เทวตฺเถโร อมฺหากํ ติสฺสฺตฺเถโร กทา นุ
โฆ อากมฺิสฺสฺตฺติติ เอวํ มฺมายนวจันํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ วจิกมฺมํ
นามฯ เมตฺตาสิเนหฺสินิทฺุธานี ปน นยฺนานิ อุมฺมิเสตฺวา
สุปฺสนฺเนน มฺุเขน โอิโลกนํ สมฺมุขา เมตฺตํ มโนกมฺมํ
นามฯ เทวตฺเถโร ติสฺสฺตฺเถโร อโรโค โหตุ อปฺปาปาโชติ
สมฺนฺนาหฺรณํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ มโนกมฺมํ นามฯ

- # ๑. ม. จ กตฺวา ฯ ๒. ม.สหายภาวูปคมนํ ฯ
- # ๓. ม. ปาทโรวณฺวทฺทวิชนทานาทิเกทํปี ฯ ๔. ม. อตฺตนา ฯ
- # ๕. ม. ปฺริปฺุจฺจนฺตฺสฺส ฯ ๖. ม. อยฺ ปาโ จ นตฺถิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิทสุตฺตวณฺณนา หน้า ๖๕๗

ลาภาติ จีวราทโย ลทฺฐปฺปจฺจยา ชมฺมิกาติ กุหนาทีเกทํ
 มิจฺฉาชีวํ วชฺเชตฺวา ชมฺเมน สเมน ภิกฺขวาจริยวตฺเตน
 อุปฺปนฺนา อนฺตมโส ปตฺตปริยาปนฺนมตฺตมฺปีติ ปจฺฉิมโกฎฺฐิยา
 ปตฺเต ปริยาปนํ ปตฺตสฺส อนฺโตคตํ ทวตฺติกฏฺฐุภิกฺขา-
 มตฺตํปี(๑) อปฺปฏิวิกตฺตโกถีติ เอตฺถ เทว ปฏิวิกตฺตา(๒) นาม
 อามิสฺปฏิวิกตฺตํ ปุคฺคลปฏิวิกตฺตํ จ ตตฺถ เอตฺตํ ทสฺสามิ
 เอตฺตํ น ทสฺสามิ ติ เอวํ จิตฺเตน วิภินฺ อามิสฺปฏิวิกตฺตํ
 นามฯ อสฺกสฺส ทสฺสามิ อสฺกสฺส น ทสฺสามิ ติ เอวํ จิตฺเตน
 วิภินฺ [๓] ปุคฺคลปฏิวิกตฺตํ นามฯ ตทฺถยฺปิ อกตฺวา โย
 อปฺปฏิวิกตฺตํ ภูณฺชติ อยํ อปฺปฏิวิกตฺตโกถี นามฯ

สีลวณฺเตหิ สพฺรหฺมจาริหิ สาธารณโกถีติ เอตฺถ สาธารณ-
 โภกิโน อิทํ ลกฺขณํ ยํ ยํ ปณฺตีตํ ลกฺขติ ตํ ตํ เนว ลาเภน
 ลาภํ ชีคีสฺนามุเขน (๔) คิหิณํ เทติ น อตฺตนา ปรีภุณฺชติ
 ปฏิกฺคณฺหนโตว สฺเมน ชารณํ โหตุติ กเหตุวา คณฺที
 ปหริตฺวา ปรีภุณฺชิตพฺพิ สงฺฆสฺนตํ วิย ปสฺสติ ฯ

อิมํ (๕) ปน สารณียชฺมมํ โภ ปุเรติ โภ น ปุเรตีติ ฯ
 ทสฺสีโล ตาว น ปุเรติ น หิ ตสฺส สนฺตํ สีลวณฺตา
 คณฺหนตีติ(๖) ปรีสุทฺทสีโล ปน วตฺตํ อชฺฉนฺเตนโต ปุเรติ ฯ

๑. ม. ทวตฺติกฏฺฐุ... ฯ ๒. ม. ปฏิวิกตฺตานี ฯ ๓. ม. เอตฺถนฺตเร ปนาติ ทิสฺสติ ฯ
 # ๔. ม. ชีคีสฺนามุเขน ฯ ๕. ม. อิทํ ฯ ๖. ม. คณฺหนติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกุณณา หน้า ๖๕๘

ตตุริท วตฺตํ โย หิ โอทิสกํ(๑) กตฺวา มาตุ วา ปิตุ
 วา อจฺริยฺอุปชฺฌายาทีนํ วา เทติ โส ทาทพฺพํ เทติ (๒) ฯ
 สารณียชฺรมโม(๓) ปนสฺส น โหติ ปฺลิวชฺชคฺคณฺ[๔] นาม โหติ
 สารณียชฺรมโม หิ มุคฺตปฺลิวชฺชเสว วฏฺฏติ เตน ปน
 โอทิสฺสํ เทนฺเตน กิลานกิลานฺฐปฺภูจฺจากอากนฺตฺกมิกานํ เจว
 นวปพฺพิชิตสฺส จ สงฺฆมาฏิปตฺตคฺคหณฺ อชานนฺตสฺส ทาทพฺพํ ฯ
 เอเตสํ ทตฺวา อวเสสํ เถราสนโต ปฺภูจฺยา โถกํ โถกํ อทตฺวา
 โย ยตฺตํ กณฺหาติ ตสฺส จ (๕) ตตฺตํ ทาทพฺพํ อวสิฏฺเฐ
 อสฺติ ปฺน ปิณฺฑาย จริตฺวา เถราสนโต ปฺภูจฺยา ยํ ยํ
 ปณฺธิตํ ตํ ตํ ทตฺวา เสสํ ปรีกฺขชิตพฺพํ (๖) สีลวณฺเตหิ ติ เอวํ (๖)
 วจนโต อสีลสฺส(๘) อทาทตฺปิ วฏฺฏติ ฯ

อัย ปน สารณียชฺรมโม สฺสติกฺขิตาย(๙) ปรีสาย อปุโร(๑๐)
 โหติ สิกฺขิตาย(๑๑) หิ ปรีสายปี (๑๑) โย อญฺญโต ลภติ โส น
 กณฺหาติ อญฺญโต อลภนฺโตปี ปมาณเมว (๑๒) กณฺหาติ น อติเรกํ ฯ
 อัย จ ปน สารณียชฺรมโม[๑๓] ปฺนปฺปฺนํ ปิณฺฑาย จริตฺวา
 ลทฺธํ ลทฺธํ เทนฺตสฺสาปี ทฺวาทสฺหิ วสฺเสหิ ปฺรูติ น ตโต

- # ๑. ม. โอทิสฺสํ ฯ เอวมฺปรีปี ฯ ๒. สී. เทตฺ ฯ ๓. ม. สารณียชฺรมโม ฯ เอวมฺปรีปี ฯ
- # ๔. ม. เอตฺถนฺตเร นามาทิ ทิสฺสติ ฯ ๕. ม. จสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ ๖. ม. ปรีกฺขชิตพฺพํ ฯ
- # ๗. ม. เอวํ สทฺทฺโท นตฺถิ ฯ ๘. ม. ทฺสฺสสีลสฺส ฯ ๙. ม. สฺสติกฺขิตาย ฯ ๑๐. ม. สฺปุโร ฯ
- # ๑๑. ม. โน อสิกฺขิตาย ปรีสาย สฺสติกฺขิตาย หิ ปรีสาย ฯ ๑๒. ม. ปมาณยฺตฺตเมว ฯ
- # ๑๓. ม. เอตฺถนฺตเร เอวณฺติ ทิสฺสติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิกสุตตวณณนา หน้า ๖๕๕

โอรัง สเจ หิ ทวาทสเมปี วสุเส สารณียธมมปุรโก
 ปิณฑปาตปุริ ปตตัง อาสนสาตายั จเปตวา นหายิตุ คจจติ ฯ
 สงฆตเถโร จ กสเสโส ปตโตติ สารณียธมมปุรกสสาติ
 วุตเต อหารถ นนติ(๑) สพพัง ปิณฑปาตัง วิจารตวา
 ภูชิตวา(๒) รัตตปตตัง จเปติ อถ โส(๓) ภิกขุ รัตตปตตัง(๓) มยหัง
 อเสเสตวา ปริภุชชีสู ตี โทมมนสสัง อุปปาเทติ สารณียธมโม
 ภิกขุชติ ปุน ทวาทส วสุธานี ปุเรตพโพ โหติ ติตถียปริวาส-
 สทิสโส เหส สกั กณเฑ ชาเต ปุน ปุเรตพโพ(๔) โย ปน ลาภา
 วต เม สุลทัง วต เม ยสุส เม ปตตคคัง อนาปุจจวา
 สพพหมจारी ปริภุชชุนตี ตี โสมมนสสัง ชเนติ ตสส ปุณโณ
 นาม โหติ ฯ

เอวัง ปุริตสารณียธมมสส ปน เนว อีสสา น มจจริย
 โหติ [๕] มนุสสานัง ปีโย โหติ สุลภจโย(๖) ปตตคคตมสส
 ทิพยมานังปี น จียติ ภาชนียภณญจจเน อคคภณญัง ลภติ
 ภเย วา ฉาตเถ วา ปตเต(๗) เทวตา อุตฺตูกัง อापชชุนตี ฯ
 ตตฺริมานิ วตถุณี ฯ

เสลา (๑) คิริวาสิติสุตเถโร กิร มหาคิริคามัง อุปนิสสาย

- # ๑. ม. อหารถ นนติ ฯ ๒. ม. ภูชิตวา จ ฯ ๓. ม. อถ โส ภิกขุ รัตตปตตัง
- # ทิสวา ฯ ๔. ม. ปุเรตพโพ ฯ ๕. ม. เอตถนุตเร โสติ ทิสุตติ ฯ
- # ๖. ม. สุลภจโย ฯ ๗. ม. สมปตเต ฯ ๘. สี่. โลณ... ฯ ๙. ม. เลณ... ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณฺณา หน้า ๖๖๐

วสฺติ ปญฺญาส มหาเถรา นาคทีปํ เจตฺติย วนฺทนฺตถาย
 คจฺจนฺตา คิริคามํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา กิณฺจิ อลภิตฺวา (๑)
 นิกฺขมฺีสุ เถโร ปวิสฺนุโต เต ทิสฺวา ปุจฺฉิ ลทฺธํ
 ฆนฺเต ติ วิจริมฺหา อวฺุโสติ โส อลทฺธภาวํ ฌตฺวา อาห
 ยวาทํ ฆนฺเต อากจฺฉามิ ตาว อิเชว โหถา ติ มยํ
 อวฺุโส ปญฺญาสชฺชา ปตฺตเตมฺนมนตฺตํปี น ลภิมฺหาติ ฆนฺเต
 เนวาสิกา นาม ปฏฺิพฺลา โหนฺติ อลภฺนฺตาปี ภิกฺขจาจาร-
 มคฺคสฺภาวํ(๒) ชานนฺตีติ เถรา อากมฺีสุ เถโร คามํ
 ปาวีสิ ทฺุรเคเหเยว มหาอุปาสิกา ชีรภตฺตํ สชฺเชตฺวา เถริ
 โอโลกยมาณา จิตา เถรสฺส ทฺวาริ สมฺปตฺตสฺเสว ปตฺตํ
 ปุเรตฺวา อทาสิ โส ตํ อาทาย เถรานํ สนฺตํกํ คนฺตฺวา
 คณฺหถ ฆนฺเต ติ สจฺจตฺเถริ อาห เถโร อเมฺหหิ เอตฺตเกหิ
 กิณฺจิ น ลทฺธํ อยํ สีฆเมว กเหตฺุวา อากโต กิ นฺุ ชฺโขติ
 เสสํนํ มุจํ โอโลกสิ เถโร โอโลกนากาเรเนว ฌตฺวา
 ฆนฺเต ชฺมเมน สเมน ลทฺธปิณฺฑทปาโต นิกฺกุกฺกจฺจา คณฺหถาติ
 อาทิโต ปฏฺุจาย สพฺเพสํ ยาวทตฺถํ ทตฺวา อตฺตนาปี
 ยาวทตฺถํ ภูณฺชิ ฯ

อถ นํ ภตฺตกิจฺจาวसानํ เถรา ปุจฺฉีสุ กทาวฺุโส
 โลกุตฺตรชฺมมํ ปฏฺิวิชฺฉิ ติ นตฺถิ เม ฆนฺเต โลกุตฺตรชฺมโมติ ฯ
 # ๑. ม. อลทฺธา ฯ ๒. ม. ...มคฺคสฺภาวํ ฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิกสุตตวณณนา หน้า ๖๖๑

ฉานลาภีติ อาวุโสติ เอตปี เม ฆนเต นตถิติ นนุ อาวุโส
ปาฎิหาริยนติ สารณียชมโม เม ฆนเต ปุริโต ตสส เม
ชมมสส ปุริตกาลโต ปฏุจาย สเจ ภิกขุสทสสี (๑) โหติ ปตตคตัง น
ชียตีติ สาธุ สาธุ สปุริส อนุจณวิภิมิหิ คุยหนติ ฯ
อิหิ ดาวสส (๒) ปตตคตัง น ชียตีติ เอตถ วตถุ ฯ

อยเมว(๓) ปน เถโร เจตियปพพเต คิริภณชมหาปุชาย ทานฐจัน
คนตวา อิมสมี ทาน (๔) ที วรภณชนุ ตี ปุจณติ เทว สาฎกา
ฆนเตติ เอเต มยหิ ปาปุณิสสนตีติ ตัง สุตวา อมจโจ
รณโณ อาโรเจติ เทว (๕) ทหโร เอว วทตี ตี ทหรสเสว จิตตัง
มหาเถรानัง ปน สุขุมสาฎกา วฎฐนตีติ วตวา มหาเถรानัง
ทสสามิ ตี จเปลิ ตสส ภิกขสงฆเม ปฎิปาฎิยา จิตเต เทนตสส
มตถเก จปีตาปี เทว (๖) สาฎกา หตถัง นาโรหนติ อญเเว
อาโรหนติ ทหารสส ทานกาเล ปน หตถัง อารุพพา ฯ
โส ตสส หตถे จเปตวา อมจจสส มุขัง โอลเกนุโต(๗) ทหริ
นีสีทาเปตวา ทานัง ทตวา สงฆัง วิสสชเชตวา ทหรสส สนติเก
นีสีทิตวา กทา ฆนเต อิมิ ชมมิมิ กทา(๘) ปฎิวิชฆิตถา ตี อาห ฯ
โส ปรียาเยนปี อสนตัง อวทนุโต นตถิ มยหิ महाराज
โลกุตตรชมโม ตี อาห นนุ ฆนเต ปุพเพ(๙) อวจตุถาติ ฯ

๑. ม. ภิกขุสทสสี ฯ ๒. ม. ดาว ฯ ๓. ม. อยเมว ปน ฯ ๔. ม. จานे ฯ
๕. ม. เอโก ฯ ๖. ม. เต ฯ ๗. ม. โอลเกตวา ฯ ๘. ม. กทา ฆนเต อิมิ
ชมมิมิ ฯ ๙. ม. ปุพเพว ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๖๒

อาม มหาราช สารณียชมมปุรโก อหิ คสส เม ชมมสส
ปุตกาลโต ปฏจาย ภาษนียฎจाने (๑) อคคกณท์ ปาปฎนาตีติ ฯ
สาธุ สาธุ ฆนเต อนุจณวิกมิต์ ตุมหากนติ วนุทิตวา
ปกกามีติ(๒) อิทิ ภาษนียฎจाने อคคกณท์ ปาปฎนาตีติ เอตุถ
วตุถ ฯ

จณฐาลตีสสภเย (๓) ปน ภาตคามวาสิโน นาคตุเถรียา
อนาโรเจตวาว ปกกมีสุ (๔) เถรี ปจจฐสมเย (๕) อติวีย อปป์-
นิกุโฆโส คาโม. อุปฐาเรถ ตาวา ตี ททริกขุณิโย อาห ฯ
ตา กนตุวา สพุเพสั คตภาวิ ฉตวา อาคมม เถรียา
อาโรเจตุ์ सा सुตวา มา ตุมเมห เตสั คตภาวิ จินตยิตถ
อตุตโน อุทเทสปริปฎจนา โยนิโสมนสิกาเรสุเยว โยคั กโรธาคี
วตุวา ภิขษาจารเวลาย ปารุปีตวา อตุตทวาทสมา อฎวิทวारे(๖)
นิโครธรฎกขมุเล อฎจาสี รุกเข อธิวตุถา เทวตา ทวาทสนัน(๗)
ภิขุณินัน ปิณฐปาตัง ทตุวา อยเย อณตตุถ มา คจณถ
นิจัจ อีเชว เอธา ตี อาห เถรียา ปน กนิฎฐภาตา
นาคตุเถโร นาม อตุถิ โส มหนุตัง ภิย น สกกา
อิธ ยาเปตุ์ ปรีตีร์ คมิสสามาติ อตุตทวาทสโมว อตุตโน
๑. ม. ภาษนียภณฎจाने ฯ เอวมุปรีปี ฯ ๒. ม. ปกกามี ฯ
๓. สี่. จณฐาลตีสภเย ฯ ม. พุราหุณตีสสภเย ฯ ๔. ม. ปลายีสุ ฯ
๕. ม. ปจจฐกาลे ฯ ๖. ม. คามทวारे ฯ ๗. ม. ทวาทสนันปี ฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิกสุตตวณณา หน้า ๖๖๓

วสนภูจนา นิกุขนุโต เถรี ทิสวา คมิสสามิ ตี ภาตคามิ
อากโต เถรี เถรา อากตา ตี สุตวา เตสิ สนุติกั กนุตวา
กี อยยาติ ปุจนิ โส ตั ปวตตี อากิจิ सा อชช
เอกทิวสิ วิหารเ วสิตุวา เสว(๑) คมิสสตา ตี อาก เถรา
วิหาริ อากมีสุ ฯ

เถรี ปุนทิวเส รุกขมูเล ปิณฑาย จริตุวา เถรี
อุปสงกมิตุวา อิมิ ปิณฑปาตัม ปริภุชชตา ตี อาก เถโร
วภูสิสสติ เถรี ตี วตุวา ตุมหิ อภูจาสิ ฐมมิโก ตาตา
ปิณฑปาโต กุกกุจจิ อกตุวา ปริภุชชตาติ วภูสิสสติ
เถรีติ सा ปตตัม กเหตุวา อากาเส จิปี ปตโต อากาเส
อภูจาสิ เถโร สตตตตาลมตเต จิตปี ภิกุขุณีภตตเมว(๒) วตุวา
ภยิ นาม สพุพกาล (๓) น โหติ ภเย วุปสนุเต อริยวสิ
กถมาโน โภ ปิณฑปาติกภิกุขุณีภตตัม (๔) ภูชิตตุวา วิติ-
นามยิตถาติ จิตเตน อนูวตติยมาโน สนมมภิกุ น สกุขิสสามิ
อุปปมตตุวา โหถ เถริโย ตี มคคัม อารุหิ ฯ

รุกขเทวตาปี สเจ เถโร เถริยา หตุถโต ปิณฑปาตัม
ปริภุชชิสสติ น ตัม นีวตเตสสามิ (๕) จินตยมานา จตุวา เถรสส
คมนั ทิสวา รุกขา ออรุช ปตตัม ภนเต เทถาติ ปตตัม

๑. ม. เสว ฯ ๒. ม. ภิกุขุณีภตตเมว เถรีติ ฯ ๓. ม. สพุพกาลิ ฯ

๔. ม. ปิณฑปาติก... ฯ ๕. ม. น ตัม นีวตเตสสามิ สเจ ปน น ปริภุชชิสสติ

นีวตเตสสามิติ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยฆมกคควณณา หน้า ๖๖๔

คเหตุวา เถรี รุกขมูถึเยว(๑) อาเนตฺวา อาสนํ ปญญาเปตฺวา
ปีณฺทปาดํ ทตฺวา กตภตฺตกิจฺจํ ปฏฺยิณฺถํ กาเรตฺวา ทฺวาทส-
ภิกฺขุณีโย ทฺวาทสภิกฺขุ(๒) สตฺตฺวาสุสานิ อฺปฺภุจฺหิ อิทํ เทวตา
อุสฺสํ อปชฺชนตีติ เอตฺถ วตฺถุ ตตฺร หิ เถรี สารณีย-
ธมฺมปุริกา อโหสิ ฯ

อกฺขณฺทานิ ตาทีสุ ยสฺส สตฺตฺสฺ อปตฺติกฺขนฺธสฺ อาทิมฺหิ
วา อนฺเต วา สิग्ขาปทํ ภินฺนํ โหติ ตสฺส สีลํ ปริยฺนเต
ฉินฺนสาฎฺโถ วิย ขณฺทํ นาม ฯ ยสฺส ปน เวมฺขณฺเ ภินฺนํ
ตสฺส เวมฺขณฺเ ฉิทฺทสาฎฺโถ(๓) วิย ฉิทฺทํ นาม โหติ
ยสฺส ปน ปฏฺยิปาฏิยา เทว ตีณิ ภินฺนานิ ตสฺส ปฏฺยิขิ
วา กุจฺฉิยํ วา อฺภูจฺฉิเตน วิสภาควณฺเณน กาพรตฺตาทินํ
อณฺตรวณฺเณกาวิ วิย สพลํ นาม โหติ ยสฺส(๔) อนฺตรนฺตรรา
ภินฺนานิ ตสฺส อนฺตรนฺตรรา วิภาคพิณฺทุจฺฉิรรา กาวิ วิย
กมฺมาลํ นาม โหติ ยสฺส ปน สพฺเพน สพฺพิ อภินฺนานิ
ตสฺส ตานิ สีลานิ อขณฺทานิ อจฺฉินฺทานิ อสพลานิ
อกมฺมาसानิ นาม โหติ ตานิ ปเนตานิ ตณฺหาทาสพฺยโต
โมเจตฺวา ภูชิสฺสภาวกรณโต ภูชิสฺसानิ พุทฺธาทีหิ วิญฺญุหิ
ปสฺสจฺจตฺตา วิญฺญุปฺปสฺสจฺจานิ ตณฺหาทีภูจฺฉิหิ(๕) อปรามฺภูจฺจตฺตา อิทํ
๑. ม. รุกขมูถึเยว ฯ ๒. ม. ทฺวาทส จ ภิกฺขุ ฯ ๓. ม. ฉิทฺทสาฎฺโถ ฯ
๔. ม. ยสฺส ปน ฯ ๕. ม. ตณฺหาทีภูจฺฉิหิ ฯ

*เล่มที่ ๘ โสสมพิกสุตตวณฺณนา หน้า ๖๖๕

นาม คฺวั อปฺนุณฺปุพฺโพ ทิ เกนจิ ปฺรามกฺขฺจฺ อสฺกฺกฺญฺเยยฺยตฺตา
จ อปฺรามกฺขฺจฺ อฺปจฺรสมาริ วา อฺปฺปนาสมาริ วา
ลํวตฺตยฺนฺตฺติ สมาริ ลํวตฺตนิกาณิตี วุจฺจนฺติ ลีลสฺมาณฺณคฺโต
วิหฺรตีติ เตสุ เตสุ ทิสฺสาภาเคสุ วิหฺรนฺเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ
สฺมานภาวุปกคฺลโล วิหฺรติ โสตาปฺนฺนาทีนฺนหิ ลีล
สมุทฺทนฺตเรปี เทวโลเกปี วสฺนฺตानํ อณฺเณลํ โสตาปฺนฺนาทีนํ
ลีเลน สฺมานสฺมานเมว(๑) โหติ นตฺถิ มคฺคลีเลน(๒) นานตฺตํ ตํ
สนฺธาเยตํ วุคฺคํ ฯ

ยายํ ทิฏฺฐีติ มคฺคสมฺปยุตฺตา สฺมมาทิฏฺฐิ อริยฺยาติ
นิทฺโทสา นิยฺยาตีติ นิยฺยานิกา ตกฺกรสฺสาติ โย ตถาการิ
โหติ ทฺกขฺกฺขยฺยาติ สพฺพทฺกขฺยตฺถํ ทิฏฺฐิสฺมาณฺณคฺโตติ
สฺมานทิฏฺฐิภาวํ อฺปกฺโต หุตฺวา วิหฺรติ อคฺคนฺติ เชฏฺฐกํ
สพฺพโคปานสิโย สงฺกณฺหาตีติ สงฺกาหิกํ สพฺพโคปานสินํ
สงฺฆาญฺจํ กโรตีติ(๓) สงฺฆาญฺจิกํ อตฺถโถ ยทิทํ กุญฺญติ ยํ
เอตํ กุญฺจาการกณฺณิกาสงฺฆาตํ กุญฺจํ นามฯ ปฺญญฺกมิกาทิปาสาทา
หิ กุญฺจทฺทฺชาว ติฏฺฐนฺติ ตสฺมี ปติเต มตฺตํ อาทิ กตฺวา
สพฺเพ เต (๔) ปตฺนฺติ ตสฺมา เอวมาห เอวเมว โขติ ยถา
กุญฺจํ กุญฺจาการสฺส เอวํ อิมํ(๕) สารณิยธฺมมานํ ยา อัย
๑. ม. สฺมานเมวฯ ๒. ม. คฺคลีเลฯ ๓. ม. กโรตีติ สงฺฆาญฺจิกํ ฯ
๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิฯ ๕. ม. อิมํปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกควณณนา หน้า ๖๖๖

อริยา ทิฏฺฐิ สทา อคฺคา จ สงฺกาหิ จ สงฺกาหิกา(๑)

จาติ ทฏฺฐพฺพา ฯ

กถณฺจ ภิกฺขเว ยายิ ทิฏฺฐิตฺติ เอตฺถ ภิกฺขเว ยา อัย
โสตปาตฺติมคฺคทิกฺกฺขิ อริยา นียฺยานิกา นียฺยาติ(๒) ตกฺกรสฺส
สมฺมา ทุกฺขกฺขยฺยาติ วุตฺตา สทา กถิ เถน การณฺน
นียฺยาตฺติ อตฺโถ ปริยฺภูจฺจิตฺโตว วา(๓) โหตีติ เอตฺตาวตฺตปิ
ปฺริยฺภูจฺจิตฺโตเยว นาม โหตีติ อตฺโถ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ
สุปฺนิหิตํ เม มานสนฺติ มยฺหิ จิตฺตํ สฺสฺสุจฺจ จปิตํ สจฺจํ
โพชฺชาติ จตฺนํ สจฺจํ โพชนตฺถาย อริยนฺตฺวาทีสุ ตํ
ถาณิ ยสฺมา อริยานํ โหติ น ปฺนุชฺชนานํ ตสฺมา อริยนฺติ
วุตฺตํ เยสํ ปน โส (๔) โลกุตฺตรมฺโมปิ อตฺถิ เตสํเยว โหติ
น อณฺเวสํ ตสฺมา โลกุตฺตรนฺติ วุตฺตํ ปฺนุชฺชนานํ ปน
อภาวโต อสาธารณิ ปฺนุชฺชนเนหิติ วุตฺตํ เอสฺว นโย
สพฺพวาเรสุ ฯ

ลภามิ ปจฺจตฺตํ สมถนฺติ อตฺตโน จิตฺเต สมถิ ลภามิติ
อตฺโถ นินฺพฺพุตฺติยฺปิ เอสฺว นโย เอตฺถปิ สมโถ จ(๕)
เอกคฺคตา นินฺพฺพุตฺติ กิเลสฺวปฺสโม ฯ

ตถารูปาย ทิฏฺฐิยาติ เอวารูปาย โสตปาตฺติมคฺคทิกฺกฺขิยา ฯ
๑. ม. สงฺกาหิ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. ว ฯ ๔. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
๕. ม. อิติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โภสมฺพิกสูตตวณฺณนา หน้า ๖๖๗

ชฺมมตยาติ สภาเวน ชฺมมตา เอสาติ สภาโว เอส ฯ

วฺภูจฺฉานํ ปญฺญาตตีติ สงฺฆกมฺมวเสน วา เทสฺนายน วา
วฺภูจฺฉานํ ทิสฺสติ อริยฺสาวโก หิ อาปตฺตี อาปชฺชนฺโต
ครุกาปตฺตีสุ กุฏฺฐิการสทิสฺ ลหฺวกาปตฺตีสุ สหเสยฺยาทิสทิสฺ
อจิตฺตกาปตฺตีเยว อาปชฺชติ ตํปี อสฺลจิจฺจ โน สฺลจิจฺจ อาปนฺนํ
น ปฏฺิจฺฉาเทติ ตสฺมา อถ โข นํ ชิปปเมวาทิอาทิมาย ฯ

ททโรติ ตฺรุโณ กุมาโรติ น มหฺลลโก มนฺโทติ
จกฺขุโสตาทีนํ(๑) มนฺทตายน มนฺโท อุตฺตฺตฺตฺนเสยฺยโกติ อติทฺทรตายน
อุตฺตฺตฺตฺนเสยฺยโก ทกฺขิณฺเนน วา วาเมน วา ปสฺเสน สยิตฺตุ
น สกฺโกติ (๒) องฺการํ อกฺกมิตฺตวาติ อิตฺ อจิตฺ จ ปสฺสริเตน
หตฺถเณน วา ปาเทน วา สฺมุติตฺตวา เอวํ สฺมุสนฺตํ ปน
มนฺุสฺसानํ น สีนํ หตฺถโถ จิรายติ(๓) ฯ ตทาปี เอกจฺเจน(๔)
หตฺถเณน องฺการํ กเหตุวา ปริวตฺตมาณา ทูรมฺปิ กจฺฉนฺติ ฯ
ททฺรสฺส ปน หตฺถปาทา สฺมุมาลา โหนฺติ โส สฺมุจฺจมตฺเตเนว
ทฺยหฺมานอ จิริติ สทฺทํ กโรนฺโต ชิปปํ ปฏฺิสฺสฺสทฺติ ตสฺมา
อิชฺ ททโรว ทสฺสิโต มหฺลลโกว (๕) ทฺยหฺนฺโต อธิวาเสติ ฯ
อัย ปน อธิวาเสตฺตุ น สกฺโกติ ตสฺมาปี ททโรว
ทสฺสิโต เทเสตฺติ อาปตฺติปฏฺิกฺคาหเก สภาคปฺคฺคฺเล สติ
๑. ม. จกฺขุโสตาทีนํ ฯ ๒. ม. น สกฺโกตตีติ อตฺถโถ ฯ ๓. ม. ฌายติ ฯ
๔. ม. ตถา หิ เอกจฺเจ ฯ ๕. ม. มหฺลลโก จ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๖๘

เอกทิวสั วา รตตี วา อนธิวาเสตุวา รตตี จตุรงเคปี ตเมว(๑)

สภาคภิกขุโน วสนภูจจัน คนตุวา เทเสติเยว ฯ

อุจจาวจानीติ อุจจनीจानी กี้กรณียानीติ กี้ กรโรมีติ เอว
 วตุวา กตตพพกมมานิ ตตถ อุจจกมมานิ(๒) นาม จีวรสุส
 กรณั รัชนั เจติเย วา กมมัม(๓) อุโปสธาคารเจติยมรโพธิมเรสุ
 กตตพพกมมนติ เอวมاتیนิ (๔) อวจกมมัม นาม ปาทโชน-
 มกขนาทิกุททุกกมมัม อถวา เจติเย สุธากมมาทิกิ อุจจกมมัม
 นามฯ ตตถเวว กสาวปจจนอุทกทานยนโกจจนกรณนิสเสณิพนุชนาทิกิ (๕)
 อวจกมมัม นามฯ อุตฺตูกกมาปนุโน(๖) อุตฺตูกกภาว กตตพพ(๗)
 ปฏูปนุโน โหติ ตัพพปาเปกโข โหตีติ พหลปตฺถโน โหติ ฯ
 ถมกถจ อาลุมปตีติ(๘) ตินถจ อาลุมปมานา ขาทติ วจจนถจ
 อปจินาตีติ(๙) วจจนถจ อปโลเกติ ตฺรณวจจนา ทิ คาวิ อรณฺเณ
 เอกโต อากตฺติ วจจนกัม เอกสุมี จาเน นิปนฺนํ ปหาย ทูรํ น
 กจจนติ วจจนกสฺส อาสนนุญจाने จรमानา ตินถํ อาลุมปิตฺวา
 คีวํ อุกฺขิปิตฺวา เอกนตฺตํ วจจนกเมว จ วิโลเกติ เอวเมว
 โสตาปนุโน อุจจาวจानी กี้กรณียानी กรโรนโต ตนฺนินุโน
 โหติ อสตีลปฺรโก ตัพพพจจนุโท พหลปตฺถโน หุตฺวาว กรโรติฯ
 ตตฺธีรํ วัตถุ ฯ

- # ๑. ม. ตเม ฯ ๒. ม. อุจจกมมัม ฯ ๓. ม. สุธากมมัม ฯ ๔. ม. เอวมาทิกิ ฯ
- # ๕. สี่. กสาวสียจนอุทกทานโกจจนกรณนิสเสณิพนุชนาทิกิ ฯ
- # ม. ...นียุสาสนพุชนาทิกิ ฯ ๖. ม. อุตฺตูกกมาปนุโน โหตีติ ฯ ๗. ม. กตตพพตฺติ ฯ
- # ๘. ม. อาลุมปตีติ ฯ เอวมุปริปิ ฯ ๙. ม. อปจินาตีติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โภสมพิกสุตตวณณนา หน้า ๖๖๕

มหาเจติเย กิร สุชากรมเม กรียมานเ เอโก อริยสาวโก
 เอเคน หตุเถน สุชาภาชนนญ(๑) เอเคน กุจัน คเหตฺวา สุชากรมม
 กริสฺสามิตี เจติยฺจฺจัน (๒) อารุโพห เอโก กายทพฺหิพฺหุโล
 ภิกฺขุ คนฺตฺวา เณรสฺส สนฺติเก อญฺจาสี เถโร อญฺจสฺมี
 อติปปลฺโย (๓) โหตีติ ตสฺมา จานา อญฺจัน จานัน คโต โสปี
 ภิกฺขุ ตตฺถเว อคมาสี เถโร ปฺน อญฺจัน จานนฺติ ฯ
 เอวํ กติปฺยญฺจเนน อากตํ สปฺปริส มหนตํ เจติยฺกณฺณํ กิ
 อญฺจสฺมี จาเน โโอกาถํ น ลกธา ตี อาห น อิตโร
 ปกฺกามีติ (๔) ฯ

พลตาย สมฺนฺนาคโตติ พเลน สมฺนฺนาคโต อตฺติ-
 กตฺวาติ(๕) อตฺติกภาวํ กตฺวา อตฺติโก หุตฺวา(๖) มนสิกตฺวาติ
 มนสฺมี กริตฺวา สพฺพเจตสา สมฺนฺนาหริตฺวา(๗) อปฺปมตฺตกมฺปิ
 วิกฺเขปํ อกโรนฺโต สกลจิตฺเตน (๘) สมฺนฺนาหริตฺวา โอิหิตโสโตติ
 จปีตโสโต อริยสาวกา หิ ปิยชฺมมฺสฺสวนา โหนฺติ ชฺมมฺสฺสวณฺ(๙)
 คนฺตฺวา นิทฺทายมานา วา เยน เกนจิ(๑๐) สทฺธิ สลฺลปฺมานา วา
 วิกฺขิตฺตจิตฺตา วา น นิสีทฺนฺติ อถโข อมตํ ปรีกฺขณฺตฺวา
 วิย อติตฺตาว โหนฺติ ชฺมมฺสฺสวเนน อถ อรฺณฺ(๑๑) อุกฺกจฺจติ ตสฺมา
 เอวมาห ฯ

- # ๑. ม. สุชาภาชนัน ฯ ๒. ม. เจติยงกณัน ฯ ๓. ม. สติ ปปลโย ฯ
- # ๔. สී. ตทา อิตโร ปกฺกามีติ ฯ ๕. ม. อตฺถิ กตฺวาติ ฯ ๖. ม. หุตฺวาติ อตฺถิ ฯ
- # ๗. ม. สมฺนฺนาหริตฺวาติ ฯ ๘. สී. สพฺพจิตฺเตน ฯ ๙. ม. ชฺมมฺสฺสวณฺคํ ฯ
- # ๑๐. ม. เยน เกนจิ ฯ ๑๑. ม. อถ อรฺณฺ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกาวกคณา หน้า ๖๗๐

ชมมตา สุตมนฺนิฎฺฐาติ(๑) โหตีติ สภาโว สุตฺตฺตฺ สมนฺเนสิโต
โหติ โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาติ กรณวณฺํ โสตาปตฺติผล-
สจฺฉิกตฺวาณณาติ อตุโถ เอวํ สตฺตงฺกสมนฺนาคโตติ เอวํ
อิเมหิ(๒) มหาปจฺจเวกฺขณณาณหิ สมนฺนาคโต อยฺนุตาว
อาจริยานํ สมานกเถา โลกุตฺตรมคฺโค หิ พหุจิตฺตกฺขณฺิโก
นาม นตฺถิ ฯ

วิตถฺตฺวาหิ ปน เอกจิตฺตกฺขณฺิโก นาม มคฺโค นตฺถิ
เอวํ ภาเวยฺย สตฺตวสฺसानิฺ ติ หิ วณฺโต สตฺตปี วสฺसानิฺ มคฺค-
ภาวณา โหติ กิเลเสา ปน ลหุฉิษฺชนฺตา สตฺตหิ ณาณหิ
ฉิษฺชนฺตีติ วทติ โส สุตฺตํ อหฺราติ วตฺตพฺโพ อทฺธา
อณฺํ สุตฺตํ อปฺสฺสนฺโต อิทฺมสฺส ปจฺมํ ณาณํ อธิคตํ โหติ
อิทฺมสฺส ทฺติยํ ณาณํ เป อิทฺมสฺส สตฺตมํ ณาณํ อธิคตํ
โหตีติ อิมเมว(๓) อหฺริตฺวา ทสฺเสสฺสตี ตโต วตฺตพฺโพ กิ
ปฺนินฺทํ สุตฺตํ เนยฺยตฺถํ นิตฺตถฺนฺติ ตโต วกฺขติ นิตฺตถฺนฺติ(๔) ฯ
ยถา สุตฺตํ ตเถว อตุโถ(๕) ฯ โส วตฺตพฺโพ ชมมตา สุตมนฺนิฎฺฐา
โหติ โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาติ(๖) เอตฺตโก อตุโถ ติ อทฺธา โสตา-
ปตฺติผลสจฺฉิกิริยาติวตฺถิ วกฺขติ ตโต ปุจฺฉิตฺตพฺโพ มคฺค-
สมงฺคี ผลํ สจฺฉิกโรตี ผลสมงฺคี ติ ชานฺนฺโต ผลํ สจฺฉิกโรตี
๑. ม. สุตมนฺนิฎฺฐา โหตีติ ฯ ๒. ม. อิเมหิ สตฺตหิ ฯ ๓. ม. อิมเมว ฯ
๔. ม. นิตฺตถฺนฺติ ฯ ๕. ม. อตุโถติ ฯ ๖. ม. ...สจฺฉิกิริยาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ โกสมพิยสุตตวณณา หน้า ๖๗๑

ผลสมงคีติ วกขติ (๑) ตโต วตตพโพ เอว สตุตงคสมนุทธาโต
โฆ ภิกขเว อริยสาวโก โสตาปตติผลสมนุทธาโต โหตีติ อธิ
มคัคิ อภาเวตวา มณฺฑโก วิย อุปฺปตติตวา อริยสาวโก ผลเมว
คณฺหิสฺสตี (๒) มา สุตฺตํ เม ลทฺชนฺตี ยํ วา ตํ วา อว
ปฺลยํ วิสฺสชฺเชนฺเตน(๓) นาม อจฺจริยสนฺตึเก วสิตฺวา พุทฺธวงฺนํ
อุคคณฺหิตฺวา อตฺถรลํ วิทิตฺวา วตตพพํ โหตีติ อิมานิ สตุต
ถณณานิ อริยสาวกสฺส ปจฺจเวกฺขณณณานเนว โลกุตฺตร-
มคฺโค พหุจิตฺตกฺขณฺนิโก นาม นตฺถิ เอกจิตฺตกฺขณฺนิโกยเววตี
สถฺยนาเปตพฺโพติ(๔) สเจ สถฺยชานาติ สถฺยชานาตุ โน เจ
สถฺยชานาติ คจฺจ ปาโตว วิหารํ ปวิสิตฺวา ยาคุํ ปีวาหิตี
อุยฺโยเชตพฺโพ เสลฺลํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวตี ฯ

โกสมพิยสุตตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อภฺจมํ ฯ

๑. ม. ชานนุโต ผลสมงคีติ สจฺจิกโรตีติ วกขติ ฯ ๒. ม. คณฺหิสฺสตี ฯ

๓. ม. วิสฺสชฺเชนฺเตน ฯ ๔. ม. อิติสทฺโท นตฺถิ ฯ

พฺรหฺมณิมฺมุตฺตนิคฺคตวณฺณนา

เอวมฺเม สุตฺตฺติ พฺรหฺมณิมฺมุตฺตนิคฺคตฺ ตตฺถ ปาปํ
 ทิฏฺฐิคฺคตฺตฺติ ตามกา สสฺสตฺติฏฺฐิ อิทํ นิจฺจนฺตฺติ อิทํ สโหกาเสน (๑)
 พฺรหฺมภูจฺจํ อนิจฺจํ นิจฺจนฺ ตฺติ วทติ ชฺวาทินิ ตสฺเสว
 เววจฺฉานํ ตตฺถ ชฺวณฺตฺติ ธิรํ สสฺสตฺตฺติ สทา วิชฺชมานํ ฯ
 เภวณฺตฺติ อชฺฉนํ สกฺกํ อจฺฉนชฺฉมฺมณฺตฺติ อจฺฉนสฺภาวํ อิทํ
 หิ น ชยตีตฺติอาทิสฺสู อิมสฺมี จาเนปิ ชยณโก(๒) วา ชยฺยณโก
 วา มยฺยณโก วา จณโก วา อูปลชฺชนโก วา นตฺถิตฺติ
 สนฺชาย วทติ อิตฺโต จ ปนณณณตฺติ อิตฺโต สโหกาเสกา
 พฺรหฺมภูจฺจานา อุตฺตฺริ อณฺณํ นิสฺสรณการณํ (๓) นาม นตฺถิตฺติ
 เอวมสฺส ตามกตา สสฺสตฺติฏฺฐิ อูปลปฺนนา โหติ เอว วาที
 จ(๔) ปน โส อูปริ ติสฺโส ฉานณุมิโย จตฺตาโร มคฺคา
 จตฺตาริ ผลานิ นิพฺพานนฺตฺติ สพฺพํ ปฏฺฐิพาทติ อวิชฺชา
 คโตติ อวิชฺชชย คโต สมณฺนาคโต อณฺณณณิ อณฺณณฺโต (๕)
 ยตฺร หิ นามาทิ โย นาม ฯ

อถโข ภิกฺขเว มาโร ปาปิมาติ มาโร กถํ ภควนฺตํ
 อทฺทส โส กิร อตฺตโน ภวเน นิสฺสิตฺตวา กาเสน กาลํ
 สตฺถาริ อวชฺเชติ อชฺช สมโณ โคตโม กตฺรสมิ คามเ
 # ๑. ม. สห กาเยน ฯ เอวมฺปริปิ ฯ ๒. ม. โกจิ ชยณโก ฯ ๓. ม. นิสฺสรณํ ฯ
 # ๔. ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. อณฺณณฺโต ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนินนตนิกสุตตวณณา หน้า ๖๗๓

วา นิคเม วา วสตี ตี อิมสุมี ปน กาลเ อวชฺเชนโต (๑)
อุกุกุจฺจํ นิสฺสาย สุกฺควเน วิหฺรตี ตี ฌตฺวา กตฺถ นุ โข
คโต ตี โอลเณโต พุทฺหมโลกปี(๒) คจฺจนฺตํ ทิสฺวา สมโณ
โคตโม พุทฺหมโลกํ คจฺจติ ยาว ตตฺถ ฌมฺมกถิ กเถตฺวา
พุทฺหมคณฺ म्म วิสยา นาทิกุเมติ ตาว คนฺตฺวา ฌมฺมเทสนาย
วิจฺจนฺทํ กริสฺสามิ ตี สตฺถุ ปทานุปทิกโก คนฺตฺวา พุทฺหมคณฺสฺส
อนฺตเร อทิสฺสมานเนน กายเนน อฏฺฐาสิ โส สตฺถารา
พกพุทฺหมา อปฺสาทิตโต ตี ฌตฺวา พุทฺหมโน อุตฺถมฺภโก หุตฺวา
อฏฺฐาสิ เตน วุตฺตํ อถโข ภิกฺขเว มาโร ปาปีมาติ ฯ

พุทฺหมปาริสชฺชํ อนฺวาวิสิตฺวาติ เอกสฺส พุทฺหมปาริสชฺชสฺส
สริริ ปวิสิตฺวา มหาพุทฺหมานํ ปน พุทฺหมปุโรหิตเ (๓) วา อนฺวาวิสิตฺ
น สกฺโกติ เมตมาสโทติ มา เอตํ อปฺสาทยิตฺถ ฯ อภิกฺขติโตติ
อภิกฺขิตฺวา จิตฺ เชฏฺฐโก อนภิกฺขิตฺติ อญฺเณหิ อนภิกฺขิตฺโต ฯ
อญฺเณทตฺถุติ เอกํสวจเน นิปาโต ทสฺสนวเสน ทโส สพุพํ
ปสฺสตีติ ทีเปติ วสวตฺตีติ สพุพํ ชนํ วเส วตฺเตติ ฯ
อิสฺสรโรติ โลเก อิสฺสรโร กตฺตา นิมฺมิตฺตาติ(๔) โลกสฺส กตฺตา
จ นิมฺมิตฺตา จ ปจฺวิหิมวตฺตสิเนรฺจกฺกวาพมหาสมฺมทฺทจฺนทิมสุริยา
จ อิมินา(๕) นิมฺมิตฺตาติ ทีเปติ ฯ

๑. ม. อวชฺเชนโต ฯ ๒. ม. พุทฺหมโลกํ ฯ ๓. ม. พุทฺหมปุโรหิตานํ ฯ
๔. ม. นิมฺมิตฺตาติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๕. ม. จ อิมินา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๗๔

เสฏโฐ สขชิตาติ อัย โลกสส อุตโตโม จ สขชิตา
 จ ตวั ขตติโย นาม (๑) ตวั พุราหุมนโณ นามฯ เวสุโส นาม
 สุกุโท นามฯ กหฏโฐ นามฯ ปพพชิตो นามฯ อนุตมโส
 โอฏโฐ โหติ(๒) โคโณ โหหิ ตี เอวั สตตानัน สขชิตา(๓)
 อยุนติ ทสเสติ วสี ปิตา ภูตภพยานนติ อัย จินณวสิตตา (๔)
 วสี อัย ปิตา ภูตानนจ ภพยานนติ(๕) วทติ ตตถ
 อณทชชลาพุชา สตตตา อนโตอณทโกเส เจว อนโตวตถิมุหิ
 จ ภพยา นามฯ พหิ นิกขนตกาลโต ปฏจาย ภูตา สเสทชา
 ปจรมจิตตกขณเ ภพยา ทุตติโยโต ปฏจาย ภูตา โอปปาติก(๖)
 ปจรมอิริยาปเถ ภพยา ทุตติโยโต ปฏจาย ภูตาคี เวทิตพพา เต
 สพเพปิ เอตสส ปุตตาคี สลณาย ปิตา ภูตภพยานนติ ฯ
 อาห ฯ

ปจวีครหาคี ยถา ตวั เอตริหิ อนิจจา ทุกขา
 อนตตตา ตี ปจวี ครหสิ ชิกจจสิ เอวัปี เต ปจวี ครหกา(๗)
 อहेล्लุ น เกลลั ตวัเขวาติ ทีเปติ อาโปครหาคีอาทิสูปี
 เอเสว นโย หีเน กาเย ปติภูจิตาติ จตุส อปาเยสุ
 นิพพตตตา ปจวีปัสสกาติ ยถา ตวั ครหสิ เอวั อครหิตวา
 นิจจา ชุวา สสสตา อจเฉชชา อภชชา อกขยา ตี เอวั ปจวีปัสสกา
 # ๑. ม. นาม โหหิ ฯ ๒. ม. โอฏโฐ โหหิ ฯ เอวมุปริปี ฯ ๓. ม. วิสเขตตา ฯ
 # ๔. ม. จินณวสิตาย ฯ ๕. ม. ภพยานนจจาติ ฯ ๖. ม. โอปปาติกา ฯ
 # ๗. ม. ปจวีครหกา ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนิมนตนิกฺสูตฺตวณฺณา หน้า ๖๗๕

ปจฺวิยา วณฺณวาทิโน อหฺเสนฺติ วทติ ปจฺวาภินฺนุทฺติโนติ
 ตณฺหาทิกฺกุชฺฉวเสน ปจฺวิยา อภินฺนุทฺติโน เสสฺสฺปเทสฺสุปี (๑) เอเสว
 นโย ปณฺเฑ กาย ปตฺติกฺกุชฺฉิตฺติ พุทฺทมฺโลเก นิพฺพตฺตฺตา ฯ
 ตํตาหนฺติ เตน การณฺน ตํ อหํ อิงฺฆมาติ โจทฺหนฺตฺเถ
 นิปาโต อุปาติวคฺคิตฺตฺโถติ อตฺถกฺกมิตฺถ อุปาติวคฺคิตฺตฺติปี
 ปาโจ อยเมวคฺคฺโถ ทณฺเฑน ปฏฺธิปฺปณฺนาเมยฺยาติ จตฺตฺหตฺเถน
 มุคฺครทณฺเฑน โปเถตฺวา ปลาเปยฺยา นรกปฺปปาเตติ สตฺโปริเส
 มหาโสฬฺสเว วิราชฺชยฺยาติ หตฺเถน คหณฺยตฺเต วา ปาเทน
 ปตฺติกฺกุชฺฉานยฺตฺเต วา จาเน คหณฺปตฺติกฺกุชฺฉานานิ กาคฺคฺ น
 สกฺกณฺเฆยฺ นนฺ ตฺวํ ภิกฺขุ ปสฺสสฺสีติ ภิกฺขุ นนฺ ตฺวํ อิมํ
 พุทฺทมฺปรีสํ สนฺนิปตฺติํ โอภาสฺमानํ (๒) ปภาสฺमानํ โรจฺमानํ
 โชตฺยมาํ (๒) ปสฺสสฺสีติ พุทฺทมฺโน โอวาเท จิตฺานํ อิทฺธานุภาวํ
 ทสฺเสติ อิติ โข มํ ภิกฺขเว มาโร ปาปีมา พุทฺทมฺปรีสํ
 อุปเนสีติ ภิกฺขเว มาโร ปาปีมา นนฺ ตฺวํ ภิกฺขุ ปสฺสสฺสี
 พุทฺทมฺปรีสํ ยเสน จ สิริยา จ โอภาสฺमानํ (๑) ยทิ ตฺวํปี
 มหาพุทฺทมฺโน วจฺนํ อนตฺถกฺกมิตฺวา ยเทว เต พุทฺธมา วทติ
 ตํ กเรยฺยาสิ ตฺวํปี เอวเมว ยเสน จ สิริยา จ วิโรเจยฺยาสิติ
 เอวํ วทฺนฺโต มํ พุทฺทมฺปรีสํ อุปเนสิ อุปสฺสฺหริ มา ตฺวํ
 # ๑. ม. เสสฺสุปี ฯ ๒. ม. วิโรจฺมานํ โชตฺยมาํ ฯ ๓. ม. โอภาสฺมานํ วิโรจฺมานํ
 # โชตฺยมาํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคควณณา หน้า ๖๗๖

มณฺณิตฺตโถติ มา ตฺวํ มณฺณิ ปาปีม(๑) ฯ มาโร ตฺวมสิ ปาปีมาติ
มาร(๒) ตฺวํ มหาชนสฺส มารณฺโต มาโร นาม ฯ ปาปกํ ลามกํ
มหาชนสฺส อยสงฺกกรมฺโต ปาปีมา นามาติ ตํ(๓) ชานามิ ฯ

กสิณฺ อายุนฺติ สกฺลํ อายฺ เต โข เอวํ ชานเยยฺยุนฺติ
เต เอวํ มหนฺเตน ตโปกมฺเมน สมฺนฺนาคตา ตฺวํ ปน
ปฺริมทิวเส ชาโต ก็ ชานิสฺสสิ ยสฺส เต อชฺชาปี มฺเจะ
จิริคนฺโธ วายตฺติ ฆณฺเณโต วทติ ปจฺวี อชฺโณสิสฺสสิติ
ปจฺวี อชฺโณสาย กิติดฺวา ปรีนฺฎฺจเปตฺวา ตณฺหามานทฺฎฺจิจิ
คณฺหิสฺสสิ โอปสายิกอ เม ภวิสฺสสิติ มยฺหํ สมิปสโย
ภวิสฺสสิ มํ กจฺจนฺตํ อนุจฺจิสฺสสิ จิตฺ อฺปติฎฺจิสฺสสิ(๔) นิสินฺนํ
อฺปนีสิตฺสสิ นิปนฺนํ อฺปนิปชฺชิสฺสสิติ อตฺโถ วตฺตฺสยิกอติ
มม วตฺตฺสฺมี สยนโก ยถากามกรณฺมโย พาหิตฺเตยฺโยสิติ(๕) มยา
อตฺตโน รุจฺยา ยํ อิจฺฉามิ ตํ กตฺตพฺโพ วาหิตฺวา จ ปน
ฉชฺฉริกาคุมฺพโตปี(๖) นิจฺตโร ลกฺกณฺทกตโร กาทพฺโพ ภวิสฺสสิติ
อตฺโถ ฯ

อิมินา เอวํ(๗) ภควนฺตํ อฺปลาเปติ วา อปฺสาเทติ วา
อฺปลาเปติ นาม สเจ โข ตํ (๘) ภิกฺขุ ตณฺหาทีหิ ปจฺวี อชฺโณสิสฺสสิ
โอปสายิกอ(๙) เม ภวิสฺสสิ มยิ กจฺจนฺเต กจฺจิสฺสสิ ติฎฺจฺจนฺเต
๑. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. ปาปีม ฯ ๓. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ฯ
๔. ม. อฺปติฎฺจิสฺสสิ ฯ ๕. ม. พาหิตฺเตยฺโยติ ฯ ๖. ม. ฉชฺฉริกาคุมฺพโตปี ฯ
๗. ม. เอส ฯ ๘. ม. โข ตวํ ฯ ๙. ม. โอปสายิกอ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๗๘

จกกวาเพน สหุรี จกกวาพสหัสสนติ อตุโถ เอตุถ เต
 วตุตติ(๑) วโสติ เอตุถ จกกวาพสหัสเส ตยหิ วโส วตุตติ ฯ
 ปโรปรณจ ชานาสีติ เอตุถ จกกวาพสหัสเส ปโรปรเอ อุจจนีเจ
 หีนปปณิเต สตุเต ชานาสี อโถ รากวิราคินนติ น เกวลี
 อัย อินุโท(๒) อัย ปกติมนุสุโส ติปิ ปโรปรอ อัย ปน สราโค
 อัย วิตราโค ตี เอวั รากวิราคินปี ชน ชานาสี อิตถ-
 ภาวณณถาภาวนติ อิตถัภาโวติ อิท จกกวาพ อณณถา-
 ภาโวติ อโถ เสตี เอณนสหัสส สตุตถาน อากตี กตินติ เอตุถ
 จกกวาพสหัสเส ปฏิสนชิวเสน สตุตถาน อากตี จุติวเสน
 กติลจ ปชานาสี (๓) ตยหิ ปน มหนุโตหมสมิติ(๔) สณณ
 โหติ สหสสีพุรหุมา นาม ตวั อณณเส ปน(๕) ตยา
 อุตตริทวิสหัสสานัน ติสหัสสานัน จคฺสหัสสานัน ปณจสหัสสานัน
 ทสสหัสสานัน สตสหัสสานณจ พุรหุมานัน ปมาณัน นตุถิ
 จตุหตุถาย ปีโลติถาย ปณฺุปมาณัน (๖) กาคุ วายมฺุโต วีย
 มหนุโตสมิติ สณณ กโรสีติ นิกฺุคณฺุหาติ ฯ

อิฐูปปฺุโนติ อิฐ ปจฺมชฺณานณฺุมิขิ อูปปฺุโน เตน
 ตั ตวั น ชานาสีติ เตน การณฺณ ตั กายิ ตวั น
 ชานาสี เนว เต สมสโมติ ชานิตพฺุพฺุจฺณานัน ปตุวาปี
 # ๑. ม. วตุตเต ฯ ๒. ม. อิทุโธ ฯ ๓. ม. ชานาสี ฯ ๔. ม. มหนุโตหมสมิติ ฯ
 # ๕. ม. ปนสทฺุโท นตุถิ ฯ ๖. ส. ปริกฺุคหณฺิ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนินนตนิคสุตตวณณา หน้า ๖๗๕

ตยา สโม(๑) น โหมิ อภินญาตติ อณาย (๒) กุโต

นิจเยยุนติ ตยา นิจตภาโว ปน มยหิ กุโต

เหฏฐูปตติโก กิเรส พุทธมา อนุปปนเน พุทธูปปาเท
 อสิปพพชฺช ปพพชิตฺวา กสิณปริกมมํ กตฺวา สมาเป็นตติโย
 นิพพตเตตฺวา อปริหีนชฺฌาโน กาลิ กตฺวา จตฺตถชฺฌานภูมิยํ
 เวหปผลพฺรหฺมโลเก ปญจกปฺปสติกิ อายํ กเหตุวา นิพพตติ ฯ
 ตตฺถ ยาวตายุํ กตฺวา เหฏฐูปตติยิ(๑) กตฺวา ตติยชฺฌานํ
 ปณฺธิตํ ภาเวตฺวา สุกกิณพฺรหฺมโลเก จตฺสภูจิกปฺปํ อายํ
 กเหตุวา นิพพตติ ตตฺถ ทุตติยชฺฌานํ ภาเวตฺวา อากสฺสเร(๔)
 อฏฺฐกปฺปํ อายํ กเหตุวา นิพพตติ ตตฺถ ปจฺมชฺฌานํ ภาเวตฺวา
 ปจฺมชฺฌานภูมิยํ กปฺปายุกิ กตฺวา นิพพตติ โส ปจฺมกาเล
 อตฺตนา กตกมฺมณฺจ นิพพตตฺถจฺานํ จ อณฺญาสิ กाले
 ปน กจฺจนฺเต อุกฺขิ ปมฺสฺสิตฺวา สสฺสตทิฏฺฐิ อฺปาเทสิ ฯ
 เตน นํ ภควา เตน ตํ ตฺวํ น ชานาสิ เป กุโต
 นิจเยยุนติ อาห ฯ

อถ พุทธมา จินฺเตสิ สมโณ โคตโม มยหิ อายํ จ
 นิพพตตฺถจฺานณฺจ ปุพฺเพกตกมฺมณฺจ ชานาติ หนฺท นํ
 ปุพฺเพ กตกมฺมํ ปุจฺจามิ ติ สตฺถาริ อตฺตโน ปุพฺเพกมฺม(๕) ปุจฺจํ ฯ
 # ๑. ม. สมสโม ฯ ๒. ส. ปณฺญา ฯ ๓. ม. เหฏฐูปตติกิ ฯ
 # ๔. ม. อากสฺสเรสุ ฯ ๕. ม. ปุพฺเพกตกมฺมํ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกถาณณา หน้า ๖๘๐

สตถา กเถสิ ฯ

ปุพฺเพ กิเรส กุลมเร นิพฺพตฺติตฺวา กามเส อาทินฺว
 ทิสฺวา ชาตฺชราพฺยาธิมรณสฺส(๑) อนฺตํ กริสฺสามิตี นิกฺขมฺม อีสิปฺพชฺช
 ปฺพชฺชิตฺวา สฺมาปฺตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา อภิลฺลหาปาทชฺฌานลาภี
 หุตฺวา คงฺกาทิเร ปณฺณสาถ์(๒) การेतฺวา ฌานรตฺติยา วีตฺตินาเมตี ฯ
 ตทา จ กาลเณ กาลํ สตฺถวาหา ปญฺจหิ สกฺกฺสฺเตหิ
 มรฺกนฺตารํ ปฏฺิปชฺชนฺติ มรฺกนฺตารเ ปน ทิวา น สกฺกา
 กนฺตุํ รตฺตี กมฺนํ โหตี อถ ปฺริมสกฺกฺสฺส อคฺคยฺเย ยุตฺต-
 พลฺพิพฺพทา กจฺจนฺตา นีวตฺติตฺวา อากตฺมคฺคาภิมฺขาว อเหตุํ ฯ
 อิตฺรานิ สกฺกฺยานิ (๓) ตเถว นีวตฺติตฺวา(๔) อรุณเ อคฺคเต นีวตฺติตฺทาว(๕)
 ชานีสฺสุ เตสํ จ ตทา กนฺตาราทิกฺกมฺนทิวโส โหตี(๖) สพฺพิ
 ทารุทกํ ปริกฺชีณํ ตสฺมา นตฺถิ ทานิ อมฺหากํ ชีวิตฺนฺติ
 จินฺเตตฺวา โคณเ จกฺเกสฺส พนฺธิตฺวา มนุสฺสา สกฺกฺจฺจนายํ (๗)
 ปวิสิตฺวา นิปชฺชีสฺสุ ตาปโสปี กาลสฺเสว ปณฺณสาถ์โต
 นิกฺขมิตฺวา ปณฺณสาถ์ทวารเ นิสฺสินฺโนว คงฺคํ โอลอภยมาโน
 อทฺทส คงฺคํ มหตา อุตฺโทกฺเขน วุยฺหมานํ ปวตฺติตํ มณฺนิกฺขนฺธํ
 วิย อากจฺจนฺตี ทิสฺวา จินฺเตสิ อตฺถิ นฺ โข อิมสฺมี
 # ๑. ม. ชาตฺชราพฺยาธิมรณสฺส ฯ ๒. ม. ปณฺณสาถ์ายํ ฯ ๓. ม. สฺ. สพฺพิสกฺกฺยานิ ฯ
 # ๔. สฺ. นีวตฺติตฺสฺส ฯ ๕. ม. นีวตฺติตฺทาว ฯ ๖. ม. อโหตี ฯ ๗. ม. สกฺกฺจฺจนายํ ฯ
 # ๘. ม. วุยฺหมานํ ฯ ๙. ม. อากจฺจนฺตี ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนิมนตนิทศุตตวณณา หน้า ๖๘๑

โลเก เอวรุปสฺส มชฺชโรทกสฺส อลาเภน กิตฺติสฺสมานา สุตตาคี
 โส เอว อวชฺเชนุโต มรฺกนฺตารเ ตํ สตุถํ ทิสฺวา อิเม
 สุตฺตา มา นสฺสนฺตุ ตี อีโต มหา อุทกฺกขฺนุโช ฉิขฺชิตฺวา
 มรฺกนฺตารเ สตุถาภิมุโข กจฺจนฺตุ ตี อภินฺถาจิตฺเตน อธิจฺจาสีฯ
 สห จิตฺตฺปฺปาเทน มาติการุพฺหํ วิย อุทกํ ตตฺถ อคฺมาสี ฯ
 มนุสฺสา อุทกสทฺเทน วุจฺจาย อุทกํ ทิสฺวา หจฺจตุจฺจสา นฺหาตุวา (๑)
 ปิวิตฺวา โคณ(๒) ปายตฺวา โสตุถินา อิจฺฉิตฺตฺจฺจานํ อคฺมฺสุ ฯ
 สตุถา ตํ พุทฺหมุโน ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสนโต
 ยํ ตฺวํ อปาเยสี พหุ มนุสฺเส
 ปิปาสิเต อมฺมฺนิ สมฺปรเต
 ตนฺเต ปฺราณํ วตสีลวตฺตํ (๓)
 สุตฺตปฺปพฺพุโชว อนุสฺสรามิตี (๔)

อิมํ คาคฺคาห ฯ

อปรสฺมี สมเย ตาปโส กงฺกาคีเร ปณฺณสาถํ มาเปตฺวา
 อารณฺณกคามกํ(๕) อุปนิสฺสาย วสตี เตน จ สมเยน โจรา
 ตํ คามํ ปหริตฺวา หตฺถสาร์ คเหตุวา คาวิโย จ กรมเร
 จ คเหตุวา กจฺจนฺติ คาโวปี สุนฺขาปี(๖) มนุสฺสาปี มหาวิรว
 # ๑. ม. นหายิตฺวา ฯ ๒. ม. โคณปี ฯ ๓. วตสีลวตฺตฺตฺตฺติ สฺมาทานวเสน วตฺถุถํ
 # จาริตฺตฺตฺตีลาภาเวน สฺมาจิจฺฉิตฺตฺตา สීลวตฺตฺตฺตฺติ ฎีกา ฯ
 # ๔. พ. ขา. ๒๗/๑๐๓๘/๒๒๒ ฯ ๕. ม. อารณฺณกคามํ ฯ ๖. ม. สุนฺขาปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๖๘๒

วิรวนฺติ ตาปโส ตํ สทฺทํ สุตฺวา กิ นฺ โข เอตฺนฺติ
อวชฺเชนฺโต มนุสฺसानํ ภยํ อุปฺปนฺนํ ติ ญฺตฺวา มยิ ปสฺสนฺเต
อิเม สตฺตา มา นสฺสนฺตุ ติ อภิญญาปาทกขฺมานํ สฺมาปชฺชิตฺวา
วฺฏฺจาย อภิญญาจิตฺเตน โจรานํ ปฏฺิเปเถ จตฺรฺงคินิเสนํ มาเปสิ
กมฺมสขฺชํ อากจฺฉนฺตี โจรา ทิสฺวา ราชธา ติ เต มลฺลฺมมานา (๑)
วิโลปี ฉทฺเทตฺวา ปกฺกมฺีสุ ตาปโส ยํ ยสฺส สนฺตํกํ ตํ
ตสฺเสว โหตุ ติ อธิฏฺฐาสิ ตํ ตเถว อโหสิ มหาชโน
โสตฺถิภาวํ ปาปฺณิ สตฺถา อิํปี ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสนฺโต

ยํ เณณิฏฺฐสฺมิ(๒) ชนํ คหิํ(๓)

อโมจยิ(๔) คยฺหค นียมานํ

ตฺนฺเต ปุรฺาณํ วัตสิลวตฺตํ

สฺตฺตปฺปพฺพทฺโรว อนุสฺสรามิํติ (๕)

อิํมิ คากฺมาหฺ เอตฺถ เณณิฏฺฐสฺมินฺติ คจฺจคฺาติเร ฯ

ปฺนฺ เอกสฺมิ สฺมเย อุปฺริคจฺจคฺาวาสิกํ กุํลํ เณณฺจคจฺจคฺา-
วาสิเกน กุเลน สทฺธี มิํตฺตสฺนถวํ กตฺวา นาวาสจฺจจฺจคฺา
พฺนฺชิตฺวา พหุํ ขาทนียโกชนียํ เจว คนฺธฺรมาลาทีนึ จ
อาโรเปตฺวา คจฺจคฺาโสเตน อากจฺฉนฺติ มนุสฺสา ขาทมานา
ภฺยชฺชมานา นจฺฉนฺตา คายนฺตา เทววิมานนฺ คจฺฉนฺตา วีย

- # ๑. สี่. ราชธา มลฺลฺเย อากโธติ ฯ ม. ราชธาติ เต มลฺลฺมมานา ฯ
- # ๒. ม. เณณิฏฺฐสฺมิ ฯ ๓. สฺยา. ม. คหิํ ฯ ๔. สฺยา. ม. อโมจยิ ฯ
- # ๕. พุ. ขา. ๒๓/๑๐๓๕/๒๒๒ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนินนตนิกสุตตวณณา หน้า ๖๘๓

พลวโสมนสุสา อเหตุ คงเคยโยโก(๑) นาโค ทิสวา กุปีโต อิเม
 มยิ สลยัปี น กโรนติ อิทานิ เน สมุททเมว ปาเปสสามิติ
 มหนตฺ อตตภาว มาเปตฺวา อุกกั ทฺวิธา ภินฺทิตฺวา อฏฺฐาย
 ฌณฺ ๓ ตฺวา สุตฺตกาโร (๒) กโรนโต อฏฺฐาสี มหาชโน ทิสวา
 กิโต วิสฺตรมกาสี ตาปโส ปณฺณสาลา ย นิสฺนโน สุตฺวา
 อิเม คายนฺตา นจฺจนฺตา โสมนสฺสชาตา อากจฺจนฺติ อิทานิ
 ปน มรณภยรโว (๓) รวิสุ กิณฺนุ โข ติ อวชฺเชนฺโต นาคราช
 ทิสวา มยิ ปสฺสนเต อิเม สตฺตา(๔) มา นสฺสนตฺตุ ติ อภิลฺลาปาท-
 กชฺฌานํ ส มาปชฺชิตฺวา อตตภาว วิชิตฺวา สฺปณฺณวณฺณํ
 มาเปตฺวา นาคราชสฺส ทสฺเสตี นาคราชา กิโต ฌณฺ
 สฺหริตฺวา อุกกั ปวิฏฺโจะ มหาชโน โสตฺถิภาวํ ส มปาปฺณิ (๕)
 สตฺถา อิทํปี ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ทสฺเสนฺโต

คกงคาย โสตฺสฺมี คหิตฺนาวํ
 ลุทฺเทน นาเคน มานุสฺสกปฺปา
 อโมจยิตฺถ พลสา ปสฺยห (๔)
 ตนฺเต ปฺราณํ วัตตีลวตฺตํ
 สุตฺตปฺปพฺพุทฺโธว อนุสฺสรามิ ติ (๕)

- # ๑. ม. คงเคยโยโก ฯ ๒. ฐีกา. สุตฺตกาโร ฯ ๓. ม. ภยรโว ฯ ๔. ม. อิเม สตฺตา ฯ
- # ๕. ม. ปาปฺณิ ฯ ๖. สฺยา. ม. คหิตฺนาวํ ฯ ๗. สฺยา. มานุสฺสกปฺปา ฯ
- # ม. มานุสฺสกปฺปา ฯ ๘. สฺยา. อโมจยิตฺถ พลสา ปสฺยห ฯ
- # ๙. พุ. ชา. ๒๓/๑๐๔๐/๒๒๒-๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกคฺควณณา หน้า ๖๘๔

อิมํ คถมาห ฯ

อปฺรสุมี สมเย เอส อธิปฺพุพฺพชฺชํ ปฺพุพฺพชิตฺวา เกสโว
นาม ตาปโธ อโหสิ เตน สมเยน อมฺหากํ โภชิตฺตุโต
กปฺโป นาม มาณโว เกสวสฺส พฺพุทฺทจโร อนฺตฺวาสิโก
หุตฺวา อจฺริยสฺส กิการปฺภิสฺสาวิ มนาปจาริ พฺพุทฺธิสมฺปนฺโน
อตฺถจโร อโหสิ เกสโว ตํ วินา วตฺติตฺตํ นาสกฺขิ ฯ
ตฺนุณิสฺสาเยว ชิวิตํ กปฺเปสิ สฺตถา อิทํปี ตสฺส ปฺพุพฺพกมฺมํ
ทสฺเสนฺโต

กปฺโป จ เต พฺพุทฺทจโร(๑) อโหสิ(๒)
สมฺพุทฺธิมนฺตํ วตฺติ อมฺณฺณิ
ตฺนุเต ปฺุราณํ วตฺตีสวตฺตํ
สฺตฺตปฺพุพฺพโรว อนฺตฺสฺรามิตี (๓)

อิมํ คถมาห ฯ

เอวํ พฺพุทฺทมนฺโน นานตฺตภาเวสุ กตฺกมฺมํ สฺตถา
ปกาเสสิ สฺตถริ กเถนฺเตเยว พฺพุทฺทมา สฺลลฺกฺเขสิ ทิปฺสฺสเส
อุชฺชลิเต รูปานิ วิย สฺพุพฺพกมฺมานิสฺส ปากฺฎานิ อเหตุํ ฯ
โส ปสนฺนจิตฺโต อิมํ คถมาห

อทุธา ปชานาสิ มเมตฺมายุ
อณฺณปี ชานาสิ ตถาหิ พฺพุทฺโธ

๑. สฺยา. ปตฺถจโร ฯ ๒. ม. อโหสิ ฯ ๓. ขุ. ชา. ๒๓/๑๐๔๑/๒๒๓ ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนินนตนิคสุตตวณณา หน้า ๖๘๕

ตถาหิ ตตยั(๑) ชลิตานูภาโว

โองาสยั ติฎจติ พุทธุมโลกนติ(๒) ฯ

อดสส ภควา อุตตรีปี อสมสมตํ ปกาเสนุโต ปจวี

โฆ อหํ พุทธุมตืออาทิมหา ตตถ ปจวียา ปจวฎเจน (๓)

อนนุฎตุนติ ปจวียา ปจวีสกาเวน อนนุฎตํ อปปตตํ กิ

ปน ตนติ นิพพานํ ตถหิ สพพสงขตา นิสสฎตดา

ปจวีสกาเวน อปปตตํ นามฯ ตทกิลญาตติ ตํ นิพพานํ

ชานิตฺวา สจฺฉิกตฺวา ปจวี นاپโหสิณติ (๔) ปจวี ตณฺหา-

ทิจฺจิมานคาเหหิ น คณฺหิ อปาทีสุปี เอเสว นโยฯ

วิตฺถาโร ปน มฺลปฺริยาเย วุคฺตฺนเยเนว เวทิตพฺโพฯ

สเจ โฆ เต มาริส สพพสฺส สพพตฺเตนาติ อิทเมส(๕)

พุทฺธมา อุตฺตโน วาทิตาย สพพนฺติ อกฺขริ ทสฺเสตฺวา (๖) อกฺขเร

โทสํ คณฺหนุโต อาห สตฺถา ปน สกฺกาเย ยั(๗) สนฺชาย

สพพนฺติ วทติ พุทฺธมา สพพสพฺพิ สนฺชาย ตฺวํ สพพนฺติ

วทสิ สพพฎเจน(๘) อนนุฎตุนติ วทสิ ยทิ สพพิ อนนุฎตํ (๙)

นตฺถิ ตสฺส(๑๐) อนนุฎตํ อตฺถิ มาเหว เต วิตฺตกเมว อโหสิ

๑. สฺยา. ม. ตายัฯ ๒. ขุ. ชา. ๒๗/๑๐๔๒/๒๒๓ ฯ

๓. ปจวิตฺเตนาติ ปาติฯ ฎีกา ตฺวํ ปจวฎเจนาติ ปจวีอุตฺเตนาติ ฯ

๔. ปจวี นاپโหสิติ ปาติฯ นاپโหสิณติ น ปาปฺณินฺติ ฎีกาฯ ๕. ม. อิทเมว ฯ

๖. ม. นินฺทิตฺติตฺวาฯ ๗. ม. สกฺกาเยฯ ๘. ม. สพพสฺส สพพตฺเตน ฯ

๙. สී. อนนุฎตํฯ ๑๐. ม. อดสส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณาณณา หน้า ๖๘๖

ตุจกเมว อโหสีติ ตยหิ วจัน รัตตกิ มา โหตุ ตุจกัก
มา โหตุติ สตุถาริ มุสวาเวทน นิคคณหาสิ(๑) ฯ

สตุถา ปน เอตสุมา พุรหุมนา สตุถุณน สหสสุถุณน
วาทีตโร(๒) ตสุมา อหิ สพุพิ ปวกขามิ (๓) อนนุฏตัง (๔) วกขามิ
สุณahi เมติ ตสุส วาหมททนต์ถัง การณิ อahrนุโต วิญญานนุติ-
อาทิมah ตตุถ วิญญานนุติ วิชานิตพุพิ อนิทสสนนุติ
จกขุวิญญานสุส อาปาถัง อนุปคมนโต อนิทสสนัน นามฯ
ปททเวยนปี นิพุพานเมว วุตตัง อนนตุนุติ ตยิทัง อุปปาทเวย-
อนนตรहितตุตา อนนุตัง นามฯ วุตตังปี เหน็ด

อนนตวนตานิ ภูตานิ อสมมฏตัง อนนตัง
(๕)ภูเต อนนเตน (๕) ทิสสนนุติ ภูเต อนนตา ปกาสิตาทิ ฯ

สพุพิโตปภนุติ(๖) สพุพิโส ปภาสมุปนัน นิพุพานโต หิ อญโเว
ธมุโม สปกตโร(๗) วา โชติวนต์ตโร วา ปริสุทฐตโร(๘)
วา ปณจทรตโร วา นตุถิ สพุพิโต วา ตถา ปภุตเมว น
กตุถจิ นตุถิติ สพุพิโตปภัง ปุรตุถิมทิสาทิสุ หิ อสุกทิสาย
นาม นิพุพานัน นตุถิติ น วตุตพุพิ อถวา ปภนุติ ติตตุถสุส
นามิ สพุพิโต ปภมสุสชาติ สพุพิโตปภัง นิพุพานสุส กิร
ยถา มหาสมุททสุส ยโต ยโต โอตริตุกามา โหนุติ ตัง

- # ๑. ม. นิคคณหาสิ ฯ
- # ๒. ม. สตสหสสุถุณน วาทีตโร ฯ
- # ๓. ม. สพุพญจ วกขามิ ฯ
- # ๔. ม. อนนุฏตญเจ ฯ
- # ๕. ม. ภูเต อนนตานิ ฯ
- # ๖. ม. สพุพิโตปภนุติ ฯ
- # ๗. ม. สปกตโร ฯ
- # ๘. ม. ปริสุทฐตโร ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนิมนตนิกสูตรวณณา หน้า ๖๘๗

ตเทว ติตถํ อติตถํ นาม นตถิ เอวเมว อฏฺฐตฺตีสาย
กมฺมฏฺฐาเนสุ เยน เยน มุขเณ นิพฺพานํ โอตฺริตฺตุกามา โหนฺติ
ตํ ตเทว ติตถํ นิพฺพานสฺส อติตถํ นาม กมฺมฏฺฐานํ นตถิ ฯ
เตน วุตฺตํ สพฺพโตปภนฺติ ตํ ปจฺวียา ปจฺวตฺเตนาติ ตํ
นิพฺพานํ ปจฺวียา ปจฺวิสฺภาเวน ตโต ปเรตํ อาปาทีนํ
อาปาทีสฺภาเวน จ อนนฺภูตํ อิติ ยํ ตุมฺหาทิสานี(๑) วิสยภูตํ
สพฺพํ เตฏฺฐมิกธมฺมาตํ (๒)ตสฺส สพฺพตฺเตน ตํ วิญฺญาณํ
อนิทสฺสนํ อนนฺตํ สพฺพโตปภํ อนนฺภูตฺตํ วาทํ ปตฺติฏฺฐาเปตี(๓) ฯ

ตโต พุทฺธมา คหิตคหิตํ สตฺถารา วิสฺสชฺชาปีโต กิณฺจิ
กเหตุพฺพํ อทิสฺวา ลทฺธิคตํ (๔) กาคฺคาโม หนฺท จรฺหิ เต มาริส
อนฺตรชาयीติ อาห ตตฺถ อนฺตรชาयीติ อทิสฺमानํ
ปาฎิหาริย์ กโรมีติ อาห สเจ วิสฺหสีติ ยทิ สกฺโกสิ มยฺหํ
อนฺตรชาयीตุ อนฺตรชาयी (๕) ปาฎิหาริย์ กโรหีติ เนวสฺสุ เม
สกฺโกสิ(๖) อนฺตรชาयीตฺตํ มยฺหํ อนฺตรชาयीตุ เนว สกฺโกสิ ฯ
กึ ปเนส กตฺตฺคาโม อโหสีติ มฺลปฺภูตฺตํ คนฺตฺคาโม
อโหสี พุทฺธมานํ หิ มฺลปฺภูตฺตํ อตฺตภาโว สฺสุโม. อณฺเณลํ
อนาโถ(๗) อภิสงฺขตฺตาเยเนว ติฏฺฐติ(๘) สตฺถา ตสฺส มฺลปฺภูตฺตํ
คนฺตฺน อทาสิ มฺลปฺภูตฺตํ วา อคนฺตฺวาปี เยน ตเมน

๑. ม. ตุมหาทิสานี ฯ ๒. ม. ตสฺส สพฺพตฺเตน ฯ ๓. ม. ปตฺติฏฺฐาเปตี ฯ
๔. ม.ลพิตถํ ฯ ๕. ม. อนฺตรชาयीตุ อนฺตรชาयीติ ฯ ๖. ม. สกฺโกติ ฯ เอวมฺปริปี ฯ
๗. ม. อนาปาโถ ฯ ๘. ม. ติฏฺฐนฺติ ฯ ๙. ม. อคนฺตฺวาปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคณณนา หน้า ๖๘๘

อตุตตานํ อนุตฺตราเปตฺวา อทิสฺสमानโก ภเวยฺย สตุถา ตํ
ตมํ วิโนเทสิ ตสฺมา อนุตฺตรายิตฺถํ นาสกฺขิ โส อสกุโกนฺโต
วิมานเน นิสฺยติ กปฺปรุกฺเข นิสฺยติ อุกุกฺกุโก นิสฺยติ ฯ
พฺรหฺมคณฺเณ เกพฺพิกาสิ เอส โข พโก พฺรหฺมา วิมานเน นิสฺยติ
กปฺปรุกฺเข นิสฺยติ อุกุกฺกุโก นิสฺยติ พฺรหฺเม ตํ อนุตฺรหิตฺมฺหิติ
สญฺญํ อุปฺปาเทสิ นามาทิ โส พฺรหฺมคณฺเณน อุปฺปณฺทิตฺ(๑)
มงฺกุ อโหสิ ฯ

เอวํ วุตฺเต อหํ ภิกฺขเวติ ภิกฺขเว เอเตน พฺรหฺมณา
หนฺต จรฺหิ เต มาริส อนุตฺตรายามิ ติ เอวํ วุตฺเต ตํ
อนุตฺตรายิตฺถํ อสกุโกนฺตํ ทิสฺวา อหํ เอตทโวจํ(๒) ฯ อิทํ คาคมภาสินฺนติ
กสฺมา ภควา คาคมภาสิติ สมณฺสสฺส โคตมสฺส อิมสฺมี จาเน
อตุถิภาโว วา นตุถิภาโว วา กถํ สกฺกา ชานิตฺนฺนติ เอวํ
พฺรหฺมคณฺสสฺส วจโนกาโส มา โหตุติ อนุตฺรหิตฺ(๓) คาคมภาสิ ฯ

ตตุถ ภเววาทิ ภยํ ทิสฺวาติ อหํ ภเว ภยํ ทิสฺวาเยว ฯ
ภวญฺจ วิภเวสินฺนติ อิมญฺจ กามภวาทิติวิธํปี สตุตทวํ วิภเวสินฺ(๔)
คเวสมานํ ปริเยสมานํปี(๕) ปุณฺปุณฺนํ ภเวเยว ทิสฺวา ภวํ
นาภิวทินฺนติ ตณฺหาทิกฺกุจิวเสน กิณฺจิทํ ภวํ น อภิวทินฺ น
คเวสินฺนติ อตุถิโน นนฺทิกฺกุจ น อุปาทิยินฺนติ ภวตณฺหํ น

๑. ม. อุปฺปณฺทิตฺ(๑) ฯ ๒. ม. เอตทโวจํ ฯ ๓. ม. อนุตฺรหิตฺ(๓) ฯ
๔. ม. วิภเวสินฺ วิภวํ ฯ ๕. ม. ปริเยสมานํปี ฯ

*เล่มที่ ๘ พุทธมนินนตนิกสูตรวณณา หน้า ๖๘๘

อุปคณฐี น อคฺคเหสินฺติ อตฺโถ อิติ จตฺตารี สจฺจანი
ปกาสเนฺโต สตุถา ฌมฺมึ เทเสสิ เทสนาปริโยसानเ เทสนา-
นุสारेณ วิปฺสฺสนาคพฺภํ คาหาเปตฺวา ทสมตฺตานิ พุทฺหม-
สทฺสฺตานี มคฺคผลามตฺปานํ ปีวีลฺลํ ฯ

อจฺฉริยพฺภุตจิตฺตชาตตี อจฺฉริยชาตา อพฺภุตชาตา
ตฺถุจฺจชาตา จ อเหตุํ สมฺมถํ ภาวํ อุตฺตพฺพหีติ โปชฺฌมณฺเฑ
อตุตฺตโน ตาย ตาย เทสนาย อณฺเณลํปี พหฺนํ เทวมนฺนุสฺसानํ
สมฺมถํ ภาวํ อุตฺตพฺพหิ อุตฺตริ อุปฺปาญฺเฐสิตี อตฺโถ ฯ

ตสฺมี ปน สมเย มาโร ปาปิมา โกธาภิภูโต หุตฺวา
มยิ วิจฺรณฺเตเยว สมณฺเณ โคตฺเมน ฌมฺมึ กถยิตฺวา (๑) ทสมตฺตานิ
พุทฺหมสทฺสฺตานี มม วลฺลํ อตีวตฺติตฺตานี ตี โกธาภิภูตตาย
อณฺเณตฺรสฺส พุทฺหมปาริสชฺชสฺส สรีเร อธิมฺจุจฺ(๑) ตํ ทสฺเสตฺถุ
อถโข ภิกฺขเวตฺถิอาทิมาย ทตฺถ สเจ ตฺวํ เอวอนฺนุพฺพุโรติ
สเจ ตฺวํ เอวํ อตุตฺตนา(๔) จตฺตารี สจฺจანი อนฺนุพฺพุโร มา
สาวเก อุปฺเนสิตี คิหิสาวเก วา ปพฺพชิตฺสาวเก วา ตํ ฌมฺมึ
มา อุปนยสิ หีเน กายเ ปตฺติจฺจิตฺตตี จตฺตสุ อุปายสุ
ปตฺติจฺจิตฺตา ปณฺเฑ กายเ ปตฺติจฺจิตฺตตี พุทฺหมโลเก ปตฺติจฺจิตฺตา
อิทํ เก สนฺธาย วทตี พาทิรปฺพพฺพชฺช ปพฺพชิตเ ตาปส-
ปฺริพฺพาชเก อนฺนุปฺนเน หิ พุทฺธูปฺปาเท กุลปฺตฺตา ตาปส-

๑. ม. ฌมมกถ กถตฺวา ฯ ๒. ม. อตีวตฺติตฺตานีติ ฯ ๓. ม. อธิมฺจุจฺ ฯ
๔. ม. อตุตฺตนา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคฺควณณา หน้า ๖๕๐

ปพฺพชฺช ปพฺพชิตฺวา กสฺสจิจิ กิณฺจิจิ อวิจเรตฺวา เอกจฺรา
หฺตฺวา สฺมาปฺตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา พุรฺหุํโลเก อุปฺปชฺชิสฺสุ เต
สฺนุชฺชา ย เอวมฺมาห อณฺกฺขาทํ กุสฺสณฺหิ มารีต(๑) ปเรถิ
อณฺกฺขาทํ อโนวทฺนํ ฌมฺมกถาย อกถนํ กุสฺสํ เอถิ เสยฺโย
มา ปรี โอวทาหิถิ กาลเณ มนุสฺสโลกํ กาลเณ เทวโลกํ
กาลเณ พุรฺหุํโลกํ กาลเณ นาคโลกํ อาหิณฺฑนฺโต มา วิจริ
เอกสฺมี จาเน นิสฺสินฺโน ฌานมกฺคผลสฺสฺเชน วิถินาเมหิถิ ฯ
อนาลปนฺตยาติ อนุลฺลปนฺตยา พุรฺหุํโน จ อภินิมนฺตฺนตยาติ
พกฺพุรฺหุํโน จ อิทฺถฺหิ มารีต นิจฺจนฺติอาทินา นเยน
สโหกาสเกณ (๒) พุรฺหุํญฺจาเนน นิมนฺตฺนวจเณน ตสฺมาติ เตน
การเณน อิมสฺส เวยฺยากรณสฺส พุรฺหุํนิมนฺตฺนิกิเตว
อริวจฺนํ สงฺขา สมนฺญา ปณฺณตฺติ (๓) ชาตา เสถิ สพฺพตฺถ
อุตฺตฺตานเมวาทิ (๔) ฯ

พุรฺหุํนิมนฺตฺนิกสฺสฺตฺตฺวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

นวมํ ฯ

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒. ม. สห กายเกณ ฯ ๓. ม. ปณฺณตฺติ ฯ

๔. ม. อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

มารตชชนียสุตตวณณนา

เอวมเม สุตุนติ มารตชชนียสุตตํ ตตถ โกฏจมนุ-
ปวิฏฺโฐติ กุจฺณี ปวิสิตฺวา อนฺตานํ อนฺโต อนฺุปวิฏฺโฐ
ปกฺกาสะยภูจฺจเน นิสินฺโน ครุคฺโร วิทยาติ (๑) ครุคฺรโก วย
ถฺโฐ ปาสาณปฺลยฺสทิสฺโส มาสาจิตฺ มณฺเฑปี มาสภตฺตํ
ภุคฺตสฺส กุจฺณี วย มาสปฺริตปฺสิพฺพโก วย ตินฺตมาโส
วย จาติ อตฺโถ วิหาริ ปวิสิตฺวาติ สเจ อาหารโทเสน
เอส ครุภาโว อชฺโฌกาเส (๓) จงฺกมิตฺตุน สປฺปายนฺติ จงฺกมา
โอโรหิตฺวา ปณฺณสาถิ ปวิสิตฺวา ปกฺติปฺลยฺตเต อาสเน
นีสิตฺติ ปจฺจตฺตํ โยนิโส มนฺสากาสีติ กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ
อวชฺชมาโน อตฺตโนเยว อฺปาเยน มนฺสิ อกาสิ สเจ ปน
เถโร อตฺตโน สีสํ(๔) อวชฺชเวตฺวา ยํ หิโย วา ปเร วา ปฺรตเร(๕)
วา ทิวเส(๖) ปฺริภุคฺตํ อปฺกมตฺถิ (๗) อณฺโโล วา โกจิ วิสภากโทโส
สพฺพํ ชีรฺตฺถุ ฆาสฺสุกํ โหตฺถุ ติ หตฺถเณน กุจฺณี ปฺรามสีสฺสติ(๘) ฯ
มาโร ปาปีมา วิลียิตฺวา อคฺมิตฺสฺส เถโร ปน ตถา ออกฺตฺวา
โยนิโส มนฺสากาสิ มา ตถา คตฺ วิเหสสีติ ยถา หิ
ปฺคฺเตสฺสุ วิเหสิตฺสฺสุ มาตาปิตโร วิเหสิตาว โหณฺติ สทฺธิวิหาริก-
๑. ครุคฺรุตโร วิทยาติ ปาติ ฯ ครุคฺโร วิทยาติ ครุคฺรโก วย อุการสฺส หิ โเอการิ
กตฺวา อยํ นิตฺเทโสติ ฐีกา ฯ ๒. ม. มณฺเฑติ ฯ ๓. ม. อพฺโภกาเส ฯ
๔. ม. อตฺตโน สีสํ ฯ ๕. ม. ปฺรสุเว ฯ ๖. ม. อยํ ปาโจ นตฺถิ ฯ
๗. ม. อวิปฺกมตฺถิ ฯ ๘. ม. ปฺรามสีสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคุณณา หน้า ๖๕๒

วิหเสเตสุ อจริยปชฌายา วิหเสดาว ชนปเท
วิหเสเต ราชา วิหเสโตว โหติ เอวํ ตถาคตสาวเก วิหเสเต
ตถาคโต วิหเสโตว โหติ เตนาห มา ตถาคตํ วิหเสสีตี ฯ

ปจจกคเพ อฏฐาสีตี ปฏิกคคเพ(๑) อฏฐาสี อคคัพ วุจจติ
กวางฺภู มุเข (๒) อุกคณตุวา ปณณสาธโต นิกขमितฺวา พหิ
ปณณสาธาย กวางฺภู นิสฺสาย อฏฐาสีตี อตุโธ ฯ

ภูตปฺพพพาหํ ปาปิมาติ กสฺมา อิมํ เทสนํ อารภิ เถโร
กิริ จินฺเตสิ อากาสภูจกเทวดานํ ตาว มนุสฺสคนฺโห โยชนสเต
จิตานํ อาพาธํ กโรติ วุตฺตญฺเหหติ โยชนสตี โข ราชญญ
มนุสฺสคนฺโห เทเว อฺพพพาธตีตี (๓) อัย ปน มาโร นาคริโก
ปริโจกฺโข (๔) อานุกาวสมฺปนฺโน(๕) เทวราชา สมานอ มม
กฺจจฺฉิยํ ปวิสิตฺวา อนฺตานํ อนฺโต ปกฺกาสโยกาเส นิสินฺโน
อติวिय ปทฺฏฺโง ภวิสฺสตี(๖) ฯ เอวรूपํ นาม เชจฺจํ ปฏิกฺกํ
โอกาสํ ปวิสิตฺวา นิสิตฺตุํ สกฺโกนฺตสฺส กิมญฺฉิยํ ๓
ภวิสฺสตี กิมญฺฉิยํ ลชฺชิสฺสตี ตฺวํ มม ฌาติโกติ ปน วุตฺเต
มฺพทฺภาวํ อนาปชฺชมาโน นาม นคฺติ หนฺทสฺส ฌาติโกฏฺฐิ
ปฏิวิชฺฉิตฺวา มฺพทฺเกเนว นํ อฺปาเยน วิสฺสชฺเชมิตฺติ (๘) จินฺเตตฺวา

- # ๑. ม. ปฏิกคคเพว ฯ ๒. ม. มุเขน ฯ ๓. ที. มหา. ๑๐/๓๐๖/๓๖๒ ฯ
- # ม. อฺพพพาธตีตี ฯ ๔. ม. ปริวารกฺโขติปิ ฯ ฎีกายนฺตุ ปริโจกฺโขติ สพฺพโส
- # สฺจิริวโปตี วุตฺตํ ฯ ๕. ม. มหเสกฺโข อานุกาวสมฺปนฺโน ฯ ๖. ม. ภวิสฺสตี ฯ
- # ๗. ม. อกรฉิยํ ฯ ๘. ม. วิสฺสชฺเชสฺสามิตฺติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตตวณณา หน้า ๖๕๓

อิมิ เทสนมารภิกิ

โส เม ตุวั ภากิเนยโย โหสีติ โส ตุวั ตสุมิ กาล
มยหิ ภากิเนยโย โหสิ อิทิ ปเวณิวเสน วุตติ เทวโลกสุมิ
ปน มารสส ปิตุวัโส ปิตามหสส วโส รชช กโรนโต
นาม นตติ ปุลลวเสน เทวโลก เทวราชา หุตวา นิพพตโต
ยาวตายุกิ จตวา จวติ อณโธ เอโก อตตนา กเตน กมเมน
ตสุมิ จาน อธิปติ หุตวา นิพพตติ (๑) อิติ อัย มาโรปี
ตทา ตโต จวิตวา ปุน กุสล กตวา อิมสุมิ กาล ตสุมิ
อธิปติจฺจน นิพพตโตติ เวทิตพุโพ

วิรุโรติ วิคตฺฐโร อณเวหิ สทฺธิ อสทิสติ อตโต
อปฺปกสิเรนาติ อปฺปทฺกฺเขน ปสฺपालกาติ อเชพกपालกา(๒)ฯ
ปถาวินติ มคฺคปฺปฺนนา กาย อฺวจินิตฺวาติ สมฺนตโต
จิตกิ พนฺธิตฺวา อคฺคิ ทตฺวา ปกฺกมฺิสฺสูติ เอตฺตเกน สริริ
ปริยาทานิ คมฺิสฺสตีติ จิตกสฺส ปมานิ สลลกฺเขตฺวา จตฺสู
ทิสาสฺ อคฺคิ ทตฺวา ปกฺกมฺิสฺสู จิตโก ปทฺธิปสิขา วิย
ปชฺชลิ เทรสฺส อฺทกเลณิ ปวิสิตฺวา นิสินฺนกาโล วิย
อโหสิ จิวฺรานิ ปปฺโผฏฺเตวติ(๓) สมฺปาตฺติโต วุฏฺฐาย วิคตฺฐเม
กีสฺสกวณฺเณ องฺคาเร มทฺทมาโน จิวฺรานิ วิฐฺนิตฺวา สริเร
ปนสฺส อฺสุมมตฺตปี นาโหสิ จิวฺเรสุ อฺสุมตฺตปี น ฉาย
๑. ม. นิพพตฺตติ ๒. ม. อเชพกपालกา ๓. ม. ปปฺโผฏฺเตวติ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกฺกถา หน้า ๖๕๔

สมาปฺตติผลํ นามเต๑

อกุโกสเถติ ทสฺหิ อุกุโกสวตฺถุหิ อุกุโกสถ ปรีภาสเถติ
วาชาย ปรีภาสถ โรเสเถติ ฆญฺญเถติ วิเหสเถติ ทุกฺขา-
เปถ สพฺพเมตํ วาชาย ฆญฺญนฺตฺเสตํ(๑) อธิวณฺํ ยถา นํ(๒)
ทฺฐี มาโรติ ยถา เอเตสํ ทฺฐี มาโร ลเถถ โอตารนฺติ
ลเถถ นิตฺทํ กิเลสุปฺตติยา อารมฺมณปจฺจยํ ลเถยยาติ(๓)
อตุโถ มฺนุชฺชากาติอาทิสฺสุ หิ มฺนุชฺเช มฺนุชฺชากาติ สมนฺเณ จ
สมณฺณาติ วตฺตํ วญฺญเยยฺย อิมํ ปน ทิเพนฺดา มฺนุชฺชกา
สมณฺณาติ อาทิสฺสุ อิปฺภากาติ กหปฺตีกา กิณฺหาติ กณฺหา (๔) กภาพกาติ
อตุโถ พนฺธุปาทาปจฺจาติ เอตฺถ พนฺธุติ พฺรหฺมา อธิปฺเปโต๑
ตณฺหิ พฺรหฺมณฺณา ปิตามโหติ โวหฺรณฺติ ปาทานํ อปจฺจา
ปาทาปจฺจา พฺรหฺมโน ปิณฺธุปาทโต ชาตาติ อธิปฺปาโย๑
เตสํ กิร อยํ ลทฺธิ พฺรหฺมณฺณา พฺรหฺมโน มุขโต นินฺพุตฺตา (๕)
ขตฺติยา อูโรโต เวสุสา นากิโต สุกฺกทา ชานฺตุโต สมนฺนา
ปิณฺธุปาทโตติ ๑

ณายิโนสุมา ณายิโนสุมาติ ณายิโน มยํ ณายิโน
มยฺนฺติ มชฺชรกชาตาติ อาลลียชาตา ณายนฺตฺติ จินฺตยฺนฺติ(๖)
ปชฺฉณายนฺตฺติอาทินิ อฺปสฺสกุวเสน วชฺชิตานิ มฺฐิกํ มกฺกยมาโนติ
๑. ม. ฆญฺญนฺตฺเสว ๑ ๒. ม. ยถาติ ๑ ๓. ม. ลเถยยาติ ๑
๔. ม. กิณฺหาติ กณฺหา ๑ ๕. ม. นิกฺขนฺตา ๑ ๖. ม. จินฺตยฺนฺติ ๑

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตตวณณา หน้า ๖๕๕

สายั โคจรตถาย สุตีสรรกขโต นิกขนตัม รุกขสาขาย มุสิกัม
ปริเยสนุโต โส กิร อุปสนตูปสนุโต วีย นิจจโลว(๑) ตัญจติ
สมปตตกาเล มุสิกัม สหสา คณฺหาติ โกตฺถติ(๒) สิงฺคาโล ๑
เสโนติปี (๓) วทนฺติ สนฺธิสมลสงฺกฺขิเรติ สนฺธิมฺหิ จ สมเล
จ สงฺกฺขิเร จ ตตฺถ สนฺธิ นาม ฆรสนฺธิ สมโล นาม
คฺุณฺนิทฺธมนปนาพี(๔) สงฺกฺขิรํ นาม สงฺการญฺจานํ วหฺจนิฺนฺโนติ
กนฺตารโต นิกขนฺโต ฉินฺนวโห สนฺธิสมลสงฺกฺขิเรติ สนฺธิมฺหิ
วา สมเล วา สงฺกฺขิเร วา โสปี หิ ถทฺชคฺคฺโต วีย(๕)
นิจจโล ฌายติ ๑

นिरยํ อุปปชฺชนฺตํ สจ มาโร มนฺสฺसानํ สรีเร
อฺธิมฺจฺจิตฺวา เอวํ กเรยฺย มนฺสฺसानํ อกฺสลํ น ภาเวยฺย
मारसुเสव ภาเวยฺย สรีเร ปน อนฺธิมฺจฺจิตฺวา วิสภาควตฺถ-
วิปฺปฏิสธารารมฺมณํ ทสฺเสติ(๖) ๑ ตทา กิร โส ภิกฺขุ จิปรปี
คเหตฺวา มจฺเฆ อชฺโฆตฺถรฺนเต วีย ชาลํ คเหตฺวา มจฺเฆ
คณฺหนเต วีย เลปยญฺจิสํ โอชฺชเวตฺวา สกฺุณฺเณ พนฺชฺนเต วีย
สุนฺเขหิ สทฺธิ อรณฺเณ มิคํ จรฺนเต วีย มาคฺคาม
คเหตฺวา อาปानญฺมิยํ นิสินฺเน วีย นจฺจนฺเต วีย คายนฺเต
วีย ภิกฺขุณินํ รตฺตัญฺจานทิวาญฺจานนฺสุ วิสภากมนฺสฺเส นิสินฺเน
๑. ม. นิจจโลว ๑ ๒. โกตฺถติ ๑ ๓. ม. โสโนติปี ๑
๔. ม. คฺุณฺนิทฺธมนปนาพี ๑ ๕. ม. วียสทฺโท นตฺถิ ๑ ๖. ม. ทสฺเสติ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๕๖

วีย จิตเต วีย จ กตฺวา ทสฺเสตี มนุสฺสา อรณฺณคตาปี
วนคตาปี วิหารคตาปี วิปฺปฏิสารถมมณฺ์ ปสฺสิตฺวา อากนฺตฺวา
อณฺเณตี กเถนฺตี สมณฺา เอวรูปี อสฺสมณฺกํ อนนฺนุจฺฉวิกํ
กโรนฺตี เอเตสฺ ทินฺเน กุโธ กุสฺลํ มา เอเตสฺ กิลฺยจิ
อทตฺตา ตี เอว เต มนุสฺสา ทิฏฺฐทิจฺฉุจฺฉุจฺฉานเ สีสฺวานเต
อกุโกสนฺตา อปฺปณฺณํ ปสฺสวิตฺวา อปายปฺรกา อเหตุ เต
วตฺตํ นิริยํ อุปฺปชฺชนฺตีตี ฯ

อนฺวาวิจฺฉาติ(๑) อวภูจฺฉิตา ฝริตฺวา วิหรีสูติ น เกวถํ
ฝริตฺวา วิหรีสู กุสฺนฺชสฺส ปน ภควโต โอวาเท จตฺวา
อิเม จตฺตารอ พุรหฺมวิหาเร นิพฺพคฺคิตฺวา ฆานปทฺฐจฺฉานํ
วิปฺสฺสนํ วทฺฒเตตฺวา อรหฺตเต ปติฏฺฐหีสู ฯ

อาคตี วา คตี วาติ ปฏฺิสนฺชิวเสน อากมนฺจฺฉานํ วา
คตีวเสน(๒) กมนฺจฺฉานํ วา น ชานามิ สียา จิตฺตสฺส
อณฺณคตฺตฺนฺตี โสมนสฺสวเสน อณฺณคตฺตํ ภเวยฺย สคฺคํ
โลกํ อุปฺปชฺชนฺตีตี อิธาปี ปุริมฺนเยเนวคฺโคเถ เวทิตฺพุโพ ยถา
หิ ปุพฺเพ วิปฺปฏิสารถํ อารมฺมณฺ์ ทสฺเสตี เอวมิทานิ(๓)
ปสาทกรํ โส กิร ตทา มนุสฺसानํ ทสฺสนฺจฺฉานเ ภิกฺขุ
อากาเส กจฺฉนฺเต วีย อากาเส จิตเต วีย ปลฺลลงฺเกน นิสินฺเน
วีย อากาเส สฺวจิกมฺมํ กโรนฺเต วีย อากาเส โปตฺถกํ วาเจนฺเต
๑. มนฺวาวิจฺฉาติ ฯ ๒. ม. จุติวเสน ฯ ๓. ม. เอวมิธาปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตตวณณา หน้า ๖๕๖

วีย อากาเส จีวรํ ปสาเรตฺวา กายํ อุตุํ คณฺหาเปเนเต วีย
วฺจฺจตฺตปฺพชิตฺเต (๑) อากาเสน(๒) จรฺนเต วีย ตฺรณฺสามณฺเร อากาเส
จตฺวา ปุปฺพานิ โอิจฺฉินฺเต วีย กตฺวา ทสฺเสสิ มนฺุสฺสา
อรณฺณคตาปี วณฺคตาปี วิหารคตาปี ปพฺพชิตานํ ตํ ปฏฺิปปตฺตี
ทิสฺวา อากนฺตฺวา อณฺเณสํ กณฺเณติ ภิกฺขุสฺส อนฺตมโส
สามณฺราปี เอวํหิทฺธิกา มหฺานุกาธา เอเตสํ ทินฺนํ
มหปฺพลํ นาม โหติ เอเตสํ เทถ สกฺกโรธา ติ ตโต
มนฺุสฺสา ภิกฺขสงฆํ จตฺุหิ ปจฺเจยฺหิ สกฺกโรนฺตา พหุํ ปุณฺณํ
กตฺวา สกฺกปถปฺรกา อเหตุํ เตน วุตฺตํ สกฺกํ โลกํ
อุปฺปชฺชนตฺตีติฯ

เอถ ตฺเมห ภิกฺขเว อสุภานุปฺสฺสินฺ กายเ วิหรถาติ
ภควา สกฺกชฺมพฺุทฺธิปํ อาหิณฺชานฺโต อนฺตมโส ทฺวินฺนํปี ตินฺณํปี
ภิกฺขุณํ วสนฺนุจฺฉานํ คนฺตฺวา

อสุภสณฺญาปริจฺเจเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตฺสา พหุํ
วิหรโต เมถุนชฺมมสฺมาปตฺติยา จิตฺตํ ปฏฺิถียติ ปฏฺิกุชฺชติ (๓)
ปฏฺิวตฺตติ น สมฺปสฺสริยติ อุเปกฺขา วา ปาฏฺิกุลฺยตา วา
สณฺจาติ

อาหารเ ปฏฺิกุสสณฺญาปริจฺเจเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
เจตฺสา พหุํ วิหรโต รสตณฺหาชฺ จิตฺตํ ปฏฺิถียติ ปฏฺิกุชฺชติ

๑. ม. นวปพฺพชิตฺเต ฯ ๒. ม. อากาเสน ฯ ๓. ม. ปตฺติกฺกุติ ฯ เอวฺมฺปฺริปี ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคควณณา หน้า ๖๕๘

ปฏิวตตติ น สมปสارىติ อุเปกขา วา ปาฏิกุลยตา วา
สณจาทิฯ

สพฺพโลเก อนภริตีสลยวปฺริจิตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
เจตสา พหุลํ วิหโรโต โลกจิตฺเตสุ(๑) จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ
ปฏิวตตติ น สมปสارىติ อุเปกขา วา ปาฏิกุลยตา วา
สณจาทิฯ

อนิจฺจสยวปฺริจิตฺเตน ภิกฺขเว ภิกฺขุโน เจตสา พหุลํ
วิหโรโต ลากสกการสิโลเกสุ (๒) จิตฺตํ ปฏิลียติ ปฏิกุชฺชติ ปฏิวตตติ
น สมปสارىติ อุเปกขา วา ปาฏิกุลยตา วา สณจาทิตฺติ (๓)
เอวํ อานิสฺสํ ทสฺเสตฺวา เอถ ตุมฺเห ภิกฺขเว อสุภานุปฺสฺสี
กายเ วิหโรธ อหาเร ปฏิกุลสยวโน สพฺพโลเก อนภริตีส-
ลยวโน สพฺพสงฺขารesu อนิจฺจานุปฺสฺสีโนติ อิมานิ จตฺตาริ
กมฺมฏฺจานานิ กเถสิ เตปี ภิกฺขุ อิมesu จตฺตสุ กมฺมฏฺจานesu
กมฺมํ กโรนฺตวา วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา สพฺพาสเว เขเปตฺวา
อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐหีสฺ อิมานิ(๔) จตฺตาริ กมฺมฏฺจานานิ ราก-
สนฺตานิ โทสโมหสนฺตานิ รากปฏฺฆาตกานิ(๕) โทสโมห-
ปฏฺฆาตกานเวาติ (๖) ฯ

๑. ม. โลกจิตฺเตสุ ฯ ๒. ม. ลากสกการสิโลเก ฯ

๓. อจฺ. สตฺตก. ๒๓/๔๖/๔๘-๔๙ ฯ ๔. ม. อิมานิปิ ฯ

๕. ม. รากาปฏฺฆาตกานิ ฯ เอวมฺปริปี ฯ ๖. ม. โทสโมหปฏฺฆาตานิ จาติ ฯ

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตตวณณา หน้า ๖๕๕

สภขรึ คเหตุวาคิ อนุโตมฏจิชึ ติฏจนปป์มาณึ ปาสาณึ
คเหตุวา อยณหึ พุราหุมนคหปติเกหึ ภิกขุ(๑) อุกโกสาเปตวาปี
พุราหุมนคหปติกาณึ วเสน ภิกขสงฆสสุส ลากสภการึ
อุปปาทาเปตวาปี โอตารึ อลภนุโต อิทานึ สหตุถา อุปกกมิตุ-
กาโม อณตรสสุส กุมารกสสุส สรีเร อธิมุจิจิตวา เอวรूपึ
ปาสาณึ อคคเหสี ตึ สนุชาย วุตตึ สภขรึ คเหตุวาคิ ๑

สีสิ เต(๒) ภินุทีติ สีสิ ภินุที มหาจम्मึ นิชชิตวา (๓)
มสิ เทวธา อโหสี สภขรธา ปน(๔) สีสภภาหึ อภินุทีตวา
อภุจึ อาหจเจว นีวตุตา นาคาปโลเกตี อปโลเกสีตี มหารสททำ(๕)
สุตวา ขถา นาม หตุถินาโค อีโต วา เอตุโต วา อปโลเกตุ-
กาโม คีวึ อปรีวตุเตตวา สภลสรีเรเนว นีวตุตติตวา อปโลเกตี
เอวึ สภลสรีเรเนว นีวตุเตตวา อปโลเกตี ขถา[๖] มหาชนสสุส
อภุจึนิ โภภุยา โภภุ อีอาหจ จิตานึ ปจเจกพุทธานึ องกุต-
ลคคานึ น เอวึ พุทธานึ พุทธานึ ปน สงขลิกานึ(๗) วีย เอกาพุทธานึ
หตุตวา จิตานึ ตสุม่า ปจจโต อปโลกนกาเล น สภกา
โหตี คีวึ ปรีวตุเตต্তু ขถา ปน หตุถินาโค ปจจภาคึ
อปโลเกตุกาโม สภลสรีเรเนว ปรีวตุตติ(๘) เอวึ ปรีวตุตติพุท
โหตี ตสุม่า ภควา ขนุเตน ปรีวตุตติตา สุวณณปภุมา วีย
๑. ม. ภิกขุ ๑ ๒. ม. โว ๑ ๓. สี. ภินุทีตวา ๑ ๔. ม. ปนสสุส ๑
๕. ม. ปหารสททำ ๑ ๖. ม. เอตุถนุเตร หีสทโท อตุถิ ๑ ๗. ม. สงขลิกานึ ๑
๘. ม. ปรีวตุตติ ๑

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวกคุณณา หน้า ๙๐๐

สกลสรเรเนว(๑) นีวตติตวา อปโลเกสิ อปโลเกตวา จิโต ปน
น วาย หุสี มาโร มตตมณณาสี ตี อาห ตสฺสตุโถ อัย หุสี
มาโร ปาปี กโรนุโต เนว ปมาณิ อณณาสี ปมาณาคิกุนต์
อกาสีติ ฯ

สหปโลกนยาติ กกุสนุสฺส ภควโต อปโลกเนเนว สห
ตังณณเณว ตมฺหา จ จานา จีวตี ตมฺหา จ เทวภูจจนา
จุโต มหานิรยํ อุปปนฺโนติ อตุโถ จวมาโน หิ(๒) ยตถ
กตฺถจิจิ จิโต จวติ ตสฺมา วสวตฺติเทวโลกิ อากนฺตฺวาว(๓) จุโต
สหปโลกนยา ตี จ วจนโต(๔) น ภควโต อปโลกิตตฺตา จุโตติ
เวทิตฺพุโพ จุติกาลทสฺสนมตฺตเมว เหติ อฺพาเร ปน
มหาสาวเก วิรุทฺตตฺตา (๕) กุจาริยา(๖) ปหติ วิยสฺส มารสฺส (๗) อาย
ตตฺถเณว นิชฺชิตฺวา ตตฺนฺติ เเวทิตฺพุพิ ตโย นามเชยฺยา โหนฺตฺติติ
ตีณิ นามานิ โหนฺติ ฉสฺสสายตฺนิโกติ ฉสฺส ผสฺสสายตฺเนนฺสุ
ปาฏฺฐิเอกุกาย เวทนาย ปจฺจโย ฯ

สงฺกฺสมหาโตติ อยฺสุเลหิ สมหาโต ปจฺจตฺตเวทนีโยติ
สยเมว เวทนาชนโก สงฺกฺนา สงฺกฺ ทหเย สมากจฺเจยฺยาติ
อยฺสุเลน สทฺฐี อยฺสุถิ ททยมฺชเณ สมากจฺเจยฺย ตสฺมี กิร
นิรเย อุปปนฺนํ ติกาวุโต อตฺตภาโว โหติ มารสฺสาปี (๘)

- # ๑. ม. สกลสรเรเนว ฯ ๒. ม. หิน ฯ ๓. ม. อากนฺตฺวา ฯ ๔. ม. จ วจนโต ฯ
- # ๕. ม. วิรุทฺตตฺตา ฯ ๖. ม. กุจาริยา ฯ ๗. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
- # ๘. ม. เณรสฺสาปี ฯ

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตฺตวณฺณา หน้า ๗๐๑

ตาทิโสว อโหสิ อถสฺส หิ นิริยปาถา ตาลกฺขนฺธปฺปมาณานิ
อยสุถานิ อาทิตฺตานิ สมฺปชฺชลิถานิ สํชิตฺติถานิ (๑) สยเมว
คเหตุวา(๒) อิมินา หิ(๓) จาเนน จินฺเตตฺตวา ปาปํ กตฺตุนฺติ
ปฺวโทณฺธิยํ ปฺวํ โกฏฺเฏนฺโต วิย หทยมชฺฉํ โกฏฺเฏตฺตวา
ปณฺณาส ชนา ปาทาภิมุขา ปณฺณาส ชนา สีสากิมุขา
โกฏฺเฏตฺตวา(๔) กจฺจนฺติ เอวํ กจฺจนฺตา ปณฺจหิ วสฺสสเทหิ
อุโก อนฺเต ปตฺตวา ปฺน นีวตฺตมานา ปณฺจหิ วสฺสสเทหิ
หทยมชฺฉํ อากจฺจนฺติ ตํ สนฺธายตํ (๕) วุตฺตํฯ

วฺภูจฺจานิมนฺติ (๖) วิปากวฺภูจฺจานํ เวทนํ สา กิร
มหานิริยเวทนโต(๗) ทฺกฺขตฺตรา โหติ ยถา หิ สิเนหปาน-
สฺตฺตาทาโต ปฺริหารสฺตฺตาทํ ทฺกฺขตฺตรํ เอวํ มหานิริยทฺกฺขโต
อุสฺสเท วิปากวฺภูจฺจานเวทนา ทฺกฺขตฺตราติ วทฺนฺติ เสยฺยถาปิ
มจฺจสฺสาคิ ปฺริสฺสีสยฺหิ วฺภูจฺจํ โหติ สุเลน ปฺหรนฺตฺสฺส
ปหาโร จานํ น ลภฺติ ปฺริคฺลติ มจฺจสฺสีสํ อายตํ ปฺถุถํ
ปหาโร จานํ ลภฺติ อวิรชฺฉิตฺตวา กมฺมการณา สฺกฺรา โหติ
ตฺสฺมา เอวรูปํ สีสํ โหติ ฯ

วิธฺรํ สวากฺมาสชฺชชาติ วิธฺรํ สวากํ ฆณฺเฏยิตฺตวา ฯ
ปฺจฺจตฺตเวทนาติ สยเมว ปาฏฺิเอกฺกเวทนาชนกา อีทิสฺส นิริโย
๑. ม. สํชิตฺติถานิ ฯ ๒. ม. คเหตุวา ปฺนปฺปํ นีวตฺตมานา ฯ
๓. ม. เต ฯ ๔. ม. โกฏฺเฏตฺตวา ฯ ๕. ม. สนฺธาย เอวํ ฯ
๖. ม. วฺภูจฺจานิมนฺติ ฯ ๗. ม. ...เวทนาโต ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคฺควณฺณา หน้า ๘๐๒

อาสีติ อิมสูมี จาเน นีรโย เทวทูตสุตฺเตน ทีเปตพุโพ ฯ
 กณฺห ทุกฺขํ นิคจฺจสีติ กาลก มาร ทุกฺขํ วินฺทิสฺสตี มชฺเฌ
 สรฺสฺสาตี มหาสมุทฺทมชฺเฌ กิร(๑) อุทกํ วตฺถุํ กตฺวา นิพฺพตฺต-
 วิมานานิ กปฺปญฺจิตฺกานิ โหนฺติ เตสํ เวปุริยสฺส วีย
 วณฺโณ โหติ ปพฺพตฺมตฺถเก ชลิตนพคฺคิกฺขนุโร วีย จ เนลํ
 อจฺจิโย โชตฺนติ ปกฺสฺสรา ปภาสมปฺนฺนา โหนฺติ เตสุ
 วิมานेषु นีลเกทาทิวเสน นานตฺตวณฺณอจฺจรา นจฺจนฺติ โย
 เอตฺมกิชานาตีติ โย เอตํ วิมานวตฺถุชานาตีติ อตฺโถ ฯ
 เอวเมตฺถ วิมานเปตฺวตฺถุเกเนว อตฺโถ เวทิตพุโพ ปาทง-
 กุญฺเจน กมฺปยீติ อิทํ ปาสาทกมฺปนฺสุตฺเตน ทีเปตพุโพ(๒) ฯ โย
 เวชยฺนตํ ปาสาทนฺติ(๓) อิทํ จุลลตฺตมหาสงฺขยวิมฺตฺติสุตฺเตน ทีเปตพุโพ ฯ
 สกฺกํ โส ปรีปฺจฺจตีติ อิทํปี เตเนว ทีเปตพุโพ สุชมฺมายํ
 อภิโตสฺกนฺติ(๔) สุชมฺมสฺถาย สมิเป อยํ ปน พุรฺหุมโลเก
 สุชมฺมสฺถา(๕) ฯ น ตาวตีสฺกาวเน สุชมฺมสฺถาวิริหิตฺโต หิ เทวโลโก
 นาม นตฺถิ ฯ

พุรฺหุมโลเก ปกฺสฺสรนฺติ พุรฺหุมโลเก สาริปฺปุตฺตโมคฺค-
 คลฺลานมหากฺสฺสปาทีหิ(๖) สาวเกหิ สทฺธิ คตฺสฺส(๗) เตโชธาตํ
 # ๑. ม. กิร สทฺโท นตฺถิ ฯ ๒. ม. เวทิตพุโพ ฯ ๓. ม. โย เวชยฺนตํ ปาสาทนฺติ ฯ
 # ๔. ม. สุชมฺมายาภิโต สกฺนฺติ ฯ ๕. ม. สุชมฺมสฺถาว ฯ
 # ๖. ม. มหาโมคฺคฺคลฺลานมหากฺสฺสปาทีหิ ฯ ๗. ม. ตฺสฺส ฯ

*เล่มที่ ๘ มารตชชนียสุตฺตวณฺณา หน้า ๗๐๓

สมาปชฺชิตฺวา นิสินฺนสฺส ภควโต โองาสํ เอกสมฺมิมฺหิ
สมเย ภควา พุทฺทมโลเก สฺชมฺมาย เทวสภาย สนนฺิปตฺติวา
อตุถิ นุ โข โกจิ สมฺโณ วา พุราหฺมโณ วา เอวํ
มหิทฺธิโก(๑) โย อิทฺธ อากนฺตุํ สกฺกญฺเยยฺยา ติ จินฺเตนฺตสฺส(๒)
พุทฺหมคณฺสฺส จิตฺตมณฺเฑาย ตตฺถ กนฺตฺวา พุทฺหมคณฺสฺส
มตฺถเก นิสินฺโน เตโฆธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา มหาโมคฺคฺคฺลณานาทินํ
อากมฺนํ จินฺเตสิ เตปี กนฺตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เตโฆธาตุํ
สมาปชฺชิตฺวา ปจฺเจกํ ทิสาสฺสู นิสิตฺทิสฺสู สกฺลพุทฺทมโลโก
เอโองาสโธ อโหสิ ฯ

สตฺถา จตฺตจฺจปฺปกาสนํ ฃมมํ เทเสสิ เทสนา-
ปฺริโยसानเ อเนกานิ พุทฺหมสฺสหาสนานิ มกฺคผลเสสุ ปตฺติฎฺฐหีสุ ฯ
ตํ สนฺุชฺชาย อิมา คาถา วุตฺตา โส ปนายมตฺถโธ
พกพุทฺหมสุตฺเตน(๓) ทีเปตฺพุโพ ฯ

วิโมกฺเขน อผลฺลสฺสยิตฺติ ฃมานวิโมกฺเขเนว (๔) สฺสูติ วนฺนุตฺติ
ชฺมพุทฺธิปํ ปุพุทฺพิเทหानนฺุตติ ปุพุทฺพิเทหानนฺุจ ทีปํ เย จ
ญฺมิสฺสา นราติ ญฺมิสฺสา นรา นาม อมฺรโคยฺยานกา (๕) จ
อตุตฺตรกฺรูกา จ เตปี สพฺเพ สฺสูตฺติ วุตฺตํ โหติ อยํ ปน
อตุถโธ นนฺุโทปนนฺุทมฺเนน ทีเปตฺพุโพ วตฺถุ วิสฺสูทฺธิมกฺเค

๑. ม. เอวํมหิทฺธิโก ฯ ๒. ม. จินฺเตนฺตสฺสเสว ฯ ๓. ม. อณฺุตฺตรพุทฺหมสุตฺเตน ฯ
กิฎฺฐา. พหุพุทฺหมกสุตฺเตน ฯ ๔. ม. เอวสทฺุโท นตฺถิ ฯ ๕. ม. อปฺรโคยฺยานกา ฯ

*เล่มที่ ๘ จุลลยมกวคควณณา หน้า ๘๐๔

อิทฐิกถาย วิตุถาริตํ อปฺลณฺํ ปสวீติ อปฺลณฺํ ปฏฺิลภี ฯ

อาสํ มากาสี ภิกฺขุสูติ ภิกฺขุ(๑) วินาเสมิ (๒) วิเหเสมีติ เอตํ อาสํ

มา อกาสีฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

มารตชฺชนียสฺสุตฺตวณฺณา นิฏฺจिता ฯ

ทสมํ ฯ

ปปลจมวคควณณา นิฏฺจिताฯ

อิติ

ปปลจสุทนียา มชฌมินิกายภูจกถาย มฺลปณฺณาสกวณฺณา

นิฏฺจिता ฯ

ปปลจวคคปฏฺิมณฺฑิตา ปณฺณาสกสฺสุตฺตนฺตสํกหภูจกถา

นิฏฺจिता ฯ

๑. ม. ภิกฺขุ ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ